مراة الاسرار

MIRAT-UL-ASRAR

Folios	:	327
Subject	:	Biography
Illustrated/Illuminated	:	Illuminated head-piece
Script	:	Nastaliq
Scribe	:	-
Date of transcription	:	1220 A.H.
Condition	:	Good
HL No. 204B	:	Cat No. 676

An extensive and very valuable biographical work, containing the lives of all the most renowned saints, religious heroes, and great Shaykhs, who lived from the rise of Islam to the first half of the 9th century.

Beginning:

الحمدلله رب العمشرق والمغرب فاينما تولوا فثم وجه الله الخ

The author, who belonged to the Chishti order, gives a detailed account of his family, fol. 583a. It would appear that one of his anestors, Shaykh Da'ud, emigrated from Balkh to India, and settled in Radawli (Thornton's Rudauli), Oude, during the time of Sultan 'Ala-ud-Din Khilji of Delhi (A.H. 695-715 = A.D. 1296-1316).

Da'ud's grandson, Shaykh Ahmad 'Abd-ul-Haqq, who was a *Khalifah* of Shaykh Jalal Panipati, and died, 15 Jumada, A.H. 837 = A. D. 1433 (see fol. 596a), was a renowned saint. He and his lineal descendantsw exercised spiritual supremacy in Radawli. On the death of the author's brother Shaykh Hamid bin Shaykh Qutb-ud-Din, great-grandson of Shah Budh, and sixth in order of succession, in A.H. 1032 = A.D. 1622, the author, who had been appointed Hamid's *Khalifah*, succeeded to the authority (fol.599a).

In the preface the author tells us that, prior to the composition of this work, being anxious to get an insight into a certain stage of the mystical progress of the Sufis, he secluded himself for several "forty days" (اربعين) in devotion, but in vain, until during A.H. 1030 = A.D. 1620 he carefully studied the Tadkirat-ul-Awliya of Farid-ud-Din 'Attar, and in it, in the account of Bayazid Bustami, found what he wanted. It was then that he formed the project of the present work; but he could not begin it till A.H. 1045 = A.D. 1635. In the conclusion we are told that he completed it on 27 Shawwal, A.H. 1065 = A.D. 1654.

Besides this work, the author has left a life of Shah Madar (see No.677 of this catalogue), a history of Salar Mas'ud, entitled Mirat-i-Mas'udi (see Elliot, History of India, vol.ii, p.513), and an-abridged translation of the Bhagawat Gita, entitled

Mirat-ul-Haqa'iq (see Rieu, iii, p.1034b).

According to the author's statement in the preface, fol.9b, the work was to consist of a *Muqaddimah,* twenty-nine *Tabaqat* and a *Khatimah*; but in the conclusion, fol.646b, he gives us to understand that, after writing the twenty-third *Tabaqah* down to the account of Shaykh Ahmad 'Abd-ul-Haqq, he found himself unable to go on with the work دست یاری نمیدادا که دیگر طبقات و خاتمه تواند نوشت .

It was suspended for twelve years; the, on the occasion of the author's second visit to the tomb of the great saint Khwajah Mu'in-ud-Din Chishti, in A.H. 1065 = A.D. 1654, he was inspired by that saint to finish the work with the twenty-third *Tabaqah,* closing it with the account of Shaykh Husam-ud-Din Manikpuri, who died, according to the concluding line, on 15 Ramadan, A.H. 853 = A.D. 1449, and whose tomb the author visited in A.H. 1052 = A.D. 1642.

Copied at the request of the donor of the Library, at Haydarabad, dated 15 Dulhijjah, A.H. 1220.

*****

MIRAT - UL -

ASRAR

204 A

K. B. L.

Pro. 3889
H.L. 204 A

C. 676

P.

C.

KHUDA B. KHSH O.P. LIBRARY
PATNA.
Prog. No 3906 (Old Series)
Date ..... 20-7-1955.
Section ... Manuscript

KAMTA-PRASHAD
BANKIPORE
1891
ORIENTAL PUBLIC LIBRARY

بسم الله الرحمن الرحیم

فهرست

کتاب مرآت الاسرار

مقدمه

در ذکر خرقه خلافت الهی و بیان چهار پیر و چهارده خانواده اصل و دیگر خانواده‌ها

فرع و بیان رجال الله غوث و قطب و غیره و خضر و الیاس علیهما السلام

وغیره و نشاء مشرب صوفیه اهل صفا و مرتبه ولایت مقیده و مطلقه

طبقه اول	طبقه دوم	طبقه سیوم
طبقه چهارم	طبقه پنجم	طبقه ششم
طبقه هفتم	طبقه هشتم	طبقه نهم
طبقه دهم	طبقه یازدهم	طبقه دوازدهم
طبقه سیزدهم	طبقه چهاردهم	طبقه پانزدهم
طبقه شانزدهم	طبقه هفدهم	طبقه هژدهم
طبقه نوزدهم	طبقه بیستم	طبقه بیست و یکم
طبقه بیست و دویم	طبقه بیست و سیوم	

حرف الف

مالک دینار

حضرت ابوبکر صدیق
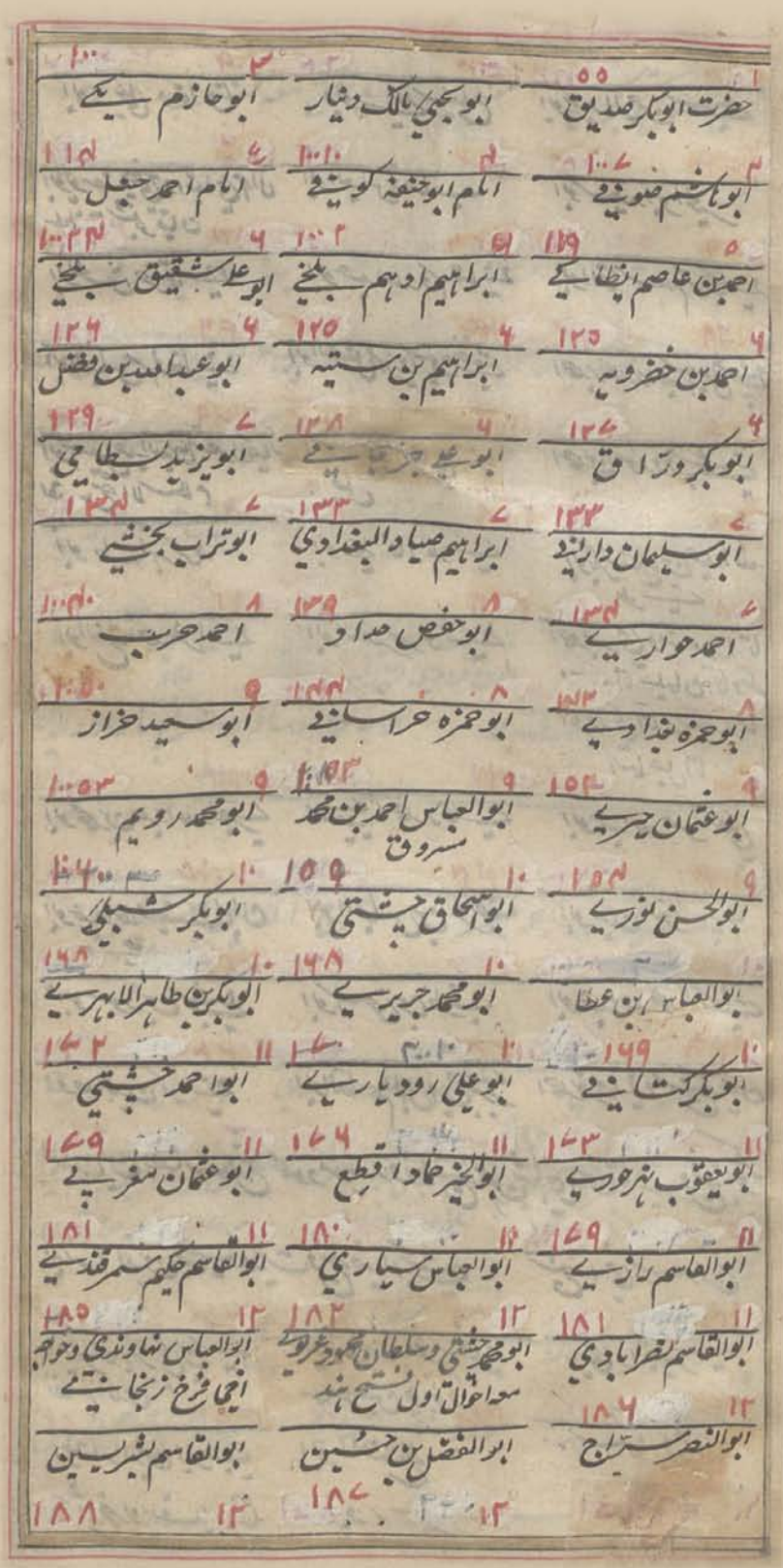
۱ ۵۵	۲	۳ ۱۰۰
حضرت ابوبکر صدیق	ابو بحیٰ مالک دینار	ابو حازم سلمے
۴ ۱۰۷	۵ ۱۰۱۰	۶ ۱۱۴
ابو ہاشم صوفی	امام ابو حنیفہ کوفی	امام احمد حنبل
۷ ۱۱۹	۸ ۱۰۲	۹ ۱۰۲۴
احمد بن عاصم انطاکی	ابراہیم ادہم بلخی	ابو علی شقیق بلخی
۱۰ ۱۲۵	۱۱ ۱۲۵	۱۲ ۱۲۶
احمد بن خضرویہ	ابراہیم بن ستیہ	ابو عبداللہ بن فضل
۱۳ ۱۲۷	۱۴ ۱۲۸	۱۵ ۱۲۹
ابوبکر وراق	ابو علی جرجانی	ابو یزید بسطامی
۱۶ ۱۳۲	۱۷ ۱۳۳	۱۸ ۱۳۴
ابو سلیمان دارانی	ابراہیم صیاد البغدادی	ابو تراب بخشی
۱۹ ۱۳۴	۲۰ ۱۳۹	۲۱ ۱۰۴۰
احمد حواری	ابو حفص حداد	احمد حرب
۲۲ ۱۴۲	۲۳ ۱۴۴	۲۴ ۲۰۵۰
ابو حمزہ بغدادی	ابو حمزہ خراسانی	ابو سعید خراز
۲۵ ۱۵۲	۲۶ ۱۰۴۳	۲۷ ۱۰۵۳
ابو عثمان حیری	ابو العباس احمد بن محمد مسروق	ابو محمد رویم
۲۸ ۱۵۴	۲۹ ۱۵۹	۳۰ ۱۰۴۰
ابو الحسن نوری	ابو اسحاق چشتی	ابوبکر شبلی
۳۱	۳۲ ۱۶۸	۳۳ ۱۶۸
ابو العباس بن عطا	ابو محمد جریری	ابوبکر بن طاہر الابہری
۳۴ ۱۶۹	۳۵ ۲۰۱۰	۳۶ ۱۷۲
ابوبکر کتانی	ابو علی رودباری	ابو احمد چشتی
۳۷ ۱۷۳	۳۸ ۱۷۶	۳۹ ۱۷۹
ابو یعقوب نہرجوری	ابو الخیر حماد اقطع	ابو عثمان مغربی
۴۰ ۱۷۹	۴۱ ۱۸۰	۴۲ ۱۸۱
ابو القاسم رازی	ابو العباس سیاری	ابو القاسم حکیم سمرقندی
۴۳ ۱۸۱	۴۴ ۱۸۲	۴۵ ۱۸۵
ابو القاسم نصرآبادی	ابو محمد چشتی وسلطان محمود غزنوی معہ اوال اول فتح ہند	ابو العباس نہاوندی وخواجہ اجمی فرخ زنجانی
۴۶ ۱۸۶	۴۷	۴۸
ابو النصر سراج	ابو الفضل بن حسین	ابو القاسم بشر یاسین
۱۸۸	۱۸۷	

۱۲ ۱۸۹	۱۲ ۱۹۱	۱۲ ۱۹۱
ابو علی دقاق	ابو سعید سیاح	ابو عبد الرحمن سلمی
۱۳ ۲۰۶	۱۳ ۲۰۷	۱۳ ۲۰۹
ابو یوسف چشتی و ابتدای احوال سلطنت سنجر قبان	ابو العباس قصاب	ابو سعید ابو الخیر
۱۳ ۲۱۱	۱۳ ۲۱۲	۱۳ ۲۱۳
ابو الحسن خرقانی	ابو عبد اللہ دستانی	ابو القاسم کرکانی
۱۳ ۲۱۳	۱۳ ۲۱۴	۱۳ ۲۱۶
ابو العباس شقانی	ابو الفضل محمد بن حسین حبتی	احمد برادر خواجہ اسمٰعیل چشتی
۱۳ ۲۲۱	۱۳ ۲۳۰	۱۴ ۲۴۷
ابو اسمٰعیل عبد اللہ بن منصور انصاری ملقب بشیخ الاسلام	احمد نامقی الجامی زندہ فیل	احمد بن مودود چشتی
۱۴ ۲۴۸	۱۴ ۲۲۹	۱۴ ۲۳۰
ابو طاہر کردی	ابو علی فارمدی	ابو بکر ناج بن عبد اللہ طویی
۱۴ ۲۳۲	۱۴ ۲۳۶	۱۴ ۲۳۸
ابو الفتح احمد غزالی	ابو النصر ہرویی	احمد بسوی و منصور اتا و سعید اتا سلیمان اتا و حکیم اتا و زنکی اتا و سید اتا اسماعیل اتا
۱۴ ۲۴۲	۱۴ ۲۴۸	۱۴ ۲۴۵
ابو محمد بن عبد اللہ بصری	سید ابی احمد رفاعی	ابو عبد اللہ صوصعی
۱۴ ۲۴۷	۱۴ ۲۴۸	۱۶ ۲۵۹
ابو عبد اللہ فضیب البان موصلی	ابو العباس بن عریف	ابو بن منور پے
۱۶ ۲۶۳	۱۶ ۲۶۵	۱۶ ۲۶۶
ابو سعود بن شبلی	ابو اسحٰق بن ظریف	ابو عبد اللہ محمد شاشی
۱۶ ۲۶۹	۱۸ ۳۴۱	۱۹ ۳۶۲
اوحد الدین کرمانی	ابو القاسم جلال الدین تبریزی	احمد نہروالی و شیخ علی

الدین بن قضات و شیخ محمود سونیہ دوزد و شیخ حسن شاہی رسن تاب و شیخ ابو بکر

۲۰ ۴۳۸	
بدر الدین صاحب ولایت و شیخ ضیا بختیے	شیخ اجی سراج
۲۰ ۴۵۹	۲۲ ۵۳۱ ۵۵۸
امیر ماہ بہرایچی بن سید نظام الدین	سید اشرف جہانگیر سمنانی و سعہ سلاطین جونپور
۲۲ ۵۹۶	۲۲ ۵۶۰ ۵۶۵
اختیار الدین ابرجی و شیخ یوسف ابرجی	ابو الفتح جونپوری

اسحاق مغربی

۱۰۷۸ عبد اللہ انصاری

۲۸ جلال الدین تبریزی

۱۲ شیخ احمد اکتو جوامی ۵۷۸ ۲۳ شیخ احمد عبدالحق معه فرزندان ۵۸۲

حرف پی

۲ امام محمد باقر ۱۸۵ ۴ بشر حافی ۱۱۶ ۱۷ بهاءالدین ولد ۳۹۶

۱۸ بهاءالدین ذکریا ملتانی ۳۲۷ واحوال سلاطین آنجا ۱۸ بدرالدین غزنوی ۳۵۵ وامام الدین ابدال

وشهاب الدین عاشق وعمادالدین دهلوی وشیخ تاج الدین امام وعلاءالدین

وضیاءالدین رومی وشرف الدین کرنالی وشیخ عبدالعزیز بن حمید صوفی

۱۹ بدرالدین اسحق معه فرزندان ۳۸۵ ۱۹ بدرالدین سمرقندی وشیخ ابن ۴۰۸ ۲۰ برهان الدین غریب وصفا ۴۳۴

الدین فردوسی وشیخ نجیب الدین متوکل واو

۲۱ بهاءالدین نقشبند ۴۸۰ ۲۲ خواجه محمد پارسا وابوالنصر پارسا وعلاءالدین ۵۴۴

غجدوانی

حرف تی

۲ امام محمد تقی عرف ابوجعفر ۹۰ ۲۱ تاج الدین شیرسوار ۵۱۹

حرف جیم

۲ امام جعفر صادق ۸۵ ۹ جنید بغدادی ۱۴۷ ۱۸ جلال الدین رومی ۲۳۱

۱۹ جمال الدین احمد جوزقانی وشیخ نورالدین ۴۱۲ ۲۱ سید جلال بخاری عرف ۴۸۶ ۲۲ جلال الحق والدین پانی پتی ۵۲۶

عبدالرحمن اسفرائینی وشیخ زاهد مخدوم جهانیان معاصر اول امیر تیمور صاحبقران

گیلانی

۲۳ شاه جلال مجرد یمنی وخلفاء او ۶۲۶ ۲۳ جمال اولیاء اودهی ۶۳۴ وشیخ بهکه بلهری وشیخ قبول

شیخ علی برده الدین وشیخ کبیر حایک ملامتی وشیخ کمال رسن

حرف چیم

۱ امام حسن و احوال معاویہ ۷۸ — ۲ امام حسین و احوال یزید ۸۰ — ۳ امام حسن عسکری ۹۲

و خرابی یزید و خلفاء بنی عباس

۴ حسن بصری ۹۵ — ۵ حبیب عجمی ۱۰۵ — ۶ حارث محاسبی ۱۱۹

۷ حذیفہ مرعشی ۱۲۸ — ۸ حاتم اصم ۱۳۲ — ۹ حسین بن منصور حلاج ۱۶۲

۱۰ حماد دباس ۲۸۶ — ۱۱ شیخ حیات طرابلسی ۲۶۷ — ۱۲ سید حسین مشہدی سرود بجنگ سوار ۳۱۵

۱۳ حمید الدین الصوفی السوالی ۳۱۷ — ۱۴ قاضی حمید الدین ناگوری ۳۴۴ — ۱۵ حسام الدین ملتانی ۴۲۹

معہ خسروی احوال سلطان غیاث الدین بلبن

مولانا ناصح الدین

۱۶ امیر حسن علاء سنجری مرید شیخ نظام الدین اولیاء ۴۵۲ — ۱۷ شیخ حسین بلخی ۴۳۵ — ۱۸ شیخ حسام الدین مانکپوری مع خلفاء سید العرفا شیخ نظام الدین ۴۳۹

حرف ج

۱۹ خواجہ محمد بن اسلم طوسی ۱۳۲ — ۲۰ خیر النساج ۱۴۲ — ۲۱ شاہ خضر رومی ۳۵۷

۲۲ امیر خسرو بن سیف الدین شاعر مرید نظام الدین اولیا ۴۵۰ — ۲۳ خواجہ محمد بابا سماسی و خواجہ مسعود سوخاری و خواجہ محمود سمابی و دانشمند علی و امیر کلال دیا ۴۷۸ — ۲۴ مولانا خواجگی ۵۰۶

حرف د ا ل

۲۵ خواجہ داود بن نصر الطائی ۱۱۵ — ۲۶ خواجہ داود بلخی ۱۱۸ — ۲۷ شیخ داود بن محمود و مولانا یعقوب ۹۰۰

۲۸ شیخ دانیال عرف مولانا عود ۵۱۰ — ۲۹ داور ملک بن محمود و قاضی مجد الدین کجراتی ۴۲۳ — ۳۰ شاہ داود و شاہ نور و شیخ پیرک ۴۳۲

حرف ذ ا ل

۳۱ ذوالنون مصری ۱۲۳

حرف ر ے

۳ رابعه بصریه ۱۰۰

۱۶ ۲۹۴ شیخ روزبهان بقلی شیرازی

۱۷ ۳۰۵ شیخ رضی الدین علی لالا وبابا رضا رتن هندی که مراد کوید ادراک ناتمه جوکیت

۱۹ ۳۹۶ شیخ رکن الدین ابو الفتح بن شیخ صدر الدین ملتانی و شیخ صدر الدین عرف جاجی چراغ هند و شیخ پیاری حسام پوری شاه موسی عاشقان اودهی و شیخ خان سیاح دهلوی و شیخ مجد الدین طاهر

حرف زاء

۲ ۸۴ امام زین العابدین

۲۲۰ ۵۴۹ زین الدین ابو بکر خوافی و شیخ زین الدین ابو بکر تایبادی

و شیخ احمد درویش و شیخ سراج الدین عالم و امیر قوام الدین سبجاسی

حرف سین

۴ ۱۱۹ سفیان ثوری

۸ ۱۳۷ خواجه سری بن مغلس سقطی

۸ ۱۰۴۰ سهل بن عبد الله شتری

۸ ۱۴۲ سمنون محب

۱۴ ۲۴۸ خواجه حکیم سنائی

۱۲ ۲۹۸ شیخ سعد الدین حموی مشعل بر مقدمه چندی ادم پیدا شده اند و در بیان دوره افلا

۱۹ ۳۹۱ سید محمود زرندی

و سید حسین و سید خاموش و سید کمال الدین و سید محمد و سید مبارک

۱۹ ۴۱۳ شیخ سعید الدین فرغانی

۲۱ ۴۱۹ سید محمد کیسو دراز در احوال سلاطین ولایت دکهن

۲۱ ۴۹۵ سید محمد بلخی در احوال سلطان علی و غیره سلاطین دهلی

۲۲ ۵۵۷ شیخ سراج الدین سوخته

۲۲ ۶۲۲ شیخ سراج

حرف شین

۴ ۱۰۱۲ امام شافعی و امام مالک

۸ ۱۴۵ شاه شجاع کرمانی

۱۵ ۲۳۷ حاجی شریف زندنی

۱۶ ۲۴۲ شیخ محمد لاوایی

۱۶ ۲۶۵ شیخ حاکیر

۱۷ ۲۸۷ شیخ شهاب الدین عمر سهروردی

۱۲ ۳۰۰۸ شیخ شمس الدین تبریزی و شهاب الدین مقتول

۱۳ ۳۰۱۰ شیخ شمس الدین یحیی ۴۲۵

۱۴ ۴۶۵ شیخ شمس ترک بلنو پسر یحیی

۱۶ ۳۱۴ شیخ مجد ترک نارونی و شیخ بدر الدین ولو و سید معین الدین پیاشه

۱۷ ۴۳۷ شیخ شهاب الدین امام

۱۸ ۵۰۶ شیخ مهر متوکل کنتوری و شیخ

۱۸ ۳۵۶ شاه کرویز ملتانی و شیخ تقی الدین و شیخ ترک بیابانی

۱۹ ۴۶۱ شیخ شرف الدین بهاری امیر بیع احمد جرم پس بهاری

سعد الله کیر[illegible] و شیخ نابو پسر سوار و شیخ چین الدین قتال

حرف صاد

۱۶ ۲۹ شیخ صدقه بغدادی

۱۸ ۳۲۵ شیخ صدر الدین قونوی

۱۸ ۳۰۵۰ صلاح الدین معروف بزرکوب

۱۹ ۳۹۳ شیخ صدر الدین بن بهاء الدین ذکریا و شیخ جمال خندان رو و شیخ حسام الدین حسن جیلی و شیخ احمد معشوق کو مولانا علاؤ

۱۹ ۴۰۰ سید صدر الدین عرف سید حسین صاحب نزهة الارواح و شیخ صلاح درویش

۱۹ ۴۰۲ شیخ صلاح سیاح سهروردی و شیخ صلاح صوفی

۱۹ ۴۰۹ شیخ صوفی بدشتی و سیدی مولد و قاضی منهاج جرجانی

۲۱ شیخ ظفر الدین اردبیلی سه فرزندان که سلطنت عراق و خراسان داشتند

۲۱ ۵۰۳ شیخ صدر الدین حکیم و پسر سید علاؤ الدین سندیدی و سید علاؤ الدین سبزواری

۲۲ ۵۰۴ شیخ صدر الدین عرف اجو مال سه احوال ظفر خان و غیر سلاطین

حرف ضاد

۱۴ ۲۸۱ ۱۹۹ شیخ ضیاء الدین ابو نجیب سهروردی و شیخ عمار یاسر و شیخ روزبهان کبیر مصری و شیخ اسمعیل قصیری و شیخ قطب الدین ابهری

حرف عین

۱ ۵۶ حضرت عمر فاروق رضی الله عنه

۱ ۵۹ حضرت عثمان بن عفان و ذکر ابو عبیده بن الجراح و عبد الرحمن بن عوف و طلحه بن عبد الله و زبیر بن عوام و سعد بن ابی وقاص و سعید بن

۱۹۹ عمار یاسر و ضیاء الدین ابو نجیب سهروردی و روزبهان کبیر مصری

ن زید

بن زید و زید بن حارث و اسامہ بن زید و ذکر اصحاب صفہ

۱ ۷۰ حضرت علی بن ابی طالب کرم اللہ وجہہ	۲ ۸۸ امام علی موسی رضا	۳ ۹۱ امام علی نقی
۴ ۱۰۲ عبد الواحد بن زید	۵ ۱۰۵ عتبہ بن غلام	۸ ۱۰۶ عبد اللہ حسین
۶ ۱۱۷ عبد اللہ بن مبارک	۶ ۱۲۶ علی حکیم ترمذی	۷ ۱۳۶ عبد اللہ محمد بن اسماعیل مغربی
۹ ۱۴۶ خواجہ علو دینوری	۹ ۱۵۸ عمر بن عثمان سکیکی	۱۰ ۱۷۰ عبد اللہ بن محمد منازل
۱۱ ۱۷۴ خواجہ عبد اللہ خفیف	۱۱ ۱۷۳ خواجہ عبد اللہ بن محمد مرتعش	۱۱ ۱۷۸ عبد اللہ رودباری
۱۳ ۲۱۵ علی بن عثمان جلابی الہجویری	۱۴ ۲۳۳ خواجہ عین القضات ہمدانی	۱۴۰ ۲۳۹ خواجہ عبد الخالق غجدوانی و خواجہ عارف ریوگری و خواجہ محمد المظفر قنوی و خواجہ علی رامتینی
۱۶ ۲۵۸ سید عبد القادر جیلانی	۱۶ ۲۵۰ خواجہ عثمان ہارونی	
۱۶ ۲۶۱ عبد الرحمن طفویجنی	۱۶۰ ۲۶۴ شیخ عدی بن مسافر	۱۶ ۲۶۹ عمر بن فارس الحموی
۱۸ ۳۵۷ شیخ عبد اللہ بلیانی	۱۹ ۳۸۹ عارف سیناوی و شیخ فرید بن عبد العزیز ضیاء الحق	۱۹ ۴۱۴ عزیز بن محمد نسفی
۲۰ ۴۱۹ شیخ علاء الدین علی احمد صابر	۲۰ ۴۳۳ علاء الدین سنیلی	۲۰۴۵۸ علاء الدین کنتوری

۲۰ علاء الدولہ سمنانی و شیخ علی مصری و شیخ نجم الدین محمد دکالی و شیخ ابو محمد دستبانی و شیخ شرف الدین محمود حرز فانی و شیخ نقی الدین علی درستکی و شیخ عبد اللہ غرجستانی و شیخ شرف الدین محمود حرز فانی

۲۱ ۴۸۴ شیخ عبد المنیا فیفی	۲۱ ۵۰۴ قاضی عبد المعتدر بن قاضی رکن الدین و قاضی محمد سمنانی و شیخ	
۲۱ ۵۱۳ شیخ علاء الحق بنگالی و خلفاء او سمعہ احوال سلاطین بنگالہ	۲۱ ۵۲۳ خواجہ علی ہمدانی و سمعہ احوال سلاطین کشمیر	

۲۲ ۵۴۲ شیخ علاء الدین عطار و خواجہ حسن عطار و خواجہ یوسف عطار

۲۳ ۶۰۳ سید عبد الرزاق معہ فرزندان و بعضے خلفاء سید اشرف جہانگیر

۲۳ ۶۰۹ عبد القدوس حنفی معہ احوال و خلفاء سلسلہ او و سید احمد سہالوی شیخ جلال الدین تہانیسری

۲۳ ۶۱۴ شیخ محمد عیسے تاج و خلفاء او

۲۳ ۶۱۵ سید عبد القدیر برہان الدین ملقب بقطب عالم کچھوچھہ شاہ عالم محبوب

۲۳ ۶۳۰ شیخ عبد اللہ شطار و جمیع خلفاء و سلسلہ او

۲۳ ۶۳۷ علم الدین ملائین

حرف ـــــــــ ہ

آ

۱۰ ۱۶۶ فارس بن عیسی بغدادی

۴ ۱۰۰ ۱۰۶ فضیل بن عیاض

۴ ۱۰۰ ۱۰۶ فتح علی موصلی

۱۷ ۳۱۲ فرید الدین عطار

۱۸ ۳۴۷ فخر الدین عراقی

۱۹ ۳۵۹ شیخ فرید الدین گنجشکر معہ فرزندان

۲۰ ۴۳۱ فخر الدین زرادی

۲۰ ۴۵۳ قاضی فخر الدین بن رکن الدین بجلوری معہ فرزندان

۲۲ ۵۶۹ فتح اللہ او دیہے

حرف ـــــــــ قاف

۱۸ ۲۰ خواجہ قطب الدین بختیار اوشی معہ احوال سلطان شمس الدین و فرزندان او ۵۴۳

۲۰ ۴۲۷ قطب الدین منور

۲۲ ۵۵۱ قاسم انوار و شیخ کمال جمندی و ملا محمد سونپے

۲۲ قوام الدین لکھنو و شیخ سارنگ و شیخ محمد مین

حرف ـــــــــ کاف

۳ ۹۶ کمیل بن زیاد

۱۷ ۲۰۳۶ کمال جمندی و شیخ عین الزمان جمال الدین کیتلی و شیخ نجم الدین رازی

۲۳ ۴۵۶ ۶۲۵ کبیر کرک مجذوب و دیگرہ

حرف ـــــــــ لام

۱۲ ۱۸۹ لقمان سرخسی

حرف ـــــــــ میم

۲ ۸۷ امام موسی کاظم رہ

۳ امام محمد مہدی رہ

۳ ۵۸ مالک دینار

منصور عمار

۴	۱۱۹	منصور عمار	۶	۱۲۲	معروف کرخی	۷	۱۴۳ محمد سماک
۹	۱۰۵۰	ممشاد دینوری	۱۲	۱۹۲	سلطان الشهدا سالار مسعود غازی	۱۴	۲۲۵ مودود چشتی عرف قطب الدین
۱۴	۲۰۳۰	امام محمد غزالی	۱۳	۲۳۶	مجد الدین طالبه	۱۶	۲۶۸ موسی صدر لنبه
۱۶	۲۰۷۰	معین الدین چشتی و احوال سلطان شهاب الدین غوری و غیره سلطان دهلی	۱۷	۲۸۹	محی الدین بن عربی	۱۷	۳۹۷ مجد الدین بغدادی
			۱۸	۳۴۶	مصلح الدین عرف سعدی شیرازی	۲۱	۵۱۸ مسعود بیگ
۲۱	۵۴۰	مظفر یحیی بن شمس الدین	۲۳		شاه میان جیو مع احوال سلاطین مالوه		۶۲۷

حرف ـــــــــ نون

۱۷	۲۸۲	نجم الدین کبری مع احوال چنگیز خان و جلال الدین خوارزم شاه	۱۷	۳۱۶	نور الدین مبارک غزنوی	۱۹	۳۳۹ نجیب الدین علی بن بزغش
۱۸	۳۵۳	نظام الدین ابو المؤید	۱۹	۳۷۲	سلطان المشایخ نظام الدین بدؤن و احوال نهضت سلاطین دهلی که متصل حضرت بوده اند		شمس الدین ضفیی و سخ ظهیر الدین عبد الرحمن و شیخ نور الدین عبد الصمد تنیری و شیخ کمال الدین عبد الرزاق کاشی
۱۹	۳۸۴	نجیب الدین متوکل برادر حقیقی شیخ فرید شکر گنج					
					نور الدین مبارک بن سید محمد کرمانی	۲۰	۴۲۰ نصیر الدین محمود اودهی
۱	۵۵۲	نعمت احمد ولی مع فرزندان	۲۳		نور الحق بکلان بن شیخ علاء الحق و فخر الدین بن شیخ نور الحق شیخ انور بن شیخ نور الحق و شیخ سجانی		۵۹۹

حرف ـــــــــ واو

۳	۹۹	محمد واسع	۲	۴۳۶	وجیه الدین یوسف نانپه جندیری		

حرف ـــــــــ هـ

۸	۱۳۶	هبیره بصری	۹	۱۵۷	همدون قصار		

حرف ـــــــــ یـ

۳ یوسف السباط ۱۰۰ یوسف بن حسین ۱۳۹ یحیی معاذ رازی ۱۳۸

۱۵ یوسف همدانی ۲۳۶ یعقوب چرخی ۵۴۷ وخواجه نظام الدین خاموش ومولانا سعد الدین کاشغری

۲۲ سید بدر احمد وشیخ بیاری وشیخ علاء الدین وشیخ ابو الفتح قریشی ۵۶۷

یاران بلند پرواز ان سلطان المشایخ شیخ نظام الدین محمد بدوانی مشتمل بر سی و نه تن اند

بتفصیل ذیل

۱ خواجه ابو بکر ماندوی ۴۴۱ وقاضی محی الدین کاشانی ۴۴۱ ومولانا وجیه الدین بابلی ۴۴۲ و

۴ مولانا فخر الدین مروزی ۴۴۲ ومولانا فصیح الدین ۴۴۳ ومولانا جمال الدین ۴۴۳ ومولانا جلال الدین

۷ اودهی ۴۴۳ وخواجه کریم الدین سمرقندی ۴۴۴ وقاضی شرف الدین ۴۴۴ ومولانا بهاء الدین اودهی ۴۴۵

۱۱ وشیخ سیارک کوبموی ۴۴۵ وخواجه موید الدین ساکن کره ۴۴۵ وخواجه تاج الدین داوری ۴۴۵ وخواجه

۱۴ ضیاء الدین برنی ۴۴۶ وخواجه موید الدین انصاری ۴۴۶ وخواجه شمس الدین خوافی ۴۴۷ امیر

۱۷ خسرو ۴۴۷ ومولانا نظام الدین شیرازی ۴۴۷ وخواجه سالار ساکن موضع نهین ۴۴۷ ومولانا

۲۰ فخر الدین میرتهی ۴۴۷ ومولانا محمود نوشته ۴۴۷ ومولانا علاء الدین اندیشی ۴۴۷ ومولانا شهاب

۲۳ الدین کشتواری ۴۴۷ ومولانا تاج الدین ملتانی ۴۴۸ ومولانا بدر الدین تولک ۴۴۸ ومولانا رکن الدین

۲۶ چنمر ۴۴۸ وخواجه عبد الرحمن ۴۴۸ پوری ۴۴۸ وخواجه احمد بدوانی ۴۴۸ وخواجه لطیف الدین کهنه

۲۹ سیالی ۴۴۸ ومولانا نجم الدین محجوب عرف شکر خان تهانیسری ۴۴۸ وخواجه شمس الدین دیار

۳۵ ومولانا یوسف بدوانی ۴۴۸ ومولانا سراج الدین حافظ بدایونی ۴۴۸ ومولانا قاضی شاپلی

ومولانا

۳۴ ۴۴۸ ۳۵ ۴۴۸ ۳۶
ومولانا قوام الدین یکدانه اودهی ومولانا برهان الدین ساوری ومولانا
۴۴۸ ۳۷ ۴۴۹ ۳۸ ۴۴۹ ۳۹ ۴۵۰
جمال الدین اودهی وشیخ نظام الدین مولی وقاضی عبد الکریم قدوائی وقاضی مولم
الدین قدوائی

تمت تمام شد

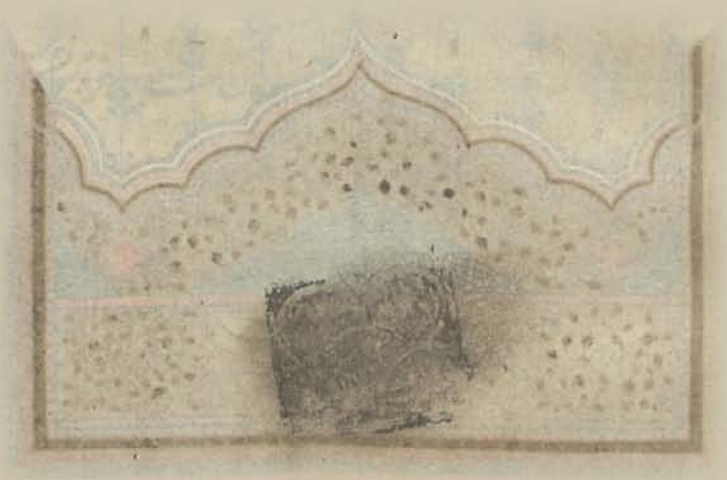

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب المشرق والمغرب فاینما تولوا فثم وجه الله وصلی الله علی خیر خلقه محمد واله واصحابه اجمعین قال الله تعالی ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله یعنی بگوای محمد اگر هستید شما دوست دارنده خدا پس متابعت کنید مرا که دوست دارد خدای شما را این بحکم آیه کریمه متابعت آنسرور ظاهر و باطن فرض شد ظاهر متابعت مرتبه نبوت و باطن متابعت مرتبه ولایت در اصطلاح صوفیه مرتبه نبوت آنست که حضرت رسالت پناه بواسطه جبرئیل فیض احکام شرایع از آن عالم میگرفت و بخلق میرساند و مرتبه ولایت آنکه در مقام لی مع الله وقت بواسطه جبرئیل فیض اسرار توحید از حضرت حضیجانه تعالی اخذ مینمود الولایة افضل من النبوة از اینجاست پس جا عیی کنید در متابعت ظاهر آنسرور ماندند و فرقه قلیل از دستگیری یهدی الله من ینشا، باسرار ولایت بهره مند گشته در متابعت باطن آنحضرت هم بر دو هشتند انبیاء ارباب باطن گویند و فرقه اول ارباب ظاهر را اجماع و دلال

ناجیه

و مدار ارباب ظاهر

ورای وقیاس است ومدار ارباب باطن بر نصوص واجازت واخلاص است حضرت قدوة
الابرار خواجه عبید الله احرار قدس سره در رساله اشغال مینویسند که حضرت رسالت پناه ﷺ
بود که آن اسرار مرتبه ولایت بی طلب صدق بکسی نگویند والان آن سنت درین فرقه معمولست
روی آنحضرت مغموم نشسته بود که هر کس از ما احوال احکام شرایع میپرسید واز اسرار باطن سوال
نمینماید شاید این راز همراه ما در پرده خواهد رفت اتفاقا بحکم اذا اراد الله شیئا فیسر اسبابه
همان زمان بخاطر اسد الله الغالب علی ابن ابیطالب کرم الله وجهه گذشت که بموجب فرمان النبی
احکام شرایع از آنحضرت اخذ نموده متابعت ظاهر بجا آورد اما از احوال راز باطن خود خبر
نداد تا متابعت باطن نیز بجا آورده باشد پس از کمال صدق واخلاص بخدمت حضرت رسالت
پناه رسیده سوال کرد آنحضرت بغایت شگفته شده فرمود که مرا فرمان چنین بود که بی طلب
صدق این راز بکسی نگوئی الحمد لله که حق تعالی ترا هدایت این اسرار کرد قال علیه السلام
یا علی انت نظیری ای مثلی فی الولایة التی هی معاینة الحق یعنی گفت علیه السلام مر علی
تو مانند من هستی در ولایتی که آن ولایت معاینه حق است پس آن راز از علی مرتضی کرم الله
وجهه بفرقه صوفیه رسید که العلماء ورثة الانبیاء ازینجاست چنانچه حضرت شیخ نصیر الدین
محمود چشتی در کتاب خیر المجالس تفصیل این اجمال فرموده است سالک را بصدق دان باید
دانست که متابعت فرقه ناجیه صورة ومعنیً عین متابعت حضرت رسالت پناه است
پس طالب سلوک لازم است که احوال واقوال وعقاید صوفیه کما حقه بداند وقدم قدم
ایشان براه صراط المستقیم سر سلوک نماید وطریق صراط المستقیم حضرت شیخ محی الدین

ابن عربی در فتوحات یکی مفصل ذکر کرده ست وهمانا قسم بی کم وزیاده حضرت شیخ علاء الدوله
سمنانی در کتاب عروة الوثقی فی باب ششم نیز بوجه احسن ذکر فرموده الغرض درین مقدمه
که عقاید راه سلوک ست میان این دو بزرگ هیچ اختلافی نیست چراکه طریق جمیع انبیا و اولیا
برین نهج بوده ولیکن انجاکه حضرت شیخ محیی الدین حق را وجود مطلق گفته ست حضرت
شیخ علاء الدوله در ان سخن اول حال نزاع نموده بود آزانیز صاحب لطایف اشرفی ومولانا
عبد الرحمن جامی در نفحات نوشته ست که درمیان این دو بزرگ در حقیقت توحید خلاف نیست
نزاع لفظی بود نه معنوی زیراکه وجود را سه اعتبار ست یکی اعتباری بشرط شیی که وجود
مقید ست دویم بشرط لاشیی که وجود عامه ست وسیوم لابشرط شیی که وجود مطلق ست انکه
شیخ محیی الدین رضی الله عنه حق را سبحانه وجود مطلق گفته بمعنی اخیر ست وشیخ علاء الدوله
آنرا بوجود عامه حمل کرده در نفی وانکاران مبالغه نموده باوجود انکه باطلاق وجود ذات
بمعنی اخیر خود اشارت کرده چنانچه در بعضی رسایل او موجود ست : منت سر سید اشرف
جهانگیر سمنانی که معاصره ومحرم راز شیخ علاء الدوله بود در لطایف اشرفی چنین مفرماید
که زبدهٔ عقاید اصحاب تصوف وعمدهٔ فواید ارباب تعرف مسئلهٔ وحدة وجود ست واندک
نزاعی که درین مسئله میان حضرت شیخ عبد الرزاق کاشی وحضرت شیخ علاء الدوله سمنانی
افتاد ونه بر مصلحتی بوده واین نزاع وگفت وگوئی در اوایل حال بوده چون در
صحبتهای اخیرین بملازمت ایشان مشرف شدم روزی با جماعه از اکابر نشسته بودند
که درویشی در مجلس حضرت شیخ علاء الدوله در آمد وپرسید که حضرت شیخ ابن عربی

که حق را وجود مطلق گفته در قیامت باین سبب معاتب گردیانه فرمود که من این نوع
سخنان را قطعاً نمیخواهم که بر زبان رانم کاشکی ایشان نیز نگفتندی که سخن مشکل گفتن
رونهایت اما چون گفته شد ناکام تاویلی می باید کرد تا درویشان را شبهه در باطن
نیفتد و نیز در حق بزرگان بی اعتقاد نشوند ظاهر شیخ محی الدین ابن عربی ازین سخن
خواسته که وحدت را در کثرت ثابت کند وجود مطلق گفته تا معراج دوم را بیان تواند کرد
که معراج دو است یکی آنکه کان اند ویلم لکن معه شیء و دیر یافتن این آسانست و دویم آنکه
وهو الآن کما کان و شرح این مشکلتر است او خواست که ثابت کند کثرت مخلوقات
در وحدة هیچ زیادت نکند وجود مطلق در خاطر او افتاده است چون یک شق او بدین
معنی درست بوده است دیر اخوش آمده است و از شق دیگر که نقصان لازم می آید غافل
ماند چون قصد وی اثبات وحدانیت بود حقیقتاً از و عفو کرده باشد چون مراد او کمال
حق بوده است این بخات خواهد بود و مصیب اهل درجات و حضرت مولانا عبد الغفور از
خدمت شاه علی قرائی که اصحاب کبار شیخ علاء الدوله بود بنقل صریح صحیح چنین نموده
که حضرت شیخ علاء الدوله در آخر حیات میفرمود که هر گونه خطئی که به نسبت حال حضرت
شیخ محی الملة والدین قدس سره ظاهر گردانیده ام بالآخر از قصور فهم خود دانسته
ازان نوع اعتقاد طریق انحراف واجب دیده ام اکنون از روی بصیرت و دانائی
بهر موضعی که سخن از قسم قلم من بنظر شعور تو رسد از صفحات صحایف و اوراق ایجرائی
حال بیاد دیگر بنقل متواتر مشهور است که حضرت مخدوم جهانیان شیخ جلال بخاری

قدس سره در ابتدای سلوک فصوص الحکم را مطالعه نموده فرمود که این کتاب نخواند مگر آنکه زندیق
باشد بعد از انتهای سلوک چون فصوص را دید گفت این نسخه نخواند مگر کسی که صدیق باشد
یقین که در نهایت کار اختلاف از میان انطیانه برخیزد و آن علم که حضرت رسالت پناه صلی
الله علیه وسلم اسد الله الغالب علی مرتضی کرم الله وجهه را تلقین فرمود بطریق سلسله
الآن در یقوم معمولست و حقیقت آن در نهایت سلوک منکشف میشود و اختلاف در اخلاص
گنجایش ندارد و آمدم بر سر سخن اول طریق صراط مستقیم حضرت شیخ علاء الدوله قدس سره
در کتاب عروه فی باب ششم مفصل ذکر کرده است ولیکن فقیر مختصر مقصد میگیرد **فصل اول**
از باب ششم در بیان صراط مستقیم و اطلاع من بر آن از میان راههای مختلفه و بیان فرقه ناجیه
از میان هر فرقه ممکن نیست هیچکس را که بشناسد آن فرقه ناجیه و آن صراط مستقیم تا اول و آخر حال
مرا ندانند بدانکه از کوچکی تا بزرگی جوینده از برای حق و در همه کاریا در نمیرفتم بلکه هر مرادی که پیش
می آمد و غلو سخت تقاضا میکردم بعد از آن که از مکتب برون آمدم پانزده ساله بودم ده سال
بی طمع چیزی از خلعت و مال اقسام از فضیلتها می دانستم بقدری از علوم عقلی و نقلی چیزی
اموخته بودم تا آنزمان که از فیض فضل سبحانی در حالی که لشکر پادشاه ارغون از بنا بر چنگز خان
سبلطان احمد در قزوین بهم رسیدند و این بیچاره بیست و چهار ساله بود در سنه ثلث و ثمانین
و ستمایه از غرور جوانی خوهش تا اسپ بر غنیم تازد چنانکه حجاب از پیش قسم برداشته
همچنان بر سر اسپ متحیر و بیهوش ماندم تا هر دو لشکر از جنگ فارغ شدند پس دل من از جمیع
مرادات دنیوی سرد شد بهر کیف خود را از صحبت پادشاه ارغون برآوردم و اموال و املاک

بسیاری داشتم همه را تقسیم نمودم و حق زن و فرزند نیز ادا نموده تحصیل علوم عبادتی کردم و مرسلوک
بر وفق کتاب قوة القلوب که تصنیف شیخ ابوطالب مکی است بر خود مقرر کردم با وجود جذبه و زجر
الهی و صیانت نامتناهی و ترک و تجرید در خیالات شیطان بوسوسه در آمد و انواع مقدمات پیش آورد
همه را از قوت الهام رد کردم و دیگر باره باز شیطان آمد و گفت انبیا که صد و بیست و چهار هزار بیشتر
بوده اند جهد در آنستی که کدام یک متابعت بهتر ند چون شریعت هر یک مختلف بود دیگر در ریاضت
و مجاهده افزودم تا جواب از باطن بنماید و در معرفت بگشاید ناگاه از حجره وجود آثار الهام
بفیض جود ظاهر شد ندا داد که التفات مکن بوسوسه شیطان و کید او و یقین دان که طریق
انبیا علیهم السلام منحصر است بر هفت کس از ایشان که اولوالعزم بوده اند یکی آدم
دویم نوح سیوم ابراهیم چهارم موسی پنجم داؤد ششم عیسی هفتم
محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم و اجمعین و هر یکی دعوت بسیار دند امت خود را بر وفق
شریعتی که در آن زمان بود بحکم الهی اکنون بر تو باد که متابعت کنی کسی را که سیاست
او بسیار باشد و طهارت او تمام تر و زیباتر و عبادت او کامل تر و اندکتر و ثواب آن زیاده تر
تفحص در استکشاف هر امتی از امتان گذشته کردم تا رسیدم باین امت وسط که خیر امت
خوانده اشیا از حق تعالی پس نفس مطیع شده ایمان شهودی از وی مشاهده کردم و دیگر بار
باز شیطان وسوسه ظاهر کرد که حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم فرمود تفرق
امتی علی نیف و سبعین فرقة فالناجیة منها واحدة والباقون فی النار یعنی فرمود که زود
باشد امت من متفرق شوند بهفتاد و هفت گروه یا کمتر و رستگار یک گروه باشد باقی

در آتش دوزخ باشند اکنون حدیث صحیح است و هر یکی ازین هفتاد و دو فرقه دعوی میکنند
که فرقه ناجیه مائیم چه میگوید که حق بطرف مدام است تا طاعت و عبادت بر وفق آن طائفه
بجای آوری و بنیادی بران نهاده باشی که معتبر باشد در عقل و نقل دیگر باره نفس باستیاد و تضرع
کرد بحضرت عزت جل ذکره تا قدم صدق بر متابعت حق مطابق و تمه ارزانی فرماید آنوقت
از عنایت غیبی بالهام روی نمود و باین معنی در بگشود که امت این خیر الانبیا با وجود تفرقه
منحصر اند بر بخت فرقه جبریه و قدریه و معطله و مشبهه و خارجی و رافضی و اهل سنت و جماعت
پس متابعت کن هر فرقه که محترز باند از غلو و تقصیر چون تفحص کردم همه اهل مذهب را غلو کننده
یافتم جبریه که غلو کننده بودند در توحید و قدریه مقصر بودند در آن و معطله در تنزیه از حد گذشته
بودند و مشبهه بی ادب بودند در وصف او سبحانه و خارجی سفیه و بی دیانت بودند در طعن
اهل بیت طهارت که حق تعالی خود مدح کننده ایشان است و پاک کننده وجود آن خاندان
فرموده است او را بمحبت خاندان بقوله سبحانه قل لا اسالکم علیه اجرا الا المودة فی القربی
دیدم رافضی را که خبط میکند در سب حرم رسول خدا که حق تعالی در کتاب قدیم چندین آیه در مدح او
فرموده و رسول صلی الله علیه وسلم گفته که بهارم دانک دین خود از و بگیرید و صحابه کرام را نیز سب
میکنند از جهل و حماقه که در جند مواضع قرآن کریم مدح ایشان فرموده اما بنسبت دیگران این
چهار امام اهل سنت و جماعت را دیدم که بمتابعت مصطفی علیه السلام و صحابه کرام او که
میسر بودند و هر حجتی که داشتند همه موافق دیدم نقل و عقل در نفی آن شش کرده سابقان اولین را
نیز دیدم که غیبت یکدیگر میکردند و تشنیع میکردند بر مذهب امامی دیگر چنانکه حنفی تشنیع

میکردند شافعی در نماز قنوت و همچنین شافعی تشهد میکرد و بر حنفی چون نگاه کردم
هر دو محقق بودند در سخن خود اما تا بحال از متعصب یافتم چون این هر چهار امام را که موافق
آیات و حدیث میدانستم اتباع ایشان را مایل شده بودم بجدال و تعصب طبیعت من از ایشان
نیز رمیده شده اما راه ایشان از همه راست تر و نزدیکتر یافتم و گفتم الوحدة خیر من جلیس السوء
اما از حق تعالی امید میداشتم که تنها نمانم صبری داشتم بانتظار تا حق تعالی از کرم لم یزلی حجاب
از آسمانی دل برداشت دیدم در عالم غیب بطریق واقعه کرویی از اهل صفا که بوی محبت
از ایشان بمشام جان میوزید دل و جان بدیدار ایشان زندگی یافت سلام کردم جواب دادند
بهترین جوابی و تعظیم کردند این فقیر را از روی کرم گفتم باز گوئید که شما کیستید که سیما صلحا در
روی مبارک شما هویدا است گفتند ما بندگان خدائیم و رعایت سه شرط که سیاست و عبادت
و طهارت است در صورت و معنی بجای آوریم و متابعت دین محمدی و ملت حنیفی و طریقه ما
فاما طریق و مذهب آنست که احتراز کنیم از غلو و تقصیر یعنی افراط و تفریط و آنچه احتیاط در آن
باشد از برای وجه احسن آن مذهب سازیم و هیچکس را که مقر باشد بکلمه توحید کافر نگوئیم تا ما را
که روئی بقبله ما می آورد سوال کردم از امامان چهار یعنی ابو حنیفه و شافعی و مالک و حنبل شنا
گفتند بآن اقوال و اجتهاد ایشان و شکر کردند بسیاری جمیله آن بزرگان پس متعجب ماندم از
حسن اعتقاد و افعال آن اهل کمال و تفتیش کردم از نام و نشان آن گروه گفتند ما را صوفیه میگویند
و طبقه ما هفت نوعیت یکی طبقه طالبان دوم طبقه مریدان سوم طبقه سالکان چهارم
طبقه سایران پنجم طبقه طایران ششم طبقه واصلان هفتم قطب ارشاد که دل او بر دل محمد مصطفی

صلی الله علیه وسلم است و او یکی میباشد در هر روزگاری از زمان چنانکه قطب ابدال نیز یکی میباشد و دل
او بر دل امیر افیس است در عالم نهان و قطب ارشاد وارث علم لدنی آنحضرت باشد در میان خلایق و این
که صاحب لطیفه خفی است بخلافت نبی امی صلی الله علیه وسلم دو اصل کسی را گویند که قوی لطیفه
او مزکی گشته بلطیفه خفی و طایر کسی را نام نهند که بلطیفه روحی رسیده و سایر کسی را گویند که صاحب
قوی مزکی لطیفه سری باشد و سالک کسی را گویند که صاحب قوی مزکی لطیفه قلبی باشد و مرید شخصی
را نام نهند که صاحب قوی مزکی لطیفه نفسی باشد و طالب کسی را گویند که صاحب قوی مزکی لطیفه قالبی
باشد یعنی هر یکی در آن عالم غیب ده هزار حجاب قطع کرده تا بلطیفه رسیده از آنکه از لطیفه قالبی تا لطیفه
اخفی هفتاد هزار حجاب است و عدد این هفت طایفه سیصد و شصت نفر اند مثل ایام شمسی چون
بیدار شدم مشتاق گشتم بوجود شریف ایشان و بعکس در عالم شهادت نمی نمود اگرچه صاحب خرقه
بسیار بودند پس مطالعه کتب ایشان میکردم و بجگونگی مجاهده سلوک ایشان مینجواندم و بعضی
بعمل می آوردم در باب خلوت و عزلت و حالات ایشان را بانس تعلم مرآن کتابها شد
و میگفتم با وجود خیر جلیس فی الزمان کتاب و شوق زیادت شد بدین آن بزرگان و از حق می
خواستم توفیق وصول بخدمت ایشان و استحقاق خدمت و صحبت آن حامیان دین متین
پس میسر شد در عالم شهادت مرا صحبت آن صوفیان اهل صفا و نومید شد شیطان مکاره از
وسوسه کردن در سینه و بگریخت از القاء شبهات و شکوک و خلاص شدم از تفرقه ظاهر و فرق
باطن و روشن شد مرا صحت طریق تحقیق و نفس ثابت شد بر عبادت نه بطریق عادت و در اصل
دیدم ذکر ارادت و تلقین یافتن خود بخدمت حضرت شیخ نورالدین عبدالرحمن اصفرائی

ابیاتی

وریاضات ومجاهدات که در مدة بیست وسه سال کرده ودرین میان صد وبیست اربعین قدم تقدم صوفیه سیر سلوک
نموده وتمام نمود از مغیبات وعالم انوار ومکاشفات خود تا انتهای کار مفصل موافق عقاید مشرب این طایفه
بیان نموده است بجهة طول عبارت مختصر میکذارم ودر جواهر التفسیر بیان صراط المستقیم بسیار
مفصل ومنقح در تفسیر فاتحه نوشته است اول طرق مختلفه جمیع ادیان اهل ملل واهل نحل که پیش از
ظهور نبوت حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بوده اند ذکر کرده است واهل ملل آنهایی که تابع کتاب
ونبی باشند واهل نحل آنهارا گوید که باعتقاد ارباب اسلام تابع کتاب ونبی نباشند بعد ازان
عقاید هفتاد ودو صاحب مذهب که تابع دین محمدی بوده اند صلی الله علیه وسلم تفصیل بیان نموده است
که درین مختصر گنجایش ان ندارد اما انچه بعد از بیان طریق هفتاد ودو مذهب مذکور نوشته است وتمام
مطلب صوفیه اهل صفا ازان برمی آید عین عبارت جواهر التفسیر درینجا مندرج ساخته شد ان است
مجموعه انهاکه مذکور شد هفتاد ودو فرقه اند واز اهل وصول ارباب اصول دو قوم اند اهل حدیث
که بنای احکام ایشان بر منصوص باشد وایشان حجازیانند مذهب اصحاب مالک بن انس ومحمد بن ادریس شافعی
رحمها الله وارباب رای که مدار اعتبار ایشان بر تحصیل رای بوجه قیاست وایشان مستنبط از احکام
واینشان عراقیانند اصحاب امام اعظم ابوحنیفه نعمان بن ثابت رحمة الله ومتابعان او جون محمد بن
حسن وحسن بن زیاد وابو یوسف قاضی وزفر وهذیل وبدانکه غیر هفتاد ودو که مذکور شد فرقه دیگر اند ایشانرا
اهل سنت وجماعت خوانند در اصول متابع اشاعره اند واحوال اشاعره در ذکر خواجه فارس بن عیسی
بغدادی مندرج است رحمة الله ودر فروع یکی از مذاهب اربعه حنفی وشافعی ومالکی وحنبلی عمل میکنند
وبحکم حدیث که فرقه ناجیه بر راه من ویاران من اند روش این طایفه بفوز وفلاح اقرب است وایشانرا

انجات نسبت دادن اولی و انسب چه مدار کار این جماعت که منسوبند بشرف سنت و متابعت حضرت
خیر البریات علیه افضل الصلوات والتحیات و اتباع سنن اهل بیت بزرگوار و صحابه اخیار و ابرارش
که آنها بمثل اهل بیتی کمثل سفینة نوح کشتی نجات و نجاح اند و اینها بر درجات اصحابی کالنجوم
بایهم اقتدیتم اهتدیتم جهة هدایت اهل دین و دیانت کواکب ارشاد و فلاح پس این کروه بر صراط مستقیم
اعتدال ثابت شده و از طرفین افراط و تفریط که فرقه مذکوره را در هر جانب هست مجتنب اند و بحبت
خدا و رسول و خلفاء ائمه بر وجهی که موافق شریعت غرا باشد منتسب لوح عقیدت را از لوث
تعصب شست و شوی نموده اند و از تمکنای تقلید محض بتماشا کاه تحقیق خالص سیر فرموده ٥
ز تقلید و تعصب بر طرف باش ٥ ز لوح دل خیال هر دو بر اش ٥ تعصب از هوائی نفس خیزد ٥
ز تقلید آبروی خلق ریزد ٥ تعصب سالکان را بند ره ست ٥ ره تقلید هم راه تباهیست ٥
خدایا نفس سرکش را زبون کن ٥ تعصب از نهادم بیرون کن ٥ مرا تحقیق بخش سوی توحید ٥
رهائی بخش از زندان تقلید ٥ و در جلد ثانی تذکرة الاولیا می آرد که خواجه ابو الحسن حضری
قدس سره که از اکمل خلفا و صاحب مقامات احوال خواجه شبلی بود رحمة الله علیه بخدمت وی
خلیفه وقت سوال کرد که چه مذهب داری کفت مذهب ابو حنیفه دارم انکاه بمذهب شافعی
شدم اکنون خود بخیری مشغولم که از هیچ مذهبم یاد نمی آید کفت آن چیست فرمود تصوف
کفتند تصوف چه باشد فرمود آنکه از هر دو جهان بدون او باهیچ چیز آرام نکیرد خواجه
حافظ شیرازی از نیمقام میفرماید ٥ خبک هفتاد و دو ملت همه را عذر بنه ٥ چون
ندید حقیقت ره افسانه زدند ٥ و حضرت شیخ شرف الدین یحیی منیری قدس سره در شرح کتاب (۱۱)

امیر دین از امام ابو عبد الله قشیری رحمة الله علیه نقل میکند که وی گفت پس قشیری بود از مرید
که نسبت کند خود را بمذهبی زیرا که صوفیان را نسبت نیست بمذهبی از مذاهب مختلفه غیر مذهب
اهل تصوف که مجتهدانند اهل تصوف در پی سایل خویش ظاهر است از مجتهدان دیگران و قاعده
مذهب ایشان قوی تر است از قاعده های مذهب دیگران که مردمان یا اصحاب نقل و اثرند
و یا ارباب عقل و فکرند و مشایخ این طایفه رحمهم الله ازین همه برگذشتند انچه دیگران را عیب است
ایشان را ظاهر است و انچه دیگران را استدلالست ایشان را کشف است و مر مذهب اهل تصوف
را ظاهر است و باطن است پس ظاهر منصب ایشان کاربستن ادبست و این شریعت است یعنی
با خلق معاملت میکنند بظاهر مذهب چنانکه حکم شریعت نیک آید خلق را نه جستن مراد خود را چنانکه
باطن مذهب ایشانست که نزول احوال و مقامات میکنند بصدق و این حقیقت مذهب است
یعنی با حق صحبت میکنند بباطن چنانکه حکم حقیقت است برحسب انکه حقتعالی او را همی جنباند و ارادت
سید هدایت بنده یی جنبد و وی را آمد بتصریف حق بنده در میان نشانه و هم وی گوید که چنانکه
در کتابهای این طایفه مسطور است از جمله مشایخ طبقات رضوان الله علیهم هر که اهل طریقت و فقر
بوده است در مذهب شیخ خود بوده است چنانکه سلطان العارفین ابو یزید بسطامی قدس سره
در مذهب امام جعفر صادق رضی الله عنه بوده است و در طریقت درست نیست مرید را
بر غیر مذهب شیخ خود بودن و هم وی در نیمقدمه چندین اقوال مشایخ در شرح آداب المریدین
نقل کرده است و من مختصر میکنم پس بباید دانست که جمیع اولیاء چهارده سلسله
قدس الله تعالی ارواحهم در مذهب بیران خود بوده اند اگرچه صورتاً در معاملات اقتدا

بمذهب امام ابوحنیفه و شافعی وغیره میکردند اما در عبادات و در عقاید و در هر امور صوری
و معنوی قدم بقدم پیران خود میرفتند و بخلاف مشرب پیران هرگز اقدام بکسی نداشتند حضرت
میر سید اشرف جهانگیر سمنانی قدس سره که از کمل اولیاء خاندان چشتیست در لطائف
اشرفی چنین گفته نظم بدان کاندر جهان از روی عرفان * گرفته هر کسی پاکیزه مذهب
همه اصحاب از وجدان عرفان * تفاخر میکنند باهم زمنصب * اگر دانند فوق از مشرب
گذارند مذهب و گیرند مشرب قال الاشرف و در اصطلاح صوفیه اهل صفا مشرب عبارت
از اصل دینست که علم منصوص باشد پس هر سعادتمندی که بحکم آیه کریمه ما ینطق عن الهوی
ان هو الا وحی یوحی بامداد مواهب لیلی بی شایبه ریا فقط متابعت نصوص نماید او را
صاحب مشرب و اهل سنت و جماعت گفتن روا ست چنانچه در جواهر التفسیر در بیان
اهدنا الصراط المستقیم تصحیح این معنی نموده ست و جمیع ارباب مذاهب مختلفه اجتهاد و رای و قیاس
مجتهد خود را بجای نصوص میدانند هر چند آن اقوال بحسب ظاهر خلاف نصوص باشند ع
بدان تفاوت ره از کجاست تا بکجا * فهم من فهم چون حضرت سلطان المشایخ شیخ
نظام الدین بدایونی و دیگر پیران چشت ما قدس الله اسرارهم در معاملات اکثر اقدام بمذهب
ابوحنیفه رحمة الله علیه داشتند و اویسا را منسوب بآنمذهب میکردند من هم بران مذهب ام
ولیکن سماع که در مذهب او حرام ست آنرا موافق متابعت مشرب پیران خود میشمرند
و درین باب علماء وقت بصلاح سلطان غیاث الدین تغلق شاه باهم حضرت سلطان
المشایخ محضر کردند و در زمان حضرت خواجه قطب الاسلام بختیار اوشی قدس سره نیز

علمای غلو بسیار نموده بودند آخر الشان بالاتفاق همین جواب کردند که ما متابعت مشرب
پیران خود میکنیم و خلاف آن نمیتوانیم کرد و تمسک باحادیث حضرت رسالت پناه صلی الله
علیه وسلم بردند که آنحضرت بارها سماع شنیده است چنانکه در صحاح ستة موجود است و همچنین
در باب زمین بوس مریدان شیخ ضیاء الدین برنی بخدمت حضرت سلطان المشایخ سوال کرده بود
آنحضرت فرمود که بخدمت پدر من حضرت شیخ فرید گنجشکر مسعود اجودهنی قدس سره مریدان زمین
بوس میکردند ایشان موافق مشرب پیران خود منع نمی نمودند الحال اگر من مریدان خود را ازین امر
منع نمایم پس اعتراض بر فعل پیر خود کرده باشم و این ممکن نیست حضرت مولوی روم ازین
مقام اشارت کرده است ۵ میکند هر لحظه خود را سجده او ۵ سجده پیش اینه از بهر او
حضرت شیخ فرید الدین عطار نیز گفته ۵ گر نمودی ذات حق اندر وجود آب و گل را کی ملک
کردی سجود ۵ چنانکه میر سید محمد کرمانی مرید پاک اعتقاد سلطان المشایخ این مقدمه را مفصل در کتاب
سیر الاولیا نوشته است و انجام کار نبض قران مجید رسانیده چنانکه در قصص حضرت آدم
و حضرت یوسف صلوات الله علیهما ظاهر است و میر سید اشرف جهانگیر سمنانی که بدو واسطه
ارادت و خلافت از حضرت سلطان المشایخ دارد جمیع عقاید صوفیه را در لطایف اشرفی
و مکتوبات خود از فتوحات مکی و دیگر کتب معتبره انیطایفه انتخاب کرده بطریق واضح
فرموده که تمام مدار افعال و احوال انیطایفه بر متابعت پیران خود است و بحکم الصوفی لا مذهب
لهم انها را مذهبی و مشربی نمی باشد الا مشرب و مذهب پیران خود که مدار کار ایشان
بر نصوص بوده است و همچنان این نیازمند کاتب الحروف حقیر الفقیر عبد الرحمن چشتی بن عبد الرسول

بن قاسم بن شاه بده عباسی العلوی نیز در مذهب و مشرب خواجگان چشت است هر چند این فقیر
از اکثر سلاسل متعدده بهره یافته است که شرح آن طول دارد اما بنده پرورده و از خاک براورده
خاندان چشت و دودمان اهل بهشت است این نیازمند کاتب حروف بحسب ظاهر اقتباس
مشرب صوفیه ناجیه از خدمت قطب الوقت حضرت شیخ حمید قدس سره نمود وی از پدر خود
حضرت شیخ قطب الدین قدس سره وی از پدر خود حضرت شیخ پیر قدس سره وی از پدر خود
حضرت شیخ بده قدس سره وی از پدر خود حضرت شیخ محمد قدس سره وی از پدر خود
حضرت شیخ عارف قدس سره وی از پدر خود حضرت شیخ قطب ابدال مرشد معنوی این فقیر
حضرت احمد عبد الحق قدس سره وی از پیر خود حضرت بندگی شیخ جلال الحق والدین پانی
پتی قدس سره وی از پیر خود حضرت شیخ شمس الدین ترک پانی پتی قدس سره وی از پیر
خود حضرت شیخ علاء الدین علی احمد صابر قدس سره وی از پیر خود حضرت شیخ فرید الدین گنجشکر
مسعود اجودهنی قدس سره وی از پیر خود حضرت خواجه قطب الدین بختیار اوشی قدس
سره وی از پیر خود قطب وحده متقرب الحضرت محبوب رب العلمین خواجه بزرگ معین الحق
والدین چشتی قدس سره الی آخره سلسله ایشان بحضرت امام المومنین علی مرتضی و خاتم
النبیین حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم منتهی میشود و بحسب باطن این نیازمند او
که از ابتداء سلوک تا این زمان ارادت و تربیت و نوازش و نظر قبول بعزازندی از روحانیت
پاک حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدین چشتی قدس سره یافته پس بامداد فیض روحانی
آنحضرت سیر مقامات و احوالات موافق مشرب صوفیه ناجیه نموده بمشاهده نور ولایت

امام علی

امام مطلق فایز گشته باسرار وجود مطلق بهرمند گردید تفصیل این اجمال در تحریر راست نمی آید فهم من فهم

سنگ بر رویی یار حیرانم ؛ طاقت وصف او کجا دارم ؛ شیخ فریدالدین عطار قدس سره

در جلد اول تذکرة الاولیا مینویسد که بعد از قرآن و احادیث بهترین سخنها سخن بایطایفه یافتم

و جمله سخن ایشان شرح قرآن و احادیث دیدم پس خود را درین شغل در افکندم تا اگر از ایشان

نیستم باری خود را بدیشان تشبه کرده باشم من تشبه قوما فهو منهم ایضاً روزی پیش امام

مجدالدین خوارزمی درآمدم او را دیدم سیگریست گفتم خیر هست گفت زهی سپه سالاران

که درین امت بودند بمثابه انبیا علیهم السلام که علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل پس گفت

ازان میگریم که دوش گفته بودم که خداوندا کار تو بعلت نیست مرا ازین قوم گردان

یا از نظارگیان این قوم که قسمی دیگر را طاقت ندارم ایضاً چون احوال ایشان

نیک بشیرابط مطالعه نماید از روح مقدس ایشان مددی برین شوریده روزگار میرسد

و کلمات ایشان فخشانرا مرد کرداند و مرا و از شیر مرد کند و شیر مرد از او فرد کند و فرد از ا

عین در رد کرداند از نیمقام خبر داده ست ؛ کفر کافر را و دین دین دار را ؛

ذره در وقت دل عطار را ؛ وقتی در وسط سلوک این فقیر بهمت دریافت حالتی

از احوال ایطایفه چند اربعین متواتر ریاضت شاقه کشید اما ارزوی که داشت آن جلوه

گر نشد اتفاقا در همدان ایام در سنه یکهزار و سی ربیعی بوقت سلطنت نورالدین محمد

جهانگیر پادشاه رحمة الله علیه کتاب تذکرة الاولیا به ترتیب و شیرابط از اغاز تا انجام حرف

بحرف مطالعه نمود چون در ذکر معراج سلطان العارفین حضرت خواجه بایزید بسطامی قدس سره

رسید الخالت را که همیشه تمنا مینمود بی تکلف بمکاشفه گشت یقین شد که اگر احوال گذشتگان مفید
نبودی بس هرگز خدا تعالی قصص انبیا سابق در قرآن بر رسول علیه السلام نفرستاد و قال الله تعالی
کذلک نقص علیک من انباء الرسل ما نثبت به فؤادک یعنی ای محمد قصه گذشتگان با تو میگویم
تا دل تو بدان ارام گیرد و قوی گردد الغرض ازان وقت در خاطر این نامراد چنین قرار گرفت
که احوال و اقوال پیران شجره خواجگان چشت قدس الله اسرارهم از کتب معتبر انتخاب نموده
کتابی نویسد و ذکر مشایخ دیگر سلاسل طبقه بعد طبقه که معاصر یکدیگر بوده اند نیز مندرج سازد و لیکن
چون هر یک کاری بروقت موقوف است بنابران چند مدت توقف واقع شد در نیولا
که سنه نیکهزار و چهل و پنج هجریست بالهام باطن حضرت پیر دستگیر خواجه بزرگ معین الحق والدین
چشتی قدس سره بوقت سلطنت حضرت خلیفه الهی موصوف بجمیع کمالات نامتناهی
سلطان العهد والزمان بالعدل والاحسان نور الله قلبه بنور الایمان وجسده باتباع الشریعة محمد علیه
الصلوة والسلام الملقب بابی المظفر امیر المومنین شهاب الدین محمد شاه جهان صاحبقران
ثانی خلد الله ملکه وبقاه بن نور الدین محمد جهانگیر بادشاه بن جلال الدین محمد اکبر بادشاه بن نصیر الدین
محمد همایون بادشاه بن ظهیر الدین محمد بابر بادشاه بن سلطان عمر شیخ میرزا بن سلطان ابو سعید
میرزا بن سلطان محمد میرزا بن سلطان میران شاه میرزا بن حضرت امیر تیمور صاحبقران
که سلسله نسب عالیش چهار و هم بشت ببوزنجر قاآن بن النقوا منتهی میشود و این النقوا
بود پارسا بجمال صلاح و کمال تقوی آراسته از اولاد پاک نهاد ترک بن یافث بن نوح پیغمبر
علیه السلام و مریم رضی الله عنها نیز از اولاد پاک نهاد سام بن نوح پیغمبر علیه السلام بود

چنانچه سبحانه تعالی بقدرت خاص خود بسبب فیض انفاس یا نفخ جبرئیل عیسی علیه السلام
بابی بدر از شکم مریم بوجود آورد چنانچه کلام الهی بران ناطق است قوله تعالی فارسلنا
الیها روحنا فتمثل لها بشرا سویا یعنی پس فرستادیم بسوی او جبرئیل را پس متمثل شد
جبرئیل برای مریم آدمی تمام خلقت یعنی بصورت آدمی صاحب جمال خود را بوی نمود چنانچه
در تفاسیر مفصل ذکر افتاده است همچنان آفتاب جهانتاب که مدبر عالم افلاک و عناصر است
بامر حق تعالی بصورت بشر متمثل نموده بالنفوا انفاس فرمود پس بقدرت الهی بوزنجر قآن از شکم
وی بابی بدر صوری متولد گشت از آنوقت منصب ریاست و سلطنت در اولاد بوزنجر قآن
بن النقو پدید آمد تا الی یومنا هذا پس حضرت سبحانه تعالی عیسی بن مریم صلوات الله علیه را بمرتبه
بلند نبوت و رسالت رسانیده که ساکنان زمین را هدایت بخشیده تا امروز نیز بر فلک
چهارم در مقام نیر اعظم بمشاهده حق تعالی زنده است و امیر تیمور کورکان را بمرتبه ولایت صوری
و معنوی فایض گردانید تا بقوت تصرف و ولایت شمسی که قطب را میباشد و بفیض متابعت
مرتبه نبوت محمدی صلی الله علیه وسلم در تمام عالم متصرف گشت و مخاطب بخطاب صاحبقران
گردید تا امروز بجای او سلطان العادل و باذل و فاضل و عارف شهاب الدین محمد
شاه جهان پادشاه نور الله برهانه در مملکت موروثی متصرف است از انجهته بخطاب
صاحقران ثانی موسوم گشت حضرت حق سبحانه تعالی بفیض فضل خاص خود این پادشاه
دان و جوهر شناس و خلایق پرور را بنعمت عمر طبیعی بهره مند گرداند و اولاد پاک
نهاد معدلت شرست انصاف بکمال را تا قاعم قیامت بر عالمیان منفرد دارد بحرمة النبی

والّه الامجاد پس این مجموعه که نامش مرآت الاسرار است و چنین زمانه فیض بخش و عدیم
المثال جمع نموده شد هر پند این نامراد علمی ندارد که عبارت آرائی تواند نمود و احوال که انچنانچه را
میباشد آن نیز چنان ندارد که در کنه کلمات ایشان رسیده اصلاحی دهد ولیکن درد و وسیتی
این فرقه بی اختیارست بحکم من احب قوما اکثر ذکره احوالات ایشان بی کم و زیاد مجمل از کتب
متعدده چنانچه جواهر التفسیر و تفسیر حسینی و شرح منسکاه و روضة الاحباب و کشف المحجوب
و انیس الارواح و دلیل العارفین و فواید السالکین و راحت القلوب و افضل الفواد و
فواید الفواد و سیر الاولیا و بحر المعانی و معدن المعانی و شرح آداب المریدین و صفات العارفین
و تکلمه غوث الصمدانی و فتوحات مکی و فصوص الحکم و ترجمه العوارف و کلمات الصدیقین و مناقب
الاولیا و مناقب الاصفیا و لطایف اشرفی و تذکرة الاولیا و جامع علوم و خزانه جلالی
و مرآت العارفین و تاریخ یافعی که آنرا روضة الجنان گویند و روضة الریاحین و کتاب عروة
الوثقی و مجلس سنیج علاء الدوله و فصل الخطاب و شواهد النبوه و نفحات و رشحات
و روضة الصفا و حبیب السیر و روضة الشهدا و سیر العارفین و اخبار الاخیار و لطایف صوفیه
و تاریخ فیروز شاهی تصنیف ضیاء برنی و تاریخ مراة سکندری تاریخ نظامی و منتخب
التواریخ و ملفوظ شیخ احمد کهتو و ملفوظ شیخ احمد الحق و غیره از هر جا انتخاب نموده نقل میکند امید وار است
که حضرت حق سبحانه و تعالی از سبب ابداء و فیض باطن خواجگان چشت قدس الله تعالی اسرارهم
از سهو و خطا نگاهدارد و فیض خاص برین چاره و قبولیتی باین کتاب عطا فرماید العرض
درین کتاب سوای مقدمه و خاتمه بیست و نه طبقه قرار داده است و در هر طبقه چند ذکر از احوال

اول ۱ دم

اولیا اللہ مندرج میسازد و یعنی جا در یک ذکر احوال چند بزرگ را مجملا مذکور میکند آنچنان در پس
هر طبقه نوشته خواهد شد طبقه اول در ذکر حضرت رسالت پناه صلی اللہ علیہ وسلم که مظهر اسم
اعظم جامع و تعین اول و مرتبه وحدت و برزخ مطلق اوست و بیست و هشت طبقه دیگر
در ذکر اولیا، مکمل و کامل و متصوفه و ملامتیه و فقرا و مجذوب و غیره که در زمره صوفیه اند بلکه آنها
که مشابه این طایفه اند ایشانرا نیز بحکم من تشبه قوما فهو منهم ذکر کرده شد و موافق بیست و
اسماء الهی کلی که مربی قلب اولیا، اللہ اند و یکی ولی بصفت اسم مربی خود موصوف شده و بقدر
استعداد فیض بمقتدا، عالم کون میرساند و از مقتدا، کون بعوالم کون میرسد و اینجا مراد
از مقتدا، کون سلاطین اقالیم اند که باعتبار ظاهر خلق فیض از ایشان میکرد و موافق مراتب
ظهور ذات احدیت و وحدت و واحدیت نزدیک این طایفه هر نعمتی و رحمتی و رنجی
که هست از ذات احدیت ناشی شده بر تعین اول که مرتبه وحدیت و حقیقت محمدیست
میرسد و از تعین اول بیست و هشت اسماء الهی کلی که هر یک ولی مظهر یک اسم است بر قلب
اولیا، اللہ اند و هر یکی ولی بصفت اسم مربی خود موصوف شده و بقدر استعداد فیض
بمقتدا، عالم کون میرساند و از مقتدا، کون بعوالم کون میرسد و اینجا مراد از مقتدا، کون سلاطین
اقالیم اند که باعتبار ظاهر خلق فیض از ایشان میکرد و موافق مراتب ظهور ذات احدیت
و وحدت و واحدیت نزدیک این طایفه هر نعمتی و رحمتی و رنجی که هست از ذات احدیت
ناشی شده بر تعین اول که مرتبه وحدت و حقیقت محمدیست میرسد و از تعین اول بیست و هشت
اسماء الهی کلی که هر یک ولی مظهر یک اسم است بر قلب ایشان ساعتی توقف مینماید

وبعد ازان بر مقتداء اهل کون رسیده در اکثر محل از سبب مقتدای کون و در بعضی جای بواسطه
اهل کون در تمام عالم واحدیت شایع میشود از انجمله حضرت علاء الدوله و حضرت میر سید
اشرف جهانگیر قدس سرهما نوشته اند که سلاطین هر قسم باشند او آب ایشان نگاه باید
داشت و حضرت شیخ شرف الدین یحیی منیری قدس سره در شرح او آب المرید مینویسد
که خواجه محمد بن میرن رحمة الله علیه گوید که اگر مرا از آسمان حکم خدائی عزوجل آید امروز
هر دعا که کنی مستجاب است پس من همه دعا را سلطان کبیر میکنم از بهر انکه هر دعائی که سلطان را
کنم صلاح آن جمیع خلایق را باشد در کتاب مکارم الاخلاق مینویسد که وقتی حضرت
سلطان المشایخ شیخ نظام الدین اولیا قدس سره نسبت بسلطان علاء الدین خلجی
تواضع بسیار اظهار فرمود مریدان متحیر شدند که بچه معنی باشد آنحضرت بر خطره آنها آگاه
شده فرمود که ولایت او منقولست و ولایت ما مستور و در قوت القلوب آورده ست که اگر
بادشاه ظالم باشد او را مرتبه ابدالست و انکه عادلست او را مرتبه قطبست پس تعین که
ایشان نیز مظهر اسم ظاهر و رکنی از ارکان آنی اند که ترکیب عالم ظاهر صورت نگاه
میدارند همچنان باطن رجال الله و رجال الله قایمند از مرتبه وحدت که حقیقت محمدیست
از وسیله آن مرتبه فیض از ذات احدیت میگیرند و بر عالم واحدیت میرسانند و قوام
عالم از ایشان ست و تا قام قیامت خواهند بود اگر یکی از ایشان بمیرد بجای او دیگر
از خلق نصب کنند و ایشان دوازده صنف باشند که نیابت انبیاء دارند صلوات الله
علیهم چنانچه در محل خود مفصل ذکر خواهد افتاد پس از متابعت این قوم هیچکس را چاره نیست

قال الله

قال الله تعالی اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم فهرست کتاب مقدمه

در ذکر خرقه خلافت الهی وبیان چهار پیر وچهارده خانواده اصل در هر خانواده ای فرع

وبیان رجال الغیب غوث وقطب وغیره وخضر والیاس علیهما السلام وغیره ومنشا شرب

صوفیه اهل صفا ومرتبه ولایت مقیده ومطلقه

المقدمه ۳۹

اول در بیان مجملی از احوال حضرت رسالت پناه وذکر خلفاء الراشدین وعشره مبشره وغیره

ذکر ابوبکر صدیق ۴۶ ذکر عمر فاروق ۴۷ ذکر عثمان بن عفان ۴۸ ذکر علی بن ابیطالب ۵۹

ذکر ابوعبیده بن الجراح ذکر عبدالرحمن بن عوف ذکر طلحه بن عبدالله ذکر زبیر بن عوام

ذکر سعد بن ابی وقاص ذکر سعید بن زید ذکر زید بن حارث ذکر اسامه بن زید

ذکر اصحاب صفه

طبقه ۵۹

دویم در بیان مجملی از احوال اسدالله الغالب علی ابن ابیطالب وذکر ائمه معصومین وغیره

ذکر امام حسن ۶۵ واحوال معاویه ذکر امام حسین ۶۲ واحوال بنی امیه وخرابی یزید وخلفای بنی عباس

ذکر امام زین العابدین ۷۰ ذکر امام محمد باقر ۷۱ ذکر امام جعفر صادق ۷۱ ذکر امام موسی کاظم ۷۳

ذکر امام علی بن موسی رضا ۷۴ ذکر امام محمد تقی ۷۵ ذکر امام علی نقی ۷۶ ذکر امام حسنعکری ۷۷ ذکر امام محمد مهدی ۷۸

طبقه ۸۰

سیویم مجملی از احوال خواجه حسن بصری وذکر خواجه کمیل بن زیاد وغیره

ذکر خواجه حسن بصری ۸۰ ذکر خواجه کمیل بن زیاد ۸۲ ذکر خواجه ابویحیی مالک دینار ۸۲

ذکر خواجه محمد واسع ۸۳ ذکر خواجه ابوحازم مکی ۸۴ ذکر خواجه یوسف اسباط ۸۴ ذکر رابعه بصری ۸۴

طبقه ۸۵

چهارم مجملی از احوال خواجه عبدالواحد بن زید وذکر خواجه حبیب عجمی وغیره

ذکر خواجه عبد الواحد بن زید ۸۶ ذکر خواجه حبیب عجمی ۸۷ ذکر خواجه عتبه بن غلام ۸۸ ذکر خواجه عبد الله حسین ۸۹

ذکر خواجه فتح علی الموصلی ۸۹ ذکر خواجه ابو هاشم صوفی ۸۹

طبقه ۹۰

پنجم مجلی از احوال خواجه فضیل بن عیاض و ذکر سفیان ثوری و غیره ۹۰ ذکر خواجه فضیل عیاض ۹۰

ذکر سفیان ثوری ۹۱ ذکر امام ابو حنیفه کوفی ۹۲ ذکر امام شافعی ۹۴ ذکر امام مالک ۹۴

ذکر امام احمد حنبل ۹۵ ذکر خواجه داؤد بن نصیر الطائی ۹۵ ذکر خواجه بشر حافی ۹۶ ذکر خواجه عبد الله بن مبارک ۹۷

ذکر خواجه داؤد بلخی ۹۸ ذکر خواجه منصور عمار ۹۹ ذکر خواجه حارث محاسبی ۹۹ ذکر خواجه احمد بن عاصم الطاکی ۹۹

طبقه ۱۰۰

ششم مجلی از احوال خواجه ابراهیم ادهم و ذکر خواجه معروف کرخی و غیره ۱۰۰

ذکر خواجه ابراهیم ادهم ۱۰۱ ذکر خواجه معروف کرخی ۱۰۲ ذکر خواجه ذو النون مصری ۱۰۳ ذکر خواجه ابو علی شقیق بلخی ۱۰۳

ذکر خواجه احمد بن خضرویه ۱۰۴ ذکر خواجه ابراهیم بن بشتر ۱۰۴ ذکر خواجه ابو عبد الله محمد بن فضل ۱۰۵ ذکر خواجه

محمد علی حکیم ترمذی ۱۰۶ ذکر خواجه ابو بکر وراق ۱۰۶ ذکر خواجه ابو علی جرجانی ۱۰۶

طبقه ۱۰۷

هفتم مجلی از احوال خواجه حذیفه مرعشی و ذکر خواجه ابو یزید بسطامی و غیره ۱۰۷

ذکر خواجه حذیفه مرعشی ۱۰۷ ذکر خواجه بایزید بسطامی ۱۰۷ ذکر خواجه حاتم بن اصم ۱۰۱۰ ذکر خواجه ابو سلیمان دارانی ۱۰۱۰

ذکر خواجه ابراهیم صیاد البغدادی ۱۰۱۱ ذکر خواجه محمد سماک ۱۰۱۱ ذکر خواجه محمد بن اسلم طوسی ۱۰۱۱ ذکر خواجه ابو تراب نخشبی ۱۰۱۱

ذکر خواجه احمد حواری ۱۰۱۲ ذکر خواجه یوسف بن الحسین ۱۰۱۲ ذکر خواجه عبد الله محمد بن اسمعیل منبجی ۱۰۱۳

طبقه ۱۰۱۳

هشتم مجلی از احوال خواجه بصیره بصری و ذکر خواجه سری سقطی و غیره ۱۰۱۴

ذکر خواجه بصیره بصری ۱۰۱۴ ذکر خواجه سری سقطی ۱۰۱۵ ذکر خواجه یحیی معاذ رازی ۱۰۱۵ ذکر خواجه ابو حفص حداد ۱۰۱۵

ذکر خواجه احمد حرب ۱۰۱۶ ذکر خواجه سهل بن عبد الله التستری ۱۰۱۶ ذکر خواجه ابو حمزه بغدادی ۱۰۱۸ ذکر خواجه خیر نساج ۱۰۱۸

ذکر خواجه یمن

۱۰۱۹ ذکر خواجه سنون محب ۱۰۱۹ ذکر خواجه ابو حمزه خراسانی ۱۰۲۰ ذکر شاه شجاع کرمانی

طبقه ۱۰۲۱

هشتم مجملی از احوال خواجه علو دینوری و ذکر خواجه جنید بغدادی و غیره

۱۰۲۱ ذکر خواجه علو دینوری ۱۰۲۲ ذکر خواجه جنید بغدادی ۱۰۲۴ ذکر خواجه ممشاد دینوری ۱۰۲۵ ذکر خواجه ابو سعید خراز

۱۰۲۶ ذکر خواجه ابو عثمان حیری ۱۰۲۷ ذکر خواجه ابو العباس احمد بن محمد مسروق ۱۰۲۷ ذکر خواجه ابو محمد رویم

۱۰۲۸ ذکر خواجه ابو الحسن نوری ۱۰۳۰ ذکر خواجه حمدون قصار ۱۰۳۱ ذکر خواجه عمر بن عثمان سیکی

طبقه ۱۰۳۲

دهم مجملی از احوال خواجه ابو اسحاق چشتی و ذکر خواجه ابو بکر شبلی و غیره

۱۰۳۸ ذکر خواجه ابو اسحاق چشتی ۱۰۳۸ ذکر خواجه ابو بکر شبلی ۱۰۳۵ ذکر خواجه حسین بن منصور حلاج

۱۰۳۸ ذکر خواجه فارس بن عیسی بغدادی ذکر خواجه ابو العباس بن عطا ۱۰۳۹ ذکر خواجه ابو محمد جریری

۱۰۴۰ ذکر خواجه ابو بکر بن طاهر الابهری ۱۰۴۱ ذکر خواجه ابو بکر کتانی ۱۰۴۲ ذکر خواجه عبد الله بن محمد منازل ذکر خواجه ابو علی رودباری

طبقه ۱۰۴۲

یازدهم مجملی از احوال خواجه ابو احمد چشتی و ذکر خواجه ابو یعقوب نهرجوری و غیره

۱۰۴۲ ذکر خواجه ابو احمد چشتی ۱۰۴۳ ذکر خواجه ابو یعقوب نهرجوری ۱۰۴۴ ذکر خواجه عبد الله بن محمد مرتعش ۱۰۴۹ ذکر خواجه عبد الله خفیف

۱۰۴۶ ذکر خواجه ابو الخیر حماد قطع ۱۰۴۸ ذکر خواجه عبد الله برو یقینی ۱۰۴۸ ذکر خواجه ابو عثمان مغربی ۱۰۴۹ ذکر خواجه ابو القاسم رازی

۱۰۴۹ ذکر خواجه ابو العباس سیاری ۱۰۵۰ ذکر خواجه ابو القاسم حکیم سمرقندی ۱۰۵۰ ذکر خواجه ابو القاسم نصر آبادی

طبقه ۱۰۵۱

دوازدهم مجملی از احوال خواجه محمد چشتی و ذکر خواجه ابو العباس نهاوندی و غیره

۱۰۵۱ ذکر خواجه ابو محمد چشتی ۱۰۵۳ ذکر سلطان محمود غزنوی به احوال اول فتح هند ۱۰۵۳ ذکر خواجه ابو العباس نهاوندی

ذکر خواجه اخی فرخ زنجانی ۱۰۵۶ ذکر خواجه ابو النصر سراج ۱۰۵۵ ذکر خواجه ابو الفضل بن حسین

۱۰۵۶ ذکر خواجه ابو القاسم شیر یاسین ۱۰۵۶ ذکر شیخ لقمان سرخسی ۱۰۵۷ ذکر خواجه ابو علی دقاق

ذکر خواجه ابو علی سیاح ۱۰۵۶ ذکر شیخ ابو عبد الرحمن سلمی ۱۰۵۸ ذکر سالار مسعود غازی ۱۰۵۶

طبقه ۱۰۸

سیزدهم مجملی از احوال خواجه ناصر الدین ابو یوسف چشتی ۱۰۷۰ و ذکر خواجه ابو العباس قصاب و غیره ۱۰۷۲

ذکر خواجه ابو یوسف چشتی و ابتدائی احوال سلطنت سلجوقیان ۱۰۷۰ و ذکر خواجه ابو العباس قصاب ۱۰۷۲

و ذکر ابو سعید ابو الخیر ۱۰۷۳ ذکر خواجه ابو الحسن خرقانی ۱۰۷۴ ذکر خواجه ابو عبد الله دستانی ۱۰۷۶ ذکر خواجه ابو القاسم ۱۰۷۴

ذکر شیخ ابو العباس شغانی ۱۰۷۶ ذکر شیخ ابو الفضل محمد بن حسین ختلی ۱۰۷۷ ذکر شیخ علی بن عثمان جلابی الغزنوی ۱۰۷۸

ذکر خواجه احمد برادر خواجه اسمعیل چشتی ۱۰۷۹ ذکر خواجه ابو اسمعیل عبد الله بن منصور انصاری ملقب

بشیخ الاسلام ۱۰۸۲ ذکر شیخ احمد نامقی الجامی زنده فیل

طبقه ۱۰۸۵

چهاردهم مجملی از احوال خواجه قطب الدین مودود چشتی ۱۰۸۵ و ذکر خواجه احمد بن مودود و غیره ۱۰۸۸

ذکر خواجه قطب الدین مودود چشتی ۱۰۸۵ ذکر خواجه احمد بن مودود چشتی ۱۰۸۷ ذکر شیخ ابو طاهر کرد ۱۰۸۸

ذکر شیخ ابو علی فارمدی ۱۰۸۹ ذکر شیخ ابو بکر نساج ۱۰۹۰ ذکر امام محمد غزالی ۱۰۹۰ ذکر امام احمد غزالی ۱۰۹۱

ذکر عین القضات همدانی ۱۰۹۲ ذکر خواجه ابو المنصر هروی ۱۰۹۵ ذکر سلطان مجد الدین طالبه ۱۰۹۵

طبقه ۱۰۹۵

پانزدهم مجملی از احوال خواجه حاجی شریف زندنی ۱۰۹۵ و ذکر خواجه یوسف همدانی و غیره ۱۰۹۶

ذکر خواجه حاجی شریف زندنی ۱۰۹۵ ذکر خواجه یوسف همدانی ۱۰۹۶ ذکر خواجه احمد یسوی ۱۰۹۷ منصور اتا

سعید اتا سلیمان اتا حکیم اتا زنگی اتا سید اتا یعنی سید احمد اسمعیل اتا

ذکر خواجه عبد الخالق غجدوانی ۱۰۹۸ ذکر خواجه عارف ریوگری ذکر خواجه محمد انجیر فغنوی

ذکر خواجه علی رامتینی ۱۰۹۹ ذکر شیخ ضیاء الدین ابو نجیب سهروردی ذکر شیخ عمار یاسر

ذکر شیخ روزبهان کبیر مصری ذکر شیخ سعید قصری ذکر شیخ قطب الدین ابهری

ذکر بیعت

۲۰۰ ذکر شیخ ابو محمد عبد الله بصری ۲۰۱ ذکر سیدی احمد الرفاعی ۲۰۲ ذکر شیخ ابو عبد الله صومعی

۲۰۳ ذکر شیخ حماد دباس ۲۰۳ ذکر شیخ ابو عبد الله مقصب البان ۲۰۴ ذکر شیخ ابو العباس بن عریف

۲۰۵ ذکر خواجه حکیم سنائی

طبقه ۲۰۶

شانزدهم مجملی از احوال خواجه عثمانی هارونی ۲۰۶ و ذکر حضرت میر سید عبد القادر جیلانی وغیره

۲۰۶ ذکر خواجه عثمان هارونی ۲۰۹ ذکر میر محی الدین سید عبد القادر جیلانی ۲۱۳ ذکر شیخ ابو مدین مغربی

۲۱۵ ذکر شیخ صدقه بغدادی ۲۱۵ ذکر شیخ عبد الرحمن طفسونجی ۲۱۶ ذکر شیخ محمد الادامی ۲۱۶ ذکر شیخ ابو سعود بن شبلی

۲۱۷ ذکر شیخ عدی بن مسافر ۲۱۸ ذکر شیخ حیات حرانی ۲۱۸ ذکر شیخ ابو اسحاق بن خفیف ۲۱۸ ذکر شیخ جاکیر

۲۱۹ ذکر شیخ ابو عبد الله محمد هاشمی ۱۰۲۹ ذکر شیخ عمر بن فارض الحموی ۲۲۱ ذکر شیخ موسی سدیرانی

طبقه ۲۲۲

هفدهم مجملی از احوال خواجه معین الدین چشتی ۲۲۲ و ذکر شیخ نجم الدین کبری و غیره

۲۲۲ ذکر خواجه معین الدین چشتی و احوال سلطان شهاب الدین غوری و غیره سلاطین دهلی

۲۳۲ ذکر شیخ نجم الدین کبری مع احوال چنگیز خان و خرابی محمد خوارزمشاه ۲۳۶ ذکر شهاب الدین عمر سهروردی

۲۳۸ ذکر شیخ محی الدین العربی ۲۴۲ ذکر شیخ روزبهان بقلی شیرازی ۲۴۳ ذکر شیخ بهاء الدین ولد

۲۴۴ برهان الدین محقق ۲۴۴ ذکر شیخ مجد الدین بغدادی ۲۴۵ ذکر شیخ سعد الدین حموی

۲۴۹ ذکر شیخ سیف الدین باخرزی ۲۵۰ ذکر شیخ رضی الدین علی لالا ذکریا با کمال جندی

۲۵۳ ذکر شیخ عین الزمان جمال الدین کیلی ۲۵۳ ذکر شیخ نجم الدین رازی ۲۵۳ ذکر خواجه شمس الدین تبریزی

۲۵۸ ذکر شیخ شهاب الدین مقتول ۲۵۶ ذکر شیخ فرید الدین عطار ۲۵۸ ذکر شیخ محمد ترک نارنولی

۲۵۹ ذکر شیخ بدر الدین والمو ذکر سید معین الدین سمنانی ۲۵۹ ذکر میر سید حسین مشهدی معروف بمخدوم اره

ذکر شیخ حمید الدین صوفی السوالی مع جزوی از احوال سلطان غیاث الدین بلبن ۲۶۱ ذکر سید نور الدین مبارک ۲۶۰

طبقه هشتم و دهم مجملی از احوال خواجه قطب الدین بختیار اوشی و ذکر شیخ بهاء الدین ذکریا ملتانی و غیره

ذکر خواجه قطب الدین بختیار اوشی مع احوال سلطان شمس الدین و فرزندان او ۲۶۴ ذکر خواجه بهاء الدین ۲۶۹

ذکریا ملتانی و احوال سلاطین انجا ذکر مولانا جلال الدین رومی ۲۷۳ ذکر شیخ صدر الدین قونوی ۲۷۶

ذکر شیخ اوحد الدین کرمانی ذکر شیخ نجیب الدین علیبرغش ۲۷۸ ذکر شیخ شمس الدین صفی ۲۷۷

ذکر شیخ ظهیر الدین عبد الرحمن ذکر شیخ نور الدین عبد الصمد نطنزی ذکر شیخ کمال الدین عبد

الرزاق کاشی ۲۸۰ ذکر شیخ ابو القاسم جلال الدین تبریزی ۲۸۲ ذکر قاضی حمید الدین ناگوری

ذکر مولانا ناصح الدین ۲۸۴ ذکر شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی ۲۸۵ ذکر شیخ فخر الدین العراقی

ذکر شیخ صلاح الدین زرکوب ۲۸۶ ذکر شیخ حسام الدین حسن ترک ۲۸۸ ذکر سلطان الدین مولوی روم

ذکر شیخ نظام الدین ابو المؤید ۲۸۹ ذکر شاه خضر رومی ۲۹۰ ذکر شیخ بدر الدین غزنوی ۲۸۸

ذکر شیخ امام الدین ابدال ذکر شیخ شهاب الدین عاشق ذکر شیخ عماد الدین دهلوی

ذکر شیخ تاج الدین امام ذکر شیخ علاء الدین ذکر شیخ ضیاء الدین رومی ذکر شیخ شرف

الدین کرمانی ۲۹۱ ذکر شیخ عبد العزیز بن شیخ حمید الدین صوفی ذکر شاه کرد یزملتانی ذکر شیخ

تقی الدین محمد ۲۹۲ ذکر شیخ ترک بیابانی ذکر شیخ عبد الله بلیانی

طبقه دوازدهم مجملی از احوال حضرت شیخ فرید الدین گنجشکر مسعود اجودهنی معه فرزندان و ذکر سلطان المشایخ و غیره

ذکر حضرت شیخ فرید الدین گنجشکر معه فرزندان ۲۹۳ ذکر سلطان المشایخ شیخ نظام الدین بدوانی ۳۰۳

و احوال خلفت سلاطین دهلی که معاصر آنحضرت بودند شیخ نجیب الدین متوکل شیخ بدر الدین ۳۱۲ ۳۱۳

اسحاق معه فرزندان شیخ جمال الدین هانسوی شیخ عارف سیستانی شیخ فرید بن عبد
الغفور شیخ داود بن محمود مولانا تقی الدین بن محمود سید محمد بن مسعود کرمانی سید حسین
بن سید محمد کرمانی سید خاموش بن سید محمد کرمانی سید کمال الدین بن سید محمد
کرمانی سید محمد بن کمال الدین احمد کرمانی سید مبارک بن محمد کرمانی شیخ صدر الدین
بن بهاء الدین ذکریا شیخ جمال خندان رو شیخ احمد معشوق مولانا علاء الدین خجندی
شیخ رکن الدین بن شیخ صدر الدین تمیانی شیخ صدر الدین عرف جامی چراغ هند شیخ
بهاری حسام پوری شاه موسی عاشقان اودهی شیخ عثمان سیاح دهلوی
شیخ مجد الدین طاهر میر سید صدر الدین عرف سید حسینی شیخ صلاح الدین درویش شیخ
صلاح سیاح سهروردی شیخ صلاح صوفی شیخ احمد نهروالی شیخ عین الدین قصاب
شیخ محمود مؤنیه دوز شیخ حسن شاهی رسن تاب شیخ ابوبکر بدر الدین صاحب ولایت
شیخ ضیا نخشبی شیخ بدر الدین سمرقندی شیخ رکن الدین فردوسی شیخ نجیب الدین فردوسی
شیخ صوفی بدهنی سیدی مولة قاضی منهاج جرجانی قاضی جمال الدین احمد جوزقانی شیخ نور
الدین عبد الرحمن اسفرائنی شیخ زاهد گیلانی شیخ سعید الدین فرغانی شیخ عزیز بن محمد نسفی

طبقه سوم مجملی از احوال شیخ علی صابر و ذکر شیخ نصیر الدین محمود اودهی وغیره

شیخ علی صابر شیخ نصیر الدین محمود اودهی شیخ شمس الدین یحیی شیخ قطب منور شیخ حسام
الدین تلتبانی شیخ فخر الدین زرادی شیخ علاء الدین نیلی شیخ برهان الدین غریب و خلفاء
او شیخ وجیه الدین چندیری شیخ شهاب الدین امام شیخ اجی سراج شیخ محمد خواجه ابوبکر

ماندوی قاضی محی الدین کاشانی مولانا وجه الدین بایلی مولانا فخر الدین مروزی مولانا
فصیح الدین موا[illegible] عال الدین مولانا جلال الدین اودهی خواجه کریم الدین سمرقندی
قاضی شرف الدین مولانا بهاء الدین شیخ مبارک کوپامئو خواجه موید الدین کره خواجه
تاج الدین داوری خواجه ضیاء الدین بریتی خواجه مؤید الدین انصاری خواجه شمس الدین
خواجه مولانا نظام الدین شیرازی خواجه سالار ساکن بهی مولانا فخر الدین میرتهی مولانا
محمود نوتهه مولانا علاء الدین اندهتی مولانا شهاب الدین کشتواری مولانا حجة الدین پلتانی
مولانا بدر الدین تولهه مولانا رکن الدین چنهمر خواجه عبد الرحمن خواجه احمد بداونی خواجه لطیف
الدین مولانا نجم الدین خواجه شمس الدین مولانا یوسف بداونی مولانا سراج الدین حاقطینی مولانا قطبینی
مولانا قیام الدین مولانا برهان الدین مولانا جمال الدین شیخ نظام الدین مولهه قاضی
عبد الکریم قدوائی قاضی قیام الدین قدوائی امیر خسرو شاعر امیر حسن شاعر قاضی
فخر الدین بجلوری معه فرزندان خواجه کرک مجذوب میر سید علاء الدین کشتوری میر سید
امیر ماه بهرائچی شیخ شرف الدین منیری

طبقه

بب و بکم مجملی از احوال شیخ شمس الدین ترک پانی پتی و ذکر شیخ علاء الدوله سمنانی وغیره

شیخ شمس الدین ترک پانی پتی شیخ علاء الدوله سمنانی شیخ علی مصری شیخ نجم الدین
محمد اذکانی شیخ اخی محمد دهستانی شیخ نقی الدین علی دوستی شیخ عبد الله غزنینی
شیخ شرف الدین محمود مرزقانی شیخ صفی الدین اردبیلی معه فرزندان که سلطنت عراق
و خراسانی داشتند خواجه محمد پارسا سمرقندی خواجه صونی سوخاری خواجه محمود سمایی مولانا

دانشمند

۳۸۷ ۳۹۰
دانشمند علی سید امیر کلال معه فرزندان خواجه بهاء الدین نقشبند امام عبد الله یافعی مخدوم
۳۹۱ ۳۹۴ ۳۹۵
جهانیان سید جلال بخاری میر سید محمد کیسو دراز معه احوال سلاطین ولایت دکن میر سید محمد بیکی
۴۰۲ ۴۰۳
و احوال سلطان تغلق و غیره سلاطین دهلی مولانا خواجکی شیخ صدر الدین حکیم میر سید علاء الدین
۴۰۵
سندیله میر سید علاء الدین بنکر مور قاضی عبد المقتدر قاضی محمد ساوی شیخ سلیمان ردولی
۴۰۶
امیر رستم خراسانی شیخ محمد متوکل کستوری شیخ سعد الله کیسه واز شیخ بابو شیر سوار شیخ عین
۴۰۹ ۴۱۲
الدین قتال شیخ دانیال عرف مولانا عود شیخ علاء الحق بنگالی و خلفاء او معه احوال سلاطین
۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۸
بنگاله خواجه مسعود بک سید تاج الدین شیر سوار شیخ مظفر بلخی میر سید علی همدانی معه احوال
طبقه ۳۲۱
بست دوم مجملی از احوال شیخ جلال الحق والدین پانی پتی و ذکر میر سید اشرف جهانگیر وغیره
۴۲۱ ۴۲۲
شیخ جلال الحق والدین پانی پتی معه احوال امیر تیمور صاحبقران میر سید اشرف جهانگیر معه
۴۳۲
احوال سلاطین جونپور خواجه علاء الدین عطار حضرت خواجه حسن عطار خواجه یوسف عطار
۴۳۴ ۴۳۵
خواجه محمد پارسا خواجه ابو النصر پارسا خواجه علاء الدین غجدوانی خواجه یعقوب چرخی خواجه
نظام الدین چرخی خواجه نظام الدین خاموش مولانا سعد الدین کاشغری شیخ زین
۴۳۸
الدین ابو بکر خوافی شیخ زین الدین ابو بکر تایبادی شیخ احمد درویش شیخ سراج
۴۳۹
الدین عالم امیر قوام الدین سنجانی میر سید قاسم انوار شیخ کمال خجندی مولانا محمد مغربی
۴۴۰ ۴۴۱
میر سید بنت الله ولی معه فرزندان شیخ راجو قتال معه احوال خضر خان وغیره سلاطین دهلی
۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۸
شیخ سراج الدین سوخته مخدوم شیخ اخی راجگیری مخدوم شیخ قوام الدین لکهنوی مخدوم
۴۵۰
شیخ سارنگ و شیخ محمد سینا و غیره خلفای سلسله او شیخ اختیار الدین اودهی شیخ یوسف

بده ایرجی میر سید اللہ شیخ بیارہ شیخ علاء الدین کوالیری شیخ ابوالفتح قریشی شیخ
فتح اللہ اودہی شیخ ابوالفتح جونپوری مخدوم شیخ حسام الدین فتح پوری بابا اسحق مغربی شیخ احمد کہتو

طبقہ

ببست و سیوم مجملی از احوال مخدوم شیخ احمد عبدالحق ردولوی معہ فرزندان و ذکر شیخ نور قطب
عالم بنگالی و غیرہ مخدوم شیخ احمد عبدالحق معہ فرزندان شیخ نورالحق بنگالی و شیخ رفعۃ الدین
بن شیخ نورالحق شیخ انور بن شیخ نورالحق شیخ سنجانی حاجی سید عبدالرزاق معہ فرزندان
و بعضی خلفاء میر سید اشرف جہانگیر شیخ عبدالقدوس حنفی معہ خلفاء سلسلہ او سید احمد کالپی
و شیخ محمد عیسی تاج و خلفاء او سید برہان الدین کبیر اتی شاہ عالم و احوال سلاطین گجرات مخدوم
شیخ سراج و اورنگ قاضی نجم الدین کبیر اتی شیخ کبیر شاہ جلال کبیر اتی و خلفاء او شیخ علی برزہ
شاہ سیاہی معہ احوال سلاطین مالوہ شیخ عبداللہ شطار و جمیع خلفاء سلسلہ او شاہ داؤد شاہ
نور شیخ سرک شیخ جمال اولیاء اودہی شیخ بہیکہ بلہری شیخ جمال الدین شیخ کبیر میلاتی
مع پسرش شیخ کمال شیخ حسین بلخی میر سید علم الدین ملائین شیخ حسام الدین مانکپوری
معہ خلفاء سلسلہ او تا شیخ نظام الدین اہ

طبقہ

در ذکر خرقہ خلافت فقر و بیان چہار پیر و چہاردہ خانوادہ اصل و دیگر خانوادہ ہا رفع و بیان
رجال اللہ غوث و قطب و غیرہ و مشرب صوفیہ اہل صفا و مرتبہ ولایت بقید و مطلقہ
و ہر جا کہ درین کتاب شیخ الاسلام واقع شود مراد ازان خواجہ عبداللہ انصاری اند و ہر جا کہ
خواجہ بزرگ واقع شود مراد ازان خواجہ معین الدین چشتی اند و ہر جا کہ خواجہ قطب الاسلام
واقع شود مراد ازان خواجہ قطب الدین بختیار اوشی اند و ہر جا کہ گنج شکر واقع شود مراد ازان

شیخ فرید الدین مسعود اجودهنی اند و هر جا که سلطان المشایخ واقعه شود مراد از ان شیخ نظام
الدین اولیا، بدوانی اند ای عزیز در باب خرقه خلافت فقیر جمیع ارباب تصوف متفق اند
چنانچه حضرت سلطان المشایخ شیخ نظام الدین اولیا، در راحت القلوب و سیر الاولیا
از خواجگان چشت روایت کرده است که رسول صلی الله علیه وسلم در شب معراج خرقه از حضرت
عزت یافته بود چون از معراج باز گشت صحابه را طلبید و گفت که من خرقه یافته ام و مرا
فرمانست که آن یکی بدهم بعده پیغمبر علیه السلام روبسوی ابوبکر رضی الله عنه کرد و فرمود
اگر این خرقه تو دهم چه کنی گفت من صدق ورزم و طاعت کنم بعده به عمر رضی الله عنه
فرمود اگر خرقه تو دهم چه کنی گفت عدل کنم و انصاف نگاهدارم بعده به عثمان رضی الله
عنه پرسید اگر خرقه تو دهم چه کنی گفت انفاق کنم و سخاوت ورزم بعده علی مرتضی
کرم الله وجهه را پرسید اگر این خرقه تو دهم چه کنی گفت من پرده پوشی کنم و عیب بندگان
خدائی عزوجل را بپوشم پس پیغمبر علیه السلام خرقه بعلی داد کرم الله وجهه و فرمود مرا فرمان
خدائی عزوجل چنین بود هر که این جواب گوید خرقه باو بدهی و روایتی دیگر آنست
که حضرت میر سید اشرف جهانگیر سمنانی قدس سره در لطایف اشرفی میفرماید که
باتفاق مشایخ رضوان الله علیهم جبرئیل جامه از خانقاه حضرت صمدیت آورده است
و حضرت رسالت پناه پنجاریار قسمت کرده قطعه بابوبکر صدیق و قطعه بعمر ابن الخطاب
و قطعه بعثمان بن عفان و قطعه بعلی ابن ابیطالب رضی الله عنهم داده وصیت کرده
که محافظت کنید و در وقت حاجت بیارید و نیز رسول صلی الله علیه وسلم آنجا مه طلب فرمود

از اصحاب مذکور سه کس رفتند و نیافتند علی این هیاله بر چهار قطعه بخدمت حضرت رسالت
پناه آورده داد فرمان رسید که بسیار کباد بپوشش و بپوشان و در ملفوظ حضرت شیخ محمد مینا
چشتی از جامع الکلم ملفوظ میر سید محمد کیسو دراز چنین مینویسد که خلافت از پیغمبر علیه السلام
بر دو نوعست کبری و صغیری خلافت کبری خلافت باطنست و خلافت صغری ظاهر است
خلافت کبری مخصوص بامیر المومنین علی بوده باجماع امت و خلافت صغری میان امت
مختلف فیه است اهل سنت و جماعت باجماع گویند که حضرت امیر المومنین ابوبکر راست
شیعه و روافض باضداد خویش گویند که امیر المومنین علی راست و حضرت میر سید جمال الدین
محدث در روضة الاحباب از صحیح مسلم و بخاری نقل میکنند که چون حضرت رسالت پناه
حجة الوداع ادا نموده متوجه مدینه گشت در اثنای مراجعت بمنزل غدیر خم که از نواحی جحفه است
رسید نماز پیشین را در اول وقت گذارد و بعد ازان روبسوی یاران کرد و فرمود است اولی
بالمومنین من انفسهم یعنی ایا نیستم من اولی بمومنان از ذاتهای ایشان در ردا انکه
فرمود کونیا مرا بعالم تقا خواندند و من اجابت نمودم بدانید که من در میان شما دو امر
عظیم میگذارم و یکی از دیگری بزرگتر است قرآن و اهل بیت من به بینید و احتیاط
بکنید که بعد از من بآن دو امر چگونه سلوک خواهید نمود و رعایت حقوق آنها بچه کیفیت ادا
خواهید کرد و آن دو امر از یکدیگر جدا نخواهند شد تا در لب حوض کوثر برسند بمانگاه فرمود
بدرستیکه خدا تعالی مولای منست و من مولای جمیع مومنانم و بعد ازان دست علی را بگرفت
و فرمود من کنت مولاه فعلی مولاه اللهم وال من والاه یعنی بار خدایا دوستدار

هر که علی را دوست دارد و عادی من عاداه شمن باش از انکه با علی از انکه با علی دشمن است
وانصر من نصره و یاری ده از آنکه یاری دهد علی را واخذل من خذله و فرو گذار از آنکه فرو
گذارد علی را وادر الحق معه حیث کان وحق را با او وار هر جا که او باشد مرویست که قدوه
اصحاب عمر خطاب رضی الله عنه گفت ای علی بامداد کردی یا مولای هر مومن و مومنه
بدواز برای سر دین خویش تاجی ساز ز خاک پای جوانمردان من والاه ز دل
عداوت او دور دار تا نخوری ز تیغ لفظ نبی زخم عادمن عاداه در روضة الصفا میگوید
که حضرت موسی صلوة الله علیه نیز در وقت متوجه شدن بطور سینا مجمع بنی اسرائیل
نموده هارون علیه السلام را وصی خود گردانیده بود ازان معنی حضرت رسالت پناه
در باب علی فرمود انت مینی بمنزله هارون من موسی الا انه لا نبی بعدی حضرت
مولوی روم قدس سره از ینمقام خبر داده است افتخاری هر نبی و هر ولی
در جهان آمد وجودی آن علی و سند خرقه خلافت که در کتاب فصوص الآداب از حضرت
شیخ نجم الدین کبری قدس سره نقل کرده بتصحیح رسانیده است فی طبقه دویم در احوال
امیر المومنین علی کرم الله وجهه نوشته می آید الغرض از علی مرتضی کرم الله وجهه
خرقه خلافت بقبر چهار کس رسیده که ایشان را چهار پیر گویند اول امام حسن دویم امام
حسین سیوم خواجه کمیل زیاد چهارم خواجه حسن بصری اما در بعضی رسایل متعارف
چنان مینویسد که خرقه مرتضی علی کرم الله وجهه تنها بحسن بصری رسیده و از وی چهارده
خانواده بدیدند و این روایت ضعیف است از انکه امامت و خلافت امام حسن از اکثر کتب

معتبره بثبوت پیوسته است وصاحب نفحات از امام مجدالدین بغدادی نقل میکند
که خرقه علی مرتضی بدو کس رسیده یکی بحسن بصری دویم بخواجه کمیل بن زیاد وصاحب لطایف
اشرفی ومصنف تذکرة الاولیاء هند ومؤلف اوراد غوثیه واکثر مشایخ کبار از هر سلسله بر ین
متفق اند که خرقه خلافت علی کرم الله وجهه بچهار کس رسیده یعنی امام حسن وامام حسین
وخواجه حسن بصری وخواجه کمیل بن زیاد ولیکن در لطایف اشرفی می آرد که در ارادت
خواجه حسن بصری اختلاف کرده اند بعضی بر آنند که او ارادت بحضرت امام حسن داشت
وبعضی گویند که او را ارادت بخواجه کمیل زیاد بود فاما اصح آنست که او بواسطه ارادت
بحضرت علی مرتضی داشت کرم الله وجهه در سیر الاولیا مسطور است که با آنحضرت نیز
تربیت یافته است واز جیب السیر معلوم میشود که خواجه حسن بصری جوان هژده ساله در خدمت
آنحضرت بود که حضرت مرتضی علی کرم الله وجهه شربت شهادت چشید بعد از شهادت
آنحضرت امام حسن بجای او بر مسند خلافت نشست حسن بصری اقتدا بوی کرد وبا کثر
فواید انبیطریق از امام دویم اخذ نمود چنانچه در کشف المحجوب بمکتوبات یکدیگر بعینه نقل
کرده است انشاء الله بجای خود نوشته آید وبا خواجه کمیل زیاد نیز صحبت داشته است
حق سبحانه وتعالی بسبب نظر قبول اسد الله الغالب حسن بصری را مقتدای مشایخ گردانید
که اکثر سلاسل از و سیله او بحضرت مرتضی علی کرم الله وجهه می پیوندند چنانکه ذکر چهارده
خانواده اصل ودیگر خانوادهای فرع مجمل نوشته می آید اول خانواده زیدیان
منسوب اند بخواجه عبد الواحد بن زید وخواجه مذکور مرید وخلیفه خواجه حسن بصری بود وبخواجه

کمیل بن زیاد

کمیل بن زیاد نیز تربیت و خرقه خلافت یافته بود بعد از میر سلوک بر سند ارشاد نشست
پنج کس از ابنا عبد احد بن عوف آمده مرید اند شدند از غایت اخلاص نسبت پدر و جد و شهر خود را
محو کرده زیدیان گویا نیده اند از آن وقت این خانواده شایع گشت و زیدیان همیشه
در بیابان خلوت داشتند از کمال مجاهده بعد از سه چهار روز یا میوه یا گیاه جنگلی افطار
میکردند در شهر و قریه نمیرفتند و هیچ جاندار را نمیکشتند و فتوح نمیگرفتند چون وقت
خواجه عبد الواحد زید آخر رسید خرقه که از خواجه حسن بصری یافته بود بخواجه فضیل عیاض
داد و خرقه خواجه کمیل زیاد را بابو یعقوب السوسی عطا فرمود هر دو سلسله از آن
دو بزرگ جاری گشت **دویم خانواده عیاضیان** می پیوندند بخواجه فضیل بن
عیاض او خلیفه خواجه عبد الواحد زید بود با اکثر مشایخ وقت فیض ربوده در معاملات
ترک و تجرید و تربیت مریدان ثانی عظیم داشت هر که بخدمت او ارادت آورد و نسبت
اجداد و شهر بر طرف کرده خود را منسوب بوی میساخت خانواده مذکور از آن وقت
ظاهر گشت عیاضیان همیشه مسافر و تنها مجرد میبودند زن و خانه نمیکردند و جامه
نو نمی پوشیدند جامه افتاده را با خرقه وصل میکردند و با هیچکس سوال روا نمیداشتند بر
از غیب بطلب میرسید خرج میکردند و اکثر طعام با مهمان میخوردند و آمیزش با خلق نمیداشتند
سیوم خانواده ادهمیان منسوب گشتند بخواجه ابراهیم را خرقه خلافت از سه
بزرگ رسیده اول سبب ترک او خضر علیه السلام صحبت داشت و از دست وی خرقه
پوشیده بعد ازان بخدمت خواجه فضیل عیاض رسید از وی نیز تربیت و خرقه خلافت

ادهم و خواجه ابراهیم
شد و مدتها با حضرت علیه السلام

یافت بعد ازان سیر سلوک بخدمت امام محمد باقر تمام نمود و بدولت خلافت امام فایض
گشت کار او بنهایت مرتبه رسید و عالمی بخدمت وی هدایت یافت و هر که در حلقه ارادت
او در آمده نسبت بدر و شهر را گذاشته منسوب بدو گشت از انوقت خانواده مذکور منتشر شد
و او همیان مجرد و مسافر باشند و ذکر جلی بسیار کویند و هر چه بی سوال از غیب برسد بخورند
و ایشان با اهل دنیا نمیکروند با ریاضت و مجاهد میبودند یک شجره او همیان بواسطه
امام محمد باقر بحضرت امام حسین بن علی منتهی میشود و دویم شجره ایشان بواسطه خواجه فضیل عیاض
بخواجه حسن بصری میرسد **چهارم خانواده پیریان** منسوب گشتند بخواجه پیره بصری
خواجه مذکور مرید خلیفه خواجه حذیفه مرعشی بود و وی مرید و خلیفه خواجه ابراهیم ادهم الی
آخره خواجه پیره بصری را قبول عظیم بود در ارشاد مریدان و هر که بخدمت وی ارادت
آورد او نسبت اجداد و شهر را محو ساخته پیریان میکویانید ازانوقت این خانواده
اشکارا کشت پیریان در شهر و قریه مسکن نمیکروند شب و روز با وضو در بیابان مجرد
میبودند و نماز با حضور دل میکردند و با خلق آمیزش نمیداشتند و فتوح نمیکرفتند بعد از
سه چهار روز با میوه یا کیاه جنکلی افطار میکردند همیشه با سبحان دل میبودند **پنجم**
خانواده چشتیان می بودند بخواجه علو دینوری و وی مرید و خلیفه خواجه پیره بصری بود و وی
مرید و خلیفه خواجه حذیفه مرعشی وی مرید و خلیفه خواجه ابراهیم ادهم الی آخره سیر سلوک
و امانتی که خواجه ابراهیم ادهم را از خدمت خضر علیه السلام و از خدمت امام محمد باقر بن
زین العابدین بن امام حسین و از خدمت حضرت خواجه فضیل عیاض رسیده بود در آخر

خواجه چشتی سجزی سید است از خواجه احمد
و مرید خواجه عثمان هارونی است و خواجه عثمان

حیات همه را بخواجه خلیفه ایشان فرمود و از وی تا حال آن امانت بطریق سلک صحیح درین
فرقه معمول است الغرض سید احمد چشتیان از خواجه ابو اسحاق است وی از ملک شام به نیت
ارادت در بغداد بخدمت خواجه علو دینوری رسید خواجه پرسید چه نام دارید گفت ابو اسحاق
شامی خواجه فرمود از امروز شما را چشتی خوانند پس ابو اسحاق را مرید کرد و تربیت فرمود
بعد ازان خرقه خلافت داده در چشت فرستاد خواجه ابو احمد چشتی که رئیس و اشراف چشت
بود مرید خواجه ابو اسحاق چشتی شد تمام خلایق آنديار رو بخواجه آورد خواجه در تربیت
مریدان مشغول گشت شانی عظیم و نفسی قوی داشت ابدال وش میگذرانید چون وقت
خواجه باخر رسید خرقه خلافت بخواجه ابو احمد ابدال داد و در جای نشین خود گردانید و ازوی
بخواجه محمد چشتی رسید و ازوی بخواجه ابو یوسف چشتی و ازوی بخواجه مودود چشتی و ازوی
این پنج تن در چشت بودند همچنان از خلفای ایشان پنج تن در ملک هند هستند یکی خواجه
معین الدین چشتی دویم خواجه قطب الدین چشتی سیوم خواجه فرید الدین چشتی چهارم
خواجه نظام الدین چشتی پنجم خواجه نصیر الدین چشتی شجره هر کدام بایکی ازین پنجتن رسیده
بآن پنج تن بر سد اورا چشتی خوانند ازان پنجتن خانوادهٔ مذکور ظاهر گشته هر همه صاحب ریاضت
و مجاهده و صاحب سماع و ذوق بودند و اهل سماع را دوست میداشتند و عرس پدران
میکردند و فقرا را غنیا جا میدادند و در شهر و قریه مسکن داشتند و با هر فرقه تواضع پیش
می آمدند و در تربیت مریدان نفسی قوی و شانی عظیم داشتند خانچه در انیس الارواح
خواجه معین الدین نوشته است که در خانواده ما ملک شبانروز در مجاهده است پیشتر دو

ومشاهیر در لطایف اشرفی مینویسد که چشت دو اند یکی شهر در ملک خراسان نزدیک
هرات واقعه شده دویم چشت قریه ایست در هندستان میان ملتان و اُچ و خواجگان ما از چشت خراسان
بوده اند هم میر سید علاء الدین چشتی از ینمقام خبر داده است بیت گر در هندوستان
شدیم چه باک ❊ سبزه گلشن خراسانیم ❊ وهم در لطایف اشرفی مي آرد هر که دعوی ارادت
و لاف ارادت دوستداری از خاندان قدیم و دودمان کریم اهل چشت کند باید که در وی
دو صفت باشد یکی ترک و ایثار دویم عشق و ایثار در هر که این دو صفت نباشد او را خطی
از مذهب چشتیان و نصیبی از مشرب بهشتیان نبود ششم خانواده عجمیان
می پیوندند بخواجه حبیب عجمی و خواجه مذکور مرید و خلیفه عظیم القدر خواجه حسن بصری بود در مقامات
و ترک و تجرید و در استجابت دعا نظیری نداشت در حلقه اکثر مشایخ بود هر که بوی ارادت آورد
از جمیع نسبتها برآمده خود را منسوب بدو ساخت از انوقت خانواده مذکور ظاهر گشت
عجمیان اکثر در کوهها سکونت داشتند و بعد از هفتم روز یک خرما و یا سه خرما افطار
مینمودند و وحوش و طیور با ایشان الفت میگرفتند هفتم خانواده طیفوریان
می پیوندند به سلطان العارفین خواجه بایزید بسطامی نام وی طیفور است در تذکرة
الاولیا مینویسد که او صد و سیزده مشایخ را دریافته و مدة دوازده سال خدمت حضرة
امام جعفر صادق کرده و از آنحضرت خلافت یافته و میر سید شریف جرجانی دیگر از ایشان
میبرآنند که بایزید را ظاهر صحبت با امام جعفر صادق نبود باطن بسبب روحانیت
آنحضرت تربیت یافته هر دو حال مقبول است و در لطایف اشرفی مینویسد که از حبیب

وجد و شوق میبود و میرقصیدند و قوال میگفتند
و جماعت حاضر گریه و زاری میکردند

عجمی نیز خرقه خلافت یافته است الغرض او مقتدای قوم بود و همتی بلند و شانی عظیم داشت
حضرت شیخ ابوسعید ابوالخیر میگوید که هزده هزار رجال از بایزید بر می نیم و بایزید در میان
نه یعنی آنچه بایزید است در حق محو است الغرض چون بایزید سیر سلوک تمام نموده بر
ارشاد نشست شیخ مسعود و شیخ محمود و شیخ ابراهیم و شیخ احمد هر چهار کس بشرف ارادت
او مشرف شدند از غلبه صدق نسبت اباو اجداد خود محو ساخته خود را منسوب بوی
ساختند و از انوقت خانواده مذکور اشکارا گشت

هشتم خانواده کرخیان

می پیوندند بخواجه معروف کرخی وی از قدمای مشایخست کنیت وی ابو محفوظ
و نام پدر وی فیروز است و بروایتی علی نام داشت مولای حضرت امام علی رضا بود
و گویند وی بدست آنحضرت مسلمان شده و معروف سالهای بسیار در بان حجره خاص
حضرت امام بود با آنحضرت تربیت یافته است از سبب کمال صدق و خدمت
باخلاص کار او بجائی رسید که بشرف خلافت حضرت امام فایض گشت و بموجب
اجازتش در کرخ که موضعیت از بغداد بر مسند ارشاد مریدان متمکن گشت و حقیقتا او را
مقتدار وقت و پیشوای مشایخ گردانیدند که سلسله مشایخ هفت خانواده بسبب وسیله او
بحضرت امام علی رضا رسیده بحضرت عید مرتضی کرم الله وجهه منتهی میشود چنانچه نوشته
آید و بروایتی خواجه داؤد طائی که مرید و خلیفه خواجه حبیب عجمی بود او نیز خرقه خلافت
بخواجه معروف کرخی داده است و جمیع مشایخ وقت طریق خواجه معروف کرخی
می پسندند او در تربیت مریدان تفنی کیرد اشتر و هر کس بخدمت او ارادت می آورد

بسبب متابعت پیر اوئی خود را منسوب بموضع کرخ میساخت از انوقت خانواده مذکور
پیدا شد کرخیان اکثر اوقات بترک و تجرید در خلوت باشند و تلاوت قرآن و ذکر بسیار کنند
و از خوف الهی بسیار میگریند و خود را از همه کهتر میدانند **نهم خانواده سقطیان**
می پیوندند بخواجه سری سقطی او مرید و خلیفه خواجه معروف کرخی بود و در معاملات ترک و تجرید و ریاضت
و مجاهده و علم فنا نظیری نداشت بعد از سیر سلوک در ارشاد مریدان مشغول گشت اول سه
کس از ابناء ملوک در حلقه ارادت او در آمدند و از غایت اخلاص خود را منسوب بنسبت پیر خود
گردانیدند از انوقت خانواده مذکور شایع گشت سقطیان صیام الدهر قیام اللیل بودند و فتوح
کسبی را قبول نمیکردند بعد از سه روز از خلوت برون میشدند وقت شام از ده خانه در دریوزه
کرده با یاران افطار مینمودند **دهم خانواده جنیدیان** می پیوندند بسید الطایفه خواجه جنید بغدادی
او مرید و خلیفه خواجه سری سقطی است روزی سری سقطی را ببزکی پرسید که از پیر هم
مرید کامل میشود گفت آری چنانچه از ما جنید الغرض کمالات او را از کجا قیاس باید
نمود او بالاتفاق مقتدا و پیشوای مشایخ بود اکثر مشایخ باران در سلک او منسلک گشته
نسبت با واجد او و شهره محو ساخته از کمال عشق خود را منسوب بدو کردند حدیث ابنوی
الشیخ فی قومه کالنبی فی امته گویا مخصوص در شان او وارد شده بود الغرض خانواده
مذکور از انوقت منتشر گشت جنیدیان بر قدم توکل سیر فشدند و ریاضات و مجاهدات
بسیار میکشیدند و هر چه از غیب بی سبب خلق میرسید بدان افطار مینمودند **یازدهم**
خانواده کازرونیان می پیوندند بخواجه ابو اسحاق کازرونی خواجه مذکور اکثر اوقات در کازرون

بود و از انجا

بود از انخال برآمده چون مرید خواجه ابو عبدالله خفیف شد خواجه فرمود که ترا دنیا
دادم و هم دین تو علم و طبل افراز حقیقت عرف و ظهور کمالات صوری و معنوی خواجه
ابو اسحاق در اکثر کتب مسطور است درین مختصر نمیگنجد الغرض او مرید و خلیفه ابو عبدالله
خفیف است و او مرید خواجه محمد رویم او مرید سید الطایفه خواجه جنید بغدادی الی آخره چون اکثر
خلایق در ارادت خواجه ابو اسحاق درآمدند از کمال شوق خود را منسوب بدو کردند از انوقت
خانواده مذکور پیدا گشت کاد زدنیان در میان خلق باحق مشغول باشند و اسمار اعظم و دعا
بانت القدرت بسیار خوانند دوازدهم خانواده طوسیان می پیوندند شیخ علاء الدین
طوسی او از اکابر طوس بود و شیخ نجم الدین کبری اکابر فردوس میان یکدیگر اخوت
دینی بود باهم متفق شده بخدمت شیخ ابو نجیب سهروردی رسیده گفتند که عمر بسر آمد فاما کار
برنیامد شیخ فرمود ما هم باین داغ مبتلائیم تا آنکه دست بارادت یکی از دوستان خدا نمیزنم
گشود این راه ممکن نیست هر سه کس باتفاق بخدمت حضرت شیخ وجه الدین ابو حفص رسیدند
شیخ بزرگوار شیخ علاء الدین و شیخ ابو نجیب را مرید و تربیت فرمود و خرقه خلافت داده
رخصت کرد که هر دو شما بماوای و مسکن خود بازگشته خلق خدا را ارشاد بکنید و شیخ نجم الدین
را حواله شیخ ابو نجیب کرد تا تربیت نماید ایشان بسهرورد رفتند و شیخ علاء الدین بطوس رفته
بر مسند ارشاد نشست جمیع مردم اقتدا بوی کردند هر که بجلقه ارادت او درآمد از غایت
اخلاص خود را منسوب بدو کرد از انوقت خانواده مذکور آشکار گشت طوسیان و فردوسیان
و هر یک روش داشتند و سماع میکردند و فرا میرسیدند و رقص و تواجد میکردند و ذکر جلی

درمیان ایشان بسیار بود واز هر جا چیزی میرسید میخوردند چون وجه را نمیکردند وهرچه در مجلس
ایشان می آمد مومن وکافر فقیر وغنی را برابر قسمت می کردند مجاهده وریاضت بسیار
داشتند سلسله طوسیان بشیخ ششم واسطه منتهی میشود بخواجه جنید بغدادی الی آخره سیزدهم
خانواده سهروردیان می پیوندند بشیخ ضیاء الدین ابو نجیب سهروردی وی مرید وخلیفه شیخ وجه الدین
ابو حفص بود وشیخ مذکور بهارم واسطه بسید الطایفه خواجه جنید بغدادی می پیوندد وشیخ ابو نجیب خرقه
خلافت از شیخ احمد الغزالی نیز داشت وشیخ احمد مذکور به پنجم واسطه بسید الطایفه خواجه جنید میرسید
هر دو حال مقبولست شیخ ابو نجیب پیش از ارادت ده سال ریاضت کرده بود بعد از ارادت
وخلافت مرة سی سال ریاضت شاقه کشید ودر نوبت خواب نکرد مردی عظیم القدر
ونفیس بابرکت وهیبت هر که بخدمت وی می پیوست از عرش تا بفرش پیش چشم وی
منهی نمیماند وچندین مشایخ که در سلک او منسلک گشتند در خانواده دیگر کم باشند وازکمال
اخلاص همه مریدان او خود را منسوب بدو میساختند خانواده مذکور شهرت یافت چهاردهم
خانواده فردوسیان می پیوندند بشیخ نجم الدین کبری وی از اکابر فردوس بوده باشارت
شیخ وجه الدین ابو حفص ارادت بخدمت شیخ ابو نجیب سهروردی آورده واز وی خرقه
خلافت یافت شیخ فرمود که شما مشایخ فردوس سید از آنروز خانواده فردوسیان
پیدا شد ودر نفحات مینویسد که شیخ عمار یاسر که از اعظم اصحاب شیخ ابو نجیب سهروردی
بود شیخ نجم الدین کبری از وی تربیت یافته نور اعلا نور است وسلسله شیخ ابو نجیب بششم
واسطه بسید الطایفه جنید بغدادی میپیوندد الغرض فردوسیان وسهروردیان طوسیان

الکاروسیان

وکاذر دنیان این هر چهار خانواده میرسند بنجانواده وجنید یان میرسند بسقطیان و سقطیان
میرسند بکرخیان وجمله مشایخ این هفت خانواده می پیوندند بخدمت حضرت امام علی رضا
رضی الله عنه وی از پدر خود امام موسی کاظم رضی الله عنه وی از پدر خود امام جعفر
صادق رضی الله عنه وی از پدر خود امام محمد باقر وی از پدر خود امام زین العابدین وی
از پدر خود امام حسین بن حضرت علی کرم الله وجهه الی آخره در معدن المعانی سلسله فردوسیان
بر نهج طریق ذکر کرده ست که نوشته شد وشجره سهروردیان در سلسله حضرت شیخ بهاء الدین
ذکریا مکرر دیده ایم که نام امام حسین بطریق مذکور نوشته باز نام امام حسن را درمیان اورده از نام
نام علی مرتضی کرم الله وجهه مینویسند ظاهر اینک خرقه از امام حسن نیز بامام حسین رسیده است
از انجهة واسطه می آرند ویکشجره قادریه نیز بواسطه حسن مثنی بامام حسن میرسند انشاء الله بجای
خود نوشته می اید الغرض در نفحات مینویسد شیخ نجم الدین کبرا خرقه از جانب خواجه کمیل بن
زیاد نیز رسیده ست بدنهج طریق که شیخ نجم الدین کبری بصحبت شیخ اسمعیل قصری قدس سره
رسیده ست وخرقه اصل از دست وی پوشیده ست ووی از دست شیخ محمد بن
مایکیل ووی از شیخ محمد بن داود المعروف بخادم الفقرا ووی از ابو العباس بن ادریس ووی
از ابو القاسم بن رمضان ووی از ابو یعقوب طبری ووی از ابو عبد الله عثمان المکی
ووی از یعقوب نهرجوری ووی از یعقوب السوسی ووی از عبد الواحد زید ووی
از کمیل زیاد که خلیفه محرم اسرار حضرت علی مرتضی بود کرم الله وجهه حق سبحانه وتعالی کما
تعظیم شیخ نجم الدین کبری از زبانی داشته بود میگویند که هفتاد مرید همچو خود داشت رحمه

تصرف ولایت و میدان او دو فرقه شدند بعضی را فردوسی میگویند و بعضی خود را باو منسوب
ساخته کبرویه میگویانند هر دو کل از یکیش اند تمام شد بیان چهار پیر و چهارده خانواده اصل
دیگر چهل خانواده فرع ازین چهارده استخراج شده اند بسبب طول عبارت مفصل همه را
ذکر نکرد از انجمله احوال دوازده خانواده که مشهور و معمول اند مجمل درین مختصر مندرج میسازد
علی هذا القیاس جمله چهل سلسله مذکور بچهارده می پیوندند و چهارده بچهار پیر سند و چهار
بیک می پیوندند و ان یک بیک وصل میشود قال علیه السلام انا و علی من نور واحد
اخر الحدیث و احوال دوازده خانواده مذکور نیست اول خانواده قادریه غوثیه مبدا
این سلسله از حضرت غوث الاعظم میر سید محی الدین عبد القادر جیلی قدس سره است
وی مرید و خلیفه شیخ ابو سعید المخرمی بود و وی از شیخ ابو الحسن علی القرشی وی از
شیخ ابو الفرح طرسوسی وی از شیخ ابو الفضل عبد الواحد تمیمی وی از شیخ ابو بکر الشبلی
وی از سید الطایفه جنید البغدادی قدس سره الی آخره غوث الاعظم را یک خرقه
از حضرت امام حسن الرضا بطریق سلسله اجداد خود نیز رسیده است بالفعل در خانواده
قادریه اکثر همان سلک را میپوسیدند این نسبت حضرت شیخ محی الدین عبد القادر جیلی
از شاه ابو صالح موسی وی از شاه ولی عبد الله وی از شاه یحیی زاهد وی از شاه
محمد یوسف الله دی از شاه داود سیف الله دی از شاه موسی وی از شاه
عبد الله محض یعنی حسن الحسینی وی از شاه حسن المثنی بن امام حسن وی از امام حسن
بن علی مرتضی کرم الله وجهه الغرض حق سبحانه و تعالی شانی عظیم و کمالاتی بزرگ

ذکر امامیه

وکرامتی وافر و نفسی قاطع بحضرت شیخ عبدالقادر جیلانی عطا فرموده بود که بالاتفاق
همه مردم بر کمال ولایت او قایل اند و او از حرمه غوثی و قطبی و فردانیت عروج نموده
بمقام محبوبی رسیده بود در اثنای گفت قدمی هذه علی رقبة کل اولیاء الله و جمیع
اولیاء وقت سر فرود کردند اینمقام کرا باشد جای که کس است حرفی بست **دویم**
خانواده یسویه منشا این سلسله از حضرت خواجه احمد یسوی سر ترکستانست وی
مرید و خلیفه خواجه یوسف همدانیست و وی از خواجه علی الفارمدی و وی از خواجه ابوالقاسم
گرگانی وی از ابوعثمان المغربی وی از خواجه ابوعلی کاتب وی از ابوعلی رودباری
وی از سید الطایفه خواجه جنید البغدادی قدس سره الی آخره الغرض خواجه احمد یسوی
موجب اشاره پیر خود در ملک ترکستان رفته بر مسند ارشاد نشست عالمی از فیض هدایت
او بهره مند گشت و سلسله نسب خواجه احمد یسوی بچند واسطه بحضرت محمد حنیفه بن علی مرتضی
منتهی میشود کرم الله وجهه **سیوم خانواده نقشبندیه** ظهور این سلسله از حضرت خواجه بهاء الدین
نقشبند و تابعان اوست خواجه مذکور مرید و خلیفه امیر سید علی کلال است و وی از خواجه
محمد بابا السماسی و وی از خواجه علی رامیتنی وی از خواجه محمود انجیر فغنوی و وی از خواجه عارف
ریوگیری وی از خواجه عبدالخالق الغجدوانی وی از خواجه یوسف همدانی و وی از خواجه علی
الفارمدی وی از خواجه ابوالقاسم گرگانی وی سیوم واسطه بسید الطایفه خواجه جنید میرسد
قدس سره الی آخره و در رشحات نوشته است که یک سلسله خواجه ابوالقاسم گرگانی باطن
منجب روحانیت بحضرت ابوبکر صدیق نیز میرسد بدیه طریق و ویرا باطن تربیت از روحانیت

خواجه ابوالحسن خرقانی و ویرا باطن تربیت از روحانیت خواجه بایزید بسطامی و ویرا باطن از
حضرت امام جعفر صادق و ویرا دو نسبت نوشته است یکی بواسطه بزرگوار خود امام محمد باقر
الی آخره که معروف است دویم بقاسم بن محمد بن ابی بکر صدیق که پدر مادر حضرت امام
جعفر صادق است و وی نسبت ارادت باطن بسلمان فارسی داشت ویرا بوجود
دریافت شرف صحبت حضرت رسالت پناه نسبت باطن از حضرت ابوبکر صدیق
نیز بوده و خواجه بهاء الدین نقشبند را در آن آستیکی ظاهر و باطن شانی عظیم القدر بود در
تربیت مریدان نفسی کیرا داشت باندک توجه ساکنان عالم سفلی را بعالم علوی میرساند
اکثر اولیاء کمل ازان خاندان بزرگ پدید آمدند و خواجه بهاء الدین را باطن تربیت از
روحانیت خواجه عبدالخالق غجدوانی نیز بود و این رباعی حضرت شیخ عبدالله بلیانی قدس
سره وی دوام خواندی آن اینست رباعی تا حق بدو چشم سر نبینم هردم ۞ از پای طلب
نمی نشینم هردم ۞ گویند خدا بچشم سر نتوان دید ۞ آن اش انند من چنینم هردم حادم
خانواده نوریه منشاء خاندان نوریه از حضرت شیخ ابوالحسن نوریست نام وی احمد بن محمد
بود و معروف است بابن البنغوری پدر وی از بنغور است که شهری بود میان هرات
و مرو و منشاء و مولد وی بغداد است و ارادت و خرقه خلافت از خدمت خواجه سری
سقطی داشت از اقران جنید است و محمد علی قصاب و ذوالنون مصری را دیده بود در طریق
ارشاد و قبولیتی تمام داشت قدس سره پنجم خانواده خضریه سبب این سلسله از حضرت خواجه
احمد خضرویه است وی مرید و خلیفه حاتم الاصم بود وی از شقیق البلخی وی از خواجه ابراهیم ادهم

وی از امام محمد باقر وی از امام زین العابدین وی از امام حسین شهید بن علی مرتضی کرم الله
وجهه از ابو حفص پرسیدند که ازین طایفه کرا بزرگ دیدی گفت از احمد بزرگتر و بهمت بلند
تر هیچکس را ندیدم وی خیلی عظیم القدر بود پیش ازین بصیرت و حالی تو دیدشت در تربیت مریدان
قدس الله اسرارهم ششم خانواده شطاریه عشقیه منشاء این سلسله در هند از حضرت
شیخ عبد الله شطار است وی مرید و خلیفه شیخ محمد عارف بود وی مرید و خلیفه شیخ محمد العشقی
بود وی از شیخ حذاقلی ماوراء النهری وی از شیخ ابو الحسن العشقی الخرقانی وی از شیخ ابی
المظفر مولانا ترک الطوسی وی از شیخ بایزید العشقی وی از شیخ محمد المغربی وی از سلطان
العارفین خواجه بایزید بسطامی از حضرت امام جعفر صادق بن امام محمد باقر الی آخره
اول کسی که درین سلسله در ملک هندستان آمد شیخ عبد الله شطار بود بحکم پیر خود در شهری
که میرسید نقاره مینواخت که اگر کسی طالب خدا باشد بیاید من نجدار سانم در دیار جونپور
اکثر مردم بوی تربیت یافتند مردی بزرگ بود نفسی بابرکت داشت و تلقین او را
اثر کمال بود چنانچه درین ملک اکثر سلسله او الآن جاریست هفتم خانواده حسینیه بخاریه
که بواسطه سادات میرسند در لطایف اشرفی مینویسد که منشاء جمیع فرقه صوفیه و منبع
همه سلاسل طایفه علیه حضرت علی ابن ابیطالب کرم الله وجهه است تخصیص سلسله سادات
و دودمان سعادات ایشانند اشرف الشهدا امیر المومنین حسین ارادت و خلافت
و علوم لدنی و حقایق نامتناهی از حضرت علی مرتضی کرم الله وجهه اخذ نمودند از وی بامام
زین العابدین رسید از وی بامام محمد باقر رسید از وی بامام جعفر صادق از وی بامام

موسی کاظم ازوی بامام علی رضا ازوی بامام محمد تقی ازوی بامام علی نقی ازوی
بسید جعفر مرتضی ازوی بسید علی اصغر اردی بسید عبد الصمد ازوی بسید احمد ازوی
بسید محمود بخاری ازوی بسید جعفر بخاری ازوی بسید علی ابی المؤید البخاری ازوی
بسید جلال اعظم بخاری ازوی بسید احمد کبیر الحق بخاری ازوی بسید المتاخرین و مرشد
العلمین حضرت سید جلال مخدوم جهانیان بخاری رسید قدس سرهم وهم در لطایف
اشیرفی مینویسد که منشاء سلسله سادات بخاریه و منبا نسبت مقامات عالیه وی شده تا مقدار
حقایق و معارف و دقایق و عوارف و خوارق عادات که ازوی صادر شده از هیچ یکی
از بیطایفه در متاخرین ظاهر نشده مظهر العجایب و مصدر الغرایب بوده در ربیع مسکون هیچ زرو
نمانده که بملازمت وی مشرف نشده و اخذ فوایده نکرده و بر اخلافت و اجازت از صد و
چهل صد مشایخ اهل ارشاد رسیده بوده فاما تربیت و ارشاد عام از شیخ رکن الدین
سهروردی و از شیخ نصیر الدین محمود چشتی یافته و در خاندان وی تا حال همین و سلسله
جاری اند سهروردی و چشتی و سیوم خانواده سادات که بالا ذکر گذشت الغرض
کمالات او اظهر من الشمس است و در وقت خود غوث و قطب الارشاد او بود قدس سره
بعد ازوی مقامات مذکور مع خلافت متعدده بمیر سید شرف جهانگیر سمنانی رسید رحمة الله
علیه هشتم خانواده زاهدیه منشاء این سلسله از خواجه بدر الدین زاهد است و وی
مرید و خلیفه خواجه فخر الدین زاهد بود وی از خواجه صدر الدین سمرقندی وی از خواجه عبد السلام
وی از خواجه عبد الکریم وی از خواجه قطب الدین عبد المجید وی از خواجه ابو اسحاق کازرونی

وی از حضرت خواجه حسین باز یار هروی وی از حضرت خواجه ابو محمد رویم که اعظم خلیفه
سید الطایفه خواجه جنید بود قدس سره و سلسله مذکور در بالاوست بسیار شایع است و قبولیتی
عظیم دارد و در شهر جونیز نیز سلسله زاهدیه هست و بعضی مردم آن دیار در ان سلسله مرید هم میشوند

نهم خانواده انصاریه مرجع این سلسله حضرت شیخ الاسلام خواجه عبد الله انصاریست
پیر هرات قدس سره وی مرید و خلیفه خواجه ابو الحسن خرقانی بود و خواجه را باطن نسبت
از روحانیت خواجه بایزید بسطامی است ظاهر ارادت و خلافت از شیخ ابو العباس
قصاب داشت وی از شیخ محمد بن عبد الله طبری وی از شیخ ابو محمد جریری که صاحب
کرامات عظیم و قبله وقت و غوث زمان خود بود از اعظم خلفای سید الطایفه خواجه
جنید است که بعد از جنید وی را بجای جنید بر مسند ارشاد نشاندند و این سلسله عالی
قدر در خراسان مخصوص در دیار هرات شهرتی عظیم دارد و حضرت خواجه ابو عبد الله قبله
حاجات و صاحب ولایت آن دیار است و شیخ الاسلام غوث وقت خود بود قدس
سره

دهم خانواده صفویه منشاء این سلسله از شیخ صفی الدین اسحاق اردبیلی است
وی مرید و خلیفه و داماد شیخ زاهد ابراهیم گیلانی بود وی از میر سید جمال الدین تبریزی
وی از شیخ شهاب الدین ابهری وی از شیخ رکن الدین سنجاسی وی از شیخ قطب الدین
الابهری وی از اعظم خلفای حضرت شیخ ابو نجیب الدین السهروردی است قدس سره الی آخره
منتهی میشود بسید الطایفه خواجه جنید البغدادی و ایمه اهل بیت رسول خدا صلی الله علیه وسلم
و این سلسله بسیار شایعست در ملک عراق و خراسان و در زمان شیخ صفی الدین انقدر مردم

تربیت یافته و فیض مند گشتند از دیگر مشایخ کم شنیده میشود در ارشاد و مریدان قبولیتی
تمام و نفسی کیرا داشت قدس سره **یازدهم** سادات عیدروس منشا این سلسله از میر سید عبد الله
العیدروس است وی مرید و خلیفه شیخ ابوبکر بود وی از شیخ عبد الرحمن وی از شیخ مولی
علی وی از شیخ علوی وی از شیخ محمد بن علی المقدم وی از حضرت شیخ ابو مدین مغربی
وی بتجدید واسطه بسید الطایفه خواجه جنید بغدادی میرسد الی آخره و سید عبد الله عیدروس از خانواده
سهروردیه خرقه خلافت داشت و سلسله نسب او بحضرت امام جعفر صادق رضی الله عنه
منتهی میشود مردی بابرکت و عدیم المثال بود کمالات حقایق و خوارق عادات بسیار از وی بظهور
می آمد سلسله او در دیار عرب و عدن و گجرات احمد آباد بسیار منتشر است جامع علوم صوری
و معنوی شیخ علم الله پتهی و قدوه ارباب طریقت شیخ بهاء الدین محمد خراسانی در این سلسله بودند
دوازدهم خانواده قلندریه چند فرقه اند از هر سلسله که خود را منسوب بمشرب قلندریه کردانیدند
چنانچه محمد قلندر و مریدان او وی گروهی کثیر این مشرب عظیم القدر داشتند این بیت از وست

ما ز دریائیم و دریا هم ز ماست ✽ این سخن داند کسی کو آشناست ✽ دیگر شاه حیدر
قلندر و شاه حسین بلخی و مریدان ایشان و شیخ شمس الدین تبریزی و مولانا روم و اصحاب
وی و دیگر اهل الله مثل شیخ فخر الدین عراقی و خواجه اسحاق مغربی و خواجه حافظ شیرازی
علی هذا القیاس بسیاری از شاه بازان هر خانواده قلندر مشرب بودند و ابدال اکثر در همین مشرب
میباشند و همیشه در آرائیکی باطن بسکونت خاصه و در نفحات او آورده است که نخدمت مولوی
روم جماعتی التماس امامت کردند خدمت شیخ صدر الدین قونوی نیز در آن جماعت بود مولوی گفت

ما مردم ابدالیم بهر جا که میرسیم می نشینیم و میخوریم امامت را اهل تصوف و تمکین لایق اند
اشارت بخدمت شیخ صدرالدین کرد تا امام شد و در لطایف اشرفی سنیوسید که از سر
حلقه پیران چشت خواجه ابو احمد ابدال گرفته تا این زمان اکثر خواجگان چشت ما ابدال
بودند و کرامات و خوارق عادات یعنی از ایشان بوجود می آمد در اخبار الاخیار می آرد که
قلندریه در ملک هندوستان از شاه خضر رومی انتشار یافت وی در زمان سلطان شمس الدین التمش
بلباس قلندری در دهلی بخدمت قطب الاولیا خواجه قطب الدین بختیار اوشی قدس سره
رسید و اجابت آورد خواجه مذکور بعد از تربیت خرقه خلافت بوی عطا کرده رخصت
فرمود و تغییر لباس قلندری نداد و مردی مستغنی و عظیم الشان بود کرامات و خوارق عادات
بسیار ازوی ظاهر شد چون بدیار جونپور تشریف برد شاه نجم الدین قلندر در سلک مریدان
وی منسلک گشت بعد از ان شاه خرقه خلافت بوی عطا فرموده خود معاودت بروم
نموده الآن سلسله او بسبب شاه قطب مینادل در دیار هند بر پاست شیخ محمود قلندر لکهنوی
و شیخ عبد الرحمن لاهوری درین سلسله بودند این سلسله را چشتیه قلندریه گویند و شیخ شرف
بوعلی قلندر که از روحانیت حضرت خواجه قطب الدین بختیار اوشی قدس سره تربیت
یافته بود همین مشرب داشت این بیت از وست ؎ گر بوعلی نوای قلندر نواختی
صوفی بدی بر انکه دو عالم قلندر ست ؛ و از خلفای حضرت شیخ فرید الدین گنجشکر قدس سره
حضرت شیخ صابر علی خلیفه او و شیخ شمس الدین ترک نیز قلندر روش بودند و میر سید محمد گیسو دراز
همین مشرب داشت این ابیات از وست ؎ زمین و آسمان هر دو شریف اند ؛ قلندر را

وزین هر دو ممکان نیست ۞ نظر در دیده ناقص فتاده ۞ وگرنه یار من از کس نهان نیست ۞

و میر سید محمد یکی از اعظم خلفای حضرت شیخ نصیر الدین محمد چراغ دهلی نیز درین مشرب بوده و

این ابیات از وست ۞ اندر ره عشق سرسری نتوان رفت ۞ بی دین رهی قلندری نتوان رفت ۞

خواهی که پس از کفر بیابی ایمان ۞ تا جان ندهی بکافری نتوان رفت ۞ و خواجه

مسعود بک مرید و خلیفه شیخ رکن الدین بن شیخ شهاب الدین امام و سلطان المشایخ نیز قلندر

مشرب بود و پیری باک بود در خانواده چشت مثل وی سخن مستانه و حقایق نامکم کسی گفته باشد

این بیت از قصیده اوست ۞ مجرد شو از دین و دنیا قلندر ۞ که راهی حقیقت ازین

هر دو برتر ۞ و مخدوم ما قطب الابدال حضرت شیخ احمد عبد الحق ردولی قدس سره همین مشرب

عالیقدر داشته از شاه نعمت الله ولی در رساله قلندریه آورده است که صوفی منتهی چون بمقصد

رسد قلندر گردد و ذکر قلندر حق است کز و همه عالم مستحق است دین قلندر دانا که او بر همه عالم

تواناد نیا قلندر تفرید که بشارت سید مدثر توحید علم قلندر صحو و عمل قلندر محو راه قلندر عشق است

العشق هوالله ۞ شاه حسین بلخی گوید ۞ قلندر کی بیاید در عبارت ۞ قلندر کی بگنجد در اشارت

تمام شد ذکر خانوادهای مذکور بطریق اجمال و صاحب کشف المحجوب گوید که از جمله متصوفه دو فرقه

گروه صاحب مذهب اند و هر یکی را مذهبی مخصوص است اندر تصوف از انجمله دو گروه مردود اند

یکی حلانیان یعنی حلولیان که منسوب بحلول اند و دویم حلاجیان که بترک شریعت و الحاد

منسوب اند سوای حسین بن منصور حلاج و اصحاب خاص وی ده گروه ازان مقبول اند اول

محاسبیان که تولی میکنند بابی عبد الله حارث محاسبی دویم قصاریان که تولی دارند بابی صالح احمد

حدون القصار سیوم طیفوریان که تولی میکنند بابی یزید طیفور البسطامی چهارم جنیدیان که تولی
میکنند بابی القاسم جنید البغدادی پنجم نوریان که تولی دارند بابی الحسین احمد نوری ششم
سهیلیان که تولی دارند بسهل بن عبد الله تستری و هفتم حکیمیان که تولی دارند بابی
عبد الله محمد بن علی حکیم الترمذی هشتم خرازیان که تولی دارند بابی سعید خراز نهم حنیفیان
که تولی میکنند بابی عبد الله محمد بن حنیف و هم سیاریان که تولی میکنند بابی العباس سیاری
و ایشان همه از محققان اند و اهل سنت و جماعت هر صنفی را ازان ده صنف یعنی
نیکو و طریقی ستوده و مجاهداتی پسندیده و اوراد لطیف و مشاهده بی نظیر و هر چند
که در معاملات و مجاهدات مختلف اند اما در اصول و فروع شرع و توحید موافق اند انشاء الله
طریق مذاهب هر یکی ازین ده صنف مذکور محمل بجای خود در ذکر هر کدامی از ایشان نوشته
می آید الحال نقل نمایم از کتب معتبر اسامی رجال الله اقطاب و غوث و غیره که از وقت
حضرت رسالت پناه تا این زمان همه وقت در سلک سلاسل مذکور بودند و تا ظهور حضرة
عیسی و حضرت امام محمد مهدی خواهند بود بلک حضرت شیخ محی الدین ابن عربی در فتوحات
یکی و حضرت شیخ علاء الدوله سمنانی در کتاب عروه نوشته است که از زمان آدم علیه السلام
تا وقت پیغمبر ما صلی الله علیه وسلم رجال الله برای محافظت عالم همیشه بودند و تا
ظهور عیسی و مهدی خواهند بود قوام عالم از ایشان است و نیز می آرد که در زمان حضرت
رسالت پناه قطب ابدال عصامه قرنی بود عم اویس قرنی رضی الله عنه ازین سبب
پیغمبر علیه السلام گاه گاه فرمودی که مرا بوی رحمت رحمن از سوی یمن می اید از انکه قطب

ابدال عصامه قرنی بود عم ویس قرنی رضی الله عنه ازین سبب پیغمبر علیه السلام گاه گاه
فرمودی که مرا بوی رحمت رحمن از سوی یمن می اید از انکه قطب ابدال مظهر تجلی صفت
الرحمن ست چنانچه مصطفی علیه السلام مظهر خاص تجلی ذات الوهیت ست چون
قطب مذکور وفات کرد ابن عطا احمد عربی بجای او قطب ابدال شد و بلال حبشی و حذیفه
یمانی در انوقت از جمله هفت ابدال بودند علی هذا القیاس یکی میرود دیگری از خلق میاورده
بجای وی نصب میکنند و هم وی گوید که ایشان مانند باشند در صفات بشری یعنی میخورند
و می آشامند و بول و غایط میکنند و بیمار میشوند و دوا میکنند و زن میخواهند و فرزندان
و اسباب و اموال و املاک دارند و مردم با ایشان حسد میبرند و منکر شوند و ایذا رسانند و ایشان
از قوت ولایت معنوی از نیمقدمات مستغنی اند و هم وی در عروه گوید که من بعضی از ایشان را
بنظر عیان دیده ام و مشاهده کرده ام از ایشان کرامات عیانی از طی ارض و رفتن
بر آب بی کشتی و پرواز کردن بر دریای بزرگ که بسی مسافت داشته باشد بانگ
زبانی گذشتن و پنهان شدن از چشم مردمان و جمع شدن در مکان تنگ که هیچکس از اشیا
بدن اهل ظاهر نرسد و سایه ایشان را کسی نبیند و او آواز ایشان را کسی نشنود و با وجود
آنکه قرآن میخوانند پیش خلایق با آواز بلند و انشاد شعر میکنند و در میان اهل سماع رقص
میفرمایند و میکربند و هیچکس ایشان را نمی بیند و آواز و حرکات ایشان فهم نمیکنند و کیمیا
گری میدانند هر گاه بجهة محتاجان ضرور شود زر و نقره پیدا کرده رسانند و در حق نفس خود خرج
نکنند و غیر ازین بسی خواص دارند که عقل در احوال ایشان متحیر میشود پس هیچ عاقل را نمیرسد

نه انکار کند بلکه اقرار نماید بعجز خود از دریافتن احوال ایشان و اقرار کند بکمال قدرت حق تعالی
از برائی آنکه عقل خبری نمیداند و دیگر همه صفات و سیرتها و خوبیهای ایشان در راه آن و صحبت
برابر صوفیانست بلکه این بیچاره را چنان مینماید که صوفیه از ایشان خوی و سیرت آموخته اند
و دیگر صفت ایشان آنکه در ربع مسکون طواف میکنند و هر سال دو نوبت جمع میشوند
یکنوبت در عرفات و یکنوبت در ماه رجب آنجا که مامور شده باشند جمع شوند و ایشان را
در میان خلق کسی نشناسد مگر یک کس در هر روزگاری چون انکس وفات میکند با دیگری صحبت
میدارند و حذیفه یمانی در زمان حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم یکی بود از ان جمله که گفتم پس
پیغام آنحضرت با ایشان میرساند و از جانب حضرت وی نیز سلام با ایشان میرساند و در حضور
آنحضرت نیز می آمدند و نماز با آنحضرت میگذاردند و از انفاس نبوی فایده میگرفتند اما غیر از
حذیفه یمانی کسی دیگر ایشان را نمیشناخت و بمعنی مشهورست که گفتم ازین سبب امیر المومنین عمر
رضی الله عنه از و سوال میکرد و میگفت ای حذیفه تو صاحب سر پیغمبری صلی الله علیه وسلم
در حق من خبری از نفاق شنیده یا نه و او را بدین سوال سوگند میداد و حذیفه جواب داد که در
حق تو هیچ نگفت از صفت نفاق پس عمر رضی الله عنه گفت الحمد لله و آنجماعت بدلا مامورند
بمتابعت انبیا روقت خود در هر قرنی که بوده اند و اقرار میکنند بدو کلمه شهادت در ظاهر
حق تعالی جمال حال ایشان از نظر مردم مستور دارد اولیائی تحت قبابی لا یعرفهم غیری بدین
در کشف المحجوب می آرد که حضبحانه تعالی بر ایشان نبوی را باقی گردانیده ست و اولیا را سبب
فرا ایشان را اولیا عالم گردانیده تا مجرد حدیث و پیراکشته اند و راه متابعت نفس در نوشته

ما انچه از ان کرده ایم نبوت ایشان خاص و صحبت صدق
محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم ظاهر میشود

از آسمان باران به برکت اقدام ایشان آید و از زمین نباتات بصفای احوال ایشان
روید و بر کافران مسلمانان نصرت بهمت ایشان یابند فی لطایف اشرفی حضرت بعضی
اولیا را خود را هم‌سنگان درگاه و نایبان بارگاه خود کرده است و تفویض اصلاح امور اهل
عالم و قضاء ارتباط احکام بنی آدم به ایشان نموده هریک از این برگزیدگان در یکدیگر محتاج
بامور همدیگر اند و بصلاح یکدیگر کار میکنند همه ایشان ده صنف اند و دو صنف از ایشان
مکتومان و منفرد اند از احکام عالم و امور بنی آدم خارج اند فاما آنچه در فصل الخطاب احوال رجال الله
از فتوحات یکی نقل کرده است همه دوازده صنف اند موافق ایمه اثنی عشر قال علیه السلام
ایمة من بعدی اثنا عشر خلیفتی هریک صنوف مذکور از یک ایمه فیض میگیرند چنانچه حضرت
میر سید محمد یکی عین ترجمه کلام صاحب فتوحات یکی از شیخ داود قیصری قدس سره در
بحر المعانی نقل کرده و بر نهجی تفصیل داده و تشخیص نموده که فوق آن متصور نیست و گفته که همه
رجال الله وقت را ملاقات کرده ام و از هریکی نعمتها یافته ام و مقامات همه را مشاهده
کرده ام الغرض باسم مریدی بخطاب محبوب مخاطب کرده مینویسد سر سخن که لفظ یا محبوب
واقع شود نشان کلمات بحر المعانیست انشاء الله بآنجا نوشته می آید اول اقطاب
دویم غوث سیوم امامان چهارم اوتاد پنجم ابدال ششم اخیار هفتم ابرار هشتم نقبا نهم
نجباء دهم عمد یازدهم مکتومان دوازدهم منفردان ای محبوب قطب عالم هم در زمانی
و عصری یکی میباشد و وجود جمیع موجودات از اهل دنیا و آخرت یعنی سفید و علو از وجود
قطب عالم قایم باشد و دوازده اقطاب دیگر اند ذکر آنها بیشتر بجای خود نوشته آید و باید دانست

که قطب عالم را فیض از حق تعالی بوسطه میرسد قطب عالم را قطب کبرا و قطب الاقطاب قطب مدار

و قطب ارشاد

نیز گویند که موجودات سفلی و علوی از برکت وجود اوست و این قطب مدار را دو وزیر میباشند

که اشیاز اصاحب فتوحات یکی امامان نامد یکی دست راست میباشد دوم بدست چپ و آنکه

بدست راست میباشد نامش عبدالملک است و آنکه بدست چپ او باشد نامش عبدالرب است

و این وزیر یمین که نامش عبدالملک است از روح قطب مدار فیض میگیرد و بر اهل سفلی

افاضت مینماید و چون قطب مدار از دنیا ارتحال کند و بعقبی رود این عبدالملک که وزیر

یمین است قایم مقام قطب مدار باشد و اسم قطب مدار که بقطبیت میرسد عبدالله میباشد

یعنی در آسمانها و زمینها او را عبدالله گویند اگرچه نام وی دیگر باشد علی هذا القیاس جمیع رجال الله

را باطن بنام دیگری میخوانند باسم ربی آن شخص مخاطب میکنند و وزیر دست چپ که

عبدالرب است او را بجای عبدالملک رسانند و ابدالی از ابدالها که بر قلب اسرافیل است او را بجای

عبدالرب رسانند پس عبدالملک قطب مدار شود و عبدالرب عبدالملک گردد و ابدال مذکور در محل

عبدالرب رسد همچنین تا روز قیامت باقی اند و در فتوحات یکی مینویسد که عبدالملک امام

یسار است عبدالرب امام یمین فاما الاقطاب منهم علی قلوب الانبیاء علیهم السلام قطب اول

بر قلب نوح علیه السلام ورد او سورهٔ یس است قطب دوم بر قلب ابراهیم علیه السلام

ورد او سورهٔ اخلاص است قطب سیوم بر قلب موسی علیه السلام ورد او سورهٔ اذا جاء

نصر الله است قطب چهارم بر قلب عیسی علیه السلام ورد او سورهٔ فتح است یعنی انا فتحنا

قطب پنجم بر قلب داود علیه السلام ورد او سورهٔ اذا زلزلت الارض است قطب

ششم بر قلب سلیمان علیه السلام ورد او سورهٔ واقعه است قطب هفتم بر قلب ایوب علیه
السلام ورد او سورهٔ بقر است قطب هشتم بر قلب الیاس علیه السلام ورد او سورهٔ کهف است
قطب نهم بر قلب لوط علیه السلام ورد او سورهٔ نمل است قطب دهم بر قلب هود
علیه السلام ورد او سورهٔ انعام است قطب یازدهم بر قلب صالح علیه السلام ورد او سورهٔ
طه است قطب دوازدهم بر قلب شیث علیه السلام ورد او سورهٔ ملک است اقطاب مذکور اثنی
عشر قطب اند و عیسی او مهدی خارجان عنهم بل یکتومان من المفردین کما قال علیه السلام
علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل ازین علماء اولیا مراد اند اولیاء ربانی اما قطب مدار فواحد
واسمه عبد الله وکان ساکنا فی السواد الاعظم وفیضه فی العالم العلوی والسفلی والاقطاب
المذکورة کانوا کلهم مامورین بقطب المدار ای محبوب این فقیر را قدمبوس ساکل اقطاب
در دیار ها میسر شده است ومیشود وهر یک بغمتی مطبوع در حق این فقیر در مبدا
حال از زانی فرموده اند ودوازده اقطاب که در اقالیم میباشند هفت قطب در هفت
اقلیم اند در هر اقلیمی قطبی وپنج اقطاب دیگر در ولایت میباشند ایشانرا قطب ولایت
گویند وقطاب اقالیم را قطب اقلیم گویند وفیض قطب عالم بر اقطاب اقالیم وارد است
وفیض اقطاب اقالیم بر اقطاب ولایت وارد است وفیض اقطاب ولایت بر سایر اولیا
وارد است همچنین سئوال فیوض برسیدا رند تا قیام قیامت ای محبوب جون ولی ترقی کند
بقطب ولایت رسد وقطب ولایت جون ترقی کند بقطب اقلیم رسد جون قطب اقلیم ترقی
کند بعبد الرب که وزیر دست چپ قطب ارشاد است رسد واین قطب اقلیم ابدال باشد

بقیه ۲۱

بقطب اسرافیل علیه السلام او را قطب ابدال گویند بعد بمرتبه سیوم محل قطب ارشاد گردد و تعیینی
قطب عالم شود پس هرگاه که قطب عالم واقف باحیات باشد و در سلوک بود و ترقی کند بمقام فردانیت
رسد ای محبوب قطب عالم پیر دستگیر حضرت شیخ نصیر الدین محمود چشتی قدس سره مدت
بیست و هشت سال و سه ماه و دو روز در مرتبه قطب مدار بوده اند و بشرط تحمل این مرتبه داده
بودند چون تحمل را بسر بردند بعد از مدة مذکور در مقام فردانیت نزول فرمود و از مقام فردانیت
در عالم بقا رحلت کردند و در قطب مدار اسم مبارک شان نیز اقطاب عبد الله میخوانند چون
ایشان بمقام فردانیت نزول فرمودند وزیر دست راست ایشان شیخ نجم الدین دمشقی
که عبد الملک نام داشت بجای ایشان قطب مدار شدند و قطب مدار از عرش تا ثری
متصرف باشد و چون ترقی کند بمقام فردانیت رسد تصرفات محو شود چرا که فردانیت
مقام انبساط و مونست است پس او را مراد نباشد و مراد او همه مراد حق گردد و در لطایف اشرفی
از صاحب فتوحات نقل میکنند که حضرت رسالت پناه پیش از نبوت در افراد
بوده اند خضر علیه السلام نیز در افراد است ای محبوب کوشدار که مراتب اقطاب و قطب
مداریت اقطاب ایشان اند که اگر ولی را از ولایت معزول کنند و بجای او دیگری را نصب
کنند توانند چنانچه در ملفوظ قطب ابدال شیخ احمد عبد الحق می نویسد که حضرت شیخ سعد الله
گنتوری شیخ مسعود اولیا را خرقه خلافت عطا نموده رخصت بجانب قصبه اسیوالی
کرد و گفت که شیخ احمد عبد الحق در میان راه است از غیرت او هوشیار خواهی رفت
امرد سخن پیر را خود گوش ناکرده بی ادب در قصبه ردولی در آمد شیخ احمد عبد الحق را غیرت

درکار شد از حجره برآمد و نگاهی کرد بجانب شیخ مسعود کرد تمام احوال او در ساعت سلب گشت
از خلق عوام هم برشد لاچار از سر مخر خود را در خدمت شیخ احمد عبدالحق افکند روزی مهربان
شد دستار خود بر سر او نهاد و بتطر شفقت نگریست باز بحال خود آمد و از رضای حضرت
ایشان رفته در قصبه اسیولی متوطن شد الآن فرزندان او در قصبه مذکور هستند و مرقد او
نیز همانجا زیارتگاه آن خلقت ای محبوب مرتبه قطب مدار که قطب عالمست اگر او خواهد
که اقطاب را از مقام قطبیت معزول کند تواند و از دعا قطب الاقطاب و غوث دیگری نیز
بمرتبه قطبیت رسد چنانکه حضرت میر سید اشرف جهانگیر قدس سره در لطایف اشرفی میفرماید
که حضرت مخدومی شیخ علاء الحق مرا فرموده بود که هرگاه ترا بشرف مقام غوثی رسانند برای
قطبی فرزندی شیخ نور سعی خواهی نمود پس بعد از سفر آخرت مخدومی مذکور چند مدة گذشته بود که قطب
ولایت بنگاله فوت شد فقیر با سر هنگان بارگاه سبحانی و وزیران درگاه ربانی اجتماع نموده باتفاق
یکدیگر حضرت مخدوم زاده شیخ نور را بشرف قطبی مشرف ساختم و در زمان حضرت
غوث الاعظم سید محیی الدین عبدالقادر جیلی قدس سره در هفت ابدال یکی نقل
کرده کافری را در ساعت دست گرفته و زنار او را شکسته داخل ابدالان هفت گانه
گردانیدند بزرگی خوش گفته است چون نزدیک سلطان نشینند در ملک حکومت خود بیند
ونقل حضرت شیخ علاء الحق و له سیمنانی قطب ارشاد را ولایت شمسی است که بر تمام عالم می تابد
و قطب ابدال را ولایت قمریست که بر هفت اقلیم تصرف میکند و در ملفوظ قطب ابدال
شیخ احمد عبدالحق نوشته است که روزی بختیار نام مریدی التماس حضرت نمود که برای تجارت

مروارید میروم فرمود که از حد ولایت ما بیرون نروی عرض کرد که حد ولایت بپردستکیر
تا کجاست فرمود که از این کناره دریا تا بان کناره دریا الغرض قطب ابدال ایرسن جمیع
ابدال میباشد از انجهة همه جا تصرف مینماید و در فضل الخطاب مسطور است که بقول صاحب
فتوحات یکی اقطاب را نهایت نیست بر هر صنف قطبی میباشد چنانچه قطب زهاد و قطب
عباد و قطب عرفا و قطب متوکلان چنانکه در نفحات حضرت شیخ احمد جامی قدس سره را
قطب اولیا نوشته است و در تمام ربع مسکون یکتن میباشد که او را قطب ولایت
مطلق گویند قطب جهان و جهانگیر عالم نیز نامند که جمیع اقسام ولایت از وی
قوام دارد و علی هذا القیاس بر هر صنفی قطبی است برایی محافظت آنمقام و نیز مسطور است
که برایی محافظت هر قریه از قریات عالم یک ولی امت میباشد که قطب آن قریه است
خواه دران قریه مومنان باشند خواه کافران الغرض اگر مومنان اند در تحت تجلی اسم
هادی پرورش می یابند و اگر کافران اند در تحت تجلی اسم مضل هر دو صفت یک
ذات است فهم من فهم ای محبوب شاهان حضرت لایزال از حشیم خلایق مستور اند خبر اهل
حال و انسان کامل دیگری بیشتر از اند و نه بیند از ایشان گروهی هفت کس اند که
خواجه عالم نشان میدهد بدلالت این سبعة و این هفت ابدال در هفت اقلیم اند هر ابتدال
در اقلیمی میباشد وظیفه ایشان مدد و معونتی در حق خلایق که عاجز شوند چون دران
قوم درویشی کامل حال باشد آنرا رویش فریاد رسی آن قوم عاجزان میکنند
چون یکی از ایشان بموت ارتحال مینماید یکی را از عالم ناسوت که صوفی باشد بجای

او نصب کنند و بنام آن مرتحل این را میخوانند بدلا سبع و مشارب هفت نبی علیه السلام
اند یکی ازان در اقلیم اول بر قلب ابراهیم علیه السلام اسم او عبد الحی است آدم در اقلیم دوم
بر قلب موسی علیه السلام است اسم او عبد العلیم است سیوم در اقلیم سیوم بر قلب هارون
علیه السلام اسم او عبد المرید است چهارم در اقلیم چهارم بر قلب ادریس علیه السلام
اسم او عبد القادر است پنجم در اقلیم پنجم بر قلب یوسف علیه السلام است اسم او
عبد القاهر است ششم در اقلیم ششم بر قلب عیسی علیه السلام اسم او عبد السمیع است
هفتم در اقلیم هفتم بر قلب آدم علیه السلام اسم او عبد البصیر است و این هفتم ابدال
خضر علیه السلام است ای محبوب فقیر با اینهمه بدلا در مسافرت مصاحب بود
و هر یکی ابدال عارفند بلطایف و معارف الهی و اسرار که در کواکب سبعه است الله تعالی
در ایشان همه تاثیر دارد است و دو ابدال از هفت مذکور عبد القادر و عبد القاهر اند در
هر ولایتی و بر هر موئی که قهر است نافذ میشود بمشورت ایشان آن ولایت و آن قوم بواسطه
اقدام ایشان میباشد ای محبوب سیصد و پنجاه و هفت ابدال دیگر اند و سیصد ازین
ابدال بر قلب آدم علیه السلام است ایشانرا فقیر بر سر شبه یل ملاقات کرده است و هر
سیصد و پنجاه و هفت ابدال در کوه ساکن اند و خورون ایشان شلم (یعنی صبر) درختانست و ملخ
بیابان با معرفت کمال التقید اند سیری و طریق ندارند چنانچه حدیث صحیح از عبد الله
بن مسعود رضی الله عنه مرویست ان الله خلق ثلثمائة نفس قلوبهم علی قلب آدم
علیه السلام و له اربعون قلوبهم علی قلب موسی علیه السلام و له سبعة قلوبهم علی قلب ابراهیم

علیه السلام

علیه السلام وله خمسة قلوبهم علی قلب جبرئیل علیه السلام وله ثلث قلوبهم علی قلب
میکائیل علیه السلام وله واحد قلبه علی قلب اسرافیل علیه السلام چون یک متوفی میشود
از سه تن یکی را بجای وی رسانند چون از سه یک متوفی میشود از پنج تن یکی را بجای
وی رسانند چون از پنج تن یکی متوفی میشود از هفت تن یکی را بجای وی رسانند
چون از هفت تن یکی متوفی میشود از چهل تن یک را بجای وی رسانند چون از
چهل تن یکی متوفی میشود یکی از زهاد که صوفی سیرت باشد بجای وی رسانند و ایشان بدلا
بترتیب مذکور فیض از قطب ابدال میگیرند که دل او بر دل اسرافیل ست ای محبوب بدلا
چهار صد چهار اند سیصد شصت و چهار را ذکر کردیم و چهل دیگر اند کما قال علیه السلام بدلا
امتی اربعون رجلا انثی عشر بالشام ثمان وعشرون بالعراق در لطایف اشرفی
مینویسد که حضرت رسالت پناه جمیع عالم را دو قسم فرض کرده اند نصفی شرقی و نصفی
غربی خواستند چنانچه خراسان و هندستان و ترکستان و سایر بلاد شرقی در عراق داخلست
و نصف غربی چون شام و بلاد مصر و مغرب و غیره در شام داخلست پس فیض آن
جهلتن مذکور بر تمام ناشی باشد و صاحب کشف المحجوب و اکثر مشایخ همین چهل بدلا مذکور
را چهل ابرار قرار داده اند هر دو حال مقبولست ای محبوب چهار اوتاد که در چهار
رکن عالم ساکن باشند یکی را در مغرب ملاقات کرده ام نام او عبد الودود ست
دوم را در مشرق ملاقات کرده ام نام او عبد الرحمن ست سیوم را در جنوب
ملاقات نموده ام نام او عبد الرحیم ست چهارم را در شمال ملاقات کرده ام نام او

عبد القدوس است اگر از ایشان یکی متوفی میشود یکی از نقبای بجای او میرسانند
چهار رکن در عالم معمور بوجود این چهار اوتاد است چنانکه کوهها سبب سکون زمین
قال الله تعالی والجبال اوتادا ای محبوب نقبا سید اند آسامی کل نقبا علی ست و نجبا
نهصد اند آسامی کل نجبا حسن است و خیار هفت اند اسامی ایشان حسین است عمده
چهار ند اسامی ایشان محمد است و یکی غوث است اسم او عبد الله است چون غوث
متوفی میشود یکی از عمد در مقام او رسانند چون یکی از عمده متوفی میشود یکی از
اخیار بجای او رسانند چون یکی از اخیار متوفی میشود یکی از نجبا بجای وی رسانند چون یکی
از نجبا متوفی میشود یکی از نقبا بجای او رسانند چون یکی از نقبا متوفی شود یکی از خلق
بر آورده بجای او رسانند بدلا و عمده را بالا مذکور کردیم ای محبوب مسکن نقبا زمین
مغرب است یعنی زمین سوید انجا روز مقدار از صبح تا چاشت است باقی همه شب اما
نمازهای ایشان چون وقت میرسد در طی زمینها که اوقات متعین است بمشاهده عین
تاثیر افتاب میکنند و خمس صلوة میگذارند ایشان را همچنین معاینه کردیم و سکونت
نجبا مصر است و خیار همیشه در سیاحت میباشند و سیار اسکونیتی و قراری ندارند
و عمده در زوایای ارض میباشند و مسکن غوث در مکه است و این را ست نمی آید
چون که اکثر بزرگان و ث بودند و در کعبه سکونت نداشتند چنانچه غوث الانام
شیخ ابو العباس قصاب قدس سره در آمل ساکن بود و حضرت غوث الثقلین
شیخ محی الدین عبد القادر جیلی در بغداد و یس میرسید اشرف جهانگیر کرغوث وقت

خود بود در لطایف اشرفی چنین میفرماید که مجاورت کعبه غوث را شرط لازمی نیست و کمل
اولیارا حق تعالی قوتی داده است که در چند مواطن و مواضع مختلف در زمان واحد
ظهور کنند و در طرفة العین بچند مواضع خود را نمایند و بعضی مشایخ شخصی واحد را غوث
و قطب مینویسند چنانچه در نفحات اورده که یکشیخی است که او را غوث و قطب نامند
ولیکن متقدمای این طایفه صاحب فتوحات یکی در اکثر تصنیفات خود میفرماید که غوث
جداست و قطب الاقطاب جدا چنانچه میر سید اشرف جهانگیر قدس سره در لطایف
میفرماید که اگر وجود غوث و وجود قطب الاقطاب در عالم موجود نباشد تمام عالم
زیر و زبر گردد اما چون غوث ترقی کند افراد شود و چون قطب الاقطاب هم ترقی کند
افراد گردد و چون افراد ترقی کند قطب وحدت شود یعنی بمقام معشوقی رسد ای محبوب
دوازده اقطاب مذکور در قصبات اقالیم ساکن باشند و سکونت قطب الاقطاب
در شهر معظم باشد الغرض در رحالت قطبیت در شهر و در قصبه و در دیه ساکن باشند و چون
ترقی کند در مقام افراد روند ترتیب ساقط گردد و از تعین مقام بگذرند هر جا که خواهند
باشند و معشوق را نیز ترتیب ساقط است و بقول صاحب کشف المحجوب مکتومان چهار هزار
اند تن اند که همیشه در عالم میباشند و هریک دیگر را شناسند و جمال حال خود را نداند اند کل
احوال از خود و از خلق مستور باشند و در لطایف اشرفی آورده اکثر مکتومان ظاهر در لباس غیر
میباشند غیر از موحد اهل باطن ایشان را نشناسد ۵ مرد میباید که باشد شناس ۵
تا شناسد شاه را در هر لباس ۵ ای محبوب گوشدار که مقام افراد نوشته می آید اما المفردون

فمنهم من هو علی قلب علی کرم الله وجهه وعلی علی قلب محمد علیه السلام کمال قال علیه السلام
ما رانی علی الحقیقة التی خلقنی الله تعالی علیها غیر علی ابن ابی طالب یعنی ندیدم ما را بر
حقیقتی که آفریده است مرا حق تعالی بران حقیقت بجکس مگر پسر ابیطالب کرم الله وجهه ای محبوب
تامل کن که درین کلمات چه علیها از علما شاهدان لایزالی در قلم می آید ای محبوب افراد
کامل وافراد غیر کامل افضل اند بر قطب الاقطاب اما افراد کامل مظاهر وجه تفرد روح
کلی علی اند کرم الله وجهه وغیر کامل مظاهر وجه تعلق روح علی کرم الله وجهه اند بین میان
تفرد و تعلق بسیار درجه و فرقت اینهمه را در سفر و حضر اقالیم دریافته ام و هر یکی نعمتها
در حق این فقیر مبذول فرموده اند مراتب ایشان مشاهده کرده ام ای محبوب خاطر جمعدار
ترا نیز از دولت پیر فقیر حضرت شیخ نصیر الدین محمود اودهی قدس سره همه مشاهده
کرد و انشاء الله تعالی ای محبوب طایفه افراد اعداد بسیار ند و از چشم مردم
ظاهر ستور ند مگر انکه قطب بدارد و بعضی اقطاب ایشان را دانند و بینند هر گاه میان افراد
کامل که مظاهر وجه تفرد علی کرم الله وجهه در سلوک ترقی کند بر قلب رسالت پناه علیه السلام
نیز در سلوک ترقی کند بقطب حقیقی که مقام معشوقیت یی خطب وحدة رسد ای محبوب
در نهایت اینمقام از کل اولیا دو کس رسیدند یکی حضرت شیخ محی الدین عبد القادر جیلی
دویم حضرت شیخ نظام الدین بدوی ایشان را در سلوک کمال عمر وفا بود زود زود ترقی
میسر شد در مقام معشوقی رسیدند یعنی هر دو را شارب از روح احمدی بودی صلی الله
علیه وسلم روزی این فقیر در کشتی دریای نیل بمصر با خضر علیه السلام مصاحب بوده

سخن در بیان شاهد ثانی از ابی میرفت خضر علیه السلام نیز فرموده که حضرت شیخ عبد القادر
جیلانی و حضرت شیخ نظام الدین بداونی در مقام معشوقی بوده اند اشال ایشان
دیگری نرسید باقی همه از طفیل نبی و علی در مقام فردانیت بودند در سلوک بیشتر عمر
وفا نکرد و در مقام تقارب شد و هم در بحر المعانی میگوید که خواجه بایزید بسطامی و خواجه شبلی
نیز بمقام معشوقی رسیده بودند و ممکن هست هر کرا حق سبحانه و تعالی خواهد با نمقام
رساند و به این عطایا بهره مند گرداند ای محبوب قطب مدار متصرفست از عرش
تا ثری و افراد محقق است از عرش تا ثری پس میان تصرف و تحقق فرق بسیار است
و حاصل ازین کلمات اینست که قطب مدار علی الدوام در تجلی صفات است و افراد
کامل همیشه در تجلی ذات پس قطب مدار خاصست و افراد اخص است و بعضی اولیا را تجلی
افعالست و بعضی را تجلی اسماء و بعضی را تجلی آثارست پس بعضی در مقام صحو اند و بعضی
در مقام سکر و بعضی در هر دو باشند این مقامات اولیا در عالم کثرت است اما اهل
فردانیت بیرون ازین مقامات تجلی دارند و فردانیت بمکانتی ای محبوب نوزده
سال این فقیر در صحو بود و بیست و یکسال در سکر بحدیکه هیچ خبر نداشته اما در جوار شیخ
اوحدیمی بود که قطب اقلیم بودند ایشان ازین بیست و یکسال مرا روایت کردند تا
معلوم شد که مدة مذکور مست بودم بعد ازان مدت هم از مقام مستی بدولت پیر خود
قدس سره مدت چند سالست که در فردانیت نزول کرده ام ای محبوب فردانیت که
برین عطا شده ست شرط مستور بودن و این مقام لاهوت ست و لاهوت در اصل لاهو

الاهوست حرف تازیاده از قانون عربست که چون کلامی مخالط کوینده چیزی حذف
کند و چیزی زیاده نهند تا محرمان محروم از حقیقت باشند پس لانفی است یعنی نیست
تجلی صفات مر طایفه افراد را و هوهم ذاتست یعنی الاهو مگر تجلی ذات پس اهل فردانیت
را دوام مقام لاهوتست یعنی تجلی ذات لاهوت خود یعنی فردانیت را مقام نیست
که خارج از شش حدودست و این لفظ مقام که اضافت میکند مراد مقام نیست باستناد
مجاز مقام کویند که مقام لاهوتست اما مقام ندارد نیک تامل کن که چه میکویم و از مشاهده
یقین بیان میکنم و هر چه در بحر المعانی بیانست از علم الیقین نیست و از عین الیقین هم نیست
بلکه مشاهده حقیقت الیقین ست و اسفل انیمقام جبروتست یعنی مقام جبر و کسر خلایق
و انیمقام قطب عالم که متصرفست از عرش تا ثری ست جبر و کسر هم در شش جهه کند و
قطب عالم را فیض از عرش مجیدست که تعلق بغزالیست و نصیبت دارد و انیمقام را جبر و
ازان کویند که کرامات اولیا و معجزات انبیا هم از نیعالم است و چون از مقام جبر و کسر ترقی
کند بمقام فردانیت رسد یعنی لاهوت و در عالم فردانیت عالم جبروت یعنی جبر و کسر کفر است
اما افراد قادر اند بر عالم جبروت اگر به جبر و کسر مشغول شوند از فردانیت یعنی از تجلی ذات
بر افتند سبب آنست که ما افراد مستور باشند چون قلم در نیمقام رسید فردانیت که مقام لاهوتست
بکوش سر این فقیر ملسبان از حقیقت بکفت ۵ کم کوز من ازین پس اسرار خوبرویان ۵
این در چه بیک شانی دیوار کوشدار د ۵ ای محبوب کوشدار که عمر قطب بدار چند باشد بعضی را
سی و سه سال و سه ماه باشد و بعضی را سی و سه سال و چهار ماه باشد و هشت روز و بعضی را

بیست و هشت سال و سه ماه و دو روز بعضی را بیست و پنج سال و عمر بعضی بیست و دو سال و
یازده ماه بیست روز باشد و بعضی را نوزده سال و پنج ماه و دو روز ای محبوب از سی و
سال و چهار ماه زیاده نباشد و از نوزده سال و پنج ماه و دو روز نقصان نبود اگر در عمرها
مذکور تقدیر میرسد رحلت می کند و انکه در سلوک بعمرها مذکور ترقی میکند در مقام افراد
میرسد و عمر افراد پنجاه و پنج سالست نه زیاده و نه نقصان اگر در عمر مذکور تقدیر میرسد
رحلت میکند و انکه بعمر مذکور در سلوک ترقی میکند بقطب حقیقی میرسد و عمر قطب حقیقی
بیست و سه سال و ده روز ست این مقام مقام معشوقیت یعنی قطب وحدت و مرتبه معشوق
اینست که هرچه معشوق گوید حضرت جلت عزتش آن کند چنانچه در تعریف قطب وحدت
حضرت شیخ فریدالدین گنجشکر را از عالم غیب خطاب کردند ای فرید تا این زمان انچه
ما فرمودیم تو بجا اوردی و الحال هرچه تو گویی من آن کنم چنانکه این حکایت تمام شیخ
نصیرالدین محمود قدس سره در خیر المجالس مفصل فرموده ست سبحان الله تا کرا باین
دولت عظمی رسانند و بکه این در بگشایند سلطان المشایخ شیخ نظام الدین
بداونی در منقبت آنحضرت گوید ۵ پیر ما پیر ست مولانا فرید ۵ همچو او در خلق مولانا
فرید ۵ الغرض مجملی از احوال رجال الله در قلم آوردیم و شیخ علاء الدوله سمنانی قدس
سره در کتاب عروه فی باب ششم در فصل چهارم حضرت الیاس حضرت خضر را نیز در
گروه رجال الله این امت ذکر کرده ست که خضر نبی علیه السلام با قطب ابدال صحبت
میدارد و حرست او نگاه میدارد و دعاء خیر بروی میکند و اقتدا بوی میکند در نماز و ما یحتاج

ذکر حضرت الیاس و خضر

او از نقود و غیران میدهد و اسم خضر ملکان بن ملیان بن طیان بن سمعان بن سام بن
بن نوح علیه السلام و نام نوح ملکان متوشلخ بن ادریس و اسم ادریس اخنوخ است
چون درس بسیار کفتی از انجهة او را ادریس میکفتند چنانکه نوح را جهة انکه نوحه و زاری
میکرد نوح میکفتند و خضر را جهة انکه هر جا می نشست سبز میشد خضر میکفتند و ولادت خضر
در زمین فارس واقع شد موضعی است دو فرسخ از شیراز و نوح علیه السلام سه پسر
داشت مسلمان سام حام و یافث دعا کرد برای سام به برکت اولاد لاجرم
از پشت او انبیا ظاهر شدند و الیاس پسر سام بن نوح است پس جد والد خضر برادر الیاس
بود و خضر قطب ابدال و اصحاب او پیش الیاس چنان باادب میباشند که شاکرد
پیش استاد و الیاس علیه السلام دراز قامت و بزرک سر و کم کوئی و بسیار مراقبه و با
وقار و تمکین و هیبت بسیار و دانا است معارف بیانی و کرامات بسیار دارد و متابع
شرع مصطفویست و رعایت کند سنت چنانکه حق رعایتست و الیاس و خضر
علیهما الصلوة امر و نهی دین او را مامورند و بعمل میآرند دین هیچ زیان ندارد و پیغمبر
ایشان نخستم پیغمبر ما علیه السلام چنانکه نزول عیسی علیه سلام هیچ زیان نمیدارد
و از انکه او نیز خلایق را بدین مصطفی صلوات الله علیه و سلامه دعوت میکنند و همچنین
اقتدا میکنند بامام امت او هر کسی که وجود الیاس و خضر را منکر شود از غایت جهل
باشد این سه کس زنده اند که ذکر رفت یکی در آسمان دو در زمین و یاری کنندهٔ اند
این دین را تا حین و مصدق قرآن ببین اند و کنیت خضر علیه السلام ابو العباس است

واو پیش از نزول وحی دهم بعد از نبوت با پیغمبر علیه السلام صاحب دایشت و احادیث بسیار
از آنحضرت روایت میکند دیگر بداند که او بیمار میشود و دارو میکند نفس خود را چنانکه یکنوبت
در مدینه رسول شتر بانان میان خود جنگ میکردند خضر نزد ایشان بود یک سنگ بر سر او
رسید مجروح گشت تا سه ماه از آن درد داشت بعد ازان نیک شد و پیش از زمان خاتم الانبیاء
علیه السلام در مدة پانصد سال دندان مبارک او نو میبرآمدند اما درین زمان در مدة صد و بیست
سال دندان او نو میشود و سال که سنه احدی و عشرین و سبعمایه است وقت تجدید دندان
مبارک اوست که تا این زمان از وقت آنحضرت هفت نوبت برآمده اند و او زنان
بسیار داشته است و فرزندان بیشمار اما زنان و فرزندان او را نمیشناختند که این خضر است
و پیش قاضی نیز در وقت نکاح نام خود را مغربی میگفت حالا صد و بیست سال
و هفت ماه شدند که ترک تزوج کرده است و زن نمیخواند و فرزندی از وی نمانده است
و دیگر صفت خضر علیه السلام آنست که نیکو خلق و جوانمرد و مشفق است بر همه
خلایق و بسیار عطا دهد از نقود و جواهر فاخره و دانات بعلم کیمیا از وی کرامت
و بعلم از حق و همه گنجهای روی زمین را میداند و بامر حقتعالی اثبار میکند برارباب
حاجة اما از برای نفس خود و یاران ده گانه که با وی میباشند تصرف نمیکند و برای
رفع حاجت قرض هم نمیستاند و گرد و نگاه میدارد و در بازار نمیرود دیگر جاهد للهی
میکند و اجرت نمیگیرد و از زن خرج میکند و نغمه خوب را بسیار دوست میدارد و در رقص
و تواجد نیز بسیار میکند و در مجلس سماع که صاحب حال باشند انجا بامر حق تعالی حاضر میشود

چنانچه بنقل معتبر و متواتر مشهور است که اکثر اوقات در مجلس سماع سلطان المشایخ شیخ
نظام الدین بدوانی قدس سره خاطر شریف و بایوی صحبت داشتی و هم در عروه می آرد
که همراه الیاس نیز ده اصحاب میباشند چنانکه ده یار همراه خضر اند و اکثر مصاحبت
ایشان با اقطاب و ابدال واقع میشود و درین زمان با خضر و قطب ابدال موافق مذهب
امام شافعی نماز میگذارند چنانچه در عروه مفصل بیان نموده ست و همان
قسم حضرت خواجه محمد پارسا نیز در کتاب فصل الخطاب کمالات و خوارق عادات
حضرت الیاس و حضرت خضر علیهما السلام بوجه احسن ذکر نموده ست و لیکن در عوام
الناس سبب بعضی اقوال ضعیف چنان شهرت کرفته ست که خضر علیه السلام با سلطان
سکندر رومی معاصر بود و همراه او بسفر ظلمات برفت و آنجا آب حیوان چشید تا زندگانی
ابد یافت و این قول خلاف ارباب تفسیر و ارباب سیر ست چرا که در تفاسیر و سیر اکثر بنظر
در آمد که خضر علیه السلام معاصر ذوالقرن اکبر بود و ذوالقرن اکبر بعد از حضرت صالح
پیغمبر و پیش از حضرت ابراهیم مبعوث کشته صاحب روضة الصفا و بعضی ارباب
سیر کویند که خضر علیه السلام برادر خالاتی ذوالقرن اکبر ست و در سیر ربع مسکون بایوی
رفاقت داشت و صحبت خضر علیه السلام با موسی صلوات الله علیه در قرآن مجید ذکر
افتاده ست و این نیز مقرر شده ست چنانکه در روضة الصفا و حبیب السیر مینویسد که
سکندر رومی بعد از حضرت موسی علیه السلام بود و متابعت شریعت آنحضرت
مینمود پس خضر علیه السلام اگر بهمراهی او هم مامور شده باشد عجب نیست چنانکه میکویند

کد خضر علیه السلام

که خضر علیه السلام اکثر با امیر تیمور صاحبقران میبوده و جمیع اولیا برین متفق اند که ما
خضر را دیده ایم پس لازم نیست که حیات دوام از آب حیوان یافته باشد حضرت
ادریس و حضرت عیسی کدام آنچنان خورده بودند که زنده اند زندگی این طایفه از مشاهده
حق است که از تجلی عز الدوام بهم عظیم یافته اند زندگی دارند این فقیر کاتب حروف چند
مرتبه خضر علیه السلام را مثل دیگر مردان غیب و شهادیده است و استفاده صوری
و معنوی از ذات بابرکات وی حاصل نموده علیه الصلوة و السلام پس حالا بیمن
تائیدات الهی بیان نمایم مشرب صوفیه اهل صفا باید دانست که این طایفه جمله صورتا
و معنا طالب حق هستند در همه حال دیدن ایشان ظهور حق و شنیدن ایشان کلام
حق و گفتن ایشان سخن حق و سکون ایشان بر مشرب حق و بحکم آیه کریمه انی توکلت
علی الله ربی و ربکم ما من دابة الا هو اخذ بناصیتها ان ربی علی صراط
مستقیم یعنی توکل کردم من بر رب مطلق که پروردگار ما و شماست و نیست
از خنیده مگر حقتعالی قرار گیرنده است بموی پیشانی او در اندرستی که آفریدگار من بر طریق عدل و حق
است و در بحر الحقایق آورده که صراط مستقیم آنست که نسبتی بحق باشد نه بغیر او و بر قول الصلح
خیر استقامت دارند که تعصب و شرارت را در این مشرب روی نیست
چون جمیع علمای اهل سنت و جماعت متفق اند که حق در بین هر چهار مذهب دایر است
و مطلوب این طایفه نیز همان حقست بنابران بی انکار بهر چهار مذهب اقتدا میکنند
و مقید بر یک مذهب نمیشوند و اقوال جمیع اهل مذاهب که موافق حدیث و قرآن

مجید می یابند بران عمل سینمایند از انجهة الصوفی لامذهب له گویند بزرگی درین باب
گفته چو باد صبا در بدر کوبکو طبکار اویم طبکار او حضرت شیخ رکن الدین علاء الدولة
سمنانی قدس سره که مقتدای این قوم بود در جمله مجالس میفرماید که تقلید اهل سنت
وجماعت کار بزرگست اما ایشان که امامان بودند همه برین متفق اند که هر که متابع مذهبی
اعتقاد هر یک چنان باید که مذهب امام خود صواب داند محتمل خطا و مذهب امامان
دیگر خطا داند محتمل صواب و ازین نوع اعتقاد یقین ثمره ندهد و اطمینان باجمال
صواب و خطا جمع نیاید پس واجبست که درآن کوشند و اعتقادی حاصل کنند که متحمل
مطابق نباشد تا عبادت حق تعالی با اطمینان توانند و در قیامت شرمساری نبرند و طریقه
که محض صوابست طریقه متصوفه است و آن اینست که ایشان همه مجتهد از ابرزک دانند
و طعن نکنند در اقوال ایشان و انچه بخلاف نفس و نقوی نزدیکتر بود بران باشند
و صاحب ترجمة العوارف در فصل اول چنین نوشته که در روزگار صحبت رسول
صلی الله علیه وآله وسلم به برکت انوار نزول وحی و پرتو انوار نبوت نفوس امت از ظلمت
رسوم و عادات منخلع گشته بود و قلوب از لوث طبیعت و شایبه هوا و طهارت
یافته لاجرم عقاید ایشان از و سمت اختلاف معرا بود و دلها از پندار هوا سلیم
و همه یکدل و یکرای و یک زبان بودند بعد از آن چون آفتاب رسالت بحجاب غیب
متواری و محتجب گشت مزاج قلوب از اعتدال استقامت روی بانحراف نهاد و بقدر انحراف
اختلاف پدید آمد و شیطان را طریق تصرف در عقاید گشوده شد و بر حسب بعد از

عهد رسالت و احتجاب نور عصمت هر روز ظلمات رغبات نفوس بدنیا زیادت
میشد و اختلاف بیشتر پدید می آمد الی یومنا هذا پس هر که طالب عقیده درست بود باید
که بطبقه اول از اصحاب اقتدا کند و با ثار ایشان اقتدا نماید و اهم عینی از خصایص
احوال صوفیانست که دلها ایشان بوجدان حلاوت محبت الهی از محبت دنیا
اعراض کلی نمودند و عروق نزاع و خلاف ازان بیکبارگی متاصل و منتزع شد و نظر
رحمت و شفقت در عموم خلق نگر سیشد و از عذاب عداوت و مخالفت نجات
یافتند و بفرقه ناجیه ملقب گشتند و چند آیه قرآنی و احادیث نبوی در شان حقیقت
مشرب فقراء امت محمدی صلی الله علیه وسلم نازل شده اند خانچه در ذکر اصحاب
صفه بجای خود اندراج خواهد یافت و با وجود این همه استحقاق اکثر ارباب ظاهر بر انند
که انیطریق صوفیه و مذهب اهل تصوف اصلی ندارد از چند مدة مردم اهل بدعت
خود را صوفی نام کرده و کتب ساخته انیطریق را اشکارا ساختند چون از اقوال
و افعال انیطایفه واقف نمیشدند بنابران از عدم وقوف این قسم سخنان
میگویند پس ضرور شد که احوال انیطایفه را از ابتدا رکار نوشته شود انمقدمه اظهر
من الشمس است که حضرت حق سبحانه تعالی جمیع علوم صوری و معنوی بحضرت محمد مصطفی
صلی الله علیه وسلم و آله تعلیم فرمود قوله تعالی الرحمن علم القرآن شاهد است و انحضرت
جمیع علوم ظاهری و باطنی بعلی مرتضی کرم الله وجهه ایثار فرمود قال علیه السلام انا مدینة
العلم و علی بابها و آنچه علم اسرار و حقایق از انحضرت بوی رسیده بود تمام از آدر جامع

خود نوشته بطریق امانت بفرزندان خود سپرده وآن جامع غیر از ائمه اهل بیت
بنظر اغیار در نمی آید و در وقت ذوق گاه گاه رمزی ازان علوم اسرار در وقت
خلوت باسلمان فارسی و حذیفه یمانی و اکثری از اهل صفه که مصاحب خاص
آنحضرت بودند در میان مینهاد و وقتی از اوقات خوش با اصحاب محرم راز
خود مثل محمد بن ابوبکر صدیق و مالک اشتر و عبدالله بن عباس و خواجه کمیل بن زیاد و خواجه حسن
بصری وغیره میفرمود چنانکه انمقدمه در احوال خواجه کمیل زیاد نوشته میشود و صاحب
کشف المحجوب گوید که خواجه جنید بغدادی رحمة الله علیه که امام و مقتدای انقوم بود او چنین
گفته شیخنا فی الوصول والبلاء علی المرتضی رضی الله عنه یعنی شیخ ما اندر وصول و اندر بلا
کشیدن علی مرتضی ست یعنی امام ما اندر علم معاملت انیطریق علیست و حضرت
شیخ رکن الدین علاالدوله سمنانی قدس سره در جمله مجلس میگوید که چون حضرت امام
علی رضا رضی الله عنه یعنی شیخ ما اندر وصول و اندر بلا کشیدن علی مرتضی ست یعنی
امام ما اندر علم معاملت انیطریق علیست و حضرت شیخ رکن الدین علاء الدوله سمنانی
قدس سره در جمله مجلس میگوید که چون حضرت امام علی رضا رضی الله عنه بطلب مامون
خلیفه در باغ رفت و قدری انگور زهر آلوده از دست خلیفه بخورد دانست
که زهر خورده است و همانروز فوت خواهد شد پس پسرش محمد تقی هفت ساله در
بغداد بود بیک ساعت او را از بغداد بطوس آورد و وصیت کرد که مرغلان جای
را خاک باز کن چون سنگی پدید آید بر آن خطی نوشته باشد مراد در زیر آن سنگ دفن

کن بعد ازان فرمود که چون بلوغ برسی امانتی نهاده ام در فلان درخت برو و بردار آن

امانت کتاب جفر جامع است و جامع آن بود که امیر المومنین علی کرم الله وجهه نوشته است جامعی

و اسرار غیب بیان کرده هیچکس آنرا نبیند الا انکه امام باشد و امام لازم نیست که همه وقت

ظاهر باشد اما آن کتاب موقوف باشد تا یکی از فرزندان امیر المومنین علی بدرجه امامت

برسد و امام خرد بین نباشد و این ساعت آن کتاب و چند جزو دیگر از انبیا و وصیت

پنهان است تا انگاه که امام محمد مهدی ظاهر شود و بدو برسد چنانچه میر سید شریف جرجانی

خلیفه خواجه علاء الدین عطار نقشبندی در کتاب شرح مواقف میفرماید آن الجفر و الجامع

کتابان لعلی رحمة الله علیه و قد ذکر فیهما علی طریقة علم الحروف الحوادث التی تحدث الی

انقراض العالم و کان الائمة المعروفون من اولاده یعرفونها و یحکمون بها یعنی تحقیق

جفر و جامع دو کتابند از علی رضی الله عنه رحمة الله علیه مذکور است در آن هر دو بطریق علم حروف حوادثی

که تا انقراض عالم و قیام قیامت درین دنیا بوقوع می آیند و ائمه اهل بیت که معروفند

بتمام عالم بکنه آن هر دو کتاب بودند و حکم باحکام و اسرار آن هر دو میفرمودند پس درین

مقدمه جمیع اهل معنی متفق اند که آن علوم اسرار خاصه ایمه اهل بیت نبوت و ولایت است

و بعضی از اهل این امت نیز بفیض صحبت ایشان بآن نعمت بهره مند

شده اند پس اول کسی که ازان علوم فیض یافت یکی خواجه حسن بن زیاد

بود دویم خواجه حسن بصری بود مرتضی علی کرم الله وجهه که امام مطلق است ایشانرا

بیواسطه ارشاد فرمود ازین هر دو کس بخواجه عبد الواحد بن زید و غیره رسید چنانچه

معلوم ست وبعد ازان خواجه ابراهیم ادهم از کمال صدق واخلاص بخدمت حضرت امام
محمد باقر پیوست وازوی اقتباس آن اسرار نمود بعد ازان خواجه بایزید بسطامی بخدمت
امام جعفر صادق رسیده وسالها ریاضات ومجاهدات کشیده تا ازین علم سرلبندی
حاصل ساخت بعد ازان خواجه معروف کرخی بشرف خدمت حضرت امام علی رضا
رضی الله عنه بهره مند گشته از انعلوم آگاهی یافت پس هر حلقه ارباب تصوف
ازین پنج کس بودند که از امامان اهل بیت بواسطه انعلوم اخذ نمودند ونفیض انعلوم
میان خلق ممتاز گشتند وبه نیابت ایمه اهل بیت برمسند ولایت وامانت طریقت
متمکن شدند وازیشان بجمیع اهل تصوف رسیده چنانچه سابقا در ذکر چهارده خانواده
وغیره سلاسل هر کدام نوشته شد وششم از مقتدایان این قوم حضرت خواجه اویس قرنی
رضی الله عنه که بحسب باطن بواسطه از حضرت رسالت پناه تربیت یافته بود
وبحسب ظاهر نیز آنحضرت خرقه مبارک خود حواله امیر المومنین عمر وعلی نموده که بخواجه
اویس قرنی رسانند چنانچه در کتب معتبر این طایفه مفصل ذکر افتاده ست وخواجه
اویس قرنی تا خلافت مرتضی علی در قید حیات بوده وآخر در جنگ جمل امده بعلی
مرتضی بیعت نموده همراه مرتضی علی اختیار کرد وتا انکه در جنگ صفین شهید شد
رحمة الله علیه الغرض در طبقه اول انعلوم اسرار مشایخ طبقات قدس الله اسرارهم
میان مریدان وطالبان برموز واشارت اظهار میکردند ودر عمل آن میکوشیدند
وبعضی تصنیفات نیز ازایشان واقع شده بود اما ظاهر نمیکردند ودر طبقه ثانی که نوبت

ذکر الطایفه

سید الطایفه خواجه جنید بغدادی و خواجه ابوالحسن نوری و خواجه ابوسعید خراز و خواجه شبلی
و غیره رسید ایشان آن علوم رموز و اشارات را علانیه بمریدان درس میگفتند
و آن وقت اکثری از بزرگان هر سلسله در آن علوم کتابها تصنیف شد که تفصیل آن
طولی دارد ولیکن چند کتب معتبر که معمول جمیع مشایخت قدس الله اسرارهم درین مجمل
اجمالا ذکر کرده میشود اول کتاب که در خانواده جنیدیه تصنیف شد طبقات صوفیه است که خرقه
شیخ ابو عبد الرحمن سلمی قدس سره اقوال و احوال و رموزات مشایخ متقدمین را از طبقه
اولی که فرقه تا وقت خود به پنج طبقه دران مندرج ساخت که نظیری ندارد و بعد ازان
حضرت شیخ علی بن عثمان حجویری الغزنوی قدس سره که نیز در سلسله جنیدیه بود کتاب
کشف المحجوب تالیف کرد که در مذهب صوفیه بهتر ازان کتابی نیست و هم دران
سلسله معتقد او وقت حجة الاسلام امام غزالی علوم معاملات اسرار این طایفه را
در کتاب احیاء العلوم و کیمیای سعادت بوجه اکمل مفصل ذکر کرده است بعد از
وی حضرت عین القضات همدانی علم حقایق و معارف را آشکار او در کتاب تمهیدات
و مکتوبات خود بیان فرمود که اهل این طریق را کافیست بعد ازان خواجه مودود چشتی
قدس سره در علم سلوک کتابی تصنیف فرمود که تحفة السالکین نام دارد که مر طالبان
صادق را عین هدایت است و بعد ازان حضرت شیخ ابو نجیب قدس سره که
سر حلقه مشایخ سهروردیه بود کتاب آداب المریدین بجهة ارشاد مریدان تالیف کرد و طریق
مذهب صوفیه را بترتیب بیان نموده و حضرت شیخ شرف الدین یحیی منیری قدس سره

بران شرحی نوشته است که محتاج بمرشد نیست و بعد ازان حضرت شیخ شهاب الدین سهروردی
قدس سره بر طبق اداب المریدین کتاب عوارف نوشت که اهل این طریق را حجت است
و همدران ایام حضرت شیخ محی الدین ابن عربی قدس سره که در سلسلهٔ قادریه بود علم
حقایق و معارف و رموز ربانی پرده بر اهل عالم آشکارا کرد اینده و چندین کتب تالیف
نموده از انجمله دو کتاب وی درین فن ممتاز اند یکی فتوحات یکی دویم فصوص الحکم
خدان اسرار حقایق درین دو کتاب مندرج ساخته که فوق آن متصور نیست اما فهید نش
خالی از دشواری نباشد و از متابعان وی حضرت شیخ سعید الدین فرغانی قدس سره نیز کتاب
منابیح العباد در اختلاف مذاهب اربع بغایت پسندیده تصنیف نموده است که صوفی
را از آن چاره نیست و بعد ازان حضرت شیخ رکن الدین علاء الدوله سمنانی قدس سره
که متقدمای سلسله فردوسیه کبرویه بود کتاب عروة الوثقی و چهل مجلس و غیره تالیف نمود
و عقاید صوفیه را با اداب طریقت و حقیقت بوجه احسن بیان فرمود که قلم از حسن عبارت
آن قاصر است و در سلسلهٔ نقشبندیه خواجه محمد پارسا قدس سره کتاب فصل الخطاب در اداب
طریقت و اسرار حقیقت نوشته و اکثر مطالب از فتوحات یکی نقل کرده که بغایت دلپسند است
و بعد ازوی دران سلسلهٔ مولانا عبد الرحمن جامی از اکثر کتب مذکور انتخاب نموده کتاب
نفحات و لوایح تصنیف کرده است نظیری ندارد و علی هذا القیاس بزرگان مذکور بجهة
ارشاد مریدان تالیفات بسیار نوشته اند لیکن در اصل مطلب میان ایشان اختلافی نیست
بهر کتب انیطایفه که اقتدا کند بمقصد قریب است و از تصنیفات خواجگان چشت

ما با لفعل و کتاب قابل اقتدا اند یکی سیر الاولیا ملفوظات حضرت سلطان المشایخ رح
و اکثر بران چشت که حضرت میر سید محمد کرمانی نوشته است و دویم لطایف اشرفی
ملفوظات حضرت میر سید اشرف جهانگیر سمنانی قدس سره که درین هر دو کتاب خلاصه مطالب
جمیع کتب این طایفه مندرج است اگر مرید اهل بصیرت باشد زود بمطلب برسد اگرچه در لطایف
اشرفی بعضی ارباب تعصب جا بجا عبارت کم و زیاده نموده اند اما مطلب اصلی رح
اصحاب بصیرت مخفی نیست و الله اعلم بالصواب شیخ شرف الدین منیری در مقدمه
کتاب شرح ادب المریدین مینویسد که درست نیست هیچ یکی را که در ابتدا
در راه صوفیان مکر پس از انکه بداند عقیدتهای ایشان را یعنی آنچه تعلق بمعاملات دل
ایشان دارد فهم کند اطلاقات ایشان را یعنی راندن سخنهای ایشان را در سوال و جواب ایشان
و بداند اصطلاحات ایشان را در کلمات ایشان از بهر انکه سخن این طایفه بیشتر برموز و
اشارت بود اگر جز این باشد خود عیان بود نه غیب دیگر ایشان که سخن برموز و اشارات
گویند از بهر انکه این طایفه اند در اختلاف و مقامات خود هر کسی برحق بودند و شنوندگان
هر کسی بمقام ایشان نرسیده اگر از مقام خود بصریح سخن گفتندی ایشان لامحاله منکر شدندی
و با انکار حق دین ایشان زیان داشتی بر خلق شفقت کردند بر موز و اشارت سخن
گفتند و دیگر بر سر خویش غیرت کردند و سر خود نگاه داشتند در سخنان خود بر موز و اشارات
نهاده اند تا انکس که بداند معنی وی بر مقصود واقف گردد و انکس که معنی رمز و اشارات
ندانند بی برد که ایشان چه میگویند رمز و اشارت بذات خود ثابت است مر خواص این طایفه

را سری باشد که غیر ایشان بدان واقف نگردد نه بینی اصل همه چیز توحید است و سر همه
موحدان مصطفی است علیه السلام و خداوند جل و علا را با وی رموز و اشارت بود که خلق
از ادراک آن همه عاجز آمدند و آنچ حروف مقطعات است اندر قرآن تا بیشتر متکلمان
بر آنند هذا السر بین الله و حبیبه چون روا باشد حق تعالی را با مصطفی علیه السلام سری بود
که دیگران بر آن واقف نگردند بعضی از متکلمان مر خواجه ابن عطار را گفته چه بوده است
شما را ای اهل تصوف که میان خود این الفاظ نهاده اید و الفاظ معتاد را کنار انگشته اید
گفت در مذهب شما چیزی است که بدان بیهوش شد خواجه ابن عطار رحمة الله علیه جواب داد
که ما را بدین مذهب غیرت بود از آنکه بر ما غریز بود بنحو است یعنی که جز طایفه ما ازین سر
بهره نیابد و دیگر روا باشد که اولیا سر خویش بهان دارند که حقتعالی اولیا خویش را میان
خلق بهان داشته است اگر نه اولیا ظاهر شناختندی چون اولیا سر بودندی
اولتر آنکه سر ایشان نیز سر باشد اینهمه تقریر عذر اصطلاح ایشان بود پس هر که رموز و اشارت
ایشان فهم کرد او مذهب ایشان یافت چنانکه درین باب غریزی گفته است
سلیمانی همی باید که مرغان را زبان داند سلیمان نیستی آخر زبان مرغ کی دانی یعنی چنانکه
ایشان خود را بر ابر سنت کرده اند اعتقاد و قولا و فعلا این خود را بر ابر ایشان کرده اند یعنی چون
از کثرت مدعیان حال محققان بر خلق پوشیده گشت چنان گمان بردند که این مذهب را
اصلی و نهایتی نیست بلکه این مذهب راست است و کثر اندر مدعیان مذهب است نه اندر مذهب تا اگر کسی
ظن کند اندر کثری مدعیان کند نه اندر اصل مذهب پس آغاز میکنم بذکر عقیدتهای

ایشان و مذهب ایشان در اصل اعتقاد از بهر آنکه هیچ طایفه نیستند که بر ایشان چندان
دروغ نه بسته اند که بر ین طایفه چندان بهتان نهاده اند و این طایفه از همه خلق برتر و بزرگ
تر اند از بهر آنکه هر گروهی بجزیی سیر کردند و این طایفه بهر دو جهان سیر نگردند تا بخدا
جل ذکره نرسند تا خلق بر ایشان دروغ و بهتان نهاده اند و حضرت رسالت پناهی
صلی الله علیه وسلم از بنجاست که این دعا کرده است اللهم اجعلنی محسودا و لا تجعلنی
حاسدا و چه گونه طایفه باشند که حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه وسلم بدعا و زاری
از خداوند سبحانه درخواست اللهم احیینی مسکینا و امتنی مسکینا و احشرنی مع المساکین
یعنی خداوندا مرا در حیات و ممات با مسکین دار و حشر من با مسکینان کن و اگر گفتی
در حیات و ممات مر ایشان را با من دار و حشر ایشان با من کن فکیف که گوید در
حیات و ممات مرا با ایشان کن صفت دولت و نعمت ایشان در وصف کی
گنجد بزرگی خوش گفته ۵ مسکینی و بیچاره یکی گرد ست آید مرورا شوند تمنا
عشق را راند تمنا فرورا و صاحب نفحات از ترجمه کتاب عوارف فی فصل العاشر
من الباب الثالث روایت میکند که مراتب طبقات این طایفه علی اختلاف در جامع
بر سه قسم ست قسم اول مرتبه واصلان و کاملان و آن طبقه علیاست قسم دوم مرتبه سالکان
طریق کمال و آن طبقه وسطی است و قسم سیوم مقیمان اهل نقصان و آن طبقه اهل سفلی است
و اصلان مقربان و سابقانند و سالکان ابرار و اصحاب یمین و مقیمان اشرار و اصحاب
و اصحاب شمال و اهل وصول بعد از انبیا صلوة الله علیهم دو طایفه اند اول مشایخ صوفیه

که بواسطه کمال متابعت رسول صلی الله علیه وسلم مرتبه وصول یافتند وبعد ازان در رجوع برای
دعوت خلق بطریق متابعت مامور ومأذون شده اند واین طایفه کاملان مکمل اند
تا خلق را بنجات ودرجات دلالت کنند وطایفه دویم آنجماعه اند که بعد از وصول
بدرجه کمال حواله تکمیل ورجوع خلق بایشان نرفت وبعد از کمال وصول ولایت تکمیل
دیگران بایشان مفوض نگشت واهل سلوک نیز بر دو قسم اند طالبان مقصد اعلی ومریدان
وجه الله ویریدون وجهه وطالبان بهشت ومریدان آخرت اما طالبان حق دو طایفه اند
متصوفه وملامتیه متصوفه انجماعت اند که از بعضی صفات نفوس خلاص یافته اند وبعضی
از احوال واوصاف متصف گشته ومطلع احوال ایشان شده اما ملامتیه جماعتی باشند
که در رعایت معنی اخلاص ومحافظت قاعده صدق واختصاص غایت جهد مبذول
دارند وشرب ایشان در کل اوقات تحقیق معنی اخلاص بود همچنانکه ما صیی از ظهور
معصیته پرحذر بود ایشان از ظهور طاعت که مظنهٔ ریا باشد حذر کنند وبعضی ازین
طایفه فرقه قلندریه را نیز در جمله ملامتیه شمرند اما طالبان آخرت چهار طایفه اند زهاد
وعباد وخدام وفقرا امازهاد طایفه باشند که بنور ایمان وایقان جمال آخرت مشاهده
کنند ودنیا را در صورت قبیح معاینه بینند وتخلف این طایفه از صوفیه بانست که زاهد
بحظ نفس خود از حق محجوب بود چه بهشت مقام حظ نفس است وصوفی بمشاهدهٔ جمال
ازلی از هر دو کون محجوب بود اما عباد این طایفه اند که پیوسته بوظایف عبادات
وفنون نوافل مواظبت وملازمت نمایند از برای امید ثواب اخروی واین

وصف ایشان

وصف در صوفی موجود بود ولیکن ایشان حق را برای حق پرستند نه برای ثواب آخروی
اما خدام جماعتی باشند که خدمت فقرا و طالبان حق اختیار کنند و اوقات خود را
بعد از ادای فرایض اهتمام بامور معاش و اعانت مصروف دارند و آنرا بر نوافل
عبادات تقدیم کنند و در طلب ما یحتاج هر طریق که در شرع مذموم نباشد مداخلت
نمایند بعضی بکسب و بعضی بدریوزه و بعضی بفتوح و نظر ایشان در اخذ و عطا بر حق
بود و از غیرت این مقام بر طایفهٔ حال خادم و شیخ مشتبه شده است و خادم را
از شیخ فرقی نهاده اند فرق آنست که خادم در مقام ابرار است و شیخ در مقام مقربان
زیرا که مراد خادم و اختیار خدمت امید ثواب آخرة بود و الا بدان مقید نگردد و شیخ
مراد حق قایم بود نه مراد نفس خود اما فقرا آن طایفه اند که مالک هیچ چیز از اسباب
دنیوی نباشد و در طلب فضل و رضوان الهی همه ترک کرده باشند و باعث این طایفه
بر ترک یکی از سه چیز باشد اول رجای تخفیف حساب یا خوف عقاب چه حلال را
حساب لازم است و حرام را عقاب و دویم توقع فضل ثواب و مسابقت در دخول
جنت چه فقرا پانصد سال پیش از اغنیا به بهشت در آیند سیوم طلب جمعیت خاطر و فراغت
اندرون از برای اکثار طاعت و حضور دل در آن و تخلف فقرا از طایفه ملامتیه و متصوفه
بآنست که او طالب بهشت و خواهان خط نفس خود است و ایشان طالب حق و
خواهان قرب او و ورای آخرت در فقر مقامی است فوق مقام ملامتیه و متصوفه و آن
وصف خاص صوفیه است چه صوفی اگرچه مرتبه او ورای مرتبه فقر است ولیکن خلاصه مقام

فقر در مقام او در حسب و سبب آنست که صوفی را عبور بر مقام فقر از جمله شرایط لازمست
و هر مقام که ازان ترقی کند رنگ مقام خودش دهد پس فقر را در مقام صوفی وصف
دیگر زاید بود و آن سلب نسبت جمیع اعمال و احوال و مقامات است از خود و عدم تملک
آن چنانکه هیچ عمل و هیچ حال و هیچ مقام از خود نه بیند و بخود مخصوص نداند بلکه خود را
نه بیند پس او را نه وجود بود و نه ذات و نه صفت محو در محو فنا در فنا بود این حقیقت فقرست
که مشایخ در فضیلت آن سخن گفته اند و آنچه پیش ازین در معنی فقر یاد کرده شد رسم فقرست
و حقیقت فقر و فوقیت مقام صوفی از مقام فقیر آنست که فقیر با ارادت فقر و ارادت
حظ نفس محجوب بود و صوفی را هیچ ارادت مخصوص نبود و در صورت فقر و غنا ارادت
او در ارادت حق محو بود بلکه ارادت او عین ارادت حق باشد و حق سبحانه چون خواهد
که بعضی از اولیاء خود را در تحت قباب عزت از نظر اغیار محجوب کرداند ظاهر ایشان را
بلباس غنا که صورت عزتست بپوشاند تا اهل ظاهر ایشان را از جمله راغبان دنیا
پندارند و جمال حال ایشان را از نظر نامحرمان پوشیده اند و این حقیقت فقر و زهد و وصف
خاص لازم حال صوفیست و چنانکه کشف المحجوب گوید که مردمان اندر تحقیق اسم صوفی
بسیار سخن گفته اند و کتب ساخته کروهی ازان گفته اند که صوفی را بدان صوفی خوانند
که جامه صوف دارد و کروهی گفته اند که بدان صوفی گویند که تولا با اصحاب صفه کرده اند
و کروهی گفته اند که این اسم از صفا مشتق است و هر کسی را اندرین معنی تحقیق این
لطایف بسیارست اما بر مقتضی لغت معنی بعید میباشد این صفا در جمله محمود باشد

زیرا که اصحاب صفه نیز اهل صفا بودند چون اهل این قصه اخلاق و معاملات خود را هندسه
کردند و از آفات طبیعت برتر آمدند بدان اوصاف مر ایشان را صوفی خواندند و بدانکه صفا
را اصلی است و فرعی اصل وی انقطاع دلست از اغیار و فروغش ترکست از دنیا،
هذا رزیرا که صفا صفت دوستانست و انکه از صفت خود فانی و بصفت دوست باقی
باشد دوست آنست و احوال شان نزدیک ارباب معانی چون آفتاب عیانست و سهم
وی گوید که صوفی نامی است مر کاملان ولایت را و محققان اولیا را بدین نام خواند الله
و اهل آن اندرین درجه بر سه قسم اند یکی صوفی بود و دیگر متصوف و دیگر مستصوف پس صوفی
آن بود که از خود فانی بود و بحق باقی و از قضیهٔ طبایع رسته و بحقیقت حقایق پیوسته و
متصوف انکه بمجاهدت این درجه همی طلبد و در طلب خود را بر معاملات ایشان درست
همیکند و مستصوف انکه از برای منازل و جاه و حظ دنیا خود را مانند ایشان کرده بود
و ازین هر دو از هیچ معنی خبر دار نبود پس صوفی صاحب اصول بود و متصوف صاحب فصول و بر
از آنکه نصیب اصل آمد بیافتن مقصود و رسیدن بمراد از مراد بی مراد شود و از آنکه نصیب
وصل آمد بر احوال طریقت متمکن شد و اندر لطایف آن ساکن و مستحکم شد و از آنکه نصیب
فصل آمد از جمله باز ماند و بر کارگاه رسم فرو نشست و بر سهم از معنی محجوب گشت و بحجاب از اصل
واز وصل معیوب شد و مشایخ این قصه را در معنی رموز بسیارست بحد یکه کلیت آن حصار
نتوان کرد و ما هم انجا از ابو الحسن نوری رحمة الله علیه می آرد که تصوف دست بداشتن
از جمله خطوظ نفسانی بود و این بر دو گونه باشد یکی رسم و دیگر حقیقت و این آن بود که آرزوی

تارک خطاست ترک خط هم خطیی بود و این رسم باشد و اگر خط تارک وی است ایمی فنا
خط بود تعلق این بحقیقت مشاهده بود پس ترک خط فعل بنده بود و فنا خط فعل خدا یتعالی
بنده رسم و مجاز باشد و فعل حق حقیقت امام محمد باقر بن علی بن حسین بن علی ابن ابیطالب
کرم الله وجهه گوید که تصوف خوشخویی باشد هر که نیکوخوی تر وی صوفی تر و خوی نیک
بر دو گونه باشد یکی با حق و یکی با خلق نیک خویی با حق رضا دادن بود بقضا و وی نیک
خویی با خلق حمل ثقل صحبت ایشان بر ای حق و ازین هر دو صفت اندر نظاره وحدانیت
وی سبقت است و ابو حفص نیشابوری گوید رحمه الله علیه که تصوف جمله ادب است و هر
وقتی و مقامی و حالی را ادبی بود هر که ملازمت ادب اوقات کند بدرجه مردان رسد و هر که ادب
ضایع کند او دور باشد از قرب و مردود باشد از قبول حق و برین معنی قریب است قول ابو الحسن
نوری رحمه الله علیه که تصوف رسوم و علوم نیست ولیکن اخلاقست و شبلی گوید رحمه الله
که صوفی آن بود که در دو جهان هیچ چیز نبیند جز خدا یتعالی و هم اینجا چندین اقوال مشایخ
در نیمقدمه ذکر کرده است و اخر برین حرف تمام میکند و اینقدار از تحقیق مقالات مشایخ
رضی الله عنهم در باب تصوف پیاوردم تا بر تو طریق این گشاده گردد و مر منکر آزا بگوئی
که مراد تان در انکار تصوف چیست اگر اسم مجرد را انکار کنند پاک نیست که معانی در حق
تسمیه پیگانه باشد اگر معنی آن معانی را انکار کنند پس انکار کل شریعت پیغمبر و خصال
ستوده انبیا را کرده باشد مر ترا وصیت میکنم تا مراعات این حق کنی و انصاف آن
بدهی و دعوی کوتاه کنی و با اهل آن نیک اعتقاد باشی و حقوق شان بگذاری و با ایشان

الیوقیت

التوفیق الحال ذکر نمایم مرتبه ولایت مطلقه وولایت مقیده غوث الوقت حضرت میر سید
اشرف جهانگیر سمنانی قدس سره که از اکابر اولیاء خاندان چشت است از شرح دیوان حضرت
امیر المومنین علی کرم الله وجهه واز قدمای مشایخ در لطایف اشرفی چنین نقل میکنند
که ولایت را چهار قسم آورده اند اول ولایت مطلقه که باطن نبوت مطلقه است ثانی ولایت مقیده
مرنبی وثالث ولایت مطلقه مرنبی وآن در محمد است صلوة الله علیه وسلامه که مشکوة اقتباس
ولایت انبیاء است ودر دیگر انبیا مشکوة اقتباس ولایت اولیا است ورابع ولایت مطلقه
عامه که مخصوص به نبوت نیست وهریک ولایت را خاتمه است وخاتمه قسم اول حضرت
امیر المومنین علی رضی الله عنه لهذا فرموده است اگر اهل کتب اربع جمع شوند حکم کنم بر
هریک از ایشان بکتاب او وخاتمه ولایت مقیده محمدیه بر عهد شیخ محی الدین العربی واتباع
وی نفس نفیسه شیخ است وخاتمه ولایت مطلقه محمدیه صلی الله علیه وسلم مهدی است که از نسل
آنحضرت است علیه السلام حضرت میر سید علی همدانی گوید قدس سره که خاتم ولایت مقیده
محمدیه مرتبه قلب محمد علیه السلام رسد وخاتم ولایت مطلقه محمدیه مرتبه روح محمد صلی الله
علیه وسلم وخاتم ولایت مطلقه عامه عیسی علیه السلام است که در زمان او مهدی خواهد بود واین
روایت مر قول کسی را که میگوید مهدی همین عیسی علیه السلام است وتمسک میکند بانحدیث که
لا مهدی الا عیسی ابن مریم وجواب انحدیث حملست بر خلاف لا مهدی بعد المهدی المشهور
الذی هو من اولاد محمد وعلی الاعیسی علیه السلام ولیکن حضرت شیخ مکی مصنف کتاب
جانب المغارب قدس سره در شرح بعضی مقدمات فصوص الحکم نیز مرتبه ولایت جهار

نوع از فتوحات مکی من باب الثانی عشر و غیر آن مفصل نقل کرده است مجمل ازان
نوشته میشود او میگوید که اول تعریف ولی باید دانست شروع در بیان کلام شیخ قدس
سره کنیم ولی کسی است که او عارف باشد بذات و صفات حضرت حق سبحانه و تعالی بقدر طاقت
بشری و با وجود آن عرفان بر طاعت و عبادت صوری و معنوی ملازم باشد بلکه قدرت بآن
هم شرط نبیت و عصمت شرط ولایت نیست اما ولی محفوظ است چنانکه نبی معصوم و رسول صلی
الله علیه وسلم سه مرتبه دارد اول ولایت دویم نبوت سیوم رسالت و آنحضرت فرمود که اول
ما خلق الله نوری پس انوار جمیع انبیاء و اولیا از نور محمدی پیدا شده باشند و لهذا امکان
ولایت شعار متفق اند که جمیع انبیاء و رسل نواب حضرت محمدی بوده اند چنانکه فرمود
کنت نبیا و آدم بین الماء و الطین یعنی از نبوت خود آگاه و دانا بودم پس حضرت او را خبر داده
در حالتی که او روح بود قبل ایجاد اجسام انسانی و انبیاء در عالم نواب او نیز از آدم تا عیسی
پس تا روز قیامت همه ملک او بود و از روحانیت او بهره یافتند هر رسولی که موجود بود میرسید بآن
شیرابی که از ایشان صادر و ظاهر شد در زمانی که رسول بوده اند اما چون در عالم حس موجود
نبود شرع هر یکی بانکس منسوب شد و آن در حقیقت شرع محمدی است صلی الله علیه وسلم
و لهذا فرمود که علمت علم الاولین و الآخرین و چون اولیا وارث انبیا اند پس هر که
وارث آن خصوصیت است او را محمدی گویند و هر که وارث ولایت موسویت علیه السلام
او را موسوی نامند و هر که وارث ولایت عیسویت او را عیسوی خوانند علی هذا القیاس
ابراهیمی و اسحاقی و یعقوبی و سایر انبیا نیست که در اصطلاح این طایفه میگویند که فلان را قدم

و از خصوصیت علی مرتضی و باطن گردد و ظهور کرامات و خوارق و اظهر شرط ولایت نیست ۴

فصل چهارم

فلان پیغمبر است یا فلان بر قلب فلان پیغمبر یعنی ان علوم و آن تجلیات و مقامات و حالات
که آن پیغمبر را بود این ولی را بواسطه مدد آن پیغمبر حاصل ست فاما از مشکوة محمدست پس آن
ولی محمدی ابراهیمی باشد یا محمدی موسوی یا محمدی عیسوی چون این مقرر شد بدانکه ولایت
محمدی سه نوعست اول آنست که جامع باشد میان تصرف در عالم بحسب معنی چنانکه قطب را
میباشد و بحسب صورت چنانکه سلاطین را میباشد و این دو نوعست نوع اول آنست
که مقرون بخلافت باشد و نوع دویم آنکه مقرون بخلافت نباشد و نوع سیوم آنست
که جامع نباشد میان تصرف صوری و معنوی اما ولایت محمدی که عبارت از ولایت
سایر انبیاء است آنوافق صاحب فتوحات یکی بر چهار نوعست و هر یکی از این انواع
چهارگانه خاتمی دارد خاتم نوع اول از ولایت محمدی که جامعست میان تصرف صوری
و معنوی و مقرون خلافت باشد علی ابن ابیطالب کرم الله وجهه زیرا که او آخر خلفاء الراشدین
ست قال علیه السلام الخلافة من بعدی ثلثون سنة ثم قد تمت بعیسی یصیر ملکا عضوضا و امام
حافظ ابن عساکر رضی الله عنه که از کبار ائمه محدثین اهل سنت و جماعت ست از امیر المومنین
عمر بن الخطاب رضی الله عنه روایت میکند که رسول علیه السلام فرمود انا خاتم الانبیاء
و انت یا علی خاتم الاولیاء پس این خاتم را خاتم کبیر گویند کرم الله وجهه و خاتم نوع دویم
از ولایت محمدی که جامع باشد میان تصرف صوری و معنوی و مقرون بخلافت نباشد
مهدیست که در آخر الزمان ظاهر شود و اسم او محمد ست و در خلق صورت مانند رسول الله
باشد علیه السلام اما خلق در تحت او باشد و بعد از وی هیچ ولی سلطان نشود پس این نوع

ولایت باو ختم کرده اورا خاتم صغیر گویند چنانکه شیخ قدس سره در فتوحات وصف او
ذکر کرده است وخاتم سویم از ولایت محمدی شیخ محی الدین ابن عربی است قدس سره
اورا خاتم اصغر گویند که او خاتم نوعیی از ولایت است که جامع نباشد میان تصرف
صوری و معنوی بلکه تصرف معنوی داشته باشد فقط ومقرون بخلافت نباشد وخاتم
نوع چهارم از ولایت عیسی بن مریم است علیه السلام که بعد وی هیچ ولی موجود نشود
اصلا عیسی ولایت عامه بدو ختم کرده اورا خاتم اکبر گویند حضرت شیخ ابن عربی قدس سره
آخر خود در باب بیست وچهارم فتوحات یکی مینویسد که مر ولایت محمدیه راکه مخصوصست
باتباع شرع محمدی ختمی خاصست وآن ختم در مرتبه دون عیسی علیه السلام ست زیرا که
او رسول خواهد بود بتحقیق تولد یافت آن ختم در زمان مایان ومن دیدم اورا وباوی یکجا
شدم ودیدم علامت ختمیت که در وی بود همچنین چند جا در فتوحات وفصوص بعبارت
مختلف بیان مرتبه ختمیت کرده است که عقل از ادرک آن قاصر است وحضرت میر سید اشریف
جهانگیر سمنانی قدس سره نیز در مکتوب هفتاد ویکم مینویسد که اقسام ولایت چهار اند ومیگوی
را خاتم بود ولیکن ابن در ویش درین باب بخدمت اکثر مشایخ وقت خود مثل شیخ ابوالوفا
خوارزمی وامام عبد الله یافعی وشیخ رکن الدین قشیری وغیره گفت وگوی نمود اما این گفت
وگوی باو ادراک صوری در دل نیامد مگر بعنایت الهی وهمین قسم حضرت میر مذکور در مکتوبات خود
در باب مسله تجدد امثال چند بروایت مختلف از اکابر اولیا نقل کرده حواله بموهبت الهی نموده است
پس درین صورت بعد از تامل تام مفهوم گردید که مسله خاتمیت ومسله تجدد امثال سر بسر از اسرار الهی

که حقیقت نفس الامری این از نور فیض اقدس بر دل عرفا متجلی میگردد و که لایق بیان صوری
نیست بنابران حضرت سید اشرف جهانگیر قدس سره بر موز و اشارت حواله بجواب
الهی نموده فهم من فهم ولیکن برسم اهل علم چنین واقع شده است که در گفت و گوی این
قسم مقدمات اشتغال دارند تا انکه این دوره تمام شود و قیامت قایم گردد یعنی صور موهوم
برخیزد و النهایت هو الرجوع الی البدایت اشکارا شود قوله تعالی کل من علیها
فان و یبقی وجه ربک ذو الجلال والاکرام والصلوة والسلام

طبقه

اول در بیان مجملی از احوال حضرت رسالت پناه و ذکر خلفاء الراشدین و تتمه عشره مبشره و غیره
آن سر حلقه مرسلان و ان خاتم جمیع پیغمبران آن بزرگترین اولاد خلیل الرحمن آن بهترین
مخلوقات کون و مکان آن از قید بشریت مصطفی محبوب حق حضرت محمد مصطفی صلی الله
علیه و آله و سلم بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد المناف که سلسله نسب شریف
باسمعیل بن ابراهیم خلیل الله علیه السلام منتهی میشود و در روضة الاحباب از ابن عباس نقل
میکند که تولد آنحضرت روز دوشنبه واقع شد و وحی هم بروی روز دوشنبه نازل
گشت و وضع حجر الاسود در موضع خود روز دوشنبه فرمود و از مکه روز دوشنبه برآمد
و در مدینه روز دوشنبه داخل شد و وفات آنحضرت روز دوشنبه واقع گشت و از امام
محمد باقر رضی الله عنه منقول است که ولادت آنحضرت بتاریخ دهم ربیع الاول بود
و بقول بعضی اول دوشنبه بود از ماه مذکور و جمهور اهل سیر بر آنند که آنحضرت در سال فیل
تولد نمود و ولادت آنحضرت بعد از طلوع صبح صادق پیش از طلوع آفتاب که آفتاب

در برج حمل بود واقع شد و از روز موافق بیستم و یا بیست و هشتم و یا غره نیسان بود از شهور رومیه
و هفدهم ماه دی بود از شهور فرس و گویند که در عهد کسری نوشیروان که از ابتدا سلطنت
وی چهل و دو سال از وفات سکندر رومی گذشته بود و از زمان عیسی علیه السلام
تا زمان ولادت آنحضرت ششصد سال بود در معارج النبوة مسطور است که از آدم علیه السلام
تا ولادت باسعادت آنحضرت شش هزار و هفصد و پنجاه سال و از نوح علیه السلام چهار هزار
و چار صد و نود سال و از ابراهیم علیه السلام سه هزار و هفتاد سال و از موسی علیه السلام دو
هزار و ششصد سال و از داود علیه السلام هزار و ششصد سال و از ذوالقرنین هشتصد و هشتاد و
دو سال و از عیسی علیه السلام هشتصد سال گذشته بود که تولد آنحضرت شد چون آنحضرت
دو ماه شد عبد الله پدرش در گذشت و چون قریب سه سالگی رسید شق صدر واقع شد
و در روضة الاحباب در باب شق صدر روایات مختلف نوشته است اصح آنکه در شب
معراج واقع شد چون شش ساله گشت آمنه مادرش وفات کرد عبد المطلب جدش متصدی
تربیت او شد چون آنحضرت بهشت سالگی رسید عبد المطلب که صد و بیست ساله و بقولی
هشتاد و دو ساله بود رحلت نمود در حین وفات با ابو طالب وصیت کرد که محافظت محمد
نماید چون دوازده سال و دو ماه و ده روز از ولادت آنحضرت گذشته ابو طالب عمش
بجهة تجارت متوجه شام گردید آنحضرت را همراه برد بنجارا هیبی بود از جمله علمای نصاری بزهد
و ورع در رتبه کمال داشت از انجیل و دیگر کتب آسمانی احوال آنحضرت معلوم نموده با ابو طالب
گفت که این برادر زاده تو پیغمبر آخر الزمانست و اکثر عابدان انصار و اسقفان خود با ابو طالب

رسانند چون آنحضرت بیست ساله شد اکثر اوقات بعضی ملایکه و مردم اهل غیب بر آنحضرت
ظاهر شدن گرفت چون آنحضرت به بیست و پنج سالگی رسید خدیجه بنت خویلد که از اجمل و انسب
قریش بود در عقد نکاح خود آورد و ابو طالب در مجلس عقد وی خطبه خواند چون از ولادت
آنحضرت سی و پنجسال گذشت خانه کعبه که خراب شده بود قریش از سر نو بنا کردند آنحضرت
در عمارت ساختن کعبه شریک بود و حجر الاسود را بدست مبارک خویش بر محل خودش استوار
فرمود چون آنحضرت چهل ساله شد آثار وحی بر آنحضرت ظاهر گشت و بروایتی آنکه پانزده سال
پیش از وحی آواز میشنید و خوابهای راست میدید و هفت سال پیش از وحی روشنائی میدید
و در سال یکمرتبه بغار حرا میرفت و یکماه بعبادت مشغول میشد و باز بمکه می آمد و هفت نوبت
طواف کعبه مینمود و بعد ازان بخانه خود نزد خدیجه کبری میرفت و چند روز قبل از نزول وحی و اکثر احجار
و اشجار باوی سلام میگفتند متحیر میشد و آنچه روی مینمود بخدیجه میگفت او شاد میگشت
چون سال چهل و یکم در آمد و آنحضرت بطریق معهود در عبادت بغار حرا مشغول بود که جبرئیل
بر آنحضرت ظاهر گشت و سوره کریمه اقرا باسم ربک الذی الی اخره تعلیم نمود بعد ازان
آنحضرت را جبرئیل در میان صفا و مروه برد و هر دو پای خود بر زمین زد چشمه آب پیدا شد اول
خود وضو ساخت بعد ازان ترتیب وضو با آنحضرت آموخت بعد ازان پیش رفت دو رکعت
نماز گزارد آنحضرت بوی اقتدا نمود ناگاه جبرئیل گفت طریق وضو و نماز گزاردن اینست الا آن
آن سنت در میان مشایخ معمولست که در وقت تلقین مرید دو رکعت نماز باوی میگذارند
در روضة الاحباب آورده که نزول وحی بر آنحضرت چند طریق بود یکی خوابهای راست دوم جبرئیل

در دل آنحضرت القا میکرد سیوم جبرئیل بصورت مردی متمثل میشد اکثر بصورت دحیه کلبی
وحی بر آنحضرت میخواند چهارم وحی بر آنحضرت فرود می آمد بمثل آواز درای پنجم جبرئیل
را بصورت اصلی وی میدید ششم بالای آسمان در شب معراج بروی نازل شد
هفتم بواسطه ملک حق تعالی با وی تکلم میفرمود ورای حجاب چنانچه در حدیث معراج واقع شده
که آنحضرت حق را بچشم سر دید نزدیکی از نیمقام گفته فرد دید محمد نه بچشم دگر بلکه بهمین چشم که دارد
و نیز از ابن عباس روایت میکنند اول کسی که بر نبوت آنحضرت ایمان آورد خدیجه بنت
خویلد بود بعد ازان همانروز دیگر روز دیگر علی مرتضی بن ابیطالب ایمان آورد بعد ازان زید بن
حارث بود که آزاد کرده خدیجه و پسر خواند آنحضرت بود بشرف اسلام مشرف گشت
بعد ازان ابوبکر صدیق بفیض اسلام فایض گردید و بعضی برانند که بعد از خدیجه اول مردی
که ایمان آورد ابوبکر صدیق بود فاما بقول ابن عباس در روضة الاحباب روایت اول اصح
داشته است بعد از آن نجکس از عشره مبشره بدلالت ابوبکر صدیق بشرف ایمان فایض
گشتند اول عثمان بن عفان و زبیر بن عوام و طلحه بن عبد الله و سعد بن ابی وقاص و
عبد الرحمن بن عوف بعد ازان دیگر عمار بن یاسر و بلال و غیره بشرف اسلام مشرف
شدند بعد از استلام این جماعت آنحضرت آشکارا دعوت بر خلق نمود پس کفار قریش
دست تعدی بر آنحضرت و اصحاب وی دراز کردند سال پنجم از نبوت عثمان بن عفان را
با ده کس از اصحاب مع عیال و اطفال ایشان از سبب ایذا کفار خفیه بطرف حبشه رخصت
فرمود ایشان در حمایت نجاشی پادشاه انجا میبودند و سال ششم از نبوت حمزه بن عبد المطلب

وعمر بن الخطاب بشرف اسلام بهره مند گردیدند از این وقت قوت تمام در اسلام پیدا شد و سال
دهم از نبوت خدیجه بنت خویلد و ابو طالب بن عبد المطلب رحمت حق پیوستند اندوه تمام
بآنحضرت مستولی گشت پس از مکه برآمد و قبیله طایف و غیره را دعوت نمود انجا قبول اسلام
قبول کردند چون آنحضرت از طایف باز گشت در راه بموضعی رسید بنخله توقف فرمود چون
شب درآمد هفت نفر از جن بر آنحضرت ظاهر شدند ایشان را دعوت فرمود توقف
ایمان آوردند حضرت فرمود چون بمنازل خود روید قوم خویش را پیغام من رسانید ایشان
قبول کردند گویند که آن هفت نفر از جن یهودی بودند چون بقوم خود فرستند گفتند ما شنیدیم
کتابی که نازل شده است بعد موسی علیه السلام پس بسیاری از جن نادیده بآن سر و ایمان
آوردند بعد از چند روز آنحضرت ابن مسعود را همراه گرفته بیرون برآمد دوازده هزار پری و
بروایتی شصت هزار و بروایتی چهل علم بود در زیر هر علمی جمعی کثیر از طایفه جنیان بملازمت
آنحضرت آمدند و بفیض اسلام فایض گشتند و در همین سال آنحضرت عایشه بنت ابو بکر
صدیق و سوده بنت زمعه را بعقد نکاح خود آورد و سال یازدهم از نبوت ابتدای اسلام
انصار واقع شد شش کس از مدینه بمکه آمده بودند بشرف ایمان فایض گشتند جابر بن عبد الله
انصاری از انجمله بود و سال دوازدهم از نبوت در باب معراج اختلاف بسیار است
فاما قول اول اصح داشته اند و درین سال بوساطه جبرئیل نماز پنجگانه در شب معراج فرض گشت
سال سیزدهم از نبوت بیعت العقبه واقع شد هفتاد کس از قبیله انصار مثل کعب بن مالک
و اسعد بن زراره و غیره با آنحضرت بیعت نمودند چون رسوخیت اخلاص انصار بر آنحضرت

ظاهر کشت عمر بن الخطاب را با بیست کس از اصحاب رخصت بجانب مدینه نمود پس کفار
مکه قصد هلاک آنحضرت کردند جبرئیل از تعیین اگاه گردانید آنحضرت علی بن ابیطالب
را بر جامه خواب خود گذاشته شب بنیمه از خانه برامد جبرئیل و میکائیل بموجب امر الهی محافظت
علی نمودند تا دست کفار بروی نرسد و آنحضرت در خانه ابوبکر صدیق رفته برفاقت وی متوجه
غار ثور گشت و سه شبانروز در میان غار ثور ماند در انجا ابوبکر صدیق را مامور گردید آنحضرت
از آب دهن مبارک خود مساس فرمود در ساعت شفا یافت کفار هر چند تفحص کردند
حق تعالی از نظر انها مستور داشت بعد ازان سوم روز پسر ابوبکر صدیق موافق وصیت
پدر بزرگوار دو شتر بر در غار ثور اورد و بر یک شتر آنحضرت سوار شد و بر شتر دیگر ابوبکر
صدیق سوار شده بجانب مدینه روان شدند بعد از طی مسافت چون بمدینه رسیدند اهل
مدینه بمقدم آنحضرت را سعادتمندی دارین خود دانسته استقبال نموده آنحضرت را در میان
محله قبا فرود اوردند کروه کروه شادی کنان می امدند و بشرف بیعت فایض میکشتند
و علی مرتضی سه روز بعد ان حضرت توقف کرده امانتهای مردم از قبل آنحضرت ادا نموده
متوجه مدینه کشت هنوز آنحضرت در محله قبا بود که علی رسید در پایها آبله کرده بود آنحضرت
دست بران فرود اورد و شفا یافت دیگر هر کز درد پای وی در نشد سال اول از هجرت
عبد الله بن سلام که از علماء یهود بود مسلمان شده و همین سال ان حضرت مسجد قبا در
مدینه بنا فرمود و در همین سال آنحضرت نماز جمعه ادا نمود و خطبه بلیغ خواند و آن اول خطبه
جمعه بود و در همین سال دو رکعت نماز فریضه باقی بود و در نماز ظهر و عصر و عشا چهار رکعت
فریضه مقرر شد پیش ازان دو دو رکعت میگذاردند و نماز فجر و شام بدستور سابق مقرر ماند

در همین

ودر همین سال آنحضرت زید بن حارث وابو رافع را که آزاد کرده آنحضرت بود بمکه فرستاد تا فاطمه زهراء وام کلثوم بمکه فرستاده تا بمدینه بیارند ودر همین سال سلمان فارسی اسلام آورد وآنحضرت عقد مواخات میان یاران خود بست پنجاه کس از مهاجر و پنجاه از انصار مواخات نمودند ودر روضة الاحباب از صحیح بخاری نقل میکند که ورای این مواخات دیگر بود مخصوص بمهاجر یعنی آنحضرت عقد برادری بست میان ابوبکر و عمر ومیان طلحه وزبیر ومیان عثمان وعبد الرحمن بن عوف ومیان خود وعلی مرتضی قال علیه السلام انت اخی فی الدنیا والآخره واز همین سال آنحضرت در هر پنجوقت نماز اذان گفتن امر فرمود وبلال را بران امر مقرر نمود واز همین سال آنحضرت صوم عاشوراء نگاه داشت وسال دویم از هجرت در ماه رجب روز دوشنبه آنحضرت در مسجدی از محله مدینه نماز پیشین برسم معهود سوی بیت المقدس مع صحابه بگذارد در رکوع رکعت دویم بموجب وحی الهی بجانب کعبه بگشت اصحاب نیز متابعت نمودند جانب کعبه نماز را تمام ساخت از انوقت نماز سوی کعبه فرض گشت ودرین سال نکاح علی مرتضی با فاطمه زهرا واقع شد انوقت فاطمه هژده ساله بود وعلی بیست وپنج ساله مهر او چهارصد مثقال نقره قرار یافت ودر شعبان این سال روزه ماه رمضان فرض گشت وهمین سال نماز عید گزاردند وصدقه عید الفطر واجب شد وهمدرین سال ابتدای جهاد باکفار واقع شد مجموع غزوات آنحضرت نوزده است وبروایتی بیست ویکی بروایتی بیست وچهار وبروایتی بیست وهفت وپنجاه وشش سریه است کم بیش در اصطلاح

اهل سیر در لشکری که آنحضرت خود حاضر بود آنرا غزوه خوانند و در جهازی که خود حاضر نبود بعضی
ازیارا ازابر سر غنیم میفرستاد و آنرا بعث و سریه گویند و همین سال غزوه ابوا او غزوه ودان
و غزوه کرزین و غزوه بدر واقع شد و در جنگ بدر چهارده کس شهید شدند شش از مهاجر
و هشت از انصار و هشتاد کافر کشته کشتند و هفتاد تن اسیر شدند عباس بن عبد المطلب
از جمله اسیران بدر بود و همین سال غزوه بنی قینقاع واقع شد چون آنحضرت ازین جنگ باز
نماز عید قربان گذارد و قربانی کرد و همدرین سال غزوه سویق و غزوه قرات الکدر واقع
گشت سال سویم از هجرت غزوه غطفان روی داد و آنرا غزوه ذی امره و غزوه اثمار
نیز گویند و درین سال نور دیده مصطفی و جگر گوشه مرتضی حسن مجتبی تولد نمود و همین سال حفصه
بنت عمر خطاب و زینب بنت خزیمه را آنحضرت در نکاح خود آورده و همین سال آنحضرت
ام کلثوم دختر خود را بزنی بعثمان بن عفان داد و هم درین سال غزوه احد واقع شد
و حمزه عم آنحضرت با دیگر اصحاب بسیار بشرف شهادت فایض گردید بعد از دو سه روز
غزوه حمراء الاسد رو نمود و سال چهارم از هجرة غزوه بنی النضیر واقع شد و همین سال زینب
بنت خزیمه زوجه آنحضرت وفات یافت و آنحضرت ام سلمه را در عقد نکاح خود آورد
و همین سال حسین بن علی مرتضی متولد شد و همین سال غزوه بدر موعد واقع گشت
و آنرا بدر صغیر نیز گویند و درین سال بحکم وحی سمایی خمر حرام گشت و فاطمه بنت اسد
والده علی مرتضی درین سال وفات یافت و سال پنجم از هجرت آنحضرت زینب
بنت جحش که طلاق کرده زید بن حارث بود بموجب وحی در تصرف خود آورد

و عقد او را

وعقد اورا بر آسمان خواندند و ملایکه گواه شدند و آیه حجاب در روز زفاف او نازل شد
پیش ازان ستر نبود و درین سال غزوه مُرَیسیع واقع گشت و درین سفر عائشه صدیقه
همراه بود او را تهمت کردند حق تعالی آیه بر عصمت وی فرستاد و همین سال غزوه خندق
واقع شد و آنرا غزوه احزاب نیز گویند و همین سال غزوه بنو قریظه رویداد همدرین سال آنحضرت
نماز خسوف گذارد تا قمر متجلی گشت و همین سال غزوه دومة الجندل واقع شد و سال
ششم از هجرت حج فرض گشت و بریوبی اندر سال نهم فاما روایت اول اصحّ و همین سال
غزوه ذات الرقاع واقع شد و درین سال غزوه بنو المصطلق و غزوه ذی قرده نیز روی
داد و همین سال آنحضرت نماز استسقا گذارد و باران بتقیاس بارید قحطی عظیم
از سبب امساک باران واقع شده بود خلق ازان محنت نجات یافت و درین سال
غزوه حدیبیه رویداد و آنحضرت با کفار مکه صلح سه ساله نمود بقولی ده سال نموده باز گشت
وقت برگشتن سورهٔ فتح نازل شد مسلمانان شاد گشتند و همین سال آنحضرت
خواست تا بپادشاهان عجم نامها نویسد و ایشانرا باسلام دعوت نماید و اکثر مردم بعرض
آنحضرت رسانیدند که ایشان نامه بمُهر نمیخوانند پس فرمود که انگشتری از طلا جهت
آنحضرت ساختند و اصحاب نیز متابعت نمودند چون آنحضرت انگشتری پوشید روزه
دیگر جبرئیل پیغام آورد که پوشیدن طلا بر مردان امت تو حرام است پس آنحضرت
آنرا از دست مبارک دور کرد و انگشتری نقره راست کرده پوشید اصحاب نیز موافقت
نمودند نقش نگینش کلمه طیب بود پس اول مکتوب بنجاشی پادشاه حبشه نوشت

چون مکتوب بوی رسید بی تحاشی کلمه شهادت بزبان رانده بر رسالت آنحضرت
ایمان آورد و جواب نامه با تحف و هدایا ارسال نمود مکتوب دویم به هرقل بادشاه روم
فرستاد هرقل ایمان نیاورد و این قول ضعیف است که بعد از دو سال مسلمان شد روایت
اول اصحت مکتوب سوم بکسری نوشت در آن وقت کسری پرویز بن هرمز بن نوشیروان
بود آن بی سعادت نامه آنحضرت را پاره ساخت و سخنان نامناسب بزبان رانده
چون خبر با آنحضرت رسید فرمود که حقتعالی عوض نامه من شکم او را پاره خواهد ساخت بیفت
ساعت از شب گذشته بود که شیرویه بن پرویز شکم پدر را از خنجر پاره ساخت و خود
بجای او بر سلطنت نشست مکتوب چهارم بمقوقش بادشاه اسکندریه فرستاد وی
هیچ ناسزا نگفت و بر رسالت آنحضرت نیز ایمان نیاورد ولیکن جواب نامه با تحفی و هدایا
بسیار ارسال نمود و ماریه قبطیه از جمله هدایای وی بود که آنحضرت در تحت تصرف خود آورد
و شمشیر ذوالفقار نیز وی ارسال داشته بود که آنحضرت چند روز بمیان خود داشت
بعد ازان بعد مرتضی عنایت فرمود مکتوب سیزدهم بحارث بن ابی شمر غسانی بادشاه دمشق
فرستاد حارث نامه را بر زمین زد و رسول آنحضرت را صد مثقال طلا خرج راه داده
رخصت نمود و جواب نامه ننوشت روایت ضعیف است که خفیه مسلمان شده بود
مکتوب ششم هوذه بن علی حنفی پیشوای یمامه فرستاد هوذه نامه آنحضرت را بقطع بگرفت
و رسول را انعام داد و جواب نامه نوشت که بعضی از بلاد یمن را بمن گذار تا پیروی
تو کنم آنحضرت منظور نداشت سال نهم از هجرت ابو هریره بشرف اسلام فایض گشت

درین سال غزوه خیبر واقع شد فتح حصار صعب و قموس و سایر قلاع خیبر بدست علی مرتضی
میسر گشت چون بعد از فتح خیبر آنحضرت از قلعه قموس برگشت زینی از یهود آنحضرت
را در گوسپند بریان زهر داد و هیچ تاثیر نکرد و آن زن پشیمان شده ایمان آورد و صفیه
دختر حیی اخطب از جمله اسیران خیبر بغایت جمیله بود آنحضرت او را از آن آورده بعد ازان
در عقد نکاح خود آورد و در جنگ خیبر چهارده صحابه شهید شدند و نود و سه کس از یهود
کشته گشتند و اکثر اسیر گردیدند چون آنحضرت از غزوه خیبر برگشت وقت نماز دیگر سر
مبارک خود بر کنار علی مرتضی نهاده بگیه فرمود که اثار وحی بران حضرت ظاهر گشت چون
وحی متجلی گشت دید که آفتاب فرو رفته است گفت یا علی نماز دیگر گذارده او گفت نی
پس از دعا آنحضرت رد شمس واقع شد تا علی نماز دیگر گذارده بعد ازان آفتاب
فرو رفت درین سال فتح فدک و فتح وادی القری دست داد و سال هشتم از هجرت خالد ولید
و عمرو عاص و عثمان بن طلحه بشرف اسلام مشرف گردیدند و همین سال غزوه
موته واقع شد زید بن حارث و جعفر طیار درین غزوه شهید شدند و فتح از تردد خالد ولید
میسر شد و همین سال غزوه ذات السلاسل دست داد و غزوه فتح مکه معظمه نیز از تائیدات
الهی میسر شد و بتها و صنمک را که کفار گرد بر گرد خانه کعبه برپا کرده بودند آنحضرت بشکست و دور
ساخت و کفار قریش که در میان خانه کعبه صور تهای پیغمبران سابق تصویر کرده بود
آنها نیز شست و محو گردانید بعد ازان دو رکعت نماز گذارد و درین سال ابو سفیان
بعد ازان سر زنش بسیار خجالت کشیده اسلام آورد چنانچه در روضة الاحباب مفصل نوشته

است وغزوه حنین وغزوه اوطاس وغزوه طایف همین سال واقع شد ودرین سال
آنحضرت را از ماریه قبطیه پسری متولد شد ویرا ابراهیم نام کردند وهمین سال زینب
دختر آن حضرت که زوجه ابو العاص بن ربیع بود وفات یافت وآنحضرت درین
سال فاطمه بنت ضحاک کلابیه ملیکه لیثیه را در عقد نکاح در آورد ودرین سال کسوف آفتاب
واقع شد آنحضرت نماز کسوف گذارد دو سال نهم از هجرت زکوة اموال فرض شد
آنحضرت عمال صدقات تعیین فرمود تا بقبایلی که مسلمان شده بودند بروند وزکوة
اموال وغنایم بگیرند وبمدینه بیارند همین سال علی مرتضی حسب الحکم آنحضرت بتخانه فلس
که در قبیله طی بود بکند وبسوخت وآل حاتم طائی را مع اموال اسیر ساخته در مدینه آورد بعد از
چند روز عدی بن حاتم طائی که گریخته بشام رفته بود آن مسلمان شد ودرین سال غزوه تبوک
نیز دست داد سال دهم از هجرت خالد بن الولید را با جمعی بر قبیله بنی الحارث فرستاد تا آنها
را دعوت باسلام نماید ودرین سال باذان حاکم یمن وفات کرد آنحضرت علی مرتضی را
با سیصد اصحاب بجانب یمن تعین فرمود وقت رحلت بجهه علیه کرم الله وجهه لوائی عقد
فرمود ودستاری بدست مبارک خویش بر سروی پیچید ودو علاقه گذاشت هنوز علی مرتضی
در یمن بود که آنحضرت احرام حجت الوداع بست وخبر بعلی فرستاد که آمده ملحق شود
وچون آنحضرت حجة الوداع ادا نموده بسوی مدینه برگشت وبمنزل غدیر خم رسید جبرئیل
از وفاتش آگاه گردانید پس آنحضرت جمیع اصحاب مهاجرین والانصار را جمع فرمود
امر کرد تا منبری از پالان شتر ساختند وخود بالای منبر برآمد وخطبه بلیغ ادا نموده

دست علی مرتضی را بگرفت و بزبان مبارک راند من کنت مولاه فهذا علی مولاه الی
آخره چنانچه در کتب حدیث و سیر مفصل ذکر افتاده است و در همین سال ابراهیم نوزده
آنحضرت وفات کرد سال یازدهم از هجرت قضیه مرض و وفات آنحضرت روی داد
ارباب سیر بمثل میر حمال الدین محدث و غیره متفق اند که چون آنحضرت از حجة الوداع مراجعت
نمود مریض گشت غیر از مرض موت بعضی مردم را داعیه باطل نبوت پیدا شد مثل مسیلمه کذاب
بن یمامه که او را رحمن یمامه میگفتند دویم طلحه بن خویلد سیوم اسود بن کعب عیسی چهارم
زنی که نام وی سجاع بنت الحارث بود حق تعالی در چند ایام بطلان آنها بر خلق آشکارا
گردانید و همین سال روز چهارشنبه بیست و هشتم ماه صفر آنحضرت را مرض موت لاحق
گشت و در عدد ایام مرض آنحضرت اختلاف است میان ارباب سیر اکثر بر آنند که سیزده
روز و بقولی آنکه چهارده روز و نزد بعضی دوازده روز و طایفه بر آنند که ده روز بود و ابن
عباس نقل میکند روز پنجشنبه که مرض آنحضرت زیادت شد با یاران فرمود بیائید
نزد من تا برای شما نوشته بنویسم و بروایتی آنکه فرمود دواتی و صحیفه بیارند تا برای
شما چیزی بنویسم که بعد از من هرگز گمراه نگردید پس میان صحابه اختلاف واقع شد
بعضی گفتند دوات و صحیفه باید آورد تا حضرت آنچه میخواهد بنویسد و بعضی گفتند
مناسب نیست که ما آنحضرت را در این وقت مشغول بکتابت داریم بایکدیگر منازعت
کردند و آواز بلند شد چنانچه آنحضرت بتنگ آمد و ترک آن امر کرد الغرض در روضة
الاحباب مفصل ذکر افتاده است و آنحضرت سه روز پیش از وفات نماز امامت

بابوبکر صدیق امر فرموده و اسامه بن زید بن حارث را که پیشتر امیر لشکر کرده نامزد شام
ساخته بود دو روز پیش از وفات که روز شنبه دهم ماه ربیع الاول بود با وجود مرض
بدست مبارک خود لوای برای اسامه عقد فرمود و دعای خیر در شان وی کرده رخصت
فرمود اسامه لوا گرفته بیرون رفت و در جرف منزل ساخت تا لشکر جمع شود پس اعیان
مهاجر و انصار و مثل ابوبکر صدیق و عمر فاروق و عثمان بن عفان و سعید ابی وقاص
و ابوعبیده بن جراح وغیره مامور گشتند تا آنکه در آن لشکر همراه اسامه باشند آنصورت بر بعضی
از مردم دشوار نمود بر سبیل طعن گفتند که این غلام را آنحضرت بر مهاجرین امیر میکرداند
اینمقاله بسمع آنحضرت رسید بسیار غضب رفته فرمود من تخلف جیش اسامه فهو ملعون
پس لاجار جمله صحابه بهمراهی اسامه اختیار کردند غیر از بنو هاشم و اهل بیت دیگر هیچکس نزد
آنحضرت نمانده بود جمیع اصحاب همراه اسامه بجرف بودند وی امر فرمود بکوچ میخواستند تا سوار
شوند که ماموری وارد مدینه شد که آنحضرت در حالت نزع ست اسامه باز گشت و اکابر
صحابه که بیرون رفته بودند بنا بر این خبر ایشان نیز مراجعت نمودند و گویند که سکرات موت
بر آن حضرت چنان دشوار بود که گاهی غش میکشت و گاهی ز زود قدحی آب پیش خود نهاده
دست در آن آب میکرد و روی خود را با آن مسح میفرمود و در حالت نزع آنحضرت مسواک
میکرد و در روز دوشنبه بتاریخ دوازدهم ماه ربیع الاول جان بجانان سپرد و قال
علیه السلام الموت جسر یوصل الحبیب الی الحبیب حالت وفات و سلطان مشایخ کتاب
راحت القلوب از صحاح حدیث بروایت حضرت علی مرتضی کرم الله وجهه منقول گردیده قال

حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم تا تاریخ دویم ماه ربیع الاول واقع شد دو روز دیگر
برای معجزه نگاه داشتند و آنحضرت را نه حجره بود در هر حجره یکروز طعام می دادند و روز
دوازدهم حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه طعام داد کرد چنانچه همه اهل مدینه را رسید
و شهرت عام یافت از انجهت اهل اسلام میگویند که دوازدهم ماه عرس آنحضرت است
اما بروایت صحیح نقل آنحضرت در دوم ماه ربیع الاول بود چنانچه صاحب روضة الاحباب
نیز آخرین قول را ترجیح داده است بنابران اکثر پیران چشت با تاریخ دویم ماه مذکور
عرس میکردند و در روضة الاحباب روایت میکند که ابوبکر صدیق رضی الله عنه بعزیت
و تسلیه اهل بیت را بجا آورده گفت مهم غسل و تجهیز و تکفین آنحضرت بشما تعلق دارد
و خود با اکابر مهاجر و غیره به سقیفه بنی ساعده رفت تا امر خلافت را قرار دهد اهل بیت
کار شما غسل میکردند که شخصی از بیرون حجره گفت مشوئید ویرا که طاهر و مطهر است باز شنیدند
که دیگری گفت بشوئید ویرا که آن ملبس بود و من خضرم پس عباس و علی و فضل و قثم
پسران عباس و اسامه بن زید و صالح حبشی که آزاد کرده آنحضرت بود و ثقران لقب
ولیت هر شش کس در حجره را بر روی مردم بسته در غسل آنحضرت مشغول گشتند پس
علی مرتضی بدست خود سه نوبت بدن مبارک آنحضرت را شست و علی در ان
حالت میگفت پدر و مادرم فدای تو باد چه خوشبوئی در حیات و در ممات بعد از انکه هم
غسل باتمام رسید قطره چند آب در گوشه چشم و بر ناف آنحضرت جمع شده بود علی
از ابیا شامید و آن سبب مزید علم و حفظ وی گشت انگاه سید عالم را در جامه سفید

کفن کردند و برابر سریر بخوابانیدند چنانچه وصیت فرموده بود در خانه بماندند و بیرون
رفتند علی مرتضی گوید وفات آنحضرت روز دوشنبه بود و روز سه شنبه شنیدم که کسی
از جانب آسمان میگفت در الله ای گروه مسلمانان و بر پیغمبر خود نماز گذارید پس بتتبع
که در خبر ابن مسعود مقرر فرموده بود فوج فوج در آمدند و هر یک نماز علاحده گذاردند
علی کرم الله وجهه گفت هیچکس امامت نکند بر وی که وی امام شماست هم در حیات
و هم در حال ممات پس در حجرهٔ عایشه صدیقه که قبض روح آنحضرت واقع شده بود
همو نجا دفن کردند از صحاح حدیث منقولست که سیوم روز خضر علیه السلام بجهت
فاتحه آنحضرت نزد علی مرتضی بیامد بعد از فاتحه دلداشت و تسلی علی نموده رخصت
شد و ارباب سیر رحمة الله علیهم آورده اند که آنحضرت را دوازده زن بودند که در مدت
حیات خود با ایشان زفاف فرمود از انجمله یازده متفق علیه است و یک مختلف فیه
و از جمله ازواج پیش از بعثت خدیجه کبرا را در عقد نکاح آورد تا انکه او زنده بود حضرت
دیگر زن نخواست و از خدیجه دو پسر و چهار دختر بوجود آمدند یک پسر که قاسم نام و سه
دختر در ایام جاهلیت متولد شده بودند و پسر دوم که عبد الله نام داشت ویرا طیب و طاهر
القاب بود و فاطمه زهرا بعد از بعثت تولد نمودند و آنحضرت را جاریه کنیزی بود که با آنها
زفاف فرموده و ماریه قبطیه از انجمله بود که ابرهیم از وی متولد گشت و هر سه پسر
آنحضرت در صغر سن بعالم بقا خرامیدند و از دیگر ازواج و کنیزی توالد و تناسل نشد
در روضة الاحباب از حدیث صحیح از آنحضرت نقل میکنند که آنحضرت فرمود هیچ

زینی نخواستم الا آنکه جبرئیل آمد از نزد پروردگار من و مرا بآن امر فرمود الصلوة والسلام علیه وعلی آله وازواجه
الطاهرین ان قدوة المهاجرین والانصار ان ثانی اثنین اذ هما فی الغار آن معدن الصدق
والصفا ان صاحب السیف والسخا آن پیشوای ارباب تحقیق خلیفه رسول امیر المومنین
ابوبکر صدیق رضی الله عنه اسم شریفش عبد الله بن ابی قحافه ونام ابی قحافه عثمان
بن عامر بود ومادری وی نیز اهل قریش است نسب طاهری وی بپنجم واسطه بنسب اطهر سید
البشر اتصال مییابد ابوبکر صدیق درمیان قریش جاهی کبیر ومالی کثیر داشته واز
رؤسا واهل مشاورت آن قوم بود ودر علم انساب وعلم تعبیر خواب وعلم عروض وقافیه
بغایت ماهر بود وشعر خوب باو منسوب واز جمیع کمالات انسانی موصوف چون
از سفر شام برگشت نبابر خوابی که دیده بود بخدمت سید عالم رسیده بشرف اسلام
فایض گردید واز آن وقت تا زمان وفات حضرت نبوی در سفر وحضر کم ازوی
تخلف نمود واز کمال صدق جان ومال را در محبت آنحضرت باخت ودر جمیع امور متابعت
آنحضرت نگذاشت لاجرم سر حلقه قوم گشت ومشایخ اورا مقدم ارباب مشاهده میدانند
در سیر الاولیا مینویسد که عمر بن الخطاب رضی الله عنه بعد از وفات ابوبکر زن
ویرا در نکاح خود آورد ازوی پرسید که از مشغولیهای ابوبکر صدیق خبری بگو گفت من
اینقدر میدانم که بیشتر شب مشغول بحق بودی چون وقت سحر شدی نفس بر آوردی
واز سینه مبارکش بوی جگر سوخته آمدی عمر گفت من دیگر بهمه متابعت وی توانم
کرد ولیکن بوی جگر سوخته از کجا آرم پس زنش را طلاق داد وگفت من از بهر

احوال صدیق اکبر تر اورد نکاح اورده بودم مقصود دیگر نبود کمالات وخوارق عادات وی
نه چندانست که درین مختصر گنجد ارباب سیر گویند بعد از وفات خیر البشر باجماع صحابه بجای
آنحضرت برمسند خلافت بنشست از آنروز اورا خلیفه رسول الله میخواندند قوم انصار
در امر خلافت وی اندک نزاع نموده بودند بعد از ردّ و بدل آنها نیز ترک آن امر نموده
با ابوبکر صدیق بیعت نمودند مگر علی مرتضی واکثر بنو هاشم در متابعت وی توقف
کردند چون فاطمه زهرا بعالم بقا رحلت فرمود آنزمان علی مرتضی نیز با ابوبکر صدیق بیعت
کرد چنانچه در جلد دوم روضة الاحباب این قضیه مفصل ذکر افتاده ست و در وقت
خلافت ابوبکر صدیق جماعتی از اعراب که ضعیف الاسلام بودند از دین مرتد گشتند
واز فریضه زکوة منکر شدند صدیق رضی الله عنه عزیمت مقاتله بایشان جزم کرد و افواج
بآنها تعین فرمود اکثر از انها مقتول شدند و بعضی از سر نو مسلمان گشتند الغرض آن قضیه
از توجه صدیق اکبر برطرف شد بعد ازان خالد ولید را به بنی اسد بر سر طلیحه که دعوی
نبوت میکرد تعین فرمود خالد چون بر آنقوم ظفر یافت باز نفرموده صدیق رضی الله عنه
از انجا متوجه یمامه شد بجنگ مسیلمه کذاب که او نیز دعوی نبوت کرده بود بعد از جنگ
بسیار مسیلمه کذاب با مردم کثیر کشته شد خالد با فتح و فیروزی بخدمت صدیق رسید
در روضة الاحباب اورده ست که بعد از وفات حضرت نبوی دوازده طایفه جهة
حب مال و منع زکوة مال مرتد شده بودند هم در زمان خلافت صدیق اکبر بکفایت
شد و دیگر از اعمر رضی الله عنه در وقت خلافت خود کفایت ساخت و در زمان خلافت

صدیق اکبر

صدیق اکبر بدلالت عمر فاروق قرآن مجید جمع نموده شد پیش ازان متفرق بود هر صحابی
که آیتی می آورد قبول نمیکردند تا دو گواه بران گواهی نمیداد و زید بن ثابت انصاری
رضی الله عنه را بران گماشته بود باحتیاط تمام آن امر بزرگ را جمع نموده و سال دویم
از خلافت صدیق اکبر که سال دوازدهم از هجرت بود مثنی بن حارث شیبانی که از علمای
قوم خود بود نزد صدیق آمده و مسلمان شده بعرض رسانید که کار ملوک عجم بضعف و پریشانی
انجامیده است مرا اجازت دهد تا لشکری بکوفه و سواد آن برم صدیق ویرا بانجانب
روانه گردانید وی اطراف کوفه را غارت کردن گرفت و از عقب وی خالد بن ولید را
با ده هزار مرد تعین نمود خالد جنگهای عظیم با ملوک عجم نموده مکرر فتح یافت غنیمت
و بندی بسیار بدست آورده نزد صدیق فرستاد پدر حسن بصری از انجمله بود بدست
صدیق اسلام آورد و نیز بر بعضی بلاد از عراق و عرب جزیه قرار داد عهد شیرویه بن
پرویز کسری بود و سال سیزدهم از هجرت صدیق اکبر چهار امیر با لشکر بسیار بجهت تسخیر
روم و شام تعین نموده اکثر بلاد روم و شام را تاراج نمودند چنانچه مفصل در کتب سیر و
تواریخ ذکر افتاده است و صدیق اکبر بعد از واقعه فیل بدو سال و چهار ماه متولد شده بود
در آخر عمر مدت پانزده روز دات پاک او را از حمت فراهم شد و روز دوشنبه و بقولی
شب سه شنبه و بقولی روز جمعه بست و دوم یا سیوم جمادالاخر سال سیزدهم از هجرت
وفات یافت مدة عمر بقولی شصت و سه سال و بقولی شصت و پنج سال و ایام
خلافت بقولی دو سال و شش ماه و بقولی دو سال و دو ماه و بیست و پنج روز

وبقولی دوسال وچهار ماه بود ودر آخر حیات امر خلافت را بامیر المومنین عمر فاروق
رضی الله عنه نامزد فرموده جان بجانان سپرد وپهلوی حضرت رسالت پناه مدفون
گشت وی چهار زن داشت از انها سه پسر ودو دختر بوجود آمدند عبد الله وعبد الرحمن
ومحمد دختران اسما وعایشه ودر ایام خلافت صدیق وزیر او عثمان بن عفان بود
رضی الله عنه ودیگر احوال وکرامات صدیق اکبر واحادیث که در باب او وارد شده اند
در جلد ثانی روضة الاحباب ودیگر کتب سیر مفصل ذکر افتاده است در انجا تفحص نموده بهره مند شود والصلوة والسلام

عمر

آن قدوة الاصحاب والاحباب آن متکلم بالحق والصواب ان شیخ المحدث والاجتهاد آن
صاحب الدرة ودافع الفساد آن رموز دان حضرت الوهاب مخصوص بعدالت امیر المومنین
عمر بن خطاب رضی الله عنه کنیه او ابو حفص است وقیل ابو حفصه نسبت وی بنهم
واسطه بانسب سید عالم اتصال میابد ومادر وی نیز از اهل قریش است بعد از صدیق
اکبر بر مسند خلافت بنشست وی از اکابر واشراف قریش بود منصب رسالت ومفاخرت
قریش در ایام جاهلیت باو تعلق داشت اگر میان قبیله دیگر خصومت ونزاع واقع شدی
ویرا شفاعت ورسالت فرستادندی وفریقین بران مفاخرت نمودندی وی در سال
ششم از نبوت بشرف اسلام فایز گشت از انوقت قوت تمام در اهل اسلام
پیدا شد ویرا کمالات وخوارق عادات بسیار است از انجمله قناعت باید کرد که بعضی آیات
قرآن موافق رای او فرود آمدند وعلماء دین اتفاق دارند بر کثرت علم وفور فهم
وغایت زهد وتواضع ورفق وی بر مسلمانان وشدت وصلابت او بر کافران

وبحال عمل

وکمال عدل و انصاف او و عدم تجاوز او از حق و اجتناب او از باطل و تعظیم او بر سن
رسول خدا صلی الله علیه وسلم و آله اظهر من الشمس است در روضة الاحباب آورده است
که در زمان خلافت وی یکهزار و سی و شش شهر با توابع و لواحق آن فتح شد و چهار
هزار مسجد ساخته گشت و چهار هزار کلیسا خراب کردانیدند و نهصد منبر جهة جمعه منصوب
کرد و اول کسی را که در اسلام ملقب بامیر المومنین و فاروق گردانیدند وی بود اول
کسی که شبها در کوچه و بازار مدینه برای تجسس احوال ضعیفان و غریبان و بیچارگان
میگشت و پرداخت احوال آنها مینمود وی بوده و تصرف وی در بیت المال
آنکه باصحاب گفت بدانید و آگاه باشند که عمر را از بیت المال مسلمانان از ملبوسات
دو حله یکی زمستانی و یکی تابستانی و از مرکوب آنقدر که در سفر حج و عمره و جهاد بر آن سوار
شود و از مطعومات آنمقدار که قوت خود و عیال شود مانند قوت مردی از اوساط قریش
نه غنی و نه فقیر از امام جعفر صادق رضی الله عنه مرویست که گفت من بیزارم از آن
کسی که ابو بکر و عمر را جز به نیکی یاد کند که ایشان قدم بقدم رسول خدا بودند صلی الله
علیه وسلم چون ابو بکر صدیق وفات کرد روز دیگر عمر رضی الله عنه بر سیر خلافت
نشست اول امری که کرد این بود که خالد ولید را از لشکر شام معزول ساخت ابو
عبیده الجراح را تعین نموده بعضی افواج عجم را منهزم ساخت و سال چهاردهم از
هجرت فتح دمشق از تلاش ابو عبیده میسر شد چون خبر فتوحات اسلام متواتر بملوک
عجم رسیده یزدجرد کسری را که از نسل نوشیروان کسری مانده بود بر تخت سلطنت

نشانده در ساختگی اسباب محاربات پرداخت سال پانزدهم و بنا شانزدهم از هجرت
سعد ابی وقاص را با شصت هزار مرد بر سر سلطان عجم تعین نمود و سعد وقاص متواتر
افواج عجم را نهزمیت داده قریب مداین رسید یزدجرد کسری تاب مقاومت
نیاورده فرار نموده بطرف عراق و خراسان رفت اموالی که از مدة چهار هزار سال
در مداین جمع شده بود در تصرف اهل اسلام در آمد فتحنامه با خمس اموال نزد فاروق
در مدینه آوردند از آن اصحابه قسمت نمود چنانچه مفصل در کتب سیر و تواریخ ذکر افتاده است
و درین سال شهر بصره بنا فرموده و همدرین سال ابو عبیده بعضی بلاد روم بفتوح ساخت
و همین سال فاروق بنفس خود متوجه بیت المقدس شد و آنرا مفتوح ساخت و همین سال بلاد
موصل و غیر آن مفتوح گشت و در سال هفدهم از هجرت بنای شهر کوفه واقع شد چون آب
و هوای مداین برای اهل عرب موافق نیامد معذور شدند از انجهة حسب الحکم امیر المومنین کوفه
آباد آن کردند و درین سال بلاد اهواز با هفتاد و هشت شهر مفتوح گشت و سال نوزدهم از هجرت
مکتوب ابو عبیده بفاروق رسید که اکثر اصحاب شربت خمر دوام الفت گرفته اند فاروق
آنها را از مبالغه تمام ازان امر شنیع نهی فرمود و سال نوزدهم از هجرت جون مسجد رسول الله
صلی الله علیه و آله وسلم از کثرت مردم تنگ میشود فاروق آنرا از سر نو وسیع بنا نمود
و از عباس وارم و از اخریه داخل مسجد کرد و سال بیستم از بحث فتح مصر بدست
عمرو عاص میسر شده از نوادر امور که در خلافت فاروق رضی الله عنه بظهور آمد آن
بود که در ایام جاهلیت هر سال یکبار آب رود نیل می ایستاد و در جوش می آمد تا شهر و اطراف

از آن فرو میرد پس اهل مصر یک دختر بکر و صاحب جمال را بازیور و لباس فاخر آراسته در آب
نیل می انداختند از آن آب بجای خود می آمد و روان نمیشد چون بعد از اسلام آن موسم
نزدیک رسید عمرو عاص در این باب نامه بخدمت فاروق نوشت که چه فرمان میشود
فاروق رضی الله عنه در جواب نوشت که خلاف شریعت روا ندارد و یک رقعه نوشته ام
اندر آب نیل انداز دبفرمان حق روان خواهد شد آب نیل بدستور سابق بلند شده
بود که رقعه فاروق انداختند در ساعت فرو نشست و روان شد در آن رقعه این کلمات
مسطور بود که ای آب نیل اگر خود بخود روانه نباشد و اگر جریان تو بفرمان خدای تعالی
یکتای بی همتای قهار است ما را بهیچ حال پروای تو نیست و از وی میخواهیم تا ترا جاری
گرداند که از سر قدم بیاری در وی بر خاک نهاده روان کردی کمالات وی از اینجا قیاس
باید کرد و سال بیست و یکم از هجرت فتح نهاوند و همدان دست داد و سال بیست و دویم
از هجرت بردست مغیره شعبه فتح آذربایجان میسر شد و اکثری از مردم عجم که در همدان
بودند گریخته بری رفتند غنیم از طرف فاروق متوجه ری گشت و باستاری ری را با تمام
مسخر گردانید و درین سال حب الحکم فاروق احنف بن قیس با لشکر بسیار در خراسان
در آمد و یزدجرد کسری بی جنگ فرار نموده از آب آمویه گذشته بخاقان ملک ترک
پناه برد و درین سال والی مازندران مال و خراج کرمان و بلادی که در تحت تصرف او بود
قبول کرد و اهالی طبرستان با مسلمانان مصالح نموده پانصد هزار درهم بیت المال
رسانیدند و در سال بیست و سویم از هجرت ملک فارس و اصطخر که دار الملک سلیمان

پیغمبر بود و ساوه و کرمان و شیراز و ستیسان و مکران و عقلان و اکثر بلاد روم مفتوح
گشتند رونق تمام در اسلام پدید آمد فضایل و کرامات فاروق رضی الله عنه
انقدر نیست که درین مختصر گنجد اول کسی که وضع تاریخ هجری نموده وی بود اول کسی
که باعث برایی جمع قرآن در صحف شد وی بود و اول کسی که امر فرمود مسلمانان را
که در مساجد خود نماز تراویح بجماعت گذارند وی بود اول کسی که حد شارب خمر هشتاد
تازیانه ساخت وی بود و اول کسی که اتخاذ بیت المال کرد وی بود و اول کسی
که بر هجو گفتن مردم را معاقب ساخت وی بود و اول کسی که نهی از بیع امهات اولاد نمود
وی بود و اول کسی که مردم را بران داشت که در نماز جنازه چهار تکبیر گویند وی بود و پیش
ازان چهار و پنج و شش میکفتند اول کسی که در اسلام وقف کرد وی بود و اول کسی که
دره در میان اورده بآن تادیب کرد وی بود و در زمان وی فتح ممالک و بلاد
و بنای شهرها بقیاس واقع شد و هر سال ازان خراج میرسید و درین سال امیر المومنین
عمر حج ادا نموده در مدینه تشریف اورد روزی در مسجد رسول خدا بر منبر برآمد و گفت
ای گروه مسلمانان در خوابی بمن نموده اند که گویا خروس دو نوبت یا نوبت مرا منقار
زد گمان نمیبرم تعبیر این واقعه جز انکه اجل من نزدیک رسیده و فرموده اگر اجل من تعجیل کند
خلافت میان شش مرد شوری باشد یعنی عثمان و علی و سعد و طلحه و زبیر و عبد الرحمن
بن عوف هر گاه جمیع مسلمانان ازین شش مرد بخلافت قبول کنند مر خلافت
را اورا باشد پس در معدود ایام غلام مغیره شعبه بود که ابو لولو کنیه و فیروز نام

داشت جناب خلافت مآب را با خنجر مجروح ساخت بعد از سه روز شربت شهادت
چشید و با جازت عایشه صدیقه در روضه رسول خدا به پهلوی ابوبکر صدیق مدفون گشت
در روضة الاحباب آورده است که ولادت وی سیزدهم سال بعد از واقعه فیل واقع
شد و ایام حیات بقولی شصت و سه سال بقولی پنجاه و چهار سال و بقولی پنجاه و پنجال
و قولی انکه پنجاه و هشت سال شب یکشنبه اول ماه محرم در سال بیست و سیوم از هجرت
بریاض رضوان شتافت و مدت خلافت وی ده سال چند ماه بود و وی شش زن
داشت منکوحه و دو کنیزک داشت از آنها نه پسر و چهار دختر بوجود آمدند زن کلان
وی زینب نام داشت از اهل قریش بود از وی دو پسر عبد الله و عبد الرحمن یک
دختر حفصه که منکوحه حضرت رسالت پناه بود و دیگر ام کلثوم بنت علی مرتضی
از وی یک پسر زید نام و دختر رقیه نام بوجود آمدند و در صغر سن وفات یافتند و شش پسر
و دو دختر از دیگر زنان و کنیزکان متولد شدند بدین تفصیل زید اصغر و عبد الله اصغر
و عاصم و عیاض و عبد الرحمن اوسط و عبد الرحمن اصغر و این هر دو عبد الرحمن از کنیزکان
بودند و دو دختر یکی فاطمه دویم زینب در زمان خلافت عمر رضی الله عنه سنه سبع
و عشر فضل بن عباس در سنه بیست و دو سالگی بمرض طاعون در گذشت و در سنه
عشرین ابو عبد الله بلال بن رباح حبشی که محرم راز و موذن حضرت رسالت پناه
بود هم در زمان وی وفات یافت و تمامی احوالات زمان خلافت امیر المومنین
عمر رضی الله عنه درین مختصر گنجایش ندارد و در جلد ثانی روضة الاحباب دیده بهره مند شود و الصلوة و السلام

ذ آن مفتاح الامصار والبلدان آن منبع الجود والاحسان ان معدن الصدق والصفا ان
جامع العلم والسخا آن مخاطب بذي النورين والجامع للقران مقتدای دین امیر المومنین
عثمان بن عفان رضی الله عنه کنیت وی در جاهلیت ابو عمرو بود چون بشرف
اسلام فایض گردید او را ابو عبد الله گفتندی نسب وی بعبد مناف با نسب سید عالم باتصال سیم
مادر وی نیز از اهل قریش بود و در ابهتر و معتدای بنی امیه میدانستند و محبوب قلوب القوم
بود مالی کثیر و جاهی کبیر داشت و به تعطف با قارب و اجانب و حلم و حیا و تقوی عبادت
حضرت مولی و بذل مال بمرتبه کمال موسوم و بشرف قرابت قریبه سید عالم مشهور که
آنحضرت دو دختر خود رقیه و ام کلثوم را در حباله نکاح وی در آورد و فاما از انها اولاد نماند
چون امیر المومنین عمر از زخم ابو لولو بستر مرض موت افتاد امر خلافت را بر انش
مردان مهاجر شوری مقرر ساخت عثمان و علی و طلحه و زبیر و سعد ابی وقاص و عبد الرحمن
بن عوف ازین جهت در میان اصحاب رد و بدل بسیار واقع شد چنانچه در جلد دویم
روضة الاحباب مفصل ذکر کرده ست درین مختصر نمیگنجد آخر امر خلافت بر امیر المومنین
عثمان بن عفان مقرر شد و او بکمال عدل و احسان را کار فرمود در سال ست و پنجم
اهل اسکندریه بنقض عهد سابق نمودند عبد الله بن العاص حسب الحکم امیر المومنین عثمان با جمعی
کثیر بر سر آنقوم مشیر رفت بعون الله تعالی فتح آن دیار بر دست وی میسر شد و بعضی
بلاد روم نیز مفتوح ساخت درین سال اهل آذربایجان هم عهد نقض نمودند امیر المومنین
سلمان بن ربیعه را بر سر انها فرستاد و مردم روم غلبه کرده بودند معاویه را در دفع لشکر روم

نامزد فرمود

نامزد فرمود هر دو امیر فتوحات نموده غنایم و اموال لاشمار بدست آوردند و سال بیست
و ششم از هجرت امیر مومنان بعزم عمره بمکه مبارک رفت در شب بمسجد الحرام در آمد طواف
فرمود پیش از طلوع صبح صادق از عمره فارغ شد امر بتوسعت مسجد الحرام نمود چند سرا
مسمار ساخته داخل کردند و درین سال عثمان بن ابی العاص را بفتح شاپور تعین نمود اهالی انجا
صلح کردند و درین سال مملکت افریقیه بدست عبد الله بن سعد مفتوح گشت و سال بیست
و هفتم از هجرت فتح قبرس بدست معاویه میسر شد سال بیست و نهم از هجرت مردم بصره
از ابو موسی اشعری شکایت بدار الخلافت آوردند امیر مومنان حکومت آن مملکت
بعبد الله بن عامر بقولی بعد شش پسر خاله خود را نامزد فرمود سال سی ام از هجرت امیر المومنین
ولید بن عقبه را بسبب شرب خمر دوام از حکومت کوفه معزول ساخته سعد بن العاص را
بامارت انجا فرستاد و درین سال حادثه غریب روی داد صاحب تاریخ طبری مینویسد
انکشتری که بدست حضرت رسالت پناه بود در وی نوشته بودند لا اله الا الله محمد
رسول الله آخر آن بدست عایشه صدیقه افتاد چون ابو بکر صدیق بر مسند خلافت نشست
انکشتری مذکور بوی تسلیم کرد بعد از وی بعمر فاروق رسید بعد از ان وی آنرا
بحفصه پسرد و وصیت کرد بر سر که امر خلافت قرار گیرد بوی دهی حفصه ان انکشتری را
بعثمان بن عفان داد عثمان یک چاهی کنده بود روزی بر سر آن چاه نشسته انکشتری
ازین انگشت برانگشت میکرد و آن بچاه اندر افتاد عثمان خیلی بیقرار گشت تمامی آب چاه
برکشیدند و بجستند نیافتند هر گز کسی از ان باز نیافت و صاحب روضة الاحباب گوید از همون

روز ابواب فتن وحوادث بر عثمان مفتوح گشت وخواطر اصحاب بروی متغیر شد
وامر خلافت بر و منغص میشد وملال بسیار خزن پنهان بخاطر ذوالنورین راه یافت
چنین است کردار کردون دهر ☜ کهی نوش پیش آورد گاه زهر ☜ وسال سی
ویکم از هجرت فتح ارمینیه بدست حبیب بن مسلمه واقع شده وسبب جمع نمودن عثمان
قرآن را در مصاحف واز مصحف واوراق وفرستادن به بلدان وآفاق بصحیفه بوده
که در فتح ارمینیه وآذربایجان میان جماعتی از صحابه وغیرهم در قرات قرآن اختلاف
فاحش واقع شد کیفیت واقع بعرض عثمان رسانیدند ذوالنورین بعد مشاورت با اعیان
مهاجر واشراف انصار واجماع ایشان بر انکه قرآن را از صحایف در مصاحف جمع
باید نمود پس مصحف که در زمان خلافت صدیق بدلالت وسعی فاروق نوشته بودند
از حفصه بنت فاروق طلب داشت وبر واتی انکه علی مرتضی وابن مسعود ودیگر اصحاب
کبار نیز در جمع مصاحف سعی نموده نوشته بودند ذوالنورین همه را یکجا کرده زید بن
ثابت انصاری وعبد الله بن زبیر وسعید بن ابی العاص وعبد الرحمن بن الحارث را فرموده
تا انچه دران نوشته بود در مصاحف جمع نمایند القصه بسعی کثیران امر خطیر سرانجام یافت
گویند که هفت مصحف کتابت کرده بودند یکی بمکه ودیگر بیمن ویکی بشام ویکی به
بحرین ویکی ببصره ویکی بکوفه فرستاد ویک مصحف در مدینه نگاه داشته ذوالنورین
امر کرد تا ما سوای مصحف را از صحف واکتاف وقصب هر جا که بود حرق یا غرق نمودند
بخاطر سد باب الاختلاف وسال سی ودویم از هجرت عبد الرحمن بن الربیعه جهاد الحکم

خلیفه بلجه رفت وان بلد را محاصره نمود اخر اهل آن بلده باتفاق ترک خزر بر سر اهل
اسلام ریختند عبد الرحمن را با بسیاری از مسلمانان شهید گردانیدند و سال سی و سیوم
از هجرت معاویه بولایت روم در آمد اکثر جاها خراب و تاراج کرد و در روضة الاحباب
مسطور است که درین سال بعضی از اصحاب رسول صلی الله علیه وسلم در مدینه جمع آمده سخنان پریشان
از طعن و عیب در شان امیر المومنین عثمان و مذمت افعال او که بر خلاف سنت سنیه نبویه
صلی الله علیه وسلم و عمال وی که در اطراف و اکناف بر ارازل و اشراف میرفت عرض نمودند
و آخر رائی ایشان بران قرار گرفت که نزد علی مرتضی رفته این ماجرا بعرض وی باید رسانید
بعثمان رضی الله عنه نصیحت نماید بنابر ملتمس انجماعتی بجناب ولایت مآب بخانه امیر المومنین
رفته گفت که مردم از دست عمال تو بتنگ آمده اند دایما نقل معایب ایشان در مجالس می
نمایند با وجود انکه بکرات مردم شکایت آنها معروض پایه سریر خلافت گردانیده اند
قطعا شر این عمال ظلمه را از سر عجزه رعایا دفع نمیکند از دو حال خالی نیست اگر این جماعت را
دوست میداری پس انچه میگویند قبول کن و اگر دشمن می پنداری پس تفحص نما تا انچه
حقیقت ظاهر شود الغرض هر چند علی مرتضی از راه یکانگی نصیحت نموده فایده ندید که
ذو النورین از رعایت قبیله خود که عمال ممالک بودند در گذر ندارند لاچار برخاسته
در خانه خود آمد سال سی و پنجم از هجرت مردم از مصر و کوفه و بصره بقصد خلع امیر المومنین
عثمان از امر خلافت متوجه مدینه شدند چون در مدینه رسیده گفت و شنید این معنی
اغاز کردند عثمان رضی الله عنه شب نزد علی مرتضی آمده گفت یا اباحسن مراحق قرابت

با تو ثابت ست تا انکه کار را بر من تباه کنند التماس از حسن اخلاق انست که ایشان را بهر
نوع که دانی تسکین داده باز گردانی علی مرتضی گفت تا امروز هر مشورت که با من کردی
و طریق صواب بتو نمودم بخلاف آن بقول مروان و معاویه عمل نمودی عثمان گفت مضی
ما مضی بعد ازین ترک رای ایشان بر خود لازم کردم و از صلاح دید تو تجاوز ننمایم پس علی کرم
الله وجهه آنقوم را از نصایح دلپذیر از منقول و معقول تسکین داده باز گردانید باز مروان
شریر عثمان رضی الله عنه را بران قرار نداشت جمیع اصحاب کبار را از افعال ناپسندیده
مروان خاطر از عثمان سرد گردانید تا روز بروز خلاف سنت شیخین رضی الله عنهما
کارها بوجود آمدن گرفت اختیار عثمان در قبضه اختیار مروان بود جمیع مردم قبایل و ولایات
ممالک بودند بدعتها آغاز کردند از نتیجه دل مسلمانان مطلق متغیر گشت مردم مصر از دست
تعدی و ظلم عبد الله بن سعید بن سرح که از تغیر ابو موسی اشعری ویرا والی مصر کرده بود
بود در پایه سریر خلافت آمده مستغاثی شدند عثمان رضی الله عنه از شفاعت صحابه کرام
شفارش نامه اهل مصر بعبد الله بن سعید نوشت آن شقی بمجرد رسیدن شفارش نامه
تمام اکابر و اعیان مصر را در زندان کشید و یکی را از انها نکشت باز چند کس از مصر رسیده
آمده واقع حال را بخدمت اکابر مهاجر و الانصار عرض نمودند علی مرتضی و طلحه و عایشه
صدیقه باذو النورین مقید شده عبد الله بن سعید را از حکومت مصر معزول گردانیدند
محمد بن ابو بکر صدیق را با جمیع مهاجر و الانصار ذو النورین مثال حکومت داده بطرف
مصر روان کرد تا در سیی مظلومان نماید سه شبانروز مسافت قطع کرده بودند غلامی

سیاه را دیدند بر شتر سوار سر اسیه میرود از حواش تفتیش کردند معلوم شد که غلام
عثمان بن عفان ست چون نیک تفحص نمودند مکتوبی از جهر ذوالنورین ود ست خط
مروان برآمد باسم عبد الله بن سعد نوشته بود که حکومت مصر بدستور سابق بر تو مقرر است
محمد بن ابی بکر صدیق را با همراهان مقتول ساز تا این فتنه اهل مصر برطرف شود از ینحال
واقف شده محمد بن ابوبکر برگشت مکتوب را بخدمت مهاجرین والانصار نموده علی
مرتضی و زبیر و طلحه و سعد مکتوب را گرفته نزد عثمان رفته گفتند که این غلام و شتر تو هست
عثمان گفت آری باز گفتند که این مکتوب را تو نوشته باشی ذوالنورین گفت حاشا که این
مکتوب من نوشته باشم یا از منعینی خبر هم باشد پس اصحاب بتحقیق دانستند که کار مروان
شیر برست گفتند مروان را حواله ما کن تا تفتیش این حال از وی نمایم ذوالنورین بهیچ وجه مروان را حاضر
نساخت با وجود در سیر آوی بوده اصحاب بخیمه در خانهای خود فرستند کار بجای رسیده
که طلحه و محمد وغیره باتفاق اهل مصر خانه عثمان رضی الله عنه را محاصره کردند نزدیک بعضی
اهل سیر ایام محاصره شش ماه بود دو ماه و هشت روز یا چهل و نه روز یا چهل شبانروز در
روضة الاحباب مینویسد و ثبوت پیوسته که روز جمعه سبع علی مرتضی رسانیدند که
او باش امروز قصد قتل عثمان دارند خباب ولایت مآب امیر حسن و امیر حسین را و مقنع
را با جماعتی کثیر بمدد عثمان فرستاد طلحه و زبیر نیز مردم خود را بخدمت شاهزادگان فرستادند
جمعی اوباش اینها را دیده هجوم آورده سنگ انداختن گرفتند در آن غوغا روی مبارک
امیر حسن خون آلوده شد پسر زبیر را نیز از سنگ زخمی ساختند و آنها آتش در دروازه عثمان زدند

تا مردم از پیرامون دور شدند پس خانهٔ شخصی از انصار که در جوار عثمان بود و دیوار او را در خانه
کرده در آمدند عثمان در تلاوت مصحف مشغول بود گویند محمد بن ابوبکر آمده ریش وی را گرفت
عثمان بدو گفت که ای پسر برادر اگر پدر تو زنده بودی شرم این ریش نکاه میداشتی
محمد شرمنده شده ریش بگذاشت و کناره کرفت مردی قصیر وارزق چشم رو آن بی سر جان
نام خنجر کشیده بر سر وی رسید آن خلیفه کان حلم و حیا را شهید کردانید قطرات خون بر مصحف
ریخته شد و روح پاک وی بریاض رضوان شتافت ایام خلافت وی یازده سال و یازده
ماه و نزده روز بود و مدت حیات وی بقولی هشتاد و هشت سال بقولی هشتاد و دو سال
و بقولی نود سال بود و در سال سی و پنجم از هجرت بروز جمعه نیز دهم ماه ذی حجه
در بقیع مدفون کشت وی هشت زن داشت از انجمله دو دختر حضرت رسالت پناه
بودند یکی رقیه دوم ام کلثوم و از جمله ازواج او هشت پسر و نه دختر بوجود آمدند و بروایتی
هفت پسر و هشت دختر و از دختران حضرت نبوی عقب او لاد نماند چنانچه در کتب
سیر و تواریخ مفصل ذکر افتاده است و در زمان خلافت وی سنه احدی و ثلثین
هجری وحیه بن خلیفه کلبی که کاهی جبرئیل بصورت وی وحی او را وی وفات یافت
و هم در خلافت وی در سنه اثنی و ثلثین عباس بن عبد المطلب عم حضرت پیغمبر در
گذشت الغرض بعد از شهادت امیر المومنین عثمان موجب درخواست مهاجرین
و الانصار اسد الله الغالب امیر المومنین علی بن ابی طالب کرم الله وجهه بر مسند
خلافت نشست چنانکه در کتاب حدیقه اشارت نموده است ۵ ای شناسای بقوت

ابو عبیده بن الجراح

ایمان وصف حیدر بکوبس از عثمان آن مدیح مدایح مطلق ترهق الباطلت وجار الحق
وتمامی احوالات مرتضی علی کرم الله وجهه در طبقه دوم نوشته آید ودر اینجا مجمل احوال تتمه عشره
مبشره تبرکا نوشته می آید از آن جمله پنجم از عشره مبشره ابو عبیده ست بن جراح که اسم
شریفش عامر بود واز اشراف قریش ست تبا ریخ سال سیزدهم از عام فیل متولد گشته
بود ودر سنه بیست وشت سالگی مسلمان شده حضرت رسالت پناه در حق وی فرمود لکل
امته امین وامین هذه الامته ابو عبیده بن الجراح کمالات وی از نجا قیاس باید کرد که بچه مرتبه
بود ودر جلد ثانی روضة الاحباب مینویسد که چون حضرت رسالت پناه بعالم بقا خرامید همون
روز تمام قوم انصار در سقیفه بنی ساعده جمع شده بجهة خلافت غلو نمودند وسعد بن عباده رضی
الله عنه را از خانه وی بیرون اورده بودند که ویرا بخلافت بردارند وبا وی بیعت کنند بعد ازان
ابو بکر صدیق وعمر فاروق وابو عبیده ودیگر اصحاب کبار اجماعی را از راه معقول ومنقول
تسکین دادند پس اول عمر بن الخطاب دست ابو عبیده بن الجراح را بگرفت که پیغمبر علیه السلام ترا
امین امت خوانده ست بیا تا با تو بیعت کنم که سزاوار طافت تو هستی ابو عبیده گفت جای
که ابو بکر صدیق بوده باشد من این امر را سزاوار نیستم بعد ازان به ابو بکر صدیق بیعت کردند
وهم انجا مینویسد که چون عمر بن الخطاب بر مسند خلافت نشست اول روز ابو عبیده را
بحکومت ملک شام فرستاد ازوی انجا بسیار تردد ات نمایان بظهور امدند چنانچه در کتب تاریخ
مفصل ذکر افتاده ست وهم در روضة الاحباب میاورد که در زمان خلافت فاروق سال
هژدهم از هجرت در بلاد شام طاعون عام واقع شد وآن اول طاعونیست که در میان اهل

اهل اسلام حادث گشته و دران طاعون بیست و پنجهزار کس از اصحاب و تابعین و غیرهم
بآنمرض وفات یافتند پس ابو عبیده بر منبر برآمد و خطبه بلیغ مشتمل بر حمد و ثنای خدا و درود بر
پیغمبر محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم بخواند بعد الله بعد ازان گفت بدرستی که این رحمت
طاعون رحمتیست از حق تعالی و دعائیست از پیغمبر علیه السلام در شان امت و سبب موت
صالحانست ابو عبیده از جناب جلال احدیه بصدق نیت و خلوص طویت میطلبید که
نصیبی ازین مرض عارض جسم او گرداند تا جوهر روح او را بدین سبب بعلیین رساند این
این بگفت و از منبر فرود آمد همانروز بآن رحمت مبتلا شده بعالم بقا رحلت نمود
و در حمص مدفون گشت و امیر المومنین عمر در آخر حیات خود فرمود که اگر ابو عبیده
زنده میبود امر خلافت بوی میسپردم کمالات وی بسیار است درین مختصر گنجایش
ندارد رحمه الله ششم از عشره مبشره عبد الرحمن بن عوف رضی الله عنه است که سال
دوم از عام فیل متولد شده و سال سیوم از نبوت بشرف اسلام فایض گشت از آنگاه
قریش است و داماد عثمان بن عفان بوجود او در میان امیر المومنین عمر خلافت را میان شش
مرد شورا گذاشت یکی از انجمله وی بود یعنی عثمان و علی و طلحه و زبیر و سعد و قاص
و عبد الرحمن صاحب روضة الاحباب گوید اول عبد الرحمن در مجمع اصحاب گفت که شما
همه را آگاه باشید که مرا در امر خلافت تناقض و رغبتی نیست اگر گویند برای شما خلیفه
تجویز نمایم زبیر گفت من امر خلافت خود را علی بن ابیطالب تفویض نمودم و طلحه گفت
من کار خویش بعثمان بن عفان باز گذاشتیم سعد گفت من هم خود را بعبد الرحمن

عبد الرحمن بن عوف

حواله نمودم الغرض بعد از گفت شنود امر خلافت بر عثمان و علی دایر گشت و درین باب
عبد الرحمن را باتفاق ممیز ساختند که درین هر دو تن هر کرا وی قبول کند جمله یاران بیعت
نمایند پس عبد الرحمن تا سه شب درین باب میان صحابه کبار مشورت نمود بعضی را
یاران بر خلافت علی یافت و بعضی را بر عثمان سیوم روز بعد از نماز فجر شمشیر بمیان
بست و در مسجد حضرت بنوی در آمد جمیع مهاجرین و الانصار را مهیای فرمود همه حاضر
شدند پس خود بر منبر رفت بعد از حمد و ثنای خدا و درود بر پیغمبر اول از علی بن ابیطالب
گفت که ای علی عهد کردی با من که اگر ترا برای خلافت اختیار کنم بفرموده خدا و سنت
رسول صلی الله علیه وسلم بنهج ابوبکر و عمر عمل نمائی علی فرمود جزم نمیتوانم گفت
ولیکن میکوشم بر مقدار طاقت خود قبول کردم سه مرتبه این سوال و جواب بطریق
مذکور واقع شده و چون با عثمان خطاب کردی در اول نوبت بلا توقف و قید
قبول نموده از آن عبد الرحمن از عثمان بیعت کرد و جمیع اصحاب موافقت نمودند
الغرض گفت و شنود این قضیه بسیار طویلست درین مختصر گنجایش ندارد در جلد ثانی
روضة الاحباب و روضة الصفا مفصل ذکر افتاده انجا طلب نماید عبد الرحمن بن عوف
رضی الله عنه در ایام خلافت امیر المومنین عثمان بتاریخ سنه اثنی و ثلثین هجری
وفات یافت ایام حیاتش هفتاد و هفت سال و بقولی هشتاد و هفت سال رحمة الله
علیه و هفتم از عشره مبشره طلحه بن عبد الله است که از کبرای اشراف قریش بود و هشتم
از عشره مبشره زبیر بن عوام بن خویلد برادر زاده خدیجه کبری داماد ابوبکر صدیق است

عزیز ترین اهل قریش بود بسال پانزدهم از عام فیل متولد شده و در سال سیوم بعد از ابوبکر
صدیق و طلحه و زبیر همه از روز دیگر بدلالت صدیق اکبر بشرف اسلام فایض گشتند
از کمال تلطف حضرت رسالت پناه داخل عشره مبشره شدند و بعد از رحلت آنحضرت
همراه هر سه خلیفه در جمیع تردداتها بودند و چون امیر المومنین علی بن ابیطالب
کرم الله وجهه بر مسند خلافت نشست اول کسی که با وی بیعت کرد طلحه بن عبد الله
و زبیر بن عوام بودند بعد از چند روز حکومت کوفه و بصره از امیر المومنین درخواست نمودند
مرتضی علی کرم الله وجهه فرمود که هر گاه شما از ما جدا شوید پس من در جمیع امور مشورة
با که بکنم این سخن در طبیعت ایشان خوش نیامد در خصوص طلبیدند که برای طواف
کعبه میرویم علی مرتضی فرمود من نیک می دانم برای کاریکه شما میروید ولیکن هیچ
نمیگویم هر چه پسند آید بکنید پس طلحه و زبیر در مکه رسیده لشکرها جمع کردند و مروان
بن حکم که او بسیار فتنه بود او با ایشان متفق شد و عائشه صدیقه را بهر کیف
با خود همراه ساخته با امیر المومنین خروج کردند چنانچه تمام این حکایت جنگ جمل
در جلد ثانی روضة الاحباب مفصل ذکر افتاده است درین مختصر گنجایش ندارد و حاصل
کلام در آخر جنگ جمل علی کرم الله وجهه طلحه و زبیر را نزد خود طلبیده چند بن احادیث
حضرت پیغمبر علیه السلام که در باب حقیت خلافت وی حضور طلحه و زبیر از آنحضرت وارد
شده بودند همه را یاد دهانید لاچار از بد کرداری خود منفعل شده بر خلافت مرتضی علی
کرم الله وجهه اقرار کردند پس زبیر از وی خجالت راه مدینه گرفت از انطرف یکسوار

از لشکر علی مرتضی می آمد کار زیر تمام ساخت و طلحه است از روی شرمندگی عقب
لشکر سر خود فرو کرفته استاده بود مروان بن حکم با غلام خود کفت این همون طلحه است
که در محاصره عثمان بن عفان برای قتل او کوشش مینمود و الحال برای طلب خون
عثمان کمر بسته بود و باز کوشه کرفته استاده است کار او را تمام کن پس غلامش
تیر انداخت در پهلوی طلحه رسید بعد از چند ساعت بهمون زخم وفات یافت و عایشه
صدیقه بعد از بی شدن پای شتر با علی مرتضی آشتی کرد علی ویرا بجهة خدمت روضه مطهره
حضرت رسالت پناه با عزاز تمام جانب مدینه رخصت فرمود الغرض وفات طلحه
وزبیر در سنه ست وثلثین هجری روی داد و عایشه صدیقه تا زمان حکومت معاویه
بن ابی سفیان در قید حیات بود و در سنه سبع وخمسین هجری و بقولی در ثمان وخمسین
هجری رحلت فرمود شصت وشش یا شصت و پنجسال عمر داشت و در بقیع مدفون
کشت رحمة الله علیها و نهم از عشره مبشره سعد ابی وقاص است که از محتشمان اهل
قریش بوده است سال ششم از عام فیل متولد شد و در سن هفده سالکی بعد از ابوبکر
صدیق هما از روز یا روز دیکر بشرف اسلام فایض کشت و جان و مال بمحبت حضرت پیغمبر
علیه السلام صرف نمود و بعد از رحلت آنحضرت بخدمت خلفاء اربع هم بوده اورا
فضایل و کمالات بسیار است درین مختصر کنجایش آن ندارد سنه اربع وخمسین
در زمان حکومت معاویه وفات یافت و عمرش هشتاد سال بود در مدینه
رسول خدا مدفون کشت رحمة الله علیه و نهم از عشره مبشره سعید بن زید است که

که پسر عم عمر بن الخطاب و محبوب ترین اهل قریش بود خواهر امیر المومنین عثمان نیز در عقد
نکاح وی در آمد در عنفوان شباب بشرف اسلام فایض شد و از جمیع کمالات انسانی
آراسته بود و بکمال شفقت حضرت رسالت پناه مخصوص و در ایام خلافت خلفاء الراشدین
خیلی معزز و مکرم بود احوالات و خوارق عادات وی بسیار است درین مختصر گنجایش
آن نیست سنه احدی و خمسین در زمان حکومت معاویه بدار البقا رحلت فرمود و عمرش شصت
سال بود در مدینه مدفون گشت الغرض جمهور علماء امت اتفاق دارند که این عشره
مذکوره اهل جنت اند باخبار رسول خدا صلی الله علیه وسلم و آله ایمان ایشان قطعی است
حضرت شیخ شرف الدین یزدی در شرح ادب المریدین میگوید که حدیث از پیغمبر
صلی الله علیه وسلم روایت کرده علی فی الجنة عشرة فی الجنة ابو بکر فی الجنة و عمر فی الجنة و عثمان
فی الجنة و ابو عبیدة بن الجراح فی الجنة و عبد الرحمن بن عوف فی الجنة و طلحة بن عبد الله فی الجنة
و زبیر بن عوام فی الجنة و سعد بن ابی وقاص فی الجنة و سعید بن زید فی الجنة پس این
گواهی ایمن گردانید ایشان را کمالاتش از اینجا قیاس باید کرد فهم من فهم و دیگر محبوب
ترین مردمان نزدیک حضرت رسالت پناه زید بن حارثه رضی الله عنه است
که آزاد کرده خدیجه کبری و پسر خوانده آنحضرت بود بعد ازان ویرا زید بن محمد میگفتند
و اگر کسی زید بن محمد نمیگفت آنحضرت آزرده میشد و آنرا در حق وی چندان
مهربانی فرموده که زینب دختر عمه خود را در عقد نکاح وی در آورد چنانچه این حکایت
مفصل در روضة الاحباب ذکر افتاده است و زید بنابت نعزاجدان و محرم راز

سعید بن زید

اکثر زیدیه

آنحضرت بود تا آنکه زنت بود همیشه در خدمت آنسرور قیام داشت و هیچ وقت افعال خلاف
مرضی آنحضرت ازوی صادر نشد و در اکثر غزوات تردادات نمایان ازوی ظاهر گشته
چنانکه در غزوه موته جان در قربان بردباری آنسرور نثار کرد و آن آنست که آنحضرت
در سال ششم از هجرت بکتوبی بحاکم بصری نوشت و بحارث بن عمیر داد تا بوی رساند
چون حارث در موضع موته رسید سپرخیل امرای قیصری آنجا بوده پرسید کجا میروی گفت
رسول محمد علیه السلام بشام میروم وی حارث را بگشت و از رسولان آنحضرت غیر ازو
و مقتول نشده بود ازین خبر خاطر آنسرور خیلی ملول شد پس مردم را امر فرموده که رفته در
موضع جرف جمع شوند چون سه هزار کس جمع شدند آنحضرت خود آنجا تشریف برد و آنجا
خطاب کرد که زید ابر شما امیر گردانیدم اگر زید کشته شود جعفر بن ابیطالب امیر باشد
اگر او مقتول شود عبد الله بن رواحه امیر بود اگر او نیز کشته شود مسلمانان یکی را بامارت بر دارند
پس آنحضرت لوای سفید راست کرده بزید داد و نصیحت فرموده که بروید متعرض حارث
و آن قوم را باسلام دعوت کنید اگر قبول کنند بهتر والا نه مقاتله نمایید پس زید بر آنقوم
رسید و آنها از امداد هرقل بادشاه روم قریب صد هزار کس جمع شده بودند چون از
طرفین افواج آراسته شدند زید علم برداشت و جنگ میکرد تا بزخم نیزه و تیر شهید
گردانیدند بعد ازان جعفر بن ابی طالب علم برداشت و بسیار دشمنان را کشته بشربت
شهادت چشید بعد ازان عبد الله بن رواحه علم برداشت و حرب نموده شهید شد
الغرض بعد از کشتن و کوشش بسیار آخر از تردادات خالد بن ولید سیف فتح بجانب

اهل اسلام وزید کفار هزیمت نمودند صاحب روضة الاحباب گوید که آنحضرت در مسجد
مدینه نشسته واحوال خبک موته معاینه میکرد وزار زار میگریست وحقیقت شهادت
زید وجعفر وغیره مفصل بیفرمود ناگاه گفت بعد ازان شمشیری از شمشیرهای خدایتعالی
خالد علم برگرفت وفتح بردست او حاصل شد ازان روز خالد را سیف الله لقب شد
ونیز بزبان مبارک راند که زید وغیره را دیدم در بهشت بر تختهای زرین نشسته واهم
آنحضرت فرمود که جعفر را دیدم در بهشت بر مثال ملکی که پرواز میکرد در هر دو حجره بغایت
بلند از انجهت او را جعفر طیار گویند کمالات زید نه چندانست که درین مختصر گنجد اهل معرفت را
همین قدر کافیست که آنحضرت او را فرزندی قبول کرده وشهادت زید رضی الله
عنه در سال هشتم از هجرت در بلاد شام واقع شده رحمه الله علیه وبعد از شهادت زید
آنحضرت از کمال تلطف اسامه بن زید را بجای وی تربیت کردن گرفت واسامه
بسبب نظر مرحمت آنحضرت در جمیع کمالات انسانی از پدر قابل تر شد وبعضی غزوات
ترددات نمایان ازوی بوجود آمد صاحب روضة الاحباب از صحاح حدیث نقل
میکند روز دوشنبه بیست وششم ماه صفر سنه یازدهم هجری آنحضرت امر فرمود مردم را
تا ساختگی لشکر کنند بجهت حرب روم وروز دیگر اسامه بن زید را طلبیده فرمود که ترا
امیر این لشکر میکردانم برو بمقبل پدر خود وبر سر آنقوم تاختن آور ومتاع ودیار آنها را
بسوز زود تر برو وتا پیش از وصول خبر بدیشان برسی واگر حق تعالی ترا بر آنشان ظفر دهد
باید که اندک وقتی در انجا درنگ نکنی روز چهارشنبه بیست وهشتم ماه مذکور آنحضرت را

مرض طاری شد روز دیگر باوجود مرض بدست مبارک خود لوای برای وی عقد فرمود
پس اسامه لوا را گرفت و برون رفت و در جرف منزل کرد تا لشکر جمع شود پس اعیان
مهاجر انصار مثل ابوبکر صدیق و عمر فاروق و عثمان بن عفان و سعد ابن ابی
وقاص و ابو عبیدة بن جراح و سعید بن زید و غیره مامور گشتند با انکه دران لشکر همراه
اسامه باشند و آنصورت بر بعضی مردم دشوار نمود پر مسل طعن گشتند که این غلام را
پیغمبر علیه السلام بر مهاجرین اولین امیر میگرداند مقاله این جمع بسمع شریف
حضرت رسید بسیار بغضب رفت باوجود نیمرض از خانه بیرون آمد و سر مبارک را
بعصابه بربسته بود پس بر منبر برآمد بعد از حمد و ثنای حق تعالی فرمود ای گروه مسلمانان
اینچه مقاله است که بعضی از شما بمن رسیده در باب امیر گردانیدن من اسامه را اکر او
طعن در امارت وی مینمائید پس البته طعن کرده آید در امارت پدرش پیش ازین
یعنی در غزوه موته و بخدا سوگند که او سزاوار امارت بود و پسر وی نیز بعد ازوی سزاوار
امارت است و زید حب مردم بود بمن و اسامه از جمله دوستترین مردم است بمن بعد ازوی
پس وصیت برادرشان وی قبول کنید به نیکوئی و با وی نیکی بجائی آرید که وی از جمله
اخیار شماست بعد ازان از منبر فرود آمد و بخانه رفت و این امر روز شنبه دهم
ماه ربیع الاول بود پس مسلمانان می آمدند و حضرت را وداع میکردند و بلشکرگاه
میرفتند و آنحضرت در ثقل مرض می بود فرمود جیش اسامه را روان کنید غیر از نبوده باشد
دیگر هیچکس نزد خود نگذاشت روز یک شنبه بسیار کران شد اسامه از معسکر خویش بعزم

وداع آنحضرت آمد و سر بیش برد و سر دست آنحضرت را تقبیل نمود آنحضرت در آن ساعت
چنان ثقیل بود که مجال سخن کردن نداشت دستهای مبارک بر جانب آسمان برمی آورد
و بر اسامه میکشید اسامه گوید دانستم که مرا دعا میکند آنگاه برون رفت و شب در لشکر
گاه بود و صباح روز دوشنبه باز آمد آنحضرت را افاقه حاصل شده بود اسامه را وداع نمود
چون وی بحرف آمد و مردم را امر فرمود بکوچ میخواست تا سوار شود که ماده دردی آمد من کس
فرستاد که رسول صلی الله علیه و آله و سلم در حال نزع است اسامه باز گشت و اکابر صحابه که برون
رفته بودند بنا بر این خبر ایشان نیز مراجعت نمودند پس لوا را آورده بر در حجره آنحضرت
بزد و چون از دفن آنحضرت فارغ شدند و امر خلافت نیز بعد از گفت و شنود ابو بکر
صدیق رضی الله عنه قرار گرفت وی امر کرد که آن لوا را بر در خانه اسامه برند تا لشکری
که بغیبت علیه السلام مقرر فرموده همراه بروند پس اسامه بیرون رفت و در حرف منزل ساخت
تا مردم مجتمع شوند درین اثنا خبر بمدینه رسید که بعضی از قبایل عرب مرتد گشته
بعرض ابو بکر رسانیدند که رفتن اسامه اکنون موقوف شود تا وقتی که خاطر از قضیه اهل ارتداد
فارغ گردد بهتر باشد ابو بکر صدیق فرمود هر چه شود شود ولیکن خلاف فرمان رسول صلی الله
علیه و سلم جایز ندارم فاما از اسامه درخواست نمود که عمر بن الخطاب را دستوری دهد تا نزد وی
بماند پس باذن اسامه عمر از لشکر باز ماند چون ماه ربیع الآخر در آمد اسامه بجانب متقل بلاد
خود توجه نموده و بر اهل آنجا ظفر یافت بسیاری از ایشان را بقتل آورد و بعضی از اشجار
باغات و منازل ایشان را بسوخت و قاتل پدر خود را مقتول ساخت و غنیمت بسیار حاصل کرد

بمدینه مراجعت نمود و کمالات اسامه بن زید ازین مقدمه نیک تفکر باید کرد که از کجا تا بکجا بوده
فهم سن فهم ابو محمد اسامه بن زید رضی الله عنه عمر بسیار یافته بود از وقت رسول صلی الله
علیه وسلم کرفته تا حکومت معاویه بن ابی سفیان در قید حیات بود در سنه اربع و خمسین
هجری بدار البقا رحلت فرموده رحمه الله علیه دیکر دوستترین قوم نزدیک آنحضرت اصحاب
صفه بودند که آنحضرت بخاطر آنجماعه از جانب حق تعالی معاتب کشت چنانکه در آیات قرآنی ظاهرست
کروهی از ارباب تاریخ برین رفته اند و از ایماء کلام حضرت شیخ المشایخ شیخ نظام الدین
بدوانی و حضرت شیخ رکن الدین ابو الفتح ملتانی نیز در سیر الاولیا یافته میشود که قومی بودند
در مدینه از ارباب فقر و ورع مستقیم بر قدم توکل و تجرد هر کدام غیر از شغل مع الله بکار
دیکر دست نمیکردند و در یک خانه سکونت داشتند از انجهة ایشانرا از مردم مدینه اهل صفه می
نامیدند و اهل صفا نیز بودند و از صفائی ریاضت باطن اعتقاد و اخلاص بوجه اکمل بخدمت
حضرت رسالت پناه داشتند چون آنحضرت از مکه بمدینه تشریف برد آنجماعه از کمال
نیازمندی با آنحضرت اقتدا کردند و از فیض نعمت دین احمدی بهره مند شده بمصاحبت
مخصوص کشتند و خانه کلام الهی بران ناطق است و آنحضرت ایشانرا هرکز بتکلیف بکسب
و جهاد تکرد و در همان حال توکل و تجرد کذاشت و حضرت شیخ علاء الدوله سمنانی
نیز در عروه ازین معنی اشارتی کرده است که کروهی بوده اند از رجال الله که پیش حضرت
بیغمبر می آمدند و در نماز اقتدا با نحضرت میکردند و فواید میکرفتند و غیر از حذیفه
یمانی دیکر هیچکس ایشانرا نمیشناخت چنانچه در ابتدای احوال رجال الله مفصل نوشته

شده است و در کتاب خلاصة المناقب می آرد که روزی بخدمت مولوی روم قدس
سره سوال کردند که در شب معراج خدا را با محمد علیه السلام و او را با خدا چه اسرار بود و چه بود
حضرت کردگار جلت قدرته هفتاد هزار کلمات بر محمد مختار صلی الله علیه وسلم باز گفت بعد ازان
فرمود که سی و پنج هزار اسرار پوشیده دارد جون پیغمبر علیه السلام روزی بر سر وقت اصحاب
صفا یعنی اصحاب صفه رسید آن سر انوار که از عالمیان پوشیده بود از ایشان شنید فرمود که این
اسرار شما که گفت گفتند انکه تو نبا گفتن و نهفتن اشارت کرده بود بواسطه ملک مقرب و نبی
مرسل بما گفت چنانکه بتو گفته بود و کلام مولوی روم اشارت باین معنی است فرد من نیامدم
ز جبرئیل امین جبرئیل دگر امین دارم و اکثر ارباب تفاسیر و سیر بران رفته اند که اصحاب صفه
از جمله صحابه مهاجرین بودند اما در تعداد اسامی اصحاب صفه اختلاف است بعضی مفسران جهار
صد تن نوشته اند و بعضی میگویند که چهل تن بوده اند و در تفسیر حسینی چند کس معدود را نام
برده است و صاحب کشف المحجوب احوال سی و چهار کس از صحابه مهاجرین را نام بنام نوشته است
چنانچه سلمان فارسی و عمار یاسر و حذیفه یمانی و بلال حبشی و ابن مسعود و هلال و مقداد
و غیره که ایشان بودند اصحاب صفه و فقراء این امت رضوان [illegible] جمعیم که اند مسجد وی
ملازم بودند صلی الله علیه وسلم و مهیا بودند برای عبادت خداوند تعالی را و دست
از دنیا و کسب بداشته بودند و از همه اعراض کرده و کتاب خدا تعالی بفضایل ایشان ناطق است
قال الله تعالی للفقراء الذین احصروا فی سبیل الله لا یستطیعون ضربا فی الارض یحسبهم
الجاهل اغنیاء من التعفف تعرفهم بسیماهم لا یسالون الناس الحافا وما تنفقوا من خیر

فان الله

فان الله به علیم یعنی نفقه بدهند برای فقرا آنانکه باز داشته شده اند در راه طاعت خدا و نمیتوانند
بواسطه اشتغال طاعت سیر کردن در زمین بطلب رزق وحال انکه می پندارند مردمان
نادان ایشان را تونگر بسبب باز ایستادن از سوال و استغنا از خلق و تو میشناسی ایشان را
ای محمد بنشان و علامت ایشان و سوال نکنند از مردمان از روی الحاح و آنچه نفقه
کنند بفقرا از مال خود پس بدرستی که خدا بتعالی بدان داناست که بکار میدهند و برای چه میدهند
فهم من فهم وهم صاحب کشف المحجوب گوید که پیغمبر علیه السلام را خبار بسیار ست که
بمانند این چنانکه ابن عباس رضی الله عنه روایت میکند وقف رسول الله صلی الله علیه وسلم
علی اصحاب الصفه فرای فقرهم وجهدهم وطیب قلوبهم فقال ابشروا یا اصحاب الصفه فمن بقی
من امتی علی النعت الذی انتم علیه راضیا بما فیه فانه رفیقی فی الجنة یعنی چون پیغمبر
علیه السلام بر ایشان بگذشت و مر ایشان را بدید و بایستاد و خوردی دل ایشان اندر
فقر و مجاهده بدید گفت بشارت باد مر شما را و آنکه از پس شما بیاید بصفت شما و اندر
فقر خود راضی باشند ایشان نیز رفیقان من اند در بهشت حضرت شیخ شرف الدین
منیری قدس سره در شرح کتاب آداب المریدین چنان نوشته ست که قصه نزول
این آیه بنابست در اغنیای مکه و مدینه از کافران مکر ساختند و پیش پیغمبر علیه السلام
آمدند و گفتند یا رسول الله ما ایمان آریم فقرای امت خود را منع کنی تا بر تو نیایند که ما را
از ایشان عار می آید و ریخ میرسد از بوی وجود چرکین جامه ایشان حرصی که پیغمبر صلی الله
علیه وسلم را در آوردن ایمان کافران بود مصلحت درین دیدند امیر المومنین عمر را بجانب

درویشان فرستادند تا چند روز بنایند تا ایشان ایمان آرند امیرالمومنین عمر سه کام
رفته بود که جبرئیل علیه السلام بیامد و این آیت آورد ولا تطرد الذین یدعون ربهم
بالغداة والعشی یریدون وجهه ما علیک من حسابهم من شیء وما من حسابک علیهم
من شیء فتطردهم فتکون من الظالمین یعنی مرد مکن مر انگسار ان را که میخوانند پروردگار
خود را بامداد و شبانگاه و میخواهند رضای پروردگار خود را او حساب ایشان فقرا بر ایشان نیست
نه بر تو تا تو ایشان را از خود دور کنی چنانچه حساب تو بر تو نیست متجاوز زیانهانیت اگر تو ایشان را
دفع میکنی پس تو از جمله ظالمان میشوی چون کافران دانستند که پیغمبر علیه السلام فقرای
امت را نخواهد راند گفتند نوبت نه میان ما و ایشان روزی ما را و روزی ایشان را باز
پیغمبر علیه السلام امیرالمومنین عمر را فرستاد که چنین کنند که یکروز فقرای امت در محلهٔ رسول الله
حاضر شوند و یکروز در کفار اغنیا، مکه و مدینه باز جبرئیل علیه السلام آمد و این آیه آورد واصبر نفسک مع
الذین یدعون ربهم الآیه یعنی فرمود خدای تعالی صبر کردن با ایشان یعنی فقرا گفت باز دار
نفس خود را یعنی نگاهدار صبر اینجا بمعنی حبس است بدار یا محمد نفس خود را با کسانی که میخوانند پروردگار
خود را یعنی زیرا که اگر ایشان را گفتی که خود را با پیغمبر بدارید هر آینه فصل ایشان بدی پس
چگونه فضل نباشد مر ایشان را که پیغمبر علیه السلام را فرمود که خود را با ایشان دار چون کفار
برین آیت واقف شدند دانستند که این نیز نخواهد کرد جمعشده بحضور پیغمبر آمدند و گفتند اگر
نوبت میان ما و ایشان نمیتهی که در یک مجلس نشینیم پس روی خود را بجانب ما دار
حضرت رسول علیه السلام را که مصلحت اسلام آوردن به این اغنیا و کفار بود

امیرالمومنین

امیر المومنین عمر رضی الله عنه را باز مکرر نزد فقرا بهمت فرستاد که بنابر مصلحت روزی
چند در مجلس روی بجانب ایشان خواهد بود دلتنگ نشوید خدا تعالی اینقدر اریم نه
پسندید باز جبرئیل علیه السلام آیت آورد ولا تعد عیناک عنهم الآیه یعنی در نگذارد
دو چشم خود را ازین درویشان یاران یعنی بر مدارد دو چشم خود را از ایشان بلکه
بدیشان در مجلس من نگر که من همی بر ایشان مینگرم بعد از نزول این آیه پیغمبر علیه السلام
هر کجا یکی از ایشان را بدیدی فرمودی مادر و پدر من فدای تان باد که خدا تعالی
بجهة شما بر من عتاب فرمود چنانچه صاحب تفسیر حسینی و دیگر مفسران در شان و نزول
ایات مذکوره فضایل ایشان بوجه احسن بیان نموده اند و در جواهر التفسیر مفصلتر کمالات
ایشان مندرج ساخته است چنانچه این چند ابیات از تفسیر مذکور نقل کرده شد بیت

راه نوردان شکسته قدم ۞ رازکشایان فروبسته دم ۞ معتکفان حرم کبریا ۞ نشسته
زدل صورت کبر و ریا ۞ باده پرستان شراب الست ۞ در قدح بیخودی افتاده مست ۞
شاه نشانان بساط قدم ۞ راه نشینان رباط عدم ۞ دیده نه کون و مکان در نظر ۞
بال نه هر دو جهان زیر پر ۞ ملک نه و نوبت شاهی ۞ زده تخت در ایوان الهی زده ۞
و در عهد دولت آنحضرت علیه السلام طریق مشرب فقراء است میان جمیع خلایق متعارف
بوده بود و بعد از وفات رسول علیه السلام بحکم قوله تعالی قل لا اسالکم علیه اجرا الا المودة فی
القربی بمحبت و مصاحبت مرتضی علی کرم الله وجهه نیز ممتاز و مخصوص بوده اند چنانچه
میر سید محمد کسو دراز در جامع الکلم گوید که در خدمت علی کرم الله وجهه پرسیدند

که وصف کن مر محبان خود را فرمود از که پرسید گفت عمار یاسر را فرمود مومنی پرازایمان
باز گفت در حق سلمان فارسی چه میگوئی فرمود نزد او ست علم اولین و آخرین باز
سوال کرد در حق حذیفه یمانی فرمود او صاحب راز رسول ست صلی الله علیه وسلم پس صوفیان
اهل صفا چرا تولا نکنند باصحاب صفه که مرتبه ایشان نزدیک حق سبحانه و تعالی و رسول
صلی الله علیه وسلم چنین بوده ست نبا بر آن مصنف طبقات صوفیه و کتاب عوارف
و کشف المحجوب و اکثری از ارباب تصوف منفق اند هر کس که طالب عقیدت درست بود
باید که بطبقه اول از اصحاب اقتدا نماید که فی الحقیقت آن قرن بهترین قرون دیگر بود
چنانچه پیغمبر علیه السلام فرمود خیر القرون قرنی ثم الذین یلونهم ثم یفشوا الکذب یعنی
بهترین قرنها قرن منست پس آنانکه متصل اند انها ایشان از پیش آنانکه متصل اند پیش
ظاهر خواهد شد کذب جایکه گفت حرره فی سبت الصلوة والسلام کی بود خود
ز خود جدا مانده من و تو رفته و خدا مانده

طبقه

دوم در بیان مجملی از احوال اسد الله الغالب و ذکر امیه معصومین آن ملقب بلقب شیر خدا
ان برادر و وصی مصطفی و آن پیشوایی جمیع صوفیه اهل صفا و آن غرقه بحر غوث و ملاذ امام
المشارق والمغارب امیر المومنین علی ابن ابیطالب کرم الله وجهه بن عبد المطلب
بن هاشم بن عبد مناف مادرش فاطمه بنت اسد بن هاشم بود ولادت وی روز جمعه
سیزدهم ماه رجب سنه ثلثین از واقعه فیل دست داد و بروایتی سنه ثمان و عشرین از
حادثه مذکور اتفاق افتاده نام پدر مرتضی علی عمران ست و کنیتش ابیطالب و مولد آن

عاقبت محمود در خانه کعبه روی نمود این سعادت از اول فرنیش تا غایت هیچ آفریده
را میسر نشده چنانچه بزرگی این رباعی گفته ست در معرفت علی نه جولست و نه چند
در خانه حق زاد بجانش سوگند بی فرزندی که خانه زادی دارد تنگ منیت که باشدش
بجای فرزند کنیت وی ابوالحسن و ابوتراب ست و القاب او امیرالمومنین و امام المسلمین
و مرتضی و اسد الله و ولی الله بود در روضة الشهدا مسطور ست که او تا سه روز شیر مادر نخورده
پس حضرت رسالت پناه دیرا در کنار خود بروی او نهاد و زبان وحدت بیان خود
در دهان علی مرتضی کرد تا مدة مدید زبان آنحضرت میمکید و از لعاب آن دهن که سرچشمه
وما ینطق عن الهوی بود شربت حیات صوری و معنوی چشید و چون وی پنجساله شد
آنحضرت اورا با خود گرفت و تربیت مینمود تا آنکه آنحضرت مبعوث گشت و علی
ده ساله بود که باوی ایمان آورد پس همچنان در ملازمت سید عالم میبود تا زمانی
که در سال دویم از هجرت فاطمه زهرا را بوی داد آنزمان بحجره او حجره جداگانه معین فرمود
پس در آنوقت علی بیست و پنجساله بود و فاطمه شانزده ساله که نکاح واقع شد و بقولی
پانزده سال و در شدا البنوت آورده ست که وی امام اول ست از ائمه اثنا عشر
قال علیه السلام ائمتی من بعدی اثنا عشر خلیفتی و میر سید محمد کرمانی در سیر الاولیا ملفوظ سلطان
المشایخ شیخ نظام الدین اولیا نقل میکند که او با وصاف بذل و عطا و رزم و وفا
و فقر و صفا میان صحابه کرام ممتاز بود و بقوت و شوکت از حضرت غزة نجاب
اسد الله الغالب مخاطب گشت و بکثرت علم از جمله صحابه رضوان علیهم بقول حضرت

رسالت پناه انا مدینة العلم و علی بابها مخصوص گشت و لهذا قال عمر بن الخطاب لولا علی لهلک عمر و بخلعت خرقه فقر که از حضرت عزت بحضرت رسالت پناه در شب معراج رسیده بود میان خلفاء اربع مشرف او گشت لاجرم تا روز قیامت سنت سنیه لباس خرقه مشایخ قدس الله اسرارهم از و ماند و این کار دینی استقامت از و گرفت و او را در تصوف مقامی رفیع و شانی عظیم است خواجه جنید رحمة الله علیه گفت شیخنا فی الاصول و البلاء علی المرتضی یعنی شیخ ما اندر اصول و اندر بلا کشیدن علی مرتضی است یعنی امام ما اندر علم معاملات این طریق علی است کرم الله وجهه و مولوی قدس سره در دیوان خود چندین قصاید و غزل در مدح وی گفته است از انجمله چند بیت اینست

۵ آفتاب وجود اهل صفا ۵ وان امام متین ولی خدا ۵ ان امامی که قائمیست بحق
در زمین و زمان و ارض و سما ۵ اوست جان حقیقت انسان ۵ جمله فانی شوند او برجا
او علم است بر سر عالم ۵ او نقطه است بر سر فقرا ۵ تا شود روشنت که ولی اوست
با من ای خواجه کم کنی غوغا ۵ مومنان جمله رو با و دارند ۵ که امیر است و هادی و مولا
گفت احمد خود از سر تحقیق ۵ که علی است ولی بهر و در سر او در ایسر در کونین ۵ در شب
قرب در مقام دنی ۵ او علی است ابن عم رسول ۵ اوست والی و شوهر زهرا ۵ از علی
میشنید نطق علی ۵ بعلی خبر علی نبود انجا ۵ ذره نیست بی مشیت او ۵ از ثری تا که فوق
فرق ثرا ۵ عارفانرا بحال و قدرة ۵ و قدر شادی جان مردم عرفا ۵ ماهمه ذره ایم او خورشید
ماهمه قطره ایم او دریا ۵ ماهمه مرده ایم او زنده ۵ ماهمه یتیم او اعلی ۵ شمس الدین چونکه صادق

در عشق جان فدا کن برای مولانا تا شود جانت واصل جانان تا رسد قطرات سوی
دریا تنبع خاندان بجان میباش گر بجوابی رسی تحت لوا و در روضة الشهدا از امام
احمد حنبل نقل کرده است که از هیچ یکی از اصحاب پیغمبر صلی الله علیه وسلم آنمقدار علم
بما نرسیده که از علی رسید و در روضة الاحباب از جابر بن عبد الله انصاری روایت
میکند که حضرت رسالت پناه در حین محاصرهٔ غزوهٔ طایف علی مرتضی را طلبید و بطریق
راز خفیه با و حکایت تاخیری کرد خلایق مردمان گفتند که عجب راز دور و دراز با پسر عم گفتی
آنحضرت فرمود که من با وی راز نگفتم خدا با وی راز گفت یعنی مرا امر کرد که با و راز
گویم در روضة الشهدا از شرح تعرف می آرد که علی مرتضی را سخنهاست که کسی مانند
آن پیش ازان نگفته و بعد ازو نیز کس نیاورد تا انجا که روزی بر منبر برآمده فرمود که سلونی
ما دون العرش یعنی از من بپرسید ما دون عرش هر چه پرسید پس بدرستی که میان
دو پهلوی من علمها بسیار است و این اثر لعاب دهان مبارک رسول خدا است
که مرا روز اول چشانیده بود و در شواهد النبوه آورده که بروایت صحیحه ثابت شده که
چون از الله است علی با پای مبارک در رکاب نهاده و شروع تلاوة قرآن میکرد
و چون پای دیگر بر رکاب میرسید ختم قرآن تمام می نمود و هم در شواهد النبوة از
فاطمه زهرا روایت میکند شبی که علی با من زفاف کرد من از و تبرسیدم زیرا که
زمین با وی سخن میگفت با مداد بحضرت رسالت پناه عرض کردم از و تبرسیدم
زیرا که زمین با وی آنحضرت سجده دراز کرد پس سر برآورد و فرمود که بشارت باد ترا ای فاطمه

به پاکیزگی نسل بدرستی که حقعالی شوهر ترا فضیلت نهاد بر سایر خلایق و زمین را امر کرد
که با وی سخن گوید آنچه بروی گذشته از شرق تا غرب با وجود اینهمه کمالات و
خصوصیات کروهی از ارباب تعصب در سیادت علی کرم الله وجهه شک می آرند
بنابران صاحب تفسیر حسینی و میر جمال الدین محدث در تحفه الاجا از صحیح مسلم و ترمذی و
مصابیح وغیره روایت میکنند که این آیه کریمه درشان علی و فاطمه و آل وی بخانه ام
سلمه بر رسول خدا نازل شده بود قال الله تعالی انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت
ویطهرکم تطهیرا یعنی نیست جز اینکه خداوند میخواهد که رجس و ناپاکی را از شما بردود شما را
بغایت پاک گرداند ای خاندان رسول خدا و هم از ام سلمه نقل میکنند که آن وقت علی
مرتضی نزد رسول خدا بود صلی الله علیه وسلم پس آنسرور فاطمه و حسن و حسین را طلبید و علی را
در برابر خود نشاند و فاطمه را در عقب علی جای داد و حسن را بر ران راست و حسین را بر ران
دیگر نشاند کلیمی چیزی که از اعبا کوینده رنگ سیاه داشت و خطها سفید و بروایت
عایشه صدیقه سفید بود و خطهای سیاه داشت پس آنحضرت ان عبا را بر سر خود و علی
و فاطمه و حسن و حسین پوشانید و آیه مذکوره مکرر بخواند بعد ازان این دعا فرمود اللهم
هولاء آل محمد فاجعل صلواتک وبرکاتک علیهم انک حمید مجید یعنی بار خدایا اینها
آل محمد اند انواع رحمتها و برکتها خود را بر ایشان نثار کن و الطاف و اعطاف سبحانی
خویش با ایشان یار کن بدرستی که تو بغایت ستوده و بزرگواری روایتی انکه ام
سلمه حرم محترم رسول خدا گوشه کلیم بر داشت و خواست که خود را در کنجاند و حسنین را

باب زن

با ایشان متصل گرداند آنحضرت کلیم را از وی در کشید و فرمود تو از جمله یکانی و اینها
اهل بیت من اند که ایزد تعالی خاصت بر ایشان بزرگی خویش گفته ﴿ از ابتداء عدم
تا بانتها، وجود چنانکه قدرة حق جل ذکره فرمود ﴿ کدام پختن آمد بعالم مقصود ﴿ که جبرئیل ششم
شان نمیتواند بود ﴿ محمد و علی و فاطمه و حسن و حسین ایشانند اهل عبا و پختن پاک که کمالات
ایشان در عالم ظاهر و باطن نگنجد سید عالم و بهترین بنی آدم ایشانند و مصنف کتاب فصوص
الاداب خلیفه شیخ سیف الدین باخرزی قدس سره همین کلیم سیاه که آنحضرت بدو علی
مرتضی را پوشانیده بود از اسند خرقه اصل گرفته و میگوید که حضرت شیخ نجم الدین کبرا قدس
سره از اخبار صحیح نقل کرده است که خرقه اصل همین عبا بود که از آنحضرت بعلی مرتضی
رسیده و از علی کرم الله وجهه تا بمشایخ ما دست بدست رسیده است و نیز مینویسد
که یعنی حقیقت خرقه است که حق تعالی این خرقه را واسطه طهارت و تشریف پوشنده
خرقه گردانیده است پس رسول علیه السلام حقایق اسرار نبوت و ولایت را در خرقه ودیعت
نهاد و انگاه آن خرقه را در امیر المومنین علی پوشانید و باب مدینه علم را در صورت
الف خرقه مستور گردانید و باین تشریف مشرف گشت انت منی بمنزلة هارون من
موسی الا انه لا نبی بعدی نقلست از صحاح ستة یعنی صحیح بخاری و صحیح مسلم و سنن ترمذی
و سنن ابو داود و سنن نسائی و سنن ابن ماجه قال علیه السلام علیکم بخلیفتی علیکم فقد
کفر فی حیاتی و مماتی فمن عصاه فقد عصانی و من عصانی فقد عصا الله و من عصا الله
فقد کفر و در مشکوة نیز روایت میکند که آنحضرت در خانه عایشه نشسته بود که علی بیامد پس آنحضرت

فرمود هذا سید العرب و هذا سید الدار و دیگر اسناد بسیار در کتاب مذکور آورده است در این
مختصر گنجایش آن ندارد الغرض تا آنکه حضرت رسالت پناه در صدر حیات بود علی مرتضی
همیشه در خدمت وی قوام داشت و در جمیع غزوات تردد ات نمایان کرده مرتبه جهاد را
کما حقه بجا آورد و چون آنحضرت در پرده شد علی کرم الله وجهه بحکم حدیث رجعنا من جهاد الاصغر
الی جهاد الاکبر گوشه قناعت و ریاضت شاقه اختیار نمود و جمیع مرادات صوری و معنوی
از قوت ولایت اکبر یکسو گذاشته در غربت نامرادی نشست و در بی نیازی را بر روی
مردم بسته و در حصول علوم ذات مطلق مشغول گشت و با اصل خود آرام گرفت چنانچه
مولوی روم از احوال او در دیوان خود خبر میدهد ۵ تا صورت پیوند جهان بود علی
بود تا نقش زمین بود زمان بود علی بود ۵ شاهی که ولی بود وصی بود علی بود ۵ سلطان سخا
و کرم وجود علی بود ۵ آن شاه سرفراز که اندر شب معراج ۵ با احمد مختار یکی بود علی بود ۵
آن شیر دلاور که برای طمع نفس ۵ برخوان جهان پنجه نیالود علی بود ۵ سر دو جهان جمله
زپیداوز پنهان ۵ شمس الحق تبریز که بنمود علی بود ۵ هارون ولایت زپس موسی عمران
با احمد که علی بود علی بود علی بود ۵ این یکدو سه بیت که بنگفتم به حقیقت ۵ حتا کبر ادمن
و مقصود علی بود ۵ روزی حسن بصری نجدمت وی سوال کرد که یا امیر المومنین
مرا وصیتی کن فرمود لا تجعل اکبر شغلک با هلک و ولدک فان کان اهلک و ولدک من
اولیاء الله فان الله لا یضیع اولیاءه فان کانوا اعداء الله فما همک و شغلک لاعدائی الله
و ترجمه آنقول صاحب کشف المحجوب چنین مینویسد یعنی مکن تا شغل زن و فرزند هم ترین

شغل خود نکردانی که اگر ایشان از دوستان خدایی اند خدایی دوستان خود را ضایع
نکند و اگر دشمنان خدای اند اندوه دشمنان خدای چرا دارد و تعلق این مسئله با نقطاع
دل بود از دون حق تعالی که وی بندگان خود را چنانکه میخواهد میدارد هر گاه که یقین تو صادق
بود چنانکه موسی صلوات الله علیه دختر شعیب را بر جائی هر چه صعبتر بگذاشت و بخداوند
تسلیم کرد و اسمعیل را و مادرش را ابراهیم علیه السلام بر داشت و بوادی غیر ذی زرع برد و بخداوند
تسلیم کرد و مر ایشان را از اکبر شغل خود نساخت و همه دل اندر حق بست تا مراد دو جهانی ایشان
بر آمد اندر حال بمرادی و تسلیم امور بخداوند عزوجل و مانند است این سخن بدانکه علی کفت
کرم الله وجهه مر سایل را که از وی پرسیده بود که پاکیزه ترین کسبها چیست کفت غنای
القلب با همه و هر دل که بخداوند تعالی تونگر باشد نیستی دنیا او را درویش نکند و بهستی آن شاد
نیارد حقیقت این به فقر و صفوت باز کردد پس اهل این طریقت اقتدا کنند بوی کرم الله
وجهه اندر حقایق عبارات و دقایق اشارات و تجرید از معلوم دنیا و آخرت و نظاره اندر
تقدیر حق قال علی لو کان حبه برّ بدر و الناس کلهم عیالی لوافقد لا بالی یعنی اکر باشد دانه کندم
بدری و جمیع مردم عیال من باشند سوکند بخدا که نیست مرا باکی از ایشان و استغنا از کمال
حضور نور ولایت مطلق بود دیکر را چنین بلند همتی کجا میسر آید ۵ هر که صاحب همت
آمد مردشد ۵ همچو خورشید از بلندی فروشد ۵ در مجلد ثانی روضة الاحباب و حبب السیر میوسید
که چون عثمان بن عفان رضی الله عنه شربت شهادت چشید خباب ولایت مآب علی کرم
الله وجهه در خانه خود نشست و در اختلاط را با مردم من کل الوجوه در بست جمیع اشراف از کبار

مهاجرین والانصار و عظمای هر بلاد و دیار بخدمت علی مرتضی رفته معروض داشتند
که عالم را چاره نیست از امام و پیشوا، و خلیفه و امروز نمیدانیم در روزگار که کسی از تو باین امر
احق و اولی باشد مرتضی علی کرم الله وجهه در جواب فرمود که مرا باین کار میل نیست هر که
شما اتفاق میکنید من با شما موافقت نموده باوی بیعت میکنم آن طالبان صواب
گفتند که تا تو در میان قوم باشی کرا یارای و مزون ان بود که متصدی خلافت خاص و عام
شود الغرض چون هجوم والحاح مهاجرین والانصار و عظمای هر بلاد از حد در گذشت علی مرتضی
کرم الله وجهه برین راضی شد پس اول شخصی که برخاست و باوی بیعت نمود طلحة بن عبد الله بود
بعد ازان زبیر بیعت کرد پس اعیان بقیه مهاجرین والانصار پس سایر مردم بشرف بیعت
خلافت و ائتمام مشرف شدند و روایتی هست که این بیعت در روز جمعه که عثمان بن
عفان شهید شده بود واقع گشت فاما اصح و اقرب بصواب آنست که بیعت امیر المومنین
بعد از قتل عثمان رضی الله عنه بیک هفته روز پنجشنبه بتاریخ بیست پنجم ماه ذی حجه سال
سی و پنجم هجری بوقوع پیوسته القصه روز دیگر عامه مردم بیعت نمودند پس علی بن ابیطالب
خطبه خواند و با جماعت صحابه نماز گذارد و بعد از فراغت از ادای مذکوره فوقه تا عروان
و چند نفر از بنی امیه را طلب نمایند که حضور جماعتی آمده دیعوی خون عثمان کرده بر قاتلان
ثابت رسانند تا انها را قتل نمایم بعد از تفتیش و تفحص تمام از انجماعت اثری نیافتند
بعضی بطرف مکه و اکثری بطرف شام نزد معاویه رفتند هیچ یکی از بنی امیه با علی بیعت
نکرد و پیش وی حاضر نگشت پس امیر المومنین از زوجه عثمان که نایله نام داشت استفسار نمود

که قاتل عثمان که بود در جواب گفت که دو مرد در سرای در آمدند و محمد بن ابو بکر صدیق با ایشان
بود آن دو مرد ویرا بقتل آوردند و بها ایشان بدیدم فاما آنها را نشناختم امیر المومنین محمد بن
ابی بکر را طلبید و کیفیت واقعه از و پرسید او جواب کرد که وا صد در سرای عثمان در آمدم
و قصد قتل او داشتم چون وی پدر من ابو بکر صدیق را یاد کرد من شرمنده شده دست
از وی باز داشتم و از ان کار پشیمان و تایب شدم و سوگند بخدا یاد کرد که من او را
نکشتم و زوجه عثمان ویرا در مجموع این سخنان تصدیق کرد بعد ازان امیر المومنین روی
باصحاب اورده فرمود که اگر با من بیعت کردید بدانید که من از حد شرع تجاوز نخواهم کرد میل
محابا از واقع من نخواهد شد و فیصل امور بمشاورت جمهور خواهد بود و یکدرم از بیت المال
برای خود تصرف نکنم و میان شما تر جیح ننهم بلکه هر یکی را بنظر رحمت و عاطفت ملاحظه
نمایم و احکام بین العباد بموجب کتاب الله و مقتضای حدیث و سنت رسول الله صلی الله
علیه وسلم جاری کنم انگاه فرمود بمسجد روید که این امر خفیه قطع نفع نتوان رسانید پس امیر المومنین
روز جمعه بر منبر نبوی بر آمد و خطبه در غایت بلاغت و فصاحت انشا فرمود صاحب
روضة الاحباب مینویسد که اول آن خطبه این بود که الحمد لله علی احسانه لقد جمع الحق الی اسکانه
بعد ازان روز دویم جناب ولایتمآب امر فرمود تا در خزانه بیت المال کشودند اموال که در خزانه
مضبوط بود بیرون آوردند و بر مردم قسمت نمودند و سلاحی که در سرای عثمان بود که از
شتران صدقه فراگرفته بودند جهة بیت المال ضبط کردند و اموال عثمان را فرمود تا در میان
ورثه او قسمت نمودند بعد از فراغت از امور مذکور خواست که معاویه بن ابی سفیان را از ایالت

شام وعمرو عاص را از حکومت مصر و دیگر عمالان عثمان را معزول سازد ابن عباس
رضی الله عنه گفت که اینجا قومی طالب جاه و مال و حکومت اند معزول ساختن ایشان
باعث فتنه و فساد است امیر المومنین در جواب فرمود که من همه شیه عثمان را نخواهم طرد عتها و
عمالان وی اعراض مینمودم که ایشان را معزول سازد تا خلق خدا از محنت ظلم و تعدی ایشان
نجات یابند و الحال که خود قدرت ان دارم پس چطور خلاف سنت نبوی و سنت شیخین
را منظور داریم ازین نمیشود پس مردم صلاح اثار و دیانت و امانت را آسته را بجای
بحکومت هر بلاد و دیار تعین فرمود و درین وقت طلحه و زبیر معروض داشتند که حکومت
بصره و کوفه بما بده امیر المومنین گفت که مطلوب ما نیست تا جمیع مهمات از صلاح دید شما
عمل نمایم هرگاه شما هر یک بگوشه بروید مشاورت با که کنم آنها ازین سخن کوفته شدند
از خلیفه برحق روگردان گشته متوجه مکه شدند و انجا رفته عایشه صدیقه را با خود متفق ساخته
بر امیر المومنین خروج کردند هر چند ام سلمه حرم محترم رسول خدا و عبد الله بن عباس
نصیحت کردند انحدیث پیغمبر نزد انجماعه خواندند سود مند نشد قال النبی علیه السلام
علی خلیفتی علیکم فی حیاتی و مماتی فمن عصاه فقد عصانی و من عصانی فقد عصی الله و من
عصی الله فقد کفر از استماع انحدیث عایشه خود را کشیده بوده فاما جون عبد الله
بن زبیر خواهرزاده عایشه بود او را البته دوست میداشت بهر کیف عایشه
را برد او آورد که همراهی او نماید و اکثر بنی امیه که در مکه بودند با طلحه و زبیر همراه شدند زبیر گفت
که اول پیش معاویه بشام باید رفت که او آشنه خون عثمان است طلحه قبول نکرد که معاویه یک شام

الکوفه

را گذاشته همراهی ما نکند چه آنکه در محاصره امیر المومنین عثمان رضی الله عنه چند بار بتو
نوشتند و نیامدوی مرا نیز در ملک شام در آمدن نمیدهد آخر همچنان ظاهر شد که معاویه
خود اتباع ایشان قبول کرد و نه ایشان را در ملک شام گذاشت پس طلحه و زبیر باتفاق
عایشه صدیقه لشکرها جمع نموده در بصره رسیدند از طرف علی مرتضی نیز سهل بن حنیف
را در مدینه بجای خود گذاشته متوجه بصره گردید صاحب روضة الاحباب از ابن عباس
روایت میکند که چون دیره امیر المومنین در موضع ذی قار واقع شد خواجه اویس
قرنی رضی الله عنه از کمال اخلاص آمد با علی مرتضی ملحق گشت علی بتعظیم تمام او را در یافت
پس اویس رضی الله عنه گفت یا علی دست بکشا تا من با تو بیعت کنم تو خلیفه برحقی
الغرض ازان وقت وی همراه امیر المومنین بود تا در جنگ صفین از جانب امیر المومنین
با معاویه محاربه نموده شربت شهادت چشید در تاریخ امام عبد الله یافعی نویسد که شهید
شد خواجه اویس قرنی در جنگ صفین بدست لشکر معاویه در خدمت امیر المومنین
علی بن ابیطالب در سنه سبع و ثلثین ارباب سیر و تواریخ متفق اند که امیر المومنین علی کرم الله
وجهه در ایام خلافت خود سه حرب با اعدا نمود اول حرب را ناکثین گویند دویم را قاسطین نامند سوم را مارقین گویند و ناکثین عبارت ست از طلحه و زبیر و جماعتی که
بنقض بیعت علی مرتضی کرم الله وجهه اشارت نمودند آن محاربه را موخان جنگ
جمل گویند زیرا که عایشه دران مخالفت با طلحه و زبیر موافقت نموده و بر جملی سوار بود یعنی
بر شتر سوار بود دران جنگ نسیم فتح و فیروزی بجانب علی و زید و لیکن از مخالفان

کشته شدند پس طلحه و زبیر بر خلافت علی مرتضی اقرار کرده رو بعالم بقا نهادند و عایشه
صدیقه هم بعد از گفت و شنید خلافت امیر المومنین قبول کرده امیر ویرا با غزاز تمام بجانب
مدینه فرستاد که در خدمت روضه مطهره حضرت رسالت پناه بوده باشد اما شیطین
کنایتست از معاویه و جماعتی که معاونت وی میکردند در مقاتله امیر المومنین و قاسطین
در صحرای صفین اتفاق افتاد مورخان آنرا جنگ صفین گویند بعد از کشش و کوشش
فراوان هم بمصالحه انجامید و قضیه شنیعه حکمین واقع گردید چنانچه مشهورست و مارقین
خوارج نهروانرا گویند که سردار ایشان عبد الله بن وهب بود در ان جنگ نیز
صورت فتح و فیروزی علی مرتضی را روی نمود و تمام خوارج کشته شدند مگر نه کس
از انها بدر رفتند و نه کس از لشکر علی شهید شدند باقی همه سلامت ماندند چنانچه مفصل
واقعه هر سه جنگ مذکور در روضة الشهدا و روضة الصفا و دیگر کتب معتبر اکثر جا ذکر افتاده است
درین مختصر گنجایش آن ندارد بعد از فتح خوارج در سنه ثمان و ثلثین امیر المومنین
در کوفه تشریف برد و چند روز انجا بود و میخواست که لشکر بر حاکم شام کشد که ناگاه واقعه
روی داد ۵ درامد زهجرت چو سال چهل ۵ بماتم نشست اصحاب دل ۵ چون
سال چهلم در آمد امیر المومنین اکثر اوقات سخنان فراق امیز میگفت روزی
امام حسن و حسین را نزد خود طلبیده وصیت فرمود و امانتی که از حضرت رسالت پناه
بوی رسیده بود مع خلافت و امامت بامام حسن ارزانی داشت در روضة الشهدا
مینویسد در ان شب که شهادت امیر المومنین قریب رسید تمام شب در عبادت و شوق

تصفر

حضور سیدار بود اول وقت صبح وضو ساخته در مسجد بنماز مشغول بود که ابن ملجم ملعون
شمشیر زهر آلوده بر سر مبارک امیر المومنین زد تا مغز سر شکافته شد و در سیر الاولیا مسطور است
که ابن ملجم این کار موجب فرمودهٔ معاویه بتقدیم رسانید العرض اسد الله الغالب فرمود
سوگند بپروردگار که بمطلوب خود فایض شدیم یعنی از قید وجود خود خلاص گشته باو دوست
یکرنگ شدیم بعد ازان امام حسن را گفت که شرایط امامت بجا آورده باید مردم نماز گذارد
تا بتاریخ نوزدهم شهر رمضان سنه اربعین هجری ابن ملجم حضرت امیر را زخمی ساخت تا تاریخ
بیست و یکم ماه مذکور جان بمشامده حق تسلیم کرد امام حسن و امام حسین وغیره نماز جنازه
گذاردند و موافق وصیتش جسد مطهر او را در مقام غرت که حالا بنجف اشرف مشهور است
مدفون ساختند چنانچه این قضیه بتفصیل در روضة الصفا و حبیب السیر مسطور است مدة
خلافت آن خلیفه مظهر العجایب چهار سال و نه ماه بود ایام حیاتش بروایت اصح شصت
و سه سال و نه زن داشت و لیکن تا انکه فاطمه زهرا در صدر حیات بود زن دیگر نخواست
چون وی در سال یازدهم از هجرت در ماه جمادالآخر بعد از وفات حضرت رسالت پناه
بنود و پنجروز بعالم باقی رحلت فرمود و منزه از حیض و نفاس بود بعد ازان عدد کرام الله
وجهه هشت زن دیگر تا مدت حیات خود در عقد نکاح در آورد از جمله ازواج شانزده
پسر متولد شدند بودند و بروایتی انکه دوازده پسر و پانزده دختر بوجود آمدند از پنج پسر اولاد
بماند دیگران لاولد رفتند و ایشان پنج پسر است امام حسن و امام حسین و محمد حنیفه
و عمر و عباس امام حسن و امام حسین از فاطمه زهرا متولد شدند و محمد اکبر مشهور است بمحمد حنیفه

از اسما بنت عمیس الخثعمیه متولد گشت و عمر از خوله بنت جعفر بن قیس بن سلمه بوجود آمد و عباس
از ام البنین بنت خرام بن خالد بن جعفر بن ربیعه کلابی از عمدهای قبیله قریش بود تولد نمود
و سلسله نسب حقیر الفقیر کاتب الحروف عبد الرحمن چشتی بن عبد الرسول بن قاسم بن
شاه بن عباس بن علی کرم الله وجهه منتهی میشود حق سبحانه از سبب وسیله آن خاندان
پاک باخود محفوظ داشته عاقبت مسعود گرداند والصلوة والسلم فی ذکر ایمه معصومین
که فرزندان رسول خدا بودند صلی الله علیه وسلم حضرت مخدوم جهانیان شیخ جلال بخاری
قدس سره در خزانه جلالی میفرماید که شیخ شهاب الدین سهروردی قدس سره در کتاب اعلام
الهدی وعقیدة ارباب التقی گفته است که حسن وحسین وهمه اولاد ایشان جمله اولاد رسول الله
صلی الله علیه وسلم اند چنانچه حدیث صحیح بر همین معنی ناطق است قال النبی علیه السلام فی
المشکاة ان الله جعل ذریة کل نبی فی صلبه وجعل ذریتی فی صلب علی ابن ابی طالب یعنی پدر ایشان
که الله تعالی گردانیده است ذریته هر نبی در صلب آن نبی وگردانیده است ذریته مرا در صلب
علی ابن ابیطالب صاحب کشف المحجوب گوید که اهل بیت پیغمبر صلی الله علیه وسلم انانکه بطهارت
ازلی مخصوص بودند هریکی را اندرین معنی قدمی تمام بوده است وجمله قدوه اهل طایفه بوده اند
از خاص وعام ایشان وشیخ رکن الدین علاء الدوله سمنانی قدس سره در جمع مجلس بمردان
خود وصیت میفرماید که شعار امی باید که ایمه اهل بیت را بس معظم دانند وورق ایشان
متابعه علوم اهل سنت نباشد چه بسبب غلو در رفض که در وغیره در حق اهل بیت بسته اند
ایشان را چنانچه حق ایشانست عظیم نمی نهند ومی پندارند که ابو حنیفه وشافعی رضی الله عنهما

ویا خواجه بایزید و خواجه جنید از ایشان بزرگتر بوده و نمیدانند که ابو حنیفه مفاخرت بصحبت
امام جعفر صادق رضی الله عنه میکرد و شافعی بمدح اهل بیت مینازید چنانچه در مقدمه تذکرة
الاولیا از وی شعر نقل افتاده است و خواجه بایزید و خواجه جنید اگر خاک پای ایشان را میبایستی
تو تیای چشم کردندی و ایشان را مقامی بوده است که زبان از تقریر آن عاجز آید و
دیگر جمیع عارفان همین قسم در مصنفات خود ذکر کردند چنانچه چند ابیات از قصاید دیوان
مولوی رومی قدس الله سره نوشته می آید ابیات

ای شاه شاهان جهان واهد مولانا علی ای نور چشم عاشقان واهد مولانا علی حد است گفتن نام تو ای
نور فرخ نور تو خورشید و مه بندی تو واهد مولانا علی ای نور چشم انبیا احمد که بد بد رد جا
میکفت در قرب دنی واهد مولانا علی قاضی و شیخ و محتسب دارند بد ل بغض علی هر سه
شدند از دین بری واهد مولانا علی کر مقتدای جاهلی کردست در دین جاهلی تو مقتدای
کاملی واهد مولانا علی شاهم علی مرتضی بعدش حسن نجم سما خوانم حسین کربلا واهد
مولانا علی ان آدم آل عبادانم علی زین العباد هم باقر و صادق کو واهد مولانا علی
موسی کاظم بهتمین باشد امام رهنما کوید علی موسی رضا واهد مولانا علی سوی تقی و هم
نقی در صدها و عهدی بخوان با عسکری رازی بکو واهد مولانا علی مهدی سوار آخرین
بر خصم بکشاید کین خارج رود زیر زمین واهد مولانا علی دیو و پری و اهرمن اولاد
آدم مردوزن دارند این سر در دهن واهد مولانا علی اقرار کن اظهار کن مولای رومی
این سخن هر لحظه بر من لبن واهد مولانا علی ای شمس تبریزی بیا بر ما مکن جور و جفا

رخ را بمولانا نما و الله مولانا علی ۞ و الله اعلم بالصواب

آن جگر بند زهره و مصطفی ان بزرگترین اولاد مرتضی ان صاحب الجود و السخا و الیمنی امام
ابو محمد حسن مجتبی رضی الله عنه بن علی بن ابیطالب کرم الله وجهه و آمام دوم است از
ایمه اهل بیت ولادتش روز سه شنبه پانزدهم ماه رمضان و سال سیوم از هجرت در مدینه
واقع شده و بکنف حمایت حضرت رسالت پناه پرورش یافته و اکثر اوقات آنحضرت
از کمال مهربانی خود در کوبیشید و ویرا و برادرش حسین را راکب میساخت و میفرمود
که به نزدیک پروردگار ما بهترین خلایق ایشان اند و دوستی ایشان باعث نجات ست
و دشمنی ایشان خود گمراهی و ضلالت بار نیارد حدیث نبوی برین سرست قال علیه السلام
مثل اهل بیتی کمثل سفینة نوح و صاحب کشف المحجوب گوید که ویرا اندرین طریقت نظری
تمام بوده ست اندر دقایق عبارت ایمنعنی و خطی وافر داشت تا حدی که گفت اندر حال
وصیتش علیکم بحفظ السر یعنی ان الله مطلع علی الضمایر یعنی بر شما باد بحفظ اسرار که خداوند
عزوجل دانند اسرار و ضمایرست و حقیقت این آن بود که بنده مخاطب ست بحفظ اسرار همچنانکه
بحفظ اظهار پس حفظ اسرار التفات باغیار بود و حفظ اظهار از مخالفت جبار و هم وی در کشف
المحجوب میآرد چون قدریان غلبه کردند و مذهب اعتزال اندر جهان پراکنده شد حسن
بصری رضی الله عنه بحسن بن علی کرم الله وجهه نامه بخط نوشت آن نسخت بسم الله الرحمن الرحیم
السلام علیک یا ابن رسول الله و قرة عینیه و رحمة الله و برکاته اما بعد فانکم معاشر بنی هاشم
کالفلک الجاریة فی بحر اللجی و مصابیح الدجی و اعلام الهدی و الایمة القادة الذین من تبعهم نجا

کسفینة نوح المشحونة التی یؤل الیها المومنون وینجو فیها المتمسکون فما قولک یا ابن رسول الله
عند حیرتنا فی القدر واختلافنا فی الاستطاعة لتعلمنا بما تاکد علیه رایک فانکم ذریة بعضها من
بعض تعلم الله علمتم وهو شاهد علیکم وانتم شهداء الله علی الناس والسلام یعنی سلام باد بر تو
ای پسر پیغمبر روشنی چشم او رحمت خدا و برکات او بر شما باد که شما جملگی بنی هاشم چون کشتیها
روانید اند در دریا اثر ظرف و ستارگان تابنده و علامات هدایت و امامان دین و هر که
متابع شما بود نجات یابد چون متابعان کشتی نوح که بران نجات یافته اند مومنان و توجه کنند
ای پسر پیغمبر اندر حیرت ما اندر قدر و اندر اختلاف ما اندر استطاعت تا ما بدانیم که روش تو اندر
چیست و شما ذریة پیغمبرید هرگز منقطع نخواهد شد علم تان بتعلیم خدای عزوجل و او نگاهدارنده
و حافظ شماست و شما گواهان خلق چون نامه بدو رسید جواب نوشت بسم الله الرحمن الرحیم خدایند بر
اما بعد فقد انتهی الی کتابک عند حیرتک وحیرت من زعمت من امتنا والذی علیه رایی ان
من لم یومن بالقدر خیره وشره من الله تعالی فقد کفر ومن حمل المعاصی علی الله فقد فجر ان الله لا
یطاع باکراه ولا یعصی بغلبته ولا یمل العباد فی ملک لکنه المالک لما ملکهم والقادر علی ما علیه
قدرهم فان ائتمروا بالطاعة لم یکن لهم صادا ولا لهم عنها مثبطا وان آتوا بالمعصیة وشاء
ان یمن علیهم فیحول بینهم وبینها فعل وان لم یفعل فلیس هو حملهم علیها اجبارا ولا اکراها ایاهم
وازرهم باجتباجه علیهم ان عرفهم ومکنهم وجعل لهم السبیل الی اخذ ما دعاهم الیه وترک ما نهاهم
عنه ولله الحجة البالغة والسلام یعنی انچه نوشته بودی از حیرت خود از انکه
میگوئی از امت ما اندر قدر و انچه رای من بدان مستقیم ست نهیت که هر که بقدر خیر و شر

از خدای تعالی ایمان نیاورد کافر است و هر که معاصی بدو حواله کند فاجر یعنی منکر تقدیر
مذهب قدریه بود و حواله معاصی بخدای مذهب جبریه باشد پس بنده مختار است اندر کسب
خود بمقدار استطاعت از خدای عزوجل و دین ما میان قدر و جبر است یعنی جمله خیر و
شر بتقدیر خدای تعالی است اما باختیار تو موجود میشود مراد من ازین نامه پیش ازین یکبار بنوشتم اما
جمله بیاوردم که سخت فصیح و نیکو بود و هم صاحب کشف المحجوب گوید که اینجمله بدان آوردم که
ابن علی کرم الله وجهه اندر علم حقایق و احوال بدرجتی بوده است که اشارت حسن بصری
رضی الله عنه را بتابعانش اندر علوم بدو بوده است و نیز حکایتی نقل میکند که حسن
بن علی کرم الله وجهه بر در سرای خود نشسته بود اعرابی از بادیه اندر آمد و حسن رضی الله عنه
را دشنام دادن گرفت که تو چنین و پدرت و مادرت چنین و وی برخاسته گفت
یا اعرابی گرسنه شدی یا تراجه رسیده است و وی خیان دشنام میداد انگاه حسن رضی الله
عنه غلامی را فرمود تا یک بدره سیم بدین اعرابی دهد و داد گفت یا اعرابی معذور دار ما را که اندر
خانه ما خبر این نبود والا از تو دریغ ندا شتی چون اعرابی این سخن بشنید گفت شهد انک
ابن رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم من گواهی میدهم که تو پسر پیغمبری و من اینجا بتجربه
تو آمدم و اینصفت محمدتان باشد که مدح و ذم خلق نزدیک ایشان یکسان بود و بجفا
گفتن متغیر نشوند و کمالات و سوابق عادات وی پیش از بیش است درین مختصر
نمیگنجد الغرض چون علی مرتضی کرم الله وجهه شربت شهادت چشید روز دیگر در رمضان
سال چهلم هجری امیر المومنین حسن رضی الله عنه بجای پدر بزرگوار بر مسند خلافت بنشست

چهل هزار مرد باوی بیعت نمودند قیس بن سعید بن عبیده را با دوازده هزار سوار بسر حد شام
مقابله لشکر معاویه بن ابی سفیان فرستاد و خود در مداین بعمارت کسری نوشیروان
بنشست و بامر خلافت مشغول گشت تا مدت شش ماه چون حضرت رسالت پناه فرموده بود که
الخلافة من بعدی ثلثون سنة ثم یصیر ملکا عضوضا یعنی ایام خلافت بعد از من سی
سالست از انجمله بیست و نه سال و شش ماه خلفاء اربعه بسریر خلافت متمکن بودند و شش ماه
که از جمله سی سال ماند بود امیر المومنین حسن تمام کرده چون دید که معاویه در طلب حکومت
بی اختیارست و خون مسلمانان درین امر ریخته خواهد شد امر حکومت را بمعاویه تسلیم
کرده خود در مدینه گوشه گرفت و بتبع ورثه الحق مشغول گشت صاحب طبری و صاحب
خزانه جلالی گویند که با اینهمه خاطر معاویه نیاسود تا در پی هلاک امیر حسن رضی الله عنه مقید شد
اسماء بنت اشعث زن امیر حسن را بوعده های دور از کار فریفته ساخت آن ناقص العقل والدین
بموجب فرموده معاویه امام معصوم را مسموم ساخت چون امیر حسن دید که ایام حیات
با آخر رسید امیر حسین را نزد خود طلبیده امانت خلافت و امامت را بدو حواله نموده بتاریخ
بیست و هشتم صفر سنه خمسین بجهان جان بجانان تسلیم کرد و ایام حیاتش چهل و هفت سال مدة
خلافت شش ماه بوده پسر و شش دختر عقب گذاشت خبازی فصل این ماجرا در روضة
الصفا مسطورست بعد از شهادت امیر المومنین حسن رضی الله عنه معاویه بن ابوسفیان
ده سال حکومت ممالک نمود یانزدهم رجب در سال شصت هجری بمرض طاعون در دمشق
وفات یافت و الادتش پیش از بعثت به پنجسال بود و در سال هشتم از هجرت ایمان

آورد و در زمان خلافت عمر خطاب حاکم شام شد و بیست سال در ایام خلافت عمر و عثمان
حکومت آنجا کرد و ده سال دیگر بعد از معاودت علی مرتضی بجانب کوفه حاکم بود عمرش
بقولی هشتاد و هشت و بقولی هشتاد و پنج سال بود وزیر او پسرش یزید و ابو منصور رومی بود
سه پسر داشت از انجمله معالک به یزید حواله نمود در زمان حکومت معاویه بتاریخ ثلث و
اربعین قبر مولای علی مرتضی در نیشاپور وفات یافت و همانجا مدفون گشت و بتاریخ
تسعه و خمسین ابو هریره عبد الرحمن الروسی محدث در گذشت هفتاد و هفت سال عمر
داشت و در جنگ صفین طعام بر سفرهٔ معاویه میخورد و نماز پیشگانی عقب علی مرتضی
میگذارد و میگفت که طعام معاویه چربست و نماز همراه علی تهریست و الله اعلم بالصواب

ز
ان شمع دودمان مصطفوی و آن وارث شجاعت و سخاوت مرتضوی ان
غریق بحر عشق و بلا امام ابو عبد الله حسین شهید کربلا رضی الله عنه بن علی بن ابیطالب
کرم الله وجهه وی امام سویم است از ائمه اهل بیت ولادتش روز سه شنبه
ماه شعبان سال چهارم از هجرت در مدینه واقع شد شش ماهه متولد شد و این از خصایص
او و یحیی معصوم بن ذکریا علیه السلام است صاحب کشف المحجوب گوید که ویرا کلام لطیف
اندر طریقت حق و رموز بسیار معاملات نیکو از وی روایت آورند که گفت
اشفق الاخوان علیک دینک یعنی شفیق ترین برادران تو بر تو دین تست از انچه
نجات مرد اندر متابعت دین بود و هلاک اندر مخالفت آن شخصی بخدمت
امیر المومنین حسین سوال کرد که نهایت بنده کی چیست فرموده نهایت کار بنده آنست

که در اختیار

که از اختیار خود برخیزد یعنی در ذات احدیه چنان غرق گردد که خود را در میان نه بیند هم در
کشف المحجوب می آرد روزی مردی نزد وی آمد و گفت یا ابن رسول الله من درویش و در
مانده ام و اطفال دارم مرا قوت معیشت میسر باید حسین گفت بنشین که ما را هم رزقی در
راه است بسی برنیامد که پنج صره دینار بیاوردند حسین رضی الله عنه آن هر پنج صره دینار بدان
درویش داد و ازوی عذر خواست که ما را معذور دار ما از اهل بلائیم و از همه راحت دنیا باز
مانده مراد یا خود گم کرده و رزندگانی بمراد دیگران میسر باید کرد کمالات و خوارق عادات وی
ازان مشهور تر است که بر هیچکس از امت او پوشیده بود صاحب تاریخ طبری می آرد که چون
معاویه بن ابی سفیان بمرد موافق وصیت وی یزید بن معاویه بر مسند حکومت
بنشست با همه اهل شام بیعت بستند و بهمه سرحدها نامه نوشت اول یک نامه برای ولید
بن عتبه که از نزد پدرش حاکم مدینه بود فرستاد که از چهار تن بیعت بستان یکی
عبدالرحمن بن ابوبکر صدیق دویم عبدالله بن عمر فاروق سویم عبدالله بن زبیر چهارم
حسین بن علی کرم الله وجهه اگر بیعت قبول کنند بهتر والا کار آنها بساز چون نامه بولید
رسید لاجار موجب صلاح مروان بن حکم با بر جهار بزرگ مستحق خلافت تکلیف بیعت
یزید نمود هر گاه ایشان بر حکومت معاویه راضی نه ... بایزید چه طور بیعت کنند
بجهه دفع شر متوجه مکه شدند چون اهل مدینه شایع شد که حسین بن علی وغیره بیعت یزید قبول
نکردند مکه رفتند پس مردم کوفه ازین خبر شاد گشته محضر نوشتند و رسولان پیش امام
حسین فرستادند که برخیز و باز بر جای خویش آی تا ما جان داریم پیش تو خدمتکاری میکنیم

دوازده هزار کس متفق شده پیغام فرستادند امام حسین تا ایشان کشته باجمیع قبیله متوجه
کوفه شد هر چند عبد الله بن عباس منع کرد که کوفیان بیوفا اند از سخن ایشان غره مشو و عیال و اطفال
همراه مبر اگر کوفیان دوستدار تو اند پس چرا خلیفه یزید را از کوفه بدر نکردند الغرض نصیحت عبد الله
بن عباس سود مند نشد و همراه امام حسین چهل سوار و صد پیاده بودند که از مکه روانه گشت
هوا خواهان یزید بوی خبر رسانیدند یزید چون مارجه عبد الله بن زیاد را نامه نوشت که از
بصره لشکر جمع کرده سر راه امام حسین بگیر اگر بیعت من قبول کند بهتر والا او را با جمیع هوا خواهان وی
بکش پس عبد الله بن زیاد عمر بن سعد را با چهار هزار کس برای کشتن امام حسین تعین نمود تو
بیا دیه نهاد اول ماه محرم سال شصت و یکبود که امام حسین از قادسیه برسه میل فرود آمده
عمر بن سعد یک کس پیش تر فرستاد که بجهته فرود آمدن لشکر جای قابل تجویز نماید چون سه میل
از قادسیه برفت امام حسین را دید گفت ای امام مسلمانان کجا خواهی رفت فرمود
بکوفه گفت باز گرد اینک لشکر عمر بن سعد با چهار هزار مرد رسید و مسلم بن عقیل را که پیشتر
بکوفه فرستاده بود اورا کشته است امام حسین از انجا کوچ کرده بدشت کربلا فرود آمد از عقب
عمر بن سعد رسید و مردم کوفه بیوفایی کرده با او متفق شدند و آب فرات را باتفاق یکدیگر
بر روی اهل بیت رسول صلعم بستند تا از بی آبی هلاک شوند یک هفته از گفت و شنید
گذشت روز جمعه تاریخ دهم محرم سنه ستین و مایه هجری از صبح جنگ آغاز شد امام معصوم
با جمیع برادران و فرزندان و غیره بی آب تشنه در جنگ مشغول کشت و آخر روز مذکور
با پنج برادر و سه فرزند و هشتاد تن از اصحاب شربت شهادت چشید سرشان بریده پیش یزید

یعین بردند مدت حیاتش پنجاه و هشت سال و بقولی پنجاه و هفت سال و سه ماه و دو روز بود
جبار سپهر دون و فخر دشت و صاحب تاریخ طبری گوید که جمیع کشتگان کربلا سه روز افتاده
ماندند بعد ازان مردمان بنی اسد آمده امام حسین را بگور کردند و علی اکبر بن حسین را در پایان
قبر پدر مدفون کردند و دیگر شهدا را بیک موضع در خاک مستور ساختند و عباس بن علی
کرم الله وجهه در حیات امام حسین چند ساعت پیشتر تردد نمایان کرده شربت شهادت
چشیده بود او بر سر راه عارضه جداً مدفون ساخته بودند و علمدار امام حسین و محبوبترین
برادران وی بود چون عباس بن علی مرتضی شهید شد امام حسین فرموده که الحال
من شکست و مرا ذوق حیات نماند الغرض جمیع اهل بیت بیکبار برخاستند مگر امام زین العابدین
بن حسین بن علی کرم الله وجهه در خیمه مریض بود تا امانت خلافت و امامت را امام حسین
وصیت بوی حواله نموده جان بجانان سپرد و از فرزندان علی مرتضی محمد حنیفه و عمر زنده ماندند
که همراه امام حسین نبودند میر سید محمد کیسو دراز قدس سره در مصنفات خود مینویسد که من
حیرانم بر مجتهدان امت محمدی صلی الله علیه وسلم که مردم امت فرزندان پاک نهاد آنحضرت
را بیگناه بکشتند و باز مسلمانی انها بحال خود ماند و در ملفوظات خواجگان چشت بالاکثر جا حضرت
گنج شکر و دیگر خواجگان فرموده اند که ای کافران چرا فرزندان رسول خدا علیه السلام را
بیگناه کشتید و حضرت مخدوم جهانیان شیخ جلال بخاری قدس سره در خزانه جلالی
فی باب السابع عشر میفرماید که سلاطین بنی امیه فرزندان رسول خدا را کشتند و بر علی و حسن و
لعن علانیه میکفتند و انواع اهانت و مضرت بر اهل بیت مصطفی علیه السلام میرسانیدند

پس من ایشانرا دشمن میگیرم و ایشانرا مسلمان ندانم و از منافقان شمرم الغرض بسیار
چیزها در خزانه جلالی مفصل ذکر کرده است درین مختصر گنجایش ندارد و والله اعلم بالصواب
و بعد از شهادت امام حسین یزید بن معاویه بشرب خمر دوام الفت کرفت و بروایتی
انکه کفت ازدین محمدی بیزار شده در ملت عیسی بن مریم در آمدم و در منتخب التاریخ میفرماید
که بتاریخ چهارم ربیع الاخر در سنه شصت و چهار هجری در حالت مستی بر بام رقص میکرد
افتاد سرش بر زمین خورد و مغزش بر پیشان کشت و بقولی در همان حالت بشکار بر آمد
از اسب افتاد و هلاک شد در سال بیست و ششم یا بیست و دویم از هجرت متولد شده بود مدة
حکومت او سه سال و هشت ماه بود در قریه خوارین از زمین دمشق مدفون شد در زمان وی بتاریخ
سنه ثلث وستین عبد الله بن عمر خطاب در مکه وفات یافت بعد از یزید معاویه بن یزید
بجای پدر حکومت نشست چهلم روز بر منبر بر آمد و کفت که پدر من در حق اهل بیت پیغمبر
علیه السلام ظلم کردند خلافت حق انجماعی بود من خود را از ان امر خلع میکنم پس همان
ایام جمیع بنی امیه متفق شده آنغریب مسلمان تایب شده را بسبب تعصب بسموم
ساخته مروان بن حکم را بر حکومت نشاندند مشهور است که حضرت رسالت پناه مروان را
مردود نظر کرده بود در سن خمس وستین زن یزید را که مروان در نکاح خود آورده بود بسبب
غضب کرفته مروان بن حکم را بکشت بعد از وی عبد الملک بن مروان بر سریر حکومت
نشست در زمان وی مختار بنیابت محمد حنیفه بن علی مرتضی بطلب خون امام حسین
خروج کرد و کفت تا انتقام حسین چندان خون بنی امیه و متابعانش

بریزم چنانکه نجات النصر از بنی اسرائیل بریخت پس بمردم اظهار کرد که از نزد محمد حنیفه آمده ام
و بیعت بجهة وی از شما یان میستانم ازین کلمه جمیع اهل کوفه باوی بیعت کردند و
ابراهیم بن مالک اشتر نیز با جماعی انبوه باوی متفق شد هزار در هزار مخالفان را کشتند
و تا دم در کشتند از کشندگان امام حسین هیچکس را نگذاشتند بعد ازان خود با نیز در دست
اهل بیت جانثار کردند خروج مختار شب پنجشنبه ماه ربیع الاول در سنه شصت و شش واقع
شد و ابو القاسم محمد حنیفه بن علی کرم الله وجهه که بوفور علم و عمل موصوف بود و بکمال فضل و شجاعت
معروف چنانچه بکمالات وی در کتب تواریخ مفصل ذکر افتاده است از انروز که امام حسین
شهید شد وی بهیچکار دست نکرد و طواف حرمین شریفین مینمود و در کوشه از زوایا عبارت
و شغل باطنی بسر میبرد تا در زمان حکومت عبد الملک بن مروان با تاریخ احدی و ثمانین در بلده
وفات یافت و در سال بیست و یکم از هجرت متولد شده بود در زمان عبد الملک حجاج
بن یوسف در سنه ثلث و سبعین بجهة عبد الله بن زبیر را در مکه بردار کشیده هلاک ساخت
و خانه کعبه را خراب نموده در سنه ست و ستین عدی بن حاتم طایی که یکصد و بیست سال عمر داشت
و در خبک جمل همراه علی بود در مکه وفات یافت و هم در زمان عبد الملک در سنه ثمان و ستین
عبد الله بن عباس در سنه هفتاد و یک سالگی وفات یافت غرض بعد از وفات این
بزرگان مذکور سلاطین بنی امیه بیدغدغه شده مذهب رافضی نماند چنانچه فرعون در اول هجرت
موسی علیه السلام بی دغدغه شد بود پس دست در تعدی و ظلم دراز کردند الغرض جمیع بنی
امیه از معاویه بن ابی سفیان گرفته تا مروان بن محمد چهارده نفر تا مدت قریب یکصد سال

حکومت کردند و انواع مضرت بقبیله اهل بیت رسانیدند پس بتائیدات الهی روز جمعه سیزدهم
ربیع الاول در سنه اثنی و ثلثین و مایه ابو العباس عبد الله بن محمد بن علی بن عبد الله بن عباس
بن عبد المطلب خروج کرد و بامداد ابو مسلم مروزی روز جمعه بتاریخ مذکور بر مسند خلافت نشست
و بتعجیل طلب خون امام حسین جمیع اهل بیت رسول خدا جامهای سیاه پوشیده و علمهای
سیاه برافراخت و بر اکثر بنی امیه لشکر فرستاده ان جمع نمود و دست بقتال دراز کرد
محمد بن مروان که اخر سلاطین بنی امیه بود باوی بجنگ پیش آمد و با تمام قبیله و لشکر
خود مقتول گشت چنانچه تفصیل اینواقعه در تاریخ طبری و روضة الصفا ذکر افتاده است
درین مختصر نمیگنجد مجملی ازان کتب نقل کرده میشود حاصل کلام بعد از کشتن محمد بن مروان
ابو العباس عبد الله حکم عام کرد که در تمام ممالک بر جا بنی امیه و اتباع آنها پیدا کنند بی
پرسش مقتول سازند پس هیچ متنفس از انقوم زنده نگذاشتند بعد ازان فرمود که هر جا
قبر انقوم در نظر آید بکنید و استخوانهای آنها را اورده بسوزید و نشان قبر بنی امیه
هیچ جا نگذارید و مسمار بسازید پس قبر معاویه و یزید و قبرهای سایر انقوم را کندند و استخوانها
سوختند و قبرها مسمار کردند چنانکه هیچ جا اثر انها موجود نماند بعد از انکه خلفای بنی عباس
در امر سلطنت مستقل گشتند پس از سر و هم ریاست دست دراز اهل بیت دراز
کردند چنانکه در کتب معتبر مشهور است پنجاه صفحه قلم را غیر از حیرانی و سکوت چیزی
دیگر فراهم نمی آید با وجود انیکه مقدمات اکثر علمای امت متفق اند بر حقیت خلافت بنی عباس
که جمله خلفای بنی عباس جانشین رسول خدا بودند علیه السلام و دیگر سلاطین مثل سلطان

محمود غزنوی

محمود غزنوی و سلطان سنجر سلجوقی و غیره که معاصر خلفای بنی عباس بودند علمای وقت
در حق آنها فتوی نوشتند که شما را درین امر مدخل نیست اول جامه خلافت از خلیفه
بنی عباس بگیرید بعد ازان بنیابت خلیفه سلطنت بکنید تا پانصد و چند سال جمیع سلاطین
ممالک و بلاد ها که اهل اسلام بودند طبقه بعد طبقه چنین میکردند تا آن زمانکه هلاکو خان
بن طولی بن چنگز خان در بغداد در آمد در سنه ست و خمسین و ستمایه ابو احمد عبد الله
بن مستنصر بعد پدر خلیفه را با فرزندان و متابعانش بکشت و بسوخت و تمام
بغداد را با توابع غارت برد پس از زور آن رسم برافتاد و خلفای بنی عباس با نصد
و بیست سال و چهار ماه سی و هفت نفر از انها سلطنت کرده در گذشتند این حکایت
از انها باقی ماند و الله اعلم بالصواب

ذکر آن یادگار نبوت آن پرورده صفوت ان پیشوای دین امام علی زین العابدین
رضی الله عنه بن حسین بن علی بن ابیطالب کرم الله وجهه و ی امام چهارم ست از ایمه
اهل بیت مادرش شهربانو بنت یزدجرد بن شهریار بن خسرو بن هرمز بن انوشیروان
بود در روضة الصفا و حبیب السیر مسطور ست که در زمان خلافت امیر المومنین عمر رضی الله
عنه سه دختر یزدجرد شهریار اسیر کرده آورده بودند هر سه را علی کرم الله وجهه در حصه
خود گرفت که اینها دختران سلاطین عجم اند فرزندان ایشان مناسب نداند پس یکی را الحسین
ولد خود بخشید از وی امام علی زین العابدین متولد گشت و یکی را محمد بن ابوبکر صدیق
داد از وی قاسم بوجود آمده یکی را بعبد الله بن عمر فاروق عنایت کرد از وی سالم

تولد نمود پس علی بن حسین و قاسم بن محمد و سالم بن عبد الله پسران خاله یکدیگر باشند
و از هر سه عقب اولاد بسیار بماند تولد امام چهارم روز جمعه پانزدهم ماه جمادی الاخر و بروایتی
در ماه شعبان سنه ثمان و ثلثین هجری واقع شد اسم شریفش علی بود کنیت وی ابو محمد و
ابو القاسم نیز گفته اند و القاب وی زین العابدین و سید العابدین و ذو الثفنات است
وی در زمان شهادت علی مرتضی کرم الله وجهه دو ساله بود و در واقعه کربلا بیست
و سه سال عمر داشت که بعد از شهادت امام حسین بر مسند امامت نشست محمد حنیفه بن
علی مرتضی در باب امامت با وی منازعت نمود امام زین العابدین گفت مناسب
آنست که در خانه کعبه نزد یک حجر الاسود رویم از وی بپرسیم که امام زمان کیست تا کیفیت
حال بر کدام معلوم شود پس هر دو باتفاق نزد حجر الاسود رفته سوال کردند که امام بعد از حسین بن علی
کیست حجر الاسود در حرکت آمد و بزبان فصیح گفت که امامت بعد از حسین بن علی بعلی بن
حسین رسیده است و امام زمان اوست محمد حنیفه بمشاهده این امر بدیع بر امامت
زین العابدین قایل گشت و مجتش را در دل جای داد و دیگر کرامات و خوارق عادات
نه چندانست که درین مختصر گنجایش باشد بر جمیع امت وی پر ظاهر است که وارث
علم و عمل مصطفوی و مشرف ولایت بمطلق مرتضوی وی بود روز سه شنبه پانزدهم
ماه محرم در سنه خمسین و سبعین هجری بسلطنت ولید بن عبد الملک بن مروان
بریاض جنان شتافت و در بقیعه مدینه پهلوی عم امام حسن مدفون است مدت عمر شریفش
و هفت سال و ایام امامتش سی و چهار سال و بقول اکثر مورخان ولید بن عبد الملک بن مروان

امام معصوم را زهر داد بنابران روی بفردوس اعلی نهاد وی یازده پسر و چهار دختر

داشت رحمة الله علیه

فرزند آن عالم بعلوم مصطفی آن وارث ولایت مرتضی آن پیشوای اهل یقین امام محمد باقر

بن زین العابدین رضی الله عنه وی امام پنجم است از ائمه اهل بیت مادرش فاطمه بنت

امام حسن بود ولادتش روز جمعه سیوم ماه صفر و بقولی غره ماه رجب سنه سبع وخمسین بهجری

در مدینه واقع شد اسم شریفش محمد است وکنیه وی ابو جعفر والقابش باقر وشاکر دیادی

هم گفته اند در زمان شهادت امام حسین جدش سه ساله بود در وقت وفات پدر خود امام

زین العابدین سی وشش سال عمر داشت که بر مسند امامت نشست ودر حبیب السیر مسطور است

که روزی جابر بخدمت امام محمد باقر رسید امام فرمود چرا دیر می آیی پیش ما جابر گفت بر سرین

سفیدی پیدا شده است از برص خاطر را ملول میدارد امام فرمود آنرا بمن نمای جابر آنرا

بموجب فرموده عمل نمود امام دست مبارک خود بان سفیدی فرود آورد در حال برنگ اصلی

مبدل شد وموهای سیاه گشت کمالات وخوارق عادات وی در اکثر کتب مسطور است

درین مختصر گنجایش آن ندارد وی امام برحق وجانشین پیغمبر وکلید حقایق ومعارف

بود روز دوشنبه هفتم ذی حجه سنه اربع عشر ومایه در زمان سلطنت هشام بن عبد الملک

بفردوس اعلی شتافت وبقول اکثر ارباب تاریخ هشام بن عبد الملک امام پنجم را زهر داد

مدة عمر پنجاه وهفت سال وایام امامتش نوزده سال مدفن همایونش در گورستان

بقیعه مدینه نزدیک بمرقد بهشت آئین امام زین العابدین واقع شد امام خمیس تخ بیر ودود

داشت وبقولی شش پسر و یکدختر وبقولی سه پسر و یکدختر داشت رحمة الله علیه والله اعلم

ذکر آن سرحلقه اهل کمال ان دایم در مشاهده ذوالجلال ان جمیع امراض ظاهر و باطن را حاذق

امام ابوعبدالله جعفر بن محمد الصادق رضی الله عنه وی امام ششم است از ائمه اهل بیت

که در شش جهات عالم از روی حقیقت متصرف بود مادرش ام فروه بنت قاسم بن محمد

بن ابوبکر صدیق است ولادتش روز شنبه ویا یکشنبه هفدهم ربیع الاول در سنه نکنت

وثمانین واقعشد سهم مبارکش امام جعفر وکنیت وی ابوعبدالله وابواسمعیل والقابش

صادق وصابر وفاضل وطاهر است ودر وقت وفات جد خود امام زین العابدین پانزده

ساله بود وبقولی دوازده ساله ودر زمان انتقال پدرش امام محمد باقر وی چهارساله بود وبقولی

سی ویکسال عمر داشت که بعد از پدر بر مسند امامت بنشست وعالمی را مدت بخشید وکمالات

وخوارق عادات وی از شرق تا غرب فرا رسید کرامات وتصرفاتی که از آبای بزرگوار وی

در پرده بود از وی بی تکلیف بظهور آمد وعلمی عجیب وغریب که بطریق ارث از حضرت رسالت

پناهی یا آبای وی گوش بگوش رسیده آمده بود آنرا ظاهر گردانید چنانکه بزبان مبارک

میرانند که علمنا غابر ومذبور ونکت فی القلوب ونقر فی السماع وان عندنا الجفر الاحمر والجفر

الابیض ومصحف فاطمه وان عندنا الجامعة فیها جمیع ما یحتاج الناس ودر حبیب السیر تفسیر این کلام

امام صادق چنین نوشته است غابر امر است مدانچه واقع خواهد شد ومذبور علم است

بر قضایای که نشته وغرض از نکت فی القلوب الهام است ونقر فی السماع کلام

ملایکه است که سخن ایشانرا میشنوم وذوات ایشان را نمی بینم اما جفر احمر ظرفیست که سلاح

حضرت رسالت پناهی در انموضعست و از انجا بیرون نخواهد آمد تا وقتی که قایم مهدی
آل محمد علیه السلام ظهور نماید اما جفر ابیض هم ظرفیست که توریت موسی و انجیل عیسی او زبور
داود و سایر کتب الهی در انجاست اما مصحف فاطمه هر چیزیکه از قوه بفعل آید نام هر ملکی و هر
کرتا قیامت پیدا شوند در انست و جامعه کتابیست که طول ان هفتاد گزست که حضرت رسالت
پناه انرا املا فرمود علی مرتضی بخط خود نوشته و هر چه محتاج الیه خلق است تا روز قیامت
در انجا مسطورست و اینهمه مخصوص خاصه برای ایمه اهل بیت است و دیگر هیچ افریده را معلوم
نشود جز ایمه اثنی عشر او این جوزی رضی الله در تصنیف خود از لیث بن سعید روایت
میکند که وی گفت که در موسم حج بر زمین حرم نماز دیگر گذارده بکوه ابو قبیس بالا رفتم مردرا
دیدم روی بقبله نشسته میگفت یارب یا الهی یا حی یا رحیم یا ارحم الراحمین هفت بار این
کلمات گفته از حق تعالی جامه برای پوشیدن و خوردنی برای خوردن درخواست نمود در حال
یکطبق انگور تازه و دو برد نو پیش وی پیدا شد و حال انکه در ان زمان وقت انگور نبود پس
اراده کرد که از ان انگور بخورد من نخست وی گفتم که شریک ام در این امر گفت پیش بیا
و هیچ ذخیره مکن پس نزدیک رفتم و همراه وی انگورها سیر بخوردم و هیچ از ان طبق کم نشد
بعد از ان گفت هر کدام ازین دو برد که میخواهی بستان گفتم بین حاجت ندارم
پس یک برد را برای خود از ار ساخت و از برد دیگر ردا کرده پوشید و ان دو برد کهنه در
برداشت بدست گرفت و رو براه نهاد و من عقب وی میرفتم یکمرتبه پیش امد ان برد های کهنه
بوی داد و رفت از ان مرد پرسیدیم که این کیست گفت امام جعفر صادق بن محمد باقر

ست باز هر چند جستم نیافتم و هم در جیب السیر از فضل بن عمر روایت کند که روزی امام
ششم بکوچه میگذشت دید که یکزن مع فرزندان گریه میکند از حال وی استفسار نمود
آن زن گفت که مادهٔ گاوی داشتم از شیر وی کفاف من و فرزندان میشد این ساعت
مادهٔ گاو بمرد نیک افتاده ست حیرانم که چکنم پس امام از غایت لطف دعا کرد و دستی
خود بر گاو زد و او را زنده گردانید فی الحال گاو برخاست تندرست بدستور سابق روان شد و هم عدی بن
حمزه گوید که همراه صادق قریب نخل خرمای خشک ایستاده بودم صادق بجانب آن نگاه
کرد و لب بجنبانید در ساعت آن نخل خرما بن بر آورد و بار داد و تازه خرمای تازه خوردیم
که هرگز بآن خوبی و شیرینی نخورده بودم اعرابی آنجا حاضر بود گفت هرگز چنین سحری ندیده
بودم صادق فرمود ما وارثان پیغمبریم در میان ما سحر نمی باشد دعا میکنم حق تعالی اجابت
مینماید اگر خواهی دعا کنم تا حق تعالی ترا مسخ گرداند و سگی سازد اعرابی از جهل مرکب بود
گفت دعا کن پس امام رضی الله عنه دعا کرد فی الحال آن اعرابی سگ شد و روی بخانه نهاد
اهل خانه آن حال دیده بضرب چوب از خانه بدر کردند پس آن اعرابی سگ شبی امام آمده در خانه
میغلطید و آب از چشمها میریخت امام رضی الله عنه ترحم فرمود دعا کرد باز بصورت اصلی
مبدل گشت در شواهد النبوة مسطور است که داود بن علی بن عبد الله بن عباس رضی الله عنه
یکی از موالی امام صادق را بکشت و مال او را بگرفت صادق رضی الله عنه بروی
در آمد و ردای خود را بر زمین کشیده فرمود که مولای مرا کشتی و مال وی را گرفتی و الله دعا
بد خواهم کرد بر تو و داد از سر غرور گفت که مرا بدعای خود تیر سانی صادق و برادعا بدگردانید

و آد

نه برآمده بود که داؤد را کشند شیخ فرید عطار قدس سره میفرماید که روزی شخصی نزد
صادق آمد و عرض نمود که حق تعالی را بمن بنمای صادق فرمود که موسی علیه السلام با آن
کمال جواب لن ترانی شنید تو چه طور خواهی دید وی جواب داد آن کلمه بر تراوی موسی
صادر شد بود مرا حجب نیست از آنکه من از امت محمد مصطفی ام و پیغمبر ما حق تعالی را دیده است
پس صادق فرمود که در دجله درآئی هر چند آب ویرا فرو میبرد او صادق میگفت چون کار
قریب بغرق رسید تنگ آمد و درمانده شد گفت یا الله بحرمت کفتن احد روزن دل وی
گشاده گشت و مطلوبی که داشت مشاهده نمود از غرق نجات یافت پس امام رضی الله
عنه فرمود تا آنگه صادق میگفتی کاذب بودی وقتی که نام حق تعالی گرفتی و پناه بدو بردی
صادق شد کمالات آن امام معصوم نه چندانست که در قلم آید فهم من فهیم و روز دوشنبه
پانزدهم ماه رجب سنه ثمان واربعین ومایه در زمان سلطنت ابو جعفر منصور دوانقی از
خلفای بنی عباس بریاض رضوان شتافت بقول اکثر مورخین آنجناب را منصور دوانقی زهر داد مدة حیاتش شصت و هشت سال و بقولی شصت و پنجسال و ایام امامت
سی و چهار سال بود امام ششم رضی الله عنه شش پسر و پنج دختر داشت و بقولی اصح هفت
پسر و چهار دختر بودند از آنجمله پسر کلان اسمعیل بود و امام وی را بسیار دوست میداشت مردم گمان
آن داشتند که امامت باسمعیل خواهد رسید ولیکن وی در زمان حیات امام وفات یافت از اینجهت بعضی گفتند که امامت بموسی کاظم رسید رحمة الله علیه
فان در زمانه وقت پیشوائی اهل بصیرت آن معشوق حق بمعنی و صورت متابعتش بر جمیع امم را
لازم امام ابو الحسن موسی بن جعفر الکاظم رضی الله عنه وی امام هفتم است از ائمه اهل بیت

مادرش ام ولد بود حمیده نام ولادتش روز یکشنبه نیمه ماه صفر سنه ثمان و عشرین و مایه
منزل ابوالله که میان مکه و مدینه است واقع شد هم شبیر نعش موسی و کنیت وی ابوالحسن و ابوابراهیم
و ابوعلی و القاب وی از غایت حلم و فرو بردن خشم کاظم میخوانند و صابر و صالح و امین
نیز و امام موسی کاظم در وقت رحلت پدر خود امام جعفر صادق بیست ساله بود که برسند
امامت جلوس فرمود کمالات و خوارق عادات وی بسیار است در جیب السیر مینویسد
که روزی شخصی بخدمت وی رسید و تکلم نمود که بکلام طیور مشابهت داشت که مثل آن
کسی نشنیده و امام بهمان زبان او را جواب داد جوانی بر خاست بخدمت امام سؤال
کردند که مانند اینکلام نشنیده بودیم فرموده که اینکلام یکفرقه از اهالی جن است و بدرستی
که حق تعالی کلام جمیع مخلوقات را بامام عهد معلوم میگرداند جای تعجب نیست قال
الله تعالی علم ادم الاسماء کلها و هم از خواجه شقیق بلخی روایت میکنند که وی گفت
در سفر حجاز بقادسیه رسیدم جوانی دیدم خوب روی و گندم گون که بر بالای جاهای خود بنشسته
پوشیده و مصلی بر کتف انداخته و نعلین در پا کرده تنها در گوشه نشسته با خود گفتم
که این جوان از صوفیه مینماید همانکه میخواهم پس نزدیک وی شدم هنوز چیزی نگفته
بودم که نام مرا گفت و مطلوبی که در دل داشتم بی سؤال اظهار نمود و برخاست
و برفت در منزل دیگر رفتم دیدم که در نماز ایستاده و لرزه در اعضایش افتاده و اشک
از چشمش روان شده چون از نماز فارغ شود چون فارغ شد آنچه در دل داشتم
بگفت و روان شد باز در منزل دیگر بهم رسیدم دیدم که در نماز فارغ شود چون مرا دید بر خاست

استاده کوزه در دست آب برای وضو میخواست پس جون بجانب آب چاه نگاه
کردیدم که آب چاه بالا برآمد دست دراز کرده کوزه پراب برگرفت ووضو ساخت
وچهار رکعت نماز گذارد وبعد ازان بجانب توده ریگ بیس کرد ودست خود ریگ
میگرفت ودر کوزه میریخت ومی جنبانید ومیخورد نجد متش رفتم سلام کردم جواب داد
پس گفتم مرا هم چیزی بده از انچه حق تعالی بتو انعام کرده است گفت ای شفیق همواره
نعمت الهی بحسب ظاهر وباطن بما میرسد ظن خود را باداهب العطایا نیکو کردن
انگاه کوزه بمن داد چون میخوردم شهد وشکر بود واصلا ازان خوشتر ولذیذتر
چیزی نخورده بودم پس سیر وسیراب گشتم چنانکه چند روز مرا طعام وشراب میل
نشد پس ازان بازو براندیدم مگر در مکه دیدم نیم شب بنماز مشغول بود تا صبح دمید
پس جمیع مردم اهل مکه واطراف بمثل مور وملخ بوی رجوع اورند حیران شدم
از حال وی از یکی پرسیدم وی گفت این جوان امام موسی بن جعفر صادق
است گفتم این عجایبی وغرایبی که دیدم از مثل این سید عجب نیست کلمات حقایق
وکرامات وی نه چند است که درین مختصر بگنجد وتاریخ بیست وپنجم ماه رجب سنه
ثلث وثمانین ومایه در سلطنت هارون رشید از نقل فرمود مدة حیاتش
پنجاه وپنجسال وایام امامت سی وپنجسال بود وبقول اکثر ارباب سیر وتاریخ بفرمود
هارون رشید سندی بن شاهک ویا یحیی بن خالد برمکی امام بیگناه را زهر داد وبقول
بعضی ضرب در حلقوم مبارک آن امام معصوم ریختند ازان روی بفرمود

نهاد و در بغداد مدفون گشت و امام موسی کاظم را سی و یک پسر و بیست و شش دختر بود و بقولی بیست پسر و هفت دختر بود رحمة الله علیه

ذکر

آن قبلهٔ جمیع اهل اسلام آن متکلم بکلام الهام آن واقف از سر قدر و قضا امام ابوالحسن علی الرضا بن موسی الرضا رضی الله عنه وی امام هشتم است از ائمهٔ اهل بیت مادرش ام ولده بود تکتم نام داشت و در شواهد النبوة مینویسد که وی کنیزک حمیده بود مادر امام موسی رضی الله عنه شبی حمیده مصطفی علیه السلام را بخواب دید که فرمود که این کنیزک را بموسی پسر خود ببخش که زود باشد از وی فرزندی بوجود آید که بهترین اهل زمین باشد پس وی گفت که چون بعلی رضا حامله شدم در خواب از وی تسبیح و تهلیل میشنیدم ولادتش روز جمعه یازدهم ماه ذی الحجه سنه ثمان و اربعین و مایه در مدینه واقع شد و بقولی در سنه ثلاث و خمسین و مایه متولد شد اسم سامی علی بود و کنیت وی نیز ابوالحسن است و ابو محمد و القاب شریفش رضا و مرتضی و صابر و وصی و غیره بسیار است در زمان وفات پدر خود امام موسی کاظم سی و سه ساله بود که بر مسند امامت بجای آبای بزرگوار جلوس فرمود و کلمات حقایق و خوارق عادات که از وی بظهور آمد هیچ یکی از اهل بیت چندان ظاهر نشده بود و در شواهد النبوة می آرد که یکی از صالحان اهل بغداد حج مصطفی علیه السلام را بخواب دید که در مسجد بناج که حاجیان فرود می آیند انجا نشسته است و طبقی خرما پیش آنحضرت نهاده پس دست مبارک در ان طبق کرده هفت خرما بمن داد تعبیر چنان کردم که بعدد هر خرما سالی

خواهم زیست پس بعد از بیست روز شنیدم که امام علی رضا در آن مسجد فرود آمده است فی
الحال بخدمت وی شتافتم و برادر همان موضع که رسول علیه السلام را دیده بودم یا قیم و
خربا بهمان صفت پیش وی نهاده سلام کردم جواب داد و مرا پیش خود طلبیده و دست
مبارک خود نهفده خربا من داد گفتم یا ابن رسول الله پیش از این سید ادم سم سید ادم
و هم در شواهد می آرد که روزی امام بر شخصی نظر کرده فرمود که ای فلان وصیت کن با نچه
میخواهی و اماده باش از برای چیزی که از ان گزیر نیست پس بعد از سه روز آن شخص
بمرد و هم در شواهد می آرد که ابو اسمعیل سندی بخدمت امام در آمد و بروی بلغه سندی سلام
کرد و بهمان لغت جواب شنید بعد از ان بخدمت امام سوالات کرد و بزبان سندی جواب ها
یافت پس وقت رخصت التماس کرد که من زبان عربی نمیدانم دعا کن تا حق تعالی بدانستن
ان مرا ملهم سازد امام دست مبارک خود بر لبهای وی مالید فی الحال بزبان عربی متکلم شده
ابو صلت میگوید که از هر دیار که کسی بخدمت امام می آمد با وی بزبان همون دیار
سخن میفرمود بلکه از ان مردم هم فصیح تر میگفت و بنظر وی نابینا بینای میافت
و امراض برص و غیره در ساعت برطرف میشد چون کمالات و خوارق عادات امام
بسیار منتشر شد مامون بن هارون رشید خلیفه اعتقاد تمام پیدا کرد و بر بجد شد که خلافت
حق شماست من میگذارم و امام بر من رانمی شناسد را با این امر میل نیست بعد از و گفت
و شنود بسیار امام را ولیعهد خود کرد که بعد از من شما خلیفه باشید امام فرمود که از این امر عاجز
و جامع خبر میدهد که راست باشد اخر همچنان شد جمله عباسیان بر مامون خلیفه جمع آمدند که ام

میخواهم فرمود که اگر رسول علیه السلام بتو بشیر میداد

خلافت را از خاندان خود انتقال نمودن چه لایق ست این سرقه کاریجایی رسانیدند که مامون
در قصد هلاکت امام معصوم مقید شد و امام را مسموم ساخت چنانچه در شواهد النبوة و دیگر
کتب معتبر مفصل این قضیه ذکر افتاده ست و حضرت شیخ علاء الدوله سمنانی در مجلس
میفرماید که چون امام رضا رضی الله عنه بطلب مامون خلیفه در باغ رفت و قدری انگور زهر
آلود از دست بخورد و آنست که زهر خورده ست و هما نروز فوت خواهد شد پس برش
محمد تقی هفت ساله در بغداد بود یک ساعت او را از بغداد بطوس آورد و وصیت کرد
که مرفلان جای را خاک باز کن چون سنگی پدید آید بران خطی نوشته باشد مرا در زیر آن
سنگ دفن کن بعد ازان فرمود که چون بلوغ برسی اما نتی نهاده ام در فلان درخت
بردو بردار آن امانت کتاب جفر و جامع ست و جامع بود که امیر المومنین علی کرم الله
وجهه نوشته ست و امر غیب بیان کرده هیچکس آنرا نه بیند الا انکه امام باشد و امام لازم نیست
که همه وقت ظاهر باشد اما ان کتاب موقوف باشد تا یکی از فرزندان امیر المومنین بدرجه
برسد که امام باشد و امام خبر بینی نباشد و این ساعت آن کتاب و چند خرد دیگر که از
انبیا ودیعت ست پیهانست تا انگاه که امام محمد مهدی ظاهر شود و بدو برسد تا اینجا
سخن شیخ علاء الدوله قدس سره کمالات و کرامات امام اظهر من الشمس ست
درین مختصر گنجایش آن ندارد صاحب منتخب التاریخ مینویسد که وفات امام علی رضا
در اخر ماه صفر سنه ثلث و مایتین در سناباد طوس که امروز مشهد مشهور ست و تبع صد
صاحب حبیب السیر وفات امام دو قول نقل میکنند یکی در ماه رمضان سنه مذکور در ایام

سلطنت مامون بن هارون رشید دیگر در سنه ثمان ومائتین بریاض رضوان شتافت
وامام برحق نهم پسر دیگر داشت وتقوی چهار پسر ویک دختر وبروایتی غیر از امام محمد تقی دیگر فرزند نداشت
رحمة الله علیه ف آن کعبه مقصود ومنتهای آرزوی هدایت آن بالاتفاق امام صاحب ولایت آن جانشین
مصطفی ومرتضی امام ابوجعفر محمد بن علی الرضا رضی الله عنه وی امام نهم ست از ائمه اثنی عشریه
مادرش ام ولد بود در ریحانه ویا سکینه نام داشت ولادت شریفش شب جمعه یازدهم
یا هفدهم ماه رمضان سنه خمس وتسعین ومایه در مدینه واقع شد ونام امام نهم محمد ست وی
در کنیت ونام با امام محمد باقر موافق بود بنابران آنجناب را ابوجعفر ثانی گویند والقابش
تقی وجواد وقانعست ودر زمان وفات پدر عالیمقدار خود امام علی بن موسی الرضا هفت
سال وچند ماه عمر داشت که بر مسند امامت نشست ابن سعد سعدی بطن امه عبارت
از دست ویر کمالات وخوارق عادات بسیار ست صاحب شواهد النبوة می آرد که امام
تقی در صغر سنه از کمال علم وادب وفضل ترقی نموده بود که هیچکس را در آنوقت آن قسم کمالات
صوری ومعنوی نبود بنابران مامون بن هارون رشید خلیفه شفقت آنجناب شد ودختر خود
ام فضل را در عقد نکاح وی در آورد همراه وی بمدینه روان کرد وهر سال هزار هزار دینار بوی میفرستاد
وی بطرف مدینه میرفت چون در کوفه رسید آخر روز بمسجدی نزول فرموده در صحن آن
درختی بود که هنوز بار نیاورده کوزه آب طلبید ریشه درخت وضو ساخت ونماز شام با مردم
گذارده بیای آن درخت رسید در ساعت آن درخت میوه تازه بار آورد میوه شیرین وپاکیزه
مردم آنرا به تبرکی برسیکر فشند وبخوردند وبهم در شواهد النبوة می آرد که مردم شام شخصی را نزد

نهاده اورند که این دعوی نبوت کرده است چون او را پرسیدند او گفت من مریدی بودم
از شام بعبادت مشغول دران مسجد که بر مبارک امام حسین را آنجا بنی امیه نصب کرده بودند
یکشب روی بقبله نشسته بودم ناگاه مردی را دیدم که پیش من پیدا شد و مرا گفت برخیز
برخاستم و عقب وی روان شدم چند قدم رفته بودم که خود را در مسجد کوفه دیدم و با وی نماز گذاردم
ازان جا روان شدم چند قدم دیگر رفتم پس در مدینه بروضه رسول علیه السلام رسیدم و با وی نماز
ادا نمودم از انجا نیز روان شدم در ساعت خود را بمکه دیدم و با وی طواف کردم پس از انجا بر آمد
واز نظر من غایب شد و من خود را در شام بهمون مسجد یافتم حیران شدم روز دیگر بهمان
دستور باز آمد و من همراه وی شدم پس بعد از سیر مذکور او را سوگند حق دادم که توجه کسی گفت
من محمد بن علی بن موسی کاظم ام چون بامداد شد آن قصه با یاران خود باز نمودم اتفاقا انجا
بوالی شام رسید مرا متهم ساخته در بند کرده اند که دعوی نبوت میکند پس اهل دانش باین
قضیه واقف شده بوالی شام گفتند که اینمرد دینی گناهست خلاص باید ساخت در جواب
گفت که آن شخصی که وی را در یک شب از شام بکوفه واز کوفه بمدینه و از انجا بمکه واز مکه باز بشام آورده
چرا از حبس خلاص نمیکند حق تعالی همون وقت از توجه امام تقی او را خلاص ساخت بندها
ازین بیافتادند و از نظر نگاهبانان غایب شد ازین اقسام کرامات وی بسیار است
که درین مختصر نگنجد و روز سه شنبه شش ماه ذالحجه سنه عشرین و مائتین در زمان سلطنت
معتصم خلیفه بغداد و موس اعلی انتقال فرمود مدة حیاتش بیست و پنجسال و ایام امامت
هفت سال بود و بقول بعضی ارباب سیر و تواریخ معتصم خلیفه آن امام معصوم را زهر داد

در بغداد

در بغداد بمقبره بنی هاشم نزدیک بمرقد جد خود امام موسی کاظم مدفونست و امام محمد تقی
سه پسر و یکدختر داشت و بروایت حبیب السیر امام را دو پسر و دو دختر بود رحمة الله علیه
فسبحان کاشف اسرار نامتناهی آن تعلیم کرفته بعلم الهی آن محجوبترین اولاد احمدی امام
ابوالحسن علاء الهادی نقی بن محمد تقی رضی الله عنه وی امام دهم است از ائمه اهل بیت
مادرش ام ولد بود شمامه نام و بروایتی امام دهم از امام فضل بنت مامون خلیفه متولد شد
ولادتش در مدینه تباریخ پانزدهم ماه ذالحجه سنه اثنی عشر و مائتین و بقولی در اواسط ماه رجب سنه
اربع عشر و مائتین واقع شد آنجناب در اسم و کنیت با علی مرتضی و علی رضا موافق بود بنابران
امام علی را ابوالحسن ثالث کویند و القاب شریفش نقی و هادی و عسکری و ناصح
و متوکل و فتاح و مرتضی است امام ابوالحسن علی نقی در زمان وفات پدر بزرکوار خود
امام محمد تقی شش ساله بود که بر مسند علیای امامت جلوس فرمود و چندان کرامات و خوارق
عادات ازوی بظهور می آمد که آنرا حد و نهایت نیست و آن علوم لانهایت که بطریق
وراثت در خاندان اهل بیت از رسول صلی الله علیه وسلم رسیده بود هر فرزندی که
باجازت آبای بزرکوار خود بر مسند امامت می نشست جمیع علوم صوری و معنوی
بی تکلف همان ساعت بروی منکشف میکشت بحدیث ائمه من بعدی اثنی عشر خلیفتی
تا دوازده پشت این سنت جاری بود در حبیب سیر مسطور است که چون در ایام صغر سن از امام
علی تقی کرامات و انواع کمالات ظاهر شدن کرفت تمام اعیان مدینه و نواحی آن رویی
بدو آوردند متوکل خلیفه بنی عباس را توهم پیدا شد نبابران فرمود که امام نقی را از مدینه بنجا

کرده در عراق بیارند و در سر من رای که شهر سامره است انجا بدارند چون امام را در سامره
بجای موحش و جرکین منزل دادند یکی از مخلصان امام که صالح ابن سعید نام داشت نزد وی آمد
گفت که یا ابن رسول الله نمیدانم در حق جمیع امور تحقیر خاندان شما میخواهند که درین منزل
ناخوش فرود آورده اند فرمود ای ابن سعید تو هنوز در نیمقام هستی پس بدست مبارک
خود اشارت کرد وی دید که باغهای خرم و جویهای روان و قصرهای عالی و بساطهای
غیر مکرر ظاهر شد حیرت بروی غلبه کرد پس امام فرمود که ای ابن سعید ما هر جا که هستیم انجا ما را باید
من در خانه موحش و ناخوش نشستم در شواهد النبوت می آرد که یکی بخدمت وی سوء قصد داشت
که زن من حامله است یا امام دعا کن تا پسر شود فرمود پسر میشود نام وی محمد چون انها دعد از چند روز
پسری بوجود آمد و نام او را محمد نهادند و هم در شواهد النبوت مینویسد که یکی نزد امام آمده
شکایت قاضی کوفه باز نمود که مرا از آن رسید هر فرمود سه روز دیگر صبر کن پس بعد از سه روز قاضی را
عزل کردند و هم در شواهد النبوة مینویسد که یک شعبده باز از ملک هند پیش متوکل خلیفه
آمد شعبده های غریب مینمود روزی متوکل وی را گفت که اگر شعبده پیش آی که علی بن محمد نقی
را خجل سازی پنج هزار دینار بدهم گفت بسیار خوب چون امام علی نقی در مجلس متوکل رسید
ان شعبده باز آمده در پهلوی امام نشست و شعبده بازی آغاز کرد هر چند امام علی نقی
تغافل میکرد وی باز پیش می آمد و مردم مجلس نیز خنده آغاز کردند پس امام را غیرت در کار
شد و در ان مجلس بساط مصوره بود که بران صورت شیر کشیده بودند امام علی نقی با یدی
اشارت بران صورت شیر کرد که این شعبده باز را بکیر آنصورت شیر نقش شیری مجسم شده

برحسب سعبده باز افزود هر چند متوکل در باب نجات وی بخدمت امام درخواست نمود
سود مند نشد پس آن شیر ادر اهلاک ساخته از مجلس برآمد باز و پرا بچکیز ند یدکرامات آن امام
برحق بسیار است درین مختصر نمیگنجد وی روز دوشنبه آخر ماه جماد الثانی وقبولی در
دویم ماه رجب سنه اربع وخمسین ومائتین درزمان سلطنت مستنصر بن متوکل خلیفه بنی عباس
بریاض رضوان شتافت وبروایت اکثر مستنصر خلیفه آن امام معصوم را زهر داد ودر سُرَّ من
رای مشهور بسامره مدفون گشت مدت عمر شریفش چهل سال وایام امامت وی سی سال
وچند ماه بود وامام دهم چهار پسر ویکدختر داشت رحمة الله علیه
ذکر ان گنجینه علم وحکمت آن نور مجسم بی ظلمت آن بالاتفاق مجتهد وولی امام ابو محمد
حسن بن علی رضی الله عنه وی امام یازدهم است از ائمه اهل بیت مادرش ام ولد
بود وسوسن نام ولادتش روز دوشنبه بتاریخ دهم ماه ربیع الاول ویا ربیع الآخر سنه
احدی وثلثین ومائتین وبقولی در سنه اثنین وثلثین ومائتین در مدینه واقع شد
وامام یازدهم در نام وکنیت با امام حسن بن علی مرتضی موافق بود ولقبش زکی وعسکری
وخالص وسراج ست وعسکری رضی الله عنه درزمان وفات پدر بزرگوار خود امام
علی نقی هشت وسه ساله بود وبقولی بیست ودو سال عمر داشت که بجای پدر بر مسند
امامت جلوس فرمود کمالات وخوارق عادات وی در اکثر کتب معتبر بسیار ذکر
افتاده ست در شواهد النبوت از محمد بن علی ابراهیم بن موسی بن جعفر رضی الله
عنه روایت میکند که وی گفته ست که معتضد بر ما تنگ شد بغایت بپدرم گفت

بیا تا پیش امام ابو محمد عسکری برویم اگر پانصد درم بما بدهد سامان خود نموده بطرف کوهستان
رویم و من در خاطر خود کردم که اگر سیصد درم بما بدهد کاری سازی و تمام میشود چون برادرم
عسکری رسید پیش از انکه بکسی سخن گویم غلام وی بیرون آمده گفت که عیسی بن ابراهیم هاشمی
محمد درون آیید چون درون آمدیم و سلام کردیم فرمود اکنون عذر تراز ما که باز داشت که تا این
زمان پیش ما نیامدی بدرم گفت ای سید شرم میداشتم که باین حال پیش تو آیم چون
از پیش وی بیرون آمدم و غلام وی از عقب من آمد یکصره پانصد درم را به پدرم
داد و دیگر صره سیصد درم را بمن سپرد و گفت که ازین مبلغها سامان خود بکنید
ولیکن بطرف کوهستان نروید در فلان جای بروید که شما را نفع دهد پس بانجا که
بانجا که اشارت کرده بود رفتیم و کد خدا شدیم و در بما نزدیک دو هزار دینار بمن رسید و هم در
شواهد النبوة می آرد که شخصی پیش امام حسن عسکری آمد و از فقر خود شکایت نمود امام تا زیانه
بدست داشت زمین را ازان بکاوید و پانصد دینار بیرون آورد و بوی داد حق تعالی
کلید خزاین غیب بدست وی داده بود هر چه میخواست بی تکلف تصرف مینمود و هم در شواهد
النبوة مینویسد که شخصی در زندان خلیفه بود از تنگی زندان و گرانی قید با امام عسکری شکایت
نوشت و میخواست که از تنگدستی خود خبری اظهار نماید اما از شرم نتوانست چون نامه
پیش امام رسید در جواب نوشت که امروز وقت نماز پیشین بخانه خود خواهی رفت پس
همان روز در وقت مذکور او را از زندان خلاص کردند بخانه خود رسیده بود که امام بخطر
او واقف شد صد دینار برای خرج او فرستاد در رقعه نوشته بود که هر وقت ترا احتیاجی

باشد از آن اطلب کن و شرم مدار که آنچه طلب کنی با آنچه خواهی رسید انشاء الله تعالی هشتم ربیع
الاول یا ربیع الآخر سنه ستین و مائتین در زمان سلطنت معتمد خلیفه بنی عباس نفر دوس
اعلی نقل فرموده بروایت تاریخ طبری معتمد خلیفه آن امام معصوم را زهر داد در سر من رای
عرف سامره به نزدیک پدر خود امام علی تقی مدفون شد مدة عمر شریفش بروایت اول
بیست و نه سال و بقول بیست و هشت و ایام امامتش هفت سال و بقولی شش سال
بود امامیه میگویند داشت که امام محمد مهدی باشد رحمة الله علیه
و آن آفتاب دین و دولت آن هادی جمیع امم و ملت آن قایم مقام پاک احمدی
امام برحق ابو القاسم محمد بن حسن مهدی رضی الله عنه وی امام دوازدهم است از ائمه
اهل بیت مادرش ام ولد بود و نرجس نام داشت ولادتش شب جمعه پانزدهم
ماه شعبان سنه خمس و خمسین و مائتین در سر من رای عرف سامره واقع شد و امام دوازدهم
و رکنیت و نام با حضرت رسالت پناهی علیه السلام موافقت دارد و القاب شریفش مهدی
و حجت و قایم و المنتظر و صاحب زمان و خاتم اثنی عشر در وقت وفات پدر
خود امام حسن عسکری پنج ساله بود که بر مسند امامت نشست چنانکه حق تعالی یحیی بن زکریا
علیه السلام را در حالت طفولیت حکمت کرامت فرمود و عیسی بن مریم را وقت
صبی بمرتبه بلند رسالت رسانیده و همچنان او را در صغر سن امام گردانید کمالات و خوارق
عادات وی نه چندانست که درین مختصر گنجد ملا عبد الرحمن جامی قدس سره در شواهد النبوة
از جمله مواهر امام علی نقی که عمه امام حسن عسکری باشد روایت میکند که حسن عسکری

وکرامات آن امام برحق
نه چندانست که بنوشتن
راست آید وی رد در جمع
بتاریخ

و بروایت شواهد النبوة
بتاریخ ثلث و العشرین
من شهر رمضان سنه
ثمان و خمسین مائتین ۲۵۸

بمن گفت که ای عمه امشب در خانه من باش که حق تعالی ما را خلیفی خواهد داد گفتم ای فرزند
از که خواهد بود در نرجس اثر حمل نمی بینم گفت ای عمه مثل نرجس بیحون مثل مادر موسی
علیه السلام است که حمل وی بجز ولادت ظاهر نشود پس با نشست انجا بودم چون شب از نیمه
گذشت برخاستم و تهجد گذاردم نرجس نیز تهجد ادا نمود گفتم وقت فجر قریب رسید و از
حسنعکری گفته بود ظاهر نشد پس حسن از مقام خود آواز داد که ای عمه تعجیل مکن و بخانه که
نرجس است آنجا باش پس باز گشتم و نرجس پیش من آمد و لرزه در اندام وی افتاد او را
بسینه خود گرفتم و قل هو الله احد و انا انزلناه و آیة الکرسی بروی خواندم از شکم وی آواز
آمد هر چه من خواندم پسر وی نیز بخواند بعد ازان خانه روشن شد نظر کردم فرزندی
بزرمین امده بود و در سجده افتاده ویرا برگرفتم حسن عسکری از حجره خود آواز داد ای
عمه فرزند را پیش من آر پیش وی بردم ویرا در کنار خود گرفتم نشاند و زبان در دهان وی
کرد و گفت ای فرزند من سخن گوی باذن الله تعالی پس گفت بسم الله الرحمن الرحیم
و دو سه آیت از قرآن بخواند و هم در شواهد النبوه روایت دیگری آرد چون وی متولد
شد ببدو زانو در آمد و انگشت سبابه بجانب آسمان برداشت پس عطسه زد و گفت الحمد لله رب
العالمین و هم در شواهد از حلیمه روایت کند که بعد ازان دیدم که مرغان سبز بسیار فرو گرفتند
از حسنعکری پرسیدم که این مرغان کیانند گفت جبرئیل و دیگر ملایک رحمت اند پس مرا
گفت این فرزند را پیش مادرش ببر چون پیش مادرش بردم دیدم که ناف زده بود و ختنه
کرده و بر ذراع ایمن وی مکتوب بود که جاء الحق و زهق الباطل کان زهوقا و هم در شواهد النبیه

ان الباطل

که یکی پیش امام ابو محمد عسکری درآمد و گفت یا ابن رسول الله خلیفه و امام بعد از تو که خواهد
بود پس بخانه رفت و پسر را بر دوش گرفته بیرون آمد گویا ماه شب چهاردهم بود در سن
سه سالگی پس فرمود که ای فلان اگر نه تو پیش حق تعالی گرامی بودی این فرزند خود را تو
ننمودی نام رسول علیه السلام است و کنیت او کنیت وی علیه السلام پس این بر زمین
عدالت گستراند در آنوقت که عالم از جور و ظلم پر شده باشد و هم در شواهد النبوة آورده
که معتمد خلیفه بنی عباس دو کس بطرف سامره فرستاد که حسن عسکری فوت شده است
زود بروید و خانه او را فرو گیرید و هر که را در خانه وی بینید سر او را بمن آرید پس آنها در خانه اش
در آمدند انجا پرده دیدند فرو گذاشته چون پرده را برداشتند سردابه دیدند انجا نیز در
آمدند پس وی را دیدند در میان آن سجاده بر روی آب انداخته و مردی بر خوبترین
صورتی بر بالای آن سجاده در نماز ایستاده و به آنها هیچ التفات نکرد یکی از آن
دو کس خواست که پیش وی رود در آب غرق شد و اضطراب بسیکرد تا دیگری دست
گرفته برآورد پس آن دو مرد حیران شدند و عذرها پیش آوردند که ما از اختیار خود این
گستاخی نکرده ایم هر چند آنها عجز اظهار کردند اصلا التفات نفرمود پس آنها پیش معتمد خلیفه
رفته واقع حال باز نمودند معتمد نیز حیران شده گفت که این سر هیچ جا اظهار نکنید صاحب
جبه السیر گوید انیمعده نزدیک علماء بزرگوار و فضلاء عالیمقدار ثبوت پیوسته بین جمیع
فرقه امت نبوی و تمامی طوایف ملت مصطفوی صلی الله علیه وسلم اتفاق دارند که
ظهور بدو موعود خواهد انجامید و بواسطه حسن اهتمام و اجتهاد آن امام عالیمقام اطراف

عالم و بلاد از عدل و داد پر خواهد کرد و این مسئله مختلف فیه است که مهدی موعود امام محمد بن
حسن عسکری خواهد بود و یا دیگری از بنی فاطمه رضی الله عنها عقیده اهل سنت و جماعت آنست
که قایم مقام آل رسول شخصی خواهد بود از اولاد فاطمه که در آخر الزمان تولد نماید امام محمد بن
حسن عسکری را مهدی نگویند چنانچه شیخ رکن الدین علاء الدوله سمنانی در عروه نوشته است که
حسن بن عسکری چون از نظر مردم غایب شد اول در دایره ابدال در آمده بعد ازان از ان
مرتبه ترقی نموده بمرتبه قطب اعظم رسید و بهمدران مرتبه وفات یافت در مدینه رسول مدفون
گشت و مذهب امامیه اثنی عشریه آنست که مهدی عبارت از محمد بن حسن عسکریست او
نمرده بلکه در سرداب سر من رای مخفی گشته است چون مشیت احدیت بخروج او تعلق
گیرد ظهور خواهد نمود و امامیه ان امام را دو غیبت قصیر و طویل گویند غیبت قصیر یعنی کوتاه تران از وقت وفات
حسن عسکری که وی در سرداب مختفی شد و تا زمان انقطاع سفارت بود و دیگر غیبت طویل
یعنی دراز تر و آن از زمان انقطاع سفارت است تا آنزمان که حق تعالی ظهور وی را مقدر ساخته
است و در غیبت قصیری وی را سفیران بودند که یکی بعد از دیگری واسطه بوده اند میان وی
و میان سایر خلایق که حاجات و سوالات ایشان را بوی میرسانیدند و جواب آن بر خلق
می آوردند و درین ضمن اکثر کرامات و خوارق عادات از وی بظهور می انجامید چنانچه
در روضة الصفا و حبیب السیر مفصل ذکر افتاده است پس آن سفارت بر شخصی علی بن محمد
نام ختم شد و وفات علی مذکور در سنه ست و عشرین و ثلثمایه واقع شد بعد ازان دیگر هیچ
سفیری امام را ندید و حسن او بشنید و دیگر قوم بران رفته اند که مهدی آخر الزمان همین

بن مریم است علیه السلام و این روایت بغایت ضعیف است زیرا که اکثر احادیث صحیح متواتر از حضرت رسالت پناهی علیه السلام ورود یافته که مهدی از بنی فاطمه خواهد بود و عیسی بن مریم ۲

بن مریم با او اقتدا کرده نماز خواهد گزارد و جمیع عارفان صاحب تمکین بر این متفق اند چنانچه شیخ محیی الدین ابن عربی قدس سره در فتوحات مکیه مفصل نوشته است که مهدی آخر الزمان از آل رسول الله صلی الله علیه وسلم من اولاد فاطمه رضی الله عنها ظاهر شود و هم او هم رسول الله باشد و سیصد و شصت رجال الله کمل باوی همراه باشند پس زمین را از جور و ظلم پاک سازد الی آخره و صاحب مقصد اقصی گوید که شیخ سعد الدین حموی قدس سره یک کتاب در حق مهدی صاحب الزمان تصنیف کرده است و در ان خبر یاوی همراه نموده است که دیگر هیچ آفریده را آن احوال ممکن نیست چون او ظاهر شود ولایت آشکارا گردد و اختلاف مذاهب و ظلم و بدخویی برخیزد ولایت مطلق محمدی بروی ختم شود چنانکه در مقدمه این کتاب نوشته شد انچه منقول از اولیای نامدار و سالکان صاحب اسرار بوده نقل کرده شد بلکه در رساله مرآت مدای ازین هم واضح نوشته شده است و الله اعلم بالصواب

کی بود خود ز خود جدا مانده ☆ من و تو رفته و خدا مانده

طبقه سویم

در بیان مجملی از احوال خواجه حسن بصری و ذکر خواجه کمیل بن زیاد و غیره ان پرورده ولایت و بنوت ان کان حقیقت و فتوت آن بحر ورع و علم ان کنج عمل و حلم ان سبق علیه بصاحب صیدی امام المتقین ابو سعید خواجه حسن بصری رحمة الله علیه و صاحب کشف المحجوب گوید که نامش ابو علی الحسین بن الحسن البصریست رحمة الله علیه و گروهی کنیتش ابو محمد کنند و گروهی ابو سعید و ابو القدری بزرگیست نزد یک اهل این علم و لطیف اشارات بوده است اندر معاملات در اکثر کتب سلوک منقولست که وی خلیفه مرتضی

علی بود کرم الله وجهه و با امام حسن بن علی و خواجه کمیل بن زیاد نیز صحبت داشت و دیگر
فضایل بسیار و مناقب بیشمار است در آخر جلد روضة الاحباب مینویسد که پدر وی در سال
دوازدهم از هجرت بدست ابو بکر صدیق رضی الله عنه مسلمان شد چون خواجه حسن متولد
گشت و را پیش عمر بن الخطاب بردند رضی الله عنه گفت نام این حسن کنید که نیکو روی
و مادرش از موالی ام سلمه حرم محترم حضرت رسالت پناه بود روزی مادر او بکاری مشغول
بوده خواجه حسن بی شیر میگریست ام سلمه رضی الله عنها از روی شفقت سینه مبارک خود
در دهن او نهاده قطره چند شیر پدید آمد چندین هزار برکات و کرامات که حق تعالی در وی پیدا
آورد از آن شیر بود ام سلمه پیوسته دعا کردی خداوندا این را مقتدای خلق گردان
تا چنان شد که صد و بیست صحابه را دریافت و فواید اخذ نمود و پیشوای خلق گشت در
تذکرة الاولیا و دیگر کتب مینویسد که چون امیر المومنین علی کرم الله وجهه در بصره
آمد و مذکران را منع کرد و فرمود تا جمله منبرها بشکستند و بمجلس خواجه حسن مخفی شده در آمد
و سوال کرد که تو عالمی یا متعلمی گفت من هیچ نه ام هر چه از مغیبر علیه السلام من رسیده
از آن انجلق میرسانم مرتضی رضی الله عنه او را منع نکرد و فرمود که این جوان شایسته سخن
است پس برفت خواجه حسن امیر المومنین را بفراست بشناخت از منبر فرود آمده
عقبش روان گشت تا بدو رسید گفت یا امیر از بهر خدا مرا طهارت کردن بیاموز
جایی ست که آن را باب الطهشت گویند او را طهارت صوری و معنوی بیاموخت
از امیر المومنین تربیت یافت از انجمله مقبول عالمیان گشت و هم در تذکرة [illegible]

می آرد که او را در سفر شام حالی روی نمود که دل از جمیع مرادات باسوی الله سرد گشت
چون ببصره رسید سوگند خورد که دگر در دنیا نخندد تا عاقبت کارش معلوم نشود پس
خود را در انواع مجاهدات و عبادات انداخت که در عهد او هیچکس را بالائی آن ریاضات
و مجاهدات ممکن نبود و در غربت چنان در آمده که امید از خلق مطلق برید یکی گفت
حسن را بهتر و مهتر از ماست بزیارتش حاضر بود گفت بچه آنکه امروز همه خلایق را بعلم او
حاجتست و او را بهیچ حق حاجت نیست همه با مردین محتاج بدو اند و او در دنیا از همه فارغ
مهتری و بهتری ازینجا بود منقولست که وی در هفته یکبار در مجلس وعظ گفتی هرگاه بر منبر
شدی اگر رابعه بصری حاضر نبودی فرود آمدی بعضی گفتند که چندین بزرگان محتشم حاضر اند
اگر پرزنی حاضر نباشد چه شود گفت لقمه که ما از برای حوصله بلال ساخته باشیم در سینه
مور ان نتوان ریخت و گویند که هرگاه مجلس گرم شدی و آتش در دلها پیدا آمدی و آب
از چشمها روان شدی پس روی برابعه بصری کردی و گفتی این همه گرمی از یک آه
جگر سوز تست شخصی باوی سوال کردی که جمعی بر بن ابنوهی در مجلس تو حاضر میشوند ترسم
که شاد شوی گفت با کثرت جماعه شاد نشویم اما اگر درویش اهل دل حاضر شود شاد
شویم سوال کردند که مسلمانی چیست و مسلمان کیست گفت مسلمانی در کتابهاست و مسلمانان
در زیر خاک اند سوال کردند که بیمار بود دیگر انرا چون اصل این امر چیست گفت ورع گفتند
آن چیست که ورع را تباه کند گفت طمع باوی سوال کردند که طبیبی که بیمار بود دیگر انرا
چون علاج تواند کرد سخن من می شنوید علم من شمار است و عمل من بسیار از آن

ندارد گفتند یا شیخ دلهای ما خفته است سخن تو در دل ما اثر نمیکند چگونه گفت کاتکی خفته را بیدار
توان کرد اما دلهای شما مرده است هر چند می جنبانم زنده نمیشود و نقلست که یکبار در
بصره خشک سالی شده بود دویست هزار مرد بیرون آمدند و باستسقا و منبری بنهادند
و خواجه حسن را بمنبر فرستادند تا دعا کند خواجه گفت اگر خواهند که باران آید پس مرا از
بصره بیرون کنید تا حق تعالی شما را باران فرستد بحرد این کلمه باران باریدن گرفت
و چندان خوف کبریای الهی بروی غالب بود که هرگز کس او را خندان ندید و روی عظیم
داشت و جمیع خلایق را از خود بهتر میدید این حال از کمال توحید بود که همه جا ظهور حق مشاهده
میکرد و خود را در میان نمی یافت نقلست شبی خواجه حسن در خانه مینالید گفتند که این ناله
از بهر چیست با چنین روزگار که تو داری گفت ازین است که شاید بعلم و بی قصد من کاری
رفته باشد یا قدمی بخطا جای نهاده باشم که آن بدرگاه حق پسندیده نبود اینحال از سبب کمال
قربت و حضور با حق بود تا کرا باشد در شواهد النبوة میگوید که یکی از خوارج پیوسته بمجلس
حسن بصری حاضر میشد و براو اهل مجلس را زار میرسانید یکروز اهل مجلس ازوی گفتند که یا اباسعید
با امیر بگوی که شر این خارجی را از سر ما دفع کند حسن هیچ نگفت و روزی با اصحاب نشسته بود
دید که آن خارجی می آید گفت اللهم علمت ایذائی فاکفنیه بما شئت
یعنی الهی تو دانا هستی بر ایذای من پس کفایت کن بمشیت خود پس آن خارجی بر روی
در افتاد و ببرد الغرض کمالات و خوارق عادات خواجه حسن ازان قبیل نیست که
درین مختصر گنجد او پیشوای چندین اولیا و صفیا بود رحمة الله علیه و سلسله هدایت و ارشاد

او تا قیام قیامت باقیست نقلست چون وفاتش نزدیک رسید بخندید و هرگز کسی اورا
خندان ندیده بود و میگفت کدام گناه دارم و جان بداد بزرگی اورا بخواب دید گفت
در حال حیات هرگز نخندیدی در وقت نزع آن چه حال بود گفت آوازی شنیدم
یا ملک الموت نگر که هنوزش یک گناه مانده ست مرا ازان شادی خنده آمد گفتم کدام
گناه و جان بدادم بزرگی دیگر آنشب که او وفات کرد بخواب دید که درهای آسمان
گشاده اند و می گفتند که حسن بصری بخدای رسید و خدا ازوی خشنود شد در منتخب التاریخ
نیشاپوری دیده شد که در زمان سلطنت هشام بن عبد الملک مروان با تاریخ غره ماه رجب سنه عشر
و مایه ابو سعید حسن بصری در بصره وفات یافت مدة حیاتش شصت و دو نه سال بود رحمة الله علیه
ذکر آن رئیس اولیا و ان پیشوای اصفیا و آن بزرگترین عباد و قطب ارشاد خواجه کمیل بن
زیاد رضی الله عنه از کاملان روزگار و مرشد زمانه خود بود و مرید پاک اعتقاد و خلیفه برحق
علی مرتضی کرم الله وجهه ست کمالات و خوارق عادات او درین مختصر نمیگنجد در سلسله
او اکثر شاه بازان خاست بحدی که خواجه حسن بصری با آن کمال تولا بدو مینمود شیخ رکن
الدین علاء الدوله سمنانی در مجلس میفرماید که روزی امیر المومنین علی کرم الله وجهه بر اشتر
نشسته میرفت یاد کرد که صاحب سر او بود بر پس پشت خود بنشاند و امیر المومنین را رسم
بودی که چون علوم و اسرار در باطن او موج زدی و خواستی که چیزی را بر اندازد آنجا
رفتی و کمال زیادت را پیش خود بنشاندی و اسرار گفتن گرفتی و بعضی او قارت کمیل زیاد
شود روزی که یا امیر المومنین حقیقت چیست فرمود ترا با حقیقت چه کار ست گفت مگر من صاحب

سر نسیم فرمود هیتی ولیکن چون دیگ سینه من بجوش می آید از انچه بسر تو میریزد پس
فرمود که مانند تو سایلی را محروم نگذارند بعد ازان اسرار حقایق و توحید با انواع طریق بیان
فرمود که حقیقت کشف و اظهار کردن جلالت خلایق و بزرگی ذوالجلال است از غیر اشارت
که اشارة دوئی میطلبد و غیریت میخواهد و ان فی نفس الامر باطل است پس گفت کمیل زیاده
بکن دران اظهار حقیقت بیانرا پس فرمود امیر المومنین علی رضی الله عنه که محو و ناچیز
کردان امر موهوم و خلاف واقع را که وجود عالم اضافی سوای حق باشد بل پیدا بودن و دانستن
امر معلوم و محقق را که وجود حق باشد پس گفت کمیل زیاده بکن برای من دران جواب حقیقت
بیانرا فرمود علی رضی الله عنه هتک کردن و پرده دریدن از سر و امر پنهان نزدیک غلبه
سر پس گفت کمیل زیاده بکن برای من دران حقیقت بیانرا فرمود علی کرم الله وجهه جذب کردن
و کرفتن احدیت بصفت توحید پس گفت کمیل زیاده کن برای من دران حقیقت بیانرا
فرمود علی کرم الله وجهه نوریست که میدرخشد از صبح ازل پس ظاهر میشود بر هیاکل و
صورها بتوحید آثار آن نور گفت کمیل زیاده بکن برای من دران حقیقت بیانرا فرمود علی
رضی الله عنه سر و بکن و بکش چراغ را پس تحقیق طلوع کرد و ظاهر گشت صبح و احتیاج برو
چراغ نماند و حقیقت در ظهور خود محتاج به بیان نه و در اینجا سخن بسیار است چنانچه شیخ عبد
الرزاق کاشی قدس سره شرح آن بکرسالة جدا نوشته است درین مختصر گنجایش
آن ندارد و هم نمیرسد بغیمت الله ولیکن بزبان شرحی دارد و هم در اینجا مجلس می آرد که
روزی امیر المومنین فرمود یا کمیل و بسینه خود اشارت کرد که در اینجا علمها بسیار است

اما اهل آن نمی نیستم که با وی بگویم در انکه دانائی وزیری میبینم میدانم که این علوم را دام
دنیا و جاه خواهد کرد و در انکه در رودین و ترک جاه می یابم دانائی وزیری ندارد که این علوم
فهم تواند کرد و این هر دو در یک کس جمع نیافتم اما امید میدارم که حق تعالی خالی نگذارد زمین
را از کسانیکه دلهای ایشان باین علوم منور دارد و ایشان بغایت اندک باشند از روی
عدد اما زیادت از همه باشند از روی اجر بعد ازان فرمود و اشوقاه الی اخوانهم و خواهد بکمیل زیاد
در جمیع غزوات و همه وقت بخدمت علی مرتضی کرم الله وجهه حاضر بوده بعد از شهادت
ان کرم الله وجهه گوشهٔ عزلت اختیار کرد تربیتهائی که از امیر المومنین یافته بود در ان مشغول
گشت و مرید ان صادق الاعتقاد را ارشاد مینمود تا در زمان سلطنت عبد الملک بن مروان
بتاریخ اثنا و ثمانین بدست حجاج بن یوسف شهید گشت رحمة الله علیه

فصل در تمکن هدایت و آن متوکل ولایت ان سلطان طیار خواجه ابو یحیی مالک دینار
قدس سره العزیز مصاحب خواجه حسن بصری بود از بزرگان این طایفه مولد او در حوالی عبودت
پدر بود اگرچه بنده زاده بود اما از دو کون آزاده بود کرامات او مشهور است ریاضت
او همه جا مذکور و گویند که دینار نام پدرش بود و بر و انکه مالک در کشتی بود جون در میان
دریا رسید باد صاحب کشتی مزد طلبید گفت ندارم خندان بزدند که بیهوش شد
چون بهوش آمد باز مزد طلبیدند گفت ندارم گفتند پای تو بگیریم و بدریا اندازیم پس
بفرمان خدا ماهیان دریا ظاهر شدند و هر یکی دیناری در دهن گرفته مالک دست دراز
کرد و از دهن یکی دینار گرفت و بصاحب کشتی میداد چون چنین حالی دیدند در پایش

افتادند مالک پایی از کشتی بیرون گذارد بر روی آب برفت بدین سبب او را مالک
دینار میخواندند سبب توبه او آنست که سخت باجمال و با مال بود در دمشق مقیم گشت و بجامع دمشق
که معاویه راست کرده بود معتکف شد بطمع آنکه تولیت آن جامع بوی دهند تا مدة یکسال
دایم دران عبادت میکرد و هر که او را دیدی در نمازش دیدی و با خود میگفتی که اینرو منافق است
بعد از یکسال شبی تماشا بیرون آمد و بطرب مشغول شد و او رباب خوش نواختی چون
یارانش بخفتند رباب کنار نهاد آوازی بیرون آمد که یا مالک مالک آن لا تتوب یعنی چه بود که
که تو توبه نمیکنی چون بشنود متحیر بمسجد آمد و با خود گفت که مدة یکسالست خدایرا عبادت
کردی بریا و نفاق پس ازان توبه کن و بعد ازین با اخلاص و بی ریا عبادت
بجا آر آن شب با دل صاف عبادت کرد روز دیگر مردمان جمع آمدند که این مسجد بی متولی
در خللست پس اتفاق کردند که مالک دینار را متولی باید ساخت چون مالک این
سخن بشنید گفت الهی تا یکسال ترا بریا عبادت کردم هیچکسی در من ننگریست اکنون
که دل تبو دادم و یقین درست کردم که تولیت نخواهم پس کسی را فرستادی
تا این کار در گلوی من اندازد و بغرة تو که نخواهم و نگاه از مسجد بیرون آمد و روی در کار
آورد و مجاهدت در پیش گرفت مدة چهل سال در بصره بود خرما نخوردی چون چهل سال بگذشت
از زوبی خرما در نفس او پدید آمد و او منع میکرد تا ندای آواز داد که خرما نخور و نفس را
از بند بپروان آر و گویند که در بصره مردی تونگر بود و وفات کرد و مال بسیار از و بماند
یکدختری داشت صاحب جمال اظهار نمود که میخواهم زن مالک شاهم تا مراد رطاعت

یاری دهد مالک گفت که من دینار را [illegible] دادم وزن از جمله دنیاست مطلقه
را بنکاح نیارم گویند که مالک در سایه دیواری خفته بود ماری شاخ نرگس در دهن گرفته
او را بمکس رانی میکرد نقلست که مالک گفت چندین سال در ازرویی غزا بودم چون
اتفاق شد که بروم روز حرب مرا تب آمد چنانکه نتوانستم رفت با خود گفتم ای تن اگر ترا از
حق منزلت بودی این تب نیامدی در خواب شدم هاتفی آواز داد اگر تو امروز حرب میکردی
اسیر میشدی و ترا کوشت خوک میدادند این تب ترا تحفه عظیم بود مالک گفت از خواب بیدار
شدم و خدای را شکر کردم سبحان الله بمقام بس عظیم بود تا کرا بخشند که پیغمبر صلی الله علیه
وسلم اکثر بدعا خواستی که الهی محافظت من چنان کن چنانچه مادر محافظت فرزند
خود سال میکند نقلست که چون مالک ایاک نعبد و ایاک نستعین خواندی زار زار
بگریستی پس گفتی اگر این آیه از کتاب خدای نبودی و بدین امر نبودی هرگز نخواندمی
یعنی میگویم که ترا پرستم و نفس خود را میپرستم و میگویم از تو یاری میخواهم و بر دیگران
و آن میروم و از کسی شکر و از کسی شکایت مینمایم هم وی میگفت اگر کسی بر در مسجد
ندا کند که بدترین شما کیست برون آید بجکس خود را بیرون نیفکند مگر من عبد الله مبارک
قدس الله روحه چون این سخن بشنید گفت بزرگی مالک از نیست و هم وی گفت که حق تعالی
دو چیز است محمد مصطفی را داده است که هیچ ملک و آدمی را نداد یکی آنکه فاذکرونی
اذکرکم یعنی مرا یاد کنید من شما را یاد کنم دوم آنکه ادعونی استجب لکم یعنی چون مرا
بخوانید اجابت کنم نقلست که آخر عمر یکی از وی وصیت خواست گفت راضی باش

همه اوقات بکارسازی که کار تو میسازد بزرگی بود و وفاتش رسید بزرگی او را بخواب
دید گفت خداوند با تو چه کرد گفت خدایرا دیدم با همه گناهان که داشتم اما سبب حسن ظن
که به خدای داشتم همه محو کرد بزرگی دیگر گفت قیامت را بخواب دیدم که مالک دینار و محمد
واسع را در بهشت فرو دمی آوردند گفت نگاه کردم که بیشتر که شود مالک دینار بیشتر شد گفت
عجب محمد واسع عالم تر و کامل تر بود گفتند آری اما محمد واسع را دو پیرهن بود و مالک دینار را یک
این تفاوت از بنجاست و توفی ابو یحیی مالک بن دینار قدس سره در زمان خلافت
ابو عبد الله محمد بن عبد الله و واقعی که تفتش مهدی بود در سنه سبع و تسعین و مائة و تقویم او در سنه ثلثین و مائة جمعه الله

ذکر ان عالم عامل و ان عارف کامل ان تو نکر قانع خواجه محمد واسع قدس سره در وقت
خود نظیری نداشت و بسیار تابعین را خدمت کرده بود و مشایخ متقدم را دریافته در سر بعثت
مطرقیت خطی وافر داشت و در ریاضت جنان بود که نان خشک در آب تر کردی و او ک
می خوردی و گفتی هر که بدین قناعت کند از خلق بی نیاز شود و در مناجات گفتی الهی
مرا کرسنه و برهنه میداری چنانکه دوستانرا آخر اینقام بچه یافتم که حال من چون حال
دوستان تو نیست و گاه بودی که از غایت کرسنگی با اصحاب بخانه خواجه حسن بصری
آمدی و آنچه یافتی خوردی و چون خواجه حسن بصری بیامدی شاد شدی و گفت نمک الله
بامداد کرسنه خیزد و شبانگاه کرسنه خسپد و بدین حال از خدای تعالی راضی بود نقلست که روزی سر
خود را خراب دید گفت هیچ بیننده ای که تو کیستی یا دوست را بدولیت درم خریده ام و من که بدین
تو ام خبانم که از من بدتر میان مسلمانان کسی نیست خرامیدن تو چرا است از محمد واسع پرسیدند

که چگونه گفت چگونه بود حال کسی که عمرش بیکاهد و کناهش میافزاید و در معرفت خدای
حالی دشت که بیکفت ما رایت شیئا الا رایت الله فیه یعنی هیچ چیز ندیدم الا که خدای تعالی
را در آن چیز دیدم ازوی سوال کردند که خدای تعالی را میشناسی ساعتی سر فرود افکند پس گفت
هر که او را شناخت سخنش اندک شد و تحیرش دایم گشت و گفت بهتر کسی است
که خدای تعالی بمعرفت خودش عزیز کردانیده است و هرگز از مشاهده او بغیر او باز ننگرد
و هیچکس را بروی اختیار نکند کمالات وی بیش از پیش است رحمة الله علیه

ذکر ان مخلص پیشوا آن شمع اهل صفا ان فقیر متقی خواجه ابو حازم مکی قدس الله سره
در مشاهده و مجاهده بی نظیر بود و پیشوای بسی مشایخ و عمر دراز یافت ابوبکر بن عثمان
مکی در شان او مبالغه تمام کرد و سخن وی پیش همه مقبولست و کلید همه مشکلها و کلام
او در کتب بسیار است هر که زیادت خواهد در تذکرة الاولیا بطلب من بجهة تبرک کلمه چند
نقل میکنم او از بزرگان تابعین بود و بسیار صحابه چون انس بن مالک و ابو هریره
و غیره را دریافته نقلست که هشام بن عبد الملک مروان ازوی پرسید که آن چیست
که بدان نجات یابم درین کار گفت آنکه هر دمی که بستانی از جای بستان که حلال بود
و بجای دهی بس بود و هم وی گفت که همه خیر در دو چیز یافتیم یکی مراعات دوم دیگر
یرا انکه مراعات اگر من از دیگریم همه بسوی من آید و انکه دیگریست هر چند جهد کنم بر نیاید
یکی ازوی سوال کرد که حال تو چیست گفت رضا خداوند دلی نیازی از خلق بزرگی
گفت مرد یک ابو حازم هستم او را در خواب دیدم جبر کردم تا بیدار شد گفت این ساعت بیغمبر

علیه السلام را در خواب دیدم مرا تو بفرستاد و گفت که حق ما در نگاهدارد که آن حج کرد
باز کرده و در رضای دل او طلب کن من باز گشتم و بمکه نرفتم رحمة الله علیه

ذکر آن مجاهدت مردان مرد آن مبارز میدان در دین متکلم بنبات خواجه خواجگان
خواجه یوسف سباط قدس سره از زهاد و عباد این قوم و در تابعین بود بزهد او کسی نبود
و در مراقبه و محاسبه کمالی تمام داشت و معرفت و حالت خود نهان داشتی و ریاضتی عظیم
کردی و از دنیا انقطاع کلی کلماتی شافی داشت و مشایخ کبار را دیده بود نقلست که هفتاد
هزار درم میراث یافت و هیچ از آن نخورد و برگ خرما می بافت و از مزد آن قوت
میساخت و گفت که چهلسال بر من گذشت پیراهنی نو نبود مگر خرقه کهنه یکی از جمع و تفرقه
پرسید گفت جمع کردن دلست در معرفت و تفرقه متفرق گردانید در احوال و گفت
نماز جماعت بر تو فریضه نیست و طلب جلال بر تو فریضه ست و هم وی گفته که دوستان
او را سه چیز دادند حلاوت و هیبت و محبت در سنه ست و تسعین و مایه وفات یافت رحمة الله علیه

ذکر آن سوخته عشق و آشتیاق آن شیفته قرب و احراق آن ثانی مریم و صفیه مقبول خاص
رابعة العدویه صاحب تذکرة الاولیا میفرماید که اگر کسی گوید ذکر او را در صف رجال
چرا کرده باز خود جواب آن توجیهات میشنوید و من مختصر از آن یکدو کلمه میگویم خون
در مجلس خواجه حسن بصری رابعه کاهی حاضر نبودی خواجه حسن مجلس نگفتی لاجرم ذکر او
در میان رجال توان کرد بلکه معنی حقیقی آنست که انجا تو می اند همه نیست توحید و در
توحید وجود من و تو کی ماند تا بمرد و زن چه رسد الغرض رابعه در عهد خود بمعرفت

وتوحید مثل نداشت ومعتبر بزرگان وقدوت بدو وبراهل روزگار حجتی قاطع نعمت
انشب که رابعه بوجود آمد در خانه پدرش جندان جامه نبود که اورا بچند وقطره روغن
نداشت که نافش چرب کنند ویا چراغ افروزد او اورا چهار دختر بود ورابعه چهارم بود
ازین سبب اورا رابعه گویند مادرش گفت که بفلان همسایه رو وروغن وچراغ
بخواه وپدر رابعه عهد کرده بود که از خلق چیزی نخواهد برخاست وبدر خانه همسایه رفت
وباز آمد گفت که او خفته است جواب نداد پس بدل تنگ بخفت پیغمبر علیه السلام را بخواب دید
گفت چرا غمگین شده این دختر ستیده است که هفتاد هزار امت من از شفاعت او خلاص
شوند پس پیغمبر فرمود که برخیز پیش عیسی زاذروه که او امیر بصره است وبگو بران که هر شب
صد بار صلوة برمن میفرستادی وشب آدینه که گذشت فراموش کردی کفارت
آن چهار صد دینار زر حلال بمن ده پدر رابعه چون بیدار شد این خواب برکاغذی نوشته
بدربیرای عیسی زاذ برد چون کاغذ بوی رسید از شادی انکه رسول خدا مرا یاد
کرده است ده هزار درم صدقه داد وچهار صد دینار به پدر رابعه عطا نمود وی بزندانخانه
برد وصف سکر دچون رابعه بزرگ شد مادرش وپدرش نماند ودر بصره قحطی عظیم
پدید آمد خواهران رابعه متفرق شدند ورابعه بدست ظالمی افتاد اورا بچند درم بفروخت
رابعه یم روزه داشتی وخدمت خواجه میکردی وهمه شب نماز گذاردی نیم شب
خواجه از خواب بیدار شد آوازی شنید چون نگاه کرد رابعه را دید در سجده میگفت الهی
تو میدانی که هوای دل من در موافقت فرمان تست وروشنائی چشم من در خدمت

درگاه تو اگر کاربدست من بودی یکی [illegible] از خدمت تو نیاسودمی اما تو مرا زیردست
مخلوقی کردهٔ بخدمت تو ازان دیر می آیم خواجه او برخاست و با رابعه گفت که من ترا از
بهر خدا آزاد کردم خواه اینجا باش خواه هرجا که خاطر تو بخواهد برو رابعه دستوری خواست
و برفت و بعبادت مشغول گشت گویند شبانروزی هزار رکعت نماز کردی و گاه گاه
بمجلس خواجه حسن بصری رفتی که استاد او بود بعضی بزرگان مثل سلطان المشایخ شیخ
نظام الدین اولیا و غیره میگویند که وی چند روز در مطربی افتاد و باز ازان افعال
توبه کرد و در خرابه ساکن شد بعد ازان صومعه کردند انجا عبادت نمود بعد ازان عزم
حج کرد در بادیه میرفت و خری داشت که رخت برو نهاده بود در میان راه خر بمرد
و اهل قافله گفتند که مارخت تو برداریم گفت من بتوکل شما یان نیامده ام شما
بروید قافله برفت رابعه گفت الهی چنین باید که عورت عاجز را بخانه خود خوانده
و در میانه راه خرم را هلاک کردی در حال خبر برخاست رابعه بار برو نهاد و برفت
و رابعه چون بمکه رفت در بادیه چند روز بماند و گفت الهی دلم بگرفت کجا بروم من بکلوخی
و آن خانه سنگی من ترا میخواهم خانه را چه کنم حق تعالی بوسطه بدش خطاب کرد که ای رابعه
در خون هژده هزار عالم میشوی ندیدی که موسی این آرزو کرد چند روزه تجلی کوه
افگندم پاره پاره شد بار دیگر بمکه میرفت کعبه را دید که در استقبال او آمده گفت
از جمال کعبه چه شادی کنم مرا رب البیت میباید کعبه چه کنم گفتند که روزی رابعه را بخانه
خواجه حسن بصری گذر افتاد و خواجه حسن بصری بر بام صومعه چندان رسیده بود که از نماز دادن

فقره ۱۰

قطره آب میچکید رابعه تفحص کرد که اینجا آب چه جوله معلوم شد گفت ای حسن اگر این گریه از
رعونات نفس نیست آب چشم خود نگاه دار تا درون تو دریا نشود خواجه حسن را این سخت
آمد هیچ نگفت روزی رابعه را دید بر لب آب وضو میساخت خواجه حسن سجاده بر لب آب انداخت
و گفت ای رابعه بیا تا اینجا دو رکعت نماز کنیم رابعه گفت ای استاد چون در بازار دنیا
اهل آخرت را عوض دهی چنان باید چیزی کنی که ابنای زمان از آن عاجز باشند
پس رابعه سجاده در هوا انداخت و گفت ای استاد اینجا آی تا از چشم خلق پوشیده
تر باشیم پس خواست که دل خواجه حسن بدست آرد و گفت ای استاد آنچه تو کردی گاهی
بکند و آنچه من کردم یکبی بکند و کار ازین هر دو برونست نقلست که روزی خواجه
حسن بصری با یاران بخانه رابعه رفت و رابعه را چراغ نبود و همسایگان را چراغ می یافت
رابعه پنبه بر انگشتان خود بزد مثل شمع منور گشت روزی خواجه حسن رابعه را
گفت رغبت شوهر داری جواب داد عقد نکاح بر وجود باید و اینجا وجود کجاست
من از آن خود نه ام من از آن ویم و در سایه حکم او از و خطبه باید کرد و گفت ای رابعه
این درجه بچه یافتی گفت از آنکه همه یافتها را گم کردم و روزی خواجه حسن گفت او را
چون بینی گفت من او را بچون دانم نقلست که خواجه حسن گفت اگر یک نفس
از دیدار حق محروم مانم در آخرت خجلان بگریم و بنالم که همه اهل بهشت و دوزخ
را بر من رحمت آید رابعه گفت این سخن نیکوست اما اگر در دنیا یک نفس از ذکر حق
غافل نباشد را بعه پرسیدند که حقرا دوست میدارد گفت بلی گفتند شیطان را دشمن میدارد

گفت ایمی دوستی رحمان با عداوت شیطان نمی پردازم گفت رسول خدا صلی الله
علیه وسلم را بخواب دیدم فرمود رابعه مرا دوست میداری گفتم یا رسول الله که باشد که ترا
دوست ندارد ولیکن محبت حق مرا خنان فرو گرفته است که دوستی و دشمنی غیر
در دلم نمانده است وقتی یکی از مشایخ پیش رابعه حکایت دنیا میکرد رابعه گفت تو دنیا را
عظیم دوست میداری اگر دوست نمیداشتی ذکر نمیکردی روزی رابعه گفت الهی اگر
فردای قیامت مرا بدوزخ فرستی سری از اسرار تو آشکارا کنم که دوزخ هزار سال
راه بگریزد جون وفاتش نزدیک رسید بزرگان بر بالین او بودند گفت برخیزید و جای
خالی کنید برای رسولان حق برخاستند و بیرون آمدند بعد از وفات او را بخواب دیدند
و از حال گور و منکر و نکیر سوال کردند گفت چون آن جوان مردان در آمدند گفتند من یک
گفتم باز گردید و حق تعالی را بگویید که ترا چندین هزار خلقند بیرزنی را فراموش نکردی من
که از هر دو جهان ترا دارم هرگز فراموش نمیکنم وفات او در زمان خلافت ابو العباس
عبد الله بن محمد که اول خلیفه بنی عباس بود در سنه خمس و ثلثین و مایه واقع شد و در قدس
مدفون گشت رحمة الله علیها یکی بود خود ز خود جدا ماند من و تو رفته و خدا مانده

طبقه چهارم در بیان مجملی از احوال خواجه عبد الواحد بن زید و ذکر خواجه حبیب عجمی و غیره
آن رئیس افراد و آن پیشوای اوتاد و آن گنج هدایت و آن کان ولایت که فارغ
از وسواس و کید و اصل حق خواجه عبد الواحد بن زید قدس سره مرید و خلیفه بزرگ
خواجه حسن بصری بود و از دست خواجه کمیل بن زیاد نیز خرقه خلافت پوشیده او را

غلامه

کمالات وخوارق عادات بسیار بود ودر ترک تجرید وسیتی قوی داشت واو هم
در ریاضات ومجاهدات وترک وتجرید وذوق وعشق در عهد خود نظیری نداشت امام عبد الله
در تاریخ یافعی نوشته است که او تا مدة چهل سال نماز فجر را بوضوء عشا میکرد ودر سیر الاولیا
نقل میکند که وقتی جماعتی درویشان بخدمت او نشسته بودند وگرسنگی بغایت اثر
کرده وچیزی موجود نبود که بخورند لاچار خواجه عبد الواحد زید درخواست کردند که ما را حلوای
مطلوب است خواجه جون یارا از ادرین امر بی اختیار دید روسوی آسمان کرده مطلوب
انها بحضرت عزت درخواست نموده فی الحال دینارهای زر بارید ان گرفت فرمود
همانقدار ازین دینارها بستانید که حلوای بقدر کفاف موجود شود همچنان کردند خواجه ازان حلوا
هیچ نخورد امام عبد الله یافعی رحمه الله علیه اکثر حکایات غریب ازوی در روضة الریاحین
نقل میکند از انجمله بعضی نوشته می آید نقلست که عبد الله زید گفت زنانوی مرا بیماری
شل رسیده بود ومن بغایت ازار میکشیدم شبی استاده بجهة نماز پس طاقت نیاورد
در من شبستم وسر در محراب کرده خسپیدم ناگاه دیدم دختری بغایت حسن صورت
وصفای رنگ درمیان جمعی دختران نیک سیر آراسته بجانب من نگاه کرده بان
دختران گفت که بردارید این را چنانکه بیدار نشود پس من چی دیدم که مرا برداشتند
وفرمود که بساط نرم بگسترانید وبالین بنهید آنها هفت نهالی گسترانیدند که در دنیا
آن قسم ندیده بودم وتکیه های سبز ونیکوران بستر نهادند ومرا بالای آن خوابانیدند و
انواع عطریات دکلهای یاسمن برمن ریختند پس آن دختر قریب من آمد ودست

خود برجای درد بنهاد و مراشتفای کلی حاصل شد گویا کابی از آزار رسیده بود هم در روضه

ایراهیمین نقل میکند که گفت عبدالواحد زید وقتی قصد غزا داشتم و اماده شدم بران یکی

از اصحاب من این آیه بخواندان الله اشتری من المومنین انفسهم و اموالهم بان لهم

الجنة یعنی بدرستی که حق تعالی خریدست از مسلمانان ذاتها و مالهای ایشان باین بدرستی

که مر ایشان راست بهشت و در برابر آن پس ایستاده بود انجا کودکی پانزده ساله که بسیار مال

میراث پدر یافته بود بمجرد شنیدن این آیت مذکور گفت یا عبدالواحد راست است این قول خدا گفتم

راست است پس گفت آن کودک که گواه باشید شما که فروختم من ذات و مال خود را باین

که مر اینست بعد ازان آن کودک بعبت کرد از من و تمام مال خود را خرج نمود در راه حق

تعالی مگر یک اسپ و سلاح خود بجهة غزا نگاه داشت و روز دیگر بجرب با کفار همراه ما برآمد

و در روز روزه میداشت و در شب بنماز ایستاده میماند تا گاه فریاد برآورد که وا شوقاه الی

العینا المرضیة ازین وادی گودک یاران من گفتند که شاید تباه گشت عقل و شعور این

پس باوی پرسیدم که ای دوست کیست این عیناء مرضیه گفت بدرستی که نا

پدید شدم و دیدم که اینک پیش من امده گفت که برو جانب عیناء مرضیه و در آورد

مرا بر مرغداری که در ان جوی بود از آب و بر کرانه جوی دختران دیدم که در بیت و در

خلعت و زیور آنها را بیان نتوانم کرد چون مرا دیدند خرم و شاد گشتند نزدیک

عیناء مرضیه گفتم در شماست عیناء مرضیه جواب دادند که ماخذ مکان این ادیم بگذر

بتیسیر چون از انجا گذشتم جوی دیگر از شیر دیدم و بر لب آن [illegible] ازین هم خوبتر

مشاهده

مشاهده کردم آنها نیز همان جواب شنیدند که پیش تر رو بمطلوب خود ما خذ مستکاران اویم
چون از آنها گذشتم جوی دیگر دیدم از شراب و کناره آن دختران صاحب جمال گفتم
عیناء مرضیه در شماست گفتند یا ولی الله پیش تر رو که ما خذ مستکاران اویم چون از آنها
گذشتم جوی دیگر دیدم از شهد خالص و دختران خوبتر از حسن آنها نیز همان جواب گفتند
که عیناء مرضیه پیش تر است از آنها گذشته نزدیک خیمه رسیدم که از مروارید سفید
بود و بر در خیمه دختری بحسن و خلعت آراسته هرگاه مراد دید خرسند گشت و آواز داد
نکس را که در میان خیمه بود دختری بحسن و خلعت آراسته هرگاه مراد دید خرسند گشت الخ
که ای عیناء مرضیه نیست شوهر تو که از سفر باز آمد پس من نزدیک شدم و بخیمه در آمدم
دیدم که عیناء مرضیه نشسته است بر تخت زرین مکلل بمروارید و یاقوت بمجرد دیدن
فریفته او شدم وی گفت مرحبا بک یا ولی الرحمن پس قریب وی شدم و دست بگردن
وی افگندم گفت آهسته باش که هنوز دستوری نیست زیرا که در تو روح حیوة تا امشب
تو روزه خواهی گشود نزدیک ما پس بیدار شدم و قرار بخود ندارم عبد الواحد
زنده کودک تمام کرده بود که فوجی از غیبیان نمایان شد پس اول آن کودک بر آنها تاخت
و نه گز ابریشم بر دور او آورد و هم خود شهید شد چون بر سر او رسیدم دیدم که او در خون خود
میطپد و میخندید بقهقه تا که جدا شد از دنیا رحمة الله علیه و هم در روضة الریاحین منبوسید
که روزی مردم از اهل قریش نزد عبد الواحد زید آمدند از تنگی احوال خود شکایت کردند وی
سر بسوی آسمان برداشت و گفت الهی سوال میکنم ترا بنام تو که بلندست و بزرگ میکنی

کوید کراین سخن آن

بیان نام هر کرا میخواهی اولیا خود را ۱۰ می فهمکنی آن نام بر کزین را نیک رویی
ده مایا زا از نزد خود همین وقت پس او آوازی سخت از آسمان ظاهر شد و پر کنده افتاد
دینارها و درمها و برداشتند آن محتاجان دینار و درم و درم را کمالات و خوارق
عادات وی بیشتر از انست که در قلم آید و فات وی در سنه ست و سبعین و مایه در بصره
ذان صاحب یقین بیکمان ان خلوت نشین بی نشان ان فقیر عدی رئیس قوم
حبیب عجمی قدس سره مرید و خلیفه خواجه حسن بصری بود و کرامات و ریاضات شامل
داشت و در تذکرة الاولیا احوال او را مفصل ذکر کرده است و من مختصر ازان میکویم که او
ابتدائی حال مالدار و بر خوار بود بعد ازان بخدمت خواجه حسن بصری آمده ازان فعل توبه
کرد و ارادت آورد و مالها که جمع کرده بود همه را بر راه خدا تعالی صرف نمود تا چنان
شد که هیچ نماند بر لب فرات صومعه ساخت و در انجا بعبادت مشغول شد در روز بخدمت
خواجه حسن بصری علم می اموخت و همه شب عبادت میکرد و او را عجمی ازان کویند
که قرآن درست نتوانستی خواند چون مدتی برامد آن او بیتواند و لغت تفقه می یابد
و حبیب بعبادت مشغول شد کاهی شب در خانه میرفت و زنش میکفت چیزی
آورد وی حبیب کفت انکس که من برای وی کار میکنم کریم است فاطر نمیکذارد مرا بر عبادت
مشغول کشت تا ده روز تمام کذشت دهم روز اندیشه بخاطر کرد که مشغول بخانه
برم چهل حمالی بر خانه او فرستاد با یک خروار آرد و حمالی دیکر یک مسلوخ کوسفند
و حمالی دیکر با روغن و عسل و جوانی ماه رویا سیصد درم نزد زن حبیب را کفت که خداوند کار

فرستاده است و میگوید که حبیب بگوتا کار افزاید تا من در مزد او افزایم این بگفت
و برفت چون شب حبیب در خانه آمد زنش استقبال کرده سر گذشت را بیان نمود
پس حبیب را شادی پیدا شد بکلی دل از دنیا بشست و بروی بحق آورد و از بزرگان مستجاب
الدعوات شد تا روزی زنی بیامد که پسری داشتم غایب شد مرا از فراق او طاقت
نماند بسیار بگریست حبیب دعا کرد در حال پسرش بخانه رسید نقلست که نماز شام
خواجه حسن بصری بصومعه او رسید و حبیب در نماز پیش رفته بود الحمد را الله میخواند خواجه
حسن گفت نماز در پس تو درست نباشد تنها نماز کرد آنشب خدایتعالی را بخواب دید
گفت الهی رضای تو چیست فرمان شد ای حسن رضای من در پس حبیب نماز گذاردن
بود نگذاردی پس تفاوت است از زبان راست کردن تا دل راست کردن روزی
از کسان حجاج ظالم خواجه حسن بگریخت و در صومعه حبیب شد هر چند تفحص کردند نیافتند برگشتند
خواجه حسن بیرون آمد گفت چه خواندی که مرا ندیدند گفت دوازده بار آیة الکرسی و ده بار من
الرسول و ده بار لم یلد گفتم الهی خواجه حسن را تو بپوشیدم نگاهش دار روزی بر لب دجله خواجه
حسن در کشتی حیران شده بود حبیب آمد و بگذشت خواجه حسن استاده بماند متعجب شد
که علم را از من آموخته است و این ساعت بر من فوقیت کرد و در آب برفت پس
خواجه حسن با حبیب گفت که این درجه بچه یافتی گفت من دل را سفید میکنم و تو کاغذ سیاه
میکنی خواجه حسن گفت سبحان الله علم من دیگر از منفعت کرد و حیرانه و اگر کسی را
کمال آنست که در پیش حبیب بالا بود از درجه خواجه حسن چنین نیست که هیچ خیر در راه خدا

بزرگان را دیده حبیب را کمتر شمرند
که حسن گفت حبیب گفت در خواجه

تعالی بالاتر از درجه علم اسرار نباشد که فرمان آمد مصطفی علیه السلام را و قل رب زدنی
علما و در کلام مشایخ آمده است که کرامات در درجه چهارم است از طریقت و اسرار علم
در درجه شانزدهم بحجه آنکه کرامات از عبادت خیزد و اسرار از تفکر و مثال اینجا سلیمان
است که آن کار که او داشت در عالم کس نداشت دیو و پری و آب و باد و دد و حوش و طیور
مسخر او بودند و با بساط چل فرسنگ در هوا میرفت و مفهوم کتاب را که از علم اسرار بود به
موسی دادند و سلیمان با آن عظمت متابع کتاب موسی بود علیه السلام و هر گاه غریب
قرآن میخواندند زار زار میگریست گفتند قرآن نمی فهمی گریه از چیست گفت زبانم عجمی است
اما دلم عربی درویشی گفت حبیب را دیدم بمرتبه عظیم گفت او عجمی است انیمرتبه از
کجا از کجا آورد گفتند آری او عجمی است اما حبیب است نقلست که جوانی را بردار کردند و همه ران
شب او را بخواب دیدند در مرغزار بهشت خرامان گفتند تو نه فلان بودی این درجه
از کجا یافتی گفت دران ساعت که مرا بدار کردند خواجه حبیب عجمی بگوشه چشم در
من نگاه کرد و دعایی او مستجاب شد کمالات او بیش از پیش است رحمة الله علیه

ذکر آن سوخته جمال ان گم شده وصال ان عاشق عالی مقام خواجه عتبه بن غلام
قدس سره مقبول اهل دلان بود و درویشی عجیب داشت ستوده زبانها بود و ثنا کرده
خواجه حسن بصری و سبب توبه او آن بود که در ابتدای حال بکسی نظر کرد و ظلمتی در دلش
پدید آمد آن سر پوشیده را از حال او خبر کردند گفت که از ما کجا دیده است او
گفت چشم در حال چشم خود بر کند و بر طبقی نهاده پیش عتبه فرستاد و گفت آنچه دیده

به پیش عتبه بیدار شد و توبه کرد و بخدمت خواجه حسن بصری رفت تا چنان شد که نوبت
را جو بدست خود او دی آرد کردی و با آب نم دادی و با آفتاب خشک کردی
در هفته یکی از آن بخوردی و به عبادت مشغول شدی یکی از وی پرسید که در هفته یکبار
چرا میخوری گفت از کرام کاتبین شرم دارم که در هفته یکبار بمتوضا میروم وقتی بر
کناره دجله رسید پای بر آب نهاد و بگذشت خواجه حسن بر ساحل بود متعجب ماند
برو گفت این درجه یافتی گفت سی سال است تو آن سیکنی که میفرماید و من آن
میکنم که او میخواهد و این اشارت بتسلیم و رضا بود از خواجه عبد الواحد زید پرسیدند
که هیچکس را دانی که بحق مشغول شد جز بنجات خود گفت دانم که این ساعت در آید
عتبه بن غلام در آمد گفتند ای عتبه در راه کرا دیدی گفت هیچکس را ندیدم با وجود راه
او در بازار بود وقتی محمد سماک و ذو النون مصری رحمة الله علیه با اصحاب پیش رابعه
بصری نشسته بودند خواجه عتبه بن غلام پیراهن نو پوشیده بود خرامان در آمد محمد
سماک [illegible] خواجه عتبه گفت چگونه نخرامم که من غلام جبار بودم این
گفت و بنهاد نگه کردند جان بحق تسلیم کرده رحمة الله علیه

و آن غواص دریای دین آن مستغرق در بحر یقین آن ناظر عین بین قطب وقت
خواجه عبد الله حسین قدس سره از زنادو عباد متصوفه بود و منور عارفان و متوکلان
در حلال خوردن مبالغی تمام داشت و با یوسف اسباط هم صحبت بود و اصل کوفیست
و مذهب سفیان الثوری داشت و در فقه و معاملت در حقیقت کلمات رفیع گفتی

فتح موصلی قدس سره گوید که اول او را دیدم گفت ای خراسانی از چهار چیز بترس چشم و زبان و دل و هوا بهشت جای که منکر گنجد و بزبان غیر از ذکر چیزی مگوی و دل نگه دار از خیانت و کبر بر مسلمانان و هوا نگاه دار در سر و هیچ مجوی هوا اگر این هر چهار برین صفت نباشد خاک بر سر باید کرد و هم وی گفته که در کار خداوند خویش هیچ مگزین که او ترا از همه چیز بایست اغنی و اعد الهیای و المبادی

و ان عاشق جمال آن شهید تیغ و جلال ان با الاتفاق ولی خواجه فتح بن علی الموصلی قدس سره از بزرگان متقدم موصلت و بشر حافی از نظران اوست روزی بخانه بشر حافی رفت گفت اگر چیزی خوردنی داری بیار طعام آوردند که بخورد و باقی در گلیم نهاد و ببرد دخترک که آزاد دید گفت میگویند فتح امام متوکلان است انکه طعام برداشت و ببرد بشر حافی گفت او شما را می آموزد که چون توکل درست شود هیچ زیان ندارد و شیخ الاسلام گوید که بر تن تجرید درست شود ملک سلیمان معلوم نبود و چون تجرید درست نشده باشد آستین افزونی از مردست ملوم بود و هم در نفحات گوید که پیش از بشر حافی هفت سال روز عید اضحی وی در کوچها میگذشت دید که قربانیها میکردند گفت الهی تو دانی که چیزی ندارم که برای تو قربان کنم من این دارم و بس انگشت بر گلو نهاد و بیفتاد چون نگاه کردند جان بحق تسلیم کرده بود خطی سبز بر گلوی وی ظاهر بود در سنه عشرین و مائتین رفت از دنیا رحمة الله علیه

آن سر حلقه صوفیان اهل صفا ان در عصر خویش همه را مقتدا آن امام باطن چنانکه
امام ظاهر کوفی عارف کامل خواجه ابو هاشم صوفی قدس سره از مشایخ شام بود در اصل
کوفیت کنیتش مشهورست و با سفیان ثوری معاصر بود و سفیان گوید که من ندانستم
که صوفی چه بود تا ابو هاشم صوفی را ندیدم بودم و پیش ازوی بزرگان در مشرب صوفیه
بودند بزهد و ورع و معاملت نیکو در طریق توکل و طریق محبت لیکن اول کسی که اورا
صوفی خواندند ابو هاشم بود پیش ازوی کسی را بدین نام نخوانند بودند و در لفظ صوفی
اختلاف کرده اند بعضی گویند که صوفی مراد از صفا یعنی اهل صفا را صوفی گفت و بعضی گویند
که صوفی مراد از اهل صوفه اند هر که خرقه از صوف بپوشد او را صوفی نامند و حضرت شیخ
شرف الدین یحیی منیری در شرح آداب المریدین می نویسد که غایت فقر ابدایت
تصوف است صوفی نامی است مر کاملان اهل ولایت را و محققان اولیا را بدین
نام خوانند که اهل صفا اند این درجه بر ایشان بسمت کرده اند یکی صوفی دوم متصوف
سیوم متصوف پس صوفی آن بود که از خود فانی بود بحق باقی و از قبضه طبایع رسته
و بحقیقت پیوسته خود و متصوف آن که بمجاهدات این درجه را میطلبد و اندر طلب خود را
و در معاملت ایشان راست میکند و متصوف آن بود که برای جاه و حظ دنیا خود را
مانند ایشان کند و از کار و معنی صوفی و متصوف خالی بود چنانچه مفصل در مذهب
صوفیان اهل صفا ذکر افتاده است اما حقیقت فقر آنجا آنست که ابن جلاء رحمه الله
علیه گوید که فقر آنست که ترا نباشد و چون باشد هم ترا نباشد چنانچه سلطان المشایخ

قدس سره فرمود الفقر هو الفقد واین نهایت کار تصوف است یحکم النهایة هو الرجوع
الی البدایت وهمچنین اول خانقاهی که برای صوفیان بنا کردند آنست که بر ملة شام کردند
سبب آن بود که روزی امیر ترسا بشکار رفته بود در راه دوتن را دید از نیطایفه که فراهم
رسیدند دست در آغوش یکدیگر کردند وهم انجا بنشستند انچه داشتند از خوردنی پیش
بنهادند وبخوردند انگاه برفتند امیر ترسا را معامله والفت ایشان با یکدیگر خوش آمد
یکی از ایشان را بخواند وپرسید که او که بود گفت ندانم گفت ترا چه بود گفت هیچ چیز
از کجا بود گفت ندانم آن امیر گفت پس الفت چه بود شما را با یکدیگر درویش گفت این ما
طریقت است گفت شما را جایی هست که انجا فراهم آیید گفت نی گفت من برای شما
جایی بسازیم تا یکدیگر انجا فراهم آیند پس خانقاه بر ملة شام بساخت وهم در نفحات از
منصور عمار دمشقی نقل میکنند که ابو هاشم صوفی بیمار بود بیماری مرگ دیر اگفتند خود را
جوان می یابی گفت بلای عظیم میبینم اما هوا سیتی مهر ودوستی پیش از بلاست یعنی
بلا بزرگست اما در جنب مهر ودوستی حقیر است وقتی سلام کردند بعد از بعد هوا بلا
هوا نبودی سنه وفاتش در نظر نیامده ولیکن معاصر سفیان ثوری بود رحمة الله علیه

کی بود خود ز خود جدا مانده ☆ من وتو رفته وخدا مانده ☆

طبقه پنجم در بیان مجملی از احوال خواجه فضیل بن عیاض وذکر سفیان ثوری وغیره ان مقدم
تابیان آن معظم نابیان آن آفتاب کرم وجهان آن دریای ورع ومعرفان
دل از دو کون کرده اعراض ابو علی خواجه فضیل بن عیاض قدس سره مرید وخلیفه خواجه

عبدالواحد زید بود در نفحات مینویسد که از طبقه اولیاست کنیت او ابو علی واصل از کونه است
وگفته اند که اصل از خراسان بود از ناحیت مرو وگفته اند که سمرقند زاده است وبیاورد
بزرگ شد وکوفی الاصلست وشیخ فرید عطار گوید که وی از کبار مشایخ بود وعیار طریقت
وغواص بحر حقیقت ومرجع قوم در ریاضات وکرامات شانی رفیع داشت ودر ورع
ومعرفت بهمتا بود اول حال او چنان بود که پلاس پوشیده وکلاهی پشمین بر سر
وتسبیحی در گردن افکنده ویاران بسیار داشت همه در ره زن هر جا که کاروان
بزدندی پیش او آوردندی وی قسمت کردی که مهتر ایشان بود وآنچه خواستی نصیب خود
برداشتی واز ان مسجد شدی وهر که نماز بجماعت نکردی او را دور ساختی ودر ابتدا بر زنی
عاشق بود آنچه در راه زنی بدست آوردی ویرا فرستادی وگاه گاه پیش وی
رفتی ودر هوای او گریستی وبسبب محبت آن زن در هر کاروان که زن بودی آن
کاروان آزار نکردی وهر کس را بقدر مایه چیزی گذاشتی روزی با جماعتی از یاران قریب کاروانی
سیدی در میان کاروان این آیه میخواند الم یان للذین آمنوا ان تخشع قلوبهم لذکر الله
بعنی نیامد وقت آن بیامد که این دل خفته شما بیدار کرد دون تیری بود که بر دل خواجه
فضیل آمد ویرا رقتی پیدا شد واز ان فعل توبه کرد وخصما را خشنود کرد اینکه در باورد
جهودی بود که هیچ نوعی خشنود نمیشد بعد از رد وبدل جهود گفت من سوگند خورده ام
تا مالی ندهی عمل نکنیم اکنون زیر بالین من زر است بردار وبمن ده خواجه فضیل دست
بزیر بالین او کرد زر بیرون آورد وبدست او داد جهود گفت اول اسلام عرض کن

خواجه فضیل گفت اینجه حال است گفت در توریت دیدم بودم که هر که توبه بصدق کند
خاک در دست وی زر گردد و من امتحان کردم زیر بالین من خاک بود بر دست تو زر
شد دانستم که توبه تو بصدق است بعد ازان خواجه فضیل بکوفه آمد با امام ابو حنیفه صحبت داشت
و اولیا را بسیار را دریافت بعد ازان بمکه رفت و عزلت اختیار کرد و پیوسته بحق مشغول
میبود سفیان ثوری گوید قدس سره که شبی پیش خواجه فضیل رفتم ایاتی و اخباری میگفتم
مبارک بود و بهترین صحبتی که چنین نیک صحبت هرگز نباشد خواجه فضیل گفت بدانکه چیزی
و تباه صحبتی بود گفتم چرا گفت از بهر انکه تو همدران بودی تا چیزی گویی که مرا خوش آید
و من بدانکه جوابی گویم تا ترا خوشتر آید هر دو بسخن یکدیگر از حق باز ماندیم پس تنهایی
بهتر و مناجات باحق اولیتر و هم وی گفت میخواهم که بیمار شوم تا بنماز جماعت نیاید فرصت
و خلق را نباید دید و گفت منت عظیم قبول میکنم از کسی که بر من بگذرد و مرا سلام نکند
و چون بیمار شوم به عیادت من نیاید و گفت چون شب در آید شاد شوم که مرا خلوتی بود
تفرقه و چون صبح بر آید اندوهگین شوم از دیدار خلق که مرا از ثنا [illegible] رسد [illegible] و بیزار
از زبان وی گفته ست ۵ ازان تنهای و ملک غریب شد هوس یارا که روزی یابند
نشناسیم ما کس را و کس ما را ۵ نقلست که شبی هارون رشید خلیفه برای زیارت خواجه
فضیل رفت او بتلاوت قرآن مشغول بود در بزد و گفت کیست فضیل بر یکی وزیرش
جواب داد که امیر المومنین ست گفت پیش من چه کار دارد و مرا نیز با وی چه کار است
فضیل بر یکی گفت اطاعت اولوالامر واجبست گفت مرا تشویش میدهد بر چراغ

نشاندو در واز کرد هارون در آمد و دست دراز کرد ناگاه بدست خواجه فضیل رسید
گفت این چه بزرم دست است اگر از آتش دوزخ خلاص یابد هارون در گریه آمد و گفت زیادت
کن گفت پدرت عباس عم مصطفی علیه السلام بود در خواست کرد تا بر قومی امیر شود
پیغمبر گفت یا عم ترا ازین امر طاعت حق بهتر است باز هارون گفت زیادت کن گفت
گفت عمر بن عبد العزیز را بخلافت نشاندند سالم بن عبد الله و محمد بن کعب را بخواند و گفت
برین کار مبتلا شدیم تدبیر من چیست گفتند اگر خواهی فردا نجات یابی پیرا ز اچون پدر
و جوانا ز اچون برادر و کودکا ز اچون فرزند و زنا ز اچون خواهر میدان الغرض بعد از
بسیار جون فارغ شده هارون سر در پیش نهاد خواجه فضیل گفت این پندهای
من ترا سود نکرد همین جا ظلم اغاز کردی من ترا نجات میخواهم تو مرا در بلا می اندازی
این بگفت و برخاست هارون نیز رخصت شد و باوزیرش گفت که مرد بحقیقت
خواجه فضیل است هم وی گفته که من حق تعالی را بدو سیتی پرستم نه بترس ازوی بپرسیدند
[illegible] عقل گفتند اصل عقل چیست گفت علم گفتند اصل علم چیست
گفت صبر و در نفحات لویه که خواجه فضیل را پسری بود علی نام از پدر بهتر بود در زهد و
عبادت و ترس او و یکی در مسجد حرام نزدیک زمزم خواندی برخواند و یوم القیمة یزی
المجرمین الی اخره وی بجرد شنیدن اهی برکشید و جان بجانان سپرد و تسلیم کرد شیخ
الاسلام گفت سر که بمیرد از عشق باید که چنین میرد از عشق میرد که یک اشارت بمیرد
نقلست خواجه فضیل را سی سال کسی خندان ندیده بود مگر آنروز که پسرش وفات

نمود تبسم کرد گفتند که ای خواجه چه وقت خنده است گفت خدایتعالی راضی بود بمرگ او من نیز
موافقت رضای او تبسم کردم کمالات وخوارق عادات او ازان برتر است که در قلم آید
چون وفاتش نزدیک رسید دو دختر داشت عیال خود را گفت چون مرا دفن کنید ایشانرا
بر کوه بوقبیس ببرید و بگویید الهی فضیل مرا وصیت کرد که ایشانرا بتو سپردم بعد از وفاتش
همچنین کردند در حال امیر یمن با دو پسر بگذشت و ایشانرا بدید و احوالش پرسید از نشو
حقیقت اظهار نمود پس همانوقت هر دو دختر را با هر دو پسر خود نکاح کرد و به یمن برد و وفات
او در ماه محرم سنه سبع وثمانین ومایه در گذشت چنین واقع شد که متقی سورة القارعه بر
خواند خواجه در حال نعره بزد و جان بداد رحمة الله علیه

ذکر آن تاج دین و دیانت ان شمع زهد و امانت ان استاد دینوری امام وقت خواجه
سفیان ثوری قدس سره از بزرگان روزگار بود شیخ فرید عطار قدس الله سره گوید
او را امیر المومنین گفتندی هرگز خلافت نکردی مقتدای بحق بود و صاحب قبول در علم
ظاهر و باطن نظیری نداشت و از مجتهدان بیگانه بود یعنی ابو حنیفه و شافعی و مالک
و سفیان و در ورع و تقوی بنهایت بود و ادب شواهد عنایت داشت و بسیار
مشایخ کبار را دیده بود و از اول کار را زانچه بود دزه بر نگشت ابراهیم ادهم او را بخواند که
بیا تا سماع حدیث کنم در حال بیامد ابراهیم گفت من خلق او را می آزمودم و الا او در
ورع از ما برتر بود و ویرا ثوری ازان گویند که روزی بغفلت پای چپ اول در مسجد نهاد
او آزی بشنید که ای ثور ثوری مکن بمجرد شنیدن آواز هوش او روی بر نفت و در گریه

شد و به روایتی پائی در گشت زاری نهاد و آزمذکور شنید نقلست که خلیفه وقت
روزی پیش او نماز میگذارد و در نماز بمحاسن حرکتی میکرد سفیان ثوری گفت
این نماز نماز نبود خلیفه را بد آمد و آن در دل داشت وقت دیگر فرمود که داری فرو
برند و او را بردار کنند تا دیگری اینچنین دلیری نکند دو بزرگ از نیمقدمه واقف شدند
بپرسش گشتند که او را خبر دار سازند و دلتنگی بسیار اظهار نمودند سفیان گفت مرا با جان آویزش
نیست ولیکن حق تعالی کارهای دنیا آسان کند پس آب در چشم او آورد و گفت بار خدایا
بگیرش تا از گرفتن غطیم خلیفه ربخت بود و ارکان دولت گرد پیش برق داری چترانی
دران سراپرده خلیفه با ارکان دولت بیکبار در زمین فرو رفتند بر آن دو بزرگوار
گفتند که دعا مستجاب بدین تعجیل ندیده ایم سفیان گفت آری ما آبروی خود بردیم
درگاه بردیم چون خلیفه دیگر بر جای وی بنشست معتقد سفیان گشت نقلست
که جوانی را جع فوت شده بود آهی بر کشید سفیان ثوری گفت چهار حج کرده ام
و دوازده بار پیاده من را گفت دادم آن شب بخواب دید که او را گفتند که سودای
کردی اگر بر همه عرفات رحمت کنی تا تو نکرشوند نقص است که وی دایم از زدی موت
میکرد چون مرگش قریب رسید میگریست و گفت مرگ با آرزو منیخواستم اکنون
سخت آمد آخر درد شکم غالب شد هر مرتبه آبدست میکرد و وضو میساخت و بنماز
مشغول میشد آنشب که وفات خواهد کرد بیست مرتبه چنین کرد میگویند که هزار دینار میراث
مانده بود آنوقت بدر آورد که صدقه دهید مردم حیران ماندند که سفیان همیشه برای قوت یومیه

چندین

عاجز بود این زر کجا داشت سفیان گفت این پاسبان دین ما بود اگر نفس حامه و خوراک
طبیبی تسلی او بدین زر میکردم هر چند مرا بدین حاجت نبود پس کلمه شهادت بگفت
و جان بحق تسلیم کرد پس او را بخواب دیدند گفتند چون جرگردی با وحشت و تاریکی گور
گفت گور مرغزاریست از مرغزار بهشت چه جای وحشت دیگری بخواب دید گفت خدایتعالی
با توجه کرد گفت یکقدم بر صراط نهادم دیگر در بهشت بات سفیان ثوری فی البصرة سنه احدی و
و مایه رحمة الله علیه و ان چراغ شرع و ملت ان شمع دین و دولت ان امام وصوفی
ابو حنیفه نعمان بن ثابت الکوفی قدس سره سلسله نسب وی با نوشیروان اکسری
میرسد و بقولی بکنار زنگ برادر نوشیروان اکسری میرسد شیخ فرید عطار گوید رحمة الله علیه که
صفت کسی که همه زبانها ستوده باشد و همه دلها مقبول که تواند گفت ریاضات
و مجاهدات و خلوت و مشاهدات او را نهایت نبود و در اصول طریقت و فروع شریعت
مرتبه رفیع داشت و نظیر نداشت و بسیار بزرگان را دیده بود با امام جعفر صادق رضی
الله عنه صحبت داشت چنانچه خود گفته لولا السنتان لهلک النعمان یعنی اگر نبودی
دو سال در خدمت امام جعفر صادق هلاک میشد نعمان آنگاه بزیارت خفته
بناه رفت سلام گفت و از مرقد پاک آنسرور جواب علیک شنید نعلست که توجه
بقبله حقیقی کرده روی از خلق بگرداند و خواست که صوفی پوشد و غربتی گیرد و آنشب
پیغمبر علیه السلام را بخواب دید فرمود یا ابی حنیفه ترا سبب آن پیدا کرد اینده اند تا
من ظاهر گردانید قصد غربت مکن پس از آنوقت در اجتهاد مشغول گشت قاضی شهر ابرقوه

ملک العلما در رساله مناقب السادات از کتاب مضمرات نقل میکند در باب قیاس که روزی
امام اعظم در راهی میگذشت که با حضرت امام موسی کاظم ملاقات شد پس امام موسی کاظم
فرمود یا ابا حنیفه بمن رسیده است که ایات و احادیث جد مرا کذاشته عمل بر قیاس
و اجتهاد خود میکنی امام اعظم گفته یا ابن رسول الله سوال از تو دارم جواب بفرمائی انکه
بول پلید تر است یا آب منی فرمود بول گفت اگر قول ما بقیاس تو دی پس بهر بول غسل فرمودمی
دویم انکه مرد ضعیف است یا زن فرمود زن گفت اگر قول ما بقیاس بودی فرمودمی که
در میراث زن را دو حصه و مرد را یک حصه میدادند سویم انکه نماز فاضله تر است یا روزه
فرمود نماز گفت اگر قول ما بقیاس بودی فرمودمی که حایض نماز قضا بگذارد پس چون سید
السادات امام المتقین امام موسی کاظم شنید دعا کرد پس این حجتی متین است
که امام اعظم بذات خود تابع نصوص بود زیرا که قول امام اعظم مشهور است که هر جا اقوال
مخالف حدیث نبوی صلی الله علیه وسلم بیابند آنرا بگذارند و عمل موافق حدیث بکنند
پس ازین جهت که رسالت پناه اورا در خواب بظهار سنت خود مامور
گردانیده بود عادت چنین بود که هر شب سیصد رکعت نماز میکرد و روزی بزیارت
میگذشت زنی باو زنی گفته اینمرد هر شب با نصد رکعت نماز میکند امام از شنیدن نیت
کرد تا هر شب با نصد رکعت نماز بگذارد که ظن ایشان راست باشد روزی دیگر می گذشت
و دکانی با همدیگر گفتند که اینمرد هر شب هزار رکعت نماز میکند آن سخن شنید و ازان
روز هر رکعت نماز میکرد و در تقوی چنان بود که روزی در بازار میگذشت مقدار

ناخنی کلن برجامه او رسید بر لب دجله رفت می شست بگی گفت ای امام مقدار معین
نجاست بر جامه خصت میدهی و این قدر کلر امیشوئی گفت آری ان فتوی است
و این تقوی خبانچه رسول علیه السلام نیم کرده نان بلال را اجازت نداده که ذخیره
کند و یک ساله زنا زا قوت نهاد خواجه داؤد طائی گوید که بیست سال پیش امام ابو حنیفه
بودم در خلا و ملا کاهی ندیدم که سر بر بنه نشیند و یا از برائی استراحت پای دراز کند
گفتم یا امام اگر در حال خلوت پا دراز کنی چه باشد گفت با خدای ادب داشتن در
خلوت او تیز و در تاریخ یافعی مینویسد که وی بجهة لقمه حلال کسب بر بشم بافی یا بشم
فروشی اختیار کرده بود چون خلیفه وقت ابو جعفر عبد الله دوانیقی لقبش المنصور بالله
داشت بسبب بی دیانتی از قاضی شهر بنجیه کشت باو زار مشاورت کرد گفت نمود
که چهار کس علما فحول اند یکی را قاضی باید ساخت اول ابو حنیفه دویم سفیان ثوری سیوم
شریک چهارم مشعر بن خرام هر چهار را صلب کردند در راه می آمدند ابو حنیفه گفت
من از فراست احوال هر کدام شما بگویم گفتند [illegible]
از خود دفع کنم و سفیان بگریزد و شعر خود را دیوانه سازد و هر یک قاضی شود پس سفیان
از راه بگریخت و هر سه کس پیش حنیفه رفتند او ابو حنیفه را گفت که تو قضا اختیار
کن جواب داد که با این من مردی ام نه از عرب بلکه از موالی ایشان ساده ام
بحکم من راضی نباشند حنیفه گفت آنچه سخن است درین کار علم می باید ابو حنیفه
گفت من آنچه گفتم این کار را نشایم و اگر دروغ می گویم در دروغ گوی قضا نیز را

نشاید این بگفت و نجات یافت و مشغول کلمات دیوانگی گفتن گرفت فرمود تا او را دور
کردند و شیرخ را بعد از گفت شنید بسیار قاضی ساخت و در کتاب روضة الشهداء مینویسد
که چون ابراهیم از اولاد پاک نهاد امام حسن بن علی کرم الله وجهه در بصره با تفاق اکثر
اکابر وقت خروج کرد بزرگان دین مثل امام اعمش و عباد بن منصور با وی بیعت کردند
و بصحت رسیده که امام ابوحنیفه کوفی نیز در بیعت او بود و بخروج با وی و معاونت
و نصرت وی فتوی میداد و پسر خود حماد را با چهار هزار درم نزد وی فرستاد و نامه
نوشت که بعضی مردم دامنگیر من اند الا با تو ملحق میشدم و تقویت تو میکردم این
نامه بدست ابو منصور دوانیقی افتاد بر ابوحنیفه متغیر شد و او را ایذائی کرد که سبب
وفات وی گشت و هم انجا مینویسد که عجوزه نزد امام اعظم آمد و گفت که تو فتوی
دادی پسر مرا بخروج با ابراهیم و او رفت و کشته شد امام فرمود کاشکی بجای فرزند تو
من بودمی وی در دوستی اهل بیت تا اینجا بود الغرض کمالات و بزرگی امام
و علمه اشهر من الشمس است و درین مختصر گنجایش آن ندارد و بعد از وفات وی شیخ
علی عیدان انجلا گفت که بر بام بر سر خاک بلال موذن رسول خدا بودم خفته در خواب خود دیدم که
دیدم که پیغمبر علیه السلام از باب بنی شیبه در آمد و سپر پدر بر گرفته چنانچه طفلان را در
بر گیرند بشفقتی تمام من پیش دویدم و بر پایش بوسه دادم و در تعجب آن بودم که این
پسر کیست پیغامبر علیه السلام بحکم معجزه بر باطن مطلع شده فرمود که این امام اهل دیار است
ابوحنیفه رحمة الله علیه و دیگر مردم نیز او را مکرر همراه پیغمبر علیه السلام بخواب دیدند امام

عبد الله یافعی گوید که وی از موالی بنی تیم بود و در عرب قبیله ابوبکر صدیق رضی الله عنه
را بنی تیم گویند و هم وی گوید که جامع بود بین الفقه والعبادت والورع والسخا و متصف بود
از اوصاف بها، ذمیمه رحمه الله علیه در سنه ثمانین ومایه بکوفه متولد شده بود و در سنه خمس وتسعین ومایه در زمان
خلافت ابوجعفر عبد الله هارون الواثق وفات یافت در بغداد مدفون گشت رحمه الله علیه

ذکر سلطان شریعت وطریقت آن برهان محبت وحقیقت ان وارث علم نبی امام
شافعی محمد بن ادریس المطلبی قدس سره العزیز بالسیتی که بعد ابوحنیفه منقبت امام مالک
ذکر نموده بعد ازان احوال امام شافعی مینویسم اول بانع انکه شیخ فرید عطار قدس سره
احوال امام مالک را جدا ذکر نکرده است دویم انکه امام مالک بر شاگردی شافعی بسیار
نازید و مفاخرت مینمود پس همین قدر در منقبت وی کافیست که همچو شافعی شاگرد
داشت مات امام مالک عبد الله انس فی سنه تسع وسبعین ومایه وتقریبا وفاتش در
سنه سبع وسبعین ومایه واقع شد از عبارت فیض الفواد ملفوظ حضرت سلطان المشایخ
معلوم میشود که امام شافعی چند روز در صحبت امام محمد بن حسن [illegible]
برگشت از ان طریق برآمد خود صاحب مذهب گشته [illegible] سوم شد ما احدث
چنانچه در جواهر التفسیر صحیح نموده است شیخ فرید عطار قدس سره دیدنه شرح احوال
امام شافعی دادن حاجت نیست که همه عالم پر نور از شرح صدور اوست و فضایل
وشمایل ومناقب او بسیار است وصف او این تمام بود که میوه شجره مصطفویت و ثمره
فرحت ونشاست وکیاست یگانه بود و در مروت وفتوت عجوبه زمان آمد

کریم جهان بود و ریاضت و کرامت او نه چندانست که توان تحریر نمود و صاحب کشف المحجوب
گوید که امام شافعی در ابتدا احوال از متصوفه اندر دل انکاری داشت چون سلیمان را رعی
بدید و تقرب کرد بعد ازان هر جا که برفت طلب کننده حقیقی بود و بقولی ارشاد و ریاضت
باطن بخدمت امام موسی کاظم یافته بود رضی الله عنه و در سیزده سالگی فتوی میداد
احمد حنبل امام جهان بود و سیصد هزار حدیث یاد داشت شبا کردی او آمد و در
غاشیه برداشتن ببر برهنه کرد قومی بروی اعتراض کردند که مردی برین درجه در ریش
بربری بست و پنجاله می نشیند و صحبت مشایخ و استادان عالی ترک کرده احمد گفت
هر چه ما یاد داریم معنی آن او میداند و حقایق و اخبار در روایات و آنچه خوانده و فهم
کرده است ما حدیث پیش ندانستم اگر بدو نمی پیوستم بر در میماندم او چون آفتابی است
جهانرا و هم احمد گفت در معنی این حدیث که مصطفی علیه السلام فرمود که بر سر هر صد سال
حق تعالی هر دیرا برانگیزاند تا دین من بنیرزاد خلق بیاموزند و آن شافعی است و سفیان
ثوری است رحمهما الله نمی اوذن کردندی با عقل جمله خلق راجح آمدی و بلال خواص
قدس سره گوید که از خضر علیه السلام پرسیدم که در حق شافعی چگوئی گفت آوازش
او تا دست خواجه عبد الله انصاری گوید قدس سره که من مذهب شافعی ندارم اما
او را دوست میدارم از انکه در هر مقامی که مینگرم او را در پیش مینیم و شافعی گوید رضی الله
که رسول علیه السلام را بخواب دیدم مرا گفتای پسر تو کیستی گفتم یا رسول الله
مکی ام ازاد کرده توام فرموده نزدیک بیا نزدیک شدم آب دهن مبارک خود بگرفت

وبدهن من اندخت چنانکه بلب ودندان وزبان من رسید پس فرمود اکنون برو که برکات
خدای تعالی بر تو باد همدران ساعت علی مرتضی کرم الله وجهه را بخواب دیدم که انگشتری
خود بیرون کرد و در انگشت من نهاد تا علم علم مرتضی نیز بر من سرایت کرد چنانکه گویند که شافعی
شش ساله بود که مادرش را در یک مسئله مشکل افتاد او بلا توقف حل کرد و قضیه طلاق
دادن هارون رشید زبیده را و درماندن شدن علما و شفا بخشیدن شافعی دران مسئله و دیگر
کمالات وی در تذکرة الاولیا مفصل ذکر افتاده است بعد ازان وی بشا کردی
امام مالک افتاد و مالک هفت ساله بود وی بر درسرای امام مالک بایستادی و هر فتوی
داده که بیرون آمدی بدیدی و گر نه خبان بودی باز گردانیدی و گفتی که این چنین مسئله
چون تفحص کردی حق بدست شافعی بودو امام مالک شاد گشتی و بدو مینازیدی نفیست
که از روم هر سال مال بهارون رشید میفرستادند یکسال رهبانی چند فرستادند و گفتند
که خلیفه بفرمایند تا دانشمندان بحث کنند اگر ایشان غالب آیند من مال بدهم والا از ما گیرد
مال نطلبند چهار صد مرد ترسا بیامدند خلیفه فرمود تا منادی کردند علماء بغداد بر است و علماء جمع
شدند پس هارون الرشید وی بشافعی آورد گفت جواب این را دای باید داد تا ما فی به
بر دوش انداخت و بر روی دجله برفت و سجاده بر آب انداخت و گفت هر که با ما باشد
میکند اینجا آید ترسایان چون این حال بدیدند جمله بر دست شافعی مسلمان شدند نقل است
که شافعی روزی وقت گم کرده بود و همه بقعها بگردید بمسجد و بمدرسه و بیمارستان و بخرابات
برگذشت وقت نیافت چون بخانقاه برگذشت جمعی صوفیان دید که نشسته بودند

بقیه کفر

یکی گفت وقت را عزیز دارید که وقت باز نیاید از آنکه این شنید و شافعی روزی بنجاه
کرد و گفت اینک وقت باز نیافتم بشنو که چه میگوید شیخ ابو سعید رحمة الله علیه نقل میکند
که شافعی گفت علم من در تمام عالم رسیده فاما در علم صوفیان نرسیدم الوقت سیف
قاطع واقع شده است و با اینهمه کمال روزی در میان درس ده بار برخاست و نشست
سوال کردند که چه حالت گفت علوی زاده بر در سرای بازی میکند هر بار که در برابر من
می اید بحرمت او برنمیخیزم روا نبود که فرزند رسول فراز آید برنخیزم العرض در دوستی
و ادب اهل بیت پیغمبر علیه السلام خبان بی اختیار بود که مردم تهمت بر فضل میکردند
چون وفات او قریب رسید بزرگی گفت من در خواب دیدم آدم علیه السلام وفات
کرده است و خلق میخواستند که جنازه بیرون آرند چون بیدار شدم از عزیزی پرسیدم
گفت کیی عالم ترین مردمان باشد و وفات کند همه علم خاصیت آدم است علم الاسما
تکلها شافعی وفات کرد ربیع بن سلیمان گوید که بعد از وفات شافعی را بخواب دیدم گفتم
خدای با تو چه کرد گفت بر کرسی نشاند و زر و مروارید بر من فشاند و هفتصد هزار بار خندان
دنیا را در رحمت پیوسته کرد در سنه خمسین و مایه شب که امام اعظم ابو حنیفه وفات
کرد امام شافعی همون شب متولد گشت و بتاریخ روز جمعه سلخ ماه رجب سنه اربع و مایتین
در زمان خلافت ابو العباس عبد الله مامون بن هارون رشید وفات یافت در مصر
مدفون گشت رحمة الله علیه ان امام دین و سنت آن مقتدای مذهب و ملت آن در زمان
خوبی بدل یگانه بحق احمد حنبل قدس سره شیخ فرید عطار گوید که وی شیخ سنت و جماعت بود

وامام دین بهیچکس را در علم احادیث که او را در ورع و تقوی و در ریاضت و کرامت
شانی عظیم داشت و صاحب فراست و مستجاب الدعوات بود و جمله فرق او را مبارک داشتند
و شاگرد و محرم راز امام شافعی بود و بسی مشایخ کبار چنانچه ذوالنون میصری و بشر حافی
و سری سقطی و معروف کرخی را دریافته بود و صحبت داشت او را احیاناً عالیست و بهر که از و
مسئله پرسیدی که معاملتی بودی جواب دادی اگر از حقایق بودی حوالت به بشر حافی کردی
نقلست که چون در بغداد معتزله غلبه کردند گفتند که او را تکلیف باید کرد که قرآن مخلوق
گوید پس او را بسرای خلیفه بردند سر بنکی بر در سرای خلیفه گفت ای امام مردانه باشی من در
دردی برقرار حق خود مانده بودم نجات یافتم تو خود بر حقی صبر اولتر است امام احمد گوید که سخن
او مرا یاری بود و پس او را میبردند ضعیف بدن بود بر عقابین کشیدند و هر از تازیانه بزدند که
قرآن مخلوق گوئی نگفت دستهای او بسته بودند بند از ازارش گسسته شد و ستیی از غیب
پدید آمد و به بست چون برنان بدیدند در نگریستند هم دران وفات کرد و در آخر وقت
قومی پیش او آمدند و گفتند که ای قوم ترا رنجانیدند حجه گوید که [illegible] ازرای خدا او را منه دند
نپنداشته بودند که من باطل ام مارا با ایشان هیچ خصومتیست چون وفات
جنازه بر داشتند مرغان می آمدند و خود را بر جنازه میزدند تا چهل هزار بر بر و جهود و ترسا
مسلمان شدند و زنار ها می انداختند و نعره ها میزدند و کلمه طیب میگفتند و در منتخب
التواریخ میتویسد که امام احمد حنبل بن هلال بن اسد شیبانی در سنه ثلث و ستین
و مایه متولد شده بود در سنه ثلث و مائتین در حبس ابو الفضل جعفر بن معتصم خلیفه وفات یافت رحمه الله

و آن عامل طریقت و آن عالم بحقیقت آن مرد خدایی ابو سلیمان خواجه داود بن
نصیر طایی قدس سره از طبقه اولیاست وی از کبار مشایخ و سادات اهل تصوف بود
و در زمانه خود بی نظیر و در علم ظاهر شاگرد امام ابو حنیفه از اقران فضیل عیاض و ابراهیم
ادهم و غیره ایشان بوده بقول صاحب تذکرة الاولیا دیگر اکثر مشایخ قدس الله ارواحهم را
دیده است بر طریقت او خواجه حبیب عجمی بوده است رحمة الله علیه و صاحب کشف المحجوب
مصنف نفحات چنین می آرند که وی مرید ابو حکم حبیب بن سلیم اعرابی است و این حبیب اعرابی
از اصحاب سلیمان فارسی بود و سلمان با وجود دریافت صحبت حضرت رسالت پناهی
علیه السلام بصحبت علی مرتضی کرم الله وجهه نیز نیز طریق را اخذ نموده است چون حبیب
عجمی و حبیب اعرابی هر دو بزرگ بیکدیگر معاصر بودند از آنجهة اختلاف واقع شده است
ولیکن روایت اول اصح مینماید از آنکه در شجره مشایخ این سلسله داود طایی را خلیفه
حبیب عجمی مینویسد و غالب که از هر دو بزرگ استفاده کرده باشد هر دو حال مقبول است
و از اول کار تا آخر اندر ریاضت و سیری غالب بود پیوسته از خلق رمیده بود و سبب
توبه اش این بود که روزی شخصی ابیات چرخی میخواند که معنی نیست یعنی کدام
موی و روی بود که در خاک ریخته نشد و کدام چشم است که در زمین نیخته نکشت دردی
عظیم این معنی بوی فرود آمد قرار از وی برفت متحیر بدرس امام اعظم رفت او را
برحال دید گفت ترا چه بوده است واقعه حال باز گفت که دلم از دنیا سرد شده است
و چیزی در من پدید آمده است که راه بدان نمیدانم و در هیچ کتاب معنی آن نمی بینم

وهیچ فتوی در نمی آید امام گفت از خلق اعراض کن داود طائی روی از جمیع مرادات
بگردانید و در خانه معتکف گشت چون چند گذشت باز بموجب فرموده امام اعظم در مجلس
درس حاضر میشد و سخن نمیگفت چون یکسال برین بگذشت دید که کشود کار باطن
ازین نمیشود پس بخدمت خواجه حبیب عجمی رفت و کشایش او درین راه از و شد
پس مردانه پا در راه نهاد و کتب را بآب داد و عزلت گرفت و ریاضات شاقه میکشید
تا بمطلوب رسید پس جمعی را ارشاد نمود و پیشوای قوم گشت تا بمثل خواجه معروف
کرخی عارف کامل ازوی خرقه گرفت نقلست که چون محمد بن حسن و ابو یوسف
قاضی را اختلاف افتادی بحکم او بودی و چون هر دو کس در پیش او می آمدند بجانب
ابو یوسف پشت کردی و روی او را ندیدی و با محمد هم کلام شدی و شفقت نمودی
پس ازوی پرسیدند که هر دو عالم در علم نرگ اند چرا یکی را عزیز داری و یکی را در پیش
خود نگذاری گفت بجهة آنکه محمد حسن از سر نعمت میخورد از سر علم امده است علم سبب عز دین
و ذل دنیا راوست و ابو یوسف از سر ذل و فاقت علم خورد از سر عز و جاه
خود کرد اینست پس محمد چون او نبود دیگر آنکه امام اعظم استاد او قضا قبول نکرد و ابو یوسف
قبول کرد نقلست که هارون رشید پدر پدرش بزیارت او آمد چند دینار پیش نهاده
پیچ نوع قبول نکرد پدرش دینار میراث بدریافته بود تمام عمر از همون مبلغ حلال
قوت خود ساخت و از هیچ آفریده محتاج نگشت از روز که مبلغ مذکور خرج شده
وفات کرد و آن شب که وفات نموده از آسمان آواز آمد یا اهل زمین داود طی

رسید و حق از وی راضی شد دیگری بخوابش دید که در هوا میپرید و می گفت این عبد از زندان خلاص یافتیم بنشست خواب بیامد تا تعبیر خواب بپرسد او خود وفات کرده بود و خدای میل بغفلت داشت که آخر وقت وصیت کرد مرا پس دیوار گورستان دفن کنید تا کس بر روی من نگذرد چنان کردند وفات خواجه داؤد طائی در زمان خلافت ابو عبد الله دوانیقی که بنقش مهدی بود بتاریخ بیست و هشتم ماه ربیع الاول در سنه خمس و ستین و مائه و رحمه الله علیه

ان عارف کارها هدایتان کامل بارگاه عنایتان مالک ولایت صافی افراد وقت خواجه بشر حافی قدس سره بن حارث بن عبد الرحمن مجاهده عظیم و شانی رفیع داشت مشار الیه قوم بود شیخ فرید عطار گوید قدس سره که وی صحبت خواجه فضیل عیاض دریافته و مرید خال خود بود و صاحب نفحات و برادر مریدان خواجه فتح موصلی نوشته است چنانچه سابق در ذکر او آمد هر دو حال مقبولست او از طبقه اولی بود اصل وی از بعضی جایها مروست در بغداد مقیم گشت سبب توبه اش آن بود که روزی مست خمر در کوچه میگذشت کاغذی افتاده بود بسم الله الرحمن الرحیم بروی او نوشته بتعظیم تمام برفت و بوسیده در جیب نهاد و همان شب بزرگی بخواب دید او را گفتند بروید بشر حافی را بگوئید که نیکو داشتی اسم ما پس نیکو داشتیم ما ترا او بزرگ داشتی اسم ما پس بزرگی دادیم ما ترا و پاک کردانیدی تو اسم ما پس پاک کردانیدیم ما ترا پس آن بزرگ در طلب او برآمد بمجلس شراب نشان دادند پیش او رفت و این پیغام از حق بوی رساند در حال بشر حافی یار را وداع کرد و خمها شراب بشکست و توبه

کرد پس طریق زهد پیش گرفت و از شدت مشاهدهٔ حق تعالی هرگز کفش در پای نکرد او را
جایی ازان گویند که پای برهنه بودی ازوی پرسیدند که چرا کفش در پای نکنی گفت امروز
که اشتری کردم پای برهنه بودم اکنون شرم دارم که پای در کفش کنم و نیز حق تعالی میفرماید
که زمین را بساط شما گردانیدیم و بر بساط پادشاهان ادب نبود با کفش رفتن و اکثری از نیطایفه
بکلوخ استنجا نکردند و آب دهن بر زمین نینداختند که جمله در و بغیر نور الله نمیدیدند بشر حافی
را نیز همین حال بود بلکه بنور الله چشم روشن کرده که خجر خدایرا نه بیند از نجاست نور الله و المومن
ینظر بنور الله نقلست امام احمد حنبل بسیار پیش وی رفتی شاگردانش گفتند تو عالمی و مجتهدی
هر ساعت پیش شوریده احوال رفتن چه لایق گفت آری من علم را نیک میدانم اما
او خدایرا به از من میداند و میشناسد بلال خواص گوید قدس سره که از خضر پرسیدم
که در حق بشر حافی چه گویی گفت وی ابدالست وی گفته است که صوفی آنست که دل
صاف دارد با خدای تعالی و عارفان قوی کسانرا نشناسد مگر خدای تعالی چون
وفاتش نزدیک رسید اضطرابی عظیم در وی پیدا شد گفتند مگر زندگانی را دوست
میداری گفت نه لیکن بحضرت پادشاه پادشاهان شدن صعب کاریست نقلست
که چهل سال که هیچ چهارپایه در کوچهٔ بازار بغداد بول و سرگین نمیدانست که ناگاه بشر حافی
پای بران نهد روزی یکی از صلحا سرگین در بازار دید فریاد و فغان برآورد
گفتند ترا چه شده است گفت بشر حافی از عالم رحلت کرد گفتند تو چون دانستی گفت
سرگین در بازار افتاده چون خبر گرفتند بشر حافی وفات کرده بود بعد از وفات او را

بخواب دیدند گفتند خدایی با تو چه کرد گفت عتاب کرده بود بعد از وفات او را که
در دنیا چرا از ما التماس میکند آنچه کرم صفت منست پس بیامرزید مرا و در منتخب التاریخ
مینویسد که شیخ ابو نصر بشر حافی بن حارث بن عبد الرحمن در سنه خمسین ومایه در
مرو متولد شده بود و در زمان خلافت ابو العباس احمد بن متوکل سنه عشرین ومائتین
در بغداد وفات یافت و در نفحات سنه سبع عشرین ومائتین نوشته است رحمة الله علیه
ان امام شریعت وطریقت ان واقف اسرار حقیقت آن مقبول حضرت اله از آزادگان جهان
خواجه عبد الله قدس سره بن مبارک شیخ فرید عطار گوید رحمة الله علیه که او را شهنشاه علما
میگفتند در علم و شجاعت و جود و سخاوت نظیر نداشت و از محتشمان طریقت و محترمان
ارباب شریعت بود و مشایخ بزرگ را دریافته و مقبول همه گشته و او را تصانیف مشهور است
و کرامات مذکور است سفیان ثوری و فضیل عیاض ستایش او میکردند سبب توبه آمدن
آن بود که بر کنیزکی فریفته شد چنانکه قرار نداشت شبی در زمستان زیر دیوار خانه معشوق
بایستاد تا بانتظار او تمام شب برف بارید چون بانگ نماز گفتند پنداشت که بانگ
نماز خفتن است چون روز شد و دانست که همه شب مستغرق حال معشوق بود با خود گفت
شرمت باد ای پیر مبارک بجهه هوای خود چنین کردی و از کار اصل غافل و در دی بدل دی
فرو آمد توبه کرد و بعبادت و ریاضت مشغول شد بدرجه رسید که مادرش روزی
در باغ رفت او را دید در سایه کلبنی خفته و ماری شاخ نرگس در دهان او نهاده عکس میزند
ناگاه از مرو رحلت کرد و در بغداد رسید تا در صحبت مشایخ بود پس بمکه رفت و مدتی

مجاور شد باز بمرو آمد جمیع اهل مرو تولا بدو نمودند و در آن وقت نصف خلق متابع
حدیث بودند و نصف خلق طریق رای پیروند هر دو فریق با وی صحبت میداشتند
او را اشهر بصلح بود و در کتاب نفایس الفنون مینویسد که اصحاب رای ابو حنیفه و محمد
بن حسن و ابو یوسف بن محمد القاضی و غیره متابعان ایشان را خوانند که ایشان بنای احکام
بر رای نهادند و اصحاب حدیث شافعی و مالک و سفیان ثوری و احمد حنبل و غیره متابعان
ایشان را خوانند که ایشان در تحصیل احادیث و نقل اخبار مبالغه نموده اند و بنای احکام
بر نصوص نهادند حضرت شیخ علاء الدوله در مجلس چهل مسکوید که در شهر مرو دو کروه اباده
بوده اند از حنفی و شافعی بجهة تعصب مذهب میان یکدیگر جنگ شد از شومی تعصب شصت
هزار کس از طرفین کشته شدند حقعالی جمیع مومنان را از تعصب پناه دهد و بر صلح کل استقامت
دهد بهر کیف وی یکسال حج کردی و یکسال غزا و یکسال تجارت و منفعت با صحابت
نفقه کردی روزی میگذشت نابینا پیش او کفت یا عبد الله دعا کن تا حقعالی چشم
من باز دهد پس سر در پیش افکند و دعا کرد در حال بینا شد کفت که روزی عبد الله
باکوکبه تمام میرفت سید زاده کفت ای هندو بچه اینچه کاروانست که من فرزند محمد رسول الله ام
برای تو ده یوسه عاجز و تو با این درجه رسیدی عبد الله کفت از انکه من ان میکنم
که جد تو کرده و فرموده است و تو آن نمیکنی پس عبد الله شب رسول الله صلی الله علیه و سلم
را بخواب دید متغیر شده کفت یا رسول الله سبب تغیر چیست فرمود آری بنکته بر فرزندان
ما چی نشینی عبد الله بیدار شد و بخدمت سید زاده رفت و در خواست تقصیری نمود از

روز در دوستی اهل بیت معروف گشت چون وفاتش قریب رسید همه مال خود بدو نشان
داد و میردی التماس کرد که ذخیره داری چیزی از دنیا برای آنها بگذار گفت کارساز اهل صلاح
اوست پس در وقت مرگ چشمها باز کرد و گفت میخندید و جان بحق تسلیم کرد سفیان
ثوری را بخواب دیدند گفتند خدا با تو چه کرد گفت رحمت کرد گفتند حال عبد الله مبارک
چیست گفت او از انجمله است که روزی دو بار بحضرت حق رود رحمة الله علیه
و آن کامل هدایت ان وارث ولایت ان فارغ از حزن و تلخی مرشد وقت خواجه
داود بلخی قدس الله سره از قدمای مشایخ خراسانست خواجه ابراهیم ادهم رحمة الله علیه
گوید که در میان کوفه و مکه با مردی مصاحب شدم چون فریضه نماز شام گذاردی و در
زیر لب سخن گفتی از جانب دست راست وی کاسه طعام آمدی و کوزه آب پیدا شدی
خود بخوردی و مرا نیز دادی انبقصه را با یکی از مشایخ که صاحب آیات و کرامات بود بگفتم
گفت ای فرزندی برادر من داود بلخی است وصف حال وی چندان بگفت که
هر که دران مجلس بود بگریست پس گفت وی از دیهای بلخ و از سیاردیها افتخار دارد
که داود از ان دیه است پس آن شیخ از من پرسید که او تراجه آموخت گفتم اسم اعظم
گفت لدم است گفتم آن دعوت من بزرگتر از آنست که بر زبان بگذرانم و ملا عبد
الغفور قدس سره در حاشیه نفحات شرح اینکلمه نوشته است که اسم اعظم را دو اطلاق است
اول اسمیست که دلالت کند بر ذاتی که مستجمع جمیع صفات کمال بود و آن اسم
مبارک الله است دویم اسمی است که به برکت وی آثار عجیبه مترتب گردد و اختلاف

است که ایا آن یک اسمیت یا اسماست بحسب اشخاص و یقین این اسم در شریعت
بطریق اجمالست و این فقیر کاتب حروف سالها در آرزوی اسم اعظم ریاضات
شاقه کشید و زار زار گشت و احوالی رو داد که از سر تا پا جمله اجزای وجود ذاکر گشت
پس بعد از محنت بسیار دل نیلوفری شگفته گشت و اسم اعظم ظاهر شد پس طرفه حالی و طرفه
نموداری در دلم وارد گشتن گرفت کاهی صحو و من نمیدانستم که این تاثیرات اسم اعظم است
پس حضرت بندگی شیخ معروف جونپوری مرشد بندگی شیخ نظام الدین انبیتی را
در عالم غیب ملازمت نمودم از و اسم اعظم سوال کردم وی بر دل نیلوفری من نشان داد
ازان معلوم کردید که این اسم اعظم است تا انکه دل نیلوفری شگفته نشود محال است
که باسم اعظم آشنا کردد و آن رازیست که دل از ان محرم شود و کوید بر زبان آوردن
ممکن نیست از انجهة خواجه ابراهیم ادهم قدس سره به آن بزرک کفت که ان اسم اعظم در دل
من بزرکتر از آنست که بر زبان بکذرانم فهم من فهم الصلوة والسلام
ذ آن عالم بعلوم ربانی آن محرم راز سبحانی ان موحد صاحب اسرار رئیس قوم
خواجه منصور عمار قدس سره از طبقه اولیاست کنیت وی ابو سیرست از اهل
مرو بود و کفته اند از اهل بادرد و کفته اند از اهل پوشنک بیره بود و از کبار مشایخ
سخنان نیکو دارد و معاملات بس بزرک و در موعظه کلمات عالی داشت چنانکه در وعظ
کسی نیکوتر از و سخن نکفته بیانی شافی میکرد بعد از مرک ویرا بخواب دیدند مر او را کفتند
حال تو چیست کفت مرا نبوختند و در آسمان هفتم منبرها نهادند و مرا کفتند بر و از انجا ز

کاهی سکر و

من لدنی

من میگفتی اینجا با من نیز میگویی و با دوستان و فرشتگان من میگویی وقتی
خرامانی بر دست او توبه کرده بود و توبه شکسته از راه برگشت و گفت هیچ سبب ندانم
جز آنکه همراهان اندک دیدی ملول شدی و خشت یافتی و برگشتی رحمة الله علیه

ذکر آن سید اولیا آن پیشوای اصفیا ان عارف از ایام صبی شیخ وقت
خواجه حارث محاسبی قدس سره از طبقه اولی است و کنیت وی ابو عبد الله بود از
علمای مشایخ و قدمای ایشان جامع بود در علوم ظاهر و علوم اصول و معاملات و اشارات
و را تصانیف بسیار است و استاد بغدادیان بود اصل از بصره است اما در بغداد رفت
از دنیا و تجرید و توحید مخصوص بود و به نزدیک وی رضا از احوال است نه از مقامات
و شرح این سخن طولی دارد صاحب کشف المحجوب در دوازده فرقه صوفیه صاحب مذهب
یکی و را نوشته است و مذهب وی آنست که رضا را از جمله مقامات نکوید که آن
از جمله احوال است و این خلاف در ابتدای وی کرده اند اهل خراسان این قول
گرفتند و عراقیان گویند که رضا از جمله مقامات است خواجه حارث گوید که مقام از
جمله اعمال بود و حال از جمله افضال و مقام از جمله مکاسب بود و حال از جمله مواهب
پس صاحب مقام بمجاهدات خود قایم بود و صاحب حال از خود فانی بود و قیام وی
بحال بود که حق تعالی در وی آفریند پس رضا نهایت مقامات است و بدایت احوال
پس ابتدای آن از مکاسب بود و انتهای آن از مواهب انگه ابتداء رضا بخود دید گفت مقام است
و انگه در انتهاء رضا خود بحق دید گفت حالست آنست حکم مذهب محاسبی اندر اصل اهل

و گوید

تصوف اما در معاملات خلافی نکرده است وگروهی دوام حال روا دارند وگروهی
روا ندارند وحارث محاسبی دوام حال روا دارد وگوید که محبت وشوق وقبض وبسط جمله
احوال اند واگر دوام ان روا نباشد نه محبت محب باشد ونه مشتاقی تشتاق تا اینحال
بنده را صفت نگردد اسم آن بروی واقع نشود از انست که وی رضا را از جمله حوال
گوید خنانکه مفصل در کشف المحجوب ذکر افتاده است شیخ عبد الله خفیف گوید من بر نحکیس
از پیران اقتدا کنم وبحال ایشان متابعت نمایم ودیگر از تسلیم کنم یکی حارث محاسبی
دوم خواجه جنید سیوم محمد رویم چهارم ابن عطا پنجم عمر بن عثمان یکی رحمة الله علیهم
اجمعین زیرا که ایشان جمع کردند میان علم حقیقت وبیان طریقت وشریعت وی
در محاسبه مبالغتی عظیم داشت از انجهة او را محاسبی گویند نقلست که کتابی تصنیف میکرد
درویشی از وی پرسید که معرفت حق حق است بر بنده واجب بر حق او بدین سخن ترک تصنیف
کرد یعنی اگر کوئی معرفت بنده بخود شناسد ویجهد خود حاصل میکند پس بنده را حقی
بود بر حق واین روا نبود واگر معرفت حق حق بود بر بنده روا نبود که حق را حقی باید
گزارد واینجا متحیر شد وترک تصنیف کرد وفاتش در سنه اربعین ومایتین
در بغداد واقع شد رحمة الله علیه

ذکر آن امام صاحب مجاهدات آن سوخته مشاهدات آن مقدس عالم پاکی خواجه احمد
بن عاصم انطاکی قدس سره از کبار اولیا، عالم بود بانواع علوم ظاهر وباطن ومجاهدات
تمام داشت وعمری دراز یافت تبع تابعین را دیده بود او سلیمان دارانی

ماخ بنده

دارانی

ویرا جاسوس القلوب خواندی از تیزی فراست او در کلمات عالیت و اشارات
بدیع و میرد حارث محاسبی بود و بشر حافی و خواجه فضیل عیاض را دریافته است از وی بر
که مشتاق خدایی گفت نه گفتند چرا گفت بجهة انکه شوق بعنایت بود اما چون
عنایت حاضر بنود کجا شوق هم وی گفته که امام عمل علم است و امام هر علم عنایت وی
اوستاد خواجه احمد ابی الجواریست رحمه الله علیه کی بود خود ز خود جدا مانند
من و تو رفته و خدا مانند

طبقه ششم در بیان مجملی از احوال خواجه ابراهیم ادهم و ذکر خواجه معروف کرخی و غیره
ذکر ان سلطان السالکین آن مقرب حضرت رب العالمین ان تارک مملکت دنیا ان
صاحب سلطنت عقبی ان ظل الله فی العالم العدم مونس افراد کامل خواجه ابراهیم ادهم
قدس سره از طبقه اولی بود و کنیت وی ابو اسحاق و نسب او ابراهیم بن ادهم بن
سلیمان بن منصور البلخی از امرای ملوک بلخ بود و خرقه خلافت از دست خواجه فضیل
عیاض پوشیده و در جوانی توبه کرد سبب توبه او شیخ فرید عطار قدس سره سه چهار
طریق در تذکرة الاولیا نوشته و صاحب نفحات گوید که در شکار با تنی او را زداد
به برای بیکار آفریده نشده او را اگاهی پدید آمد و توبه کرد و میر سید اشرف جهانگیر قدس
سره در لطایف میفرماید که خضر علیه السلام او را از سلطنت برآورد و در این راه مجربی
احوال او شد و تربیتها نمود و بمقتدای قوم و صدیق روزگار بود و در ترک و تجرید و ورع
و ورع و معاملات و حقایق و با انواع کمالات صوری و معنوی نظیر نداشت و بسیار

مشایخ کبار را دیده بود و از امام محمد باقر رضی الله عنه نیز خرقه خلافت یافته یا امام
ابو حنیفه کوفی صحبت داشت چنانچه وی گفته که سیدنا ابراهیم ادهم شاگردانش گفتند
که وی سیادت بچه یافت ابو حنیفه گفت رحمة الله علیه که وی دایم در خدمت خداوند
تعالی مشغول است و ما بکارهای دیگر مشغولیم و خواجه جنید بغدادی قدس سره گه سر قوم
اولیا بود او چنین فرماید که مفاتیح العلوم ابراهیم ابن ادهم یعنی کلید علمهای این طایفه ابراهیم
ست با اینهمه کمالات همیشه بر احوال خود میگریستی چون از بلخ برآمد روی بمرو نهاد و از انجا
به نیشاپور رفت و در آن غار که مشهور است مدت نه سال ساکن شد ریاضات و عبادات
میکرد و کس چه داند که در آن غار چه میکرد و هر روز پنجشنبه بالای غار شدی و پشته هیزم
جمع کردی و علی الصباح بشهر بردی و فروختی و نان خریدی و یک نیمه صدقه دادی
و نماز جمعه بگذاردی و باز در غار آمدی تا هفته دیگر حاش چنان بودی چون بعضی
عادات بیقصد وی ظاهر شدن گرفت و مردمان از حال او آگاهی یافتند پس از غار
مذکور بگریخت و روی بمکه نهاد و به بادیه میرفت یکی از اکابر دین بر وی رسید و اسم
اعظم بدو آموخت در حال خضر علیه السلام بیامد و گفتا ای ابراهیم آن برادرم الیاس
بود که اسم اعظم تو آموخت و در نفحات گفتا خواجه ابراهیم ادهم آن قصه نقل کرده است
که خواجه داؤد بلخی در راه بادیه مرا از اسم اعظم آشنا گردانید چنانچه سابق در ذکر وی
گذشت پس بر هر قدم دو گانه ادا مینمود و همین قسم راه بادیه طی میکرد در مدت
چهارده سال بمکه رسید جمیع مشایخ مکه او را استقبال نمودند پس معظم شید انجا

در مجمع

در صحبت خواجه فضیل عیاض رسید و تربیتها یافت و مدت پنجاه سال مجاور
حرم شریف بود و در شرح احوال ابو العلی دین مینویسد که خواجه ابراهیم مدتی اندر جامع بصره
معتکف شده بود و اندر سه شبانروز یکشب افطار کردی و آن شب که روزه گشادی
از درها در ویزه کردی چون شهرت بسیار شد و کرامات او شایع گشت عالمی نجدمت وی
تولا نمود پس از خلق میگریخت و اکثر مسافر میبود خواجه عطا سلمی قدس سره استاد عبد الله
مبارک گوید در یک سفر من بخدمت وی بودم زادش نماند چهل روز صبر کردم او کل نخورد
و یکسبی نگفت خواجه ابراهیم گوید که شبی کعبه را یافتم طواف کردم و دست
در حلقه زدم و عصمت یافتم خواستم از گناه ندانشنودم که همه خلق از من همین خواهند
اگر من همه را عصمت دهم دریای غفوری و غفوی و رحمت رحیمی من کجا شود پس
گفتم اغفر ذنوبی باز ندانشنودم که از همه جهان با من سخن گویی و سخن خود نکوئی
سخن آن به که از دیگران گویند شیخ فرید عطار گوید قدس سره که خواجه ابراهیم از بلخ برآمد
او را پسری بود خرد چون بزرگ شد گفت پدرم کجاست مادرش احوال باز نمود که
الحال در مکه است پس بحجه زیارت پدر در مکه رسید چون ابراهیم او را دید شفقت
پدری بکار شد او را نزدیک خود نشاند و پرسید که در کدام دین هستی گفت
در دین محمد مصطفی علیه السلام گفت الحمد لله و مهربانی بسیار نمود او از وی شنید
که دعوی دوستی ما میکنی و با ما دل می بندی پس گفت الهی هر چه در میان ما و تو
حجاب شده ست آنرا بردار در حال پیرش وفات کرد و دیگر از وی اولاد نماند و باز زن

دیگر نخواست ولیکن ابراهیم بلخی پدر شقیق غلط بلخی معاصر خواجه ابراهیم سکنید والله
در اکثر کتب معتبر تحقیق نمودیم که ابراهیم بن ادهم را اولاد و احفاد بوده اند نه او را و از کجا نقلست که ابراهیم ادهم
گفت مدة پانزده سال سختی و مشقت و محنت کشیدم بعد ازان ندا شنودم که
عبدا فاستر حتی یعنی بنده او باش تا در راحت باشی بحکم فاستقم کما امرت آخر عمر خواجه
ابراهیم را بذل و تصرف بسیار بود و طعام بسیار خرج میکرد و محتاجان مستفید
میگشتند شیخ علاء الدوله سمنانی قدس سره در مجلس میفرماید که روزی سفیان ثوری
پیش ابراهیم ادهم آمد پس وی دست در زیر مصلا کرد و مشتی درم پیرون آورد
و بنجادم داد که سه من نان کرم و عسل بیار سفیان گفت با دو کس پیش نه ایم این اسراف
باشد ابراهیم گفت در ماکولات این اسراف نباشد و اگر زیاده آید دیگران بخورند و هم
وی در مجلس از خواجه بایزید قدس سره می آرد که دیها داشته و کوسفندان بسیار
و خرج وافر مینمود الغرض از تطایفه هریکی موافق حال خود تصرف میکردند علی القیاس
روزی وی بر لب دجله نشسته خرقه میدوخت ناگاه ستیضی آمده سوال کرد از گذاشتن
ملک بلخ چه یافتی پس سوزن در دریا انداخت و اشارت کرد چندین هزار ماهی سر بر آوردند
و هریکی سوزن زرین در دهن گرفته ابراهیم گفت سوزن خود میخواهم ماهی ضعیف
بیامد و سوزن او بیاورد پیش وی و بآن تشخص کرده گفت کمترین مرتبه این یافتم و دیگر
تو طاقت دیدن آن نداری کمالات و خوارق عادات وی پیش ازین بیشتر است
درین مختصر گنجایش ان ندارد و شیخ فرید عطار گوید که چون وفات وی نزدیک رسید خواجه

ابراهیم تا پیدا شد معلوم نیست که خاک پاک او کجاست و بعضی گویند در بغداد پهلوی امام حنبل است و بعضی گویند در شام آنجا که خاک لوط پیغمبر علیه السلام است و صاحب نفحات گوید که بشام وفات کرد در سنه احدی وستین ومایه و بروایتی در سنه ست وسبعین ومایه و بقولی غره ماه شوال سنه سبع وثمانین ومایه وفاتش در زمان خلافت ابو عبد الله محمد بن عبد الله دوانیقی که خلیفه سیوم از بنی عباس بود واقع شد رحمة الله علیه

ذان همدم نسیم وصال ان محرم حریم ذوالجلال ان فارغ از حادثات چرخی قطب الارشاد خواجه معروف کرخی قدس سره کنیت او ابو محفوظ است نام پدر او فیروز و بعضی معروف بن علی کفتی اندوی از قدمای مشایخ کبار و استاد خواجه سری سقطی وغیره پیشوای اولیاء هفت خانواده بود و مقدم طریقتی متقدم طوایف و مخصوص بانواع لطایف بود و سید میان وقت و خلاصه عارفان عهد کرامات و ریاضات او بسیار است و در مقامات و شوق بغایت بود است که نظیر ندارد صاحب نفحات گوید که پدر وی مولی امام علی بن موسی الرضا بود رضی الله عنه و شیخ فرید عطار قدس سره مینویسد که مادر و پدرش ترسا بودند او را بمعلم فرستادند او استاد گفت بگو ثالثه گفت نی بل هو الله الواحد هر چند معلم مبالغه نمود که بگو خدای سه است او میگفت یکی پس او را سخت بزد خواجه معروف بگریخت مادر و پدرش گفتند کاشکی او بیامدی و بهر دینی که خواستی با وی موافقت میکردیم وی بخدمت امام علی بن موسی الرضا رفت و بدست امام مسلمان شد و مدتها در خدمتش بود و تربیت یافت

وبشرف خرقه امام مشرف گردید بعد ازان پیش مادر و پدر آمد کمالات او مشاهده
نموده مادر و پدر نیز بدست وی مسلمان شدند بعد ازان بخواجه داؤد طایی صحبت داشت
و ریاضتها کشید چندان در صدق قدم زد که مشار الیه قوم شد روزی که مشار الیه قوم شد عالمی
بوی تولا نمود یک روز با جمعی مریدان میرفت جماعتی جوانان می آمدند و فساد
میکردند تا پیش دجله رسیدند مریدان گفتند یا خواجه دعا کن تا حق تعالی ایشان را غرق کند تا
شوم ایشان از خلق منقطع شود خواجه معروف گفت دستها بردارید پس گفت الهی چنانکه
در جهان عیش ایشان خوش میدارد در آنجهان نیز عیش خوش بر ایشان ده اصحاب متعجب
ماندند گفتند که خواجه ما این دعا نمیدانیم گفت توقف کنید تا پیدا آید آن جماعتی
خواجه را دیدند در باب شکستند و خمر ریختند و گریه کنان در پای خواجه افتادند و توبه کردند

نقلست که روزی مسافری در خانقاه وی رسید و قبله نمیدانست و سوی دیگر نماز
گذارد بعد از ساعتی خواجه با اصحاب روی بسوی قبله کرده نماز گزارد آن مسافر خجل شده
گفت چرا مرا خبر نکردید خواجه گفت درویشم درویش را با تصرف چه کار و مسبب
الاسباب صلح خواجه ابراهیم ادهم از وی وصیت خواست گفت توکل کنی بر خدای تا تو بهم نبود و انیس
نباشد تو کردد و جون خواجه معروف کرخی وفات کرد از غایت تصور وحدت وجود مطلق
و تواضع که با هر فرقه داشت مردم همه ادیان دعوی در وی کردند جهودان و ترسایان
و مومنان خادم گفت او فرموده است هر که جنازه مرا بردارد من از ان قوم باشم
هیچ قوم نتوانستند برداشت الا اهل اسلام پس برداشتند و نماز جنازه کزاردند و بخاک

ناخدا با تو

نخاک سپرند محمد بن حسن رحمة الله علیه گفت خواجه معروف را بخواب دیدم گفتم خدای
تعالی با تو چه کرد گفت بیامرزید گفتم بزهد گفت نه اما بقول یک سخن که از این سماک شنیدم
بکوفه هر جمعه یک نخد اتیعالی باز کردی خدای تعالی در رحمت بدو باز کرد اند سخن او در دل من
افتاد بخدای عزوجل باز گشتم و از همه شغلها دست بداشتم بکر خدمت امام علی بن
موسی رضا رضی الله عنه وفاتش در سنه ثمانین در زمان خلافت ابو العباس عبد الله
بن هارون رشید که لقبش مامون داشت واقع شد در بغداد مدفون گشت رحمة الله علیه

ذو النون آن پیشوای اهل سلامت آن باطن همگی سلامت ان ناظر ذات بچون سلطان
وقت خواجه ذو النون قدس سره نام وی ثوبان ابن ابراهیم و کنیت وی ابو
الفیض و لقبش ذو النون میصری بدر وی ثوبی بود از موالی قریش و نوبه بلاد دیست سپس
صعید مصر و جایگاه وی شاکر و امام مالک انس بود و در مدینه رسول است کبیری بود
بمغرب و او ملوک اهل طریقت بود و سالک راه بلا و سلامت در اسرار توحید نظری
دقیق و ریاضات و کرامات و افر و بیشتر اهل مصر او را زندیق میگفتند از بسکه خود را پوشیده
میداشت و سبب توبه او چند طریق در تذکرة الاولیا ذکر افتاده است بعد از صحبت
بعضی عابدان او را یقین درست گشت و قدم در توکل مستحکم کرد و ریاضات شاقه پیش
گرفت تا حدیکه بره ده سال نفس وی از روی بسکبا سیر گردا و نمیداد روزی مردی
دیک سکبا بیش او آورد و گفت که من دیک سکبا بخته موجود کرده بودم که رسول خدا را صلی الله علیه وسلم
در خواب دیدم فرمود خواهی که فردا قیامت مرا ببینی گفتم بلی یا رسول الله پس گفت

این دیک سگبا بر گیر پیش ذوالنون برو سلام من بدو برسان و بگو که محمد رسول الله شفاعت
میکند و میگوید که لقمه چند بکار بر و با نفس خود صلح کن ذوالنون بگریست و گفت فرمان
بردارم نقلست که چون کار او بلند شد اهل مصر او را بزندقه نسبت کردند با بوالفضل تقش
متوکل که خلیفه وقت بود و خبر کردند او کس فرستاد تا بندر پای ذوالنون نهادند و ببغداد
بردند چهل شبانه روز در حبس بماند بعد ازان او را پیش خلیفه بردند سخنها او را شرح
خواستند شرحی نیکو گفت خلیفه بگریست و جمله ارکان دولت در فصاحت و بلاغت
او متحیر شدند پس خلیفه مرید او شد و او را عزیز و مکرم داشت خواجه احمد سلمی گوید پیش ذوالنون
مصری رفتم طشتی زرین دیدم پیش او نهاده کرد او بویهای خوش میکردند
از مشک و عنبر مرا گفت تویی که نزدیک یک ملوک شوی ذر حال بساط وی دیده
پرسیدم و باز پس آمدم پس یکدرم بمن داد تا بلخ ازان نفقه کردم نقلست و وی
روزی در کشتی نشسته بود جواهری از کسی کم شد انها ذوالنون را تهمت بزدی
کرده در بی آزار او شدند ذوالنون گفت خدایا تو نیک میدانی احوال من بر عوام
ظاهر گردان پس در ساعت چندین هزارها هر یکی جواهری در دهن گرفته بر روی
اب پیدا شدند یک جواهر گرفته بدست یکی داد او عجل گشت ازان روز او را
ذوالنون لقب شد نقلست که ذوالنون را مریدی بود چهل جبه داشت و چهل سال
با نفس مجاهده کرد هیچ احوال بروی گشاده نگشت واقعه حال پیش ذوالنون
عرض نمود که طبیب دل هستی الحال چه میفرمائی وی گفت برو شب سیر بخر و بخار

بکن و همه شب بخسب تا ما شد که اگر دوست بلطف نمی آید بعتاب آید او برفت همچنان
کرد لیکن نماز فرض نمیتوانست ترک کرد و ترک سنت کرد و بخفت مصطفی علیه السلام
را بخواب دید گفت دوست سلام میرساند و میفرماید که مخنث و نامرد باشد آنکه بدرگاه
ما آید و زود سیر شود که اصل کار در استقامت و ترک ملامت است اما حق تعالی میفرماید
که سلام من بدان راه زن مدعی ذوالنون برسان و بگو اگر رسوای عالم نکردانم نه
خداوند تواضع تابعان ازین باعاشقان و فرومانندگان درگاه ما نکردی نکنیم مرید واقعه
گذشته بذوالنون عرض نموده چون بشنید از شادیها بگریست خوارق عادات
و کمالات او بسیار است درین مختصر گنجایش آن ندارد و آخر شب که وی وفات
کرد بنهصد و شصت پیغمبر علیهم السلام را بخواب دیدند فرمود که دوست حق ذوالنون خواهد
آمد باستقبال او آمده ایم چون وفات کرد بخط سبز بر پیشانی او نوشته دیدند هذا
حبیب الله مات فی حب الله چون جنازه او برداشتند مرغان از پر ها سایه کردند
که آفتاب گرم بود دران حال موذنی بانگ نماز گفت چون بکلمه شهادت رسید
ذوالنون انگشت برآورد اهل مصر که بر حال او انکار داشتند چون بدیدند بسیار پشیمان
شدند وفاتش در سنه خمس و اربعین و مائتین در زمان خلافت ابوالفضل جعفر بن معتصم
عباسی سوکل واقع شد رحمة الله علیه

فان سوکل ابرار و ان متصرف اسرار ان مدار اهل تحقیق بر طریق خواجه ابو علی شقیق
قدس الله سره ابن ابراهیم بلخی از طبقه اولی است اول صاحب درایی بود آخر صاحب جدیت

گشت یگانه عهد بود و شیخ وقت در زهد و عبادت قدمی راسخ داشت و همه عمر
در توکل برفت و در انواع علوم کامل بود و تصانیف بسیار دارد و در فنون علم استاد
خواجه حاتم اصم بود و علم طریقت و حقیقت بخدمت خواجه ابراهیم ادهم گرفت و از نظران
ولیست سبب توبه او آن بود که بترکستان برای تجارت رفت بت پرستی را دیده
که بت را میپرستید و زاری میکرد شقیق گفت که ترا پروردگاریست زنده و عالم
او را پرست و شرم دار بت پرست گفت اگر چنین است که میگوئی پس او قادر است که ترا
در شهر تو روزی دهد که تو اینجا نیامدی شقیق ازین سخن پیدا رشد و روی ببلخ نهاد و در
اصل کار مشغول گشت نقلست که در بلخ قحطی عظیم بود چنانکه یکدیگر را میخوردند غلامی دید
در بازار شادان و خندان شقیق گفت ای غلام اینجا جای شادکامی است غلام گفت
خواجه پاک خواجه من چندین غله دارد مرا کرسنه نگذارد شقیق از دست او برفت و گفت
الهی این غلام بانبار خواجه میسپارد من جو تو ملک الملوک دارم اندوه چرا خورم پس
دل او از جمیع مرادات سرد گشت و مستحکم قدم در توکل نهاد و بمکه رفت و آنجا خواجه
ابراهیم ادهم پیوست بعد ازان در بغداد آمد و مجلس میگفت بیشتر سخن او در توکل بود روزی
پیری بدو رسید گفت گناه بسیار کرده ام میخواهم که توبه کنم شقیق گفت ویرا آمدن آن
پیری گفت هر که پیش از مرگ بیاید زود آمده باشد شقیق گفت نیک مردی و نیک
گفتی شقیق گوید که در مجلس امام ابو حنیفه با ابو یوسف آشنا بودم چون در بغداد آمدم ابو
یوسف را دیدم در مجلس قضا مردمان گرد بر گرد وی جمع گشته بمن نگاه کرده گفت ای

نسخه بدل

شیخ چه بوده است که تغیر لباس کردی گفتم آنچه تو طلب کردی یافتی و آنچه من طلب
کردم نیافتم لاجرم ماتمزده سوگوار گشتم و پوشش گشتم ابو یوسف گریان شد پس وی
گفت من از گناه ناکرده پیش ازان میترسم که از گناه کرده یعنی دانم که چه کرده ام اما ندانم
که چه خواهم کرد و هم وی گفته که توکل آنست که دل تو آرام گیرد با آنچه خدای تعالی وعده فرموده است
و صاحب نفحات گوید که در بعضی تواریخ بلخ مذکور است که شقیق بن ابراهیم بلخی را در سنه
اربع و سبعین و مایه در ولایت ختلان شهید کردند و قبر وی نیز انجاست رحمة الله علیه

فان مجاهد میدان احدیت آن محرم اسرار احدیت ان عاشق بکرویه **خواجه احمد بن**
خضرویه قدس سره از طبقه اولی بود کنیت وی ابو حامد بلخی است و از بزرگان مشایخ خراسان
از بلخ بوده با ابو تراب نخشبی و با حاتم اصم صحبت داشته بود و خواجه ابراهیم ادهم را
دیده است وی گوید که ابراهیم ادهم گفت التوبة هی الرجوع الی الله بصفاء السر یعنی
توبه بازگشتن است بجناب حق سبحانه با ذل صافی و خالص از ملاحظه غیر یعنی در ین رجوع
غرض جز رضای وی نبود وی از یاران خواجه بایزید و ابو حفص حداد است در سفر حج
ابو حفص را در نیشاپور زیارت کرده و خواجه بایزید را در بسطام پس بادی سوال کرد که
نهایت توبه نیز هم خواجه بایزید گفت نهایت توبه غیرتی دارد و غیرت صفت
ست ممکوس یکی بدست تواند کرد پرسید از نماز گفت پوستن است نباشد بگذارد
گسستن پرسید راه بجذای چه گونه است گفت غایب شدن از راه و پوستن یافتن
از ابو حفص پرسیدند که از ین طایفه کرا بزرگتر دیدی گفت از خواجه احمد بن خضرویه نیز تر

وپوستن

ندیدم بهمت وصدق احوال شیخی از احمد طلب وصیت کرد او را که همران نفس خود را ترک
شهوات تا زنده سازی ویرا بحیات ابدیه خود را النوخوارق عادات بسیار است
وکلمات بسیار دارد وفاتش در سنه اربعین وماتین واقع شد وقبرش در بلخ است رح
ذان محب صاحب ریاضت آن مجاهد میدان کرامت ان متوکل علی مرتبه خواجه ابراهیم
بن شبنه قدس سره گفت او ابو اسحاق هروی است ومصاحب خواجه ابراهیم ادهم بود
واز اقران بایزید نیز گفته اند در اصل از کرمان بود در هرات اقامت نمود ازان اورا هروی
گویند وقبروی در قزوین است وی گفته که من بخدمت خواجه ابراهیم ادهم رسیدم
اول مراد لالت بتجرید کرد از دنیا بعد ازان دلالت بکسب نمود بعد ازان فرمود که کسب
بگذار وتوکل خود را بر حق درست کن تا ترا صدق ویقین حاصل آید پس آنچه فرمود
فرمان بردار گردم بعد ازان فرمود که بیابانه درآی وبر قدم تجرید بیابانه درآمدم مراصدق
وتوکل واعتماد بر حق تعالی میسر شد گویند که ویرا جاه عظیم پیدا آمد در هرات وچند حج بکر
بر توکل وهمه وقت دعا میخواست که الهی ببرروزی ما از مردم هرات دیگران را غنیت
ایشان را از من نفقت که روزی خواجه بایزید قدس سره با اصحاب خود نشسته بود
گفت که برخیزید که باستقبال دوستی از دوستان خدای تعالی میرویم چون بدروازه رسیدند
ابراهیم شبنه را دیدند که می آید خواجه بایزید باوی گفت که در خاطر من اندیشه بود
توآیم وترا شفیع کردانم بخدای تعالی در حق خویش ابراهیم گفت اگر در همه خلق مرا شفاعت
دهد یا زره کل نبخشیده باشد خواجه در جواب وی متحیر شد که سخت زیبا گفت وکمالات وی بیش ازین است

کرامات محمد

ان مقبول طوایف ان خصوص بلطایف آن صاحب نصب و غزل خواجه ابو عبد الله
محمد بن فضل قدس سره از طبقه ثانیه است و از کبار مشایخ خراسان بود و بلخی الاصل
و در ریاضت و فتوت بی نظیر و مرید خواجه احمد خضرویه بود با محمد بن علی حکیم ترمذی
صحبت داشت و ابو عثمان حیری را بدو میل تمام بود و یکبار بدو نامه نوشت که علامت
شقاوت چیست گفت سه چیز یکی انکه حقتعالی او را علم دهد و از عمل محروم گرداند دویم انکه
عمل دهد و از خلاص محروم کند سیوم انکه صحبت صالحان روزی کند و از خدمت و صحبت
ایشان محروم گرداند پس ابو عثمان حیری گفت که محمد بن فضل بلخی سر مرد است نفقت که از و
سوال کردند که سلامت در چه حاصل آید گفت باستادن حق الیقین و آن حیاتی بود تا بعد از ان
علم الیقین دهند تا بعلم الیقین مطالع عین الیقین کند تا از انجا سلامت یابد و تا نخست عین
الیقین نبود مشاکسه که کعه راندید هرگز او را عین الیقین نبود پس معلوم شد که علم الیقین
بعد از عین الیقین تواند بود و ان علم الیقین که پیش از عین الیقین بود و آن تهمت و اجتهاد است
از اینجا بود که گاهی صلوب افتد و گاه خطا چون علم الیقین پدید آید بعلم الیقین اسرار و حقایق
عین الیقین مطالعه تواند کرد و هم وی گوید که عجب میدارم از کسی که بیابانها و وادیها قطع میکند
تا برسد بجایه و آنجا آثار بنیا میند چرا او ای نفس و هوا را قطع نمیکند تا بدان برسد و آثار پروردگار
خود جل و علا بیند و مردم مستعصیان بسبب مذهب و برای گناه از بلخ بیرون کردند وی روی
بشهر آورد و با نیشابور نقل کرد شیخ الاسلام گوید که بعد از وی از بلخ هیچ صوفی نه خاست پس قفل

رفت ویرا نجا قاضی ساختند از انجا عزیمت حج کرده بنیشاپور رسید از وی مجلس خواستند
برکرسی شد و گفت الله اکبر و لذکر الله اکبر و رضوان من الله اکبر یعنی خدای بزرگتر است از انکه
بزرگی را بوی نسبت دهند و بزرگی وی فوق آن بزرگیست که ما اندیشه کنیم این بگفت
واز کرسی فرود آمد و اخر بسر قند باز گشت و آنجا وفات کرد سنه تسع و عشر و ثلثمایه رحمة الله علیه

خواجه محمد بن علی حکیم الترمذی قدس سره از طبقه ثانیه ست کنیت وی ابو عبد الله بود و وی از محتشمان مشایخ
واز محترمان اهل ولایت بود و بهمه زبانها استوده و در جمیع علوم یدی تمام داشت و در تصانیف
سیارست و در بیان معارف و حقایق در وقت خود نظری نداشت و استاد او خضر علیه السلام بود
که نامدت سه سال روزینه او را انواع علوم تعلیم میفرمود بعد از آن در هفته یکبار روز کنبه خضر علیه السلام
پیش وی آمدی و واقعها از یکدیگر پرسیدندی و در فنون هر علم کامل بود و در شریعت مجتهد اکبر
ترمذیان بوی اقتدا کردند و مذهب او بر علم بوده ست که وی عالم ربانی بود و ویرا حکیم
الاولیا خواندندی و کرامات او مشهورست و صاحب کشف المحجوب داده در حق مذهب صوفیه یکی
ویرا یاد میکند و قاعده سخن و طریقش بر ولایت بود و عبارت از حقیقت ان کرده
و ابتدا کشف مذهب وی آنست بدانی که حضرتها را اولیا اند که ایشانرا از خلق برگزیده است
و همت ایشان از تعلقات بریده و از دواعی نفس و هوا برایشان رایندیده و در راه حق
قیام داده و در میدانی بر ایشان گشاده و در نیمقدمه سخن بسیارست چنانچه در کتاب المعرفة
مفصل ذکر افتاده ست درین مختصر گنجایش آن ندارد و حالات و معاملات وی تمام
بر ولایت بود بر قدم ولایت رفتی شیخ فرید عطار گوید که وی صحبت یافته ابو [illegible]

اعلم خضرویه واین جلاء آیفته بود و با یحیی معاذ قدس سره سخن گفت چنانچه دران سخن اورا
تصانیف بسیار است و در وقت او بتر ندکس نبود که سخن او را فهم کردی صاحب کتاب کشف
المحجوب گوید که وی سخت معظم است به نزدیک من چنانکه جملگی دلم شکار اوست ابوبکر
وراق گوید که وی روزی جزوی چند تصنیف خود بمن داد که در آب چیحون اندازم چون
دران نگاه کردم تمام لطایف و حقایق بود دلم باز نداد در خانه بنهادم و گفتم که در آب
انداختم فرمود نا انته بروبند از باز آمدم آب چیحون را دیدم که بجوش آمده است
و صندوقی بر کنار پدید آمد آن اجزا دران انداختم چیحون بقرار باز آمد عجب داشتم
چون بخدمت وی رفتم گفت اکنون انداختی گفتم باشیخ بغرت خدای که این سر
با من بگوئی گفت چیزی تصنیف کرده بودم در علم این طایفه که کشف و تحقیق آن
در عقول مشکل بود برادرم خضر علیه السلام از من درخواست و آن صندوق را ماهیی
بفرمان وی آورده بود حق تعالی آب را فرمان داد تا آنرا بوی رسانید و بیم دی گوید که
یکبار جمله تصانیف خود در آب انداخت و حکیم قدس سره سبب فتحاب خود چنین
میگوید که هرچند با نفس خود کوشیدم رست نشد گفتم مگر خضر علیه السلام این را برای دنیا و دوزخ
فرمود و دوزخی را جه پرورش کنم بکناره چیحون شدم و یکی را گفتم دست تو بمن
من بربست و برفت پس از پهلو غلطیدم و خود را در آب انداختم تا مگر غرق شوم آب
هر دو دست من بگشاد و موجی پیامد مرا بکناره انداخت پس از خود نا امید گشتم
هم جان الله نفسی افریدست که نه بهشت را شاید و نه دوزخ را و دران ساعت از پدر

خود نا امید شدم سر من گشاده گشت و پدید آمد آنچه مرا می [illegible] و همان ساعت
از خود غایب شدم تا بر نیستم برکت آن ساعت بود و صاحب نفحات گوید که
شیخ من میفرمود که محمد بن علی حکیم در تیمم است که در عالم همتا ندارد و هم وی گوید که خواجه بها
الدین گوید محمد البخاری معروف به نقشبند قدس سره در وقتی که از مبادی احوال و سلوک
خود حکایت میکرد و اثر توجهات خود را بارواح طیبه مشایخ کبار در میان بیان می
آورد و میگفت که هر گاه توجه بروحانیت قدوة الاولیا خواجه محمد علی بن حکیم ترمذی نمودم
شدی اثر آن توجه ظهور بصفتی محض و وجدی و هر چند دران توجه سیر افتادی هیچ اثری
ذکر وی و صفتی مطالعه نیفتادی مشایخ گفته اند اولیا را الله مختلف اند و بعضی بی صفت
اند و بی نشان و بعضی بصفت اند و بعضی از صفات نشان بهره مند گشته اند مثلا
گویند اهل معرفت یا اهل معاینه یا اهل محبت یا اهل توحید اند و کمال حال و نهایت درجات اولیا را
در بی صفتی و بی نشانی گفته اند بنابر این اشارت بکشف ذاتیست که [illegible] بلند و درجه شریف
است و عبارت و اشارت از کنه آن مرتبه قاصر است رحمه الله علیه
و آن خزانه علم و حکمت آن یگانه حلم و عصمت آن مجرد اخلاق تنبی وقت خواجه ابو
بکر دراق قدس سره از طبقه ثانیه بود نام وی محمد بن عمر حکیم ترمذی [illegible]
ترمذ بود و قبر وی انجاست اما بلخ بودی حال ابو عیسی ترمذیست و صاحب مسند خواجه
احمد خضرویه را دیده بود و مرید خواجه محمد بن علی حکیم ترمذیست وی تصانیف بسیار دارد
و توریت و انجیل و جمیع کتب آسمانی خوانده بود و از اکابر زمان و عباد دهر و [illegible]

(۱۰ فرش)

کرامت تمام و در تجرید و قناعت درجهٔ کمال داشت و در معاملت مردم ادب بی نظیر بود چنانکه مشایخ

او را اسوب اولیا خواندندی نقلست که وی عیسی وار از زوی دیدن خضر علیه السلام بود

هر روز در کورستان رفتی و در رفتن و آمدن جزوی قرآن بخواندی روزی پیری نورانی

پیش آمد سلام کرد و جواب داد و گفت صحبت میخواهی گفت بلی بس باوی در سخن مشغول

گشت آخر گفت عمری در آرزوی دیدن ما بودی من خضرم امروز با من صحبت داشتی

و از قرآن خواندن محروم ماندی صحبت خضر چنین است دیگر از تو چه گفت بس

بدانکه غزلت و تجرید و بهیچی بر همه کار ها شرف دارد نقلست که بعد از وفات او را

بخواب دیدند رزد و غمگین و زار سبب گریت گفتند چه حالت دیدی خیر است گفت چگونه

خیر باشد که درین کورستان که منم ازده جنازه یکی بر بسیاری مرده است پس از اینجا معلوم شد

که او را حق خواه خلق بود و این در جلب عظیم است نزدیک حق سبحانه و تعالی دیگر کمالات را

بسیاری است در ین مختصر گنجایش آن ندارد رحمة الله علیه

ذ ان مقبول با ماستان مخصوص بکرامت آن محرم راز سبحانی مقتدای وقت خواجه

بوعلی جوزجانی قدس سره از طبقهٔ ثانیه بود نام وی حسن بن علی است در وقت خود بی

نظیر بود و در تصانیف است در معاملات در ویت و از جوانمردان آفات طایفه بود و ریاضات

و همت و کرامات زیاده است و مرید خواجه محمد بن علی حکیم ترمذی بود سخن باوست که قرار

دلها در میان غفلت است و اعتماد ایشان بر ظن و تهمت و نزدیک ایشان خیانت

که گرد ایشان بحقیقت است و سخن ایشان بر اسرار و مکاشفه و گفت هیچ از عقل و تو حید

خوف و رجا و محبت زیادتی خوف از ربّ و حید کناه ت و توحید دیدن زیادتی

از عمل صالح بود بسبب وعد دیدن و زیادتی محبت از بسیار ذکر بود بسبب دیدن پس

خایف هیچ نیاساید از طرف و محب هیچ نیاساید از ذکر محبوب پس خوف ناری منورست

و رجا نوری منورست و محبت نور الانوارست هم وی گفت عارف نیست که جمله دل

خویش بمولا داده باشد و تن بخلق و هم وی گفت که صاحب استقامت باش نه صاحب

کرامت که نفس تو کرامت خواهد و خدای استقامت هم وی گفت ولی آن بود

که از حال خود فانی شود بمشاهدهٔ حق باقی و این کلمات یکی بسیارست رحمة الله علیه

یکی بود خود ز خود جدا ماند من و تو رفته و خدا ماند

طبقه

هفتم در بیان مجملی از احوال خواجه خلیفه مرغشی و ذکر خواجه بایزید بسطامی و غیره آن

وافر الفضل و الاحسان ان اکرم رجال اهل ایمان ان ملک الاولیا ان امام الفقرا

جام بغشی خواجه خلیفه مرغشی قدس سرّهٔ از کبار مشایخ روزگار و پیشوای اولیار

صاحب اسرار بود در زهد و ورع و در ترک و تجرید بی نظیر وقت بوده ست و در حقایق

و معارف کلمات یکی داشت و خرقه ارادت از دست خواجه ابراهیم ادهم پوشیده

و هر نعمتی که خواجه ابراهیم ادهم از خضر علیه السلام و از امام محمد باقر و از غایبه فرزند

بود تمامی بوی ایثار کرد و جانشین خود کرد و ید وی سالها در سفر و سر بسیه جدت خواجه

ابراهیم ادهم بودی و جمیع مشایخ وقت را دیده بود و بر کرامات و خوارق عادات

بسیارست امام عبد الله یافعی در روضة الریاحین اکثر حکایات احوال و کرامات وی

کرده است از انجمله بایزید گفته که بعضی عزیزان از حذیفه مرعشی پرسیدند که در عبادت بجد
خواجه ابراهیم ادهم بودی کدام چیز عجب تر از وی دیدی گفت چند روزی در راه مکه طعام
نیافتم چون در آمدم بشهر کوفه و جای یافتم بمسجد ویرانی پس دید خواجه ابراهیم ادهم بجانب
من و گفت ای حذیفه ترا کرسنه می بینم گفتم از خواجه مخفی نیست پس کاغذ و دوات
طلب فرمود و نوشت در ان بسم الله الرحمن الرحیم انت المقصود بکل حال یعنی تویی
مقصود بهر حال و چند کلمات دیگر در ان نوشته بدست من داد که از شهر برون رو
اول کسی که در خورد این کاغذ را بوی ده چون برامدم مردی بر اشتر ماده سوار پیش
آمد کاغذ بدست وی دادم هر گاه بمضمون ان وقوف شد گفت کجاست صاحب
این رقعه گفتم در فلان مسجد است پس گذر ایند بمن یک همیانی که در وی شصد دینار
بود و برفت وی در تربیت مریدان نفسی قوی و شانی عظیم داشت چندین شاه بازان
در سلسله او خاسته و طریق مریدانش محض تجرد ظاهر و باطن بود در سفر و حضر ذکر جلی
میگفتند و هیچ وقتی از کسی طمع نمیکردند هر چه بطلب حق تعالی میفرستاد میخوردند
و ایثار میکردند و کاهی با اهل دنیا آمیزش و اختلاط نمینمودند و همین خارق ویرا بس
است که جمیع خواجگان چشت بوی می پیوندند وفاتش بتاریخ چهاردهم ماه شوال سنه
سنه وفاتش بنظر نیامد رحمة الله علیه

ان سلطان العارفین ان برهان المحققین آن خلیفه الهی ان محرم راز نامتناهی ان
[illegible] کاکای قطب وحدت خواجه ابا یزید [illegible] قدس سره وی از طبقه اولیت

ونام وی طیفور بن عیسی بن آدم این سروشست جدیٔ ای بود مسلمان شد وی
از اقران احمد خضرویه و ابو حفص حداد و یحیی معاذست و خواجه شقیق بلخی را دیده بود و شیخ
فرید عطار گوید قدس سره که وی از اکابر مشایخ و اعظم اولیا بود و محب جدیٔ او قطب
عالم و مرجع اوتاد و ریاضات و کرامات بسیار داشت و در اسرار حقایق نظری
نافذ و وجدی بلیغ داشت و دایم در مقام قرب و هیبت بود و غرقه آتش محبت پیوسته
تن را در مجاهدت و دل را در مشاهدت میداشت روایات او در احادیث عالی بود و ازین
کس را در معانی طریقت جندان انبساط نبود که او را توان گفت و کلام وی پوشیده نیست
تا حدیکه خواجه جنید گفت قدس سره که خواجه بایزید در میان ما چون جبرئیلست در ملائکه
و هم وی گفت که نهایت سیر آنست که جمله روندگان بتوحید روانند بدایة خواجه بایزیدست
و شیخ ابو سعید ابو الخیر گوید قدس سره که هزار عالم از بایزید پر می بینم و بایزید در میان نه
یعنی آنچه بایزیدست در حق محوست و سبب ترک وی آن بود که چون مادرش او را بمکتب
فرستاد و سوره لقمان بدین آیه رسیدند اشکر لی ولوالدیک یعنی حق تعالی مرا شکر کن و مادر و پدر را نیز
معنی این آیه بدل او کاری کرد و لوح نهاد و
دستوری خواست بخانه رفت مادر گفت یا طیفور بچکار آمده گفت در رو آیتی حق تعالی
بخدمت خویش از خدای درخواه تا همه ازان تو باشیم یا مرا بخدای بخش تا همه آن وی باشم
مادرش گفت تو را در کار خدا کذا اشتم و حق خود تو بخشیدم پس خواجه بایزید از بسطام
برآمد و سی سال در بادیه شام میگشت و ریاضات شاقه میکشید و صد و سیر بدید

ت تو پس

امام جعفر صادق رضی الله عنه

خدمت کرده و از همه فارغ رفت و در شرح شطحیات شیخ روزبهان بقلی شیرازی نوشته
است که ابو علی سندی از اوستادان بایزید است بایزید گوید که من از و علم فنا در توحید
می آموختم و او از من الحمد و قل هو الله می آموخت پس وی در خدمت امام جعفر صادق افتاد
رضی الله عنه روزی امام جعفر فرمود که آن کتاب از طاق فرو گیر بایزید گفت کدام طاق
مذین گفت مرا بآن جا کار که در پیش تو سر برآرم که بنظاره نیامدم امام جعفر صادق
گفت اگر حال تو چنین است به بسطام رو که کار تو تمام شد پس وی خرقه از دوست امام پوشید
و باجازتش در بسطام رفته بر مسند ارشاد نشست علمای بوی تولا نمودند و هدایت یافتند
وی گوید که دوازده سال انگار نفس خود بودم در کورهٔ ریاضت طبل ملامت میزدم
با تش شوق میافتم و بر سندان مذمت مینهادم تا از خود اینه میساختم پنج سال
منظور آینه خود بودم بانواع طاعت و عبادت آن اینه را میزدودم پس یکسال نظر
اعتبار کردم بر میان خود از غرور و عشوه و اعتقاد بر طاعت و عمل خود پس ندان زنار
دیدم بخیال دیگر جهد کردم تا آن زنار بریده شد اسلام تازه آوردم نگه کردم همه خلق را
مرده دیدم چهار جهار تکبیر در کارشان کردم از جنازه هم باز گشتم و بی زحمت خلق بحق
حق بحق رسیدم تا خبان شدم که هر چه بخاطرم میگذشت در حال موجود میگشت نقلت
که چون کمالات و حقایق عادات وی در عالم شایع گشت خلقی از هر طرف کرد
مردمی از مدینه رسول خدا صلی الله علیه وسلم چون نگاه کرد علمای را دید که دنبال وی می آیند پس بعد از
حمد خدا روی بخلق آورده گفت ایها الناس انا احد لا اله الا انا فاعبدونی پس مردم روی

ازو بگردانیدند و او از صحبت آنها خلاص یافت شیخ فرید عطار گوید که اینجا بایزید در
درمیان بود بزبان وی خدا سخن میگفت چنانچه بشجره موسی علیه السلام و صاحب
کشف المحجوب در رده صاحب مذهب صوفی یکی ویرا یاد میکند طریق وی غلبه و سکر
بود و غلبه حق جل و علا پس وی سکر را بر صحو مقدم نهد و گوید که صحو بر تمکین و اعتدال صفت
آدمیست صورت گیرد و آن حجاب اعظم بود از حق و سکر گرد و مستی از کسب آدمی نباشد
مگر مواهب الهی چنانکه داؤد صلوات الله علیه اندر حال صحو بود فعلی ازوی بوجود آمد خداوند تعالی
فعل او را بدو اضافت کرد و گفت و قتل داؤد جالوت پیغمبر ما صلی الله علیه وسلم اندر حال
سکر بود فعلی ازوی بوجود آمد خداوند عزوجل فعل او را بخود اضافت کرد و گفت ما رمیت
اذ رمیت ولکن الله رمی و جنیدیان صحو را بر سکر فضل نهند و گویند که موسی علیه السلام
اندر حال سکر بود که طاقت ظهور یک تجلی نداشت و از هوش برفت و رسول علیه السلام
اندر حال صحو بود که از مکه تا قاب قوسین در عین تجلی بود و هر زمان هوشیارتر و بیدارتر
تر بود در پنجاه سخن بسیارست و هر دو گروه دلایل بسیار بر پا کرده اند و درین مختصر گنجایش
آن ندارد صاحب کشف المحجوب در آخر سخن میگوید که سکر بود گونه باشد یکی شراب محبت
دیگر بگاس محبت و سکر مودت باید معلول باشد که تولد آن از رویت نعمت بود سکر محبت آنی
علت بود که تولد ان از رویت منعم بود پس هر که نعمت بیند بر خود بیند و خود را او بیند
و هر که منعم بیند چون بوی پیوندد خود را اندیت باشد اگرچه اندر سکر بود و سکرش صحو باشد
و صحو نیز بر دو گونه باشد یکی صحو بر غفلت و دیگر بر محبت و صحوی که غفلتی بود آن حجاب اعظم بود

وصحی

وصحو را که محمود است اما کرتی باشد پس آنکه مقرون بغفلت بود اگرچه صحو باشد
همه سکر بود و آنکه موصول بحقیقت بود اگرچه سکر بود صحو باشد چون اصل مستحکم بود صحو چون
سکر بود و سکر چون صحو چون بی اصل باشد هر دو بی غایت بود و فی الجمله صحو و سکر اندر
قدمگاه مردان بعلت اختلاف معلول باشد چون سلطان حقیقت جمال خود نماید صحو
و سکر هر دو طفیلی نماید از آنکه اطراف این هر دو معنی بیکدیگر موصولست و نهایت یکی
بدایت دیگری باشد و بدایت و نهایت جز اندر تفاریق صورت نگیرد و آنچه به
نسبت آن متصرفه باشد در حکم متساوی باشد و جمع نفی تفاریق بود و در معاملات مطلق
مذهب وی ترک صحبت و اختیار عزلت بود و مرید از جمله این فرماید و اینطریقی محمود
و سیرتی ستوده بست نقلست که خواجه ابوتراب را مریدی بود عظیم کریم رو بخدمت ابو
تراب کفت در روزی هفتاد بار خدای را می پرستم وی کفت اگر یکبار خواجه بایزید
را پرستی دانم که کار کرده باشی وی بخدمت خواجه بایزید رفت و بمجرد دیدن خواجه بایزید
جان بحق تسلیم کرد شنالی آنست اگر بینه را تمام روز مقابله آفتاب نگاهدارند هیچ سوخته
نشود و اگر در برابر آفتاب برروی آینه بنهند در ساعت بسوزد از آنکه آفتاب عاشق
آینه است که جمال خود در وی بیند پس هر که در میان عاشق و معشوق حجاب شود مشخص
معدوم شود میر سید محمد مکی قدس سره در مکتوبات خود نوشته است که خواجه بایزید
در جمیع صفات خود را قطبی و غیره کذاشته در مقام محبوبی رسیده بود قدس سره
نقلست که خواجه یحیی معاذ رازی رحمة الله علیه بخواجه بایزید نامه نوشت که چگونه‌ئی

در حق کسی که قدح شراب خورد و مست ازل و ابد شود خواجه بایزید جواب نوشت که من ان
نمیدانم ولیکن اینجا مردی هست که در شبان روزی دریاهای ازل و ابد میکشد
و نعره هل من مزید میزند نقلست که خواجه ذوالنون مصری مصلایش خواجه بایزید فرستاد
خواجه واپس داد که مرا مصلا بکار آید مستی میباید تا بروی تکیه کنم یعنی کار از نماز درگذشت
و بنهایت رسید نقلست که خواجه احمد خضرویه با هزار مریدش روی آمد که هر یک بر روی
آب میرفتند و در هوا می پریدند خواجه احمد گفت هر که از شما طاقت دیدن بایزید
دارد اندرون بیاید و اگر نه بیرون باشد همه درون رفتند مگر یک مرید بر در ماند
خواجه بایزید گفت هر که بهتر شماست بر در ماند او را بطلبید بعد ازان خواجه گفت
ای احمد تا کی سیاحت کنی گفت چون آب هم یکجا می باشد متغیر میشود خواجه گفت
چرا در یا نباشی تا متغیر نشوی پس بایزید در سخن آمد احمد گفت فروتر آی
که ما فهم نمیکنیم خواجه فروتر آمد باز گفت فروتر آی همچنین تا هفت بار آنزمان سخن
بایزید فهم کرد چون بایزید خاموش شد احمد گفت یا خواجه ابلیس را دیدم
در کوئی تو بردار کردند گفت آری با ما عهد کرده بود که گردسر ما نگردد اکنون یکی
وسوسه کرد تا در خوف افتد و شرط در وی نیست که بر در پادشاه بردار کنند
یکی سنجد مست خواجه بایزید عرض کرد که مایش تو جمعی می بینم زن و امرد
کیانند گفت نیرشتکان اند که از علوم سوال میکنند و من جواب میدهم وی گفت
چهلسال روی بخلق آوردم و اشیا نرا بحق خواندم کسی اجابت نکرد

از ایشان بگردانید حضرت او رفتم همه را پیش از خود بجا بجا دیدم هم وی گفت
اول بار بخانه رفتم خانه دیدم دویم بار که بخانه رفتم خداوند خانه دیدم سویم بار بخانه
دیدم نه خداوند خانه یعنی جنان در حق گم شده بودم که هیچ نمیدانستم اگر میدیدیم یکی بر در
خانه بایزید رفت و او آواز داد گفت کرا میطلبی گفت بایزید را گفت در خانه جز
خدای نیست و هم وی گوید که چهل سال دیدبان دل بودم چون نگه کردم بندگی و خداوندی
از حق دیدم هم وی گفت که سی سال خدایرا میطلبیدم چون نگه کردم او طالب بود من
مطلوب دیر اکلمات عالی در حقایق و معارف بسیار است و کرامات و خوارق
عادات لاتشمار چنانچه احوال معراج وی شیخ فرید عطار قدس سره در تذکرة الاولیا
مفصل ذکر کرده است درین مختصر گنجایش آن ندارد نقلست که خواجه بایزید در ابتدا
احمد احمد بسیار گفتی وقت نزع احمد بگفت و جان بشاهده حق تسلیم نمود بعد از
دفن مادر علی که زن احمد خضرویه بود بزیارت آمد گفت میدانید که خواجه بایزید که
بوده است گفتند تو بهتر میدانی گفت شبی بطواف خانه کعبه بودم ساعتی بنشستم
در واقعه جنان دیدم که مرا بر آسمان بردند و تا زیر عرش بدیدم و آنجا که زیر عرشست
بیابانی دیدم کناره آن پدید نبود همه بیابان گل و ریاحین بود بر هر برگ گلی نوشته
ابویزید ولی الله و شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس سره بزیارت آمد ساعتی بایستاد
چون باز گشت گفت اینجائیست هر که چیزی گم کرده باشد اینجا باز یابد ولادتش
در سنه ثلثین و مایه و وفاتش صد و سی سال و بقولی ضعیف هفتاد و سه سال

وفاتش در زمان خلافت ابوالفضل جعفر بن معتصم که متوکل لقب داشت وخلیفه هم از بنی
عباس بود بتاریخ بیست و هشتم ماه شعبان در سنه اربع وثلثین ومایتین وبقولی اصح در سنه
احدی وستین ومایتین واقعست در بسطام مدفون گشت رحمة الله علیه
ذکر ان معوض فنیا ان بعقبی عقبی ان واقر الکرم خواجه حاتم بن اصم قدس سره وی
از طبقه اولی است کنیت وی ابو عبد الرحمن از قدمای مشایخ خراسان است از اهل بلخ
بود ومرید خواجه شقیق بلخی است واستاد احمد خضرویه وی در زهد وریاضت واداب
وصدق بی بدل بود گویند که بعد از بلوغ یکنفس بی مراقبت ومحاسبت از و برنیامد بود
ویکقدم بی صدق وخلاص نرفته نقلست وی روزی مجلس میگفت در بلخ گفت للهی
هر که درین مجلس گناه کار ترست بیامرز بناشی حاضر بود چون شب در آمد به بناشی رفت
چون سرکوری واز کرد او را زار بگریست که شرم نداری امروز در مجلس حاتم اصم آمرزیده
شدی ومشب باز بر سر گناه میروی آن بناشی توبه کرد خواجه محمد رازی گوید که چندین
سال در خدمت حاتم اصم بودم هرگز ندیدم که در خشم شد مگر یکبار وآنچنان بود که در میان
بازار میگذشت بقالی شاگرد او را گرفته بود ومیگفت که زر من کرفته وخورده بت حاتم
چون بدید گفت ای عزیز مواسات کن گفت نمیکنم حاتم اصم در خشم شد رو را ازو
برداشت وبزمین زد میان بازار بر سیم شد گفت آنچنین مست بردار از زیادت
یکه که دست خبث شود او از غلبه حرص دست بزیادتی دراز کرد ودر حال دست خشک
شد نقلست که چون حاتم اصم در بغداد آمد خلیفه را خبر کردند که زاهد خراسان آمده ست و طلب

کرد چون حاتم اصم از در در آمد حنیفه گفت السلام علیک یا زاهد حاتم اصم گفت زاهد تویی
خدای تعالی میفرماید قل متاع الدنیا قلیل تو بدانک قناعت کرده زاهد تو باشی نه من که
بدنیا و عقبی سر فرو نیارم چگونه زاهد باشم و فاتش در زمان خلافت عبد الصمد بن هارون
الرشید که لقبش مامون بود در سنه اربع و عشر و مائتین و بقولی در سنه سبع و ثمنین و مائتین واقعه
شد رحمة الله علیه و ان در طریقت و حقیقت عامل ان در معرفت و توحید کامل ان در
دریای ربانی خواجه ابو سلیمان دارانی قدس الله سره از طبقه اولی است و از قدمای مشایخ
شام است نام وی عبد الرحمن بن احمد بن عطیه العنسی است و بعضی گفته اند که عبد الرحمن بن
عطیه از داراکه دیهی از دیهای دمشق است بود و قبر وی در همان دیه است وی یگانه
وقت بود و لطیف عهد و از غایت لطف او را ریحان القلوب گفتندی و میر ایات
و کرامات بسیار است و پیر خواجه احمد حواری گفت الله بود قدس سره نقلست که احمد حواری
گفت یکروز در شیخ جامه سفید پوشیده بود گفت کاشکی دلم در میان دلها چون پیراهن من بودی
در میان جامها وی گوید که وقتی خفته بودم و ورد من فوت شد حوری دیدم گفت
خوش می خسپی پانصد سال است که مرا در پرده می آرایند از بهر تو و هم وی گوید
که شبی چون از گوشه در من دید و میخندید و شبی او بجدی بود که وصف آن
نتوان کرد گفتم یا سید و سنی و جمال از کجا آوردی گفت شبی قطره خنده از دیده
باز دیدی از ان آب چشم تو روی مرا شست از انست هم وی گوید که مردی دیدم
در مکه که هیچ نخوردی الا آب زمزم گفتم اگر این آب خشک شود چه خوری بر خاست گفت

جزاک الله خیرا راه نمودی که چندین سال زرم پرست بودم وفاتش در سنه

وعشرو ماتین واقعه شد رحمة الله علیه

فرمان سلطان تجریدیان برهان تفریدان خوکرده بازادی افراد زمان خواجه ابراهیم

ضیاد البغدادی قدس سره کنیت وی ابو اسحق است از افراد وقت وتارک زمانه

بود با خواجه معروف کرخی صحبت داشته وخواجه معروف وی را فرموده بود که لازم

گیر فقر را وتمرس ازان مذهبت وی بتجرید وانقطاع بود خواجه جنید گوید قدس سره

که روزی وی پیش خواجه سری سقطی آمد از پاره حصیر از زر خود ساخته جون خواجه سری

اورا دید یکی از اصحاب را گفت تا برای او جبه از بازار بخرید پس گفت ای ابو اسحاق

این را بپوش که با من ده درم بود بآن برای تو این جبه خریده ام خواجه ابراهیم گفت

با فقر امی نشینی وده درم ذخیره میکنی پس آن جبه را نپوشید ویرا در ترک وتجرید

حالی بسیار است رحمة الله علیه ذ ان زاهد متمکن ان عابد متدین آن قطب افلاک

خواجه محمد سماک قدس سره وی در همه وقت امام بود ومقبول انام کلامی عالی وبیانی

شافی داشت خواجه معروف کرخی را کشایش از سخن وی بود وهارون رشید بسیار

بادی تواضع کردی خواجه احمد حوار ی گوید که وی معذور شد من قاره ره او را بطبرستان

میبردم پیری نورانی در راه پیش آمده گفت سبحان الله بیا آرزوت خدای از تو

استعانت میخواهی پس آیتی از قرآن بخواند وگفت اورا بگو که این آیة بران در د بخواند

شفا حاصل خواهد شد من برگشته بخدمت محمد سماک آمدم وواقعه حال

صحبت یافت و گفت که آن پیر نورانی خضر علیه السلام بود نقلست که وی در حال وفات
گفت الهی تو میدانی در آن وقت که معصیت میکردم و اهل طاعت ترا دوست میداشتم
این را کفارت آن کردان بعد از وفات او را بخواب دیدند گفتند خدای تعالی با تو چه کرد
گفت بنواخت و خلعت داد و اکرام کرد و بیامرزید اخوارق عادات بسیارست رحمه الله تعالی علیه

ذکر آن زمین کرده بتن مطهران افلاک کرده بجان منوران سمکن بساط قدوسی خواجه
محمد بن اسلم طوسی قدس سره یگانه جهان و مقتدای مطلق بود او را لسان رسول گفتندی
و شحنه خراسان خواندندی هیچکس را در متابعت سنت آنقدم نبود که او را انجذبت ایام علی
بن موسی رضا رضی الله عنه به نیشاپور شده و در راه هر دو بیک کجاوه بودند و خواجه اسحق
زمام شتر میکشید چون به نیشاپور رسید میان شهر در آمد پیراهن پشمین پوشیده
و کلاه نمدی بر سر نهاده و خرقه کتاب بر دوش مردمان او را چنان بدیدند و بگریستند که
نزاید بنصفت نمیتوانیم دید وی مذکری کردی و نیمی جند در مجلس او می آمدند از برکات
نفس وی قریب پنجاه هزار کس براه راست آمدند و توبه کردند نقلست که وی پیوسته
وام کردی و بدرویشان دادی وقتی جهودی بدو گفت قرض بر تو دارم بت محمد اسلم
گفت هیچ ندارم اما آرزو میکنم بود گفت این را بردار چون برداشت آن ترازش قلم زر
شد بود جهود در ساعت مسلمان شد کمالات او را در این مختصر گنجایش ندارد رحمه الله علیه

ذکر آن فرد ایوان صمدیت آغرق دریای احدیت آن محرم جمیع ابواب قطب وقت
خواجه ابو الثواب قدس سره وی از طبقه اولی بود نام وی عسکر بن محمد بن حصین است

ولیکن ویرا ابوتراب بخشی میگفتند از جمله مشایخ خراسان در علم و فتوت و زهد و توکل
نظیری نداشت و با حاتم اصم بلخی صحبت داشت و استاد ابو عبد الله جلاء و ابو نصر سراج
وقتی در سحرگاه بحجره در خواب شد قومی از جوران خواستند که خویشتن را بدو عرض کنند
وی گفت مارا چندین استغراق است بفرو گذارید پروای شما ندارم ابو العباس ساوی گوید
که با ابوتراب در بادیه بودم یکی از یاران گفت مرا تشنگی گرفته است پای بر زمین زد آب
پدید آمد آنگه گفت مرا خبان آرزوست که بقدح آب بخوریم دست بر زمین زد قدحی
ظاهر شد از آن آب خوردم و وضو ساختم و آن قدح تا بمکه با ما بود وی گفت مدتها سیال
نه از کسی چیزی گرفتم نه کسی را چیزی دادم گفتند چگونه گفت اگر میگرفتم از دو میگرفتم و اگر
میدادم بدو میدادم شخصی باوی گفت که ترا هیچ حاجت هست گفت چگونه مرا تو بود
و مثل تو حاجت باشد که مرا بخدای حاجت نیست یعنی در مقام رضا راضی بحاجت چه کار دارم
شیخ فرید عطار گوید قدس سره که وفات او در بادیه بصره واقع شد از پس چندین سال
جماعتی دران جا رسیدند او را دیدند بر پای ایستاده و روی بقبله خشک شده و کوزه
در پیش نهاده و عصا در دست گرفته و هیچ مباعه گرد وی نگشته صاحب نفحات گوید که او
در بادیه نماز مشغول بود باد سموم بر دو همچنان خشک شده بماند و آن در سنه خمس
واربعین و مائتین واقع شد رحمه

ذکر آن رکن جهان آن قطب زمان ان وایم در مقام پیدایی مقتدای وقت خواجه
حواری قدس سره از طبقه اولی بود کنیت وی ابو الحسن و از اهل مشق است خواجه جنید

ایرانیان

ویرا ریحان شام گفتی وی مرید خواجه سلیمان دارانی بود در فنون علم عالم بود در طریقت عامل
و در حقیقت کلمات یعاد الله غلت که ویرا بخدمت خواجه سلیمان دارانی عهد بود که خلاف امرش
نکند روزی خواجه سلیمان در حالتی بود احمد حواری بیامد و گفت یا خواجه تو زی کریم راست
چه میفرمائی سلیمان جواب نداد احمد سه بار گفت سلیمان تنگ آمد گفت برو در آنجا نشین
احمد برفت در تنور نشست ساعتی برآمد که سلیمان او را یاد کرد هر خد تفحص کردند نیافتند خواجه
سلیمان گفت او را در تنور بجوئید چون دیدند در میان تنور نشسته بود و یک موی از تن
وی نسوخته نقلست که وقتی درویشی همان احمد آید و هفتاد شمع برافروخته بود و آن درویش
گفت که مرا این خوش نمی آید تکلف کرده و تکلف با تصوف نسبت ندارد احمد گفت
برو و هر چه نه از برای خدای افروخته ام بکش آنشب درویش آب و خاک میریخت و لیکن
یکشمع از آن تو نتوانست کشت کمالات و خوارق عادات وی بسیارست چون وفاتش
نزدیک رسید هفتصد دینار وام داشت و همه بقرار داده بود در وقت نزع جماعتی
بطلب وام آمدند گفت الهی مرا می ترسانی بر وجان من در گرو ایشانست اول دانگ آنرا
بده بعد از آن جان من بستان مردی در بزد گفت ای قرض خواهان احمد بیرون آید و قرض
خود بگیرید همه بیرون رفتند و زر گرفتند آنزمان احمد حواری جان بحق تسلیم کرد وفاتش در سنه
سبعین و مائتین واقع شد رحمة الله علیه

ان آفتاب بی نهایی آن شمع ظلمت زندگانی ان شاه باز گونین قطب وقت خواجه
یوسف بن الحسین قدس سره از طبقه ثانیه گیست او ابو یعقوب از متقدمان مشایخ

ری ست و عالم با نواع علوم ظاهر و باطن بود و زبانی نیکو داشت در بیان معارف و
اسرار بسیار مشایخ را دیده بود و با ابو تراب نخشبی صحبت داشت و از رفیقان ابو سعید
خراز بود و میرید خواجه ذو النون مصریست و عمری دراز یافته و بپوسته در کارهای
جدی و جهدی تمام داشت و در ملامت و ویرا قدمی محکم و همتی بلند بود و ابتدای احوال او آن
بود که دختر امیر عرب رفیقه او شد که عظیم صاحب جمال بود آن دختر فرصت جسته خود
را پیش وی انداخت او بکر بخت و او را بگذاشت و آن شب بخفت سر بزانو نهاده
بود و در خواب شد موضعی دید که مثل آن ندیده بود جون در رفت جمعی پیر و شان کرد آمده
بودند و یکی بر تخت نشسته پادشاه وار پس یوسف خود را از نزدیک ایشان افکند ایشان
او را راه دادند و تعظیم کردند گفت شما کیستید گفتند فرشتگانیم و آنکه بر تخت است
یوسف پیغمبر علیه السلام ست بزیارت یوسف بن حسین آمده ست پس وی گوید که
مرا کریه در گرفت گفتم من که باشم که پیغمبر خدای بزیارت من آید درین بودم که یوسف
علیه السلام از تخت فرود آمد و مرا در کنار گرفت و بر تخت نشاند گفتم یا نبی الله من
که باشم که چنین لطف کنی گفت در آن ساعت که آن دختر غایت جمیله خود را
پیش تو انداخت و تو خود را بحق تعالی سپردی و پناه بدو بردی حقتعالی ترا بر من و بر ملائکه عرض
کرد و جلوه فرمود و گفت که نگرای یوسف تو آن یوسفی که قصد کردی بر لیخا و او
یوسف ست که قصد نکرد بدختر شاه عرب و بکر بخت مرا با این فرشتگان بزیارت
تو فرستاده و بشارت داد که تو از گزیدگان حق تعالی هستی پس گفت در هر عهدی

مردی نشانه باشد و درین عهد نشانه ذوالنون مصریست پیش او رود و یوسف بن
حسین چون بیدار شد همه نهادش درد گرفت و شوق غلبه کرد و روی بمصر نهاد و بخدمت
ذوالنون مصری ترتیبها یافت و بعد از مدة از اجازت ذوالنون باز بشهر ری آمد
چون از بزرگان شهر بود اهل شهر استقبال کردند پس در ری سکونت گرفت و کار وی
بلند گشت عالمی بوی تولا نمود و لیکن مشرب سلامتیه داشت ابراهیم خواص مرید او شد
چنانچه کمالات او اظهر من الشمس است درین مختصر گنجایش آن ندارد و وفاتش در سنه ثلث
واربعین و ثلثمایه واقع شده رحمة الله علیه

فان زین اصحاب ان رکن اجباب آن وارث علوم رسول عربی **خواجه عبد الله**
محمد بن اسمعیل المغربی قدس سره از طبقه ثانیه بود از قدمای مشایخت و استاد اکثر
اولیا و اعتماد اصفیا و در تربیت مریدان آیتی بود و در توکل و تجرید ظاهر و باطن نظیری
نداشت و این دو ابراهیم خواص او را کمالاتی رفیع است و کار او عجیب بود بهر چیزی
که دست آدمی بر آن رسیده بودی نخوردی مریدان او هر جا بیخ کیاهی یافتندی
پیش او میبردند تا بقدر حاجت بخوردی روزی عبد الله مغربی بر سر کوه سینا
سخن میگفت بجایی رسید که گفت بنده با و جدان نزدیکی خواهد که فرو ماند فرود رسنک
از کوه بجنبید و پاره میشد و می افتاد و میگفت روزی در بادیه میرفتم غلامی دیدم
تر و تازه بی زاد و راحله گفتم ای آزاد مرد بی زاد و راحله کجا میروی گفت چپ و راست
نگه کن تا غیر خدای هیچ نه بینی و صاحب نفحات گوید که عبد الله مغربی مرید خواجه ابو الحسین

ابراهیم که از مشایخ شام است و صحبت یافته است

زرین مروست قدس سره وعمروی صد و بیست و دو سال بود و عمر استاذوی ابوالحسن
نیز صد و بیست ساله بود و ابوالحسین مرید عبدالواحد زید بصریست عبدالواحد مرید خواجه حسن
بصریست رحمهم الله تعالی وقبر ابوعبدالله المغربی بر سر کوه طور سیناست پهلوی استاذوی
ابوالحسین علی بن زرین قدس سره وفات ابوعبدالله در سنه تسع وسبعین وثلثمائة و
در سنه تسع وتسعین وثلثمائة واقع شد رحمة الله علیه ع کی بود خود ز خود جدا ماند
من و تو رفته و خدا ماند

طبقه هشتم

در بیان مجملی از احوال خواجه بهیره بصری و ذکر خواجه بهری سقطی وغیره ذکر آن امام
اهل طریقت آنسر حلقه واصلان حقیقت ان تاج العارفین آن مقتدای دین ان
مخصوص بر بهری قطب وقت خواجه بهیره بصری قدس سره خرقه ارادت از دست
خواجه حذیفه مرعشی پوشیده رحمة الله علیه وی پیشوای علما واولیا وقت بود در معرفت
حق جل علا میان مشایخ کبار معروف ومشهور ودرجات رفیع ومقامات عالی
داشت ودر ریاضات وکرامات بسیار بوده است ودر تربیت مریدان دستی
قوی وقبولیی تمام داشت وصاحب خانواده بود مریدانش بسیار بودند کویایند ندو طریق
وی واصحاب وی آن بود که شبانروزی همیشه باوضو بسیودند وتمام تا حضور دل میکذرانیدند
وذکر غیر در مجلس وی هرگز نمیکذشت از انکه پیش نظر ایشان نیز نشسته بود ودر صفای
باطن بسیار میکوشیدند چنانکه بعد از سه روز یا چهار روز از میوه جنکل ویا از سبزی افطار
میکردند ودایم در مراقبه ومحاسبه میبودند وبدیده دل انوار مشاهده میدیدند وعجایب در میان

میکذرانیدند

میکذرانیدند در شهر و یا در دیه سکونت نمیکرفتند و با خلق آمیزش اصلا نداشتند
چون باطن شان از جمیع مرادات کذشته بود میخواستند که ظاهر را نیز با باطن جمع
ساخته فنا در توحید حاصل کنند بزرکی خوش کفته است ۵ ظاهر و باطن چو شد تسلیم
دوست ۵ تا کنون حقا مسلمان میرویم ۵ و کمالات و خوارق عادات اوی بسیارست
هر کاه احوال مریدان وی چنین باشد پس دیکر خوارق کدام ازین بهتر خواهد بود کدر قلم
آرد و کشف و کرامت نزدیک این طایفه قدری ندارد از انکه مقامات سلوک در تصانیف
خواجکان چشت تا پانزده قرار داده اند از انجمله پنجم مقام کشف و کرامت است پس تا انکه
از مقام کشف و کرامت در نکذرد آن ده مقام دیکر قطع نتواند کرد و بلند همتی سالک انست
که در هیچ مقام نه ایستد تا زمان فنا بمطلق حاصل شود و فنا بمطلق بی شوق کامل میسر نشود
مذهب بزرکان کفته اند که در میان بنده و خدای آسمانها و پرده ظلمانی اند و نهصد و نورانی پرده های
ظلمانی از بسیاری ریاضت و مجاهده و ترک ماسوی الله قطع میشوند و پرده های نورانی
بی شوق قطع نشوند از انجمله عارفان فرمودند که این راه از هیچ چیز کشوده نکردد الا بشوق
و عشق کامل و جای کس است حرفی بست الصلوة و السلام و فات خواجه بهیره بصریست
بتاریخ هفتم شوال و اقعست اما سنه وصالش بنظر نیامده رحمة الله علیه
و ان سالک حضرت ملکوت آن شاهد عزت بیروتان موحد بی وقتی قطب
عالم خواجه سری بن مغلس السقطی قدس سره از طبقه اولی بود کنیتش وی ابو الحسن است
امام اهل تصوف بود و اول کسی که در بغداد سخن حقایق و توحید کفتا و بود و مرید خواجه

معروف کرخی است خواجه حبیب راعی و خواجه حارث محاسبی و خواجه بشر حافی را
دید بود و خال خواجه جنید است و هم پرورده او اکثر مشایخ عراق و جمیع بغدادیان مرید
او بودند شیخ فرید عطار گوید قدس سره که اول وی سقطه فروشی کردی یکبار آتش
در بغداد افتاد از وی گفتند که دکان تو هم بسوخت گفت من نیز فارغ شدم چون
نیک نگاه کردند نسوخته بود چون چنان دید هرچه داشت بدرویشان داد و طریق اهل تصوف
پیش گرفت و در خدمت خواجه معروف تربیت یافت و ریاضت شاقه میکرد چنانکه
تا مدت بیست سال نفس وی کرده نان و عسل میطبید و نداد و عابد چنان بود که خواجه جنید گوید
که هیچکس را ندیدم در عبادت کاملتر از خواجه سری سقطی که نود و هشت سال یکبار پهلو
بر زمین ننهاد و مگر به بیماری مرگ با اینهمه از بی نیازی حق تعالی هر روز چند کرت آینه میدید که
مبادا از شومیت گناه رویم سیاه شده باشد این هیبت از کمال قرب و حضور بود
مختتی قرب زاید فزونست جگر از هیبت قربم خونست نقلست وی یکبار یعقوب
علیه السلام را بخواب دید گفت ای رسول خدا اینچه شورست که در جهان انداخته چون
ترا از حضرت خدا محبت کمال است بخن یوسف بیاد ده پس ندا بر سر آورد که یا سیری
دل نگاهدار و یوسف علیه السلام را بدو نمودند نعره بزد و میرده شبانروز بیهوش افتاد
چون بهوش باز آمد آوازی شنید که این سزای آنست که عاشقان درگاه ما را ملامت
کنند بزرگی خوش گفته ظهور نور تجلی که بر جبین تبانست همه ملاحت خوبیها
صباحت اوست وی گفت هر که خواهد بسلامت ماند دین او برات بسد تن او

انذر لشقوه

اندک شود باید که از خلق عزلت کند که اکنون زمانه عزلت است و روزگار تنهایی و هم
وی گفته که شوق برترین مقام عارفان است و گفت عارف آنست که خوردن او خوردن
بیمار بود و خفتن او خفتن مار گزیدگان و عیش او عیش غرق شدگان در کتب بیست
رسودای بنده من چون ذکر من بر تو غالب شود من عاشق تو شوم و گفت
عارفان آفتاب صفت اند که بر همه تابند نفعت که وی یکبار در صدر سخن میگفت گریه بسیار
چندان خم بروی زد هیچ التفات نکرد بعد ازان ازوی گفتند چرا گردم را از خود دفع
نکردی گفت شرم داشتم از انکه در صدر سخن میگفتم خواجه جنید چون خواجه سری سقطی بیمار شد
بعیادت او رفتم بادکش برداشتم و او را باد میکردم گفت ای جنید آتش از باد تیز
میشود گفتم مرا وصیتی کن گفت مشغول مشو بسبب خلق از صحبت حق تعالی جنید گفت
اگر این سخن پیش ازین میگفتی با تو هم صحبت نداشتمی پس خواجه سری سقطی در پرده شد
وفاتش بامداد روز شنبه بتاریخ سیوم ماه رمضان سنه ثلث و خمسین و مائتین در زمان
خلافت ابو العباس احمد بن متوکل لقبش معتمد و اقامت مدت حیاتش نود و هشت سال بود
در بغداد مدفون گشت رحمة الله علیه و خواجه یحیی بن معاذ رازی و خواجه ابو حفص حداد و
رسهل بن عبد الله تستری نیز در زمان خلافت ابو العباس احمد بن متوکل وفات
کردند چنانچه ذکر ایشان پیشتر خواهد امد قدس الله ارواحهم
فان بباطن سراپا حقایق آن ز ظاهر وعظ خلایق آن صورت در عالم مجازی
محبوب حق خواجه یحیی بن معاذ رازی قدس سره از طبقه اولی بود کنیت او ابو زکریا

ولطیف روزگار بود و حیفی عجیب داشت و بسطی با فیض آمیخته و رجایی غالب بر خوف
و زبان طریقت و محبت بود و همتی عالی داشت و کستاخ درگاه بود و وعظی نیکو میگفت
چنانچه لقب وی یحیی واعظ بود خواجه یوسف بن حسین گوید که بصد و بیست و سه سال
رسیدم بدیار علما و حکما و مشایخ گفته اند هیچ کس ندیدم قادرتر بر سخن از
زاری و مشایخ گفته اند که حقیقت را دو یحیی بود یکی از انبیا دویم از اولیا یحیی پیغمبر بن زکریا
علیه السلام را خوف غالب بود چنانچه مشهور است و یحیی معاذ رازی رجا غالب داشت
وی در لطایف و حقایق مخصوص بود و بجاهد و مشاهد موصوف وی گفته
که فردا نه تو نکیری را روزی خواهد داشت و نه درویشی را صبر و شکر را روزن خواهد داشت
از وی پرسیدند که محبت را نشان چیست گفت آنکه به نیکویی زیادت نشود و بجفا
نقصان نگیرد و هم وی گفته الهی چگونه نترسم از تو که قهاری و چگونه نترسم از تو که کریمی
نقل است که ویرا صد هزار درم وام بود که بفقرا و صوفیان و غیره بخشش نموده بود و خواهان
طلب نمودند آن شب پیغمبر علیه السلام را بخواب دید فرموده که ای یحیی ولتک مشوب بخراسان
رو که آن صد هزار درم را یکزن بتو میدهد صد هزار درم بدهد گفت یا رسول الله آن شهر
کدام است و شخص کیست فرمود شهر بلخ است و سخن گوئی که سخن تو را ها را شفاست
پس بموجب وصیت رسول خدا علیه السلام ببلخ رفت و از انجا بمرو رفت و از انجا
بهرو آمد دختر امیر هریو صد هزار درم نقره بوی داد از درخواست دختر امیر در
هریو چهار روز مجلس گفت اول روز سخن او خیان بمردم اثر نخشید که اگر نخود افتادندی از

ده جنازه برآمد نه روز دویم بیست روز سیویم چهل روز چهارم هفتاد جنازه براوردند
چنانچه احوال آن در تذکرة الاولیا مفصل ذکر افتاده است روز پنجم ازهری برآمد با هفت
شب بار نفقه و رو به نیشاپور نهاد چون به بیلم رسید و این بیلم قصبه ایست نزدیک نیشاپور
هنگام سحر مناجات کرد و سر بسجود نهاد ناگاه سگی بر سر او رسید یحیی گفت
مال را بقرضخواهان و بفقرا دهند بعد ازان جان بحق تسلیم کرد اهل طریقت جنازه او را بر
کرده در نیشاپور آوردند انجا مدفون گشت وفاتش در سنه ثمان و ثمانین و ثلثمایه واقع شد رحمة الله علیه

فرزند عابد صادق آن زاهد عاشق ان سلطان اوتاد قطب عالم **خواجه ابو حفص حداد**
قدس الله سره العزیز از طبقه اولی است نام وی عمر بن سلمه بود از دیهای نیشاپور است
پادشاه مشایخ بود و خلیفه حق و از محتشمان این طایفه در ریاضت و کرامت و مروت
و فتوت بی نظیر بود و استاد طریقت او خواجه عبد الله مهدی بود و وی بیست و شش
خواجه بایزید بسطامی و خواجه احمد خضرویه بود و شیخ ملامتیه و پیر ابو عثمان حیری بود و شاه
شجاع کرمانی بوی نسبت ارادت درست کند شیخ الاسلام گفت وی نمونه جهان
بود در وقت خود حق تعالی او را فرا نمود که مراتر اچنین باید بود در ابتدا حال بر کنیز ک عاشق
شده بود چنانچه فرا داشت او را گفتند که در شارستان نیشاپور جهودی جادو کرامت
تدبیر کار تو خواهد کرد ابو حفص پیش وی رفت و سر گذشت بیان نمود آن جهود چهل
روز ریاضت فرمود او را خبری دیگر نمود بدست همون جهود توبه کرد بواسطه ستر احوال
اهنگری پیشه گرفت بعد از چند روز ازان کار برآمد دوکان آهنگری بغارت داد و رو

بریاضت نهاد و غرلت و مراقبت پیش گرفت پس کار او بلند شد مریدان بسیار بوی
گرد آمدند **نقل است** که روزی با مریدان بصحرا رفته بود اهوی از کوه بیامد و سر بر کنار
ابو حفص نهاد خواجه طبانچه بر روی خود زد فریاد میکرد آهو برفت خواجه بحال خود آمد اصحاب
سؤال کردند که این چه بود گفت در خاطرم گذشت که اگر کوسپندی می بود با یاران
بریان میکردیم آهو پیدا شد مریدان گفتند کسی را که با حق چنین حال باشد طبانچه زدن
و فریاد کردن چه معنی دارد خواجه گفت شما نمیدانید که مراد کنار نهادن از ورویدن
کردن است بعد ازان وی عزم حج کرد و چون به بغداد رسید مریدان با خود گفتند که خواجه
ما عالمی است زشتی تمام بود که شیخ شیوخ خراسان را ترجمانی باید تا زبان ایشان را
بداند پس خواجه مرید را باستقبال وی فرستاد خواجه بر خطرهٔ مریدان آگاه شد در حال
بزبان تازی گفتن آغاز کرد چنانکه اهل بغداد در فصاحت او حیران ماندند و جمیع
اکابر جمع آمدند سخن در فتوت افتاد خواجه جنید گفت فتوت نزدیک من آنست
که فتوت از خود نه بینی و آنچه کرده باشی آنرا بخود نسبت ندهی گفت این من کرده ام ابو
حفص گفت نیکوست آنچه تو گفتی اما فتوت نزدیک من که فتوت از خود الطاف
دادن و انصاف ناطلبیدن است خواجه جنید گفت در عمل زیدا یا ابا حفص سلطان
وار نشسته بود مریدان بر سر وی بر پای ایستاده بودند و او آب بینکو رانده خواجه جنید
گفت اصحاب خود را ادب ملوک آموخته گفت نگاه داشتن ادب ظاهر در دوستان
حق را عنوان ادب باطن است حق را در میان او و خواجه جنید و خواجه شبلی صحبتی خوب گذشت

جنانکه در

چنانچه در تذکرة الاولیا ذکر افتاده ست کمالات وی درین مختصر گنجایش ندارد و آخر
وقت یکی از وی وصیت خواست گفت یا اخی ملازم یکدیگر باش تا همه در ما تو بگریند
ملازم یک سید باش تا همه سادات ترا گردن نهند و وصیت خواجه عبد الله سلمی آن بود
که چون وفات کنم سر من بر پای ابو خضر نهید وفاتش در سنه اربع وستین و مایتین واقع شد
و بقول عبد الله یافعی انه مات سنه خمس وستین و مایتین رحمة الله علیه

ذکر آن امام زاهدان آن قبلهٔ عابدان ان قدوهٔ شرق و غرب پیر خراسان خواجه احمد
حرب قدس سره فضایل او بسیار ست در ورع همتا نداشت و در عبادت و ریاضت
بی مثل بود و معتقد فیه تا بحدیکه خواجه یحیی معاذ رازی رحمة الله علیه وصیت کرد که چون
وفات کنم سر من بر پای احمد حرب بنهند نقل ست که بزرگی گفت بمجلس احمد حرب
بگذشتم کلمه بر زبان وی برفت که دلم از ان کلمه روشن شد و چهل سال ست تا بنور
دران رفتم و از دل من محو نمیشود نقل ست که خواجه احمد در شب اصلا نخفتی بحدیث
وی گفتند که اگر دمی بیاسایی چه باشد گفت کسی را که بهشت از بالای او آیند و دوزخ
زیر پی میسپارد او نمیداند که از اهل کدام ست چگونه خوابش آید و هم وی گفته که از خدای تعالی
بترسید چنانکه تواند بر طاعت در آید و کوشش کنید دران تا دنیا شما را فریفته نکند
چنانکه گذشتگان مبتلا شدند شما نشنوید و بر اکلمات عالی بسیار ست رحمة الله علیه
ان سباحان بحار الطریقة ان غواص دریای حقیقت ان مستغرق در مشاهده
الهیشوای اولیا خواجه سهل بن عبد الله قدس سره از طبقهٔ ثانیه بود کنیت وی ابو محمد

بن عبد الله تستریست از محتشمان اهل تصوف و از کبرای این طایفه و در این شیوه مجتهد
بود و از علماء مشایخ و امام عهد و معتبر بود در حقایق و ریاضت و کرامت و مرید خواجه ذوالنون
مصریست و در ابتدائی از خال خود خواجه محمد بن سوار نیز تربیت یافته و هیچکس را از طفلی
اینچنین احوال نبود چنانچه او را ازوی در تذکرة الاولیا نقل میکنند که گفت یاد دارم آنکه
حق تعالی فرموده الست بربکم من گفتم قالوا بلی و خود را در شکم مادر خویش یاد دارم و گفت
سه ساله بودم که مرا قیام شب بودی تا چنان شدم که با خال خود محمد بن سواری گفتم
که مرا حالتی میباشد که سر خود پیش عرش در سجود می نهم گفت یا کی گفتم تا ابد گفت ای
کودک اینحال یکبس نکوی پس گفت یاد بکن آنخدای را که ترا پیافرید گفتم چگونه یاد کنم گفت
بدل یاد کنی آنگاه که در جامه خواب شوی ازان پهلوی بدان پهلو بگردی سه بار
بگوئی و اگر زیادت کنی بهتر و آن اینست الله معی الله ناظری الله شاهدی پس این را
میگفتم هر شبی باز گفت هفت بار بگوی باز گفت یازده بار بگوی آنچنان کردم
حلاوتی در دلم پدید آمد چون یکسال بر آمد خال من گفت نگاهدار آنچه ترا گفتم و دایم بدان
باش تا در گور شوی که در دنیا و آخرت ترا ثمره آن خواهد بود بعد ازان مرا بمکتب فرستادند
من تیر سیدم که همت من پراکنده نشود با معلم شرط کردم که ساعتی پیش تو نیزی
بخوانم و بکار خود باز گردم پس قرآن خواندم و در هفت سالگی روزه میداشتم و با نان
جوین افطار میکردم در رده سالگی مرا مسئله افتاده هیچکس حل نمیتوانست کرد بعراق
بصره رفتم آنجا حل نشد بعد ازان پیش این حمزه رفتم قدس سره او جواب داد

افغانی

وچند روز پیش وی بودم بسیار فواید یافتم پس به ستر آمدم ریاضات و مجاهدات
میکشیدم اکثر آن بود که چهل شبانروز یک مغز بادام میخوردم روزی از زبان وی
برآمد که توبه بر جمیع بندها فرضست باید که عاصی از معصیت توبه کند و مطیع
از طاعت توبه کند علما ظاهر بر این سخن بروی خروج کردند و تا بکفر رسانیدند و در
احوال او تفرقه میدادند هنوز دین در دامنش بگرفت هر چه در بساط خود داشت
اسباب و فرش و رز و سیم وغیره بر کاغذ نانوشت و خلق را جمع کرد و آن کاغذ
پارها بر سر ایشان انداخت هر کس کاغذ پارها برداشت آنچه در آن نوشته بود او
متصرف شد چون هیچ نماند پس سفر حجاز پیش گرفت بعد از مدت بمکه رسید
آنجا ذوالنون مصری را دریافت و کار وی بخدمت ذوالنون تمام شد عالمی بوی
تولا نمود و مریدان بسیار گرد آمدند در هدایت و تربیت مریدان اشانی خطیر پیدا آمد
و صاحب کشف المحجوب در رده صاحب مذهب صوفیه یکی و ویرا امیداند و طریقت وی
اجتهاد و مجاهده نفس و ریاضت است و مرید از این مجاهدات بدرجات کمالات
رسانیدن وی مجاهدت را علت مشاهده گفته است و دیگران گویند که وصول حقرا
علت نباشد هر که بی رسد بفضل میرسد و فضل را علت و فعل چه کار بود پس مجاهده تهذیب
نفس است نه حقیقت قربت را و مدار مذهب وی ریاضت و مجاهده است
بخلاف دیگران چنانکه در کشف المحجوب مفصل ذکر افتاده است فاما وی هرگز کرامت
اظهار نکردی بیشتر در ستر کوشیدی شیخ ابو علی دقاق گوید قدس سره که او را کرامات

بسیارست لیکن خواست او آنست که کرامات بپوشد روزی در مسجد نشسته بود کبوتری
از کرمی بیفتاد و خواجه سهل گفت این شاه شجاع کرمانی بمردمان تفضل کرد نه چنان بود
خواجه سهل گوید که مرا با یکی از ابدال صحبت افتاد و مسایل حقیقت پرسیدم تا وقتی
که نماز بگزاردی و بزیر آب شدی چند روز که پیش ما بود همین قسم میکرد زاینده رود را
میماند و وقت نماز می برآمد و هیچ نمیخورد و باد نمیکرد صحبت نمیدانست الا بمن چون وقت
خواجه سهل آخر رسید چهارصد مرید عالم و عامل اهل طریقت بر سر وقت او حاضر بودند
یکی عرض کرد که یا خواجه ترجمای تو کدام است که بنشیند و بر منبر تو سخن گوید در جواب وی گفت بوشاد دل نام
شاد دل نام چشم باز کرد و گفت برجای من شاد دل کبر بنشیند مردم گفتند مگر این پیر را
عقل در نیوقت تفاوت کرده است که با اینهمه مریدان اشارت بکبر میکند گفت شور نکنید
تا... از پیش ما آرید چون او نجنبد خواجه سهل رسید فرمود ای شاد دل بعد سیوم روز
از وفات من بعد از نماز دیگر بر منبر و بجای من بنشین و خلق را سخن بگوی این بگفت
و جان بحق تسلیم کرد روز سیوم خندان مردم جمع شدند و شاد دل بیامد و بر منبر رفت
خلق متحیر نظاره میکردند پس وی روی بحق آورده زنار کبری از کمر ببرید
کبری از سر بنهاد و کلمه شهادت بر زبان راند و گفت احوال ظاهر من دیدید که مسلمان
شدم و اگر گوئید که در قیامت چه شود پس آنرا نیز بنشیدند و بر دشت گفت
الهی احوال آخرت مرا بنیقوم ظاهر گردان پس در ساعتی قیامتی قایم شد حالتی
عجب ظاهر گشت که قلم از ان قاصرست ابو طلحه مالک گوید که خواجه ما از آنروز گار

مادر زاد

مادر بزاد روزه دار بود و آنروز که برفت از عالم هم روزه دار بود و بحق رسید روزه باز
گشاد و وفاتش در محرم سنه ثلث و ثمانین و مایتین و اقعشد و مدت حیاتش هشتاد و
سال بود رحمة الله علیه

ذکر ان عارف عالیدرجات ان مستغرق در ذات آن خوی کرفته بنا مرادی مقتدای
قوم خواجه ابو حمزه بغدادی قدس سره از طبقه ثانیه بود نام وی محمد بن ابراهیم است
وکویند که از فرزندان عیسی بن ابان بود از بزرکان این قوم است در مجاهدت
و استغراق نظری نداشت و از اقران خواجه سری سقطی است و باوی و با بشر حافی
صحبت داشته و در سفر رفیق ابو تراب نخشبی بوده و ابو بکر کتانی و خیر نساج و غیره حدیث
از وی روایت کنند وی کفته وقتی که کسی مرا در هزل و غفلت یکساعت مشغول دارد
از باری که بر من بود تا اندکی برآسایم و طمع دارم که از همه جرمها ازادی یابم شنید
ابو عبد الله خفیف را کفتند چرا عبد الرحیم اصطخری با سکبانان بدشت میرود و کفت
تا ازان بار وجود که بر وست دمی زند شیخ الاسلام کفت لذة و خوشی در طلب است
چیزیافت شی نیست دریافت همه ترس و هیبت است که افزونی تر انشکند و وقتی
بو حمزه در بغداد در سرب الله تعالی خیری می اندیشید از خود غایب شد همچنان
در رفت استاد جون با خویش آمد خود را در میان بادیه دید و وقتی وی جانب طرسوس
رفت ویرا انجا قبولیه عظیم پیدا شد و مردمان روی بوی اورد در ناکاه از وی
در حال سکته ظاهر شد و مردم فهم آن نکردند بروی بجلول و زندقه کواهی دادند

واز طرسوس بیرون کردند و چهار پایان و بیرا غارت بردند چون از طرسوس بیامد گفت
الهی ترا در دل من جائیست که محفوظ است از درآمدن غیر تا بران هر رنجی که در طریق
تو بمن رسد بر من آسان گذرد وی در راه عشق صادق القول والمعنی بود وفاتش در سنه
تسع وثمانین ومائتین واقعست رحمة الله علیه

ذکر ان معنی هدایتان مهدی ولایتان فقیر لایحتاج شیخ وقت خواجه جنید
نساج قدس سره از طبقه ثانیه بود کنیت وی ابوالحسن ونامش محمد بن اسمعیل است
اصل از سامره بود در بغداد ماندی وبا ابوحمزه بغدادی صحبت داشت ومرید خواجه
سری سقطی بود واستاد بسیار مشایخ است در بغداد پیر وقت خویش بود ودر وعظ او
معاملت بیانی شافی داشت وعبارتی ازآسته ونغایتی خلیق بود ودر مجاهدات وریاضت
وکرامت شانی عظیم داشت خواجه شبلی وابراهیم خواص در مجلس او توبه کردند شبلی
رابیش خواجه جنید فرستاد بجهة حفظ حرمت خواجه چنانچه خواجه گفته است که خیر نساج
بهتر است از ما واولی تر بیت از ما عمری دراز یافته صد وبیست سال زیست شیخ الاسلام
گفت که وی نه کرامتی یافتی بلکه وی سخن یافتی جعفر خلدی گفته است که خواجه پیر ما
که پیشه تو بافندگی بود گفت نه گفتم چرا تر انساج گویند گفت با حق تعالی عهد کرده بود
که رطب نخورم روزی نفس بر من غالب شد مقداری رطب گرفتم چون یک دو خوردم
ناگاه دیدم شخصی بر من نگاه کرد وگفت ای خیره وای گرنه پای او را غلام بود خیره ام
از وی گریخته بود شبه وی بر من افتاد بس مردمان گرد آمدند ولعنه الله کاین غلام

تو خیرست و من حیران ماندم و دانستم که بچه کرفتارشده ام و خیانت خود را شناختم
که عتاب از حقست پس مرا با نجا که دیکر غلامان وی با فندکی میکردند بردند و در آن کار
انداخت چون چهار ماه کذشت شبی برخاستم و وضو کردم و در سجده افتادم و کفتم
خداوندا بسنای خود رسیدم و بعد ازین بدرکاه تو خیانت نکنم چون بامداد شد
شبه غلام از من برفت و من بصورت اصلی خود باز آمدیم آن شخص شرمنده شد
که غلط کردم تو بند من نیستی هر جا که خواهی برو پس آن نام بر من ماند و کویند که دوست
داشتی آنرا که بنام خیر او را خواندی و کفتی روا نباشد که مسلمانی نام مرا نهاده باشد
و من از ایکردانم نقلست که ازان باز کاهی با فندکی هم کردی و کاهی بر لب
دجله بر فقی ماهیان بوی تقرب میجستند روزی کرباس بیرزنی می بافت و وی
کفت من درم بیارم اکر ترا نیابم بکه سپارم کفت در دجله انداز تا بیرزنان درم
او را دار انیافت در دجله انداخته رفت چون خیر ناج بر لب دجله رسید ماهیان
ان درم پیش او آوردند مشایخ وقت چون این حال شنیدند از وی پسندکردند
بعضی کفتند ما را بازیچه مشغول کرده اند این نشان حجاب بود نقلست چون وفاتش
نزدیک رسید بوقت نماز شام بود عزرائیل بیامد خواست سر از بالین برداشت
و کفت سفاک امید توقف کن چنانکه تو ماموری بجان کرفتن من نیز مامورم نماز
کزاردن پس طهارت ساخت و نماز کذارد و بعد ازان جان بحق تسلیم کرد و وفاتش در
اتنین و عشرین و ثلثمایه واقع شد رحمة الله علیه

آن پروانه شمع جمال آن شیفته صبح وصال آن همگی عشق و حب مجنون وقت خواجه
سمنون المحب قدس سره از طبقه ثانیه است امام المحبه بود و کنیت وی ابوالحسن و بقولی
ابوالقاسم است وی در شان خویش یگانه بود و مقبول اهل زمانه و اشارات عجیب
در رموزات عجیب داشت و در محبت بی نظیر بود جمله اکابر به بزرگی او اقرار میکردند و او
را بسبب فتوت و کمال محبت سمنون المحب میگفتند و او خود را سمنون الکذاب خواندی
با خواجه سری سقطی صحبت داشت و از اقران خواجه جنید بود و پیش از جنید برفت
از دنیا و بعضی گفته اند بعد از جنید وفات کرد و او در محبت مذهبی خاص داشت
او تقدیم محبت کرده است بر معرفت و بیشتر مشایخ معرفت بر محبت تقدیم داشته اند
او میگوید که محبت اصل قاعده راه خدایست و احوال و مقامات همه نسبت با محبت
دارند نقلست که چون بحجاز رفت اهل قبله او را گفتند که با ما سخن بگوی بر منبر شد
و سخن میگفت و مستمع نیافت روی بقنادیل کرد و گفت با شما میگویم سخن محبت در حال
آن قنادیل بر یکدگر آمدند و پاره پاره میشدند و بگروزی وی سخن میگفت مرغی از هوا
فرود آمد و بر سر او نشست پس بر دست او نشست پس بر کنار او نشست پس
بر زمین افتاد و چندان منقار بزمین زد که خون از منقار او روان شد پس جان بداد و بمرد
گویند یکبار در مناجات گفت الهی در هر چه مرا بیازمائی در آن را ستم و تسلیم کنم و دم
نزنم در حال در وی بلوی متولا شد که جانش برخواهد آمد و او دم نمیزد یاران بدادند همسایگان
گفتند که ای سمنون دوش ترا چه بود که از فریاد تو ما را خواب نبود او هیچ دم نزده

بود با صورت حال او بر صورت او آمد بود بگوش مستمعان رساند حقتعالی بدو باز نمود
که خاموشی باطنت اگر تحقیق خاموشی بودی همیکار از جزع بنودی چیزیکه تو آنی مگوی
ابو احمد قلانسی گوید که وی همیشه پانصد رکعت نماز گذاردی و هم وی گفته که مردی در بغداد
چهلهزار درم بر فقر انفقه کرد سمنون گفت یا ابا احمد ما را استطاعت این نفقه نیست برخیز تا بگوشه
باز رویم و بهر درمی یکرکعت نماز گذاریم پس بعد از این رفتم و چهلهزار رکعت نماز کردم و وی
گفت عبادت نتوان کرد از چیزی مگر از آن چیز که رفیق تر و لطیف تر بود و هیچ چیز رفیق
تر و لطیف تر نبود از محبت پس بجز از محبت عبادت نتوان کرد گفتند چرا محبت را ببلا
مقرون کردند گفت تا هر سفله دعوی محبت نکند چون بلا بیند بنهمیت شود پرسیدند
از فقر گفت فقر نسبت که بفقر انس گیرد چنانکه جاهل بنقد و فقیر از نقد چنان وحشت بود
که جاهل از فقر و گفت تصوف آنست که هیچ چیز ملک تو نباشد و تو ملک هیچکس نباشی و ورا
کلمات عالی و خوارق عادات بسیار است ذ ان ستمکن طریقت آن ستون کار حقیقت
ان کعبه سلمانی بر وقت خواجه ابو حمزه خراسانی قدس سره از طبقه ثانیه است
واعظ اندر بلخ وی از نیشاپور بوده با مشایخ عراق صحبت داشت و ابو تراب نخشبی را نیک
دریافته است و در سفر با ابو سعید خراز قدس سره رفیق بود از قران خواجه جنید است رحمة
الله علیه وی از اکابر طریقت و رفیع القدر و عالی همت بود و در فراست همتا نداشت
و در توکل نهایت رسیده و تجرید بغایت کشیده و ریاضت و کرامت او بسیار و مناقب
وی بیشمار است و وقتی تنها بر توکل سفر اختیار کرد و هیچ چیز با خود نگرفت در بادیه

ناگاه در چاه افتاد و خاموش نشست یکی بر سر چاه آمد ناگاه کز چاه را دید خانه کی خندین

و سر چاه را محکم ساخت

بیاورد و سیمی ساخت و پیدا نشد که از آن گز فته بیرون آید ابو حمزه نگاه نکرد و نفس وی

زاری کرده گفت حقا که نمی باید که ولا تلقوا بایدیکم الی التهلکة ابو حمزه گفت ماند از ید خو

ابو حمزه گفت

را بدستهای خویش بسوی هلاکی توکل آن را هم قوتیرست که بخجر و مکر نفس باطل نشود چون

اضطرار نفس بکمال رسید ناگاه شیری بیامد و سر چاه باز کرد و دست در لب چاه کرد و دو

پای فرو گذاشت ابو حمزه گفت من همراهی این کر به نکنم پس بر دل وی الهام کردند

که خلاف عادت است دست در زن بموجب امر دست در پای او زد و بر آمد شیری دید

بر صورتی که هر گز صعبتر از آن ندیده بود او آوازی شنید که ای ابو حمزه چون توکل بر ما کردی

ما ترا بدست کسی که هلاکت بار آرد نجات دادیم پس شیر روی بر زمین مالید و بر فت

و ابو حمزه گفت توکل آنست که بامداد بر خیزد از شب با دشمن نیاید و هم وی گفته که غربت آنست

که او را از قربا و بوستگان خویش وحشت بود با انسان بیگانه باشد و گفت هر کرا

وحشت بود از نفس خویش انس گرفته است دل او در موافقت خداوند خویش بیجا

و تعالی صاحب نفحات گوید که ابو حمزه در وجد و صحت حال مثل نداشت گوید که چون

آواز باد شنیدی وجدش رسیدی وقتی در خانه حارث محاسبی قدس سره آواز

کوسی شنیدی بشنید و وجدش رسید گفت عز اسمه جل جلاله حارث گفت انچه حال اکر

بیان کنی بتهدید کرنه ترا بکشم گفت ای بیچاره بر و خاک و نخاله با هم بیامیز و میخور چندین

سال تا این مسئله ترا روشن شود و وقتی وی در مسجدی پای تابه خواست پس بر چه قیمتی و بیش

بهابوی انداخت ازافرودریدوبربائی بچید باوی گفت اینچه کردی باین چندین پاتمی به
توانستی خرید جواب داد که من در مذهب خیانت نکنم صاحب کشف المحجوب گوید که دیدم
درویشی راکه سلطان ویرا سیصد مثقال زر فرستاد که این بگیر ما به حرف کن وی بگریا
بشد و آنجمله بگریابیان داد و برفت شیخ الاسلام گفت التصوف والتصرف لا یکون
معا تصوف و تصرف بهم نبود و دنیا در یغ داشتن و از آن قیمت نهادن مرورا از تصوف
بیرون برد چون موی از خمیر صوفیان دنیا را قیمت نهند و اندوه بران نخورند اگر صید و دنیا
تقمه سازی در دهان درویش نهی اسراف نباشد اسراف آن باشد که نه بر رضای حق سبحانه صرف
کنی حقیقتا از دست تو چندان ترک دنیا نخواهد که از دل تو ترک دنیا دوستی دنیا خواهد
ابو حمزه از جوانمردان مشایخ بود وفاتش در سنه تسعین و مائتین به نیشابور واقعشد در جوار
خواجه ابو حفص حداد مدفون گشت رحمة الله علیه

ذ آن نور چشم بصیرت آن شاه با صورت و سیرت ان شمع نور روحانی ابن آن شاه
بن شجاع کرمانی قدس سره از طبقه ثانیه است نام وی شاه شجاعت و بقول
صاحب المحجوب کنیت وی ابو الفوارس و نامش شاه بن شجاع هر دو حال قبولیتی
تمام داشته و از اکابر ملوک بود و دایم قبا پوشیدی از رفیقان خواجه ابو حفص
حداد است رحمة الله علیه و با ابو تراب نخشبی و خواجه یحیی معاذ رازی و غیره صحبت داشت
وی بزرگ عهد و محتشم روزگار بود و از عیاران طریقت و سالکان سبیل حقیقت
و فراستی بلند و نفسی داشت ویرا تصانیف بسیار است و در ریاضات و کرامات

بی نظیر وقت بود صاحب نفحات از خواجه یحیی عمار قدس الله سره نقل میکند که روزی
خواجه ابو حفص حداد در نیشاپور نشسته بود شاه شجاع قبا پوشیده بیامد و بر سر وی
ایستاد و از وی چیزی پرسید خواجه ابو حفص باز نگریست او را دید با قبا گفت بخدای
که تو شاهی گفت من شاهم دران سوال بجای اورده که شاه است و دانست که آن سوال جز وی
نتواند کرد پس گفت با قبائی انیطایفه را با قبا باید بود شاه در جواب گفت وجدنا نبی
القبا ما طلبنا فی العبا یعنی یافتم در قبا انچه میطلبیدیم در کلیم شیخ فرید عطار قدس سره گوید وی
چهلسال نخفت و نمک در چشم میکرد تا چشمها او چون دو قدح خون شده بود بعد از چهلم
سال شبی بخفت خدایتعالی را بخواب دید گفت یا بار خدایا ترا به بیداری میجستم در خواب یافتم
فرمودای شاه ما را در خواب ازان بیداری یافتی و اگر این بیداریها نبودی چنین خوابی
نمیدیدی بعد ازان او هر جا بافتی بالش نهادی و میخفتی وی عاشق خواب شده بود و
عاشق خواب شب بود و میگفت که یک دزه ازین خواب به بیداری همه عالم ندهم
نقل است که شاه را پسری بود و نخطی سبز بر سینه او بدمیده جون جوانی بروی
غالب شد تمامتا مشغول گشت و رباب نیکو مینواخت و میگریست شبی رباب را بزمین
و سرود کوبان بجلتی فرو شد عروس از کنار شوهر برخاست و بطاره او آمد شوهر بیدار
شد و زن را ندید برخاست و انحال مشاهده کرده او آزاد کرد گفت ای پسر هنوز وقت توبه
نیست این سخن بدل او آمد و جامه بدرید و رباب بشکست و غسل کرده در خانه نشست
چهل روز هیچ نخورد پس بیرون آمد و نزدیک پدر رفت شاه گفت آنچه مرا چهلسال دادند

نقل است

بر اچهل روز دادند نقل است که شاه در مسجد نشسته بود درویشی بر پا خاست و دو من نان
بیطلبید کس نمیداد شاه گفت کیست که پنجاه و پنج من بخرد بدو من نان و باین درویش بدهد یکی
پادشاه همت داشت و هم شاه گوید که عاشقان بعشق مرده در آمدند ازان بود که بوصال رسیدند
از خیالی بخداوندی دعوی کردند و نقل است که خواجه علی چرچانی بر سر تربت شاه نان
میداد یکروز طعام در پیش نهاد و گفت خداوندا مهمان فرست تا با وی طعام بخوریم ناگاه
سگی در آمد خواجه علی نانک بروی زد سگ برفت ناتنی او آواز داد که مهمان خواهی چون فرستم
باز گردانی در حال برخاست و بیرون دوید او را دید بکوشه صحرا خفته ما حضری که داشت پیش
سگ نهاد وی التفات نکرد خواجه علی خجل شد در مقام استغفار ایستاد و گفت توبه
کردم سگ گفت همت ای خواجه علی مهمان چون بیاید برانی باید که اگر بد شبانه بود
وبدی انچه می دیدی شاه را کبابی است در جواب یحیی معاذ رازی وی فضل غنی
فقیر نهاده است از آن شاه جواب باز داد و فقیر را بر غنی فضل نهاده وفاتش در سنه
سبعین و مائتین و بقولی در سنه تسعین و مائتین در زمان خلافت ابو محمد علی بن
معتضد ۳ یعنی واقعشده رحمة الله علیه کی بود خود رخود جدا ماندهٔ من و تو رفته و خدا ماندهٔ

طبقة
۳ در بیان مجملی از احوال خواجه علو دینوری و ذکر خواجه جنید بغدادی و غیره
از ان
س النقبا ان بدر النقبا ان سر ابدال آن پیشوای رجال ان از حق یافته خلعت
سروری و مقتدای وقت خواجه علو دینوری قدس سره خرقه ارادت از دست
خواجه مبره بصری رحمة الله علیه پوشیده وی در مجاهدات و ریاضات محلی رفیع داشت

ودر مشاهدات ومقامات عالی بی نظیر وقت بود وجملهٔ مشایخ وقت بر کمالات
صوری ومعنوی وی مقر بودند ویرا در بیان حقایق ومعارف دستی تمام بود وکرامات
وخوارق عادات وی بحدّ است که درین مختصر نگنجد ودر صفای باطن چندان متوجه
بود که از اول آفرینش تا این زمان احوال هیچ بزرگی در نیمقدمه ننظر نیامده صاحب الاولیا
گوید که وی در مدت حیات خود در روز چیزی نخورده ونیاشامیده چون متوکل شد شب
شیر مادر نخوردی چون صبح بدمیدی تا شب حاجت شیر دهن مبارک نکردی یعنی مدة
عمر عزیز صایم بود تا افطار بلقاء رب العالمین کند حق تعالی اورا دولت عرفان مادرزاد
عطا کرده بود من سعد سعد فی بطن امه حضرت رسالت پناه در شان این قسم شاهبازان
فرموده است شیخ فرید عطار گوید قدس سره که بخدمت سلطان العارفین خواجه بایزید
رحمة الله علیه سوال کردند که مرد را درین راه چه بهتر است گفت دولت مادرزاد گفتند
اگر نبود گفت ولی دانا گفتند اگر نبود گفت چشمی بینا گفتند اگر نبود گفت گوشی شنوا گفتند
اگر نبود گفت تنی توانا گفتند اگر نبود گفت مرگ مفاجات جائی که گنجی است حرفی بست
خواجه علاء دینوری شیفتهٔ عشق وشوق سماع بود اعراس بیزان [illegible] دمید در روز عرس
البته سماع میشنید بخدمت وی رسیدند سماع شنیدن وباز مخصوص در روز عرس از کجا است
گفت پیغمبر ما محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم وعلی مرتضی کرم الله وجهه وجمیع یاران ما سماع
شنیده اند اما خصوصیت روز عرس نسبت است که اشیا را در آن روز وصال دوست میسر شد
الموت جسر یوصل الحبیب الی الحبیب یعنی مرگ پلیست که میرساند دوست را بدوست پس من

من بر شادی روز وصال پیران خود سماع میکنم تا از توجه ایشان ما نیز بمقام وصال
برسیم وفاتش بتاریخ چهاردهم ماه محرم واقعشد سنه وفاتش جای نظر نامده ولیکن در طبقه ثانیه بود
رحمة الله علیه و ان شیخ علی الاطلاق آن قطب عالم باستحقاق ان سبق برده بامتیاز
سید الطایفه خواجه جنید بغدادی قدس سره از طبقه ثانیه ست کنیت او ابو القاسم ولقب وی
قواریری وزجاج وخراز است صاحب نفحات گوید که قواریری وزجاج ازان گویند که
پدر وی بکیسه فروختی وخراز ازان گویند که وی عمل خرزی میکرد وخرز نیسیست
از بعضی جانوران بحری اصل وی از نهاوند ست ومولد ومنشا وی بغداد ومذهب
ابو ثور داشت که بزرگ شاگرد امام شافعی بود وبقولی مذهب سفیان ثوری داشت
ومرید وهم خواهرزاده خواجه سری سقطی بود رحمة الله علیه وبا خواجه حارث محاسبی وخواجه
محمد قصاب صحبت داشت وشاگرد ایشان بود واز ائمه سادات اینقوم ست واکثر از طایفه
نسبت ارادت بوی درست کنند وی شیخ شیوخ العالم بود وامام ائمه جهان وقتی
در فنون علم کامل بود در معاملات وریاضات وکلمات لطیف واشارات عالی بر همه
سبقت داشت واز اول تا آخر روزگار پسندیده بود ومقبول همه وجمله طایفه بر امامت
او متفق بودند وی مجتهد طریقت بود واکثر مشایخ مذهب وی داشتند اورا طاوس العلماء
وسلطان الحقیقت گفتندی ودر زهد وعشق بی نظیر بود وصاحب کشف المحجوب در رده مذهب صوفیه یکی
ویرا باد میکند وطریق وی بینی بر صحو بود برعکس طیفوریان واختلاف ایشان مجمل
خواجه بایزید تو نخواهد شد ومعروف ترین مذاهب ومشهور ترین آن مذهب ولیست

وبیشتر مشایخ جنیدی بودند او را تصانیف عالی در اشارات و حقایق معانی بسیار است
اول کسی که علم اشارت منتشر کرد او است و هم وی ادب و تصوف را جمع کرده چنانچه
گفته التصوف کله ادب روزی خلیفه وقت خواجه ابو محمد رویم را گفت عجب بی ادب
هستی گفت من بی ادبم که نیم روز در صحبت خواجه جنید بودم کسی نیم روز با وی صحبت
دارد بی ادبی از وی بوجود نیاید و با اینهمه کمالات بارها حاسدان بکفر و زندقه او گواهی
دادند شیخ فرید عطار گوید قدس سره که روزی خواجه سری سقطی را پرسیدند که
مرید را درجه از پیر بلند باشد گفت برهان ظاهر است که درجه جنید بالای درجه منست
و خواجه جنید را همه درد و شوق بود خواجه جنید هفت ساله بود که همراه خواجه سری
سقطی بمکه رفت در مسجد حرام چهار صد پیر جمع شده بودند سخن در شکر میگذشت در ان
میان سخن خواجه جنید غالب آمد و همه آفرین کردند پس از انجا ببغداد آمد و بکینه وی
میکرد و هر روز بدوکان شدی و پرده فرو گذاشتی و چهار صد رکعت نماز بگذاردی
حدیثی برآمد دوکان را گذاشت و بخانه میبود و در دهلیز خانه خواجه سری سقطی نشستی
پاسبانی دل میکرد مدة چهل سال در خلوت نشست چنانکه سی سال نماز خفتن بگذاردی
استادی و تاصح الله الله میگفتی و هم بدان وضو نماز بامداد بگزاردی بعد از چهل سال
دانست که بمقصود خواهد رسید ندا آوازداد که یا جنید کنا هکار شدی زنار کوشه توبه
بنمایم حیران شدم که چه گناه کرده ام باز ندا آمد که گناه پیش ازین میخواهی که تو هستی
هنوز هستی خود را فراموش نکرده پس در ان خانه بنشست و همه شب بتسبیح الله الله مشغول

وچیزها ازوی پدید آمدن گرفت که خلق در کار وی زبان دراز کردند حکایت او با خلیفه
وقت رسانیدند که مردم از سخن وی در فتنه می افتند خلیفه گفت بی حجتی نه تواند چیزی
کرد پس کنیزکی که خلیفه بسه هزار دینار خریده بود و جمال بی نظیر داشت او را بازپرس
فاخر آراسته پیش جنید فرستاد تا او را بخود مبتلا گرداند کنیزک رفته بخدمت خواجه جنید اظهار
کرد که من مال بسیار دارم و دلم از کار جهان سرد گشته است آمده ام تا مرا بخواهی و در صحبت
تو طاعتی کنم دل با دیگر جا قرار نمیگیرد و خواجه جنید بجانب وی نگاه کرده آه برآورد و در
حال کنیزک بیفتاد و بمرد خادمه که همراه بود رفته با خلیفه گفت که حال چنین گذشت خلیفه
خیلی خجالت کشید و شرمنده گشته پیش خواجه جنید آمد و انقیاد نمود بعد ازان کار خواجه
جنید بسیار بلند شد و آوازه او بهمه عالم رسید و در هر جایی او را امتحان کردند هزار
چندان یافتند کمالات و خوارق عادات وی نه چندانست که در قلم آید وی گفته
که ما این تصوف بقیل و قال نگرفته ایم و بجنگ و کارزار بدست نیاورده ایم مگر از گرسنگی
و برهنگی یافتیم و هم وی گوید که این راه کسی رود که کتاب خدای بر دست راست گرفته باشد
و سنت طفی علیه السلام بدست چپ و در روشنائی دو شمع برود تا در غلط نیفتد
و هم وی گفت که شیخ ما در اصول و فروع و بدرک شیدن علم مرتضی است کرم الله وجهه با وجود
انکه او سپهسالار اولیا بود چندان تقوی در زیت که دیگران از او ورزیدن آن عاجز آمدند
و جمله اوصاف مرتضی را به پرداخته و چیزها از چیزها حکایت کرد که هیچکس طاقت شنیدن
آن ندارد که او امیر ولایت بود له خدایتعالی او را علم و حکمت کرامت کرده بود و گفت اگر مرتضی

این یکسخن نگفتی اصحاب طریقت چه کردندی و آن آنست که از مرتضی سؤال کردند که چیز
بچه شناختی گفت بدانکه شناسا کرد اینید مرا بخود کما و خداوندیست که نسبه او نتواند بود هیچ
صورتی و او را نتوان یافت بهیچ جنسی و او را قیاس نتوان کرد بهیچ خلقی او نزدیک است
در دوری خویش دور است در نزدیکی خویش بالائی همه چیزهاست و نتوان گفت
که سخت او چیزیست که او نیست چون چیزی نیست از چیزی و نیست بچیزی سبحان الله
خدائی که او چنین است و چنین نیست هیچ چیز غیر او خواجه جنید بدان کمال میگوید که اگر
کسی شرح این سخن مرتضی دهد نام او ملحدی برآید فهم من فهم هیچ کس نکند گوید که ده سال بر
در دل نشسته پاسبانی میکردم و دل را نگاه میداشتم تا ده سال دلمن مرا نگاه داشت اکنون
بیست سال است که نه من از دل خود خبر دارم و نه دل از من خبر دارد و گفت سی سالست
که خدای تعالی بر زبان جنید با جنید سخن میگوید و جنید در میان نه و خلق را خبر نه و گفت اگر فردا مرا
خدای گوید که مرا ببین نه بینم گویم چشم در دوستی غیر بود و پاکانه و غیریت مرا از دیدار
باز دارد که در دنیا بیواسطه چشم میدیدم روزی خواجه شبلی پیش وی نشسته بود
و گفت لاحول ولا قوة الا بالله او گفت این گفتار تنگدلانست رضا باید و بقصد
تقل است که وی شبلی با مریدی در راه میرفت سگی بانگ کرد خواجه جنید گفت لبیک
لبیک مرید گفت یا خواجه این چه حالت گفت قوت دمیدن سگ از قهر حق تعالی دیدم و او از
او آواز قدرت حق تعالی شنیدم و سگ را در میان ندیدم لاجرم لبیک جواب دادم نقل است
که خواجه جنید چون در توحید سخن گفتی هر بار بعبارتی دیگر آغاز کردی که کسی را فهم بدان نرسیدی

ادرکنی

روزی خواجه شبلی در مجلس وی گفت الله خواجه جنید گفت اگر خدایی غایب است دگر جایی
غیبت است و غیبت حرام است اگر حاضر است در مشاهده نام بردن ترک حرمت است
هم وی گوید که نیقوم بر خدایتعالی ناز کنند و آنرا بدو گیرند و میان ایشان و خدایتعالی
حشمت برخاسته بود و ایشان سخنان گویند که نزدیک عامه شنیع باشد و گفت شبی در خواب
دیدم که بحضرت خدایی ایستاده ام مرا فرمود که از کجا میگوئی این سخن گفتم آنچه میگویم حق
میگویم فرمود صدق و راست میگوئی نقلت که در زندی را در بغداد آویخته بودند
خواجه بر پای او بوسه داد سوال کردند گفت هزار رحمت بروی باد که در کار خود مرد
بوده است که دران مرداد نقلت که چون کار جنید بکمال رسید خواجه سری سقطی
میقید شد که بر منبر وعظ گوی وی راضی نمیشد شبی پیغمبر علیه السلام را بخواب دید
فرمود اکنون سخن گوی که سبب نجات عالمی در سخن تست چون بیدار شد سری
سقطی بیامد و گفت تا رسول خدا ترا شفیع نیاورده ام برین نیامدی جنید گفت
تو چون دانستی گفت خدا ترا بخواب دیدم فرمود که محمد را پیش جنید فرستادیم
تا بیند که بر منبر سخن گوید پس لاجار بر منبر برآمد و سخن گفت چهل تن در مجلس حاضر
بودند شرده تن جان بدادند و بیست و دو بیهوش شدند حق تعالی نهایت مقام
بلند وی عطا کرده بود که در قیاس نمی آید هم وی گوید که خدایتعالی از بندگان دو علم
میخواهد یکی شناخت علم عبودیت دوم علم ربوبیت هر چه جز انیت خط نفس
و گفت شریفترین نبشتها و بلندترین آن نبشتی با فکرت بود در میدان توحید و گفت

حقتعالی هرگز صاحب همت را عقوبت نکند اگرچه بمعصیت بود وگفت عارف و معروف
اوست وگفت علم خبریست محیط او معرفت خبریست محیط پس خدای کجا و بنده کجا چنانچه
گفته اند که در حقیقت اوست اینجا خداوند کجاست یعنی همه خدایرا ست وگفت اهل
اللہ در خلوت مناجات چنان گویند که نزدیک عوام کفر نماید و هرچند عوام ایشانرا بدان کلمات
تکفیر کنند ایشان در احوال خویش ترقی یابند وگفت صحبت با فاسقان نیکو خوی دوستر
دارم از آنکه با قرباي بدخوي بوي سوال کردند از توحید گفت یقینی است گفتند چگونه
گفت آنکه بشناسی که حرکات و سکنات خلق فعل خداست که کس را با او کار و شرکت
نیست چون این بجا آوردي شرط توحید بجا آورده باشی پرسیدند که صحبت با که باید
داشت گفت با کسي که هر نیکی که با تو کرده باشد بروي فراموش نبود روزي ویرا
دیدند که میگفت یارب فردا قیامت جنید را مپنا بر آنکه گفتند آنچه دعاست
گفت از آنکه تا کسي ترا به پسند نباید این دعا از کمال غیرت عشق بود چون وفا
قریب رسید گفت خوان بکشید و سفره نهید تا بجمله نان خوردن اصحاب جان بدهم
پس چون وقت نماز نزدیک شد گفت مرا وضو مکنانید پس در سجود افتاد و ملک الموت
گفتند اي سید طریقت با این همه طاعت که پیش فرستاده چه وقت سجود است گفت
هیچ وقت جنید محتاجتر ازین ساعت نیست و در حال قرآن خواندن آغاز کرد و ختم
کرد و هفتاد آیه از سورة البقر بخواند گفتند احد بگو گفت فراموش نکرده ام بسم الله الرحمن
الرحیم گفت و جان بمشاهده حق تسلیم کرد چون جنازه برداشتند کبوتري سفید آمده بر

جنازه

جنازهٔ دوخته است من از بهر آن نشسته ام شما رنج مبرید که امروز قالب او نصیب کرمیان است
اگر غوغایی شما بودی کالبد او جون بازی سفید در هوا با پرید کمالات وی از بهر
پیش از پیش است وفاتش در سنه سبع وتسعین وماتین در زمان خلافت ابوالفضل
جعفر بن معتضد که لقبش مقتدر بود واقع شد و در بغداد مدفون گشت رحمة الله علیه
ذکر ان مقتدای طریقت ان عارف بحقیقت آن مستحق بر بهری شیخ وقت خواجه
سعد الدین نوری قدس سره از طبقهٔ ثانیه است اصل وی از دینور بود و دینور شهریست
از شهرهای کوهستان مغرب کرمان شاه و در بغداد نشو و نما یافت وی از بزرگان
مشایخ عراق است واز جوانمردان این طایفه یگانه بود در علم و عمل و کرامات ظاهر و احوال
نیکو و با اکثر مشایخ صحبت داشت واز اصحاب خواجه جنید بغدادی بود رحمة الله علیه از
اقران خواجه محمد رویم و ابوالحسن نوری و غیر ایشانست وی گفته حقیقت عارف را آیینه داد
در سر که هر گاه وی آن نگرد اند پندد شیخ الاسلام گفت دیرا در دل هوس جانبیست که نزد
این طایفه آزا سیری خوانند که جزوی نرسد جون بتفرقه در ماند بآن باز گردد بیا سا ید خواجه
حمشاد گفت چهل سالست که بهشت و بهره درویشت بر من عرضه میکنند بگوشهٔ چشم بآن
نگاه نکرده ام شیخ الاسلام گوید که در صحبت و حضور او نگریستن بغیر او شرکت باو
الله تعالی پیغمبر خود علیه السلام را میگوید ما زاغ البصر و ما طغی یعنی میل نکرد قوت مدرکه وی
واز حد در نگذراند باین که نظر غیر اندازد و هم حمشاد گفت که هرگز بخدمت هیچ پیر نرفته ام
و سؤال نبرده ام با دل صافی باو شده ام تا او خود جه گوید و هم وی گفته که معرفت همه صدق

ومحقق شدن بالله تعالی است وهم وی گفته که طریق الحق بعید والسریع الحق شدید شیخ الاسلام
گوید که راه حق تعالی دور است مگر او دوست گیرد و صحبت و صبر کردن و روزگار گزراندن
با خداوند سخت است مگر او مونس بود و هم خواجه ممشاد گوید هر که بر دوستی از دوستان وی
انکار کند کمینه عقوبت او آنست که هرگز ویرا آن ندهند که او داشته باشد مگر آنکه توبه کند
و هم وی گفت که ادب مرید در آنست که التزام کند خدمت مشایخ را و حرمت برادران
طریقت را و برون رفتن از اسباب و مجرد شدن از آن و نگاهداشتن ادب شرع بر نفس
خود که ادبی از ادب شریعت فوت نشود و در نفحات مینویسد که گفت شیخ ابو عبد الله طائی
رحمة الله علیه که شنیدم از خواجه محمد خفیف قدس سره که ممشاد دینوری را بخواب دیدم
گویا استاده است و دستها بجانب آسمان برداشته و میگفت که ای پروردگار
قلوب بیاراسته بر دوستی تو و حال آنکه درین گفتن آسمان بسوی سیر وی نزدیک میشد تا که
اضداد آسمان بر سیر وی پیش شکافته شد و ممشاد را برداشت کمالات وی بیشتر
از آنست که در قلم آید وفاتش در سنه تسع وتسعین ومائتین واقع شد رحمة الله علیه
و ان قدوة طیار طریقت آن غریق بحر حقیقت ان موحد باغراز قطب وقت خواجه
ابو سعید خراز قدس سره از طبقه ثانیه است نام وی احمد بن عیسی ولقبش
وی قمر الصوفیه بود صاحب نفحات گوید که خرز موزه میکرد و باز میکشاد گفتند این
چیست گفت نفس خود را مشغول میکنم پیش از انکه مرا مشغول کند خواجه جنید گفت وی
سالها موزه دوزی کرد و گاهی در میان یک دو رز از حق بجانه غافل نبود وی بغدادی

الاصلت و در محبت صوفیان بمصر شده و در مکه مجاور بود و از ایمه قوم و اجله مشایخت
یگانه و بی نظیر بود و ارادت بخدمت خواجه محمد بن منصور طوسی داشت رحمة الله علیه ذکر وی
در نفحات افتاده ست که وی استاد خواجه ابو سعید خراز طوسی و دیگر و دیگر مشایخ بود و
ابو سعید خراز باذو النون میصری و ابو عبد الله تستری و سری سقطی و بشر حافی و غیر ایشان
صحبت داشته ست و شیخ الاسلام گفت که وی خویشتن را بشاگردی خواجه جنید فرا مینمود
اما یار خدائی جنید بود و از یاران و اقران اوست ولیکن مه از ولیست و پیش از جنید بر
از دنیا شیخ فرید عطار گوید قدس سره که وی مخصوص بود بکرامت و در تربیت مریدان
قبولی تمام داشت و در طریقت مجتهد بود و در حقایق خبان کمالات داشت که
مشایخ اورا لسان تصوف میگفتند و درین علم چهار صد کتاب تصنیف کرده بود و در
دقایق علوم بعضی از علما ظاهر بروی انکار کردند و اورا بکفر منسوب کردانیدند بدکتابی
تصنیف کرده که نامش کتاب السر بود و معنی الفاظ از افهم منکردند و ترجمه ان الفاظ غیر
که شیخ فرید عطار نوشته انیست گفت جون بنده بخدای خود رجوع کند و تعلق بخدائی
بگیرد و در قرب خدا ساکن شود بنفس خویش و هم ماسوالله را فراموش کند اگر اورا
گویند از کجائی و جه خواهی از وهیچ جواب خوبتر ازان نباشد که گوید الله و در صفت
انبقوم او میگوید که بعضی از بقوم گویند که توچه میخواهی گوید الله اگر خبان بود که اندیهای
او درین سخن آیم گوید الله و اعضای مفاصل پدید آمده بود از نور الله که مجذوب ست
در وی و در قرب بغایتی رسد که هیچکس نتواند در پیش او گوید الله جهة انکه انجا هیچ

دارد از حقیقت بر حقیقت رود از خدا رود بر خدای چون اینجا هیچ از احد بسر نیامده بود
چگونه کس گوید احد پس همه عقل اینجا رسد در حیرت بماند و هم وی گوید که سالها با
صوفیان صحبت داشتم و هرگز میان من و ایشان مخالفت نبود از انکه هم ایشان
بودم و هم با خود و گفت هم مرا مخیر کردند میان قرب و بعد من بعد اختیار کردم که طاقت
قرب نبود چنانکه لقمان گفت که مرا مخیر کرانیدند میان حکمت و نبوت من حکمت
اختیار کردم که مرا طاقت بار نبوت نبود گفت شبی بخواب دیدم که دو فرشته
از آسمان آمده پرسیدند که صدق چیست گفتم الوفا بالعهود گفتند صدق بر آسمان
رفت و گفت شبی رسول الله صلی الله علیه وسلم را بخواب دیدم فرمود مرا دوست داری
گفتم معذور فرمای که دوستی خدا مرا مشغول کرده است از دوستی تو پس فرمود هر که خدا را
دوست دارد مرا دوست داشته باشد شیخ الاسلام گوید که از مشایخ هیچکس را تهمتر از وی
نشناسیم در علوم توحید همه بر وی و بالند و هم واسطی و هم فارس عیاله بغدادی و دیگر
مشایخ گویند که دنیا از ابو سعید خراز پر بود و نیز پر می آید و تردیک است که خراز پیغمبر بودی
از بزرگی خویش امام این کار است و صاحب کشف المحجوب در رده صاحب مذهب صوفیه
یکی و یرا یاد میکند و یرا اندرین طریقت تصانیف اظهر است و اندر تجرید و انقطاع ساق
عظیم داشت و ابتدا عبارت از حال فنا و بقا، او کرده و طریقت خود را جمله درین دو
عبارت مضمر کرانید و مشایخ رضی الله عنهم هریکی را اندرین معنی رموزی لطیف است
که درین مختصر گنجایش آن ندارد و در کشف المحجوب بفصل ذکر افتاده است شیخ ابو سعید خراز

که صاحب این مذهب است چنین گوید که فنا فنا بنده باشد از رویت بندگی و بقا بقا
بنده باشد بشاهد آنی یعنی اندر کردار بندگی آفت بود و بنده بحقیقت بندگی آنگاه
رسد که او را بکردار خود دیدار نباشد و از دید فعل خود فانی گردد و دید فضل حق باقی تا نسبت
سعایتی جمله بحق تعالی باشد نه بخود پس چون بنده از متعلقات خود فانی شود بجمال الهیت
حق باقی شود و هم ابو سعید خراز گوید که روزی اورا میجستم خود را می یافتم اکنون خود را
میجویم اورا می یابم چون بیابی برهی و چون برهی بیابی کدام پیش بود او داند چون
او پیدا شود تو نباشی چون تو نباشی او پیدا شود کدام پیش بود او داند خواجه بایزید
گوید قدس سره با او نه پیوستم تا از خود نگستم و از خود نگستم تا با او نه پیوستم کدام
پیش بود او داند شیخ ابو علی سیاه گوید قدس سره که ما را النهیر مان میکوئید تا زهی نیابی و غرا
میکوئید تا زهی نیابی هر دو یکیست خواجه بسبوی برسنگ خواهی سنگ بسبوی لیکن من با عراقیان ام
که سبق از و نیکوتر است وقتی ابو سعید خراز در عرفات بود حاجیان دعا میکردند و زار
مینمودند گفت مرا هم آرزو آمد که دعا کنم باز گفتم چه دعا کنم یعنی خیر نماند که با من نکرد
باز قصد کردم که دعا کنم هاتفی آواز داد که پس از وجود حق دعایی کنی یعنی پس از یافت
ما از ما چه خواهی و هم وی گفته که هر که گمان برد که بجد و جهد بحق رسد خود را در رنجی بی نهایت
افکند و هر که گمان برد بی جهد بوی رسد خود را در تمنای بی نهایت افکند و گفت خلق در قبضه
خدایی اند در ملک او هر گاه شاهد حاصل شود میان بنده و خدای سر نبند و فهم نبند
جز خدای نبیند نماند و عزیزترین چیزها بنده شغل باشد بین الماضی و المستقبل یعنی وقت

نگاه دارد و گفت هر که بنور فراست نگرد بنور حق نگریسته باشد و مادهٔ علم وی حق
بود و ویرا سهو و غلط نباشد بلکه حکم حق بود که زبان بنده را بدان گوید و ویرا کلمات عالی
و خوارق عادات بسیار است درین مختصر گنجایش آن ندارد و وفاتش در سنهٔ ست
و ماتین و اقعه رحمة الله علیه

فرزند مخلص صادق آن سزاوار پیری امام قوم **خواجه ابو عثمان حیری** قدس سره از طبقهٔ
ثانیه بود نام وی سعید بن اسمعیل الحیری النیشاپوری است اصل وی از ری بود مرید شاه شجاع
کرمانی است و با ابو حفص حداد و با یحیی معاذ رازی صحبت داشت امام وقت خود بود
و مقبول مشایخ بود و استاد نیشاپوریان است وقتی بخدمت شاه شجاع از مرو به نیشاپور
رفت ابو حفص حداد ویرا گفت که شاه اینجا اشغال و عیال دارد تو کسی نداری پس شاه باز
گشت و وی پیش ابو حفص حداد ویرا گفت که شاه اینجا اشغال و عیال دارد تو کسی نداری
پس شاه باز گشت و وی پیش ابو حفص بماند ابو حفص برای وی مجلس نهاد یعنی بوعظ مشغول
شد از وی پرسیدند که جوانمردان که اند گفت ایشان که خود را نه بینند هم وی گفته
الشوق من شعار المحبة صاحب نفحات او را امام و مقتدای ربانی مینویسد که ربانی آن بود
که شاگرد از ابجد علم بپرورانند تا قوی شود علم مهین را یعنی بتعلیم آسان آسان تا فهم
مشکل پیدا کرد و پس از جهد حسن تربیت و مظهریت اسم رب ویرا ربانی گفته اند و او خنان بود
و گویند که در سخن ضعیف بوده است اما در معاملت نیکو چنانچه در تذکرة الاولیا کمالات صوری
و معنوی او مفصل ذکر افتاده است درین مختصر نمیگنجد وفاتش در سنهٔ ثمان و تسعین و ماتین واقعه در نشاپور

گشت رحمة الله علیه و آن رکن روزگاران قطب ابرار ان عاشق معشوق خواجه ابوالحسن
احمد بن محمد مسروق قدس سره از طبقه ثانیه است و از اهل طوس بود و در بغداد ساکن گشت
شاگرد خواجه حارث محاسبی و خواجه سری سقطی و محمد بن منصور و محمد بن الحسین است و استاد
ابو علی رودباری بود شیخ فرید عطار گوید قدس سره که وی با تفاق همه از جمله اولیاء خدا
بود و با قطب المدار علیه صحبت داشت و خود هم از اقطاب بود از وی پرسیدند که قطب المدار کیست
بجانب خواجه جنید اشارت کرد یقین که در وقت جنید دیگر که باشد وی چهل اولیاء
اهل تمکین را خدمت کرده بود و از ایشان نعمتها یافته و در علوم ظاهر و باطن بکمال و در
مجاهدات و فتوت بغایت درجه رفیع داشت سخن اوست هر که بغیر خدا تعالی شاد
شود شادی او جمله اندوه و هر که از خدمت خداوند ایمن نباشد انس او جمله وحشت
بود و هم وی گفت هر که در خواطر دل با خدا تعالی موافقت بجای آرد خدای او را در حرکات
جوارح معصوم دارد و گفت در باطن نگریستن معرفت از دل به برد و گفت هر که را
مودت حق بود کس بر وی غالب نتواند شد و گفت درخت معرفت را آب فکرت
دهند و درخت غفلت را آب جهل دهند و درخت توبه را آب ندامت دهند و درخت
محبت را آب موافقت و گفت زاهد آنست که خرقه تعالی هیچ سببی بر وی باده شان نکرد و او را
کلمات عالی بسیار است وفاتش در سنه تسع و تسعین و مایتین و بقولی در سنه ثمان
و تسعین و مایتین و اقعشد رحمة الله علیه

ان صوفی که پرده شناخت ان هادی مرد نوخت آن آفتاب غیم عظم امام وقت

خواجه ابو محمد رویم قدس سره بن احمد بن یزید بن رویم از طبقه ثانیه ست صاحب نفحات
گوید کنیت وی ابو محمد و ابو بکر و ابو الحسین و ابو شیبان بود و نیز گفته که نبیره رویم مهین
بود و اصل وی ابو محمد و ابو بکر از بغداد ست از اجله مشایخ آن فقیه بود و عالم بر مذهب خواجه
داود اصفهانی و بقول صاحب کشف المحجوب وی در مذهب داود الطائی ست شیخ
الاسلام گفت که ابو محمد رویم خود را شاگرد جنید مینمود از یاران ویست و من میوی از رویم دوستر
دارم که صد از جنید ابو عبد الله خفیف گوید قدس سره که هرگز دیدم من کس ندیده که در توحید
سخن گفتی چنانکه رویم شیخ فرید عطار گوید قدس سره که وی از کبار مشایخ بود با مامت
و بزرگی او همه متفق بودند و از صاحبان خواجه جنید ست و در مذهب فقیه الفقها و در علم
تفسیر نصیبی تمام داشت و صاحب همت و صفا و ست بود و در تجرید قدمی راسخ داشت
و ریاضتی بلیغ کشیده و سفرها بر توکل کرده تصانیف بسیار دارد و در طریقت وی گفته
که بیست سال گذرانیدم که هیچ خوردنی در خاطر من نگذشت مگر بعد از انکه حاضر شد
و شیخ الاسلام پس از ابو سعید خراز ابو محمد رویم را مه نهادی و پس از جنید ابو الحسین نوری
را ابو محمد رویم گوید اخلاص نیست که رویت تو از عمل تو منقطع شود یعنی عمل از خود نه بینی
و ندانی و هم وی گفته که فتوت آنست که برادران خود را معذور داری در هر زلتی که از ایشان
واقع شود و با ایشان چنان معامله نکنی که از ایشان عذر باید خواست این اشارت
بصلح کلست و قتی ابو عبد الله خفیف پیش وی رفت چون رخصت خواست رویم
دست بر کتف وی نهاد و گفت ایکار جان فدا کردن ست نه نهار بر بهات صوفیان

شنول

مشغول نشوی وی آخر عمر خود را در میان دینداران پنهان کرد و به معتمد خلیفه رفت
خود را بقضا منسوب بساخت شیخ الاسلام گفت که رویم بزرگست تلبیسی خود را بتوانگران فرا
نمودی موکل قاضی بود ویرا جهار بالش بود با حشام تمام ابو عمر زجاج یکجدی خدمت
جنید میکرد و ویرا گفته بود که زینهار نزدیک رویم نروی روزی از جنید پنهان پیش رویم
رفت ویرا دیده در جهاز بالش و احتشام چون خلوت شد دختری از ان وی
نزدیک آمد رویم با بو عمر گفت که اصحاب تو میگویند که چرا این شغل نگذاری و در
میان ما نیئی چه گونه آیم چرا شغل این کودکان نسازند تا بیایم و ایشان را خبر کنم در آنجه
ازوی یافتم و ایشان را اعلم توحید گویم شیخ الاسلام گوید که این جنید را میگفت
و یاران او را جون بو عمر پیش جنید آمد کس او را آگاه کرده بود که نزد رویم رفته است
گفت ای ابو عمر چگونه دیدی ویرا گفت سخت بزرگوار یافتم جنید گفت الحمد لله از بیم آن ترا
میگفتم که بوی مرو نباید که دران سیرت تلبیس ویرا بینی و در چشم تو ننماید مایه خود بداند
رهی الحمد لله نیکو دیدی مرد بزرگست و در فتوحات یکی مذکورست که رویم گفت کسی
که با طایفه صوفیه نشیند و خود را موافق ایشان نسازد در آنچه ایشان بان محقق اند
مقصبجانه نور ایمان از دل وی ببرد از انجمله بزرگان گفته اند که هر کسی صحبت با طایفه را نشاید
مرد می باید که باشد شه شناس ۞ تا شناسد شاه را در هر لباس ۞ وقتی کس
رویم را چیزی گفته بود از ان احتشام لباس گفت بدان می ارزم که پایتابه در سر بندم
و به بازار آیم و از ان باک ندارم خواجه جنید گوید قدس سره که من فارغ مشغولم و ابو محمد رویم

مشغول فارغ در سیر الاولیاء از خدمت سلطان المشایخ قدس سره نقل میکند که وی
میفرمود فارغ مشغول است که ظاهر بحق مشغولست و باطنش بخواطر مختلفه پراکنده و مشغول
فارغ انکه بظاهر بخلق اشتغال خلق میکند و باطنش بحق مشغول و از دون حق فارغ کمالات
خواجه رویم از اینجا قیاس باید کرد و سنه وفاتش در نظر نیامده ولیکن معاصر خواجه جنید
بود اما در تاریخ شیخ جلابی مینویسد که ابو محمد رویم بتاریخ دوازدهم ماه شوال سنه
ثلث و ثلثمایه وفات کرد رحمة الله علیه

ذکر ان قبلة انوار ان کنجینه اسرار ان فارغ از دوری مجذوب وحدت خواجه ابو الحسین نوری
قدس سره از طبقه ثانیه ست و نام وی احمد بن محمد بود و معروفست بابن البغوی
پدر وی از بغشور ست که شهری بود میان هرات و مرو و منشا و مولد وی بغداد بود
یگانه وقت و قدوهٔ اهل تصوف و مقتدای اهل محبت و ریاضتی بی اندازه و معاملتی
پسندیده و نکته عالی و رموزی عجیب و فراستی صادق و عشقی بکمال و شوقی بی نهایت
داشت و مشایخ او را امیر القلوب میگفتند و قسم الصوفیه مرید خواجه سری سقطی بود و با
علی قصاب و احمد حواری صحبت داشت و ذو النون مصری را دیده بود صاحب نفحات
گوید که او از اقران خواجه جنید ست اما نیز وقت تر از جنید بود و جنید بعلم سه بود و نوری
بزندگانی وی شوری داشت وقتی جنید را از صبر و توکل چیزی پرسیدند خواست
که جواب گوید نوری بانگ بروی زد که تو وقت مخنث صوفیان را بیکسو باز شناسی
و دست در دانشمندی زدی سخن انطایفه مگوی وی پیش از جنید رفت از دنیا

شیخ فرید عطار گوید قدس سره که او را نوری ازان گویند چون در شب تاریک سخن
گفتی از دهان وی نور بیرون آمدی چنانکه خانه روشن شدی و نیز ازان گویند که بنور
فراست از اسرار باطن خبر دادی و نیز گویند که او را صومعه بود در صحرا که همه شب آنجا مشغول
بودی و خلق آنجا بنظاره میر فتند در شب نور میدیدند که میدرخشید و از صومعه
بالا تر شدی و هم وی گوید که در طریقت مجتهد بود و صاحب مذهب و از صدور علما
و مشایخ او را طریقی قاطع است و قاعده و مذهبش نیست که تصوف را بر هیچ تقیید
نهد و معاملتش موافق خواجه جنید است صاحب کشف المحجوب گوید که از نوادر طریقت وی
یکی آنست که در صحبت مرد درویش از فریضه است و غرلت ستوده و اثیار صاحب بر
صاحب هم فریضه دانند و هم صاحب کشف المحجوب گوید در زاده صاحب مذهب متصوفه
یکی اوست و نوری گوید که سالها مجاهده کشیدم و خود را بران داشتم و پیشه بر خلاف
کردم و ریاضت کشیدم راه بر من گشاده نشد چون چهل سال چنین کردم و من نشسته
بودم که دلهای آنطایفه نازک بود هر چه ایشان شنوند سران بدانند و من از خود نمیدیدم
گفتم که قول انبیا و اولیا حق بود مگر من مجاهده بر پا کرده باشم و آن خلل از منست
چون نیک نگریستم آفت آن بود که نفس من با دل یکی شده بود پس هنگ در چیزی
در چیزی دیگر زدم مثلا اگر او نماز و روزه و صدق خوش شدی خلاف آن کردمی
تا اینهمه را بپرولی انداختم پس اسرار در من پدید آمد پس بدجله رفتم و میان دو
رکعت با سر نهادم و گفتم نزدم تا ماهی درشست من نیفتد آخر در افتاد و گفتم الحمد لله

ایثار حق صاحب فریضه بر نفل و صحبت نافیار
حرام دارد و گوید صحبت ۱۲ م

که کار من نیک افتاد پس برفتم و با خواجه جنید گفتم که مرا چنین فتوحی پدید آمد گفت
ای ابوالحسین انگه ماهی افتاد و کرامتی بودی کرامت تو بودی ولیکن چون تو در میان
آمدی قربت است نه کرامت کرامت آن بود که تو در میان نباشی سبحان الله این
آزادگان چه مردان بودند و مبارزان نقل است چون غلام خلیفه وقت بدشمنی
این طایفه برخاست و پیش خلیفه گفت که جماعتی پدید آمده اند که سرود میگویند و رقص
میکنند و کفریات میگویند و همه روز تماشا میکنند و در سر دها بیرونند و پنهان سخن
میگویند انیقومی اند از زنادقه اگر امیر المومنین فرمان دهد ایشانرا بگیرند که مذهب زنادقه
برطرف شود پس خواجه جنید و خواجه شبلی و ابو حمزه و ابو بکر وراق و ابوالحسین نوری
را حاضر آوردند خلیفه فرمود تا ایشانرا بقتل آرند سیاف قصد کشتن وراق کرد و وی
بجست و خود را پیش افکند بصدق و در جای ابو بکر وراق بنشست و چون مذهب وی
ایثار بود گفت اول مرا قتل کن طرب کنان و خندان پس سیاف گفت ای
جوانمرد هنوز وقت تو نیست نوری گفت نبای طریقت من ایثارست و عزیز
ترین چیزها در دنیا زندگانی است میخواهم ایثار کنم تا عمر پیش ایشان ایثار
کرده باشم مردم متحیر شده گفتند که واقعه حال باز پیش خلیفه باید گفت طرفه قومی را برای
کشتن آورده اند چون حقیقت حال بخلیفه رسانیدند حیران شده گفت بقار جوع کنید
قاضی آمده بعضی مقدمات پرسید یککلمه را صد جواب شنید حیران شد پس نوری گفت
ای قاضی اینهمه پرسیدی و هیچ نه پرسیدی که خدایرا بندگانند که قیام همه بدوست اینهمه

بدو اند بمشاهده او اگر یکخطه از مشاهد حق باز مانند جان از ایشان برآید ایشان خسپند بدو
و خورند بدو و گیرند بدو و روند بدو و بینند بدو و شنوند بدو و باشند بدو و علم این بود نه
انکه تو مسئله چند پرسیدی قاضی متحیر گشت و کس بخلیفه فرستاد که اگر اینها ملحد اند و زندیق
پس من حکم کنم که در روی زمین موحد نیست خلیفه اشیا را بنجواند و عذرها بخواست و رخصت
بمود نقل است که نوری یکروز مردی را دید که در نماز با محاسن خود حرکتی کرد گفت دست
از محاسن حق باز دار این را بخلیفه رسانیدند و جمیع فقها اجماع کردند که بدین کافر شد پس
نوری را پیش خلیفه بردند پرسید که این سخن تو گفتی گفت بلی گفتند چرا گفتی گفت بنگاه از ان
حق و گفتار از ان حق و محاسن از ان که بود خلیفه گفت الحمد لله تعالی مرا از قتل این مرد نگاه
داشت نوری گوید که نهدی در فشان دیدم در غیب پیوسته در روی نظر میکردم تا وقتی که
من هم نور شدم و گفت وقتی از حق تعالی درخواست کردم که مرا حالتی دایم دهد تا ناگاه آوازی
داد که ای ابو الحسین بر دایم صبر نتواند کرد الا دایم خواجه جنید یکروز بپیش نوری رفت
او پیش جنید بتعظیم استاد و گفت حرب من سخت است و طاقت مرا نمانده و سی سال است
که چون او پدید می آید من گم میشوم و چون من پدید می ایم او غایب میشود و حضور او
در غیبت منست هر چند زاری میکنم میگوید یا من باشم یا تو جنید گفت چنان باید
که اگر پرده شود تو و اگر آشکارا شود بتو تو نباشی خود همه او بود نقل است که جمعی پیش
خواجه جنید آمدند گفتند که چند بشنو از نوریست که نوری میگردد و الله الله میگوید و هیچ
طعام و آب نخورده است و نخفته اما نماز با بوقت میگزارد اصحاب جنید گفتند شوریده است

فانی نیست که اوقات نماز نگاه میدارد این تکلف باشد نه فنا خواجه جنید گفت چنین نیست
که شما میگوئید آنها که در وجد باشند محفوظ اند حق سبحانه و تعالی وقت ایشان را محافظت نماید
پس خواجه جنید پیش وی رفت و گفت یا ابو الحسین اگر دانی که با و خروش سودی
دارد تا من هم در خروشم اگر دانی که رضا هم تسلیم است تسلیم کن تا دلت فارغ
شود نوری در حال از خروش باز افتاد و گفت نیکو معلم که تو ئی مارا نقض است که خواجه
شبلی مجلس میگفت نوری بیامد و گفت حق تعالی راضی نبود از عالم در علم گفتن
از آنکه در عمل نیارد اگر تو در عملی جای نگاهدار و گرنه از منبر فرود آی شبلی در خود
نگاه کرد خود را راست نیافت فرود آمد و چهار ماه در خانه بنشست و بیرون نیامد خلق
جمع شده او را بیرون آوردند و بر منبر کردند باز نوری گفت تو نصیحت گوش نکردی
شبلی گفت یا امیر القلوب آن چیست گفت نصیحت من آن بود که ریا میکردی خلق
حق را بحق تو کیستی که میان حق و خلق حق واسطه باشی پس من نه بنم ترا الا فضول
وهم وی گفته که ساعتی از عارف بر هوا کرامی تر از تعبد متعبدان هزار سال روزی
نوری با یکی نشسته هر دو زار زار میگریستند چون از پس برفت نوری با یاران
گفت که این ابلیس بود و حکایت میکرد و فسانهای خویش میگفت و از در دنیا لید
ما هم با وی گریستیم گویند که نوری همیشه تسبیح در دست داشتی از وی پرسیدند
باین میخواهی که خشوع در یاد تو باشد گفت نه بلکه باین تسبیح غفلت میخواهم یکی
از اصحاب ابو حمزه بخدمت او در رسید نوری گفت باکه صحبت داشته گفت با شیخ ابو حمزه

خراسانی گفت انگار از قرب نشان میدهد و اشارت میکند گفت بلی گفت چون باو
رسیی بگوی که نوری سلام میرساند و میگوید اینجا مائیم قرب بعد بعد است شیخ محی
الدین ابن عربی گوید قدس سره که قرب نگویند تا مسافت نبود و تا مسافت
بود دوگانگی بجای بود پس قرب بعد بود و خواجه جنید تا نوری وفات کرد باهم پس در
حقیقت صدق سخن بگفت که صادق آن بود و وفاتش در سنه خمس وستین
ومایتین و بقول ایام نامعی در سنه ست وثمانین ومایتین واقع شد رحمة الله علیه

ذکر آن یگانه قیامت ان نشانه ملامت آن امیر ابرار خواجه حمدون قصار قدس
سره کنیت او ابو صالحت و صاحب نفحات او را در طبقه اولی نمیوید ولیکن از
اقران خواجه جنید بود و طبقه ثانیه راست میاید وی مرید خواجه ابو تراب نخشبی است
مذهب سفیان ثوری داشت و از کبار مشایخ و موصوف بورع و تقوی و در فقه
و علم حدیث او را دستی تمام بود و مجاهدت و معاملت نیکو داشت و امام اهل ملامت
بود و طریق ملامت را وی در نیشاپور نشر کرد و بملامت خلق مبتلا بود و در طریقت
مجتهد و صاحب مذهب است و جمعی از نیظایفه بدو تولا کنند ایشان را قصاریان گویند
و صاحب کشف المحجوب از جمله ده صاحب مذهب متصوفه یک ویرا داند و نیز گوید که او
بزرگ بود و سادات از نطریقت و طریق وی اظهار ملامت بود اندر معاملات
او را کلام عالی است و وی گفتی باید که علم تصفیه تو نیکوتر از آن باشد که علم خلق
یعنی باید که اندر خلابه حق معاملت نیکوتر از آن کنی که اندر ملا با خلق که حجاب اعظم

تر از حق شغل دل است باخلق علی هذا القیاس ویرا کلمات عالی بسیار است اول مسئله
که از اصحاب وی بعراق بردند و احوال ایشان بگفتند خواجه سهل تستری و خواجه جنید
گفتند که اگر روا بودی که پس از احمد مرسل علیه السلام پیغمبر بودی از ایشان بودی وی گفته
که نفس خویش را بنفس فرعون فضل نهم اما دل خود را بدل فرعون فضل نهم هم وی
گفته که روزی در جویبار نیشاپور میرفتم عیاری بود بنقبوت معروف نوح نام
او گفتیم مانوح جوانمردی چیست گفت جوانمردی من و یا جوانمردی تو گفتم هر دو گفت
جوانمردی من آنست که قبا برون کنم و مرقعه بپوشم و معاملت مرقعه پوشان گیرم تا
صوفی باشم و از شرم خلق دران جامه از معصیت برهیز کنم و جوانمردی تو آنست که مرقعه
برون کنی تا تو بخلق و خلق تو بفریفته نگردد پس جوانمردی من حفظ شریعت بود و اظهار
و جوانمردی تو حفظ حقیقت بر سر اروا این اصل عظیم است حمدون قصار گوید
هر که پندارد که نفس او بهتر است او بتر است از نفس فرعون کبری آشکارا کرده باشد
و گفت هر گاه مستی را بینی که می خرید بکر او را ملامت نکنی نباید که بهمان بلا مبتلا
گردی و هم گفتی که من نیکو خویی را ندانم الا در سخاوت و بد خویی را ندانم الا بخل
و گفت توکل بحق تعالی دست زدنست اگر تو دانی که کار خود بحق باز گذاری بهتر
از آنکه بحیلت و تدبیر مشغول شوی و گفت جرعه نکند در معصیت مگر کسی که حقارتهم
داشته باشد خواجه عبد الله منازل گوید که جون [illegible] حمدون قصار را پرسیدند
گفتند فرزندان را وصیت کن گفت من ایشان را از تو نکردم پس میرسم که از درویشی

وبا عبد احمد منازل گفت که چون وفات کنم در حال مرا بیرون آرید و در میان زنان نگذارید
وفاتش در سنه احدی وسبعین وثلثمایة و تولدش در سنه احدی وتسعین وثلثمایة واقعشد در نیشابور
بور بمجله چیره مدفون گشت رحمة الله علیه

ذکر شیخ خواجه عمر بن عثمان المکی قدس سره از طبقه ثانیه ست کنیت او ابو عبد الله واز بزرگان طریقت وسادات
انیقوم واز محتشمان روزگار بود وهمه منقاد او بودند وسخن او پیش همه مقبول ودر ریاضت
وورع مخصوص ودر حقایق ولطایف نظیر نداشت ویرا کلمات عالی وتصانیف بسیار است
واراوت بخدمت خواجه جنید داشت ودر صحبت ابو سعید خراز رسیده بود وپیر حسین
اس منصور بن حلاج بود روزی وی دید که حلاج چیزی مینویشت گفت چه مینویسی
جواب داد که چیزی مینویسم که با قران مقابله کنم عمر ویرا دعائی بدکرد واز پیش خود
براند ودیگر انکه روزی ترجمه گنجنامه نوشت در زیر سجاده نهاده بود خود بطهارت
کردن رفت آنجا یاد آمد بخادم گفت تا آن اجزا را بردارد چون خادم آمد نیافت
واقع حال بشیخ عرض نموده شیخ فرمود که او برد و رفت پس گفت که آنمرد که گنجنامه
برده سخت زود باشد که دستهایش بسرند و بردارش کنند و بسوزند و خاکسترش
بباد دهند مشایخ گویند هرچه بر جنید مصور گذشت از نفس بد بیرو عمر بن عثمان مکی بود
نقل ست که وی از حرم بعراق رفته نوبت بخواجه جنید و خواجه محمد جریری و خواجه
شبلی که بداند که پیران عراق اید هر گز از مین مجاز و جمال کعبه باید باوی

بگویید لم تکونوا بالغیه الا بشق الانفس یعنی نبودید شمایان که نه رسیدید بآن مرتبه
مگر بپاره کردن ذاتهای خود و در آخر نامه نوشت که خطی است از عمر بن عثمان مکی
به پیران حجاز که همه با خود اند و در خود اند و بر خود اند و اگر از شما کسی است که همت بلند
دارد کو در آید از این ره که در وی هزار کوه آتشین است و هزار دریای مغرق و مهلک
اگر این پایگاه ندارید دعوی نکنید که بدعوی هیچ نمیدهند چون نامه بخواندند جنید
رسید پیران عراق را جمع کرد و نامه بر ایشان خواند آنگاه جنید گفت بیائید و بگوئید
که از این کوهها چه خواسته است گفتند که از این کوهها مراد نیستی است که تا مرد نیست
نشود هزار بار هست نگردد و ببارگاه عزت نرسد پس جنید گفت من از این هزار کوه آتشین
یکی بسر بردم پس جریری گفت دولت ترا ای جنید که از هزار یکی بریدی که من هنوز سه
قدم نبریده ام پیش شبلی یا یهای بگریست و گفت خنک ترا ای جنید که یک کوه آتشین
بریدی و خنک ترا ای جریری که سه قدم بروی بریدی که من هنوز کردآن ندیدم صاحب
نفحات گوید که وی عالم بود بعلوم حقایق اصیل و از یمن است جون سخن وی باریک
شد ویرا بکلام منسوب کرده از آنکه بیرون کردند بجن رفت و ویرا انجا قاضی کردند
و هم انجا وفات یافت و گفته که تصوف نیست که بنده در وقتی که مشغول بود بچیزی
که در آن وقت آن اولی تر بود ایستادن با حق و کردن بلا بخوشی و آسانی و فاتش به
بغداد و بقولی در مکه سنه ست و تسعین و مایتین و بقولی سنه سبع و تسعین و مایتین و بقولی
احدی و تسعین و مایتین و الله اعلم رحمه الله کی بود خود بجز نور رحمه و خدا

دهم مقصد در بیان مجملی از احوال ابو اسحاق چشتی و ذکر خواجه ابو بکر شبلی و غیره

ذکر ان تاج الاولیا ان ربیع الاصفیا ان ملک المشایخ باتفاق ان قطب ابدال باتفاق

ان مستغنی از نمود ارزیبا و زشتی مقتدای وقت خواجه ابو اسحاق چشتی قدس

سره که بادشاه عالم نیاز و سلطان دار الملک راز بود و خرقه ارادت از دست خواجه

علو دینوری پوشیده در رساله چهارده سلسله اصل و هم در لطایف اشرفی مینویسد

که وی به نیت ارادت از ولایت شام در بغداد رسید و مرید خواجه علی دینوری شد

خواجه پرسید چه نام داری گفت ابو اسحاق شامی گویند خواجه فرمود از امروز ترا

ابو اسحاق چشتی خوانند که خلایق چشت و دیار آن از تو هدایت یابند و هر که در سلسله

ارادت تو در آید انوار را نیز تا قیام قیامت چشتی خوانند پس بعد از تربیت ابو اسحاق

را بچشت فرستاد و ازان روز باز خواجگان چشت پیدا شدند و سر حلقه ایشان پنجتن

بودند اول خواجه ابو اسحاق چشتی دویم خواجه ابو احمد چشتی سیوم خواجه محمد چشتی

چهارم خواجه ابو یوسف چشتی و پنجم خواجه مودود چشتی طریق خواجگان چشت

آنست که موافق سنت نبوی در شهر و در قریه خانه کنند و خلق را بحق مشغول

گردانند و هر چه دون حق باشد از آنها منع فرمایند و همیشه در صفای باطن کوشند

و مذهب صوفیه که بطریق [illegible] رسیده باشد دران نهایت مستحکم

باشند و صدا و سپاس را و را راه ندهند از انکه گشایش کار در یقین مذهب صوفیه است

و ریاضت را عزیز دارند و فقر را بر غنی تفضیل نهند و فقیر را بسیار دوست دارند و صحبت

مهمان تبوجه تمام کنند وسماع راواهل سماع را نهایت عزیز دارند وعرس پیران وبزرگان
بشوق تمام کنند وهر قوم راازخود بتهر دانند وباهر فرقه ازاصلح صحبت دارند وهمیشه
نظر ایشان بجانب وحدت وجود باشد هرچند درکثرت هم باشند ولیکن جمال احدیت
رادرعین کثرت مشاهده کنند واول مرید رامراقبه لاموجود الا الله فرمایند که ازاجتماع
محروم نماند هرشغلی ووردی وعبادتی که برخود قرارداده باشند تالب کورازاو فوت
نکنند مگرانکه بجهة ترک بعضی مکاسب ازجانب حضرت سبحانه تعالی بواسطه مامورشوند ودائم
مست هشیار باشند یعنی ایشان جامع باشند میان سکر وصحو بخلاف طیفوریان
وجنیدیان زیراکه جنیدیان صحو را برسکر فضل نهند وطیفوریان سکر را برصحو و
بن منصور گوید که صحو وسکر دو صفت اند مربنده را پیوسته بنده ازخداوند خود
محجوب ست تااوصاف بنده فانی شود پس درین صورت تاانکه بنده ازهردو صفت
مجرد نشود جمع نتواند کرد صفتین راواین سنت خاص حضرت رسالت پناه ست صلی الله
علیه وسلم که آنحضرت قادربود برسکر وصحو کاهی بصفت سکر موصوف گشته ایمع الله
وقت الی ارض میخوانده وکاهی بصفت صحو آمده ماعرفناک حق معرفتک برزبان
مبارک میراند پس جامع صفتین کروهی باشند که قدم بقدم حضرت رسول رب
العالمین روند فهم من فهم وچشیتیان چندان درآداب وتواضع واخلاق پسندیده
خوی گیرند که هیچ قوم راازیشان نفرت نبود وعقل وزیرکی رابرعلم فضل نهند
حضرت خواجه شکرقدس سره میفرماید که آدم علیه السلام راامتحان کردند میان علم وعقل و

عقل اختیار کرد بمرتبهٔ عرفان رسید و عزازین بر علم خود مغرور ماند کذا نچه بروی گذشت
و علم لدنی نزدیک ایشان چیزی عزیز بود مرید را در ابتدا حال چندان بصفا ریاضت کوشش
نماند که صحبت یار روحانیت بزرگان و حضور دل پیدا آید تا در غلط نیفتد و بجمیع امور
صوری و معنوی موافق ارادهٔ حق رفته باشد که امر حال نزدیک ایشان نهایت
معتبر است یعنی انبیا را وحی بود و اولیا را الهام العلما ورثة الانبیا مراد ازین مقام است
و ایشان را حضور با حق تعالی چندان غالب بود که اصلا بمدح و قدح خلق التفات نکنند بهر طرقی
و بهر کسبی که جمعیت باطن دست دهد در همان مشرب گذرانند و اصل مشرب ایشان
عشق و نکسار و ترک و ایثار است در نفحات مینویسد که شیخ الاسلام گفت که من
هیچ کس را ندیده ام قویتر در طریق ملامت و تمامتر از احمد چشتی و چشتیان همه چنان بودند
از خلق بپاک و در باطن با حق تعالی و همه احوال ایشان با خلاص و ترک ریا بود و هیچگونه
رسمی روا نداشتندی در شرع تا بتهاون چه رسد و هم شیخ الاسلام گفت من
هیچکس ندیده ام بدیدار و فراست یعنی بمرتبهٔ مشاهده و کشف ذات مطلق چون برادرم
احمد چشتی و صاحب کشف المحجوب گوید که گروهی از مشایخ طریقت طریق ملامت سپرده اند
و مرتبهٔ ملامت را اندر خلوص محبت تاثیری عظیم است و مشرب تمام و اهل حق مخصوصند
بسلامت خلق از جمله علما خاصه بزرگان این امت و رسول صلی الله علیه وسلم که مقتدا و امام
اهل حق بود همیشه رو بجانان تا ربان حق بروی پیدا نیامد بود و وحی بدو نه پیوسته
گشت همه نیکنام ... بزرگ چون خلعت دوستی بر سروی افکندند خلق زبان

ملامت برو دراز کردند و گروهی گفتند کاهن است و گروهی گفتند مجنون است و گروهی
گفتند کاذب است و مانند این و حق عزوجل صفت مومنان یاد کرد و گفت ایشان لا
از ملامت کنندگان نترسند و لا یخافون لومة لایم ذلک فضل الله یوتیه من یشاء و الله
ذو الفضل العظیم و سنت حقست چنین رفته است که مقبول حق مهجور خلق باشد و مقبول
خلق مهجور حق و در سیر الاولیا می آرد که خواجه ابو اسحاق چشتی در غایت ستر عالم کشفی
کوشیدی و صورت صحرا پیرایه خود ساخته بود تا عوام از کمال حال وی مطلع نشوند و این مقام
بسی بلند بود نزدیک اینطایفه صاحب نفحات همین قدر احوال وی نوشته است که خواجه ابو
اسحاق بسیار بزرگ بوده است و از اصحاب شیخ علو دینوری است بقصبه چشت
رسیده است و خواجه احمد که مقدم مشایخ چشت بود صحبت وی دریافته است و هم از وی
تربیت یافته و قبر ابو اسحاق در عکه است از بلاد شام بتاریخ چهاردهم ماه ربیع الآخر
ازین عالم انتقل کرده اما سنه وفاتش در نظر نیامده و لیکن از طبقه ثانیه بود رحمة الله علیه
و ان مقتدای اولیای صاحب اسرار آن مستغرق در بحر الاهی کنار ان باتفاق صاحب
ولایت و ولی قطب افراد خواجه ابو بکر شبلی قدس سره و نام وی جعفر بن یونس است
از طبقه ثالثه بود و شیخ الاسلام گفت وی مصریست به بغداد آمد در مجلس خواجه خیر
النساج توبه کرد و مرید خواجه جنید است عارف بود و فقیه و مذکر و مجلس گفتی و مذهب
امام مالک داشت و پدر وی حاجب الحجاب خلیفه بود صاحب نفحات از طبقات سلمی می
آرد که پدر وی خراسانی بود نشو و نمای وی و ولادت وی در بغداد شد و اصل وی از سر

فرغانه

فرغانه است ویرا ریاضت و مجاهده کمال بود و کلمات حقایق و کرامات لاتشمار خواجه جنید
رحمة الله علیه در حق وی گوید لکل قوم تاج وتاج هذا القوم شبلی صاحب کشف المحجوب گوید که
چون شبلی خواست که از دنیا بیرون آید خود را مجنون ساخت و او را به بیمارستان باز
داشتند برای صحت دماغ و هر که برای دیدن وی بیرفت سنگ می انداخت و خیرها
میگفت تا خود را از دام دنیا خلاص کرد روزی ببازار درآمد قومی گفتند اینک مجنون آمد
وی جواب داد که من نزدیک شما دیوانه ام و شما نزدیک من هوشیار جنون من از
شدت محبت است و صحت شما از قوت غفلت پس حقسبحانه و تعالی دیوانگی من زیادت
کند تا قرب بر قرب زیادت شود و هوشیاری شما نیز زیادت کند تا بعد بر بعد زیادت
شود و اینهم قول اوست الحریة هی حریة القلب لا غیر یعنی حقیقت آزادی از آزادی دلست
از قید تصرف غیر حقسبحانه و تعالی و جز این نیست شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو سعید مالینی
حافظ صوفی این حکایت از خواجه شبلی آورده که وی گفته این سرمایه وقت که دارید
بنازدارید فردا همین خواهید داشت و تا جاوید صحبت با وی به ازین میباید کرد و وصیت
کرد که این حکایت بنویسید و یاد دارید که شما را از شبلی هیچ خیر نیاید به ازین حکایت
که فردا وقت تو بیاراند انوقت که اینجا داری بیرآرند روزی خواجه شبلی با عبد الرحمن
خراسانی گفت که ای خراسانی هرگز کسی را دیدی جز شبلی که گوید الله در جواب گفت
هرگز شما را ندیدم که گوید الله چون چنین گفت شبلی بروی درافتاد و بیهوش شد
و عبد الرحمن نه در رسید که شخصی بدر سرای شبلی آمد و در بزد شبلی سر و پا برهنه برآمد و گفت

کرا میخواهی گفت شبلی را گفت نشنیدی که مات کافرا فلا رحمه الله یعنی نفس شبلی
بمرد بکفر پس رحمت نکناد حقتعالی ویرا شیخ الاسلام گفت که وی خطاب بر نفس کافر خود میکرد
وقتی جماعتی در خانه وی بودند در آفتاب نگریست دید له بغروب نزدیک گفت
وقت نماز است برخاست که نماز دیگر بگذارند شبلی بخندید و گفت چه خوش گفت آنکس که
گفت بیت شعر نسیت الیوم من عشقی صلوتی ٭ فلا ادری غداتی من عشائی یعنی
فراموش کردم در امروز وقت از جهه استیلای عشق نماز خود را و بامداد او را از شبانگاه
نشناختم چون خواجه جنید شنید که شبلی سخن بی پرده آغاز کرده است بر آوی نامه نوشت
که سخنانی که من در گوشه‌های خمول بتو گفته بودم شنیده شد که تو آنرا بر سر بزنرسکوی میدرجه
نوشت که شما خود فرموده بودید که این اسرار پیش غیری نخواهی گفت تا الحال در نظر من غیر تو
بیت انا اقول وانا اسمع لیس فی الدارین غیری و در جلد ثانی تذکرة الاولیا مینویسد
که چون وفاتش نزدیک رسید چشمش تیره گی گرفته بود و خاکستر خواست بر سر کرد و خندان
بیقراری نمود که صفت نتواند کرد گفتند اینهمه اضطراب چیست گفت از بلیس مرا رشک میآید
و از آتش غیرت جان میسوزد که چون من تشنه اینجا نشسته و چیزی از ان خود بکسی دهد
وان علیک لعنتی الی یوم الدین ان اضافت لعنت با ابلیس نمی توانم دید میخواهم که مرا
بود اگرچه لعنت نه از ان اوست و نه در اضافت است آن ملعون قدر این خود چه داند
چه اغیر ز ان این امت را رازی نداشت ان اضافت تا قدم بر تارک عرش نهادند
جوهری داند قدر جوهر صاحب نفحات از ابو الحسن رحمه الله علیه روایت کرده

الکفته

وگفته که شبلی را رسیدند که اکرم الاکرمین که بود گفت آن بود که وقتی گناهی کسی را
آمرزید بود هرگز کسی را بآن گناه عذاب نکند که این آن گناهی است که من بغلان
دوست وبنده را آمرزیدم شیخ الاسلام گفت که فرداشا دروان کرم بکستر دکه
گناه اولین و آخرین کم کردد وشیخ بکردینوری خادم شبلی میکوید که شبلی را در مرض موت
روز جمعه اندک خفتی شد بود تکیه بردست من کرده متوجه مسجد جامع کشت مردی در
راه پیش آمد شبلی گفت فردا ما را بانیمروز کار است پس بروقت ونماز بکذارد
بنا باز آمد بعد از چند ساعت باز مرض غلبه کرد در آنوقت فرمود که مرا وضو دهد
وضو دادم وتخیل لحیه فرموش کردم زبان وی در کار بود دست مرا کرفته بمیان
لحیه خود آورد پس چنان بداد یکی از بزرکان آنرا شنید کفت چه کوئید در مردی
که در اخر عمر ادبی از آداب شریعه فوت نشد وهم وی کوید بعد از وفات شبلی
کفتند در فلان موضع مردیست صالح اکه غسل بمردکان میدهد سحرکاه بدروی رفتم آهسته
در بزدم وکفتم السلام علیک از درون کفت شبلی فوت شد کفتم بلی پس بیرون
آمد دیدم که همان مرد بود که در راه مسجد پیش آمده بود متعجب شدم کفت تعجب چه میکنی
پس سبب را کفتم وسوکند بروی دادم که تو از کجا دانستی که شبلی فوت کرد کفت
ای نادان از انجا که شنید که فردا ما را بانیمروز کار است ویرسید محمد یکی در
نکته مات خود میدید خواهد شبلی جمیع مقامات غوثی وقطبی وغیره کذرانیده
بمقام محبوبی رسید بود که بیرازان اولیا را مقام نیست وفاتش در سنه اربعه

وثلثین وثلثمایه درزمان خلافت ابوالقاسم فضل بن مقتدر لقبش مطیع از خلفای بنی
عباس واقعه مدت حیاتش شصت و هفت سال در بغداد مدفون گشت رحمة الله علیه

ذکر شیر بیشه تحقیق ان شجاع صفدر صدیق آن غریق دریای بی امواج شهید اکبر
خواجه حسین بن منصور حلاج قدس سره از طبقه ثانیه ست کنیت وی ابوالمغیث
واز بیضا بود که شهریست از شهرهای فارس ونه حلاج بود ویرا حلاج ازان گویند
که روزی بر دوکان حلاجی بود ویرا بکاری فرستاد وگفت من روز کار او ببردم
بانگشت اشارت کرد پنبه دانه یکسو شده وپنبه یکسو ازین خارق ویرا حلاج گویند وی
مرید خواجه عمر بن عثمان یکی بود وبا خواجه جنید وخواجه سهل بن عبدالله تستری وغیر
ایشان باکثر مشایخ صحبت داشت شیخ فرید عطار قدس سره که بحب روحانیت رسیده
بود چنین گوید که کاروی عجیب وواقعات غریب که خاصه اورا بود که در همه غایت سوز و
اشتیاق وشدت فراق مست وبیقرار شوریده روزکار وعاشق صادق و
باکباز وجدی وجهدی عظیم داشت وریاضی وکرامتی عجیب وهمتی عالی ورفیع القدر بود
اورا تصانیف بسیارست بالفاظ مشکل در حقایق واسرار معانی ذوقی تمام وفراستی
بی نظیر داشت که دران زمان کسی را نبود واکثر مشایخ وقت گفتند که وی بر اصل تصوف قدمی
نبود مگر خواجه جنید وخواجه شبلی وشیخ عبدالله خفیف وابوالقاسم قشیری وجمله متاخران
بر صحت حال وی متفق بودند وشیخ ابوسعید ابوالخیر وشیخ ابوالقاسم کرکانی وشیخ ابوعلی فارمدی
وشیخ یوسف همدانی در کاروی سری داشتند وبعضی او را منسوب بسحر کردند وبعضی

نسبت بکفر

نسبت بکفر کردند و بعضی گویند که از اصحاب حلول بود و بعضی منسوب بزنادقه ساختند هر کس
بقدر حوصلهٔ خود چیزی گفت اما هر که ابوی توحید رسیده باشد هرگز او را خیال بحلول و غیره
نکند که وی موحد پاک بوده است و آن حسین منصور حلاج ساحر دیگر بود که در ملتج تقلید
سبز او آورده او را نیز کشتند وی مذهب حلول داشت و هم شیخ فرید عطار گوید که عجب قومی
بودند که از درختی انا الله برآید روا دارند و بزبان عمر که سخن گوید قبول کنند و حسین منصور
که خود در میان نبود و بر آدار بردند شیخ عبد الله خفیف گفته که وی عالم ربانی است و خواجه شبلی
گفت که من هم میگویم انچه وی میگفت اما مرا بدو انکی نسبت کردند خلاص یافتم و حسین
را عقل او هلاک کرد اگر او مطعون بودی این دو بزرگ چنین نگفتندی و هم شیخ فرید
عطار گوید که مرا این ده گواه تمام است او پیوسته در ریاضت و عبادت بود و در میان
معرفت و توحید و بعضی مشایخ او را مهجور کردند از جهة مذهب و دین آن بود که نا
خشنودی مشایخ از سر میی او را این بار آورد چنانکه اول دو سال پیش خواجه سهل بن
عبد الله تستری بود پس در شهر ده سالگی بصره شد هژده سال در صحبت خواجه عمر بن عثمان
یکی ماند و این یعقوب قطع دختر خود بدو داد پس عمر بن عثمان از وی رنجید بسبب
غزوی چند که در اسرار تصنیف کرده بود او آنرا فاش کرد پس از انجا در بغداد آمد
جنید او را بسلوک و خلوت فرمود بعد از چند روز قصد حجاز کرد یکسال انجا مجاور بود
باز با جمعی صوفیان در بغداد آمد بر جنید بزودی پرسید کیت وی گفت حسب جنید
گفت نه یعنی عبد بی و بسیار نماز زود باشد که سیر پاره چوب سرخ کنی جنید گفت

عزم بغداد کرد پس

امروز که من سر چوب سرخ کنم تو از کسوت اهل تصوف برآئی و لباس اهل صورت بپوشی
آخر بخان شد که چون برای کشتن وی محضر کردند خلیفه کف خط خواهید باید پس از مجلس
صوفیان برآمد و لباس علما پوشید در مدرسه رفت و فتوی نوشت سخن بسیار
بالظاهر یعنی ظاهر حال کشتن بست اما باطن خدا داند پس حسین بی اجازت او
برآمد و هیچ حال سخن اهل زمانه روا نمیداشت تا او را حسد کردند او را نیز دل از انجا بگرفت
جامه اهل تصوف بیرون کرد و قبا پوشید و بصحبت اهل دنیا مشغول شد اما از انحال
تفاوت نبود پس بخیال نا پدید گشت و در آمد بت سیر خراسان و ماوراء النهر کرده بسیستان
رفت باز بلاهواز آمد اهل اهواز او را حلاج الاسرار گفتندی پس بار مرقع پوشید
و عزم حج کرد دران سفر بسیار خرقه پوشان با او بودند در مکه او را منسوب بسحر کردند
و باز بصره و اهواز آمد پس گفت ببلاد ترک میروم تا خلق را بحق خوانم پس بهندوستان
رفت پس بماوراء النهر آمد پس بچین افتاد و خلق را بحق خواند پس باز بمکه رفت
و دو سال انجا بود چون از انجا برگشت احوالش متغیر شد و آنحالت ببرنگی دیگر بدل
گشت که خلق را بمعنی میخواند که کس بدان او قوف نمی یافت تا او را از بغداد شهر
بیرون کردند روزگاری گذشت بروی که ازان عجب تر نبود در شبانروزی
چهار صد رکعت نماز کردی گفتند درین درجه که تو ئی چندین رنج چرا بر خود نهی گفت
تندرست در حال دوستان اثر کند و نه زحمت کار دوستان فانی الصفة تا سه
و گفت نیجاه سال شده است اما هیچ مذهب نگرفتم در هر مذهبی این رنج و سوار دیدم

می باید پس دست دراز میکرد سر بریان

برنفس اختیار کردم و پنجاه سال در هر نمازی غسل میکردم الغرض مثل وی بچکس ازین طایفه
ریاضت شاقه نکشیده ست بنوشتن راست نمی آید گویند که با چهار صد صوفی رویی بیابادیه نهاد
در روز چیزی نیافتند رو بیاران کرد آنها گفتند ما را بسیار است دو دو قرص هریکی را
سبد ابدال آن گفت ما را طلب میباید گفت ما را بیفشانید چون بیفشاندند در طلب
تر اروی بارید تا سیر خوردند پس در سفر هر جا که پشت بخاریدی در حال طلب بار آوردی
طایفه در بادیه از وی انچه خواستند دست در هوا کرد طبقی انجیر تازه پیش آنها نهاد باز
حله اخواستند طبقی حلوا پیش آنها نهاد و گویند یکبار در بادیه چهار هزار آدمی با وی بودند
برفت تا مکه و یکسال در افتاب کرم برابر کعبه استاده و برهنه بود تا روغن از اعضاء
او روان شد و بران سنگ میرفت و پوست پاره شد و از انجا بخبید و هر روز
قرص پیدا میشد اندک بکنارهای قرص افطار کردی و بر سر کوه آب نهادی و گردم در
سروی اشیانه کرده بود اگر ریاضت و کرامات و کلمات حقایق وی بتوفیق کتابی
طول شود و درین مختصر گنجایش ان نیست رویزی در بادیه ابراهیم خواص را گفت در چه
کاری گفت در مقام توکل توکل درست میکنم گفت همه عمر در عمارت شکم
گذرانیدی فانی در توحید کی خواهی شد نقلت که روزی با شیلی گفت یا ابوبکر دشتی
برنه ما قصد کاری عظیم کرده ایم و بر گرسنه کاری شده ایم و چنین کاری که خود را گشتن
در پیش داریم چون این سخن بشنیدند خلق در کار وی متحیر شدند پس کارهای عجب
از وی بدیدند آورد رحمة الله علیه زمانه در حق وی دراز کردند و سخن او بمعضد خلیفه رسانیدند

وعلی بن عیسی را که وزیر خلیفه بود بروی متغیر گردانیدند و جمله بر قتل وی اتفاق کردند
ازانکه انا الحق میگفت گفتند بگوی هو الحق گفت بلی همه اوست شما میگویید که کهم
بلکه حسین کم شده است او بحر محیط است کم نشود و کم نگردد پس بخدمت خواجه جنید گفتند این
سخن حسین را تاویلی هست گفت بگذارید تا بگذرند روز تاویل نیست و حضرت خواجه
محمد پارسا قدس سره در کتاب فصل الخطاب نوشته است که خانچه مردم بر حضرت ستار
پناه اقرار کرده اند و چندین احادیث موضوع از انحضرت نقل می کنند همچنان
بخواجه جنید بغدادی نیز اقرار کرده اند که او برای کشتن حسین بن منصور حلاج فتوی نوشته
است با وجود خواجه جنید چند سال پیش از شهادت منصور حلاج وفات یافته
بود خانچه در کتاب مذکور تصحیح نموده است که وفات خواجه جنید در سنه دو صد و نود
و هفت هجری واقع شد و حسین منصور را در سنه سیصد و نه هجری شهید ساختند الغرض
بفرموده خلیفه او را در زندان کردند تا یک سال خلق میرفت مسایل این راه می پرسیدند
بعد ازان منع کردند تا کسی نرود پنجاه هیچکس نرفت مگر یکمرتبه ابن عطا کس فرستاد که ای خواجه
ازین سخن که گفتی عذر خواه تا خلاص یابی حسین گفت کسی را گو که عذر خواه بود گویند
که اول شب که او را حبس کردند در زندان ندیدند شب دوم نه او را دیدند نه زندان را شب
سیوم او را در زندان دیدند گفتند شب اول کجا بود و شب دوم در زندان تو کجا
بود اکنون هر دو پدید آمدند گفت اول شب من بحضرت حق بودم بدان ایجا ندیدند
دویم شب حق انجا بود ازان هر دو غایب بودیم شب سیوم باز ترسانیدند بحفظ

شریعت بیائید کار خود بکنید در زندان هزار رکعت نماز کردی گفتند می گوئی من
حقیم این نماز برای چیست گفت ما دانیم و قدرت ما و سید کس در زندان بودند خون
شب در آمد گفت ای زندانیان شمار اخلاص و هم گفتند چرا خود را اخلاص ندهی گفت
ما بزرگیم اگر خواهیم همه بندها را بیک اشارت بگشایم پس با نگشت اشارت کرد بند
همه فرو ریختند انها گفتند کجا رویم که در بسته است اشاریتی کرد تا رخنها پدید آمد گفت
سر خویش گیرید گفتند تو نمی آئی گفت مارا با او سریست که جز بر سر دار نتوان گفت پس
او را با مر خلیفه چوب بزدند بهر چوبی او از فصیح می آمد که لا تخف یا ابن منصور پس او را
بردند تا بدار کنند صد هزار آدمی گرد آمده بودند نگاه میکردند وی گفت حق حق انا الحق
در ولیشی در ان میان بود پرسید که عشق چیست گفت امروز بینی و فردا بینی و پس فردا آن
روزش بگشتند روز دیگر بسوختند و سیوم روز بباد دادند یعنی عشق اینست و چون
او را بر دار کردند هر کس بروسنگ می انداخت شبلی هم بجهت موافقت انها گلی انداخت
آهی بر آورد و شبلی گفت ازین همه اهی نکردی از گل من آهی کردن چیست گفت انها
سعد فرا اند تو میدانی و می اندازی پس دستش جدا کردند خنده بزد پس پایش جدا کردند
تبسمی کرد و خون بر روی مالید گفتند این چیست گفت خون بسیار از ما برفت دانم
که روی ما زرد شد باشد مبادا شما پندارید که از زرد رویی من از ترس است از ان خون
مالیدم که در نظر شما سرخ رو باشم گفتند اگر رو بخون سرخ کردی ساعد چرا آلودی گفت
وضو میسازم گفتند جهود ضد است گفت رکعتین فی العشق لا یصح وضوءهما الا بالدم

یعنی در عشق دو رکعت نماز است وضو آن درست نیت مکن خون بیاید چشمهایش برکشیدند
وخوش شد که زبانش ببرند گفت صبر کنید تا سخن بگویم بری سوی آسمان کرد و گفت
الهی بدین رنج که برای تو بر من میبرند محروم شان مگردان وازین دولت بی نصیب
مکن پس زبانش بریدند و تبسم کنان جان بشاهده حق تسلیم کرد قیامتی از ره
بعضی میگریند و بعضی سنگ می انداختند پس هر عضوی که ازوی می بریدند و هر قطره
خون که می افتاد نقش حق ظاهر میشد و آواز انا الحق می برآمد روز دیگر او را شوخشد
از خاکستر او آواز انا الحق می آمد حسین منصور خادم را گفته بود که چون خاکم را در دجله
اندازند در دجله در جوش آید چنانکه بغداد را هم غرق شدن باشد باید که تو آن ساعت
خرقه من برلب آب بری تا آب بجای خود قرار گیرد روز سیوم خاکستر حسین را در آب
انداختند دجله در جوش آمد و آواز انا الحق ظاهر شد قریب بود که بغداد غرق شود
خادم خرقه را برلب آب بردآن جوش فرو نشست نقلت که خواجه شبلی گفت
الشب بسر تربت او شدم تا بامداد نماز کردم وقت سحر مناجات نمودم که الهی
این بنده تو مومن و موحد بلا باو چرا فرستادی اواز آمد شنیدم که ازان گفتم
که سر ما با غیری گفت و هم شبلی گفت منصور را در خواب دیدم پرسیدم که حقتعالی
با تو چه کرد و این خلق که ترا کشتند حال ایشان چیست حسین بن منصور گفت سر بسر دو
گیتی رحمت کرد و آنانکه بر من شفقت کردند بر ایشان نیز رحمت کرد و خواجه محمد پارسا
قدس سره در فصل الخطاب سبب کشتن وی چنین [illegible] روزی حسین در خاطر

گذرانید که حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم در شب معراج تنها مومنان را در خواست
کرد جز ابهه را در خواست نکرد و نکفت که همه را بمن بخش در حال محمد مصطفی علیه السلام
متمثل و متجسد گشته از در در آمد که اینک آدم و فرمود که بفرمان حق عزوجل منم ابهه
اینجه میخواهم دل ما فرمان خانه اوست از غیر اراوت و فرمان او پاک و معصوم
شده است اگر فرمودی که همه را بخواه همه را بخواستمی حسین منصور دستار از سر برداشت یعنی در حضرت
مصطفی صلی الله علیه وسلم بعذر می ایستیم مصطفی علیه السلام فرموده درین عذر نیز
با دستار نمیباید که تا راضی شویم پس سبب سر دادن او این بود و آن بهانه شد و او
بر سر دار میگفت که من میدانم که این از کجاست از خواست او و نکردانم عاشق
صادق هرانیه چنین باشد شیخ فرید عطار گوید که خواجه حسین منصور او در زمان خلافت
ابو العباس احمد لقبش معتضد بر دار کردند و معتضد در سنه تسع و ثمانین و مایتین وفات
کرد و مدة خلافت وی نه سال و نه ماه بود و در منتخب التاریخ مینویسد که در زمان ابو الفضل
جعفر بن معتضد در ماه ذی الحجه سنه احدی و ثلثمایه خواجه حسین را بدار کشیدند و صاحب
فصل الخطاب تصحیح میکند که حسین منصور را در ماه ذی قعد در سنه تسع و ثلثمایه شهید کردند والله اعلم
ذان محب محبوب ان فارغ از عیوب آن بقعت برده باستادی عارف صادق
فارس بن علی بغدادی قدس سره کنیت وی ابو القاسم بود از خلفاء حسین
بن منصور حلاجست صاحب نفحات گوید که فارس بغدادی از سخن گویان مشایخ و از
مدققان آنجا طایفه بود در بیه[illegible] یعنی ویرا کلامی نیکو بود در بیان احوال آنجا طایفه و اشارات

بحقایق وی از بغداد بخراسان آمد و از انجا بسمرقند رفت و آنجا اقامت کرد تا از
دنیا برفت وی معاصر شیخ علم الهدی ابو منصور ماتریدی بوده است و توفی شیخ ابو منصور
سنه خمس وثلثین وثلثمایه و شیخ ابو الحسن اشعری که از اولاد ابو موسی اشعری بود
یازده سال پیش ازوی در سنه اربع وعشرین وثلثمایه وفات یافت وملا سعد
در حاشیه شرح عقاید منسوب اول کسی که با اصحاب خود از مذهب اعتزال برامده
متابعت نصوص که معمول صحابه کرام بود اختیار نمودم وموسوم شد باهل سنت وجماعت
شیخ ابو الحسن اشعریست وبعد ازان شیخ ابو منصور ماتریدی نیز با متابعان خود اهل سنت
وجماعت گویانید ونزدیک اکثری اشاعره از اصحاب حدیث بودند وماتریدیه
از اصحاب رای وقیاس چنانچه در دیباچه این کتاب واضح تر بیان ارباب حدیث وارباب
رای از جواهر التفسیر نقل کرده شده است بهر حال مدار کار صوفیه اهل صفا بر نصوص
من فهم وفارس رحمه الله علیه معاصر شیخ ابو القاسم حکیم سمرقندی نیز بوده در
یکدیگر بودند وطریق مصاحبت مینمودند تا آنزمانکه مرگ ایشانرا از همدگر جدا ساخته
وفارس بغداد مقبول همه بوده است وهمه تصحیح حال وی کرده اند وسنجان ویرا داخل
مصنفات خود اورده شیخ عارف ابو بکر ابن اسحاق کلابادی البخاری قدس سره
در کتب خود سنجان بواسطه ازوی روایت کرده است شیخ عبد الرحمن السلمی وامام
قشیری بیکواسطه یا بیشتر وغیر ایشان نیز وفارس گوید که حسین منصور را پرسیدیم که مرید
مرادست که از نخست نشانه قصد خود حق تعالی را سازد وتا بدی نرسد بهیچ چیز نیاراید وبهیچ

نه پردازد و هم وی گفته که علامت خاطر حق آنست که تمکین وی در دل مرتبه باشد که امری
معارض وی نشود که در آن ظن بد افتد شیخ الاسلام گفت که بر منصور حلاج بسیار سخنها
دروغ گویند و کلمات نامفهوم و نادرست بندند و کتابهای مجهول و حیل بوی منسوب
کنند و آنچه درست شود از وی پیدا بود و شعر وی فصیح بود رحمة الله علیه و سلم صاحب
نفحات گوید حسین منصور را پسری بود خواجه احمد بن حسین بن منصور حلاج شیخ الاسلام
گفت که از عبد الله باکو شنیدم که میگفت از احمد بن حسین شنیدم که پسین شب
پدر خود را گفتم که مرا وصیتی کن گفت نفس خود را در شغل افکن پیش از آنکه ترا در شغل
افکنند گفتم ای پدر زیاده کن گفت وقتی که همه عالم در خدمت تو کوشند تو در چیزی
کوش که ذره ازان به همه اعمال ثقلین باشد شیخ الاسلام گفت که ثقلین جن و انس بود
پرسش پرسیدن آن چیست گفت معرفت و کمالات وی بیش از آنست که در قلم آید رحمة الله علیه

و ان قطب عالم روحانی آن معدن حکمت ربانی آن گوهر بحر خدا امام المشایخ خواجه
ابو العباس ابن عطا قدس سره از طبقه ثالثه بود نام وی احمد بن محمد بن اسهل
ابن عطا الادمی البغدادی است وی سلطان اهل تحقیق بود و برهان اهل توحید و هیچکس را
از مشایخ پیش ازوی در اسرار عبارت و تاویل آن علم و بیان و لطایف نبود که او را
بود شیخ فرید عطار گوید که جمله اوان او را محتشم داشته اند شیخ ابو سعید خراز از کبار او
مبالغت کردی خراز او را در تصوف روا ندانستی وی از کبار مریدان خواجه جنید است
و صاحب نفحات گوید که وی مرید ابراهیم بارستانی بود و از یاران خواجه جنید است و از طرف

صوفیان بوده ازوی پرسیدند که هر روز چه قدر قرآن میخوانی گفت پیش ازین شبانه
روزی دو ختم میکردم اکنون چهارده سال است که میخوانم سورة الانفال رسیده ام
یعنی پیش ازین بغفلت میخواندم نقل است که ابن عطا ده پسر داشته همه صاحب جمال در صف
میرفتند با پدر روزان در راه افتادند و یکیک پسر او را کردن زدند و او هیچ نگفت
پسر را که کشته اند او روی سوی آسمان بکردی و میخندیدی تا نه پسر را کردن زدند
چون آن دهم پسر را میخواستند که بقتل آرند روی به پدر کرده گفت ز بهر بی شفقتی بدرے
که تویی پسر از امیکشند و تو میخندی گفت ای جان پدر انکس که این میکند با او هیچ
نتوان گفت که او خود میداند و می بیند و میتواند چون این بشنیدند حالتی عجب در
پیش ظاهر شد پس آنها گفتند ای پیر اگر این پیش ازین میگفتی هیچ پسر کشته نمیشد سخن
اینها عجب بمقام رضا و تسلیم و ارادت داده بود روزی ابن عطا با خواجه جنید گفت
که اغنیا فاضلتر اند از فقرا ازانکه روز قیامت از اغنیا حساب خواهند و حق تعالی بواسطه
عتاب کند و عتاب دوست از همه فاضلتر بود جنید گفت اگر از اغنیا حساب خواهند از
درویشان عذر خواهند پس عذر فاضلتر از حساب باشد شیخ فرید عطار گوید که ابن عطار
بزندقه منسوب کردند علی بن عیسی که وزیر خلیفه بود او را بخواند و در سخن او را خاکر دو
وقت کشتن گفت که تعالی دست و پای تو بریده بیند قریب پنج سیصد خلیفه از خشم
گرفته دست و پایش ببرید تا هلاک شد بعضی مشایخ گفته اند که ابن عطار ابنا بیستی
که بر قاتل دعا بد کند شیخ فرید عطار گوید که ابن عطا در اینک خواست تا درجه شهادت

یابد و او اهل فراست بود و میدید که حقتعالی او را چنین خواسته است و حق از زبان وی
برآورد ابن عطا در میان نبود و صاحب نفحات مینویسد که ابن عطا را بسبب منصور حلاج
کشتند و انچنان بود که در ایام خلافت القاهر بالله برادر معتضد آن وزیر که حسین منصور
را گفت ابن عطا گفت در حق حلاج چگوئی جواب داد تو خود دی چندان دیار که از ان باز نبرداری
نیم مردمان بازده وزیر گفت تعریض میکنی فرمود تا دندانهای وی که ازان باز
نه پردازی یکان یکان برکندند و بسر وی فرو میبردند تا کشته شد و وفاتش در سنه تسعه
و ثلثمایه بقولی در سنه احدی عشر و ثلثمایه در زمان خلافت القاهر بالله و اقعشد رحمة الله علیه
فرمان آن ولی قبله ولایت و آن صفی کعبه هدایت آن در شامات همه بی بصری
شیخ وقت خواجه ابو محمد جریری قدس الله سره از طبقه ثالثه بود نام وی احمد بن الحسین
و بقولی حسین بن محمد و بقولی عبد الله بن یحیی است یکانه وقت و برگزیده زمان بود
در میان اقران و برادقایق طریق همه نوع پسندیده بود و در انواع علوم خطی وافر
داشت و استاد اکثر مشایخ است و از اصحاب خواجه جنید بود بعد از خواجه جنید وی
را بر جای جنید نشاندند و جنید حضور خود با مریدان گفته بود که این ولی عهد است وی
یکسال بعکه مقام کرد و نخفت و سخن نگفت و پشت باز ننمود دی و پای دراز نکرد
خواجه ابو بکر کتانی گفت چنین که تو انستی کرد گفت صدق باطن مرا بدان داشت
باطاهر مراقبت کرد روزی جریری مجلس میگفت جوانی برخاست گفت دلم گم شده
دعا کن تا بازدهد گفت ما هم در بن مصیبتیم و فرمود که در قرن اول معاملت بدین میکردند

چون رفتند دین فرو شد و در قرن دویم معاملت بوفا میکردند چون رفتند
آنهم رفت در قرن سویم معاملت بمروت میکردند چون برفتند آنهم رفت در قرن
چهارم معاملت بحیا میکردند چون برفتند آنهم رفت اکنون مردمان خبان شدند
که معاملت بهیبت میکنند نه بمحبت و عشق صاحب نفحات گوید که وی مصاحب سهل
عبد الله تستری بود باوی در جنگ قرامطه از تشنگی بمرد درویشی گوید که من در آن
سال با آنمردمان بودم از دست قرامطه بجستم چون باز آمدم نزدیک قافله یا مگر
خسته را آب دهم یا نظاره کنم که حال ایشان چونست میان خستگان میگشتم محمد جریری
را دیدم میان افتاده و سال وی از صد در گذشته بود گفتم یا شیخ دعا کنی تا حق تعالی
این بلا کشف کند گفت گفتمش مرا جواب داد که آن کنم که من خواهم درویش گوید که دیگر
بار این سخن مکرر کردم گفت ای برادر وقت دعا نیست اینوقت رضا و تسلیم است
یعنی دعا پیش از نزول بلا باید چون بلا آمد رضا باید دادن و هم وی گفته که چون حق تعالی
زنده گرداند بنده را بانوار خویش وی هرگز نمیرد تا ابد و هم وی گفت که چون مصطفی
علیه السلام نظر کرد بحق در حق بیش حق را بدید باقی حق بحق بی زمان و مکان از او صاف خود مجرد
گشت باوصاف حق جل و علا کلمات عالی و خوارق عادات و بسیار است در این
مختصر گنجایش آن ندارد وفاتش سنه اثنا عشر ثلثمایه و بقولی در سنه اربع عشر
وثلثمایه واقعشد رحمة الله علیه

و آن عالم ربانی آن متقیم لامکانی آن مقتدای قوم اهل سیری خواجه ابو بکر بن طاهر الابهری

قدس سره نام وی عبد الله ابن طاهر بن حارث الطائی است از طبقه رابعه بود از
اقران خواجه شبلی و از کبار مشایخ جیل است و عالم بود با ورع و با یوسف ابن الحسین
صحبت داشت و رفیق مظفر کرمان شاهی بود و شیخ حلب بن احمد گوید که با هیچکس
صحبت ندا شتم از مشایخ که مرا صحبت وی آن نفع کرده باشد که شیخ ابو بکر طاهر از وی
پرسیدند که حقیقت چیست گفت همه علم است پرسیدند علم چیست گفت آن همه حقیقت است
و هم وی گوید بسیار بزرگان و نزدیکان صوری باشند که دعوی محبت کنند و دوران
صوری بجنبیدنی از ایشان نزدیکتر و محبت تر باشند پس دوران صوری را بچشم
حقارت نباید دید زیرا که آنکه نزدیک است باطن شوق بواسطه اتصال بحریم آن حرم
شوق او بکامه و آنکه دور است در ظاهر نزدیک است بجنبیدن باطن شوق او پیوسته
به افزاید از نخبة گفته اند اگر کسی دور از حرم مقیم وطن باشد ولیکن خاطرش بدان حرم
نگران بسیار بهتر از آن کس که نزدیک آن باشد که خاطرش جای دیگر آویزان
کلمات عالی و خوارق عادات وی بسیار است وفاتش در سنه اثنین وثلثمایة وافتد رحمة الله علیه

فان شمع عالم توفیق ان رکن کعبه تحقیق آن قبله روحانی پیر وقت خواجه ابو بکر

تابع قدس سره از طبقه رابعه بود نام وی محمد بن علی جعفر البغدادی الکتانی است وی
شیخ مکه بود در وقت خود جمع علم و مجاهدت و ریاضت بزرگوار و در انواع علوم کامل
خاصه در حقایق و معرفت و از اصحاب خواجه جنید است و با ابو سعید خراز و ابو الحسن
نوری صحبت داشت او را اجزاء هم گفتند در مکه مجاور بود تا وقت وفات و از او

شب تا آخر نماز کردی و قرآن ختم نمودی شیخ فرید عطار گوید که وی در طوف دوازده
هزار ختم قرآن کرده بود و سی سال در حرم در زیر ناودان نشسته ماند در این سی سال شبانروزی
یکبار طهارت تازه کردی و در نیمه شب خواب نکردی گوید که روزی در بادیه درویشی را
دیدم مرده و میخندید گفتم تو مرده و میخندی گفت محبت حق چنین بود هم گوید که مرا اندکی
غبار بود با امیرالمومنین علی کرم الله وجهه بجهه چیزی بلکه بجهه آنکه رسول علیه السلام گفت
لا فتی الا علی شرط فتوت آن بود که اگرچه معاویه بر باطل بود و این بر حق کار وی باز
گذاشتی تا چندان خون ریخته نشدی میان مروه و صفا خانه داشتم و شبی در انجا مصطفی
علیه السلام را در خواب دیدم با یاران پس مرا اشارت بجانب علی کرد کرم الله وجهه
و من شرم داشتم بسبب آن غباری فاسد سید عالم علیه السلام مرا با علی برد و علی در حق
من مهربانی فرمود پس پیغمبر با اصحاب برفتند من و علی بماندم مرتضی کرم الله وجهه
بمن گفت بیا تا بکوه ابوقبیس رویم و بر سر کوه رفتیم و نظاره کعبه کردیم چون
بیدار شدیم خود را بکوه ابوقبیس دیدیم و ذره غبار در دل من نمانده بود پس
بدو سیتی علی ثابت قدم شدم آنزمان بمقصود اصلی رسیدم شیخ الاسلام
گوید که وی صحبت دار خضر علیه السلام بود و وی شاگرد مصطفی علیه السلام است
میگفت از بسکه آنحضرت را بخواب دیدی و مرا با وی سوالها میکردند این
سوالها از مصطفی علیه السلام پرسیدی و جواب شنیدی و وقتی مصطفی علیه السلام مرا
گفت هر که هر روز چهل و یکبار بگوید یا حی یا قیوم یا [illegible] یا انت جون دلها بمیرد دل

وی نمیرد روزی وی پر نوری را دید که رد افکند و با شکوه از باب بنی شیبه در آمد
بعد از سلام سه ای ابوبکر چرا بمقام ابراهیم نروی که پیری بزرگ عبد الرزاق نام آمده است
و اخبار عالی روایت میکند تا بشنوی گفت من اینجا از رزاق میشنوم تو مارا ش عبد الرزاق
میخواستی پس این پیر گفت بدین سخن گفتی دلیل دارد گفت دلیل آنکه تو خضر هستی علیه
السلام پس گفت که میدانستم هیچ ولی نیست که مرا نشناسد الحال دانستم که حق تعالی دوستان اند
که مرا بشناسند و من ایشان را نشناسم شیخ الاسلام گفت که آن ظریف تر بودی که همچنان
که از رزاق می شنیدی از عبد الرزاق بشنیدی که از مشایخ اند که مه اند ظاهر ایشان
چون ظاهر عالم بود باطن ایشان چون باطن خاص که شریعت بر تن است و حقیقت
بر جان شیخ ابو القاسم دقیقی گوید که از کتانی پرسیدم که تصوف چیست گفت کمینه
که تو در نیابی و یکی از ابو حفص پرسید که صوفی کیست جواب داد که صوفی نپرسد که صوفی
کیست شیخ الاسلام گفت که این علم سر اندست مر انیقوم صاحب ایرا پاسبان را
بار از سلطان چه کار اصل این کار یافت است نه دریافت و هم اخر وقت از
ابوبکر کتانی سؤال کردند که از چه بدین درجه رسیدی گفت چهل سال دیدبان دل بودم
هر چه غیر حق بود از دل دور میکردم تا دل چنان شد که هیچ خبر دیگر ندانست جز حق تعالی
و تقدس وفاتش در سنه ثلثین و ثلثمایه واقع شد رحمة الله علیه
آن هدف تیر ملامتان پیشوای اهل کرامتان سید بصورت از ازل تا ابد
ملامت خواجه عبد الله بن محمد [illegible] قدس سره از طبقه رابعه بود و کنیت او ابو محمد است

از بزرگان مشایخ نیشاپور بود و یکانه روزگار شیخ ملامتیان بوده است و مته کل
و معرض هم از دنیا و هم از خلق مرید خواجه همدان قصار بود و طریقت از و گرفته و علوم
ظاهر و باطن بزرگی گفته از مشایخ که من مردی و نیم مردی نشناسم نیم دنیا دست
که مرد مارا به بدنام نبرد و مرد تمام عبد الله منازل که مرد مارا خود نام نبرد وی گفته هر که در
کار بزرگ در آید فضیحت شود هر که بضعف در آید قوی شود یعنی به نیاز و بخدمت و ارادت
در آید نه بدعوی و قوت هم وی گفته که اگر درست شود بنده را در همه عمر یک نفس کار زیاد
شرک پاک باشد هر آینه برکات آن نفس در آخر عمر بوی سرایت کند خواجه احمد اسود گفت
بخواب دیدم که هاتفی مرا گفت عبد الله را بگو که ساخته باش که پنج سال دیگر وفات خواهی
کرد با مداد برفتم با وی گفتم گفت که این وعده مدیدست و مدتی بعید که تا شاید دیگر
انتظار توان کرد شیخ فرید عطار گوید که ابو علی ثقفی با عبد الله منازل گفت که مرگ را
ساخته باش که از و چاره نیست عبد الله دست را بالین کرد و سر بر و نهاد و گفت
مردم در حال بمرد در نیشاپور بشهد ابنیا مدفون گشت کمالات وی بیشتر از آنست
که در قلم آید و وفاتش بنظر ما در رحمة الله علیه

ذکر آن ارباب ولایت ان کنجینه هدایت آن مقرب حضرت باری متقدای قوم خواجه
ابو علی رودباری قدس سره از طبقه رابعه تورناه وی احمد ابن محمد القاسم بن منصور است
از ابناء روسار و زرست و نسب وی به نوشیروان کسری میرسد از اکابر اولیاء رود
کار و پیشوای بزرگان نامدار و از کبار اصحاب خواجه جنید بود با ابو الحسین نوری و ابو حمزه

ا ابن جلا صحبت داشت چنانچه سلسله نقشبندیه و یسویه بوسطه او بخواجه جنید میرسد
صاحب بحار آید که روزی خواجه جنید در مسجد جامع سخن میگفت کذا ابو علی بن محلس
خواجه جنید افتاد و خواجه جنید با مریدی سخن میگفت بآن مرد گفت اسمع یا هذا ابو علی
بید اشت که مرا میگوید بایستاد و گوش باوی داشت کلام خواجه جنید در دل وی
جای گرفت و اثر تمام کرد هر چه دران بود ترک کرد و بر طریقت قوم اقبال نمود و حفظ
حدیث بود و عالم و فقیه و ادیب و امام و سید قوم و خال ابو عبد احمد رودباریست
رحمة الله علیه و شیخ ابو علی کاتب گوید قدس سره که ندیدم جامع تر علم شریعت و حقیقت را
از ابو علی رودباری و هرگاه ابو علی کاتب و ابو علی رودباری را نام بردی گفتی سید ناشاکردان
و مرا ازان رشک می آمد گفتند این چیست که ویرا سید خود میگوئی گفت آری وی از
شریعت بحقیقت شد و ما از حقیقت بشریعت می آیم مولانا عبد الغفور در حاشیه نفحات
مینویسد که چون کسی از حقیقت بشریعت آید مجذوب سالک باشد محتاج بود بر جوع
بخلاف انکه از شریعت بحقیقت آید که سالک مجذوب بست که وی در عین وصل است
پس نیکو حالت بود وقتی ابو علی بکرمابه رفت در جامه خانه چشمش بر مرقعی افتاد
و در فکر شد که تا از درویشان در کرمابه کیست چون درون رفت درویشی را
دید نخدست بر پای استاده بر سر جوان امرد که پیش حجام نشسته بود ابو علی ساجم
گفت جون آن جوان امرد برخاست اندر دویش آب بر سیر وی فرو گذاشت و خدمت
نیکو بجا آورد جون از غسل فارغ شد بیرون رفت درویش نیز همراه برآمد ابو علی هم

بیرون آمد آنذرویش جامه بر سر آن جوان فرو افکند و کلاب بروی افشاند و عود
بسوخت و مروحه برگرفت و او را باد میکرد و آنچه پیش وی داشت و هر چه توانست بکرد
از جهد و امکان تا بحال آورد آن جوان در وی نگریست چون جوان بر خاست تا بیرون
رود درویش بی علاج شده گفت که ای پسر چه باید کرد تا تو بمن نگری گفت بمیر تا ببینی
و تو نیکرم درویش در حال بیفتاد و بشاهد محبوب بمرد و جوان برفت ابو علی گوید که بعد از
مدتی بمکه میرفتم آن جوان را دیدم که در بادیه مرقعه خشنی پوشیده گفتم تو آن هستی که آنذرویش
را گفتی بمیر تا بتو نگرم گفت هستم ای شیخ و آن خطای بود که بر من رفت گفتم اینجا
چون افتادی گفت از آنروز باین کار در آمدم آن شب او را بخواب دیدم مرا گفت
که بمردم و هم بمن نگریستی اکنون باری بمن نگر از خواب در آمدم و توبه کردم و بسر خاک
وی شدم و موی بریدم و مرقعه بکردن افکندم و با حق تعالی عهد کردم که تا زنده باشم
هر سال بسر وم و بنام وی لبیک میزنم و حجی میکنم و بر سر خاک وی میشوم و با تو هم بیامدم
کفارت آن و ابو علی رودباری را حکایات عشق و کلمات عالی و خوارق عادات بسیار است
درین مختصر گنجایش آن ندارد و وفاتش در زمان خلافت ابو العباس محمد بن معتضد بالله
راضی در سنه احدی و عشرین و ثلثمایه و اتفق رحمة الله تعالی که بود خود ز خود جدا ماند ز من تو
رفته و خدا ما

طبقه

یازدهم در بیان مجملی از احوال خواجه ابو احمد چشتی و ذکر خواجه ابو یعقوب نهر جوری و سیرت
آن عمده ابرار ان قدوهٔ اخیار ان رئیس اولیاء ان پیشوای اصفیا آن پاک از زیبای

در چشتی خواجه ابو احمد چشتی قدس الله سره بانواع کرامت و اضاف درجات و مشاهدات
آراسته بود در زمانی احدیت کم گشته و هیچ سری از سرار دوست بیرون نداده و خرقه ارادت
از دست خواجه ابو اسحاق چشتی پوشیده بود رحمة الله علیه صاحب نفحات گوید که ابو احمد ابدال
چشتی پسر سلطان فرسناوست که از شرفا خاست اوست از امیران ولایت بود و برادر خواهری بوده
نهایت صالحه خواجه ابو اسحاق چشتی بخانه وی آمدی و طعام وی خوردی روزی بآن
صالحه گفت که برادر ترا فرزندی خواهد بود که ویرا شانی عظیم باشد میباید که محافظت
حرم برادر خود بکنی تا در ایام حمل چیزی که دران حرمتی باشد نخورد آن ضعیفه صالحه
موجب فرمود خواجه ابو اسحاق بدست ریسمان رشتی و بفروختی و ما یحتاج حرم برادر
خود مهیا داشتی تا در آن پنج شنبه و پنجاه سال که زمان خلافت معتصم باللہ بود خواجه ابو احمد
متولد شد و همان صالحه در خانه خودش از وجه حلال پرورش میداد و گاه گاه
که خواجه ابو اسحاق بخانه وی آمدی و در آن اوان صبا خواجه ابو احمد را بدیدی گفتی که
از این کودک بوی آن می آید که از وی خاندان بزرگ ظاهر گردد و احوال عجیب و آثار
غریب مشاهده افتد چون خواجه ابو احمد بسن بیست سالگی رسید وقتی همراه پدر خود و مشافه
بقصد شکار بجانب کوه رفت و در اثنا شکار از پدر و اتباع جدا افتاد و بمیان
کوهی رسید دید که چهلتن از ابدال بر سر سنگی ایستاده اند و خواجه ابو اسحاق در میان
ایشان است حال بر وی بگشت از اسب فرود آمد و در پای خواجه ابو اسحاق افتاده اسپ
و سلاح هر چه داشت بگذاشت و از جمیع مرادات ظاهر و باطن برآمد خرقه پشمینه در پوشید

وبار جال امد روان شد هر چند پدر و اتباعش او را طلب کردند نیافتند بعد از چند روز
خبر آمد که وی با خواجه ابو اسحاق بقلان موضع در ان کوه بوده ست پرسن جمعی را
فرستاد تا وی را اورند هر چند پند دادند و بند نهادند وی در انچه بود باز ننشست او رو
هر گاه سالک را فنای در توحید حاصل شد او را هرگز بازگشت نشود از انکه باز گشت در دوست
و انجا دویی نماند چو قطره غرق دریا شد چه باشد وجودی قطره خود دریا نباشد
گویند که پدرش را خمخانه بود روزی فرصت یافت با نجا در آمد و در را از احکم بست
و خمها را شکستن گرفت پدرش را اگاه کردند بیام بر آمد و از غایت غضب سنگی بر گرفت
برداشت که از روزنه بالای بام بروی زند آن روزنه فراهم آمد و سنگ را بگرفت و آن
سنگ در هوا معلق بایستاد و بر او هیچ آفتی نرسید چون پدرش ان حال مشاهده کرد در دست
وی تو به نمود و از وی امثال این کرامات و خوارق عادات بسیار ظاهر شده است
که بتفصیل ادای آن توان کرد و گویند که خواجه ابو اسحاق بعد از تربیت وی معاودت
بجانب روم نمود او در قصبه چشت بر مسند ارشاد نشست و عالمی از وی هدایت یافت
و بمقصد اصلی رسیده وی سر حلقه مشایخ قدیم و خاندان کریم اهل چشت است و بالاتفاق
قطب ابدال بود که بر تمام ربع مسکون تصرف داشت و عمری دراز یافت چنانکه در زمان
خلافت معتصم بالله که خلیفه هشتم است از خلفای بنی عباس تاریخ سویم ماه جمادی الثانی
در سنه ستین و مائتین تولد نمود و در زمان خلافت ابو بکر عبد الکریم بن مطیع بتقریب طابع
که بیست و چهارم خلیفه بود از خلفای بنی عباس در سنه خمس و خمسین و ثلثمائه خواجه ابو احمد

وفات

وفات کرد و هم در قصبه چشت که کسی کرده از هرات است مدفون گشت رحمة الله علیه

ذکر آن منوا حوال ان معطر وصال ان عارف معنوی و صوری خواجه ابو یعقوب النهرجوری

قدس سره از طبقه دوم است نام وی اسحاق بن محمد از علمای مشایخ بود و شانی عظیم بجد

و ادب مخصوص و بقبول اصحاب و سوزی نهایت داشت اورا مجاهده سخت و مراقبه

کمال و کلماتی بسندیده و هیچ مشایخ از و نوزانی تر نبود و سالها در مکه مجاورت داشت

و صحبت خواجه جنید و عمر بن عثمان یکی را دریافته بود و مرید ابو یعقوب سوسی است

که وی گفته هر که علم توحید بتکلف کوید مشرکست ابو سعید خراز کوید بیان این علم رونست

مگر کسی را که حکایت از یافت خود کند نه از یافت دیکری و سخن از کردار خود کوید نه از

کردار دیکری و ابو یعقوب نهرجوری فرماید که در رسیدن باین کار دو چیز باید

یکی انکه بعلم و عمل خلق ترا پسند نبود بلکه پسند تو بحق بود و دیکر انکه عمل از بهر ثواب

نبود بلکه از برای امتثال و محبت بود و در خلا و ملا با او باشی نه با عمل و ثواب آن

وی گفته انکه توحید را بتقلید کرفت از طریق حقیقت خطا کرد زیرا که بتقلید

توحید تصور نکنا بی حقیقت و طریق حقیقت یکتا ساختن دلست از غیر و هم وی گفته

چون بنده خود فانی شود باحق باقی کردد چنانکه پیغمبر علیه السلام در نیمقام از خود فانی

شد و بحق باقی کشت لاجرم همیشه همش نخوانند الا بعبد و گفت عارفترین کسی بود

که حیران تر بود در حق و گفت عارف بحق نرسد مکر دل بریده کردانند از سه خبر علم

و عمل و خلوت یعنی این هر سه بهوا اهد بریده باشد یکی از وی برسید که عارف کیست

Bibliotheca Alexandrina

چیز تاسف خورد جز حق گفت عارف هیچ چیز نبیند جز حق از وی پرسیدند که طریق
بحق چگونه است گفت دور بودن از جهان صحبت داشتن با علما در ریا و استعمال کردن
با علم انیطایفه ودایم ذکر حق بودن خوارق عادات و کلمات یعادی بسیار است
وفاتش در سنه تثنین وثلثمایه واقعشد رحمه الله علیه

فرزند سالک بساط سبحان آن واصل بمشاهده رحمان ان سلطان بیغش تحریر دقیقت
خواجه عبد الله بن محمد مرتعش قدس سره از طبقه رابعه است کنیت او ابو محمد
نیشاپوری بود از محله حیره بغداد و یکانه مشایخ عراق است وامیه ایشان ومعتبر اهل
تصوف بود ومقبول اکابر واز اصحاب خواجه ابو حفص حداد است وبا خواجه جنید و
ابو عثمان وابو بکر شبلی صحبت داشت وابو حفص اورا ستایش فرموده بود هر سال
هزار فرسخ سفر بسکر دیای برهنه وسر برهنه میکشت وهیچ شهری از ده روز زیاده
نبودی وگاه سه روز میبودی وهم مرتعش میگوید که اول کار من آن بود که من
دهقان پسری بودم در نیشاپور بر در خانه خود نشسته ناگاه جوانی بیامد مرقعی در بر
و برد کهنه بر سر سوی من اشارت کرد و بوجهی لطیف چیزی خواست من با خود گفتم
که این مرد جوانست وتندرست شرم نمیدارد که سوال میکند ویرا هیچ جواب ندادم
با یکی بر من زد که از ان بسیار بترسیدم پس گفت اعوذ بالله مما خاطر سرک
واختلج به صدرک یعنی پناه میگیرم بحق از انچه در سر تو در آمد ودر سینه تو خلید
سخن من بخود شدم بر روی در افتادم چنانی از خانه بیرون آمد سر من در کنار خود نهاد و مرهم

سمار کردن درآمدند چون بعد از مدتی بخود آمدم آن جوان رفته بود پس حسرت بسیار
خوردم و آنچه رسیده بودم پشیمان شدم چون شب رسید نهایت غمگین در خواب شدم حضرت
امیرالمومنین علیه السلام را بخواب دیدم و آن جوان نیز با وی بود حضرت امیر
بمن اشارت مینمود و سرزنش میکرد و میگفت ان احد لا یحب مانع سائله یعنی
بدرستی که حق تعالی نمی پذیرد دعای کسی را که منع کند سایل خود را و نه پذیرد طلب ویرا
چون از خواب بیدار شدم هر چند اشک تحرقه کردم و روی بسفر آوردم و همیشه آن
جوان را بر خود می بینم و هرگز از شرمندگی وی خالی نشده ام و نخواهم شد تا بآن دم که بحق تعالی
برسم شیخ فرید عطار قدس سره گوید که روزی مرتعش از محله بغداد میگذشت تشنه
شد از خانه آب خواست دختری صاحب جمال کوزه آب آورد و دلش گرفتار جمال او شد
همانجا بنشست تا خداوند خانه آمد او از منعمان بغداد بود گفت ای خواجه مرا از خانه
تو شربتی آب دادند و دلم بردند آنگه گفت دختر از آن منست بزنی تو دادم
مرتعش را بخانه برد و عقد نکاح کرد و بکرمانه فرستاد و خرقه بیرون کرد و جامه پاکیزه
پوشانید چون شب شد دختر وی دادند مرتعش برخاست نماز مشغول شد ناگاه
در سینه مار و ماد بر او آورد که خرقه من بیارید گفتند چه واقع شد گفت بر من اژدر شد
که یک نظر که خلاف ما کردی به اهل صلاح از تو برگشتیم اگر نظر دیگر کنی لباس
شیطانی از باطنت برگنیم پس خرقه در پوشید و زن را طلاق داد شخصی از وی
گفت که فلان کس بر آب میرود گفت از آنرا که حق تعالی توفیق دهد مخالفت هوا

خود کند بزرگتر ازان بود که در هوا پرد و بر آب رود و هم وی گفته که هرگز خود را بباطن خاص
ندیدم تا خود را بظاهر عام ندیدم گفت درست کردن معاملات بدو خیرست جز و اخلاص
در وی و گفت تصوف حسن خلق است و تصوف حالیست که نه اپ کرد اند صاحب ازا
از گفت و گوی غیر آخر وقت بعضی اصحاب ازوی وصیت خواستند گفت بیش
بروید که شما را به ازمن بود و مرا بکسی بگذارید که به از شما باشد و ین الکلمات عادات و خوارق
عادات بسیارست وفاتش در بغداد بمسجد شونیزیه در سنه ثمان و عشرین و ثلثمایه

وبقولی در سنه ثلث و عشرین و ثلثمایه و اقعند رحمه الله علیه

ذ آن مقرب احدیت ان مقدس صمدیت آن برگزیده آلهی قطب وقت خواجه عبد الله
قدس سره از طبقه رابعه بود و صاحب نفحات در طبقه خامسه نیز نوشته است و نام وی
محمد بن خفیف بن اسفکشار الضبی بود در شیراز و مادر وی از نیشاپور است و در وقت
خود شیخ المشایخ بود او را شیخ الاسلام میگفتند در علوم ظاهر و باطن معتقد ابود و اکثر
جماعتی از اهل تصوف تولا بوی میکنند و ین اتصانیف بسیارست و آن نطفه که
او را در حقایق و اسرار بود در عهد او کسی را نبود و بعد از وی در پارس خلیفی نماند چنانکه
نسبت بدوست و انانکه در مذهب وی بودند اثر او را حنیفیان گویند صاحب کشف
المحجوب گوید که طریق مذهب وی در تصوف غیبت حضورست پس مراد از حضور حضور دل
بود بدلالت یقین تا حکم غیبی او را چون عینی شود و مراد از غیبت غیبت سر او
از ذوق حق تا حدیکه چون غایت شود از غیبت خود هم غایب شود و علامت

یست اعراض بود از حکم رسوم پس غیبت از خود حضور بحق آمد و حضور بحق غیبت از خود
اما کروهی از ربط حضور را مقدم دارند و کروهی غیبت را بر حضور چنانچه اندر صحو و سکر یاد
کردیم و اما که غیبت را مقدم دارند بر حضور ان ابن عطا و حسین بن منصور حلاج و ابو بکر
شبلی و بعد از حسین و ابو حمزه بغدادی و سمنون محب و جمعی از عراقیان کویند که حجاب
اعظم اندر راه حق تویئی چون تویئی تو از تو غایب شد آفات هستی از تو فانی شود چنانکه
پیش از وجود تا از خود غایب بودی بحق حاضر بودی بحجاب چون بصفت خود حاضر شدی
از قربت غایب شدی پس هلاک تو اندر حضور است و باز حارث محاسبی و جنید بغدادی
و سهل بن عبد الله تستری و ابو حفص حداد و حمدون قصار و ابو محمد بن جریری و حصری
و صاحب این مذهب محمد بن خفیف و جماعتی دیکر حضور را بر غیبت مقدم دارند و کویند
که همه جمالها اندر حضور بسته است و غیبت از خود راهی باشد بحضور حق چون بشکافد
اندر راه آفت کردد و فایده غیبت حضور است و غیبت بی حضور جنون باشد و غلبه
تا مرک و یا غفلت و خواجه جنید بغدادی کوید که روزکاری خیال بود که اهل آسمان
و زمین بر غیبت من بکریستند باز خیال شد که من بر غیبت ایشان می کریستم
اکنون باز چنانست که نه از ایشان خبر دارم و نه از خود و این اشارتی نیکوست
فصل و اما حضور چون بر ما وردی آمد تا هم مسلک خفیفیان داشته باشی
وی از اسباب بکلوب بدو بعد از ترک بقدم تجرید سفر ها کرده خواجه جنید و محمد رویم
و محمد حریری و ابن عطا و حسین منصور و غیره اکثر مشایخ را دیده بود مرید شیخ ابو طالب

خرنج بغدادی است و در جای دیگر او را امیر محمد رویم نوشته است غالب که خود هر دو
باشند شیخ الاسلام گفت که هیچکس را در این علم چندان تصنیف نیست که وی را اعتقاد بایست
و سیرت نیکو داشت شافعی مذهب داشت شیخ الاسلام گوید که از وی (؟) دو سخن مرا
خوش آمد یکی آنکه از وی پرسیدند که تصوف چیست گفت تصوف یافتن جمعیت
در اوقاتی که مردم در ان اوقات غافل بسیاشند و دیگر از وی پرسیدند که شیخ عبد الرحیم
اصطخری قدس سره چرا با سگبانان بدشت می رود و قبا می بندد گفت از آن می رود
که بر ولیت خود را سبک میسازد و بنجال وی موافق حال شیخ ابو عبد الله خفیف بود
که خود را در ملامت افکندی و از عجب قرب سگبان کشتی هم وی در اثنای میگوید
میخواهم که ذکر وی را فراموش کنم تا لحظه بر آسایم لیکن نتوانم چه بهر طرف که روی
آرم آن طرف لیلی متمثل و متصور میگردد و شیخ فرید عطار گوید که او را خفیف از آن گویند
که هر شب او هفت موزه فطار کردی سبک بار بودی و سبکروح و سبک حساب روز
خادم هشت موزه داد کرانی نمود خادم را دور کرد که تو نه دوست بودی او را عجب آمد
بود که در هر رکعتی نماز ده هزار بار قل هو الله احد الی آخره خواندی و اکثر بودی که از بامداد
تا شب هزار رکعت نماز گذاردی و بیست سال پلاسی پوشیده بود و هر سال چهار
جله در اشتی و آن روز که وفات میکرد چهل جله بود و در جله آخر وفات کرد و هم
گوید که چهل سالست تا مرا مولیت میان خاص و عام دادند و بدین نعمت برداشته
که آن را حد نبود و در نهایت چنان زیستم که زکوة بر من واجب نشد و گفت در ابتدا

ستم کنیج روم جون در بغداد رسیدم چندان پندار در سر من بود که بدین خواجه
جنید نرفتم چون بیامدم رسیدم و دلوی با خود داشتم تشنه شدم جایی دیدم
کنا آبی از وی آب میخورد جون من بر سر چاه رفتم آب ندیدم در زیر چاه فرو شده
گفتم خداوندا عبد احمد در قدر ازان آهو کمتر است اوازی شنیدم که آن آهو دلو
و رسنی ندارد اعتماد او بر ما بود و قتم خوش شد دلو و رسنی بیند اختم و رون
شدم باز اوازی شنیدم که یا عبد احمد ما ترا تجربه میکردیم تا صبر کنی اکنون باز گرد
و آب خور باز گشتم آب بر سر چاه آمده بود وضو ساختم و آب خوردم و بر فتم تا بدینه
حاجت آب خوردن نشد جون باز گشتم در بغداد رسیدم روزادینه بود بجامع شدم
خواجه جنید را دیدم چشم بر من افتاد گفت اگر صبر میکردی آب از زیر قدمت
برآمدی نقلست که وی در نیم شب خادم را گفت که زینی برای ما بیار اکنون تا بجوایم
خادم گفت درین نیم شب بجا روم ولیکن من دختر دارم اگر قبول کنی در حال
عقد نکاح کرد جون چند ماه برآمد طفل ازان متولد گشت و وفات کرد خواجه با خادم
بگفت که دختر را بگو تا طلاق بستاند خادم حیران شد خواجه گفت آن شب
قیامت را بخواب دیدم خلقی بسیار درمانده ناگاه دیدم که هر طفلی که می آمد
بدر خونه میگرفت جون باز آمد بهم سگ زاینده من نیز خواستم تا مرا طفلی
باشد جون ان سخن با خود بر فت مقصود من حاصل شد صاحب کشف المحجوب
نقل میکند که وی چهار عدد عقد نکاح کرده است از انکه وی انبار ملوک نیشابور بود

عقدی او آورد و میگذشت مگر یک زن چهل سال در عقد نکاح او ماند که دختر وزیر بود

نقلت که دو صوفی از جای دور بزیارت ابو عبد الله خفیف آمدند و در خانقاه

نیافتند شخصی گفت که وی بتبرای عضد الدوله رفته است گفتند شیخ را بتبرای سلاطین چه

کار در نیاکار ظن ما بدین شیخ بهتر ازین بود پس گفتند که در شهر سیری کنیم در بازار آشنا

و بدوکان خیاطی برفتند تا جیب خرقه بدوزند خیاط را مقراض کم شده بود ایشانرا

گفت که شما کرقه اید پس بدست سر بینکی داد و بتبرای عضد الدوله برد عضد الدوله

فرمود که دستهایش ببرید شیخ عبد الله خفیف گفت چرا کنید که این کار ایشان نیست

ایشانرا خلاص کنید پس شیخ با صوفیان گفت که ای جوانمردان ظن شما راست

بود اما آمدن ما بتبرای سلاطین بجهة چنین کارها است پس سه دو صوفی مرید شیخ شدند تا

بدانی هر که دست در دامن مردان زند او را ضایع نگذارند نقلت که چون وفاتش

نزدیک رسید خادم را گفت که من بندگی عاصی و گریزپائی بودم غدر بر کردن من مبند

و بندی بر پای و همچنان روی بقبله بنشان باشد که در بندیرد بعد از وفات شیخ خادم

این نصیحت شیخ را فراموش کرد تا نیمی آواز داد که هان بخیری یکمن میخواهی که غیر نکرده مارا خراب

کردانی کمالات و خوارق عادات تو نه چندانست که در تحریر آید و فاتش در رمضان

خلافت ابو بکر عبد الکریم بن مطیع لقبش مطیع از خلفای بنی عباس بتاریخ سیوم ماه

رمضان سنه تسع و ستین و ثلثمائه و بقولی در سنه اثنتین و ثلثین و ثلثمائه و اعتقاد بنده در چهارده سال عمر شیخ رحمة الله علیه

ذکر آن بنده آزاد و آن سعید مادرزاد فارغ از مقطع خواجه ابو الخیر اقطع قدس سره

نطقه رام بود و نام وی حماد است غلامی بود به تینات که موضعی است بدو فرسنگ از
مصر و گویند که بینیات از مصیصه است در روم نام وی حماد است غلامی بود به تینات یا اخر در ولایت
مغرب و شیخ فرمود که وی اکثر در کوه لبنان بودی شیر و ازدها و جمیع حیوانات
با وی الفت گرفته بودند ریاضتی بسیار و فراستی عظیم داشت وی زنبیل باقی کسی
نداند که چون میبافت و برابر دست دیده اند چون کسی بنزدیک او باشیر هیبت داشتی
پرسیدند ویرا که تو با سباع انس میگیری گفت آری سکان بعضی به بعضی انس میگیرند
صاحب نفحات گوید که وی ملجار و قطب وقت خود بود و بر احوال خلق مطلع و بر کرامات
بسیار ظاهر بود و صحبت با ابو عبد الله جلا داشت و خواجه جنید و غیره اکثر مشایخ
را دریافته بود و در طریق توکل نظیری نداشت یکی از اصحاب ابو الخیر را پرسید که سبب
دست بریدن شما چه بود گفت دستی گناهی کرده بود بریدند باز او گناهی نموده
نه قصد داشت که سبب بریدن میخواهم که معلوم کنم گفت من مردی بودم از مغرب
زمین مرا هوای سفر پدید آمد با سکندریه آمدم دوازده سال آنجا بودم و از آنجا سفر کردم
دوازده سال دیگر در میان شطا و میاط اقامت کردم بر کناره جوی خانه از نی
ساخته بودم و در آن زمان ره گذریان بسیار بدیاط می آمدند چون شبانگاه خیمه
منیزدند و سفرهای خود را بر میگشادند و می خوردند زمان زمان ریزه که میریخت در آن ناگاه
طمعت میکردم و نصیب خود میگرفتم در تابستان قوت من این بود و در زمستان
نواحی خانه من برف بسیار بود از زمین میکندم و پنج او را که تازه و سفید بود میخوردم

ناگاه روزی بر سرمن ندا دادند که ای ابوالخیر تو چنان گمان میبری که با خلق در قوتهای
ایشان شریک نیستی و دعوی توکل میکنی و حال انکه در میان بعد نشسته گفتم الهی سوگند
بعزت تو که انچه از زمین رویانده باشی هرگز دست بآن دراز نکنم و نخورم خواهی
تو بمن رسانی دوازده روز بگذشت نماز فرض و سنت و نفل بگذارم بعد ازان از نفل
عاجز شدم دوازده روز دیگر نماز فرض و سنت کردم بعد ازان از سنت هم عاجز شدم دوازده
روز دیگر نماز فرض میکردم چون از قیام عاجز شدم دوازده روز دیگر فرض نشسته میکذارم
بعد ازان از نشستن نیز عاجز شدم دیدم که فرض از من فوت میشود پس بناه بحق تعالی
بردم و در سر خود گفتم الهی بر من خدمت فرض کرده که از آن سوال خواهی کرد و رزق مرا ضمان
شده که بمن رسانی ان بر من تفضل کن ناگاه دیدم که در پیش من دو قرص پیدا شد و در میان
ان خبری و هیچ نگفت که آن چه چیز بود پس دایم آن دو قرص روز نه بیافتم بعد ازان
اشارت خبان شد که به جانب ثغر باید رفت بغزا روان شدم تا بدیهی رسیدم
اتفاقا روز جمعه بود در جامع مسجد رفتم شخصی قصه ذکریا علیه السلام میگفت که بر سر و ماره
کشیدند و دو نیمه کردند صبر کرد بخود در دل گفتم که اگر مرا هم بلا مستلا کردانی اصبر کنم پس از انجا
روان شدم بسفر رسیدم در بیشه که پر ون قصبه سور بود مقام کردم و شب بلماره دریایی
بودم و بعد از نماز صبح باز بیشه شدم اندرون بطن بر درختی افتاده که بعضی از
آن سرخ و بعضی سبز بود و شبنم بر آنها نشسته میدرخشید فراموش آمد و ان عهد بر من
فراموش کردانیدند دست باز درخت دراز کردم از میوه آن گرفتم خوردم خیری نورزیدم و خیری نخاست

بزرگ انهد را یاد من دادند آنچه در دست بود بریختیم و آنچه بدان رفته بود بپذیرفتم و با خود
گفتم که وقت با محنت رسید هنوز نیک قرار نگرفته بودم که جمعی سوار و پیادگان کرد
من درآمدند و گفتند برخیز پس میبروند تا بساحل رسانیدند دیدم که امیر آن نواحی
سوار ایستاده است و جماعتی از سیاهان که بیشتر روز قطع طریق کرده بودند پیش وی
باز داشته اند مرا گفت تو چه کسی گفتم بنده حقیرم پس از انها پرسید که این را
میشناسید گفتند نه گفت این مهتر شماست پنهان میدارید پس حکم کرد دستها و پایها
یکیک را ببرید هریکی را پیش می اوردند یکدست و یکپا میبریدند چون نوبت بمن رسید
یکدست مرا بریدند میخواستند که یکپای مرا نیز ببرند روی بآسمان کردم که الهی در
دست من گناه کرده بودم پای را چه گناه در حال سواری از میان انها خود را بزمین انداخت
و گفت چه میکنید میخواهید که آسمان بر زمین فرود آید نام مرا گرفت که مرد صالحست
امیر نیز از اسب فرود آمد و گریه اغاز کرد و عذر ما خواست که مرا بحل کن گفتم من
ترا بحل کرده ام شیخ الاسلام گوید که پیری بود زبیرین بکیر نام عالم و صاحب
تصنیف و گفت که من بروزگار مولی اصلا اعتقاد نداشتم مگر انانرا که اصل از
عرب بودند شبی در خواب دیدم از بیطایفه حلقه حلقه و جوق جوق تا بدر آسمان مرا گفتند
ای پسر بکرا نیمه که دیدی همه از مدار محمد در میان ایشان یکتن از عرب نیست
شیخ الاسلام گفت من فرزند ابو الخیر را بشناسم از بیطایفه که مولی بودند و سلمان
انهاء کمالات کلمات خلایق وی بسیارست در بن مختصر گنجایش آن ندارد

وفاتش در سنه اربعین وثلثمایه واقعست وبعضی خلاف این هم نوشته اند رحمه الله

ذکر آن پاکباز ولایت آن شاه باز هدایت آن برگزیده پنجه قدری معتقد اوقت
خواجه عبدالله رودباری قدس سره یگانه وقت واز جمله اصحاب جنید طویل بود در ریاضات
وکرامات بسیار عظیم داشت وصحبت ابو عثمان حیری رحمه الله علیه دریافته واکثر مشایخ
وقت را دیده در ابتدا رحال وی قحطی عظیم افتاد که آدمی را آدمی میخورد روزی بخانه
درآمد مکرر دومن کندم در خمیره یافت آتش در دل وی افتاده وباخود گفت که این شفقت
نبود بر مسلمانان که ایشان از گرسنگی میمیرند وتو کندم در خمیره نهاده پس کندم بحیاجان
داد وروی بصحرا نهاد وریاضات ومجاهدات پیش گرفت نقلست که یکروز
با اصحاب خویش بر سفره نشسته بود بنان خوردن که حسین بن منصور حلاج قبای سیاه
پوشیده ودوسگ سیاه بدست گرفته از کشتی می آمد عبدالله اصحاب را گفت که جوانی
بدین صفت می آید استقبال کنید که کار او عظیم است اصحاب برفتند او را بدیدند
وباوی روی بخواجه نهادند خواجه جون او را بدید جای خویش بدو داد پس حلاج نشست
وسگان را برابر خود بر سفره نشاند ودر نان خوردن مشغول شد وسگان را نیز میداد
خواجه عبدالله نظاره میکرد واصحاب بانکار تمام متحیر بودند چون از طعام فارغ شدند وبرخواجه
بوداع او برخاست چون ر ... امور از کردار اصحاب گفتند که با خویشتن
بود او را با سگان بر جای خویش نشاند ومارا باستقبال او بدین صفت فرستاد که جمله در
از نماز بردخواجه گفت ای سگ او بنده او بود واز بی او میدوید که پرورده اوست

وسگ مادر درون مانده ست و ما در پی او سیدویم پس فرق بسیار ست از کسی که
مطیع سگ بود تا کسی که سگ مطیع او بود از وی پرسیدند که صفت مرید چیست
گفت در رنج ست و دلیل رنج او سرد و طلب ست از وی پرسیدند از صوفی وزاهد گفت
صوفی بحق بود و زاهد بنفس گفت تفاوت هر دو را از معرفت خویش بقدر کاری بخشیده است
تا معرفت یاری دهد او بود در بلا و گفت هر که در دنیا ترک کند برای دنیا غافلست
حب دنیا بود گفت بحکم را وصلتی نبود بحق تعالی که بحق جز حق وصلت نیست و سنه
وفاتش در نظر نیامد ولیکن در طبقه را بوده رحمة الله علیه

ذکر مصاحب اولیا آن پیشوای اصفیا الصاحب ولایت مغربی خواجه ابو عثمان

مغربی قدس سره از طبقه خامسه بود نام وی سعید بن سلام المغربی ست از نواحی
قیروان مغرب بود مرید ابو الحسین صایغ دینوریست سالها در مکه مجاورت کرده
انجا سید الوقت و یگانه مشایخ بود و صحبت داشت با ابو العلی کاتب و حبیب مغربی
و ابو عمر زجاج و ابو یعقوب نهرجوری قدس الله ارواحهم و صاحب کرامات ظاهر بود و فراستی
تیز داشت وی گوید که ابتدا در آمدن من درین کار آن بود که یک پای داشتم
و سبی دریایی از جزایر پیوسته شکار میکردم و کاسه داشتم چوبین که دران شیر میکردم
و میخوردم روزی میخواستم که [illegible] م آن سگ بانگ بسیار کرد و بر من
حمله آورد خایه را [illegible] دران کاسه شیر خورد [illegible] بر من حمله آورد با سر میخواستم که شیر خورم
[illegible] دران کاسه شیر خورد باز داشت چون بار دوم قصد شیر خوردن کردم باز بر من

حمله آورد بار سیوم خواستم که شیر خورم سر دران کاسه کرد و شیر خوردن گرفت در ساعت
سک اماس کرد و بمرد از انکه وی دیده بود که مادری دران شیر زهر انداخته است خود را
فدای من کرد چون ازان بدیدم توبه کردم و درین کار درآمدم شیخ گفته که حقیقت
اعتکاف نگاهداشتن جوارحست در تحت فرمان حقسبحانه و صورت اعتکاف اقامت
در مسجد و هم وی گوید که عاصی بهترست از مدعی زیرا که عاصی طریق توبه میطلبد و این عبادت
و مدعی همیشه در خیال دعوی خود ضبط میکند و در مقام ضایعیت و این عین گناه
بود شیخ الاسلام گوید که ابوالحسین کوشانی من نقل کرد که ابو عثمان پیغامی میگفت
انروز که من از دنیا بروم فرشتگان خاک پاشند ابوالحسین گفت چون وی وفات
کرد من آنجا حاضر بودم در نیشاپور کس را ندیدیم از بیتابی کردی سی سال در مکه بود
و در حرم بول نکرده حرمت حرم را و در مکه دیرا قضیه افتاده به نیشاپور پهلوی ابو
عثمان رح آمد انجا در سنه ثلاث وسبعین وثلثمایه وفات واقعشد قبر وی در نیشاپور
پهلوی ابو عثمان حیری و ابو عثمان بیضی هر سه پهلوی یکدیگر خفته اند رحمهم الله رحمة
ز آن غنی صاحب همت ان بذل کنند بهمت آن فارغ از مستقبل و ماضی صاحب
وقت خواجه ابوالقاسم رازی قدس سره نام وی جعفر بن احمد بن محمد بن
در نیشاپور بودی و با ابن عطاء محمد را و ابو علی رودباری صحبت داشتی در وقت
خود بی نظیر بود و مال بسیار داشت جمله بر طایفه نثار کرد و خود به درویشی
بیرون رفت مشایخ ری گفته اند که چهار خیر در ابوالقاسم از
اگر کسی را بود

جلد ۲

حما او مال وزهد بکمال وسخاوت تمام ودر دعوتی با صوفیان حاضر بود وجعفر خلدی نیز
انجا حاضر شد چون سفره بنهادند ابوالقاسم رازی دست بطعام نمیبرد گفتند موافقت
یاران باید کرد گفت من صایمم جعفر خلدی گفت اگر ثواب روزه تو بر تو دوستر از شادی
دل برادر نیست روزه مکشای در حال دست بطعام برد این طایفه نعمت را بصورت منعم
مشاهد میکنند دست باز داشتن ترک ادب بود کمالات وخوارق عادات وی
بسیارست وفاتش در سنه ثمان وسبعین وثلثمایه واقع شد رحمه الله علیه

ذکر آن محرم اسرار ربوبیت آن مستغرق در مقام رویت آن از کار رسیده بیگانه
امام دویم ابوالعباس سیاری قدس سره نام وی قاسم ابن القاسم بن مهدی بود
ودختر زاده شیخ احمد ابن سیارست ووی از طبقه خامسه است واز اهل مرو بود وشیخ آن قوم
در تصوف ارادت بخدمت خواجه ابوبکر واسطی داشت وواسطی از قدمای اصحاب
خواجه جنیدست شیخ الاسلام گفته که واسطی را یک استاد دست ویک شاگرد استاد
خواجه جنیدست وشاگرد ابوالعباس سیاری وکمالات احوال ابوبکر واسطی در نفحات
ذکر افتاده است که وی در علم تصوف بی نظیر بود ونهایت سخن بلند سکفت
که در سیر رسیی نمی آمد وهم صاحب نفحات میگوید که ابوالعباس سیاری عالم بود بجمیع
احوال او فقیه ومحدث وبر کمالات ... ت وهمتی بلند داشت از پدر میراث
سیاری یافته بود جمله ... رث رسالت پناه علیه السلام بخرید بحقهای
به برکات ... ن میوی را بوبه حبیب کرد وبصحبت ابوبکر واسطی رسانید پس بدرجه رسید

که امام گروهی از متصوفه شد که ایشان را سیاریه خوانند وی گفته که توحید آن بود که دون
حق از خویش نزدیک تو خطر نباشد و خاطر مخلوقات را بر دل تو گذر نه و هم وی گفته
که وسیطی را در حال وفات پرسیدند که وصیتی کن فرمود ملاحظه کنید از خاطر بیرون
کنید آنچه حق سبحانه خواسته است در حق شما این اشارت است بر رضا و تسلیم اندر
جمیع امور صاحب کشف المحجوب گوید که وی امام اهل مرو و نیشاپور است اندر همه علوم و امروز
اندر نیشاپور و مرو از اصحاب وی طبقه بسیار اند و هیچ مذهب اندر تصوف بر حال خود
نمانده است الا مذهب وی که هیچ وقت مردمان از تقتدا خالی نبوده است که اصحاب
وی را بر اقامت مذهب وی رعایت میکرده است الا یوسنا و مراهل نسا از اصحاب
وی با اهل مرو رسایل لطیف است و سخن ایشان میان یکدیگر نامه بوده است و من بعضی
از آن نامها دیده ام بمرو سخت خوشست و عبارت ایشان بنا بر جمع و تفرقه تا شد
و این لفظیست مشترک میان جمله اهل علوم و هر گروهی در تصنیف خود مر این لفظ را کار
بندند مر تفهیم عبارت خود را امامراد هر یک از آنچیزی دیگر باشد گروهی گویند که جمع را
دو درجه است یکی در اوصاف حق دیگر در اوصاف بنده آنچه اندر اوصاف حقست آن
سر توحید است و کسب بنده ازان منقطع و آنچه اندر اوصاف بنده است العبادت از
توحید است و بنده بصدق اعتقدت همت غرامت و گروهی دیگ که نه از انکه
بر اوصاف رانند که جمع صفت حقست و تفرقه فعل و به کسب بنده ازان منقطع از انکه
در الهیت او را منازع نیست و گروهی دیگر بر علم رانند و گویند العلم علم التوحید

التفرقه علم الاحکام پس جمع علم اصول باشد و ازان فروع تفرقه باز جمهور محققان
تصوف را نور الله وجوهم گفته اند در مجاری عبارات رموزشان مراد بلفظ تفرقه
اکتساب است و بجمع مواهب یعنی مجاهده و مشاهده پس انچه بنده از راه مجاهده بدان
راه یابد جمله تفرقه باشد و انچه صرف عنایت و هدایت حق بود به بنده جمع و در
کتاب کشف المحجوب در پنج مقدمه خبرهای بسیار در ضمن مذهب بسیاریان ذکر افتاده است
و من بحکمه طول عبارت مختصر میگذارم کمالات و خوارق عادات شیخ ابو العباس
سیاری قدس سره پیشتر ازانست که در قلم آید از جمله رده مذهب متصوفه یک مذهب
اوست و وفاتش در سنه اثنی و اربعین و ثلثمایه واقعست در مرو مدفون گشت رحمة الله علیه
و ازان حکیم صاحب وحدت ان فارغ از عالم کثرت ان پست از کمال بلندی صوفی
وقت خواجه ابو القاسم حکیم سمرقندی قدس سره نام وی اسحاق بن محمد بن
سمعیل است مرید ابو بکر وراق بود و پیر اسخیان نیکو در معاملات و عیب نفس و افات
اعمال بسیار سخن مشایخ از وصف وی گفته اند که از عرش تا بفرش نظر وی نیفتاد
مگر بحق سبحانه تا اند که انکلام مبنی بر مسئله توحید بود و معامله و اختلاط وی با خلق
از جهة طلب حظوظ انسان بود نه حظ نفس خود وی گفته که اگر بعد از مصطفی صلی الله
پیغمبری روا بودی در اسلام و بروزگار بودی از علم وی و حکمت وی
و صفت وی و زهد و عدل و انصاف وی گویند که روزی ابو القاسم حکیم در
سرای خود نشسته بود ابو طاهر از بزرگان آنوقت بدرسرای وی آمد بنگریست عوض

آب دید و سر و پا باز کردید برد و کاری نشست ابو القاسم غلام را فرمود که تبری بیار
آنسر و پا را بیفکن آنگاه گفت برو ابو طاهر را بخوان چون در آمد گفت با ابا طاهر آنکه
ترا از حق سبحانه و تعالی حجاب شده از میان برداشتم لیکن با حق صحبت چنان کن که در حق
ترا حجاب نشود روزی نشسته بود میان خلق و حکم همیکرد یکی از بزرگان بزیارت او
آمد و را بخان مشغول دید سجاده بر روی آب حوض انداخت و نماز کرد فارغ
شد ابو القاسم مر او را گفت ای برادر این خود کودکان کنند مرد آنست که در میان
چندین شغل دل با حق عز و جل نگاه تواند داشت او را بس عالیمقام بود تا کرا دهند و فاتش
در ماه محرم روز عاشوره سنه اثنین و اربعین و ثلثمایه و اتفق بمقبره جاکردیزه مدفون گشت رح

دان جامع فضایل ان موحد بی دلایل آن سبقت برده از استادی خواجه ابو
القاسم نصر ابادی قدس سره از طبقه خامسه بود نام وی ابراهیم بن محمد بن حمویه است
مولد و مقام وی نیشاپور بود وی شیخ اهل اشارت و حقایق و لسان تصوف
بوده است در زمان خود عالم بود و با نواع علوم از حفظ سنن و علم تواریخ مخصوص
بعلوم حقایق شاگرد ابراهیم شیبانی است و ابو بکر شبلی و ابو علی رودباری و عبد الله
مرتعش و ابو بکر طاهر ابهری و غیره ایشان با اکثر مشایخ صحبت داشت و وی
اخر عمر بمکه رفت ابو عثمان بغزنی بدیه وی آمد با وی گفت که بمکه چرا
تست وی گفته بلکه جای تست جای سنت بسی برنیاید که ابو عثمان را
بنیشاپور رفت نصر ابادی بمکه مجاور شد شیخ الاسلام گوید که ما بسیر نصر ابادی

مدر خود نقل کرد که وی گفت چون ظاهر شود ترا چیزی از تجلیات حق سبحانه پس خود را
ابازدی ده والتفات از بهشت و دوزخ مکن و چون از نیجا باز آمدی تعظیم کن خفیجانه تعظیم
کرده ست از بهشت و دوزخ و تحقیر مکن آنها را چنانچه بعضی ملاحده میکنند و بهیچ وی
نگفته کسی که رغبت وی بعطا بود ویرا قدری نیست و کسی که رغبت وی را بداند عطا
بود عزیز و با قیمت است وی یکروز بمکه خلقی دید در طواف مشغول و با یکدیگر سخن
میگفتند پاره آتش و هیزم بیاورد او را گفتند که چه خواهی کرد گفت کعبه را بسوزم تا انهمه
خلق که غافلند بخدای پردازند کلمات عالی و کرامات وی بسیار است و وفات
در سنه اثنی و سبعین و ثلثمایه و بقولی در سنه خمس و ستین و ثلثمایه در زمان خلافت
ابو بکر عبد الکریم بن مطیع لله طایع و قادر رحمة الله علیه کی بود خود ز خود جدا ماند
من و تو رفتم و خدا ماند

مقاله دوازدهم در بیان مجملی از احوال ابو محمد چشتی و ذکر خواجه ابو العباس نهاوندی و غیره

فرد آن قطب المشایخ و الفقرا ان بزرگترین صوفیه اهل صفا ان ملجا اولیا و آن هم
زین افراد آن منزه از جمیع اوصاف زشتی پیشوا قوم خواجه ابو محمد چشتی
قدس سره بانواع کرامات و خوارق عادات مشهور و بدرجات مشاهدات
و مراقبه موصوف و خرقه ارادت از دست خود خواجه ابو احمد چشتی پوشیده صاحب
سیر الاولیا می نویسد که وی اعجب حال در عالم تحیر بود وی و سالها بهلوی سمارک
وی بزمین رسید و از غایت مجاهده در غلبات شوق نماز معکوس گذاردی

درخانه خویش جایی داشت در آن چاه خود را سرنگون او نخته حق تعالی را عبادت
کردی صاحب نفحات گوید که وی بعد از پدر قایم مقام وی بود بموجب فرموده پدر
و با انکه عمرش از بیست و چهار سال بیش نبود تحصیل علوم دینی و معارف یقینی
حاصل کرده بود و زهد و ورع تمام داشت و از دنیا و اهل آن نهایت متجنب بود و همواره
بزهد و ترک دنیا تحریص مینمود و میگفت که چون اول و اخر ترک دنیاست خود را از
غرور دنیا و فریب او نگاه باید داشت نقل است که روزی خواجه ابو محمد بر سر جاده
نشسته بود خرقه مبارک خود را بخیه میزد در اثنا این حال پسر خلیفه وقت بجد متش
رسید با کوکبه خلافت از اسب فرود آمد و روی بزمین آورده نشست خدمت
خواجه فرمود که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم میفرماید اگر پسر زنی در بلاد مملکت
شبیی بفاقه خسپد روز رستخیز دامن والی خود بگیرد بعده پسر خلیفه خدمتها از هر جنس
پیش او آورد خواجه تبسم فرموده گفت که از خواجگان از نیاکسی قبول نکرده ست
و بدان جا جتی ندارم بعد روی مبارک سوی آسمان کرده گفت الهی آنچه به بندگان
خود داده این را نیز در حال ما مهیان از دجله دنیا تهای زر بدین کرده بالا آمدند خواجه فرمود
که حق تعالی بر بندگان خود در خزینه غیب گشاده تصرفی داده ست بدین اورده تو احتیاج
ندارند هم صاحب نفحات گوید که سلطان محمود بن سبکتکین بغزوه سومنات رفته
بود خواجه را در واقعه نمودند که بهر کاری وی میباید رفت ... جهاد سالی بر ... رفت
چند متوجه شد و چون انجا رسید نفس مبارک خود با مشرکان و بعده از تمام جهاد بر دروی

سومنات

این را محمود

مشرکان غلبه کردند و لشکر اسلام بناه به بیشه آوردند و نزدیک بود که شکست
بر ایشان آید خواجه را در خشت میزدی بود آسیابان محمد کاکو نام خواجه از آنجا آواز داد
که ای کاکو دریاب در حال کاکو را دیدند که اضطراب میکرد و محاربه مینمود تا لشکر اسلام
نصرت یافت و کافران هزیمت کردند و در همان وقت محمد کاکو را در خشت دیدند
که لگد ملک را آسیا را برداشته بود و بر در و دیوار آسیا میزد از وی سبب آن پرسیده
بودند همین قصه گفته بود و در اکثر کتب تواریخ معتبر مسطور است که از سلاطین امت
حضرت مصطفوی علیه السلام اول کسی که ملک هندوستان را مفتوح ساخت سلطان
محمود بن سبکتکین بود اگرچه بعضی مورخان مثل مصنف تاریخ فیروز شاهی کلان و غیره
نوشته اند که در زمان ولید بن عبد الملک مروان از خلفاء بنی امیه حجاج بن یوسف
عماد الدین محمد بن عقیل الثقفی را که ابن عم و داماد او بود در عهد سنه سبع سالکی با لشکر
آراسته تبخیر سنده از راه شیراز و ستاد بعد از طی منازل بارای داهر که سردار اهل
فتنه و فساد بود و حکومت ملک سنده و ملتان و نواحی آن در تصرف خود داشت
جنگ کرده و غالب آمد تا تاریخ دهم شهر رمضان سنه ثلث و تسعین هجری از
کوشش بسیاری رای داهر را بقتل رسانید پس تمام ولایت سنده و سیوستان
و تا ملتان بتصرف محمد قاسم در آمد و رای داهر را اسیر کرده با غنایم بسیار
معاودت نموده نزد حجاج بن یوسف رفت ولیکن ارباب تاریخ اینقدمه را
فتح هندوستان نمیدانند واقعه بطریق تاخت و دنیا نگه در روضة الصفا نوشته

ست که امیر سبکتگین نیز در سلطنت خود دو مرتبه از غزنین لشکر کرده بر سیر راجپال
حاکم ملک سنده آمده و آنولایت را تاخت و تاراج نموده غنیمت بسیار برده بود و اما سلطان
محمود بن امیر سبکتگین چند مرتبه با لشکر آراسته در ملک هند در آمد و فتوحات بسیار کرد
و اکثر قلعهای مستحکم مفتوح ساخته جا بجا مردم خوب خود نصب نموده خراج گرفته رواج
اسلام داد چنانچه مرتبه اول که لشکر بهندوستان کشیده و براه پشاور در آمد و برای جیپال
پادشاه ولایت سنده جنگ کرده و بعد از کوشش بسیار رای جیپال را اسیر ساخت
و در سنه سبع و اربعمایه تا قنوج مفتوح ساخت و اکثر قلعه و عمارت و بتخانها خراب نمود
چنانکه هفت قلعه سنگین که در رفعت با فلک برابری میکردند بعد از کوشش راجه جیپال
حاکم قنوج همه را برانداخت و ده هزار بتکده در شهر قنوج ویران کرد که هر جا زیارتگاه
کفار بود و غنایم بسیار و بندی بیشمار بدست آورد چون سلطان بتخانه نارائن را که تاریخ
عمارت بعضی چهل هزار سال و بعضی پنجاه پنجاه هزار نوشته بودند ویران میساخت
ساکنان سومنات می گفتند که بت سومنات از آن بتان رنجیده است و الا
لشکر اسلام را بر هم میزد و گفتار آنجائی میشنیده سلطان محمود عزم جزم کرده بتخانه
سومنات را خراب سازد تا اعتقاد فاسد آنها برطرف شود پس در سنه ست عشر و اربعمایه
لشکر بطرف نهروالله و گجرات کشید از راه ملتان متوجه آنجا شد و در گذشت و جرا و فحته الصفا
میگوید که بر کناره دریا سومنات را در بتخانه نهاده بودند [illegible] سبب دور بودن
آن ضعیم می آمدند در آن شب زیاده از صد هزار کس در حوالی آن بتخانه جمع میشدند و

قریه معمور و قف آن تبخانه بود و چندان هزار زر و جواهر در انجا جمع گشته که عشر آن در
خزانه هیچ پادشاه نبود و دو هزار نفر زنار دار در آن تبخانه بعبادت مشغول میبودند
و یک زنجیر طلا بوزن دویست من در انجا آویخته بودند و چندین جرس مهیا بران
تعبیه کرده و سیصد سرتراش و سیصد مغنی و پانصد کنیزک رقاص مقرر بود که ملازمت
آن تبخانه نمایند و نهر کنگ شرقی دهلی و قنوجت در میان سومنات و کنگ
مسافتی بعید واقع شده اما چندان مردم در راه کدر انگشته بودند که هر روز آب
کنگ تازه برای شستن سومنات میرسید الغرض چون سلطان مسافت
راه طی کرده انجا رسیده بر کنار ه دریا قلعه بزرگ دید چنانچه موج دریا بفصیل قلعه میرسید
خلایق بسیار بر بر او آمده تفرج مسلمانان میکردند و معتقد هندوان انکه معبود
من تمام لشکر را هلاک خواهد ساخت آخر بعد از کشش و کوشش بسیار قلعه مفتوح شد
و هندوان لاعلاج شده دویده در میان تبخانه میرفتند و آن بت را در
بغل گرفته گریه میکردند و بر در تبخانه برآمده جان میدادند و از تبخانه هزار زیاده هندو
بقتل رسیدند و باقی ماندها بر کشتیها سوار شده گریختند و در خانه که آن بت بود
عرض و طول بسیار داشت چنانکه پنجاه و شش ستون مرصع از لعل و زمرد نصب
کرده بودند و آن بت را از سنگ تراشیده بلندی هفت ارج گز سه گز از ان ظاهر بود
و دو گز در زمین مخفی خود در تبخانه درآمد و گرز بدست گرفته آن بت را شکست
بعد ازان بار کرده در غزنی برد بر جامع مسجد انداخت و خزانه بیشمار که انجا جمع شده

بود بدست سلطان درآمد و مراد از سومنات دوار کاست که در آن وقت در ملک
نهروالہ شهری عظیم بود و آن بت صورت کش بود که از سنگ ترشیده اورا پرستش میکردند
و بعد ازوی سلطان مسعود بن محمود تا دیار شهر بنارس بتصرف خود در آورده و سالار
مسعود خواهرزاده سلطان محمود مذکور تا ستر کهه و دیار بهرایچ و اکثر دامن کوه شمال
و غیره مفتوح ساخت و بعد ازان قرنا بعد قرن تا میسر نشده نفراز فرزندان سلطان محمود
قلعه لاهور با توابع آن در تصرف خود داشتند و سیزدهم نفر ازان جمله سلطان خسرو ملک
بود که سلطان شهاب الدین غوری قلعه لاهور و غیره را از تصرف او برآورده مردم خود
نصب نمود و سلطان و سلسله سلاطین غزنوی در سنه ثلث و ثمانین و خمسمایه از
خسرو ملک منقطع شد از انجمله جمیع مورخان باتفاق اول فتح هندوستان باسم
سلطان محمود بن سبکتکین نوشته اند خبا نچه فتح دویم ملک هند بمین توجه خواجه بزرگ
معین الحق والدین حسن سنجری قدس سره و سلطان شهاب الدین مغز الدین سام را
میسر شد که رای پتهورا حاکم هند را در میدان دهلی کشته قطب الدین ایبک را بجای
خود در دهلی نشانده بر گشته بطرف غزنه رفت و از برکت انفاس خواجه بزرگ
ازان تاریخ تا امروز باز هیچ هندوی در ملک هند پادشاه نشده پس باید دانست
که اول و آخر هر دو فتح ملک هندوستان حصولی از سبب توجه خواجگان چشت
آرزانی داشت هم سلطان محمود را و هم سلطان شهاب الدین را از نسبت
چشتیان در تمام ملک هند تصرف دارند و تا عالم باقیست تصرف خواهد بود

وهم در نفحات میآرد که خواجه ابو محمد را مریدی بود استاد مردان نام رحمة الله علیه
از قصبه سنجان خواف و سالها کلوخ استنجا و آب وضو خواجه حاضر میساخت روزی
که اورا عزم احبت وطن امر کرد وی بگریست و گفت که من طاقت مفارقت شما ندارم
خواجه کرم نموده فرمود هر وقتی که ترا آرزوی دیدار ما باشد حجابهای جسمانی و مسافتها
مکانی مرتفع گردد و ما را از همانجا ببینی و همچنان بود که دایما استاد مردان میگفت
که من از سنجان چشت را می بینم و اول حال که این حکایت بفقیر کاتب حروف رسیده
بود خیلی بعید و دشوار مینمود و لیکن چون مرتبه ثانی در سنه یکهزار و شصت و پنج
باجمیر رسیده سعادت زیارت حضرت پیر دستگیر خواجه بزرگ معین الحق والدین
چشتی قدس سره بجا آورده نواز شها یافت پس آنچه استاد مردان از خدمت
حضرت خواجه ابو محمد چشتی قدس سره تمنا نموده بود این نیازمند نیز از غایت شوق
بی اختیار تمنائی کرده بخدمت روحانیت پاک حضرت پیر دستگیر خواجه بزرگ
قدس سره در خواست و از راه ذره پروری مقرون باجابت گردید از آنروز هر گاه و
ناگاه میکند و شوق زیارت حضرت پیر دستگیر خواجه بزرگ قدس سره غالب
میشود تمام شهر اجمیر معه روضه منوره که آنحضرت بچشم مشاهده میشود شکر این نعمت
کدام زبان تواند بجا آورد الحمد لله که تصرف ایشان ماده حیات و ممات برابر است
بسانکه کمالات و تصرفات خواجگان چشت و مریدان ایشان ظهر من الشمس است
درین عصر بخالیش آن ندارد و وفاتش در سنه احدی و عشرین و اربعمایه در زمان سلطنت

سلطان محمود بن سبکتکین واقعشد رحمة الله علیه و سلطان محمود معاصر ابو العباس احمد بن
اسحاق تقش قادر خلیفه بنی عباس بود با وجود در تمام بلاد و ممالک سلطان محمود متصرف گشته
ولیکن بجهة ادب خاندان نبوی علیه السلام بغداد را با توابع بخلفای بنی عباس گذاشته
بود و خود را نایب خلیفه میشمرد رحمة الله علیه

ز آن سو حمید صفات آن مستغرق در تجلی ذات آن فاعل بامر خداوندی میگوید ای
قوم خواجه ابو العباس نهاوندی قدس سره ویرا از طبقه سادسه گفته اند نام وی احمد
بن محمد فضل است صاحب تفحات ویرا شاگرد جعفر خلدی نوشته است و وی شاگرد
خواجه جنید بود و در جای دیگر نوشته دیده ام که ابو العباس نهاوندی مرید ممشاد دینوری
بود و ممشاد از اصحاب خواجه جنید است هر دو حال بخواجه جنید می پیوندد و وی
بجمیع کمالات انسانی آراسته بود شیخ الاسلام گوید که نهاوندی گفت آنانکه خداوند را
همت انداز دست چپ ایشان را مشغول دارد بدست راست دست چپ خود را
ببرند و هم شیخ الاسلام گفت شخصی بود سقط فروش نهاوندی و دیگر فقیر در دنیا بودند
می آسودند با خر ویرا مجبور کردند از وی خیری نمیخواست شد نهاوندی را از انجا میبردند
گفت وی خر سند شد بانکه برکت در ویشان مال وی می افزاید پس مال وی بر او
حرام شد نهاوندی گوید که ابتدای آنکه مرا در راه این کار بگرفت دوازده سال بود که من
فرو بردم تا یک گوشه دلم بمن نمودند و هم وی گفته که همه عالم در از وی اند که یک ساعت
یک ساعت ایشان را بود و من در از وی ام کم حق سبحانه و تعالی یک ساعت مرا بمن ندهد تا من بدو

کنون چه چیزم که کجا ایم در سخنان شیخ ابو سعید ابو الخیر مذکور است که اصل این حدیث
آن باشد که مرد را باید باز نگذارند رسول علیه السلام گفتی اللهم لا تکلنی الی نفسی طرفة
عین و لا اقل من ذلک یعنی الهی مرا یک چشم زدن بخود باز نگذار بباید دانست
هر کس بقدر همت و حوصله حال خود میگوید و گویند که ترسایی بود او شنید که در میان
مسلمانان اصحاب فراست میباشند و در اصطلاح ایشان طایفه فرست بمعنی کشف است
پس وی بخانقاه شیخ ابو العباس قصاب در آمد شیخ گفت بیگانه در کوی آشنایان
چه کار داری ترسا باز گشت و گفت یکی معلوم شد از اینجا قصد خانقاه نهاوندی
کرد چون آمد شیخ هیچ نگفت چهار ماه با ایشان بود وضو میساخت و نماز میکرد
و بعد از چهار ماه خواست که برود شیخ فرمود که ای جوانمرد جوانمردی نبود که چون حق نمک
افتاد بیگانه بیائی و بیگانه بروی ترسا در حال مسلمان شد و آنجا مقام کرد و بعد از
وفات شیخ ابو العباس نهاوندی وی بجای شیخ بنشست و قایم مقام
شیخ گشت شیخ شرف الدین یحیی منیری در مکتوبات خود آورده است ای برادر
عجب کاری و طرفه روزگاری که دریای استغنای جوشید هزاران علما و زهاد
و عباد را بکلم امر کافری کشید و کافر بچه را بی سبب تشریف ایمان بخشید و بر جای
دوستان نشاند کس چه داند تا چه حکمت میرود هر وجودی را چه قیمت
میرود و صاحب نفحات گوید که خواجه ابو فرخ زنجانی هم مرید ابو العباس نهاوندی
است دیر اگر به بود که بهر گاه جمع مهمانان بخانقاه وی توجه میکردند آن بعد و هر یک

از انها بانگ کردی خادم خانقاه بهر بانگی یک کاسه آب در دیگ بریختی یکروز
عدد مهمانان بر عدد بانگها روی یکی زیادت بود تعجب کردند آن کربه بمیان انجماعت
در آمد و یکیک را بوی میکرد و بر یکی از انها بول میکرد چون تفحص کردند او ازدین
بیگانه بود و گویند که روزی خادم مطبخ مقداری شیر در دیگ کرده که شیر بریزد
ماری آمده در دیگ افتاد کربه آنرا دیده در دیگ میکشت و بانگ میکرد و اضطراب
مینمود خادم نافهمیده دور می انداخت چون کربه دید که خادم بهیچ نوعی
نمی فهمد خود را در دیگ انداخت و بمرد بعد از انکه شیر از دیگ برآوردند مار
سیاه برآمد اخی فرخ زنجانی گفت که کربه خود را فدای درویشان کرد ویرا در
قبر کنید و زیارتی سازید میگویند که حالا قبر وی ظاهر است و زیارت میکنند
و احوال کربه میر سید اشرف جهانگیر سمنانی قدس سره نیز بعینه بهمین قسم در لطائف
اشرفی نوشته است وفات خواجه اخی فرخ زنجانی در سنه سبع و خمسین و اربعمایه
در زمان خلافت ابو جعفر عبد الله بن قادر بالله قایم از خلفای بنی عباس واقع شد
و در قصبه زنجان که نزدیک سلطانیه است مدفون گشت رحمه الله علیه

ذ انعالم بعلوم ربانی آن محرم اسرار سبحانی ان واقف از راز معراج پیشوای قوم
خواجه ابو نصر سراج قدس سره ویرا طاوس الفقرا میگفتند در فنون علم ظاهر
و باطنی کامل بود و در ریاضات و معاملات شانی عظیم داشت صاحب کتاب
لمعه است و دیگر تصانیف بسیار در علم طریقت و حقیقت و در هر فن ازوی نقل میکنند

ومسکن وی در طوس بود قبرش نیز همانجاست ومرید خواجه محمد مرتعش بود
وصاحب نفحات گوید که خواجه سری سقطی وسهل بن عبد الله تستری را نیز دیده بود
ولیکن عهد بعید مینماید وگویند در یکماه رمضان ببغداد رسید در مسجد شونیزیه ویرا
خلوتخانه دادند وامامت درویشان بوی تفویض نمودند تا عید امامت کرد در
تراویح ختم قرآن مینمود وهر شب خادم قرنطاس نجانه وی آوردی چون روز عید
خادم اندرون برفت نگاه کرد که همه قرصها بجای خود بودند وقتی شب زمستان بود
ودر آتشدان آتش میسوخت ودر معارف سخن میرفت خواجه ابو نصر را حالتی پدید
آمد روی بآتش نهاد ودر میان آتش چهار رکعت نماز بگزارد وسجده کرد وروی او را از آتش آسیبی
نرسید خواجه را از احوال سؤال کردند گفت کسی که بدرگاه او آب بر روی خود ریخته بود آتش
روی ویرا نسوزاند سوختن از وی آرزو می آرند که وقتی گفته هر خبازه که پیش خاک من بگذرانند
مغفور بود بحکم این بشارت اهل طوس این خبازه که پیش وی آوردندی وزنانی
بداشتندی آنگاه میبردندی کمالات وخوارق عادات او بیش از پیش است
وسنه وفاتش در نظر نیامد رحمه الله علیه

ذکر ان قبله اهل بصیرتان عارف بمعنی وصورت آن ناظر عین بعین پیر وقت
خواجه ابو الفضل بن حسین قدس سره نام وی محمد بن حسین سرخسی است وی مرید
خواجه ابو نصر سراج بود پیر شیخ ابو سعید ابو الخیر او درین طریق شانی عظیم وقربتی
تمام دارد صاحب کشف المحجوب از بزرگی نقل میکند که وی میگفت من کودک

بودم و بمجلسی رفتم بطلب برک توت از برای کرم فیله بروریتی شده بودم که خواجه ابوالفضل
بران کوی گذشت و مرا دید بحکم انبساط سر برآورد و گفت ایلهی بکسال است که مرا دانگی
نداده که بوی خود را تبر اشم با دوستان خود چنین کنند در حال همه اوراق و شاخها در حال
زرین دیدم انگاه گفت عجب کاری که کسالیش دارا با تو سخن نتوان گفت و هم صاحب
کشف المحجوب گوید که روزی بتمان نزد یک خواجه ابوالفضل آمد و مرا دید جزوی اندر دست
گفت یا ابوالفضل اندرین جزو ها چه میجوئی گفت همانکه تو اندر ترک اویی گفت پس
اینخلاف چراست گفت خلاف تو می بینی که از من میپرسی که چه میجوئی از بهر آنست
هوشیار شو و از هوشیاری بیدار گردو تا خلاف برخیزد و بدانی که من و تو در چه ایم
شیخ ابوسعید ابوالخیر رحمة الله علیه گوید که پیر ابوالفضل در میگذشت گفتند یا خواجه ترا کجا دفن
کنیم جواب نداد گفتند بفلان گورستان ببریم گفت الله الله مرا انجا نبرید گفتند چرا گفت
برای انکه انجا خواجگان و امامان و بزرگان خفته اند ما بایاری گیتیم گفتند پس کجا دفن
کنیم گفت بر سر تل مرا در گور کنید که انجا قمار بازان و گناهکاران و خرابا تیان و دوال
بازان اند که در خور مایشان اند و طاقت آن دیگران نداریم ما با گناهکاران امیزیم
که ایشان برحمت او نزدیک ترند و هم شیخ ابوسعید گوید رحمة الله که از پیر ابوالفضل
شنیدیم که میگفت که گذشته را ذکر نباید کرد و آینده را منتظر نباید بود و حال را
اعتبار باید کرد و غنیمت باید شمرد نهیت مقتضی بندگی و فرمان بردار یست که بنده باین
صاحب نفحات گوید که چون شیخ ابوسعید ابوالخیر را قبض روی دادی قصد خاک پیر ابوالفضل

کردی روی شیخ ابوسعید را قبض رسید در میان مجلس گریان شد و هم با اصحاب گفت
هر گاه ما را قبض بودی روی سوی خاک پیر ابوالفضل کردمی به بسط بدل شدی ستور
زین کنند در حال برخاست و با اصحاب متوجه سرخس شد چون بصحرا رسیدند شیخ
گشاده گشت و وقت را صفت بدل شد درویشان نعره و فریاد برآمدند از هر معنی
سخن میرفت چون بسرخس رسیدند از راه بسر خاک پیر شد و از قوال این بیت درخواست
معدن شادیست این و معدن جود و کرم قبله باروی یاری قبلهٔ هر حرم
و شیخ را دستار کرفته بودند و کرد آن خاک پاک طواف میکرد و نعره میزد و درین میان
سر و پا بر بنه میغلطید چون آرامی پدید آمد شیخ گفت این روز را تاریخ سازید
که تا هزار زین روز نه بپوسید و بعد ازان هر مریدی را که اندیشه حج پیش آمدی شیخ
ویرا بسر خاک پیر ابوالفضل فرستادی و میفرمودی که آن خاک پاک را زیادت
کن و هفت بار کرد آن خاک بکرد تا مقصود حاصل شود کمالات او از اینجا قیاس
باید کرد من فهم فهم نه و فالش در نظر نیامد رحمة الله علیه

آن سالک دوربین آن پیشوا اهل دین امین ممکن بمقام یقین خواجه ابوالقاسم
بشر یاسین قدس سره از جمله مشاهیر علماء عصر و کبار مشایخ دهر بود و مقیم در مهنه
بود و همانجا از دنیا برفت شیخ ابوسعید ابوالخیر گوید قدس سره که در کودکی در اوقات
که قرآن خواندم پدرم ابوالخیر مرا نماز آدینه ببسر در راه پیر ابوالقاسم بشر یاسین پیش آمد
گفت ای ابوالخیر این کودک ازان کیست پدرم گفت ازان ماست پس نزدیک من

آمد و بر سر پای نشست و روبروی ما باز نهاد و چشمهای وی پر آب گشت و گفت یا
ابوالخیر با نمیتوانستیم از پنهان رفت که جای خالی میدیدیم و در ویشان ضایع ماندند
اکنون که فرزند ترا دیدیم ایمن گشتیم که ولایتها همه نصیب این کودک خواهد بود پس
پدرم را گفت چون از نماز فارغ شوی او را نزدیک ما آر چون از نماز فارغ
شدیم پدر ما را نزدیک وی برد چون در صومعه وی شدم و در پیش وی بنشستم
در آن صومعه طاقی بود نیک بلند پیر ابوالقاسم پدرم را گفت که ابوسعید را بر دو ش
کن تا قرص نان که بر آن طاقست فرو گیرد پدر ما را بر گرفت دست دراز کرده
و آن قرص را از طاق گرفتم قرصی بود چون کرم خیانکه دست حرارت کرمی آن خبر شد
شیخ آن قرص را از ما بستد و چشم بر آب کرد و قرص بدو نیمه نمود و یک نیمه بما داد
و گفت بخورد یک نیمه خود بخورد و پدرم را هیچ نداد پدرم گفت ای شیخ چه سبب بود
که ما را ازین تبرک نصیب نکردی شیخ گفت ای ابوالخیر سی سالست تا این قرص
بدین طاق نهاده ام مرا وعده کرده بودند این قرص در دست آنکسی گرم خواهد شد
که جهانی بوی زنده خواهد گشت و ختم این حدیث بر وی خواهد بود اکنون این بشارت
ترا تمام باشد که آن کس این پسر تو خواهد بود شیخ ابوسعید گوید روزی پیش ابوالقاسم
بشیر یاسین بودم مرا گفت ای پسر خواهی که با حق تعالی سخن گویی گفتم چرا نخواهم گفت
هر وقت در خلوت باشی این شعر بگوی و پیش ازین بگوی
من نتوانم قرار نتوانم
کرد احسان ترا شمار نتوانم کرد گر بر تن من زبان شود هر مویی یک شکر تو از هزار نتوانم کرد

کمالات ابوالقاسم شریاسین بیشتر از آنست که در قلم آید وفاتش در سنه ثمان وثلثمایه واقع شد رحمه الله علیه

ذ ان کم گشته وصال آن آزاد کرده ذوالجلال آن همیشه در خیر وامان محجوب حق شیخ لقمان

قدس سره ویی نیز در سرخس مسکن داشت ودر ابتدا رجاهات بسیار داشت وسعادت باقیاط

ناگاه کشتی بر وکشودند که عقلش برفت گفتند لقمان آن چه بود واین چیست گفت چند

بندگی پیش کردم پیش مهابیت درماندم وگفتم الهی پادشاهان را چون بندی

پیر شود آزادش کنند تو پادشاه عزیزی در بندگی تو پیر شدم آزاد کن گفت ندا

شنیدم که ای لقمان آزادت کردیم ونشان آزادی آن بود که عقل معاش ازو

گرفتیم پس او از عقلای مجانین بوده است شیخ ابوسعید ابوالخیر بسیار جا گفته است

که لقمان آزاد کرده حق است سبحانه از امر ونهی وهم شیخ ابوسعید گوید که شبی جماعتی

خفته بودند ودر خانقاه بسته بود ومن بخدمت پیر ابوالفضل بر سر صفه نشسته بودیم

سخنی میرفت در معارف مسئله مشکل شد ناگاه لقمان را بدیدم که از بام خانقاه

در پرید ودر پیش ما بنشست آن مسئله را بگفت چنانکه آسکان بر خاست باز پرید

واز بام بیرون شد از شیخ ابوسعید پرسیدند که در سرخس ظریف کیست گفت

در شهر شما لقمان گفتند سبحان الله در شهر ما هیچکس ازوی نشولیده تر وشوخ تر

نیست شیخ گفت شما را غلط افتاده است ظریف پاکیزه بود وپاکیزه آن باشد

که هیچ خیر بوندش نباشد پس هیچکس ازوی بی پیوند تر وبی علاقه تر وپاکیزه تر نیست

که در همه عالم هیچ خیر بوندش ندارد نه با دنیا نه با آخرت ونه با نفس وهم شیخ ابوسعید

گوید که من در سرخس بخدمت پیر ابوالفضل بودیم یکی آمد گفت که لقمان را بیماری پیش آمده
است و فرومانده و سخن نگفته مگر امروز گفت که پیر ابوالفضل را بگویند که لقمان میرود چون
این بشنید پیر ابوالفضل باجماعتی ازنجا رفت چون لقمان اورا دید تبسمی کرد پیر بر بالین وی
بنشست وی در پیر نگریست و نفسی گرم میزد و لب بسته جنبانید یکی از جمع گفت لا اله الا الله
لقمان تبسمی کرد و گفت ای جوانمرد ما خراج او داده و برات شده ایم و باقی بر توحید
داریم آنرا وی گفت آخر خویشتن را باو میباید داد لقمان گفت ما را عرب میغرمانی و در کار
حق پیر ابوالفضل را خوش آمد گفت همچنین است ساعتی بود نفس منقطع شد همچنان در پیر می نگریست
و هیچ تغیر در نظرش پدید نیامد بعضی گفتند تمام شد بعضی گفتند نشد هنوز نظرش راست و درست است
پیر ابوالفضل برخاست لقمان چشم بر هم نهاد و جان بجانان سپرد و کمالاتش از هر نوع بیش
از پیش است رحمة الله علیه

ذ آن بحر الحقایق ان کاشف الدقایق ان صاحب اذواق **خواجه ابو علی دقاق**
قدس سره نام وی حسن ابن محمد الدقاق است صاحب نفحات گوید که وی زبان
وقت بود یعنی دران وقت سخنان انیقه لطیفه ازوی ظاهر شد بیانی صریح و لسان
فصیح داشت و امام فن خود بود و در زبان خود بی نظیر و سکونت در نیشاپور داشت
و مرید خواجه ابو القاسم نصراباذی بود و با اکثر مشایخ صحبت داشت شیخ الاسلام گوید که وی
هر سال حاجی رفتی و بشهر دیگر مقام کردی و آخر باز آمدی در نیشاپور مذکری کردی و
ابو القاسم قشیری شاگرد و داماد او بود و مجالس وی جمع کرده است ابو عبد دقاق شیرازی

داشت وکرم بود ومیگفت باید که بخیابان هری کوک کنیم یعنی بانگ زنم که وی
درکار هیزوکان دوزفته بود گفتند که بهری شوی ترا بنعره بکشند چراکه هرکه در
مجلس نعره زدی وی در برابری نعره زدی وی گفته که چون مدعی بینید دامن وی
محکم بگیرید که معنی در آن خواهد بود چراکه محققان برفتند صاحب کشف المحجوب گوید که ازپیری
شنیدم که گفت روزی بمجلس دقاق درآمدم بنیت انکه از توکل چه پرسم
وی دستار طبرستانیکو برسر داشت دلم بآن میل کرد گفتم ای استاد توکل چه باشد گفت
نگه طمع از دستار مردم کوتاه کنی این بگفت ودستار من انداخت ابو علی دقاق
گفته که درخت خود رو که کس آنرا پرورش نداده باشد برگ براورد ولیکن بار نیارد
واگر آرد بمیزه آرد پس گفت من این طریق از خدمت خواجه ابو القاسم نصرابادی گرفتم
واو از خواجه شبلی واو از خواجه جنید وهرگز نخدمت خواجه نصرابادی نرفتیم تا غسل
نمیکردم وی روزی بهری رفت بکی اورا بشناخت گفت این استاد ابو علی دقاق
بزرگان جمع آمدند واستدعا در پرسش کردند قبول نکرد الحاح بسیار کردند بنبر نهادند
تا وعظ گوید پس بالای منبر رفت واشارت برست کرد وگفت الله اکبر یعنی حقتعالی
بزرگتر است ووی بقبله کرده باز گفت ورضوان من الله اکبر یعنی اندک خشنودی
حق نزدیک مجب بزرگتر است ازهمه خیرات اگرچه مراتب جنت لوو وبجانب چپ اشارت کرده
گفت والله خیر وابقی خلق یعنی حقتعالی بهتر است وباقی ترجمه وی سبحانه ممنع الوجود
بخلاف سایر الاشیا بیکبار خلق بهم برآمدند وغریو برخاست وچندکس هم انجا بمردند استاد

ابو علی دقاق درمیان آن مشغله از منبر فرود آمد و برفت بعد ازان هر چند او را طلب
کردند نیافتند و هم ابو علی در مناجات گفتی الهی مرا رسوا مکن که بسی از تو لافها زده ام
بر سر منبر و کار رسوا خواهی کرد در پیش مجلسیانم رسوا مکردان مرا همچنین در مرقعه صوفیان
ریاکن من شیوه صوفیان دوست میدارم هم وی گفته الهی ما دیوان خود بگناه
سیاه کردیم و تو موی ما را بروز کار سفید کردی ای خالق سیاه و سفید فضلی بکن
و سیاه کردهٔ ما سفید کرده خویش کن و گویند در آخر عمر چندان در دربر استاد پدید
آمده بود که هر آخر روزی بر بام برآمدی و روی بآفتاب کردی و گفتی ای سرکردان مملکت
امروز چون بودی و چون گذراندی امسیح جابر اند و لیکن این حدیث تا فردا هیچ
جا از زیر و زبر شدگان انیوا قعه خبر یافتی و هم ازین جنس خبرها میگفتی تا آفتاب
فرو شدی و گویند که در آخر حیات سخن وی چنان شد که کس فهم نمیکرد و طاقت
نمیداشت مردم اندک بمجلس وی می آمدی شیخ الاسلام گفته که چون ابو علی دقاق
را سخن عالی شد مجلس او از خلق خالی شد و گویند که ابو القاسم قشیری بعد از وفات
وی را بخواب دید که بسیار بیقراری میکرد و میگریست گفت ای استاد چه بوده
مگر باز گشتن بدنیا میبایدت گفت آری ولیکن نه برای مصلحت دنیا لیکن نه برای
انکه مجلس گویم اما از بهر انکه میان در بندم و عصا بر گیرم و همه روز بیک یک درمشوم
و حلقه و عصا بر در نیزنم و میگویم بگشید که نمیدانید که از که باز میمانید کمالات و عوارف عادات او فی پیرانت

کذا فی قلم ابدوفاتش در سنه خمس و اربعمایه و قشیر رحمة الله علیه

ذ العلم العلوم الهی ان غریق بحر نامتناهی ان امی در همه فن اکاه پیشوای وقت خواجه ابو
علی سیاه قدس سره وی از اکابر مشایخ مرو بود و بخدمت خواجه ابو علی دقاق صحبت
داشت و با ابو العباس قصاب و احمد نصیر و غیرهما از طبقه معاصر بود و بریاضات
و کرامات بسیار است نفیس قاطع دشت صاحب نفحات گوید که وی در ابتدای ادر مقامی
کردی گویند که سی سال روزه داشت گسی ندانست هر روز بامداد چون از خانه بر
آمدی دو نان برداشتی و گفتی با شیر یک خود در صحرا به خوریم و در راه بدرویشان
دادی و اگر در صحرا شبانان بگفتند که چیزی بخور گفتی نجانه خورده ام یعنی روزی
از روزها خورده ام شیخ الاسلام گوید که مردی از وی پرسید که همچنین بود که
عیب خلق داند گفت اگر بودی حق تعالی ساتر العیوب نبودا بو علی گفت خوشتن
را از من بپوش فی الحال آمرد آماس شدن گرفت جامه بروی پاره شد و وی
برنهه گشت بخدمت خواجه بتضرع و زاری بنمود تا دعا کرد و آمرد بحال خود باز آمد
وقتی شخصی را دید کاغذ در دست گفت آن چیست جواب داد که فتوی است
امام ابو علی بنفتی نوشته فرمود از پیش امام علی یا زبه برگه در نوشتن خطا
کرده است آن شخص فتوی را پیش امام ابو علی برد چون امام تامل کرد دانست که
خطا کرده ام ازوی پرسید که خواجه ابو علی سیاه این را خوانده بود او گفت خواجه
خط میسوند خواندا می است امام ابو علی برخاست و پیش خواجه آمد و گفت اگر آن
ابو علی نبودی این ابو علی در آتش دوزخ رسیده بودی کمالات وی بیش از پیش

است وفاتش در ماه شعبان سنه اربع وعشرین واربعمایه واقعشد در مرو ومدفون
گشت رحمة الله علیه ذ آن عارف ربانی ان مجسم روحانی آن مقرب سبحان متقیدای
وقت شیخ ابو عبد الرحمن قدس سره نام وی محمد حسین بن محمد بن موسی
السلمی النیشاپوریست ویرا فضایل وکرامت بسیارست در وقت خود بی نظیر بود
مرید شیخ ابو القاسم نصرابادیست خرقه ازدست وی پوشیده وابو القاسم نصرابادی
مرید خواجه شبلیست وی مرید خواجه جنید الی آخره وشیخ ابو عبد الرحمن السلمی را
تصانیف بسیارست چنانچه تفسیر حقایق وطبقات صوفیه وغیره صاحب نفحات
گوید که شیخ ابو سعید ابو الخیر رحمه الله علیه بعد از وفات پدر ابو الفضل سرخسی بصحبت وی
رسیده از دست وی خرقه پوشیده شیخ ابو سعید گفت چون بخدمت شیخ
ابو عبد الرحمن سلمی رسیدم اول مجلس مرا فرموده که ترا تذکره بنویسم بخط خویش گفتم
بنویس پس بخط خود نوشت که شنیدم از جد خود ابو عمر سلمی که میگفت شنیده ام
از ابو القاسم جنید بن محمد البغدادی میفرمود که تصوف همین خلقست کسی زیاده
باشد بر تو بر خلق زیاده باشد بتصوف وبهترین تفاسیر خلق تفسیر شیخ ابو سهل
صعلوکیست که خلق اعرضست از اعراض وهم صاحب نفحات میگوید که شیخ محی الدین
ابن عربی قدس الله سره در کتاب فتوحات مکی فی الباب الحادی والستین ومایه
فی المقام الذی بین الصدیقیه والنبوت یعنی در مقام که در میان صدیقیت
ونبوت میگوید که در محرم سنه سبع وتسعین وخمسمایه بانمقام در آمدم ومن در سفر بودم

در بلاد مغرب حیرت بر من غالب شد و بجهة تنهائی و انفراد وحشت عظیم روی بنمود
و نمیدانستم که نام آنمقام چیست باوجود آنکه مرا حاصل بود بین بآن حیرت و وحشت
ازان نیز ای که بودم رحلت کردم و بعد از نماز دیگر بخانه شخصی که میان من و وی
موانست تمام بود فرود آمدم و ازان حیرت و وحشت با وی سخن میگفتم ناگاه دیدم
که سایه شخصی ظاهر شد از جای خود برجستم گفتم شاید که کسی باشد نزدیک وی
مرا فرح حاصل آید پس مرا معانقه کرد چون تامل کردم دیدم که شیخ ابو عبد الرحمن سلمی
روح وی در صورت جسدانی متمثل شده است و حق تعالی تحیة رحمت بر من و بر او
بمن فرستاده است پس وی گفت که در نیمقام قبض روح من کرده اند و در نیمقام
از دنیا بقیی رفته ام و همیشه در نیمقام هم گفت وحشت تو نباز بر نست که در نیمقام غریب
و غریب متوحش میباشد پس گفت بعد از انکه عنایت الهی سبقت کرفت در حق
توبه در آمدن در نیمقام ستایش کن خدای برادر من راضی باش بانکه با خضر
علیه السلام در نیمقام مشارک باشی با وی گفتم یا ابا عبد الرحمن این مقام را هیچ نامی
نمیدانم که بآن نامش خوانم گفت این مقام را مقام قربت خوانند پس متحقق شوی
و هم شیخ ابو عبد الرحمن گوید که آنچه ناگزیر ست صوفی را ازان دو چیز ست صادق
بودن در احوال و با ادب بودن در معاملات با خلق کمالات وی از اینجا
قیاس باید کرد من فهم فهم و فاتش در سنه اثنی و عشر و اربعمایه واقعشد در زمان
خلافت ابو العباس احمد بن اسحاق که لقبش قادر بود که وی سلطان محمود سبکتکین را

بأحکام این مقام

نامه ولوا فرستاده وسلطان مذکور بجهة اداب خاندان نبوی علیه السلام تعظیم

عام نامه ولوا کرفته ومتابعتش قبول کرده رحمة

فرآن قبیل تیغ مشاهدهٔ آن فارغ از رسم مجاهدهٔ آن محجوب حضرت مسعود سلطان

الشهید الامیر مسعود قدس سره بن سپهسالار امیر ساهو بن میر عطار افغد علوی که سلسله

نسب شیر بیشهٔ محمد حنیفه بن علی مرتضی کرم الله وجهه منتهی میشود ومادرش ستر معلی

خواهر سلطان محمود بن سبکتکین بود ولادتش روز یکشنبه وقت صبح صادق

اول ساعت آفتاب جهانتاب بتاریخ بیست ویکم ماه شعبان المعظم سنه خمس واربعمائه

در شهر تبر که دار الاسلام اجمیر واقعند نام اصلی او امیر مسعود است وصاحب تاریخ فیروز شاهی

ودیکر مورخان او را سپهسالار مسعود غازی از غزوات سلطان محمود سبکتکین مینویسند

ودر کتاب اخبار الاخیار می آرد که او را در دهلی دیوانی بیرحلیم سکونید ودر دیار

خراسان وغیره او را حبیب سالار کونید ودر بعضی جاها او را غازی میان وبالی میان

وبالا پیر نامند واکثر مردم دیار ما سالار مسعود غازی میکویند ولقب وی سلطان است

واین لقب نهایت پسندیده موافق شان واقعشده است اکثر اهل بصیرت متفق

اند که بعد از شهادت امیر مسعود هر که در ملک هندوستان بمرتبهٔ شهادت فایض

میکردد او مامور میشود ووی را معاصر خواجه بزرک معین الحق والدین

ابو محمد چشتی قدس سره میکویند وانیمقدمه خلاف واقع است صاحب تاریخ

سکندری مینویسد که حضرت شاه عالم محبوب عالم کجراتی قدس سره مینفرمود

که چون اکثر مردم حاجات خود بخدمت قطب الاولیاء حضرت خواجه معین الدین
چشتی رحمة الله علیه درخواست میکردند حضرت خواجه ایشانرا بروحانیت سالار
مسعود غازی قدس سره حواله نموده خود را ازان کار فارغ میساخت واین نیازمند
کاتب حروف چون در وسط سلوک بوسطه بعضی کارهای صوری ومعنوی بجناب
روحانیت حضرت پیر دستگیر خواجه بزرگ معین الحق والدین چشتی قدس سره متوجه
میشد انحضرت اشارت بطرف روحانیت سالار مسعود میکرد پس از توجه روحانیت
مسعود به قدس سره جمیع کارهای این نیازمند از هر اقسام ساخته می گشت بحالا
از اینجا قیاس باید کرد مفصل تا کجا انجامید حقتعالی اورا دولت مادرزاد ارزانی داشته
بود واوصافهای حمیده که ممکن خلقت انسانی ابدی تکلف در ذات عدیم المثال
او موجود بود نه پیوسته در جهاد اکبر و اصغر موافق سنت اجداد کرام خود کوشش
مینمود وباوجود حکومت وملک رانی ساعتی از شغل باطن غفلت نمی ورزید
در وقت خلوت صحبت با رویشان اهل توحید میداشت وعلم حقایق ومعارف
که اورا بطریق ارث از سلسله ایمه اهل بیت رسیده بود از آنها بیان مینمود
که فوق آن متصور نیست هر کس که یکمرتبه در مجلس بهشت آئین او میرسید کیفیت
حسن خلق ولطافت طبع وجمال باکمال وی تا باقی عمر از سر او بدر نمیشد صاحب نفحات
گوید که خواجه ابو عبد الله سلمی قدس سره را پرسیدند که اولیارا در میان خلق بچه
چیز شناسند گفت بلطافت زبان وحسن اخلاق وتازه روئی وسخاوت

نفس و قلت اغراض و تمامی شفقت بر همه خلق چه نیکوکاره و بدکاره و این جمیع
اوصاف جبلی در ذات پاک سالار مسعود موجود بود و چندان استغراق و تجلی ذات
مطلق بر دل وی طیار گشته بود که در جمیع موجودات مطلوب حقیقی را مشاهده مینمود و در
لباس غنا مقامات و احوالات اذا اتم الفقر فهو الله حاصل کرده بود این دولت کرا باشد
الغرض تمام احوال او از وقت ولادت تا زمان شهادت در کتاب مرآت مسعودی
پیش ازین نوشته است ولیکن مجملی ازان انتخاب نموده در ینجا نیز ذکر کرده میشود چون
مظفر خان حاکم هر مزار حوادث روزگار پریشانی کشیده و سرگردان شده در قلعه اجمیر
جایی گرفته بود و زمینداران هندوستان خواستند که غلبه نموده از انجا هم بدر سازند
ببعلاج شده التجا بخدمت سلطان محمود نموده درخواست امداد کرد بعد از گفت
و شنود تیار نهم ماه ذی حجه سنه احدی و اربعمایه سپه سالار میر ساهو علوی را با لشکر
ارراسته از قندهار بجهته امداد و استمداد مظفر خان تعین نمود و در اثنای راه اورا بعضی
درویشان اهل دل و مردان غیب مژده بشارت فتح و ولایت غزنین رسانیده بودند
بعد از رسیدن اجمیر باتفاق مظفر خان جنگهای نمایان باز سیداران کرده غالب آمده
و اکثر نواحی اجمیر بسنجر ساخت و چند سال بنیابت سلطان محمود در انجا بود و در
معبد والد سالار مسعود را نیز از غزنین طلبید از انجمله تولد سالار مسعود در اجمیر واقع شد
چون از عمر چهار سالگی قدم پیش نهاد او را بخدمت میر سید ابراهیم سپردند که از علوم
ظاهری و باطنی نصیبی کامل داشت پس از فیض صحبت او در چند سال از علوم عقلی و نقلی

وهم از مشرب صوفیه اهل صفا بهره تمام حاصل نمود و در علم جهاد صغیر تیر مثل تیر اندازی
و نیزه بازی و شمشیر زنی و غیره نظیری نداشت حق تعالی او را از جمیع کمالات
انسانی آراسته بود من سعد سعید فی بطن امه عبارت از دست جون سلطان محمود
در سنه سبع و اربعمایه بجانب قنوج متوجه گشت اول در دامن کوه کشمیر رسید و بهزار
تلاش قلعه رای کلچند را مفتوح ساخت و در کاهلیر کماشته خود با جمعیت بسیار بنشاند
و از فتح قنوج و نواحی آن چون سلطان محمود بطرف خراسان معاودت نمود
زمین داران کوه کشمیر و غیره غلبه نموده قلعه کاهلیر را قتل نمودند و در انوقت سپه سالار
میر ساهو علوی را از اجمیر تغیر نموده بحکومت کاهلیر تعین فرمود و آن ولایت سوای
جاگیر به طریق وطن بوی مرحمت کرد بناران او با فرزندان در کاهلیر توطن اختیار
نمود و آن دیار را از شرارت شرکان پاک ساخت چون بعد از چند سال
سلطان محمود لشکر بطرف سومنات کشید در ان یورش سالار مسعود را با جنبه هزار
جوانان نوخاسته همراه سلطان رستاد و سلطان محمود خندان خندان با و شفقت
و حق سالار مسعود از زانی میداشت که سلطان مسعود و سلطان محمد هر دو پسر سلطان
رشک میبردند بحدی که ملک عیاض را نیز غیرت می آمد حق تعالی حسن یوسفی و
ابراهیمی و نور محمدی و علم حیدری بوی عطا کرده بود هر کس که جمال او را مشاهده
مینمود از حسن صورت و سیرت او فریفته میگشت بهر کیف جون سلطان از فتح
سومنات برگشته در غزنی رسید و بت سومنات که از سنگ تراشیده بودند

از آنجا همراه آورده بر در مسجد جامع غزنی انداخت آنزمان رسولان بشرکان بیا
خواجه احمد حسن میمندی که وکیل مطلق سلطان بود درخواست کردند که برابر این بت
وزن کرده طلا از ما بگیرد بدو بیت را بمن دهید که بکار شما نمی آید خواجه مذکور نمیخواهد را
بخدمت سلطان معروض داشت اتفاقا در آنوقت سالار مسعود نیز بخدمتش حاضر بود
سلطان نگاهی بجانب او کرد پس بی اختیار از زبان سالار مسعود برآمد که خواجه شما نمیخواهید
که روز حشر آذر بت ترا شد و محمود بت فروش خطاب کند ازین سخن خواجه احمد حسن
میمندی خیلی متغیر گشت روز بروز میان یکدیگر صحبت نادرست پیدا شدن گرفت
چون سلطان چنین صحبت معاینه نمود بتجهه یاس خاطر خواجه احمد حسن روزی سالار مسعود را
در خلوت طلبیده از راه مهربانی فرمود که بابا اگرچه من تاب جدائی تو ندارم ولیکن توانجا
بالفعل آرام میکشی و پدر و مادر تو در کابل از فراق تو محنت میکشند بهتر آنست که چند
روز انجا بروی و شکار بکنی بعد از چند ایام امیر حسنک میکائیل را بجای احمد حسن میمندی
نصب کرده ترا پیش خود خواهم طلبید سالار مسعود حقیقت کار را از فراست دریافته
التماس نمود که پیش پدر و مادر چه کار دارم اگر حکم شود چند روز به نیابت آنحضرت
بطرف هندوستان شکار کنم و ولایت غیر علی را در عمل آورده خطبه و سکه بنام آنحضرت
جاری سازم سلطان فرمود بالفعل پیش مادر و پدر خود برو آنها ترا کجا میگذارند
دیگر از خدمت سلطان رخصت شد سلطان از راه شفقت خلعت خاص با یک
زنجیر فیل و چند اسپ عراقی مرحمت فرمود و از جدائی آن محبوب الهی غلام ایاز ذوق

گشت بعد ازان فرمان بخط خود باسم پسر سالار میر ساهو علوی صادر فرمود که فرزندی
میر مسعود را نهایت دلداری نموده پیش خود نگاهدارد که بعد از چند روز او را طلب حضور
خواهم نمود بهر کیف از برآمدن سالار مسعود اکثر امیرزادهای که منصب و هم مشرب او
بودند و بعضی از بزرگ زادهای غزنی و دیگر مردم بسیار از هر اقلیمی اختیار همراه روان
شدند چون وی قریب کاهلیر رسید پدر و مادر از غایت اشتیاق استقبال نموده
نهایت آرزو داشتند که چند روز توقف نماید اما غیرت حیدری چنان در دماغ
متمکن شده بود که سود نکرد و صریح گفت که از خدمت سلطان برای ضبط نمودن
ولایت غیر عملی رخصت شده ام و حاسدان بر تحریف تبجر دارند نشاید امد انو لا
را عمل کرده اگر حیات ست باز بخدمت شما میرسم لاچار تمام اسباب مسافرت و خزانه
و لشکر جنگ طلب همراه داده رخصت کردند و خود با نیم جانی گریان معاودت
بکاهلیر نمودند سلطان الشهدا با یازده هزار کس از انجا متوجه بجانب ملتان گردید
روزی در اثنای راه شکار میکرد و باز را بر جانوری انداخت باز جانب جانوری
متوجه نشد بر درختی نشست سلطان الشهدا نیز قریب درخت رسیده از اسپ
فرود امد و ساعتی لطیف در انجا مقام کرده سر بر آورد و بیلداران لشکر را طلبیده
فرمود تا بیخ درخت را بکاوند چون زمین بسیار کاوش شد دفینه گنج بتعیین ظاهر شد
بس تا سه روز همانجا مقام کرد و ارکان دولت را فرمود که ازین موهبت الهی
جمیع اهل لشکر را موافق استعداد هر کدام مبلغ بدهند و مردم جدید نیز هر در رسیدند شوند

نگاهدارند بهر قسم مردم قدیم و جدید را موافق مراد آنها مبلغ تقسیم نموده و هر قدر
بار بردار بهم رسیده مبلغها برداشته روان شدند موسم برسات قریب رسیده بود میخواست
که در ملتان اقامت نماید ولیکن چون سلطان محمود مرتبه ثانی ملتان را خراب کرده رفته
بود و باز آباد نشد ناچار در قصبه پتن اجودهن اقامت فرمود و آب و هوای آنجا
موافق طبیعت واقع شد تمام برسات در آنجا گذرانیده و مشرکان آن دیار را بعد از جنگهای
مطیع ساخته بعد از برسات متوجه جانب دهلی گردید یا وجود سلطان محمود بکرر اکثر ولایت
هندرا مسخر ساخت و تاراج نمود اما قصد دهلی نکرد از قنوج انطرف آب گنگ گذشته
بسارون پس بالشکر از آستانه متمر دان یکه مابین حایل بود ندانها را تاراج نموده قریب دهلی
رسید از انطرف رای مهپال حاکم نیز بالشکر مور و بلخ برآمده مقابله نمود میان هر دو
لشکر پاره مقاصله بود جوانان کار طلب هر روز از طرفین برآمده جنگ میکردند یکجا
و چند روز میدان حرب گرم بود و سلطان الشهید امداد از حق تعالی طلبیده مینمود یکبار
خبر رسید که ملک مهی نجیار و میر سیف الدین علوی و سید غرالدین و ملک دولت
شاه و میان رجب با لشکر عظیم از بدخوی خواجه احمد حسن میمندی که با مردم اقربا و خویشان
سالار مسعود غازی پیش گرفته بود غزنی را گذاشته دنبال سلطان الشهید برآمدند همچنین
راز موهبات الهی دانسته سلطان الشهید او خود استقبال نموده غزیزان مذکور را باغزاز تمام
در لشکر آورد و از ضیافت و انعامات مناسب همه را خوشدل ساخت این همه در میدان
لشکر جدید نسیم فتح از هر طرف بجانب اهل اسلام وزیدن گرفت و مشرکان هزیمت شدند

مرقوم از اینجا تا سلطان الشهید اخوانست
که دهلی با مفتوح

روز دیگر سلطان الشهدا افواج تبر تیب آراسته سوار شد ازان طرف رای جیپال
نیز قرار برمردن داده با لشکر خود برآمد جنگ عظیم در پیوست امیر سید غازالدین سر حلقه
فوج هراول بود با جندین جوانان بهادر شربت شهادت چشید و سالار مسعود با شرف
الملک در سخن بود که کوپال سر رای جیپال مذکور از طرف تاخته کرز بر سلطان الشهدا انداخت
زخم بر پیشانی مبارک رسید و دو دندان آن حضرت موافق سنت حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه وسلم شهید شدند شرف الملک شمشیر کشید کوپال را بجهنم فرستاد و سلطان
الشهدا از خم برو پاک بسته خود اسپ را ایذه بجای هراول استاده شد و از کمال غیرت حیدری
اصلا زخم را بخاطر نیاورد پس از هر طرف ترکان بهادر غلو نموده غالب آمدند و رای
جیپال را با چند هزار راجپوت در میدان کشته فتح نمودند بعد از کشش و کوشش چهار
روز تخت دهلی در تصرف سلطان الشهدا در آمد و غنیمت بیشمار از نقد و جنس و اثاث
و پیل بدست لشکر اسلام افتاد ولیکن از غایت بردباری و بلند همتی سلطان
الشهدا بر تخت سلطنت جلوس نفرمود هر چند علما و اهل لشکر بجد شدند و دلایل
عقلی گذرانیدند که شما سزاوار امر سلطنت هستید اما قبول نکرد و فرمود که امر سلطنت
بسلطان محمود و فرزندان او رسیدک باشد مطلوب ما همین قدرست که دین محمدی
شایع کردانیم و در محبت حضرتش جان نثار نمایم پس مدت شش ماه و چند روز در دهلی
مانده دین محمدی را رواج داده و خطبه و سکه باسم سلطان محمود مقرر ساخته و کلاب بایزید
جعفر را با سه هزار مرد از مردم همراه سپاه لشکر هندوستان در دهلی گذاشته خود بدولت

و اقبال روز افزون متوجه جانب میرته گردید چون مقدمات مذکور بعرض سلطان
محمود رسید نهایت خوشحال گشته دعای خیر در حق سالار مسعود کرده و احمد حسن
میمندی را از خدمت وزارت برانداخته و امیر حسنک میکائیل را بخدمت وزارت
سربلند گردانید الحمد لله علی ذلک که صدقت آهنین سلطان الشهید بر هر خاص و عام ظاهر گردید
الغرض زمینداران میرته را مجال محاربه نماندو لیکن خود معه پیشکش لایق ارسال داشته
متابعت قبول کردند سلطان الشهید کنار آب کنک گرفته متوجه جانب قنوج گردید چون
سلطان محمود رای جیپال حاکم قنوج را جلاوطن ساخته بود بعد ازان بشفاعت سالار
میر ساهو علوی اباو گشت ازان نسبت احسان وکیل خود معه سوغات بیشتر بخدمت سلطان
الشهید فرستاده بود هرگاه قریب قنوج رسید پسر کلان خود را با اسباب ضیافت
بخدمتش فرستاد و نهایت آرزومندی اظهار نمود و سلطان الشهید نیز در آب
وسرو یاد حمت کرده با غراز تمام رخصت فرمود تا کشتیها موجود سازد چون
از آب کنک گذشته آنطرف دیره کرد رای جیپال بود امن ملازمت نمود و
متابعت قبول کرده رخصت شد الغرض چون از سلاطین اهل اسلام هیچ یکی آب
کنک نگذشته بود و سلطان الشهید بی تامل و تفکر قدم جوانمردانه پیش گذاشت
جمیع لشکریان هنداز خواب بی پروائی بیدار شده متردد و سراسیمه گشته در فکار زار
شدند و چون دران ایام مابین فنوج و اوده خیراز قصبه سترکه دیگر جای آباد تر
و معمور تر نبود بنابران بصلاح رای جیپال بودن خود در سترکه مقرر نموده متوجه

گردید

گردید در راه هر شریکی که پیش آمده فراهم شد بقبض رسید از انجمله مشرکان را تاب
مخالفت نماند لاچار شیوه متابعت پیش گرفتند و چرا متابعت نکنند که اهل لشکر
سلطان الشهدا همه در محبت و احسان او مستغرق بودند و غیر از خان بابا بیگ و فرمان بردار
دیگر کار نداشتند و در وقت سواری او رسم بود که با اکثر مردم همکلام میشد خواه
بطریق احوال پرسی خواه بطریق مطایبه خواه بردش دیگر موافق استعداد هر کدام
دلداری مینمود و با هر کس سخن میگفت البته خبری مینجشید و در تمام منزل غیر از بخشش
و دلجوئی کار دیگر مشغول نمیشد و هر گاه بدیره فرود آمدی طعامهای وافر و نفیس
پیش می آوردند و جمیع مردم چوکی بر سفره اخلاص او طعام میخوردند و بعضی
حفاظ کامل و علمای عامل که محض بسبب عشق و محبت آن محبوب الهی در لشکر میبودند
افطار را هر روز وقت طعام میطلبید و قریب خود جای میداد و بعد از طعام مذکور علم
سلوک و دقایق و نکات توحید در میان میکرد و ذوق میگرفت و صلوة خمسه بآن
جماعتی ادا مینمود و بنهج دقیقه شریعت محمدی فرو نمیگذاشت و بعد از نماز خفتن
خود تنها در خرگاه می درآمد و جمیع مردم بیرون میرفتند بگرد خدمتگار محرم
مثل میان ابراهیم شهید که قبر او در قصبه کنتور ست در میان سراپرده آب وضو
موجود میداشتند پس تمام شب خلوت با محبوب حقیقی میداشت و در مشرب خاص
حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم و علم مرتضی مستغرق میبود اگر احیانا کسی
از مصاحبان او یا خدمتگاران در انوقت وقت میرفت از غلبه سکر مشاهده الهی

در مقام علی مع الحق وقت انکس را نمیشناخت بهر کونه هم در جهاد اکبر و هم در جهاد
اصغر و هم در قرب احدیه قدم بقدم ایمه اهل بیت رسول رب العالمین میرفت و در ان
مشرب مستقیم بود تا این دولت عظمی بکه رو نماید اولیائی تحت قبابی لا یعلمهم
غیری الشهادی در باب اوست پس سلطان الشهدا با حشمت و شوکت تصوری
و معنوی در قصبه ستر کهه که معبد متعبدان اهل هند بود اقامت فرمود و خطبه و سکه باسم
سلطان محمود غازی جاری ساخت و افواج بجهة ضبط ولایت و استمالت رعایا
باطراف تعین نمود اول سالار سیف الدین عموی خود با لشکر آراسته بطرف بهرانچ
رخصت فرمود میر سید نصر الله که سردار قوم خود بود او را نیز همراه داد و میان رجب
که از خدمتکاران مزاحمان و کوتوال لشکر بود در تردد و شجاعت نظیری نداشت
او را هم همراه سالار سیف الدین در بهرانچ رسیده تردد مردانه بجا آوردند و جان
نثاری نمودند چنانچه الآن مرقد متبرک سالار سیف الدین مابین بهرانچ قدیم و خانه
سلطان الشهدا زیارتگاه خلق است و نعایت نصرتی قوی دارد میر سید نصر الله
مفاصله جهار کروه جانب شمال از بهرانچ آسوده است در ایام برسات اکثر خلق
بجهة زیارت او میروند و بمراد خود فایض میکردد مردی بابرکت است و مقبره
میان رجب از روضه سلطان الشهدا ایک کروه جانب شرق است اکثر مردم
برای زیارت او میروند چون صفت جلال رجال او غالبست بنابران خلق
عوام بسیار از و میترسند دیکر اکثر اصحاب سلطان الشهدا بمفاصله کروه از بهرانچ

برلب آب کوتهله جانب شمال آسوده اند که عدد ایشان جماعه پنجاه است از انجمله میان
سبارز شهید در تصرفات ممتاز است بغایت مردانه و نامرادانه خفته است اما
تصرفی بغایت قوی دارد این فقیر کاتب حروف بفیض نعمت باریت العزیز بهره
مند گشته است بعد ازان ملک مهی نجتیار که نسبت قرابت قریبه بخدمت سلطان الشهدا
داشت او را با لشکر بسیار بجانب ولایت فرود ست تعین نمود و بهر کدام وقت رخصت
همین وصیت میکرد که اول از راه سلوک دعوت دین محمدی صلی الله علیه وسلم بکنید
اگر مشرکان قبول کنند بهتر والا انچه لوازم جهاد ست بجا آرید گویند که ملک مهی نجتیار
اکثر ملک فرود ست یعنی ولایت شرقی را در تصرف اورده تا دیار کانور و رفت
و در انجا تربت شهادت جشید مرقد متبرکه او در کانور و مشهور و زیارتگاه
خلق ست بعد ازان امیر حسن عرب را بطرف جنوب که قصبه مهوبه واگاسی وغیره
باشد با لشکر کار طلب رخصت فرمود چنانچه الحال مقابر شهدا در انطرف
در هر قصبه و هر موضع از اصحاب او شهرت دارد بعد ازان سید غرالدین که الحال
بلال پیر مشهور ست با لشکر اکثر سادات بطرف قصبه کوپامئو نواحی آن تعین نمود او
در انجا تردوات نمایان کرده با اکثر اصحاب خود شهید شد مرقد منورهٔ او در قصبه
کوپامئو زیارتگاه ارباب حاجات ست و صریح فیض الهی بر مرقدش می بارد بعد ازان
ملک افضل را با قوبای او بطرف بنارس و نواحی آن رخصت نمود ستانه او
با دیگر شهدا انجا شهرت دارد بعد ازان ملک عمر و ملک طغرل را با اصحابشان

بطرف پرکنات پسواره تعین کرد دران نواحی تردد نمایان کرده بشرف شهادت
فایض گشتند چنانچه متعاقب ملک عمر شهید و طفل شهید وغیره در قصبه بجلور و نواحی
ان زیارتگاه خلقت و ملک عمر شهید مذکور بغایت مردانه خفته است و نظر فی
باراحت دارد همچنین در هر شهری و در هر قصبه بلکه بهر دیهی مردم اهل صلاح و صلابت
شجاعت و کاروان جا بجا نصب نموده چنانچه درین ملک هر جا رسیده ام اثری
از اصحاب سلطان الشهدا یافته ام و همه جا زیارتگاه خلق ست از انجمله میر سید
قاسم شهید که باین قصبه بدو میرسد و قصبه کنتور آسوده ست و در جوار دمیان ابراهیم
خواص و شیخ صدرو شیخ بدرو دیگر شهیدان لاشمار در کوشها کنامی خفته اند
و فیض الهی بر سر مرقد ایشان میبارد و این فقیر کاتب حروف قدرا بتدای اسلوک
اکثر در انجا ریاضات کشیده و از فیض روحانیت شهدا مذکور و بعضی اولیا که در قصبات
مسطور آسوده اند بهره مند گشته سعادت ها حاصل نموده ست و دیگر اصحاب انحضرت
کلرخ شهید با دیگر شهدا بسیار در قصبه سدهوا آسوده ست اورا پرکهو کهرو کهو کهر شهید
میگویند بغایت غریبانه و مردانه خفته ست مردم فیض می یابند و مرقد بعضی شهدا
از اصحاب انحضرت و در قصبه بسودهی و هم در قصبه رودلی دیده ام و بشرف زیارت
مشرف شده ام تصرفی نیکو دارند [illegible] و دیگر بعضی اصحاب او در موضع میر پور من
اعمال پرگنه دیوی آسوده اند از انجمله ترابنجی شهید و سوری شهید در تصرفات ممتازند
دیگر از اصحاب او جای شریف شهید ست که مرقد او در موضع انیلون من اعمال پرگنه

سیلک واقعشت تصرفی تازه دارد مخدومی حضرت شیخ عبدالرحمن قدوائی قدس سره
میفرمود که من روزی وقت صبحدم از موضع مذکور برآمدم دیدم که در باغ جنوب رو به مردی
وجیه وجوان دستار و پیراهن سفید نهایت نفیس پوشیده بر چهارپائی نشسته است
چون قریب او رسیدم فرمود که شیخ عبدالرحمن بیاد قریب خود بنشاند من متحیر شدم
که مرا چون شناخت و این مرد چه نام دارد و از کدام طایفه است بر خطره من آگاه
شد و گفت که نام من حاجی شریف است همراه سالار مسعود آمده بودم شهید شده ام
و متصل آن باغ قبرگاه کهنه است قبر خود را بمن آن نشان داد پس مرا شکل درویش
آمده بود فرمود هشت هزار بار سوره اخلاص بخوان حقتعالی ترا بمراد رساند این بگفت
و مرا رخصت کرد چون چند گام برداشته نگاه کردم اثری از آن بزرگ ندیدم بعد ازان
در خانه خود رفتم اتفاقا شب جمعه بود هزار بار سوره اخلاص خواندم و بمطلوب خود فایض
گشتم این قسم تصرفات بالفعل بر سر مرقد اکثر شهدا از اصحاب آنحضرت موجود است
اگر مرد اهل بصیرت باشد مشاهده نماید و یکی از متاخران شهدا قاضی طاهر شهید است
که داخل اصحاب آنحضرت شده و مرقد قاضی طاهر معه اصحاب او در میان جنگل قریب موضع
بلجهت من اعمال پرگنه سدهور واقع شده است نهایت جای فیض بخش است هر گاه
این کاتب حروف بر سر مرقد متبرکه مشغول شده است ذوقی غیر مکرر یافته است
و تصرفی عجیب و غریب معاینه نموده است دیگر از اصحاب آنحضرت میر سید عبدالله
شهید با یاران خود در قصبه انبیهی آسوده است قبرگاه اجداد این فقیر کاتب حروف

عبدالرحمن چشتی در پایان مرقد او واقع شده است نهایت مردی عظیم الشان و با
برکت است علی هذا القیاس بعض تا کجا نویسد در تمام هندوستان که نگاه کرده میشود
هیچ جا از تصرف او و اصحاب او خالی نیست الغرض سلطان الشهدا مردم جا بجا تعین نموده
و عمال در پرگنات و نواحی مقرر فرموده خود در قصبه ستر کهه بشکار مشغول شد و خلوت در انجمن
با محبوب حقیقی داشت بعد از چند روز ستر معلی والد آنحضرت از درد فراق ان محبوب
الهی در کاهلیر وفات یافت سپه سالار میر ساهو علوی جنازه او را بطرف غزنی فرستاده
و بخدمت سلطان محمود عرضداشت نمود که الحال از متاع دنیا چیزی نمانده است الا
فرزندی میر مسعود نبابران مردم اهل اعتماد کاروان در قلعه کاهلیر گذاشته خود بتجهیز دین
و خبر گرفتن او ببردم نشار الله تعالی اکر حیات وفا کرد با فرزند مذکور بعد از چند روز
شبرف آستانه بوسی فایض خواهد کردید پس ان شکر بسیار متوجه ستر کهه کشت چون قریب رسید
سلطان الشهدا استقبال نموده پدر عالیمقدار را بمنزل خود آورد و لوازم نثار و ضیافت
بوجه احسن بتقدیم رسانید و همیشه در فرمان برداری پدر کوشش مینمود و از فیض صحبت
او در مشرب ایمه اهل بیت تکمیل تمام از هر اقسام حاصل کرد و میر ساهو نیز در عشق و محبت
فرزند ثانی یوسف از یعقوب علیه السلام هم بی اختیار تر در مشتاق تر بود جمیع
امانت اباو اجداد خود مع خرقه خلافت حیدری بمیر مسعود عطا فرموده معاودت
صوری و معنوی بخشید الغرض همان سال که میر ساهو علوی از کاهلیر متوجه جانب ستر کهه
کردید در سنه احدی و عشرین و اربعمایه سلطان محمود سبکتکین بمرض سل در کذشت

در باغ فیروزی غزنی مدفون گشت و پسر بزرگ او سلطان مسعود در ولایت عراق
بود بنابران پسر خوردش سلطان محمد بن محمود بر تخت سلطنت نشست سلطان مسعود
از عراق لشکر گشید ارکان دولت محمودی باطن با سلطان مسعود متفق شده سلطان
محمد را بقید ساخته بچشم او میل کشیده در زندان کرده خود با لشکر و حشم استقبال نموده
سلطان مسعود را آورده بر تخت غزنی جلوس دادند مدت نه سال سلطنت کرده بدست
غلامان خود باتفاق سلطان محمد نابینا مذکور شهادت یافت از انجمله بعضی مورخان
او را مسعود شهید مینویسند چنانچه احوال آنسلسله مفصل در اکثر کتب تواریخ ذکر افتاده است
بهر کیف چون خبر وفات سلطان محمود غازی در ملک هند شایع گشت کفار از هر طرف
قاصد شدند که لشکر اسلام را از میان بردارند چنانکه زمیداران کره و مانکپور برمیخیزند
خطوط
نواحی بهرائچ نوشتند که سرکرده مسلمانان سلطان محمود فوت شد الحال از انطرف شما
و از ینجانب ما غلو کرده اینها را بدر سازیم ملک فیروز داروغه کذراب بر روی کسان
کفار را با ناها کرفته بخدمت میر ساهو فرستاد از انجمله یک همان حجام بود که بیشتر ناخن
چنین بزهر آلوده بخدمت سالار مسعود کذرانیده بود وقت بریدن ناخن زهر تاثیر
کرد و آزاری به بدن مبارکش رسیده بود خدمتکاران او را شناخته حسب الامر میر
ساهو بسیاست رسید و دیکران از شفاعت سالار مسعود خلاص شدند روز دیکر میر
ساهو با لشکر آراسته بر سر زمینداران کره مانکپور سوار کرد بعد از جنگ بسیار هر دو زمیندار مذکور در قید آمدند پس ملک عبد الصمد را جو را در قصبه کره و ملک قطب حیدر را

در قصبه بانکپور نصب نموده خود با فتح و فیروزی برگشته بتر کهه آمد بعد از چند روز عرضداشت
سالار سیف الدین از بهرانچ رسید که مشرکان علو بسیار نموده اند امداد بنده بکنید سالار
مسعود گفت که انجا شکارگاه خوب است مرا اجازت شود میر ساهو را جدا بی او خوش نمی
آید اما چون کارها بتقدیر بسته اند خواه ناخواه رخصت حاصل نموده روانه بهرانچ
گردید بمجرد رسیدن سلطان الشهدا غلغله مشرکان فرو نشست و بفراغ خاطر شکار
میکرد بعد از دو ماه خبر حادثه جگر سوز رسید که میر ساهو بتاریخ بیست و پنجم ماه شوال
سنه ثلاث و عشرین و اربعمایه از بیماری دردسر بعالم بقا خرامید و بموجب وصیتش
در قصبه ستر کهه مدفون گشت سالار مسعود رسم مصیبت را بجا اورده از کمال استغنا با طن
و لداری مردم حضور و دور مینمود و اصلا افسردگی و غم را بخود راه نمیداد ولیکن مشرکان
بعد از حادثه سلطان محمود و میر شاهو خیلی شوخی اظهار مینمودند مکرر پیغام نجدمت سالار
مسعود فرستادند که از ین ملک جا بی بسلامت برید اما چون او را در باطن نموده
بودند که مدفن او در بهرانچ واقع خواهد شد صلاح بجرف کفار التفاتی نمود و بعد از
وفات میر ساهو در معامله دیده بود که میر ساهو با لشکر عظیم بر لب آب کنک فرود آمده
چون درمیان سراپرده رفت پدر و مادر را بمجلس شادی و عیش ارائه مشاهده نمود
و سریر علی مادرش سهره گل مدبست دشت فرمود با مسعود زود بیا که سامان کار خیر
تو موجود کرده ام پس آن سهره گل بر سر شان بست سرود گویان و رقاصان و سایر
ارباب نغمه و ترنم غلو نمودند از زمان سیدار شد و نهایت متحیر گشته

وعلما ومصاحبان را حضور طلبیده خواب مذکور بیان فرمود انجماعی بعد از تامل وتفکر مرقوم
داشتند که چنین خواب دلیل شهادت است پس سلطان شهید آه سرد برآورده این
بیت بدیهه گفت ۵ آه بیکبار یکی یار یکی ماکرفت ۵ چون دل ما تنگ دید خانه در
جا کرفت ۵ پس ازان روز غیر از ساختکی عالم آخرت بکار دیگر مشغول نمیشد وبعد از
وفات پدر عالیقدر یکسال در قید حیات صوری بود وسه جنگ عظیم با مشرکان کرد
اول مرتبه چهل زمیندار نواحی جمع شده مقاصله دوازده کروه از بهرانچ بر لب آب کتهله فرود
آمدند سلطان شهید خود بر سر آنها رفته جنگی عظیم نمود از طرفین مردم بسیار کشته شدند
اما فتح اهل اسلام شد دیگر روز توقف کرده شهدا را بمانجا مدفون ساخته متوجه بهرانچ
کردید چون هوای بسیار کرم بود دو سه ساعت قریب بنکه سورج کند که معبدهٔ
قدیم اهل هند بود وصورت آفتاب را بر سنک نقش کرده در انجا کذاشته بودند
ومشرکان تمام ملک هند بتجهیز پرستش او می آمدند وآنرا بالارکه میکفتند وشهر بهرانچ
را باسم او آباد ساخته بودند در بهرانچ زیر درخت کلجکان نشست وبزبان ترجمان
الهی فرمود که سایه این درخت مرا بسیار خوش آمده ست واز ین زمین بوی آشنایی
می آید مناسب تر ست که در وی ولایت دریجا باغ بسازم پس میان رجب کوتوال
که خدمتکار مزاجدان بود او را فرمود تا درختهای کهنه که در پیش سورج کند هستند همه
را برطرف ساخته زمین هموار کند ویک چبوتره رفیع زیر درخت کلجکان است
سورج کند را بحال داشته کرد بر کرد آن ترتیب خیابان داده باغ

سازد و تنکه

را زود و نونهال گردانید پس در چند روز باغ بطرز ولایت آراسته گشت بعد از چند روز
باز مشرکان جمعشده بر سر بهرانچ آمده مواشی که فقط سلطان الشهدا برآمد خبک یاد
کرده آنها را منهزم ساخته مواشی خلاص نمودند و سامان خبک از هر قسم کرده باشکر
مورد و بلنج مرتبه سوم غلبه کرده بر سر بهرانچ آمدند از زمان سلطان الشهدا نیز عزیزان باقی
مانده را پیش خود طلبیده فرمود که در نیمرتبه جمیع مشرکان هند جمع شده می آیند و من
موافق سنت اجداد خود جای خود نمیگذارم و این وجود که پرایه حجابست در محبت حقیقی
میبازم و آنچه تمنا از دوستی شما بود در نهایت بجا آوردید الحال من برضای خود
رخصت میدهم که راه سلامت پیش گیرید چون همه سعید ازل بودند هیچکس جدا
نمجوب الهی اختیار نکردند فاتحه فرزند عشق خواند آنچه از نقد و جنس و رب بود
همه را نصیب فقرا و ارباب حاجت گردانیده آماده حرب شدند سلطان الشهدا سه روز
پیش از شهادت طعام و آب ترک کرده بمشاهده حق زندگانی ابد کسب مینمود
القصه تبارنج سیزدهم ماه رجب المرجب آخر شب مشرکان بر سر مردم جوکی
که بفاصله یک کروه از شهر بودند رسیده جنگ آغاز نمودند روز شنبه وقت
دمیدن صبح سالار سیف الدین را با لشکر طنبه متوجه آماد مردم جوکی بعین نمود
و خود بدولت و سعادت غسل کرده جامهای فاخر و مزین و شاهانه با عطریات و گلاب
معطر ساخته پوشیدند شمشیر و خنجر حیدری را بمیان بسته خوش و خندان برآمد
و میر سید ابراهیم که هم عمر و محبوب و مصاحب آنحضرت بود او را با مرده [illegible]

نسخه مشرکان خجالت کشیده نرسیدند از ایشان
دور دور نیک بیمه را جمع نمودند ۱۲

گذاشته سوار شد و افواج را موافق قانون ترتیب داده روانه کرد چون قریب باغ
سورج کند رسید دید که بر سالار سیف الدین مشرکان غلبه کرده اند میر نصر الله را با چند
امیر دیگر امداد او فرستاد و خود بر چبوتره زیر درخت کلجکان مذکور با حشمت و شوکت
باستاد و افواج طرفین بجنگ در افتادند چنانکه تمام روز شنبه میدان حرب گرم بود
چون شب در آمد فریقین بجاهای خود مقابله بهم کر قرار گرفتند پس صبح روز یکشنبه
که آفتاب عالمتاب جلوه گر شد مشتاقان مشاهده آفتاب حقیقی نقارها نواخته
باز در میدان کارزار در آمدند و پروانه وار روی بشهادت می آوردند تا نصف
روز اکثر امیران نامدار و بهادران کارگذار مثل سالار سیف الدین و میر نصر الله
و میان رجب کوتوال و غیره شربت شهادت چشیده بعالم لازوال پیوستند
سلطان الشهدا مبالغه نمود که شهدا مذکور را مدفون سازند بعضی را دفن کرده بعوض
رسانیدند که از غلبه مشرکان فرصت این امر دست نمیدهد پس بموجب فرمود
آنحضرت اکثر شهدا را در روضه برج کنده بعضی را در چاهها انداخته خاک پوشش کردند
سلطان الشهدا در آنوقت از اسپ فرود آمد طهارت جدید کرد بعد از ادای نماز
ظهر نماز جنازه شهدا را خوانده و فاتحه باخلاص بروح پاک آنها خوانده پر سیاه دیبه
خنگ سوار شد و با اصحاب باقی مانده مکرر بر فوج مشرکان تاخت و باز آمد
بهمانجا میان باغ استاده شد و هر طرف که نگاه میکرد بجز کشتگان چیزی
دیگر بنظر نمی آمد اما از غلبه غیرت حیدری بر روی مبارکش اصلا تغیر ظاهر نمیشد

چون رای سهر دیو و رای بهر دیو بدند که لشکر اسلام قلیل مانده است از هر طرف
غلو نموده باغ را گرد کرده تیر باران کردند اول وقت نماز عصر روز یکشنبه بتاریخ
چهاردهم ماه رجب سنه اربع وعشرین واربعمایه تیر قضا در کلوی مبارک سلطان الشهدا
رسید چهره افتاب مثال برنگ هلال سفید کردید کلمه شهادت گویان از اسب
مادیه خنک فرود آمد سکندر دیوانه و دیگر خدمتکاران مقتول تیغ مشاهده الهی را کرفته
بر چبوتره زیر درخت کلچکان بر بستر اذا اتم الفقر فهو العدو خوابانیدند و سکندر
دیوانه سر مبارک او را بر زانوی اخلاص خود کرفته بنشست و زار زار میکریست سلطان
الشهدا یکمرتبه چشم حق بین بکشاد و تبسم کرده کلمه هو بر زبان وحدت نثار رانده
جان بمشاهده هویت مطلق تسلیم نمود خواجه حافظ از نیمقام خبر داده است بیت

این جان عاریت که بحافظ نسپرد دوست ٭ روزی ازش بصد بنیم تسلیم وی کنم ٭

پس چند تیر بر سینه بیکینه سکندر دیوانه مردی فقیر سر و پا برهنه جوید بدست کرفته
محض سبب محبت سلطان الشهدا انجذبتش میکزاند و حق وفا را بوجه کمال انضرام
رسانید الغرض تا وقت نماز مغرب از مصاحبان و خدمتکاران هیچ یکی زنده نماند
کردانمه مثل ستارها افتاده بودند و اسپ مادیه خنک را نیز خدنک تیر رسیدند زیر
قدم صاحب خود جان بداد پس مشرکان کار اهل اسلام را تمام کرده بلشکرگاه
خود رفتند و سکر سکلهل تمام شب از شقالان محافظت بدن پاک انحضرت و دیگر
شهدا نمود از آن سبب بمرتبه سگ اصحاب کهف رسید و خدمسلمان را خدا نکهبان مانده

بود ٭

بمرتبه رسید منزلت علیه الی جان
نموده بود درست بدر کنگ کرفت و ان

بودند انها بهر کیف خود را تا بشهر رسانیدند واقعه حال بمیر سید ابراهیم باز نمودند میر
مذکور از غایت غیرت محبت سلطان الشهدا خواست که سوار شود آخر مردم گفتند شب است
توقف بکنید تا شاید فردا روز در روشن جان نثاری مینمایم پس تمام شب الغرض ران
را در گریه و زاری گذشت آخر شب میر سید ابراهیم از غلبه اندوه اندک تکیه کرده او را
در خواب نمودند که بر بلندی رفیع تمام بساط انگلهای بهشت آراسته اند و در میان
ان سلطان الشهدا جامهای سرخ پوشیده بر تخت مرصع جلوس فرموده است و بر سر
او چتر شاهی میگردانند و جمیع مردم لشکر که شهید شده بودند جامهای فاخر پوشیده
خوش و خندان دور گرفته گردان محبوب الهی نشسته اند میر سید ابراهیم هر خند قصد کرد
که داخل مجلس شود اما میسر نیامد مضطرب شده آواز بر آورد پس سلطان الشهدا روی
مبارک بجانب او کرده فرمود که تو هنوز قابل این مجلس نشده فردا بر سر میدان خنک بزنو عود
عنصری من در باغ افتاده است زیر درخت کلچکان دفن کن و سکندر و دیو نیز
را بر ابر من مدفون ساز و مرکب سیاه من هر جا افتاده است همانجا در خاک مستور
کردن تو از ان سهر دیو مشرک را بکش از ان کار تو ساخته میشود و بمن میتوانی
رسید [illegible] مذکور بیدار گشته [illegible] بجدم با اصحاب خود مسلح شده در باغ رسید
سلطان الشهدا و غیره را موافق وصیتش مدفون ساخت دران اثنا خبر برای
سهر دیو و غیره رسانیدند که مسلمانان باز آمده نمایان شده اند رای سهر دیو با لشکر
خود به [illegible] در انجا رسید پس میر سید ابراهیم نزدیک مرقد بر ابر سلطان الشهدا

برای خود قبر موجود کرده سوار شد جنگی شدید در پیوست اتفاقا رای سهر دیوبند
میر مشار الیه کشته شد بعد ازان میر سید ابراهیم بشرف شهادت فایض شده و باد و
همزنگ کشت پس حقتعالی ظلمت شرک را از سبب نور شهادت ازان کان کفر
برطرف ساخته از طلعت خورشید ولایت حیدری منور گردانید چنانچه تا امروز زیاده
ارباب ظاهر و باطن بست بزرگی خوش گفته بیت بزمین که نشان کف پای تو
بود ساها سجدهٔ صاحب نظران خواهد بود بهر کیف بعد از وقوع این حادثه جا بجا
این مشرکان غلو نموده هر جا اهل اسلام را یافتند شهید کردند مفصل تا کجا نویسد
پس اول خارق که بعد از شهادت آنحضرت ظاهر شدان بود که زن کوبان معضع
نکرور عقیمه بوده ست بر سر مرقد آن حضرت متوجه شد حقتعالی اورا پسر عطا فرمود پس
آن کوبان بازن و قبیله خود در هر روز یکشنبه بجهه زیارت می آمد و هر جا فیرت
خارق مذکور اظهار میکرد و مردم دیگر نیز نیت میکردند و توجه مینمودند و بمطلوب
خود میرسیدند روز بروز آمد و شد مردم زیاده میشد رفته رفته شهرت کمالاتش
از شرق تا غرب فرا رسید چنانکه ظاهر ست و تا مدت سی سال بر سر مرقد آنحضرت
روضه و گنبد نبود چون زهره دختر میر سید بدر الدین ساکن قصبه رودولی را در
زادنا بینا بود غلغله کمالات آنحضرت شنیده توجه بجانب روحانیت فیض
بخش او نمود حق تعالی زهره را در عمر دوازده سالگی بینا گردانید پس او با سید مجید برادرش
در هر انچ رسیده روضه سلطان الشهدا راست ساخت چنانچه این مد

حقوق مجاوران و آستانه آنحضرت در مزارات مسعودی نوشته شده است در این مختصر
گنجایش آن ندارد و خواجه شمس سراج مصنف تاریخ فیروزشاهی در قسم پنجم مقدمه اول
تاریخ مذکور مینویسد که سلطان فیروزشاهی بغایت اعتقاد ارادت بخدمت شیخ علاء الدین
بسبب شیخ الاسلام شیخ فرید الدین مسعود اجودهنی قدس سره داشت و آنقدر ایام که
مشنهشاه عظام در مملکت بود تتابعت اولیا نمود و اخر عمر مخلوق نیز شد و انچنان
بود که در سنه ثمانین و سبعمایه بسمت بهرائچ رسیده و زیارات بندگی سپه سالار
مسعود غازی رحمة الله علیه بجا آورد و در انجا چند مقام کرد اتفاقا شبی سپه سالار
مسعود غازی خود را السلطان فیروز در خواب نمود و بدیدن سلطان دست بر
محاسن او فرود آورد یعنی ایام پیری غلبه آورده استعداد آخرت باید کرد
خود را یاد می باید آورد چو شهریاری بود بجهه هدایت میبرد آورد پس سلطان در پایان
مرقد سپه سالار مسعود غازی مخلوق گشت و لباس صوفیان پوشیده از جمیع
ما منکرات توبه نمود از روز رغایت محبت شاه فیروز بیشتر خانان مملکت و
ملوک سلطنت مخلوق شدند آری عجب اسراریست در قضیه محبت و مودت

مرا زنده بدار چو خود خلق کن ایم بجان کرتوانی بتن پس بدان

که بعد از انتقال از بدن عنصری بهدایت بخشیدن و خصوصا بر دل بادشاهان تصرف
کردن نهایت عجیب و غریبست دیگر مشیخت پناه شیخ مرتضی در ملفوظ حضرت
مخدوم سمنان قدس سره مینویسد که میر مذکور بعد از مسافرت بسیار بموجب اجازت

حضرت بندگی شیخ علاء الدین چشتی قدس سره قریب دوازده سال در دهلی در لب
حوض شمسی در میان قبرگاه کهنه متصل استانه حضرت خواجه قطب الدین بختیار
اوشی قدس سره ریاضات و مجاهدات میکشید اما کشود کار اصلا نمیشد روزی
سر اسیمه و حیران بر سر قبر گشته بود دید که یک مرد بیمار از مرض برص مبتلا براهی میرود
ناگاه جوانی صاحب جمال بر اسپ خنگ سوار پیدا شد و چند تازیانه بران بیچاره زد که
او بر زمین افتاد و همچنان تازیانها میزد و او بر زمین افتاده دست و پا می جنبانید
چنانکه پوست افسرده از بدن او جدا شد و جودی تازه نو ظاهر گشت گویا هرگز بیمار
نبوده است میر سید سلطان ازین خارق متحیر شده پیش آن جوان رفت و از واقعه
حال سوال نمود پس فرمود که این مریض در استانه حضرت خواجه قطب الدین قدس سره
التجا آورده بود و حضرت ایشان بجانب من دلالت فرمودند بنابران من خود بجانب
آن حضرت آمده او را ازان بیماری خلاص ساختم باز سوال کرد که خداوندا از کدام طایفه اند
فرمود من انگیم که نمک در یک ولایت هر کس را نصیبه راست و ما را سالار مسعود گویند
بتمام من بهر انچ ست این بگفت و ناپیدا شد پس میر سید سلطان از کمال شوق و
انزار زود بیقرار تشنه وار متوجه بهر انچ کرد و سالها در استانه آن حضرت بنیاز منتظر
نمود تا انکه بمطلوب حقیقی فایض گشت چنانکه کمالات میر مشار الیه بر همه کس ظاهر
و در ملفوظات قطب ولایت حضرت میر سید علی قوام قدس سره نوشته دیده ام
حضرت میر قدس سره سلخفاء کمل خود مثل شاه موسی وغیره وصیت نمود

که بتجهیز وصول قرب احدیه توجه بروحانیت سالار مسعود بکنید که روح پاک او مثل
خورشید بر عارفان میتابد و این قوم فیض از وی میستانند و وقتی این فقیر کاتب
حروف کثیرین نیازمندان آن محبوب آلهی در اربعین نشسته بود و آخر عشره ماه مبارک
رمضان در معامله دید که بجهت زیارت خانه کعبه رفته است و طریق زیارت چنانکه
هست بجا آورد بعد ازان در میان خانه کعبه در آمد و انجا یکصورت قبر دید متحیر گشت
که میان بیت الله قبر کیست یکمردی عرب براهن سفید و فرجی سبز پوشیده و دستار
کلان بطریق عربان بر سر بسته جانب راست فقیر استاده بود و معلوم میشد که این مرد
مجاور کعبه است پس توجه بدو نمودم او گفت که قبر ترک الله است تحیر زیاده پدید آمد لاچار
بجانب القبر متوجه شدم پس سالار مسعود ازان قبر برآمده روان گشت بنده نیز همراه میرفت
چون از حرم کعبه برآمد و سیان بجهه سواری او حاضر کردند هر یک اسپ خود سوار شد
و یک اسپ برای سواری بنده مرحمت فرمود بعد از قطع مسافت چون قرب خانه
بنده رسید این نیازمند را رخصت خانه کرد خود متوجه جانب هندوستان گردید پس
ازانروز تحقیق شد که او بکمال مرتبه محبوبیت حق رسیده است تا در عالم ظاهر و باطن
از هر دو مقام تصرف میکند الغرض چون بدین رسالی نیازمند کاتب حروف حقیر الفقیر عبد
الرحمن چشتی در عشق مجازی گرفتار بود و ازان در هیچ نوع خلاصی نمیافت آخر
بعد از ریاضت و مجاهده بسیار تضرعا عوض این محبت حقیقی لطف الشهداء در دل ممکن
گردانید پس از حرقت و فراق او در روز و شب گریه و زاری میکذشت و از کمال اشتیاق

پیوسته ریاضات شاقه میکشید و بعضی اسماء الهی که از مرشدان عامل اخذ نموده
بود دایم نیت کشف الارواح میخواند و در شغل باطن نیز حتی الامکان کوشش مینمود
و از تاثیرات آن اکثر عالم جنیات و عالم ارواح و عالم نجوم مثل شمس و قمر وغیره و عالم
ملکوت نیز منکشف میگشت و بمغیبات علم رمیا و سیمیا و همیا بانواع طریق ظاهر
میشد اما دل مشتاق را تسکین حاصل نمیگشت رفته رفته بعد از جهد بسیار حضرت غوث
الصمدانی امیر سید محی الدین عبد القادر جیلانی قدس سره را در معامله دیدم از کمال
توجه اسمی از اسماء الهی تعلیم نموده فرمود که از عمل این اسم کشف ارواح موافق مطلب
خواهد شد پس در اول اربعین بوجه حسن حضور یار و حضرت سلطان الشهدا پدید آمد و از
سبب محبت ازلی که این نیاز مند را در عالم ارواح یعنی در عالم مثال با او بود مصاحب
دوام بی تفرقه حاصل گشت و از سبب مصاحبت آن محبوب للهی و از فیض روحانیت
حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدین چشتی قدس سره در شغل باطن جمعیت دست
داد و انوار لاهوتی جلوه گر شد و حقیقت قوله تعالی نفخت فیه من روحی از قرار
واقعی موافق عقاید صوفیه اهل صفا منکشف گشت و فنا در توحید روی نمود
شکر خدا که از مدد کارسازی کامی که دل میخواست بخاطر رسید مرغ آنجنان که بایها
را جبرئیل نفربان تعلقاره نمونی میکرد همچنان روحانیت اولیا و شهدا در کمال
باطنی انیطانیه را مدد میکند چنانچه در احوالات حضرت خواجه احمد جامی و حضرت
خواجه بهاء والدین نقشبند و دیگر اولیا اکمل همه در بن کتاب بنقل صحیح

بحث

وامروز که سنه یکهزار و پنجاه هفت هجری مینویسند مدت بیست و هفت سال شد که این
نیازمند را حضور باروحانیت سلطان الشهدا پیدا شده است و در نیمه شب هیچ واقعه
ظاهر و باطن از هر اقسام بر فقیر نگذشته است که پیش از وقوع آن واقعه روحانیت او مرا
خبردار نساخته است و امداد صوری و معنوی ننموده است شکر این مواهب الهی بکدام
زبان بجا تواند آورد کمالات و خوارق عادات آن محبوب لله در تحریر و تقریر
کی راست می آید تا آنکه بنور بصیرت مشاهده نماید رحمة الله علیه کی بود خود ز خود
جدا نادیده تن و تو رفته و خدا مانده

فصل سیزدهم ۱۳ در بیان مجملی از احوال خواجه ناصر الدین ابو یوسف چشتی و خواجه ابو العباس و غیره

آن عالم بعلوم مشاهده ان سرقوم اولیاء اهل مجاهده ان فارغ از زیاورشتی
غرق وصال خواجه ناصر الدین ابو یوسف چشتی قدس سره بن محمد سمعان که از
جمال معرفت و کمال حقیقت آراسته بود از غایت حضور در دریای احدیت غرق
گشته و در ریاضات و مجاهدات و کرامات علی نظیری نداشت وی خرقه
ارادت انوشت ابو محمد چشتی پوشیده بود عجب نفحات گوید که وی
خواهرزاده خواجه ابو محمد بن احمد چشتی است و مرید و تربیت کرده اوست خواجه
ابو محمد تا شصت و پنجسال متاهل نشده همیشه داشت که خدمت وی میکرد
و خوردن و پوشیدن وی از دست راست همیشه اسر ابو وسن وی بجهان رسیده
بود تا حد سبب برادر و اشتغال بطاعت حق تعالی میل تزوج نداشت شبی خواجه

ابو محمد پدر بزرگوار خود خواجه احمد را در خواب دید که گفت در ولایت شما فلان مرد است
محمد سمعان نام تحصیل علوم کرده روزگار بصلاح گذرانیده خواهر خود را در عقد نکاح او
کن خواجه ویرا طلب داشت و پیشه را باوی عقد بست و وی هم در چشت متوطن شد
خواجه ابو یوسف از ایشان متولد گشت و خواجه ابو محمد بعد از شصت و پنجال متاهل
شده اما ویرا هیچ پسر بزرگ نرسیده بود خواجه ابو یوسف خواهر زاده خود را بمنزله فرزند
میداشت و تربیت میکرد و به تحصیل علوم و سلوک راه حق تعالی دلالت مینمود بعد از
وفات خواجه ابو محمد وی قایم مقام خواجه شد و خواجه ابو یوسف را بعد از نیجاه سالگی
میل انزوا و انقطاع پیدا شد خواست که نزدیک بمزار متبرکه خواجه حاجی مکی که بسیار
بزرگ بود و خواجه ابو اسحاق چشتی زیارت ایشان بسیار میکرد حجره خانه در زمین
بکند باشارت غیبی غیبی الموضع راکه حالا حجره خانه اوست اختیار کرد چون بیل
وکلند آوردند زمین بغایت محکم بود چنانکه هیچکس از آنرا نتواند کند خواجه کلند برداشت
و بدست مبارک خود از چاشتگاه تا نماز پیشین آنرا باتمام رسانید و مدة دو
ازده سال در انجا بسر برد و چندان سکر و حیرت عالم فنا بروی غالب شده بود
که گاه گاه چنان بودی که چون خادم آب وضو ساخته بر تختی در انشای
وضو از خود غایب شدی و یکدو ساعت گم و یا پیش دران غیبت بماندی
و باز حاضر شدی وضو را تمام ساختی در آنوقت که شیخ الاسلام خواجه
عبد الله انصاری قدس سره بمزار متبرکه بران چشت رسید بود باوی ملاقات

کرده ست و بعد ازان که بهراة آمد اکثر در مجالس و محافل استحسان وی میکرد و
در سیر الاولیا منقول ست که وقتی خواجه ابو یوسف در راه میرفت دید که مسجدی عمارت
میکنند و تیری بجهت سقف مسجد بالا میبرند و آن تیر از هوا زنی عمارت کوته میآمد در
حیرت و تردد این مردم بودند خواجه بر سر وقت آنها رسید از سهو فرود آمده تیر را
مسجد برآمد و یک سر تیر بدست مبارک خود گرفت و گفت بسم الله الرحمن الرحیم
پس آن تیر را بر عمارت آوردند یک گز از جانبی که خواجه گرفته بود از عمارت مسجد زیاده
آمد و تا زمان سلطان المشایخ آن مسجد درمیان چشت و هیرور بابود و هم در سیر الاولیا
می آرد که خواجه ابو یوسف را مصحف حفظ نبود و بدین سبب خاطر مبارکش تردد
میکشید شبی پیر خود خواجه ابو محمد را در واقع دید فرمود که صد بار سوره فاتحه بخوان
تا ازان تردد خلاص شوی بجرد خواندن سوره مذکور تمام قرآن خواجه ابو یوسف
را یاد شد چنانکه در هر شبانروزی پنج ختم میکرد کمالات و خوارق عادات
خواجه بیشتر راست که در قلم آید چون وفات خواجه قریب رسید پسر بزرگ
خود خواجه قطب الدین مودود چشتی را بتحصیل علوم وصیت کرد و قایم مقام خود
گردانیده در پرده شد وفاتش در سنه تسع و خمسین و اربعمایه در زمان خلافت
ابو جعفر عبد الله القایم بن قادر خلیفه بنی عباس که معاصر سلطان طغرل بیک
بن میکائیل بن سلجوق بود واقع شد و این طغرل بیک اول پادشاه سلاجقه
که ملک خراسان و غیره را از سلطان مسعود بن سلطان محمود غزنوی گرفته خود متصرف

شد و در بغداد نیز خطبه بنام وی خواندند آخر بحجه آداب خاندان رسول علیه السلام بغداد
را خلفای بنی عباس گذاشته خود معاودت بخراسان نمود و ستاهای بسیار ملک روم
و ولایت عراق و خراسان و غیره در تصرف او و فرزندان او مثل سلطان ملکشاه
و سلطان سنجر و غیره بوده ست و ملک روم هنوز در تصرف اولاد عثمان بن طغرل بیک
مذکور ست چنانچه در کتب تواریخ مفصل ذکر افتاده ست و مدة عمر خواجه ابو یوسف
بقول صاحب نفحات هشتاد و چهار سال بود و در خشت مدفون گشت رحمة الله علیه
آن مقرب و مقتدای ارباب هدایت ان بالاتفاق ولی صاحب ولایت آن
پاک از گفت و گوی نساب غوث وقت شیخ ابو العباس قصاب قصاب قدس
نام وی احمد بن محمد بن عبد الکریم ست شیخ اهل طبرستان بود مرید شیخ محمد بن عبد الله
البطر ست و وی مرید ابو محمد عریری و وی مرید خواجه جنید البغدادی بود الی آخر رحمة الله
علیه صاحب نفحات گوید که شیخ ابو العباس قبله و غوث زمان خویش و صاحب کرامت
و فراست بود در زمان وی تمام خلایق خاصه علماء بوی تولا میمودند و وی گفته
که این بازارک ما آخر باخرقانی افتد پس از وی بخرقانی افتاد و او می بود اکثر اوقات
و نکته های عالی داشت یکی از ائمه طبرستان گفت که از افضال خصمای کی ست
که کسی را بی تعلیم و تعلم خبان کرداند که چون مارا در اصول دین و دقایق توحید
خیری مشکل شود از وی پرسم و آن شیخ ابو العباس قصاب ست شیخ الاسلام
گفت که در خانقاه شیخ عموا اکثر مردم از پیش شیخ ابو العباس می آمدند و [illegible]

مابقی

وسخن وی بپیر رسیدم بهیچس را احوال وسخن وی چنان معلوم نیست که مراوی
گفته که وقت کیمیاست وشیخ احمد کوفانی گوید که وی همه شب فریاد میکردی وسخن
میگفتی باخر گفتی ما یکی شئی لیس کمثله شیی یعنی شیئی شیخ الاسلام گوید که ابوالقاسم
کرمانشاهی کس فرستاد نجدمت شیخ ابوالعباس قصاب که اینجا قحط افتاده است
دعا کن شیخ سبی انجا فرستاد وباران آمد وقحط برخاست شیخ ابوسعید ابوالخیر گوید
که شخصی نزدیک شیخ ابوالعباس درآمد واز وی کرامات طلب کرد شیخ ابوالعباس
گفت نمی بینی ان نه کرامات است که پسر قصاب بود از پدر قصابی آموخته خیری
باوی نمودند واورا بربودند ببغداد تا خته پیش شبلی واز بغداد بمکه تا خت واز
مکه بمدینه تا خت واز مدینه به بیت المقدس حضرت خضر علیه السلام را بوی نمودند
ودر دل خضر افکندند تا ویرا قبول کرد وصحبت افتاد واینجا باز آورد عالمی روی
بوی نهاد تا از خرابات ترسایی آیند واز ظلمات ترسایی بنور اسلام مشرف شوند وتوبه بسیکنند وبغمتها
خدا میرسند واز اطراف عالم سوختگان می آیند واز ما اورا میچوبند کرامات
شش آرین بود امروز گفت ای شیخ کرامتی باید که بنهم شیخ فرمود نیک بین کرم
اوست که پسر برزگش درصدر نیز رکاب [illegible] سید وبزمین فرو نشود واین دیوار بروی
بنفتد اینجا نه بسر وی فرو نیاید بی ملک وملک ولایت دارد بی آلت کسب روزی
خورد وخلق را خوراند این نه کرامات است وهم شیخ [illegible] سعید گوید که در اول بودم
اورا دیدم که از مصر بیامد تا صوفی گری کند وشیخ ابوالعباس مرا از جایی ببرد چون

درآمد شیخ را سلام نکرد و در جای طهارت شد کوزه نابود که یاران دست و رو شستندی
برمیگرفت و میشکست تا هیچ یکی نماند گفت شیخ خود را بکوشید تا کوزه دیگر بیارد و شیخ
فرمود دیگر کوزه ببرید گفتند هر چه اینجا بود همه را شکست فرمود که از بازار بیارند آن غافل
از جای طهارت بیرون آمد و گفت هیچ کوزه نیاورد یدا گر کوزه ندارید شیخ خود را
بکوشید تا بیاید و ریش خود را فرا من دهد تا بدان استنجا کنم شیخ این سخن بشنید
از جای بجست و محاسن دراز داشت و ریش سفید بر دو دست خود نهاده میرفت
و میگفت کار قصاب پیری بدانجا رسید که ریش او استنجا را نشاید ان غافل چون
بشنید در پای شیخ افتاد که ای شیخ از تو مسلمان میشوم روزی کودکی زر تمام
گرفته بود و با بازرگان در بازار امل میکشید کل ولای بسیار بود شتر از خجالت بد و بیفتاد
و بشکست مردمان قصد آن کردند که بار از وی فرو گیرند شیخ در آنجا میگذشت روی
سوی آسمان کرد و گفت این شتر را درست کن و اگر درست نخواهی کرد چرا دل
قصابی بگریستن این کودک بسوختی در حال شتر برخاست و در ره آمد وی
گفت که همه عالم را اگر خواهند یا نه باحق خوی باید کرد و الا در رنج باشند زیرا که
جون خوی با وی کنی در بلا بسیلی بینی بلا بر تو نیاید و رنجه دل نگردی که قضا بر رضا و
تا تقدیر خود تغیر نکند پس رضا بحکم قضا موجب راحت است هر که بوی خوی کند
دلش براحت بود و هر که از وی اعراض کند بوی و قضا رنجه دل کرد و در کلمات
بسیار است عالی و خوارق عادات در نیختصر نمیگنجد منه وفاتش در نظر نامد ع

ذکر ان اصفهان

فرمان سلطان الاولیا آن برهان الاصفیا ان فارغ از خطرات غیر قطب عالم شیخ
ابو سعید ابو الخیر قدس سره نام وی فضل احمد بن ابو الخیر است صاحب نفحات گوید که وی
سلطان وقت بود و جمال اهل طریقت و شرف القلوب و در روزگار وی همه مشایخ وی را
مسخر بودند پیری وی در طریقت شیخ ابو الفضل بن حسن خرسی است که در طبقه سابق ذکر وی
کرده شد و از خدمت شیخ ابو العباس قصاب نیز فواید اخذ نمود و خرقه از دست
وی پوشیده است شیخ ابو سعید گفته که یکروزی آمدم بر در شارستان سرخس تل خاکستر
بود و شیخ لقمان مجنون بر سر آن نشسته قصد ملازمت وی کردم و بر ان تل بالا شدم
وی پاره بر پوستین مید وخت و ما بوسه میکردیم چون آن پاره بر پوستین بدوخت
گفت یا ابا سعید ما ترا باین پاره بر ین پوستین دوختیم پس برخاست و دست
ما بگرفت و میبرد تا بخانقاه پیر ابو الفضل و پیر را آواز داد وی بیرون آمد و گفت یا با
الفضل این را نگاهدار که از آن شماست پیر ما را بگرفت و در خانقاه برد و در صومعه
بنشست و خروی بگرفت و ما را بخانه نظر میکرد و ما را خبانچه عادت دانشمندان
بود طبلی در سینه پدید آمد که در ان خروجیت پر بدنبست گفت یا ابا سعید صد و
چهار هزار پیغمبر که بخلق فرستادند گفتند با خلق بگویند که اهدیشان آمدند کسانیکه
این کلمه گفتند در ین کلمه مستغرق شدند شیخ ابو سعید گوید که این سخن آن شب ما را
در خواب نگذاشت با مداد پیش از برآمدن آفتاب از پیر دستوری خواستم بدرس
تفسیر ابو علی فقیه رفتم چون بنشستم اول درس خواجه ابو علی را این آیت بود قل اللهم

تم در هم فی خوضهم یلعبون یعنی بگوی خدایرا و بگذار دیگران را که در باطل روند
بپفاید پس در آن ساعت دری در سینه من بگشادند بسماع این کلمه ما را از ما
فرا ستدند خواجه ابو علی آن تغیر در ما بدید گفت دوش کجا بودی گفتم نزد پیر ابو الفضل
گفت برخیز و باز آنجا شو که حرام بود ترا ازان یعنی باین آمدن پس من نزد پیر ابو الفضل
رفتم واله و متحیر همه باین کلمه گشته چون پیر ما را بدید گفت با ابا سعید
مشک شده همی ندانی پس و پیش هیچ کم نگنی تو این سر رشته خویش گفتم ای
شیخ چه میفرمائی گفت درای و بنشین و این کلمه را باش که اینکلمه با تو کار ها دارد
پس ما را در حیات پیر هر اشکالی که بودی بوی رجوع افتادی چون پیر ابو الفضل رحمت
خدا بپوست حل اشکال ما را هیچکس متعین نبود الا شیخ ابو العباس قصاب از انجمله
یکسال پیش وی بودیم و گویند که شیخ ابو العباس را در حماقه خانه صوفیان موضعی
بود که چهل و یکسال در انجا نشسته بود در میان جمع اگر شب در ویشی نماز افزونی
کردی شیخ فرمودی ای پسر تو بخسپ که هر به این پیر میکند برای شما میکند ورا
باین هیچ نیست و بدین حاجتی ندارد و هرگز درین مدة یک سال شیخ ابو سعد را
نگفت که بخسپ یا نماز مکن چنانکه دیگران را میگفت و ورا ابر خود خوانکی فزاده
یک شب شیخ ابو العباس از صومعه بیرون آمد مگر قصد کرده بود در کش گشاده شد
شیخ ابو سعید از انجا نهر داشت بر خانه و پیش شیخ آمد و دست وی بشست
و به بست و جامه از وی باز کرده و جامه خود پیش داشت و شیخ بستد و در پوشید

دعای شیخ

وجامهٔ شیخ بشست نمازی کرد و بر ریسمان افکند و هم در شب خشک ساخته بود
پیش شیخ آورد شیخ اشارت کرد که ترا باید پوشید همچنان کرد چون روز شد مردم
دیدند که جامهٔ شیخ ابوسعید را شیخ خود پوشیده است و جامهٔ شیخ در بدن ابوسعید است
در تعجب ماندند شیخ ابوالعباس گفت آری دوش نثار ما رفت همه نصیب این
درویش آمد مبارکش باد شیخ ابوسعید گوید که روزی دو کس پیش شیخ ابوالعباس
آمدند و گفتند که ما را با یکدیگر سخنی رفته است یکی میگوید ازل و ابد
تمام تر و یکی میگوید شادی ازل و ابد تمام تر شیخ چه میفرماید شیخ دست بدر وی
فرود آورد و گفت الحمد لله که منزلگاه پیر قصاب نه اندوه است و نه شادی و اندوه
و شادی صفت تست و هر چه صفت تست محدث است و محدث را با قدیم راه نیست
چون آن دو کس بیرون رفتند پرسیدم که ایشان که بودند گفت یکی ابوالحسن
خرقانی و دیگری ابوعبد احمد دامغانی و هم شیخ ابوسعید گوید که چون یکسال نزدیک
شیخ ابوالعباس مقام کردیم فرمود که اکنون باز گرد بمهنه شو تا چند روز اینعلم بر در سرای تو
زنند بدین حکم اشارت شیخ باز آمدیم با بزرگ خلعت و فتوح خیابچه تصرفات و خوارق
عادات شیخ ابوسعید اظهر من الشمس است گوید وقتی خواجه ابوبکر خطیب که از ائمه مرو بود
بجهة کاری قصد نیشابور کرد شیخ محمد حسینی باو گفت چون در مهنه بخدمت شیخ ابوسعید
برسی این سوال مرا جواب بیار گفت آن چیست گفت بیار تا قدر بر سی که آثار را محو بود
یعنی از طبیعت بالکلیه زایل کرد ابوبکر خطیب گوید که چون در انجا رسیدم شیخ پیش

ازان دو صوفی برای طلب من فرستاد متحیر گشته بخدمت وی رفتم و سلام کردم
جواب داد و گفت اگر تو رسالت ان پیر را خوار میداری ولیکن سخن او به نزد من عزیز است
تا از مرو بیرون آمده ما منزل نهنزل میشمارم بیا تا چه دارد و آن پیر چه گفته است پس
سؤال او را بعرض شیخ رساندیم گفت که بآن پیر بگوی لا تبقی ولا تذر عین نماند اثر
کجا ماند سر در پیش افکندم و گفتم که مفهوم نشد گفت که این در بیان دانشمندی نیاید
این بتها یاد گیر با وی بگوی ۵ جسمم همه اشک گشت چشمم بگریست ۵ در عشق تو بی
جسم همیاید زیست ۵ از من اثری نمانده این عشق ز چیست ۵ چون من همه معشوق
شدم عاشق کیست ۵ چون برو باز آمدم پیر محمد جیبی پیام قصه را تمام با وی گفتم و ابیات
بخواندم بحر و شیندن لغزه بزد و بیفتاد از انجا دو کس برداشته و برا بردند هفتم
روز در خاک شد و جان بجانان سپرد روزی بخدمت وی گفتند که فلان بر آب میرود
و فلان در هوا فرمود این کارها قیمت ندارد و مرد آن باشد که در میان خلق بود
و داد و ستد کند و زن خواهد و با خلق در آمیزد و یک لحظه از یاد حق غافل نباشد
با وی پرسیدند که تصوف چیست گفت آنچه در سر داری بنهی و آنچه در دست داری
بدهی و از آنچه بر تو آید بخهی و هم وی گفته است بس و ما سوای هوس و هم همی فرسوده
و الذکر افضل ذکر حق نز بر کتر ست نه چنانکه تو او را یاد کنی چنانکه او ترا یاد کند ذکر
خداوند بزرگتر بود و روح اداب المریدین از وی نقل کند که شیخ ابو سعید گفت
بعد هر ذره از ذرات موجودات راهیست بحق اما هیچ راه نیکوتر از راحت

رسانیدن بدلها نیست و ما بدین یافتیم و بدین وصیت کردیم روزی شیخ ابوسعید
بخدمت استاد ابوعلی دقاق پرسید که این حدیث بر دوام بود استاد گفت نه
شیخ سر در پیش انداخت ساعتی و دیگر سر برآورد و گفت ای استاد این حدیث بر دوام
بود استاد گفت اگر بود نادر بود شیخ دست بر سر زد و گفت این از نادر یاست
و گویند که شیخ را طعام و خیمه و فروش و در شهر هاروشن ساختن اسراف بسیار بود
و اکثر در سماع و تواجد میگذرانید معشوق صفت نیست کمالات صوری و
معنوی وی نه چندانست که در قلم آید وفاتش شب جمعه چهارم شعبان سنه
اربعین و اربعمایه در زمان خلافت ابوجعفر عبدالله بن قادر بالله قایم خلیفه
بنی عباس که معاصر سلطان طغرل بیک بن میکائیل سلجوقی بود واقع شد مدة عمر شیخ

ابوسعید فضل الله بن ابوالخیر بن محمد بن احمد هزارساله بود رحمة الله علیه

فرآن سر حلقه ارباب ذوق آن مستغرق در بحر عشق و شوق آن عارف نورانی
غوث وقت خواجه ابوالحسن خرقانی قدس سره نام وی علی ابن جعفر بن سلمان
خرقانی است صاحب نفحات گوید که وی یگانه غوث روزگار خود بود و قبله وقت
و در زمان وی تمام خلایق تولا بدو میمودند شیخ ابوالعباس قصاب فرموده که
این بازارک ما با خرقانی افتد یعنی رحلت و زیارت پس از وفات شیخ
خرقانی گشت چنانکه گفته بود و انتساب خواجه ابوالحسن در تصوف چهارم واسطه
ان العارفین خواجه ابویزید بسطامی میرسد قدس سره بدو طریق وی از شیخ

ابوالمظفر مولانا ترک الطوسی وی از شیخ ابویزید العشقی وی از محمد بغزی وی از سلطان
العارفین خواجه بایزید بسطامی وی از امام جعفر صادق رضی الله عنه الی آخره و تربیت
او در سلوک از روحانیت خواجه ابویزید واقع شد از انکه ولادت خواجه ابوالحسن
بعد از وفات خواجه ابویزید بمدتی روی نموده است او را ثانی خواجه ابویزید توان
گفت در وقت خود نظیری ندشت و این قول اوست که مردمان را اختلافست
که فردا بیند یا نه ابوالحسن سودا نبقد میکند جانم فدای برعرفان نکس که رازش معلوم
کند و خود را در پرده عبودیت نگاه دارد یعنی بی دعوی باشد روزی بخدمت
خواجه ابوالحسن پرسیدم که صوفی کیست گفت صوفی بمرقع و سجاده صوفی نبود
صوفی برسوم عادات صوفی نبود و صوفی آن بود که نبود از وی پرسیدند که مرد
بچه داند که وی بیدارست گفت بانکه چون حق را یاد کند از فرق تا قدمش بیاد
حق متاثر گشته باشد و هم ازوی پرسیدند که صدق چیست گفت صدق
آنست که دل سخن گوید یعنی آن گوید که در دلش بود ازوی پرسیدند که اخلاص
چیست گفت هر چه برای حق کنی اخلاصست و هر چه برای خود کنی ریاست و هم
ازوی پرسیدند که کرا رسد در فنا و بقا سخن زن گفت کسی را که بیکتار از شیم
از آسمان در آویخته باشند و باد آید که درختها و بناها بیفکند و هم کوهها برکند
و دریاها انباشت ندو برا از جایگاه نتواند جنبانید و هم وی گفته اگر کسی
سر وی بگوید و بآن حق را خواهد بهتر ازان بود که قرآن خواند و بآن حق را خواهد

وهم وی گفته اگر کسی سر وی بکوبد و بآن حقرا نخواهد بهتر از آن بود که قرآن خواند
و بآن حقرا او هم وی گفته که وارث رسول آنکس بود که بفعل رسول اقتدا کند بحکم الطریقت
افعالی و نه آن بود که روی کاغذ سیاه کند خواجه شبلی گفته است آن خواهم که نخواهم
ابوالحسن گفت اینهم خواستی هست و هم وی گفته که چهل سال نفسم یک شربت آب سرد
میخواهد یا شربت دوغ ترش هنوز نداده ام و هم وی گفته امروز چهل سالست تا در
دریکوفتم و حق بدلم نمیکرد بجز خود را نمی بیند و گفت بهترین رفیقان آن بود که زندگانیش تواند و هیچ غم
اندیشه مخلوق نبود و گفت که بهترین رفیقان آن بود که زندگانیش تواند و هیچ غم
کاش مرا بیرخود بری حق یا بوالحسن واگشاد که پیش از انکه آدم علیه السلام بدین
جهان در آمده بود بده هزار سال پیش ترا بدوستی گرفته ام پس نیکر تا دوست که
پیش است و هم وی فرموده که روی بحق آور دم و گفتم الهی اگر جبرئیل و مصطفی نیامدی
و مصطفی بخلق نیامدی ابوالحسن همچنین بودی که هست بخدمت وی در باب
صحابه کرام سوال کردند گفت چند پشم زخمی دل صدیق از یاد حق تعالی خالی نبوده و چند
چشم زخمی دل فاروق از هیبت حق تعالی خالی نبود و چند چشم زخمی نبود که عثمان
از حق شرم نداشت و در هیچ وقت بنور حق تنگریدی و هم از وی پرسیدند
که چند ست گفت پنج یکی کعبه دوم بیت المقدس سیوم بیت المعمور چهارم عرش
پنجم قبله جوانمردان احد ست چون شیخ ابوسعید در خرقان رسید مکرر بکنار رحمت
دیدار خواجه ابوالحسن بخانه وی رفت و صحبتها کرد و در میان یکدیگر و افتادند

سال ست

باقی نبود و هم در رفقا ان وی گفته
که الهی هفت تنی را سال کشته در
آرزوی خواهم و بس

وباهم سماع شنیدند و تواجد بکردند چنانچه در مقامات شیخ ابوسعید مفصل ذکر افتاده است
و سلطان محمود غزنوی نیز به نیازمندی تمام بخدمت وی رسیده است و دعای او در حق سلطان
نموده است و شیخ ابوالحسن در باب وی فرموده که حقا عاقبت محمود کنا و خواجه اکون
را در فقر و فنا و سکاه تمام بود جمیع مشایخ وقت نقاد وی بودند و بر اکثر کلمات او در حقایق
و معانی و خوارق عادات اعتبار است درین مختصر گنجایش آن ندارد و وفات او روز سه شنبه
دهم ماه محرم سنه خمس و عشرین و اربعمایه در زمان خلافت ابوجعفر عبداحد بن قادر بالله
قایم خلیفه بنی عباس واقع شد و بتاریخ خمسین و ثلثمایه تولد شد رحمة الله تعالی علیه

ذکر آن مخدوم روزگار آن پیشوای ابرار آن مقرب سبحانی قطب وقت خواجه ابوعبدالله
دستانی قدس سره نام وی محمد بن علی الدستانی است و لقب وی شیخ المشایخ
عالم بود و بانواع علوم بهره تمام داشت و از مخدومان روزگار بود و بر اکثر کلام دقیق او
و اشارات لطیف و از اقران خواجه ابوالحسن خرقانی بود و نسبت ارادت وی
سیوم واسطه بخدمت شیخ عمر بسطامی میرسد و وی هم برادرزاده و هم مرید سلطان
العارفین خواجه ابویزید بسطامی است قدس سره صاحب کشف المحجوب گوید که من بیکی
از اصحاب وی که شیخ سهلکی نام داشت شنیدم که میگفت وقتی در بسطام ملخ
بسیار آمد همه کشتها و درختها از بسیاری آن سیاه شد و مردم بی دست و پا گشته
در نالش درآمدند خواجه ابوعبدالله مرا گفت که این چه غوغاست گفتم ملخ آمده است
و مردم بآن رنجه دل گشته اند خواجه برخاست و ببرباما برآمد وی با آسمان کرد و در حال

همه ملحها برخاستند تا نماز دیگر یکی نمانده بود و هیچکس را یکتاخ بزبان نرسید
ویرا کلمات عالی و خوارق عادات بسیار است وفاتش در ماه رجب سنه سبع و عشر و اربعمایه
واقعه مدت حیاتش پنجاه و نه سال رحمة الله علیه

ذکر آن پیشوای ارباب طریقت آن شاه باز میدان حقیقت آن عارف ربانی
قطب ارشاد شیخ ابوالقاسم کرکانی قدس سره نام وی علیست در وقت خود
بی نظیر بود نسبت ارادت بخدمت شیخ ابوعثمان مغربی داشت وی مرید شیخ ابوعلی
کاتب بود وی مرید شیخ ابوعلی رودباریست وی مرید سید الطایفه خواجه جنید بغدادیست
الی آخره و شیخ ابوالقاسم بحسب باطن از روحانیت خواجه ابوالحسن خرقانی نیز برتبها
یافته بود خانچه در مقدمه تسمیات ذکر افتاده است ویرا احالتی بسیار قوی بود خانچه
همه را روی بدرگاه وی بوده است و در کشف واقعه مریدان تصرف تمام داشت
صاحب کتاب کشف المحجوب گوید که وقتی مرا واقعه افتاد طریق حل آن بر من دشوار
شد قصد ملازمت شیخ ابوالقاسم کرکانی کردم ویرا در مسجد یافتم که بر در سرای
وی بود نزدیک ستونی ایستاده واقعه مرا بعینه با ستون مسجد میگفت من نا پرسیده جواب
خود یافتم گفتم با شیخ این واقعه مرا میکفی ای پسر این ستون را چه گفتم در این ساعت
با من ناطق گردانید تا از من این سوال کرد و صاحب نفحات گوید که روزی شیخ
ابوسعید ابوالخیر و شیخ ابوالقاسم کرکانی با هم بر یک تخت در طوس نشسته بودند
جمعی درویشان در پیش ایستاده بودند درویشی گذشت که آبا درین دو بزرگ

منزلت کدام یکی برتر است شیخ ابوسعید روی بیان درویش کرده گفت هر که خواهد
دو پادشاه بهم بیند در یکوقت و در یکجای و بر یک تخت کو در نگرد اندرویش چون
بنشیند دران هر دو بزرگ نگریست حقعالی حجاب از پیش چشم وی برداشت
تا صدق سخن شیخ بر دل وی کشف گشت و باز در دل وی گذشت ایا حقعالی را در
زمین هیچ بنده هست بزرگوارتر ازین هر دو شخص پس شیخ ابوسعید وی را بنده وی
کرده گفت مختصر ملکی بود که هر روز دران ملک چون ابوسعید و ابوالقاسم هفتاد هزار
فرا رسند و بر اکلمات عالی و خوارق عادات ایشان آسان و فعالش در نظر نیامد رحمة الله علیه
و آن مشتاق مشاهده چون ان از غایت شوق محزون ان محرم راز معانی عاشقان
صادق شیخ ابوالعباس الشفائی قدس سره نام وی احمد بن محمد است در فنون
جمیع علوم صوری و معنوی امام بود و در مجاهدت و عشق نظیری نداشت صاحب کتاب
کشف المحجوب گوید که مرا با وی آشنائی عظیم بود و او را بر من شفقتی صادق و در بعضی علوم
استاد من بوده است و هرگز در هیچ طبقه کسی را ندیدم که شرع را شل وی تعظیم داشته
باشد وی پیوسته از دنیا و عقبی متنفر بود و میگفت بسیاید که حقعالی مرا بعدمی برد
که هرگز نبودم را وجود نباشد زیرا که هر چه هست از کرامات و مقامات جمله حجاب و بلا اند
و آدمی عاشق حجاب خود شده پس هستی در دیدار بهتر از آرام با حجاب و چون حقعالی
هستی است که عدم برای روا نباشد چه زیان دارد ملک و بر اگه من نیستی کردم
که هرگز ان نیستی را هستی نباشد و هم وی گوید روزی بخدمت شیخ ابوالعباس در آمدم

ویرا دیدم که میخواند ضرب الله مثلا عبدا مملوکا لا یقدر علی شیء و سیکر است و نعره
میزد پنداشتم که از دنیا خواهد رفت گفتم یا شیخ اینچه حالت گفت پانزده ساست
تا در دم اینجا رسیده ست و از اینجا در نمیتوانم گذشت روزی شیخ ابوسعید ابوالخیر
قدس سره در نیشابور نشسته بود و سید اجل از اکابر سادات نیشابور بود سلام
شیخ آمده در پهلوی شیخ بنشست شیخ ابوالعباس اشقانی نیز در آمد شیخ ابوسعید او را
بالا سید اجل بنشاند سید اجل ازان رنجه گردید شیخ روی بسید اجل کرده گفت
که شما را از بهر مصطفی صلی الله علیه وسلم دوست دارند و ایشان را از برای خدای
دوست دارند شیخ ابوالعباس اشقانی گوید که روزی بخانه آمدم سگی زرد دیدم
بجای من خفته بنداشتم که از محلتی خواهد بود در آمده ست قصد راندن وی
کردم بزیر دامن در آمد ناپدید شد ویرا کلمات عالی و خوارق عادات بسیار است
سنه وفاتش در نظر نیامده ولیکن معاصر شیخ ابوسعید ابوالخیر بوده ست رحمة الله علیه

وان بزرگترین افراد ان از جمیع خلایق ازادان ناظر بعین العین شیخ الوفضل
محمد بن الحسین قدس سره ویرا ابوالفضل ختلی گویند که وی منسوب بختلان است
و بعضی گویند ختلان بلاد یست بجمع شهر ها تا دیار بلخ و بروایتی قریه ست بشمل و تهای
خراسان نواحی دشت کرد که خراج در بغداد میدهد وی ازانجا بود و در بیت الجن
وفات کرد که دیهی ست بر سر عقبه نزدیک بدشتوم صاحب کشف المحجوب گوید
که ارادت من در طریقت بخدمت اوست عالم بود بعلم تفسیر و روایات و ایات

وکرامات وی بسیار است تا شصت سال بحکم عزلت بکوشها میگریخت ذام
خود را از میان خلق گم کرده بود بیشتر اوقات بکوهستان بودی و عمر بنکو یافته بود
امار سوم ولباس متصوفه ندا شتی و با اهل رسم شدید بود و من هرگز مهیب تر از وی
مردندیدم وی مرید ابوالحسن حصری بود که از طبقه خامسه است نام وی علی ابراهیم البصریست
اصل از بصره بود و در بغداد آمد مرید خواجه شبلی شد و را شیخ عراق گویند بعلم توحید
مخصوص بود در آن وقت هیچکس در توحید و تفرید چون وی سخن نگفتی و خواجه شبلی را
جز وی شاگردی نبود اگرچه سخن شبلی بسیار بود اما ابوالحسن حصری مرات شبلی
گرفته بود و شبلی گرفته بود و شبلی با وی گفتی که تو دیوانه مثل من میان من و تو الفتی
ازلی و مناسبتی است ذاتی ابوالحسن حصری عبد الله خفیف همتای یکدیگر بوده اند و با
ابو عمر قزوینی و ابوالحسن بال به معاصر بود صاحب کشف المحجوب گوید که شنیده ام
از شیخ ابوالفضل ختلی که گفت الدنیا یوم ولنا فیه صوم دنیا یکروز است و ما را در آن
وظیفه روزه ست هم وی گفته که وقتی بر دست شیخ ابوالفضل آب میریختم بخاطر من
گذشت که چون کارها بتقدیر و قسمت است چرا از آن انابتی پدید آن کنند آگر امید
کرامتی را گفت ای پسر دانستم آنچه اندیشیدی هر حکم را سببی است چون تضعا خواهد
که عوان بچه را تاج مملکت دهد اول او را تو به نصیب کند بخدمت پیری مشغول گرداند
تا بخدمت کرامت و بر سبب گردد و هم وی گفته که وقتی اولیا تضعا را
اجتماع بود در بادیه پیر من ابوالحسن حصری مرا نیز بهمراه خود برد [illegible]

برتختی می آمدند و پیرمن با ایشان التفات نمیکرد تا جوانی دیدم که آمد با نعلین کهنه
عصای شکسته و پای افزار شده و سر برهنه و اندام سوخته و نحیف و نزار گفتند خضری
قدس سره برجست پیش وی باز رفت و ویرا بدرجه بلند بنشاند من متعجب شدم
بعد ازان نجدست پیر رسیدم که آن که بود فرمود ولی است از اولیا رحمتها متابعت ولایت
نیست بلکه ولایت نبوت متابع اوست و بکرامات التفات ننماید سبحان الله
مرتبه افراد کامل چنین میباشد و آثار اولیای دیگری نشنامد خرصاحب حال کمالات و خوارق
عادات شیخ ابوالفضل محمد بن حسین الختلی اهل بصرت را همین قدر کافیست که پیر علی
خضری صاحب کشف المحجوب مرید و شست رحمة الله علیه

ذ آن سر حلقه اقطاب ان محرم از جمیع ابواب نمعشوق باوصاف معنوی

شیخ علی بن عثمان علی الجلابی الغزنوی قدس سره کنیت وی ابوالحسن است
و در ملک هندوستان ویرا پیر علی خضری گویند و این خضر قریه ست قریب غزنین
که آبای وی انجا توطن داشتند چنانکه بتقریب یاد او هنوز دران قریه هست چون
سلطان محمود سبکتگین هندوستان را مفتوح ساخت پیر علی خضری در لاهور تشریف
آورد و اعلام آن دیار را از برکت مقدم وی واضح شد چنانچه کمالات وی تا امروز
اظهر من الشمس است وی مرید شیخ ابوالفضل محمد بن حسین الختلی بود و وی مرید ابو
الحسین الخضری وی مرید خواجه شبلی وی مرید خواجه جنید بغدادیست قدس الله
ارواحهم الی اخر [illegible] نفحات گوید که وی عالم و عارف بود و بصحبت بسیار

از مشایخ کبار رسیده و صاحب کتاب کشف المحجوب است که از کتب معتبره و مشهوره در
فن و لطایف و حقایق بسیار دران کتاب جمع کرده است وی گفت که از شیخ ابو
ابو القاسم گرگانی رحمة الله علیه پرسیدم که درویش را کمترین چیزی چه باید تا اسم فقر را
سزاوار گردد گفت سه چیز باید و کم از سه چیز نشاید یکی باید که پاره راست بتواند دوخت
دیگر سخن راست بداند گفت و شنود و دیگری پاراست بر زمین تواند نشست و از درویشان
با من حاضر نبود نه که این سخن بگفت چون به منزل خود باز آمدم گفتیم بیائید تا هر کس را
درین سخن چیزی بگویم هر یک چیزی بگفتند چون نوبت بمن رسید گفتم پاره راست
دوختن آن بود که بقعر دوزند نه بر نیت چون رقعه بقعر دوزی اگر نا راست دوزی
راست باشد و اگر سخن راست آن باشد که بحال شنود نه بمنیت یعنی از روی تحقیق
باشد نه از روی تصور و بجهد وجد دران تصرف کند نه بهزل و بر زمین زدن آن باشد که بوجد بر زمین زند نه بلهو و این
سخن را بغنیه پیش آن بزرگ نقل کردند فرمود صواب گفت علی وهم گفته که وقتی بمهر
بودم بر سر قبر شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس سره تنها نشسته کبوتری دیدم سفید که بیامد
و در زیر قبه شد که بر کوران کند بودند چون بر خاستم و نگاه کردم در زیر قبه طبق شیخ
روز دوم همان بدیدم و روز سیوم نیز دیدم در تعجب آن فرو ماندم تا شبی شیخ
قدس سره را بخواب دیدم و آن واقعه بخدمت وی پرسیدم فرمود ندان کبوتر صفای
معامله منست که هر روز بمنادست در گور من می آید و هم وی گفته که خواجه احمد حماد

اسرخسی میبارز العباد وقت بود ومیرقی با من رفاقت داشت از روزگار وی
عجایب دیدم روزی ازوی پرسیدم که ابتدای توبه تو چگونه بود گفت
وقتی من از سرخس برآمده به بیابان درآمدم بر سر شتران ومیرقی انجا بودم
وپیوسته گرسنه میبودم ونصیب خویش بدیگری میدادم وبدین طایفه اعتقاد
صادق داشتم روزی شیری از بیابان برآمد واشتری ازان من بگشت
وبر سر بالای تلی بانگی بکرد هرچه دران بیشه سباع بودند از انواع بروی جمع
آمدند وی اشتر را از هم بدریدند وهیچ نخوردند وباز بر سر بالای تل شدند سباع جمله از
گرگ وشغال وروباه وماندشان درافتادند وسیر خوردند وباز گشتند انگاه
شیر بیامد که خبری بخورد روباهی از دور پیدا شد شیر باز گشت بر سر بالای تل ان روباه نیز
سیر خورد وبرفت پس شیر فرود آمد ولختی بخورد من از دور نظاره میکردم وقت
رفتن زبان فصیح مرا گفت یا احمد ایثار بر لقمه کار سگان بود وایثار مردان دین
چنان باشد چون من این برهان روشن بدیدم دست از جمیع شغلها بداشتم وخواجه
ادیب کمندی قدس سره نیز معاصر پیر علی خضری بود تا مدت بیست سال بر پای استاده
ماند جز تشهد نماز نشستی ازوی پرسیدند که چرا می نشستی گفت مرا نور درجه
آن نبست که اندر مشاهده بنشینم اورا وی پرسیدند که چرا پیر علی خضری مسافرت
بسیار کرده وجمیع بزرگان وقت را دیده وصحبتها داشته وریاضات
ومجاهدات بسیار کرده ایرا خوارق عادات وحکایات نیکو بیش از بشت

اخر وقت در لاهور رسیده و انجا وفات کرد چنانکه مرقدوی قبله حاجات آن دیار است

سنه وفاتش در تمامی یک کتاب کشف المحجوب نوشته دیدم که وفات شیخ علی هجویری

در سنه خمس وستین واربعمایه ۴۶۵ سنه در اول فتح هندوستان در زمان سلطنت سلطان

محمود غزنوی و پیش سلطان مسعود بن سلطان محمود و اقعست رحمة الله علیه

و آن سر حلقه ارباب ملامت ان از جمیع مرادات سلامت آن پاک تر از ملامتیان

بهشتی خواجه احمد برادر خواجه اسمعیل چشتی قدس سره صاحب نفحات گوید که این

احمد چشتی غیر ابو احمد ابدال است زیرا که وی متقدم بود شیخ الاسلام ویرا ندیده و غیر

خواجه احمد بن مودود است که وی متاخر بود شیخ الاسلام را ندیده شیخ الاسلام

گفت من هیچکس را ندیده ام قویتر در طریق ملامت تمامتر از احمد چشتی و چشتیان

همه چنان بودند از خلق بی باک و در باطن با مراد جهان و سه بار بسیر باد فیه

بود و باز گشته که از خود در ان اخلاص تمام ندیده بود همه احوال ایشان با خلاص

و ترک دیا بود و هیچگونه مستی روا نداشتندی در شرع تا بتهانی جه رسد و شیخ ما

بخارا رادیده بود و غیره او با اکثر مشایخ صحبت داشت شیخ الاسلام گوید که خواجه

احمد چشتی بزرگ بود و مرا تعظیم داشتی و حرمت که هیچکس را انچنان ندیدم

وی بزیارت خواجه ابو نصر طالقانی رفته بود از وی این بیت شنیدند

در یغا کت ندانستم همین پندا شتم دانم ازین پندار کونا کون درین دانش

پشیمانم شیخ الاسلام گفت من هیچکس ندیدم بدین روشت چون زور

احمد چشتی وی خدمت من کردی و مرا تعظیم تمام داشتی من در قندز مجلس
میکردم از مجلسیان من شخصی بود که با وی صحبت داشتی و سخنان من بخدمت
وی میگفتی پس وی فرمودی که این دانشمندی شما از کوی ماست تحقیقا دانند که اندر
سخن وی در سر من چیست یعنی آنکه مرا الآن حاصل شد و آن سخن مرا ما دیدیم پس وی
مرا دعوت کرد همه دنیای خود بر من باشید و بعد ازان در سر ما و برفت نیازان
شدیم و نیازان دیهی است از توابع هرات وی مرا انجا ببرد و سر کار ما ازانجا بود وی
وی گوید که ابو نصر سومنان که از یاران چشتی بود وی نیز صاحب فراست عظیم بود
و آنوقت که به نیازان شدم زمستان بود شصت و دو تن از مشایخ نواحی همه انجا
جمع آمده بودند تا چهل روز من سخن میگفتم ایشان را و فشای علم حقیقت اول ازانجا
بود هیچکس با من برابر نرفت و همه خداوندان ولایت و کرامت و فراست بودند
تا ایشان زنده بودند هیچ ترکمان بخراسان نیامد و هم شیخ الاسلام گوید که اگر ابو حفص
را بغاوردان میدیدند جامه خود از وی میکشیدند و من ویرا سید و بزرگ میدیدم
با کرامات ظاهر و فراست عظیم و دوستی از دوستان حق بود دوستان او پوشیده
باشند از غیر او تا دوستی نبود از دوستان او دوستان او را نشناسند کمالات و خوارق
عادات احمد چشتی بسیار است سنه وفاتش در نظر نیامده ولیکن معاصر و هم راز
و هم سلسله خواجه ابو یوسف چشتی بود رحمة الله علیه

ان علم علوم مطلق آنست که بوصال ملحق ان از حال رسیده بقطب بداری خواجه

ابو اسمعیل عبد الله بن ابی منصور محمد انصاری قدس سره القاب وی پیر هرات
شیخ الاسلام ست و هر جا در ین کتاب مطلق شیخ الاسلام واقع میشود مراد اوست
و را کمالات بسیار و خوارق عادات لاشمار ست صاحب نفحات گوید که وی
از فرزندان ابو منصور ست الانصاری بود و ست الانصاری پیر ابو ایوب انصاری ست
که صاحب رحل حضرت رسالت پناه بود یعنی در آن وقت که حضرت رسالت پناهی
از مکه هجرت نموده در مدینه آمد رخت مسافرت در منزل ابو ایوب انصاری فرود
آورد و ست انصاری در زمان خلافت امیر المومنین عثمان رضی الله عنه همراه
احنف بن قیس در سال سی و یکم از هجرت بجانب خراسان آمده بود و در هرات ساکن شد
شیخ الاسلام گفته که پدر من ابو منصور محمد بن علی الانصاری در بلخ نجد ست خواجه شریف
حمزه عقیلی میبوده ست وقتی زنی با شریف گفت که ابو منصور را بکو تا مرا در عقد
نکاح خود آرد پدرم گفت که من هرگز زن نکنم او را رد کرده ایشریف حمزه که پیر پدر
من بود فرمود که آخر تو زن خواهی کرد و ترا پسری آید و چه پسری یعنی چنان پسر
که وصف وی نتوان کرد پس پدرم بهرات آمده و زن خواست و من بزمین
آمدم خواجه شریف حمزه در بلخ گفته که ابو منصور را پسری آمد چنانچه من جامع مقامات

جامع مقامات شیخ الاسلام که
این کلمات از وی ست که همه
نیکیها در متن ایشان حاضر
صفت نتوان کرد از
غایت نیکوها

و هم شیخ الاسلام گفته که من بقندز زاده ام و انجا بزرگ شده ام و ولادت روز جمعه
بود در وقت غروب آفتاب بتاریخ دویم ماه شعبان سنه ست و تسعین و ثلثمایه
و هم وی گفته که من ربیعی ام در وقت بهار زاده ام و بهرات دوست میدارم

وافتاب بهفدهم درجه ثور بود که من زادم وهرگاه افتاب تا انجا برسد سال من تمام
دود وآن میانه بهار بود وقت کل وریاحین صاحب نفحات گوید که با نو عالیه زنی
باشکوه بوده در بوشنگ چون شیخ الاسلام متولد شد خضر علیه السلام باوی گفت
آن کودک را ببر در هرات که از مشرق تا مغرب از وی پر شود وهم با نو عالیه گفته که پسر من
یعنی خضر علیه السلام گفته است که در شهر شما بازاری زاده است هفت ساله نه پدر
داند که اوکیست ونه اوی چنان شود که در همه روی زمین کسی از وبهتر نود وشیخ
الاسلام گوید که چون من چهار ساله شدم مرا در دبیرستان بردند چون نه ساله شدم
اصلا نوشتم وشعر میگفتم چنانکه دیگران از من حدیثی آید وهم وی گفته مرا از شش هزار
شعر زبان تازی پیش است بروزن راست واز هفتاد هزار پیش اشعار عرب
یاد داشتم وهم وی گفته که حق تعالی مرا حفظی داده بود که هرچه زیر قلم من بگذشتی مرا حفظ
شدی وهم وی گفته که من سیصد هزار حدیث مصطفی صلی الله علیه وسلم یاد دارم
با هزار هزار اسناد وهم وی گفته که من از سیصد کس حدیث نوشته ام همه سنی بوده
اند وصاحب حدیث نه مبتدع ونه صاحب رای وبجکس را الزین میسر نشد وبسی
اسناد با می عالی بگذاشته ام ونه نوشته ام که مرد صاحب رای بود ویا از اهل
کلام وچرا چنین نکند که مذهب صوفیه اهل صفا با صاحب حدیث قریب تر
میباشد بخلاف دیگران وهم وی گفته که من در کمر من در تفسیر وتذکیر قرآن
شاگرد خواجه امام محمد عمار م ومن چهارده ساله بودم که خواجه یحیی قندزیانی گفت

که عبد الله انصاری را بنام زدارید که از وی بوی امامی می آید و هم وی گفته که خواجه
یحیی عمار شیبانی بسیار بزرگ بود شیخ ابو عبد الله خفیف را دیده بود و در سوم علم
در هراة وی آورده و آخر وقت امام یحیی بر منبر برآمد و گفت که چون مصطفی علیه
السلام بای درگشید خلفاء راشدین بجای وی بانهادند چون من بای درگشتم عبد الله
بجای من بنشیند همچنان شد که بعد از وی شیخ الاسلام مجلس میگفت الغرض
هیچ علوم ظاهر و باطن نبود که شیخ الاسلام آنرا نداند بعد ازان از جمیع احوالات گذشته
در مجاهدات این طایفه افتاد و خود را بنهایت مقام فنا رسانید که جمیع مشایخ وقت
منقاد وی شدند و با اکثر مشایخ صحبت داشته بود و فواید اخذ نموده چنانچه بعضی
مشایخ را در پیران خود شمرده است از انجمله یکی شیخ ابو عبد الله بطاقی که نام وی محمد بن
الفضل ابن محمد البطاقی السنجانی الهروی مرید موسی ابن عمران الجرقی عالم بود بعلوم ظاهر
و باطن شیخ الاسلام گفته که وی پیر و استاد منست هرگز هیچ بزرگ ندیده ام
با هیبت تر از بطاقی وی خداوند کرامات و ولایت و فراست بود مرا بتعظیم نگذاشت
وقتی مرا گفت سبحان الله عبد الله با منصور انچه نور است که خفتگی در دل تو نهاده پس
چون چهل سال بگذشت تا من بدانستم که آن نور چیست که وی در حق من گفته
بود و وفات ابو عبد الله بطاقی غره ماه صفر در سنه ست عشر و اربعمایه و اقتدا دیگر شیخ
ابو الحسن بشری سنجری رحمة الله علیه شیخ الاسلام گفت وی از پیران منست ازین
مشایخ که من دیدم سه تن بودند ابو الحسن خرقانی ابو عبد الله بطاقی و ابو الحسن بشری

وی بسیار مشایخ را دیده بود و فواید اخذ نموده شاگرد شیخ عبد الله خفیف بود و دیگر
خواجه ابو منصور محمد انصاری پدر شیخ الاسلام که مرید خواجه شریف حمزه عقیلی بود و خدمت
خواجه ابو المظفر ترمذی کرده شیخ الاسلام گوید من هفتاد و دو سال انواع علوم آموختم
و نوشتم و رنج بردم در اعتقاد اول انچه از پدر خود آموخته بودم و پدر من در من سری
داشت و در حق من خوابی دیده بود اما با من نمیگفت اما انیقدر میگفت هر روز
تغییر میکنم راست می آید شیخ الاسلام گفت پدر من مرا گفت جانور نگشتی این مذهب
ابدالست و وی از ابدال بود و هر که هیچ جانور را نیازارد فرشته را بیند و تمام
گفته که پدر من از سبب احوال که بعد از حاصل کردن زن و فرزند از وی رفته
بود تنکدلی اظهار میکرد روزی از دوکان برخاست و سجانک اللهم بگفت و دوات
از دوکان بداشت و در بلخ رفت پیش شریف حمزه عقیلی قدس سره و دیگر شیخ
احمد حاجی رحمه الله علما مروی بزرگ بود با شیخ ابو الحسن خضری و ابو الحسن تبریزی
صحبت داشته شیخ الاسلام گفته که وی از پیران منست و دیگر ابو سلمه باوردی قدس
سره مردی بابرکت بود و با شیخ ابو عبد الله رودباری و ابو یعقوب نهرجوری
صحبت داشته شیخ الاسلام گفته وی از پیران منست و دیگر شیخ ابو علی زرگر قدس
سره از بزرگان صوفیه بود و مرید شیخ ابو العباس قصاب شیخ الاسلام گوید که وی
از پیران منست و دیگر شیخ ابو نصر قیانی قدس سره مرد بزرگ بود و ابو الحسن خضری
را دیده شیخ الاسلام گفت وی نیز از پیران منست و دیگر شیخ اسمعیل دباس جرقی

قدس سره پیر و تضمیر محدث بود و شیخ مومن شیرازی را دیده و شیخ الاسلام گفته که وی
از پیران منست و دیگر شیخ محمد ابو حفص کوریتی قدس سره بزرگ بود صاحب وقت عظیم
شیخ الاسلام گوید وی از پیران منست دیگر شیخ عمود قدس سره گفت وی ابو اسحق
و نام احمد بن محمد بن محمد حمزة الصوفی شیخ ابو العباس نهاوندی و پیر اعمو لقب نهاده بود وی
خادم خراسان بوده است و بسی مشایخ کبار را خدمت کرده و از ایشان نوادرها
یافته شیخ الاسلام گفته که وی پیر ارشاد منست یعنی ادب و رسوم صوفیان از وی
اموختم و وی مرید من بعینی در حقایق اگرچه من شاگرد وی بودم در آداب و هم
شیخ الاسلام گوید که پیر محمد کشور ثابت بود و صادق و ریاضتها بسیار کردی صوم
وصال داشتی و وقتی بخدمت وی بودم وی روزه وصال داشته بود تا چهل روز
چیزی نخورده و گویند که بعد از هشتاد روز تمام کرد و گفت که تا صد روز هم ماندمرا
گفته بود که اگر برین بیائی در شرق و غرب جوتو نبود و هم شیخ الاسلام گفته
که من دو مرتبه بخدمت شیخ ابو سعید ابو الخیر رسیده ام وی دستار خود از سر فرو
گرفته و کلیم مصری خود بمن داده و شلغم جوشیده در دهان من نهاده چون بخدمت
پیر فتم برای من بپای خواستی تمام و مرا تعظیم داشتی که اندک کسی را داشتی شیخ الاسلام
گفته که دیدار مشایخ بزرگ نسبت است این طایفه را بهترین مرتبه که این قوم گویند
که فلان پیر را دیده و با فلان شیخ صحبت داشته بس دیدار مشایخ را غنیمت باید
گرفت که دیدار بیران اگر از دست شود آنرا باز نتوان یافت آنرا مدار که نبود

از انکه

از آنکه آن همیشه بنود و عرفات همیشه بود و هم وی گفته که مشایخ من در حدیث
و علم شرع بسیار ند اما پیر من در سیکار یعنی در تصوف و حقیقت خواجه ابوالحسن
خرقانی است قدس سره که نسبت وی در تصوف بسلطان العارفین خواجه بایزید
بسطامی میرسد شیخ الاسلام گفت اگر خرقانی را میدیدم حقیقت نمیدانستم وی پیر
منست یککلمه این بگفت اینک میخورد و می خسپد خبری دیگر است مرا بوی پس
ازین هیچ خبر نماند که علم حقیقت مرا دیده و دانسته شد هم وی گفته که عزیمت حج
الاسلام کردم تاری برفتم و قافله را دران سال بار نبود در وقت بازگشتن بخدمت
خرقانی رسیدم مرا دید و گفت در رائی ای من و ماشوک تو یعنی معشوق تو از دریا
آمدی از دریا آمدی از دریا آمدی جز الله تعالی کس نداند که ان چه بود که وی گفت از
غیب شیخ الاسلام گفت مرا از کرامات وی آن تمام بود که گفت از دریا آمدی
و از علم وی انکه گفت اینک میخورد و می خسپد خبری دیگر است پس چون این سخن
روی شنیدم خرقانی من بود م وی مرا بعظیم میداشت و در میان سخن میگفت
با من مناظره میکن یعنی از من خبرها به پرس که تو عالمی و من جاهلم وی گوید من
هیچکس را ندیده ام و نشنیده ام ازین دو تن بزرگتر خرقانی در خرقان و طاهر
هراة مردان خرقانی بمن گفتند که سی سالست بخدمت وی میباشم هرگز ندیدم که کسی
را چنین تعظیم کرده باشند چنانکه تر شیخ الاسلام گفت زیرا که مرا بوی
فرستاده بودند تا وقتی بخدمت وی عرض کردم که سوالی دارم فرمود به پرس ای من

وما شنوک تو از وی پنج سوال کردم سه بزبان ودو دل بدل همه را جواب فرمود هر دو دست
خود در ران گرفته بود و از ان پنجر و نعره میزد و آب چون جوی از چشم میرفت و با من
سخن میگفت الغرض شیخ الاسلام کار خود بخدمت وی تمام کرد کمالات و خوارق
عادات شیخ الاسلام خواجه عبد الله انصاری بنجد است که درین مختصر گنجد وی از
محتشمان این طایفه و از محبوبان حق بود وفاتش در سنه احدی وثمانین واربعمایه در زمان
سلطنت سلطان ملک شاه بن الب ارسلان سلجوقی که معاصره عبد الله القائم بامر الله بن
ذخیره بن قایم خلیفه بنی عباس بود واقعست ودر کازرگاه هرات مدفون گشت رحمه الله علیه
ذآن قبله حاجات خلایق آن کاشف اسرار رقایق ان متکلم بکلام الهامی قطب اولیا
شیخ احمد نامقی الجامی قدس سره کنیت وی ابو نصر ونامش احمد بن الحسین است
ولقب وی زنده پیل بود صاحب نفحات گوید که وی از فرزندان جریر بن عبد الله
بجلی است رضی الله عنه که در سال وفات حضرت رساله پناه ایمان اورده بود وی گفت
که مرا منع نکرد رسول خدا هیچ وجه از ملاقات خود از ان زمانکه مسلمان شدم ونه دیدم کرا
تبسم کرد در روی من وی بسیار بلند قامت وصاحب جمال بود امیر المومنین علی
کرم الله وجهه از غایت حسن وجمال وی را یوسف این امت نام نهاده وی بتاریخ
احدی وخمسین هجری در ایام سلطنت معاویه بن ابی سفیان وفات یافت
رحمه الله علیه ودر مقامات شیخ احمد جامی قدس سره می آرد که شیخ فی الحقیقه ابو الحسن بود و
ارشاد از روحانیت امام علی بن موسی الرضا یافته رحمه الله علیه واکثر اوقات از فضیلت

شوق مقابله روضه امام علی رضا استاده ابیات بطریق مناجات میخواند از آنجمله
یک بیت اینست ـ من غلام قنبرم قنبر غلام حیدرست ـ من غلامت را غلامم
یا علی موسی رضا ـ وهم در مقامات شیخ گوید که پیر ارشاد وی روحانیت امام علی رضا
وپیر صحبت وی شیخ ابو طاهر کردویه پیر خرقه وی شیخ ابو سعید ابو الخیر بود قدس سره وشیخ
احمد جامی از بی نظیران زمان بود احوال وخوارق عادات که از وی شد هیچ یکی
از خلیفه ظاهر نشد وی یگانه روزگار بود که همتا نداشت وتمامی احوال شیخ قدس سره
از آغاز تا انجام مفصل جامع مقامات نوشته است وصاحب نفحات نیز اکثر کمالات
وی ذکر کرده است ولیکن درین مختصر گنجایش آن ندارد وبتبرکا مجملی ازان ذکر کرده
میشود شیخ احمد جامی قدس سره امی بود وشراب خوار حق سبحانه وتعالی بی سبب غیری
ویرا بکرم خود هدایت کرد وبخود کشید در سنه بیست ودو سالگی توفیق توبه عطا فرمود
پس وی از صحبت حریفان جدا شد وخمهای شراب بشکست واهل عیال ودیگر اهل
حقوق را بخدا سپرد واز جمیع مرادات صوری ومعنوی آزاد شده از موضع نامق که از
توابع جام است برآمد ودرمیان کوه عزلت اختیار کرد وانواع عبادت وریاضات
ومجاهدات پیش گرفت ومدة هژده سال بکسب کمالات اتصافی دران کوه جهد نمود چون
بعد از هژده سال کاروی بنهایت مقام رسید وفنا در توحید حاصل کرد در سن چهل سالگی
ویرا بهدایت خلق فرستادند وباب علم لدنی بروی گشاده گشت زیاده از سیصد تا
کافر در علم توحید ومعرفت وعلم سر وحکمت وروش طریقت واسرار حقیقت تصنیف کرده

که هیچ عالم و حکیم بران اعتراض نکرده است و نتوانست کرد و این تصنیفات همه با یات
قرآن و اخبار رسول علیه السلام مقید و مویدست حضرت شیخ قدس سره در کتاب سراج
السایرین اورده است که بیست و دو ساله بودم که حق عز شانه مرا بلطف و کرم خود توبه
کرامت کرد و چهل ساله بودم که مرا میان خلق فرستاد و اکنون شصت و دو ساله ام این
کتاب بفرمان او جمع میکنم تا این غایت صد و هشتاد هزار مرد بردست من توبه یافته
بعد ازان بسیار سال زنده ماندست شیخ ظهیر الدین عیسی که یکی از فرزندان شیخ است
در کتاب رموز الحقایق اورده که تا آخر عمر بر دست پدرم شیخ احمد قدس الله سره و
ششصد هزار کس توبه کرده اند و از راه معصیت بطریق طاعت باز آمده و شیخ ابو
سعید ابو الخیر قدس سره خرقه بود که دران طاعت کردی و چنین گویند که آن خرقه از
ابو بکر صدیق رضی الله عنه میراث مانده بود مشایخ را تا نوبت بشیخ ابو سعید رسید و در خلافة
للقامات شیخ اورده است که آن خرقه از علی مرتضی است کرم الله وجهه به ترتیب سلسله
مشایخ چهاردهم واسطه بشیخ ابو سعید رسیده بود و پیرانمودند که آن خرقه را با حمد نسیم کن
وی بفرزند خود وصیت کرد که بعد از وفات من بچندین سال جوانی نوخط بلند بالا بچشم
شهلا احمد نام از در خانه تو در آید و تو در میان یاران نشسته باشی بجای من زینهار خرقه
بوی تسلیم کن چون کار شیخ ابو سعید باخر رسید شیخ ابو طاهر را از روی آن بود که آن
تصرف ولایت که حضرت شیخ ابو سعید را بود بوی خواهد سپرد شیخ ابو سعید چشم باز کرد
و گفت ولایتی که شما هم میدارید بدیگری سپرند و علم شیخی با پیرانه زنند و کار

که ما را بود بوی تسلیم کردند کس ندانست که حال چیست تا آنکه بعد از چند سال از وفات
شیخ نشیبی شیخ ابو طاهر در خواب دید که شیخ ابو سعید با جمعی از یاران بتعجیل میرود ابو طاهر
پرسید که اینچه تعجیل است شیخ ابو سعید فرمود که تو نیز برو که قطب اولیا میرسد ابو طاهر خواست
که بر وی پیدا رشد دیگر روز شیخ ابو طاهر در خانقاه نشسته بود که جوانی با نضفت که شیخ ابو سعید
فرموده بود در آمد شیخ ابو طاهر در حال بدانست ویرا اعزاز بسیار کرد اما خانچه مقتضای
بشریت است اندیشناک شد که خرقه پدر را چون از دست وهم آنجوان گفت
خواجه در امانت خیانت روا نباشد ابو طاهر را وقت خوش شد برخاست و آن
خرقه را که شیخ ابو سعید بدست خود در سر شیخ نهاده بود تا آن روز آنجا بوده
بس بیاورد و بسر آنجوان فرو انداخت گویند که آن خرقه رایست و دو کس از مشایخ
پوشیده بودند و در آخر شیخ الاسلام احمد جامی حواله شد و بعد از آن هیچکس ندانست تا آن
خرقه کجا شد بزرگان گفته اند که چهل مرد ولی شدند که ارادت ایشان بشیخ ابو سعید
ابو الخیر بود قدس سره از آنجمله یکی شیخ الاسلام احمد جامی بود یکی خواجه عبد الله بست
و هر دو معروف و مشهور شدند در عالم و یکی ازین طایفه گفته که خواجه ابو علی را بر خاطرها
واقف کردند و به اظهار ان مامور نبود و شیخ احمد جامی را بر خاطرها واقف کردند و هم
بر خاطرها حاکم و به اظهار آن مامور بود از حضرت شیخ احمد جامی پرسیدند که مقامات مشایخ
شنیده ایم که الشان دیده از هیچکس مثل این حالاتی که از شما ظاهر میشود نشنیده ایم
فرمود که ما در وقف ریاضت هر ریاضت که دانستم که اولیا حقها کرده بودند بجا آوردیم

وبران فزودی نیز کردیم حقسبحانه تعالی بفضل وکرم خود هرچه پراکنده داده بایشان
یکبار باحمداد حضرت سلطان المشایخ از نیمقام گفته ۵ چندکوی نکته توحید را نبی ریاضت
نیست لذت بارها ۵ وهم شیخ احمد جامی گوید که در هر چهار صد سال چون احمد آشتیهی
پدید آید آثار عنایت ایزد تعالی در باب آن این باشد که همه خلق بیند هذا من فضل ربی
خواجه ابوالقاسم کردمرد بزرگ مالدار تاجر بود او را حادثه افتاد هرچه داشت یکلی از دست
برفت چون عیال بسیار داشت حال باضطرار رسید بخدمت مشایخ ومزارها
بزرگان استمداد همت میکرد روزی در مسجد نشسته بود بسیار نکدل پیری نورانی
باهیبت درآمد پرسید که چرا نکدل هستی قصه خود بگفت فرمود احمد بن الحسین را که درین
کوه است میشناسی گفتم آشنایی ویرینه منت گفت برخیز وبخدمت وی رو
که مرد صاحب کرامت است باشد که درد خود را ازوی درمان یابی روز دیگر
بخدمت حضرت شیخ احمد جامی رفت واحوال را بعرض وی رساند شیخ فرمود چند
روز است که خاطر من تبو سیک شده دانسته بودم که ترا کاری افتاده است خاطر جمدار
تعالی آسان کند شب در وقت مناجات بر حضرت تعالی عرض میدارم تا جواب
آید بامداد باز بخدمت شیخ رفتم فرمود تعالی کار تو راست آورد هر روز تر اوجه کفاف
خنبد باید گفت چهار دانگ گفت بران سنگ حواله کردند می ای ویبر خانچه بزرگی
گفته ۵ ابوالقاسم کردشد جویکبر مضطر بگشاد بر
کفافش به حجر هر روز چهار دانگ می ای ویبر بس وی

پاره زر دید از سنگ برون آمد برداشت و بخدمت شیخ احمد آمد گفت من پیر
شده ام و طفال خورد دارم چون من نمانم حال چگونه بود فرمود تا خیانت نکند هر
که از فرزندان تو اید بردارد گویند تا میقی فرزندان وی آن جهار دانگ میبرند
چون یکی ازان خیانت کرده و زیاده برداشت دیگر هرگز نیافت وقتی شیخ
احمد جامی را عزیمت هرات شد چون بموضع شکیبان رسید جمعی از اصحاب که همراه
بودند برسیدند که حضرت شیخ در هرات تشریف میبرد فرمود که اگر برند مشایخ ما
شهر هرات را بانچه انصاریان گفته اند چون خبر بجابرین شیخ الاسلام عبد الله انصاری
رسید گفت ما برویم و شیخ را بردوش کرده در شهر داریم پس فرمود تا محفه
شیخ الاسلام عبد الله انصاری را برون اوردند و در شهر منادی فرمود که کابر
و اشراف باستقبال شیخ احمد جامی برآیند چون بدیهی شکیبان رسیدند و بخدمت
شیخ درآمدند و نظر مبارک وی بر ایشان افتاد بر حال نماندند و حالتها عظیم پیدا آمد
روز دیگر محفه اوردند و استدعا کردند که شما را بردوش کرده در شهر بریم کرم کرده
در محفه بنشیند حضرت شیخ اجابت کرد و باز وی پیش محفه را شیخ جابرین عبد الله
و قاضی ابو الفضل یحیی برگرفتند و دو باز وی پس محفه را امام ظهیر الدین و امام
فخر الدین علی برگرفتند و روان شدند بعد از ساعتی شیخ فرمود که محفه را نهید تا
سخن بگویم پس فرمود
یی دانید که ارادت فرمان برداریست همه گفتند بلی
فرمود چون چنین است شما سوار شوید تا دیگران محفه بردارند تا هر کسی را نصیبی

باشد اکابر بسوار شدند و یکران محفه بر داشتند چون بشهر در آمدند در خانقاه شیخ الاسلام
خواجه عبد الله انصاری نزول فرمود و در شهر هرات مردی بود شیخ عبد الله زاهر
مدة سی سال روزه وصال داشته و بوصال نرسیده مشهور و معروف بود و صاحب
قبول و یکی از خواجگان فرزند خود را از راه ارادت بحکم وی کرده بود دوازده سال
در خانه وی بگذرانده چون خبر مقدم شیخ احمد جامی شنید قصد خدمت وی کرد آن
ضعیفه گفت اگر از راه امتحان میروی هرگز مرو که مرد باکرامت است گفت توجه دانی
چون نجدمت شیخ در آمد فرمود که چون عزم سلام کردی میدانی که آنحورت با تو چه
گفت فرمان خواهی برد زاهد گفت چون راست میگوئی چرا فرمان بنزدم شیخ
فرمود باز گرد و گذر بر کوی سنگین کن و بر دوکان محمد قصاب مرو و گوشت سینه
وقدری دوشاب و روغن از قبال ستان و بدست گیر و بخانه برو و بگوی تا از آن
گوشت قلیه سازند و از آن روغن و دوشاب شربتی کنند و با آن عورت افطار
کن و آنچه درین دوازده سال بر تو واجب بوده ست بجای آر و بجمام رو و غسل بر آر هم
در ساعت آنچه درین سال طالب آن بودی و نیافتی اگر تراحاصل نیاید بیا و دامن
احمد بگیر چون شیخ این بگفت زاهد در خاطر اندیشید که دیگر همه میشود اما باز زن
بگرچه بطول تو انم کرد درین سی سال در خود اصلا قوت ندیده ام شیخ در یافت
فرمود برو که سهل باشد مترس اگر حاجت افتد از احمد خواه زاهد رفت
و آنچه شیخ فرموده بود بجای آورد چون خاست که باز زن نبا[illegible] در قوت

آن ندید از حضرت شیخ استمداد کرد شیخ در میان جمع نشسته بود تبسم کرده گفت یا
زاهد در کار باش و مترس که راست آید زاهد را مقصود بحصول پیوست و روی بحمام نهاد و غسل
تمام کرد و در ساعت هر چه در ان چهار دیوار شهر بود تمام بروی کشف شد چون بخدمت
شیخ آمد فرمود که احمد راجه گناه چون همت تو پیش ازین چهار دیوار را شهر نبود اکر عوض
چهار دیوار شهر چهار دیوار دنیا بودی کشف شدی روزی حضرت شیخ از خانقاه شیخ
الاسلام بدعوت میرفتند خادم کفش راست کرد شیخ فرمود که ساعتی توقف باید
کرد کاری در پیش است بعد از ساعتی ترکمان با خاتون خود در آمد و پسری دوازده
ساله در غایت جمال اما بد و چشم نابینا بیاورد و گفت ای شیخ ما را حضرت حقتعالی
مال و نعمت بسیار داده است و فرزند غیر ازین نداریم و این را در اطراف عالم کردانیدیم
هر جا نیز یکی و مزاری و طبیبی شنیدیم انجا بردیم هیچ سود نکرد الحال امیدوارم که
حقتعالی از توجه انفاس متبرکه تو روشنائی چشم این باز دهد شیخ فرمود عجب کاری
که مرده را زنده کردن و نابینا را بینا کردانیدن و ابرص را علاج نمودن معجزه عیسی
علیه السلام است احمد چه باشد پیش بزرگی خاست و روان شد آنمرد و زن خود را در میان
سر در زمین زدن گرفتند چون شیخ بمیان دالان رسیده حالتی عظیم بروی ظاهر
شد و بر زبان وی گذشت که ما سکنم ما سکنم چند کس از ائمه حاضر بودند ندانستند
پس حضرت شیخ باطاق در آمد و بر کناره صفه بنشست و فرمود که تا آن
کودک را پیش من آرند و است ابهام را بر دو چشم کودک نهاد و بکشید و گفت انظر

باذن الله عزوجل کودک درحال بهر دو چشم بینا گشت بعد ازان جمعی از ایمه سوال
کردند اول بزبان شما رفت که این معجزه عیسی ست علیه السلام و بار دویم فرمودید
که ما میکنیم ما میکنیم دو سخن بهم چون راست آید شیخ فرمود انکه اول گفته شد سخن احمد بود
اما چون بدالان رسیدیم سبر ما فرو داوندکه احمد ناشش مرده را عیسی زنده میکرد و آن
ما میکنیم و نا بینا را عیسی بینا میساخت آن ما میکنیم بانگ بر من زدند و گفتند باز
گرد که ما روشنای چشم ان کودک را در نفس تو نهاده ایم اینحدیث بر دل چندان زور
آورد که بزبان برون آمد پس آنقول و فعل همه از حق بود اما بر دست و نفس احمد ظاهر
شد کمالات و خوارق عادات وی نه چندانست که درین مختصر گنجد و حضرت
شیخ را احتمال از هفت زن جهل و دو فرزند داده بود سی و نه پسر و سه دختر و بعد از
وفات وی چهارده پسر و سه دختر باقی مانده بودند این چهارده پسر همه عالم و عامل
و کامل و صاحب تصنیف و صاحب کرامات و صاحب ولایت و مقتدای و پیشوای
خلق بودند ولادت حضرت شیخ احمد جامی زنده فیل قدس سره در سنه احدی و اربعین
و اربعمایه بوده است و وفاتش در سنه ست و ثلاثین و خمسمایه در زمان سلطنت سلطان
غیاث الدین سنجری بن ملک شاه سلجوقی واقعشد و مدة حیاتش نود و شش بود
رحمة الله علیه ۵ کی بود خود زخود جدا مانده ۵ من و تو رفته و خدا مانده ۵

طبع

جهار دهم در ذکر خواجه قطب الدین مودود چشتی و ذکر احمد [illegible] مودود چشتی و عمره
ذ آن سر حلقه مشایخ کبار ان پیشوای اولیا نامدار آنموصوف بصفت حضرت و دود و قطب [illegible]

خواجه قطب الدین

خواجه قطب الدین مودود قدس سره بن ابو یوسف چشتی ویرا شانی عظیم
و مقاماتی عالی بود و جمیع مشایخ وقت بر کمالات علم صوری و معنوی وی مقر
بودند در تربیت مریدان بی نظیر زمان بود وی خرقه ارادت از دست پدر
خود خواجه ناصر الدین ابو یوسف چشتی پوشیده کمالات و خوارق عادات
وی نه چندانست که درین مختصر گنجد صاحب نفحات گوید که وی در سن هفت
سالگی تمام قرآن را حفظ کرده بود و بتحصیل علم اشتغال میداشت چون بن بیست
سالگی رسید والد بزرگوار وی خواجه ابو یوسف چشتی بدار البقا رحلت فرمود
ویرا بجای خود بنشاند او بخصایل حمیده موصوف بود و بافعال پسندیده معروف
مردم آن ولایت همه در مقام اعتقاد و صحبت انقیاد ارادت وی بودند و توفیق
شرف صحبت و دولت تربیت شیخ احمد جامی رحمة الله علیه نیز یافته بود در آنوقت
که حضرت شیخ از ولایت جام بهراة تشریف آورد جمیع خلایق خواص و عوام بشاهده
کرامات و خوارق عادات مرید و معتقد وی شدند و انیقصد در اطراف آن ولایت
انتشار یافت و از نواحی هرات متوجه بزیارت مزار متبرکه چشت شد در آن
اثنا خبر رسید که خواجه مودود چشتی مریدان بسیار جمع کرده می آید که تا حضرت شیخ را
از ولایت بیرون کند اصحاب آنرا پوشیده میداشتند وی از همه بهتر میدانست
چون سفره بشیخ آوردند فرموده ساعتی توقف کنید که رسولان در راه اند
بعد ساعتی که از دست آن جماعت رسیدند خادم سفره حاضر ساخت بعد از طعام

حضرت شیخ گفت که شما می گویید یا من بگویم که شما بچه کار آمدید ایشان گفتند که
حضرت شیخ میفرمایید پس آغاز کرد که خواجه زاهد بود و شما را فرستاده که احمد را
بگویید که بولایت ما بچه کار آمده بسلامت باز گردد وگرنه چنانکه باید گردانید ترا باز گردانم
رسولان تصدیق کردند بعد ازان فرمود اگر مراد از ولایت این دیهاست رعایای
سلطان سنجر اند پس شیخ شیوخ سنجر باشد اگر مراد از ولایت آنست که من میدانم و ایشان
خداوند عزوجل میدانند فردا با ایشان خواهم نمود که کار ولایت چیست و چونست
الغرض در میان هر دو بزرگ این قسم گفت شنید بسیار واقع شد و مریدان خواجه بود و
چشتیه ناواقفیها بسیار کرده بودند ولیکن آخر خواجه بود و چشتی حقیقت کار را
فهمیده از راه اخلاص و اعتقاد بخدمت حضرت شیخ در آمد و رضامندی ساخت چنانکه
مفصل این ماجرا در نفحات ذکر افتاده است و فقیر مجمل مقصد میگردد حاصل کلام انکه شیخ
احمد جامی قدس سره مامور بود که نعمتی در حق خواجه بود و چشتی ایثار نماید و طبیعت خواجه
اول بجانب دیگر رفته بود آخر چون انمعنی را فهمید بخدمت حضرت شیخ آمده عذر
تقصیرات خواست حضرت شیخ عفو فرموده گفت انبردم را رخصت کن که دو خدمتگار
همراه خود نگاه دارد سه روز توقف کن چنان کرد پیش شیخ آمد و گفت چنانکه گفته
بودید کردم دیگر چه میفرمائید شیخ فرمود اول مقصد ریاضت و سنه و بره و علم بیاموز گفت قبول
کردم جرا که خواجه ابو یوسف چشتی نیز در آخر حیات [illegible] کرده بود باز
خواجه بود و گفت دیگر چه میفرمائید شیخ فرمود که چون از تحصیل فارغ شوی [illegible]

خاندان

خاندان خود کن که اباً و اجداد تو بزرگ بودند و صاحب کرامت خواجه بود و
گفت چون مرا احیای خاندان میفرمائید شما بروجه تبرکا و تیمنا مرا اجلاس فرمائید
حضرت شیخ فرمود شیرازی چون بشیراز آمد دست خواجه را گرفت و بر کنار چهار
بالش بنشاند و سه بار گفت بشرط علم پس سه روز دیگر در خدمت شیخ بود و فوایدها
بسیار گرفت و نعمتها یافت بعد ازان باندک فرصتی بتحصیل علوم و تکمیل معارف
بجانب بلخ و بخارا تشریف برد و مدة چهار سال بقدر وسع امکان دران باب اجتهاد
نمود و از صفاء باطن در جمیع علوم صوری و معنوی کامل و مکمل گشت چنانکه در ان
دیار هر جا ازوی ایات غریبه و کرامات عجیبه که تفصیل آن بتطویل می انجامد ظاهر شد
بعد ازان بجانب خجند مراجعت فرمود به تربیت مریدان و مستفیدان مشغول شد
و از اطراف طالبان روی ارادت بخدمت وی آوردند و بمقامات عالی
رسیدند یکی از انجمله شاه سنجان لقب که نام وی رکن الدین محمود است و ازدیه
سنجان خواف بود شرف صحبت خواجه دریافته است و چند مدة در خجند اقامت
نموده و گویند که در مدة اقامت هرگز در خجند نقض طهارت نکرد و چون خواستی
طهارت کند سوار شدی و از خجند بیرون آمدی و دور رفتی و طهارت ساختی و مراجعت
نمودی و میگفتی که مزار خجند منزل مبارک و مقام متبرکست روا نباشد
که آنجا بی ادبی کنم و پیر ما خواجه سنجان میگفت خواجه محمود در خجند
شاه لقب نهادی همیشه بآن مینازید و مفاخرت میکرد و وفات شاه سنجان

در سنه سبع وتسعین وخمسمایه واقع شد در سیر الاولیا مینویسد که وقتی نذر کرده از
طرف بدخشان بخدمت خواجه مودود آمد درخواست ارادة وکلاه کرد خواجه
از نور باطن دریافت که او قابل این کار نیست آخر جمیع اصحاب شفاعت کرده اورا
کلاه دهانیدند ولیکن خواجه گفت ای جوان این کلاه نیک بشرایط نگاه دار والا نه
خواهی دید چون او به بدخشان رفت آن سخن فراموش کرد وبلذتهای نفسانی
گرفتار شد این خبر بخدمت خواجه رسید فرمود چرا آن کلاه کار او نمیکرد بعد از چند
روز اورا بانهایی بگرفتند وچشمهای جهان بین اورا کشیدند خواجه بزرگ معین الحق
والدین قدس سره در دلیل العارفین میفرماید که حقتعالی کرد بر کرد این دنیا کوه قاف
آفریده است وآن کوه از زمرد سبز است وگنبودی آسمان دنیا از فروغ آن کوه
ویکفرشته قدقاین نام بر سر آن کوه گماشته است وطنابهای کوههای این زمین بدست
او داده که هر قسم ما مور میشود می جنباند هر گاه که او رگهای زمین در کشد چشمها خشک
شود ونباتات نروید وان زلزله که می آید از حرکت جنباندن اوست فراخی
وتنگی زمین بتصرف او گماشته اند وپس کوه قاف چهل جهان است ودریای اینجهان
آفریده است وهر جهانی ازان جهار صد قسم است وهر قسمی تنها جهار چندان ذرات
ودران جهانها که پس کوه قاف اند هیچ ظلمت نیست وهر گز آنجا شب نباشد وزمین
آن از زر است وساکنان آن همه عالم ارواح وفرشته اند پس انجا نه آدم است
ونه ابلیس ونه بهشت ونه دوزخ پس این چهل جهان حجاب است واز پس این حجابها

کس نداند مگر حضرتی بعد ازان فرمود که آن کوه را در میان دو شاخ کاو نهاده اند و بزیر
کاو سی هزار سال راه است حمد و ثنا استاده مر حق تعالی را میگوید و حق تعالی یکمار
آفریده است و دوزخ را در دهان مار نهاده است آن مار در زیر هفتم طبقه زمین میباشد
و هم خواجه بزرگ میفرماید که خواجه عثمان هارونی قدس سره قسم راند که دران روز
که این حکایات از زبان خواجه قطب الدین مودود چشتی شنیدم خدمت میخواجه
سر در مراقبه کرد و درویشی بخدمت حاضر بود هر دو از خرقه ناپیدا شدند و بعد از ساعتی
باز بجای خود آمدند پس اندرویش گفت مرا شکی در دل پدید آمده بود که خواجه میفرمود
این زمان نزدیک کوه قاف بودیم و جهل جهان و غیره که خواجه حکایت فرموده
بود همه را بمن نمودند پس خواجه بزرگ میفرماید که درویش را قوت چنین باید هر که در
کلام اولیا شکی آرد آنرا نباید و از قوت کرامت بلزم سازد و حکایت کوه قاف
همین قسم در تکمله حضرت میر سید محی الدین عبد القادر جیلی قدس سره در حکایت
جهل و چهارم فی مناقب شیخ ابو محمد بن عبد الله بصری رحمة الله علیه نیز نوشته است
در طبقه بانزدهم ذکر خواهد افتاد مقصود از هر دو حکایت بیان عالم برزخ است که همان
آن عالم مثال است نیز گویند در سیر الاولیا می آرد که چون خواجه قطب الدین مودود چشتی
را رحمت مزاحم شد و وقت نماز رسید مردی با هیبت بیامد و حریر پاره بشته
بدست خواجه نمود خواجه مطالعه نموده حریر پاره را بر چشم مبارک خود نهاد
و جان بشاهد حق تسلیم کرد بعد از تجهیز و تکفین خواستند که جنازه خواجه بردارند هیچ نوع

نشد مردم متحیر بودند که آواز صعب برآمد همه دور رفتند از زمان مروان غیب پیامدند
و نماز جنازه خواجه گذاردند بعد از ان خلق نماز ادا نموده بعد از ان جنازه خواجه در هوا شد
و میرفت و مردم دنبال میرفتند تا بموضعی که خضر علیه السلام قبول کرده بود انجا فرود
آمد آنین کرامت خواجه چندان کفاران دیار دران روز مسلمان شدند و وفاتش در سنه
سبع و عشرین و خمسمایه در زمان سلطنت سلطان معزالدین سنجری سلطان ملکشاه بن سلطان
الب ارسلان برادر زاده طغرل بیک سلجوقی واقع شد و در جوار آبائی بزرگوارش مدفون گشت رحمة الله علیه

و آن محبوب خاص حضرت مصطفی آن گنجینه صدق و صفا و کان سخا ان پاک از زیبا و دیشته
احمد بن مودود بن یوسف چشتی قدس سره صاحب نفحات گوید که وی بسیار
بزرگ بود و بعد از پدر بزرگوار خود خواجه قطب الدین مودود چشتی بمقام وی نشسته
و مقبول همه طوایف بود و بر کافه انام شفقتی عام و مروتی تمام داشته است وی
شبی حضرت رسالت پناه علیه السلام را در واقعه دید آنحضرت فرمودند ای احمد
اگر تو مشتاق ما نیستی ما مشتاق توایم چون بامداد شد سه یار موافق اختیار کرد و متوجه
دار خنبا نگذکس و پرسان شد بزیارت حرمین شریفین زادهما الله تعالی تشریفا و تکریما
متوجه شد چون اقامت ارکان و شرایط حج بجا آورد بحرم محترم مدینه
شریفه مصطفویه توجه نموده و مدت شش ماه مجاورت کرد و گویند که مداومت و مواظبت
وی بر مجاورت آن حرم خاوند از اکران آمد حواسته که بر ابر نخانند که مداومت
از روضه شریفه آواز برآمد خانچه حاضران شنیدند که در امر جایید که از جمله مشایخ است

وبعد از مراجعت از مدینه در بغداد رسید و در خانقاه شیخ شهاب الدین سهروردی
فرود آمد شیخ ویرا تعظیم و احترام بسیار کرد خلیفه بغداد و نباز خوابی که دیده بود او را طلب
داشته و وظایف اکرام و احترام بجا آورد وی خلیفه را نصایح جایگیر و مواعظ دلپذیر
گفت و همه محل قبول افتاد چون فتوحی آوردند بجهة استمالت خاطر خلیفه مختصری برداشت
و چون بیرون آمد بر فقرا قسمت کرد و بجانب خراسان توجه نمود و کمالات و خوارق
عادات وی بسیار است و گویند که تا امروز سجادهٔ وی در رحبهٔ بجال خود است و در هر
طبقه یکی از اهل معنی از فرزندان وی ظهور مینماید و اینمعنی از جمله کمالات عجیبه خواجگان
چشت است که دیگر جا موجود نیست و شاهبازان این سلسله پاک که در تمام ملک هندوستان
بهر دیار شاهی میکنند پرتو ظاهر و اظهر من الشمس است و الحال که دوره اسم باطنست
و اکثر اهل احد مستورند و مردم ظاهر بین قحط الرجال میگویند با اینهمه سالکان این سلسله
معظم دستگیری گم کشتگان بادیه ضلالت میکنند فهم من فهم ولادت خواجه احمد
بن مسعود در چشتیه در سنه سبع و خمسمایه بود و وفاتش در سنه سبع و سبعین و خمسمایه
در زمان خلافت ابو العباس احمد بن مستنصر لقبش ناصر از خلفای بنی عباس که معاصر سلاطین سلاجقه

بود واقع شد رحمة الله علیه

ذکر آن پیر صاحب کرامت آنعاشق بسلامتان خورده جامی در دو صحبت واز
خضر شیخ الوطا کرد ن سره وی از مقتدای این قوم بود و اکثر اوقات با خضر
علیه السلام صحبت داشته صاحب نفحات گوید که شیخ احمد جام را بسجدت وی نوبت

تمام بوده است وی بخدمت وی میرفت شیخ احمد جامی گفته که روزی نفس من از من
زردالو خواست باوی گفتم که یکسال تمام روزه دار تا ترا زردالو دهم قبول کرد چون سال تمام
شد نفس گفت عهد را وفا کن بس رفتم نزدیک درختی که از بسیاری ثمر خمیده بود
دیدم که شغال زردالو خورده بود همچنان درست افکنده برداشتم و پاک میکردم که دیرا
بدهم بس فریاد برآورد که با تو عهد میکنم که بعد ازین از تو هیچ آرزو نخواهم اما این بمن
گفتم راست آمد اکنون زردالو جدا از درخت باز کردم و قتای جند بخوردم و قتای جند
در آستین نهادم و بخدمت شیخ ابو طاهر کردم که پیر صحبت من بود رفتم و در پیش او
نهادم او سایغی دران نگریست پس گفت ای احمد مارا از زردالوی وقف آورده گفتم
یا شیخ وقف نیست از درخت ملک خود بدست خود باز کردم گفت احسنت زردالوی
وقف می آری و بملک تبرعی ما را تا بندی ما را تا بنای بیستی من ادب کوش داشتم
و خاموش استادم و باطن با حق سبحانه و تعالی مناجات میکردم الهی تو میدانی
انچنان بروی کشف کردان بعد از سیاعتی پیر خود را فرمود که برو کوسفندی از رمه بیار و
بکش و بکوی تا شوربا بار نند که احمد را صفرا گرسنگی بر سر دماغ زده است نمیداند
که چه میکند و چه میکوید من خاموش میبودم چون طعام آوردند بدل من درداد نم
که گوشت و شوربا مخور م شیخ ابو طاهر گفت چرا نمیخوری گفتم این بسنده ست الحاح
کرد که راست بکوی آنچه بدل من داده بودند گفتم پیر راه صدق احوال گوشت پیدا
گفت رمه دور رفته بود از فلان قصاب گرفته ام قصاب را طلب کردند گفت ان گوشت

یکینمه شحنه بردو

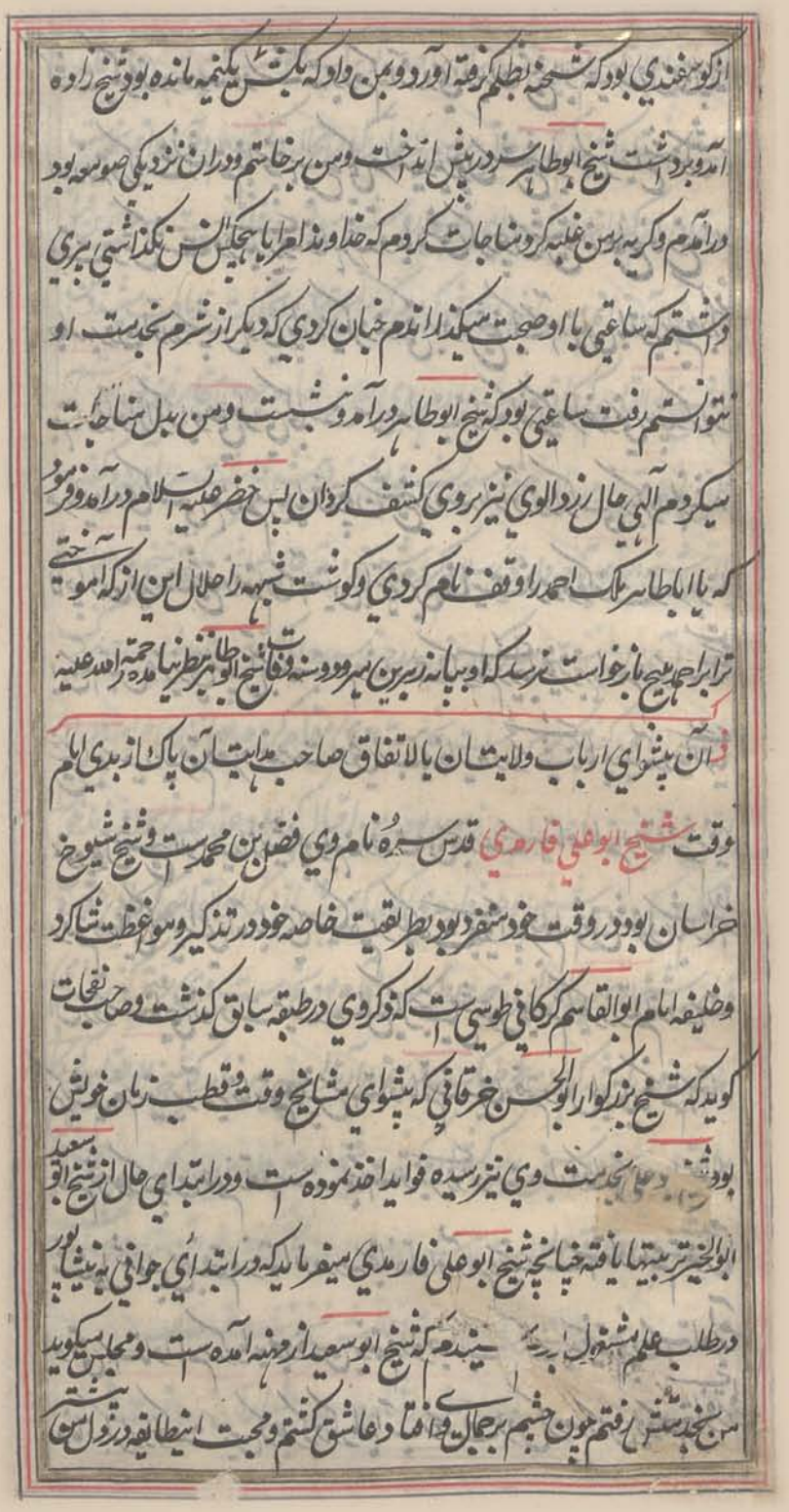

از کوسفندی بود که شحنه ظالم گرفته آورد و بمن داد که یکتن یکنیمه مانده بود تیغ زاده
آمد و برداشت شیخ ابوطاهر سر در پیش انداخت و من برخاستم و دران نزدیکی صومعه بود
درآمدم و گریه بر من غلبه کرد و مناجات کردم که خداوندا مرا با هیچکس انس مکذاشتی بهتری
داشتم که ساعتی با او صحبت میکذاردم خبان کردی که دیگر از شرم نخدمت او
نتوانستم رفت ساعتی بود که شیخ ابوطاهر درآمد و نشست و من بدل مناجات
میکردم الهی حال زردالوی نیز بروی کشف کردان پس خضر علیه السلام درآمد و فرمود
که یا اباطاهر ملک احمد را وقف نام کردی و کوشت شبهه را حلال این از کجا آموختی
تا بر اهیم میخ ما بر خواست نرسد که او بیانه زبرین بهر و دوسه وقت شیخ ابوطاهر نظر نیامده رحمة الله علیه
و آن پیشوای ارباب ولایتان بالاتفاق صاحب هدایتان آن پاک از بدی ایام
وقت شیخ ابوعلی فارمدی قدس سره نام وی فضل بن محمد ست و شیخ شیوخ
خراسان بود در وقت خود منفرد بود بطریقت خاصه خود در تذکیر و موعظت نظیر نداشت
و خلیفه امام ابوالقاسم کرکانی طوسی ست که ذکر وی در طبقه سابق کذشت و صاحب نفحات
کوید که شیخ بزرکوار ابوالحسن خرقانی که پیشوای مشایخ وقت و قطب زمان خویش
بود دعا بخدمت وی نیز رسیده فواید اخذ نموده ست و در ابتدای حال از شیخ ابوسعید
ابوالخیر تربیتها یافته چنانچه شیخ ابوعلی فارمدی میفرماید که در ابتدای جوانی به نیشابور
در طلب علم مشغول بودم شنیدم که شیخ ابوسعید از مهنه آمده ست و مجلس میکوید
من نخدمتش رفتم چون چشم بر جمال وی افتاد عاشق کشتم و محبت او بطریقه در دل من بیشتر

گشت یکروز در مدرسه خود نشسته بودم که از روی دیدن شیخ ابوسعید در دل من پدید
آمد رفته در گوشه نشستم چنانچه هیچ یکی مرا نمیدید چون شیخ ابوسعید بسماع مشغول شد
وقت خوش گشت و وجد بروی ظاهر شد و جامه شق کرد چون شیخ از سماع فارغ شد
جامه برون آورد پیش وی پاره میکردند و هر یکی برند من شیخ یک آستین باتریز بهم جدا کرد
بنهاد و آواز داد که ابو علی طوسی کجاست من جواب ندادم گفتم که مرا خود نمی پسندد مگر از
مریدان وی کسی همنام من باشد چون شیخ دو سه بار آواز داد کسی دیگر ظاهر نشد
لاجار من بخدمت شیخ رفتم آن آستین باتریز من عنایت فرمود و گفت تو مرا چون
این آستین و تریزی پس آنجامه بستدم و خدمت کردم و دعای غریز بنهادم و بیوسته بخدمت
شیخ ابوسعید میرفتم و مرا در خدمت وی بسیار فایده و روشنائی ناپدید آمد و حالتهای روی
نمود چون شیخ ابوسعید از نیشاپور بمهنه رفت من بخدمت استاد امام ابوالقاسم قشیری
رفتم و حالتی که پیدا می آمد با وی میگفتم او میگفت بدو ای پسر بعلم اموختن مشغول باش و هر روز
آن روشنائی زیادت میشد سه سال دیگر بتحصیل مشغول بودم تا یکروز از قلم از دوات
برگشتیدم سفید برآمد برخاستم و پیش استاد امام قشیری رفتم و حال با وی بگفتم استاد
امام فرمود که چون علم از تو دست بدارد علم از تو دست بدارد کار را باش و بمعامله
مشغول شو پس برفتم و رخت ها از مدرسه بخانقاه آوردم و بخدمت استاد امام مشغول شدم
وقتی استاد امام در کرمابه بود و من برفتم و دلو جدید در کرمابه ریختیم چون استاد درآمد
و نماز بگزارد و گفت این که بود که در کرمابه آب ریخت عرض کردم که من بودم استاد فرمود

ابو یزید

۲۳۰

ابو علی برحمه ابو القاسم درین هفتاد سال بیافت تو بیک دلو آب یافتی پس مدتی مجاهدت
بخدمت استاد کشیدم یکروز حالتی بر من پدید آمد که در آنحالت نمی شدم و آن واقعه بخدمت
استاد امام گذرانیدم فرمود ای ابو علی روش من ازین فراتر نیست هرچه ازین فراتر
بود و راه فرا آن ندانم من با خود اندیشه کردم که مرا تربیتی باید و آنحالت زیادت میشد و من
نام شیخ ابو القاسم گرکانی نشنیده بودم روی بطوس نهادم چون بنیشابور رسیدم شیخ ابو القاسم
گرکانی با جماعتی از مریدان خود در مسجد نشسته بود و سر در پیش داشت سر برآورد و گفت
بیا ای شیخ ابو علی تا چه داری سلام کردم بنشستم واقعه حال خویش بگفتم شیخ ابو القاسم
گفت آری الله بست مبارکباد هنوز بدرجه نرسیده اما اگر تربیت یابی بدرجه برسی
برسیی با خود گفتم که پیر من نیست بخدمت وی مقام کردم بود ازان مراقبه دراز
با نواع ریاضت و مجاهدات فرموده بود بر من اقبال کرد و عقد مجلس فرمود فرزند خویش
را بحکم من کرد و هم شیخ ابو علی فارمدی گوید که پیش ازانکه ابو القاسم گرکانی عقد مجلس
فرماید شیخ ابو سعید ابو الخیر از جهنه بطوس آمده بود بخدمت وی رفتم گفت ای
ابو علی زود باشد که چون طوطیک در سخن آرند لبیی بر نیامد که شیخ ابو القاسم گرکانی
مراعات عقد مجلس فرمود و سخن بر من گشاده گشت شیخ ابو علی فارمدی از کلمات عالی و حقایق
بسیار است و خوارق عادات بشمار است درین مختصر گنجایش آن ندارد و سلسلة النقشبندیه
وغیره بدو می رسند و نسبت و فاتش بنظیر نامده رحمة الله علیه

و آن مقتدا ارباب رسادان همیشه در شاهده مطلوب شاد آن در وقت خود چون

پیری بایستی که ازین مقام فرا

روشن سراج شیخ ابوبکر بن عبد الله الطوسی النساج قدس سره وی از محتشمان این قوم
بود و از اصحاب شیخ ابو القاسم گرکانی است و با ابوبکر دینوری نیز صحبت داشت و ویرا
کلمات عالی در معنی و اشارت بسیار است از وی پرسیدند که دیدار مطلوب را بچه توان
دید گفت بدیدهٔ صدق در آینهٔ طلب و گفته که تصور آب تشنگی ننشاند و فکرت آتش گرسنگی
نجند و دعوی طلب بمطلوب نرساند و هم وی گفته که موهوم سوخته نشود و دیبهٔ دل
بسوزن غیرت از غیر او دوخته نشود خلوتخانهٔ جان شمع تجلیات جانان افروخته نگردد زیرا
تخم در زمین کاشته نگارند و نقش بر کاغذ نکاشته نه نگارند و گویند که وی در بدایت
طلب مجاهده بسیار کشید و مجاهدهٔ او بمشاهده نانجامید و بورکاه حقیقت نبالید پسرش
تذکر دند که ای نساج با درد طلب قناعت کن ترا با یافت چکار و هم وی گفته که توکل
آنست که منع و عطا غیر از حق سبحانه و تعالی نبینی عین القضات همدانی قدس سره
در مصنفات خود آورده است که شیخ احمد غزالی گفت که شیخ وی یعنی ابوبکر نساج در مناجات
گفت الهی در آفریدن من چه حکمت است جواب آمد که حکمت آنست که جمال خود در آینهٔ رخ
تو بینم و محبت خود را در دل تو افکنم کمالات وی از اینجا قیاس باید کرد فهم من افهم و دیگر
آنکه مثل شیخ احمد غزالی قدس سره و مرید و دست آموزش در نظیر نیامده رحمة الله علیه
آن امام ارباب معنی و صورت آن قدم بقدم انبیاء در سیرت ایشان در شب معراج متکلم
بموسی حجة الاسلام امام محمد غزالی بن محمد الغزالی الطوسی قدس سره گفته اند وی
ابو حامد است و لقب او زین الدین و غزالی بسبب سکونت غزال گویند که دیهی است

از دیهای طوس و صاحب نفحات گوید انتساب وی در تصوف بنجبت شیخ ابو علی
فارمدی بود قدس سره چنانچه وی خود گفته که شنیدم از شیخ ابو علی فارمدی قدس
سره که وی خبر داد از شیخ خود ابو القاسم گرگانی که ناصحا را تو دو نکته حق سبحانه و صف
بندۀ سالک میکرد و حال آنکه بندۀ هنوز در سلوک است بنهایت نرسیده زیرا که بفنا
الی الله منتهی گردد و سیر فی الله را نهایت نمیباشد و هم صاحب نفحات گوید که امام
غزالی در اوایل حال بطوس بود پس بنشابور بتحصیل علوم و تکمیل آن اشتغال نمود بعد ازان
با خواجه نظام الملک که وزیر عالیقدر سلطان الب ارسلان سلجوقی و پسرش ملکشاه
بود ملاقات کرد و قبول تمام یافت و با جماعتی از افاضل که در صحبت خواجه نظام الملک
بودند در مجلس متعدد مناظره و مجادله کرد و بر ایشان غالب آمد پس تدریس نظامیه بغداد را
بوی تفویض کردند در سنه اربع و ثمانین و اربع مایه بغداد رفت همه اهل عراق شیفته
و فریفته وی شدند قدری بلند و منزلتی ارجمند یافت بعد ازان باختیار همه را ترک
کرده طریق زهد و انقطاع پیش گرفت و قصد حج کرد و در سنه ثمان و ثمانین و اربعمایه
حج گزارده بجانب شام مراجعت مینمود و مدتی انجا بود و از انجا به بیت المقدس رفت و از انجا
بمصر و مدتی در اسکندریه بود و بعد ازان بشام مراجعت نمود و آنقدر که خواست انجا بود
و بعد ازان بوطن باز گشت و بحال خود مشغول شد و از خلق گریزید کتب مفیده تصنیف کرد چون
کتاب احیاء العلوم و جواهر القرآن و تفسیر یاقوت التاویل جهل مجلد و مشکوة الانوار و غیره
از کتب مشهوره بعد ازین هم بنیشابور عود کرد و در نظامیه نیشابور درس گفت و بعد ازان

وبعد ازان چند وقت ترک درس نموده بوطن باز گشت واز برای صوفیان بنا می خانقاها
کرد واز برای طلبه علم بنا مدرسه واوقات خود را بوظایف خیر توزیع کرد واز ختم قرآن
وصحبت ارباب قلوب وتدریس علوم تا آنزمان که بجوار رحمت حق پیوست حقبحانه
وتعالی اورا هم از جمعیت ظاهر وهم از جمعیت باطن آراسته بود که در وقت خود نظیری نداشت
وهم صاحب نفحات گوید شیخ ابوالحسن شاذلی قدس سره که قطب وقت خود بود از واقعه
که دیده چنین خبر داده است که حضرت رسالت پناهی علیه السلام با عیسی وموسی علیهما السلام
مفاخرت ومباهات کرده است بحمد غزالی قدس سره چنانکه این قصه مفصل اکثر جا مشهور است
وامام محمد غزالی در مکتوبی میفرماید که روح هستیت نمائی است که کسی را بدو راه نبود وسلطان
وقاهر ومتصرف وی بود وقالب اسیر وبجاره ولیست هر چه بیند از قالب بیند وقالب
ازان بیخبر کل عالم را با قیوم عالم همین مثال است که قیوم هستی نیست نمائیست که هیچ ذره
از ذرات عالم را قوام ووجود نیست بخود بل بقیومی ولیست وقیومی هر چیزی بر ضرورت
باوی همسم باشد وحقیقت وجود ویرا بود ووجود مقسوم ازوی بر سبیل عاریت بود
وهو معکم اینما کنتم یعنی او با شماست در هر جا که باشید این بود
ولیکن کسی که معیت ندانند او را معیت جسم با عرض وآن هر سه در حق قیوم عالم محال باشد این
معیت فهم نتواند کرد ومعیت قیومیت قسم رابع است بلکه معیت بحقیقت اینست واین
نیز هستی نیست نمائیست کسانیکه این معیت را نشناسند قدم را ایمن ندیدند وباز نمی ایستند
ایضا منه کردباوی که در هوای صافی از زمین بر خیزد وبر صورت منارهٔ ستطیل بر خویش

باجسم یا معیت عرض
باعرض یا معیت جسم

بجمک

هیچ کسی در نگرد و نبیند که خاک خود را می جنباند و نه چنانست که باد ذره ازان هوا
که محرک وی است لیکن هوا نتوان دید که خاک را بتوان دید پس خاک در محرکی نیست
نمائیت و هوا هستی نیست نمای خاک را در حرکت خر سخری و بچاری نیست در دست
هوا و سلطنت همه هوا راست و سلطنت هوا نا پیدا و بر اکلمات علی در حقایق و
دقایق عادات بسیار است وفاتش بتاریخ چهاردهم جمادی الآخر سنه خمس و خمسمایه
در زمان خلافت ابو العباس احمد بن مقتدی لقبش مستظهر از خلفای بنی عباس در طوس
واقع شد ولادتش در سنه ثمان و اربعین و اربعمایه بود رحمة الله علیه

ذکر

ان امام ارباب طریقت ان غریق بحر حقیقت آن بی باک از ذوق حالی

شیخ ابو الفتح احمد بن محمد الغزالی قدس سره وی از مجتهدان صوفیه است حالاتی و
ذوقی دوام داشت از کمال استغراق احدیت سخن را اکثر بی پرده میگفت و در
اندک توجه ساکنان سفلی را بمقام علوی میرساند چنانچه در ذکر عین القضات همدانی
پیشتر نوشته آید صاحب نفحات گوید که امام احمد غزالی از اصحاب شیخ ابو بکر نساج است
و وی از اصحاب شیخ ابو القاسم گرگانی قدس سره الی آخره وی تصانیف متعبر دارد
رسایل فی خاطر دارد یکی از انها رساله سوانح است که لمعات شیخ فخر الدین عراقی بر سبیل
آن واقع شد چنانچه در دیباچه لمعات میگوید اما بعد این کلمه چند در بیان مراتب عشق
بر سبیل سوانح زبان رفت املا کرد و یکی از فضول سوانح اینست معشوق بهمه حال
خود عشق است پس او متغا صفت اوست و عاشق بهمه حال خود عاشق است پس

افتقار صفت اوست عاشق را همیشه معشوق در باید پس افتقار همیشه صفت اوست
و معشوق را هیچ چیز درنمی باید که خود را دارد و لاجرم صفت او استغنا باشد ۵
همواره تو دل ربوده معذوری ۰ غسل سحر نیاز موده معذوری ۰ من تیره هزار شب بخون
در بودم ۰ تو بی تو شبی نبوده معذوری ۰ روزی کسی از وی حال برادرش حجة الاسلام
محمد را پرسیده که کجاست گفت وی در خوانست سابل و براطلب کرده در مسجد یافت
از قول شیخ احمد تعجب نمود و قصه با حجة الاسلام گفت فرمود راست گفته است من در سلک
از مسایل مستحاضه فکر میکردم و هم در نفحات می آرد که یکی از صوفیان از قزوین بطوس
رسید بخدمت حجة الاسلام در آمد و برا از حال برادر خود شیخ احمد پرسید انچه پیدا است
بگفت حجة الاسلام فرمود با تو از کلام وی هیچ هست گفت آری جزوی داشت
پیش آورد در آن تامل کرد و فرمود سبحان الله ما طلب کردیم و احمد یافت گویند
وقتی که امام احمد در حال نزاع بود چهار بایان وی کشاده شدند و رمم کردند پیش وی
گفتند و یا بغزات دانست گفت چون ما فرود آمدیم هر که خواهد کو سوار شود در کلمات
کرامات و خوارق عادات و تصرفات ولایت بسیار است در این مختصر گنجایش آن
نیست از ینجا قیاس باید کرد که مثل شیخ ابو نجیب سهروردی و عین القضات
همدانی مریدان داشت وفاتش در سنه سبع وعشرة وخمسمایه و بقول ایشان عشرین وخمسمایه
در زمان خلافت ابو منصور فضل بن مستظهر بالله متسلم شد از جفای بنی عباس که معاصر
سلطان مسعود بن ملک شاه سلجوقی بود واقع شد و در قزوین مدفون گشت رحمة الله علیه

ز آن از کمال عشق بمعشوقی رسیده آن در عین مشاهده جام بیخودی چشیده ان محو گشته
بذات بی نشانی امام انیقوم عین القضات همدانی قدس سره نام وی عبد الله بن محمد المیانجی
است و میانجی جایی است میانه تبریز و همدان و کنیت وی ابو الفضل و لقبش عین القضات
بود وی بلقب مشهور است و در ریاضات و مجاهدات بکشف و کرامات بی نظیر زمان بود در
تصوف ارادت بخدمت امام احمد غزالی داشت که ذکر وی بالا گذشت و از عبارت
نفحات جنان ظاهر میشود که از شیخ محمد بن حمویه جوینی نیز استفاده کرده است که وی بعلوم
ظاهر و باطن آراسته بود چنانچه عین القضات در یکی از مکتوبات خود میگوید که کم
کسی از ین طایفه علوم ظاهر و باطنی داند خواجه امام ابو حامد محمد غزالی و برادرش امام
احمد غزالی از ینجمله اند و خواجه امام محمد حمویه نیز از ین جمله است جه دانم که علم داند از
بزرگانست در سلوک و تصوف او را کتابی است در انجا بسی حقایق و دقایق
این طریق درج کرده است و این امام محمد حمویه مرید شیخ ابو الحسن بستی است و وی مرید
شیخ ابو علی فارمدی است و وی از استاد و امام ابو القاسم گرکانی الی آخره و این
رباعی مشکل و مشهور از شیخ ابو الحسن بستی است قدس سره

دیدیم نهان کسی و واصل دو جهان ۞ و زعاشقی و عار بر گذشتم آسان ۞ آن نور سیه را لا نقطه بر سر دان ۞ زان
نیز گذشتیم نه این ماند و نه آن ۞ و هم صاحب نفحات گوید که فضایل و کمالات صوری
و معنوی عین القضات همدانی از مصنفات وی ظاهر است جه بفارسی و جه بعربی آنقدر
کشف [illegible] و شرح دقایق که وی کرده است کم کسی کرده باشد از وی خوارق

عادات چون احیا و اماتت بظهور آمد و میان وی و حضرت شیخ احمد غزالی مکاتبات
و مراسلات بسیارست و از انجمله رساله عینیه است که شیخ قدس سره بوی نوشته است
که در فصاحت و بلاغت و روانی و سلاست توان گفت که از نظیری نیست علی القضات
در کتاب زبدة الحقایق میگوید که بعد از انکه از کفت گوی علوم رسمی ملول شدم مطالعه
مصنفات حجة الاسلام امام محمد غزالی بمودم و مدت چهار سال دران بودم چون مقصود
خود را ازان حاصل کردم بنداشتم که بمقصود خود واصل شدم و نزدیک بود که ازین
طلب باز ایستم و برانچه حاصل کرده بودم از علوم اقتصار نمایم و مدة یکسال درین
بماندم تا گاه سیدی و مولای شیخ الاسلام سلطان الطریقت احمد بن محمد غزالی
رضه الله تعالی بهمدان که وطن من بود تشریف اورد و در صحبت وی در بست
روز بر من چیزی ظاهر شد که از من و طلب من غیر خود هیچ باقی نگذاشت الا
ماشاء الله و مرا اکنون شغلی نیست غیر طلب فنا دران چیز و اگر خانچه عمر نوح
علیه السلام یابم درین طلب فنا نمی سازم با هیچ نکرده باشم و ان چیز همه عالم را
فرا گرفته است چشم من بر هیچ نیفتد که روی ویرا دران نه بینم و هر نفس که نه اشتغال
من دران نیفزاید دریغ من مبادک مباد و هم وی گفته که پدرم و من و او و جماعتی از ائمه شهر
ما حاضر بودند در خانه مقدم صوفی نیشابوری رقص میکردیم و ابو سعید ترمذی بیشتکی
پدرم نیکو بست و خواجه احمد غزالی را دید که با ما رقص میکرد قدس سره الشریف
وی چنین و چنین بود و نشان میداد ابو سعید گفت مرکم از خویشتن نمیگذشت

بیهوش شد و بمرد بعضی وقت حاضر بود گفت چون زنده را مرده میتوانی کرد مرده
را نیز زنده توانی کرد گفتم مرده کیست گفت فقیه ابو سعید محمود گفتم خداوند فقیه محمود را
زنده کردان در ساعت زنده شد و بهم وی گفته که ای عزیز کاری که با غیر منسوب بنی بجز از
حضرت او ان مجازی میدان نه حقیقی و فاعل حقیقی حق را دان انجا که گفته اند قل یتوفیکم
ملک الموت یعنی بگوای محمد که قبض خواهد کرد جان شما را ملک الموت
مجازی میدان حقیقتش آن باشد که الله یتوفی الانفس حین موتها
یعنی خدا قبض میکند نفسها را در زمان موت ایشان و راه نمودن محمد را صلی الله علیه
وسلم مجازی میدان و گمراه کردن ابلیس مجازی میدان یضل من یشاء و یهدی
من یشاء یعنی گمراه سازد آنرا که خواهد و راه نماید آنرا که خواهد حقیقت میدان
و گیرم که خلق را اضلال ابلیس میکند ابلیس را بدین صفت که آفرید مگر موسی
علیه السلام از بهر این میگفت آن هی الا فتنتک یعنی نیست قصه مگر فتنه تو
همه جور من از بلغاریانست که ما دامم همی باید کشیدن کنه بلغاریان از نیز ایم
نیست بگویم کر تو بتوانی شنیدن خدایا این بلا و فتنه از تست ولیکن کس
نمی آرد خندان همین آرند ترکان از بلغار بهر پرده مردم دریدن لب و دندان
ان خوبان چون ماه بدین خونی بنالیت آفریدن و هم در نفحات گوید که عین
القضات در مضنونات خود از شیخ برکه همدانی قدس سره حکایت میکند که شیخ
برکه جز فاتحه سوره هیچ از قرآن یاد ندارد و آن بشرط بر نتواند خواند و قال و یقول اند

که چیست واگر راست پرسی حدیثی موزون بزبان همدانی هم نداند کردن ولیکن میدانم
که قرآن او داند درست و من نمیدانم الا بعضی ازان و نه آن بعضی هم ازراه تفسیر و غیران
دانسته ام ازراه خدمت دانسته ام و جای دیگر گوید که از خواجه احمد غزالی شنیدم
که گفت هرگز شیخ ابوالقاسم گرکانی نگفتی که ابلیس چون نام او بردی گفتی که خواجه خواجگان
و سر مهجوران چون این حکایت با شیخ برگه قدس سره گفتم فرمود سر مهجوران بهست
که خواجه خواجگان یی و در تمامی کتاب تهیت آمیکوید نه علم دارم و نه جهل و نه طلب دارم
و نه حاصل و نه هیچ حاصلی و نه مستقیم و نه هوشیار و نه بیخودم و نه با او ازین سخت تر چه
سخت باشد گویی که باشد ازین قیل و قال نجات یابم ۵ نی دست رسد بزلف یاری
که مراست ۵ نی کم شود از سرم خماری که مراست ۵ هرچند درین واقعه در میمنکرم ۵ در دل
غالبست کاری که مراست ۵ چه خوب بیان این حدیث را خواستم گفت اما امانت که او نه
بود نهم ماه رجب شیخ ابو علی مکی مد الله عمره گفت مشب به مصطفی علیه السلام را دیدم
که عین القضات ی را خدمت او میرفتی و این کتاب با خود داشتی و این کاغذ ها بستین
مصطفی علیه السلام نهاد مصطفی علیه السلام گفت که عین القضات پیش ازین این سر را
بر صحرا منه من نیز قبول دارم از گفتن این ساعت دست بدانشتم و همکی بر و مشغول تا جوف
دیگر بار چه فرماید ۵ تا که زدرم درآمد آن دلبر مست ۵ جام ی لعل نوش کرده بدست ۵
از دیدن و از گرفتن زلف چونیست ۵ رویم همه چشم گشت و چشمم همه دست ۵
باش تا بعالم من برسی که زحمت بشریت درمیان نباشد بخود با تو بگویم انچه گفتن

بلکه دراصل

باشد در عالم حروف پیش ازین در عبارت نتوان آوردن سبحان الله از لطایف
راحالی در کشف توحید وارد میشود که از رسم اهل صورت بکلی بدر آیند خصوصا عین
القضات را عجب احوال پیش آمده بود چنانچه اکثر مردم معتبر بنقل متواتر میگویند که
خلیفه وقت یک خدمتکار محبوب داشت و آن بمرد خلیفه بیقرار و بی آرام گشته جمیع
علماء عصر را طلب نموده با نها گفت که حضرت رسالت پناه علیه السلام فرموده است
که علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل اگر این حدیث راست است پس انبیاء بنی اسرائیل
احیای میتوانی میکردند شما نیز این خدمتکار مرا زنده گردانید و یا بگوئید که این حدیث
دروغست اجماعی حیران و سراسیمه شده بنزد عین القضات آمدند که وارث علم
انبیا فی الحقیقت شمائید درین باب توجه نمائید والا تخلل در دین احمدی صلی الله علیه وسلم
می آید وی جواب کرد که نزد یک فقیر این قسم خبرها مشکل نمیباشد ولیکن بعد از وقوع
این واقعه شما همه بجهت قتل من فتوی خواهید نوشت اجماعی بغدر پیش آمدند و عجز
اظهار نمودند که این نوع ممکن نیست پس عین القضات از سر وجد برخاست و نزد یک
آن میته برفت حالی عجب بروی اظهار شد و بزبانش بی اختیار گذشت که قم باذنی
در ساعت محبوب خلیفه زنده شد و برخاست شور در عالم افتاد علماء ظاهر بین شده
پیش آمدند که عیسی علیه السلام قم باذن الله میگفت و مرده را زنده میکرد و شما چرا
قم باذنی گفتند دعوی الوهیت ثابت میشود پس همه باتفاق برای کشتن عین
القضات قدس سره فتوی نوشتند و آن محبوب بیقرار از راه بی انصافی شهید گردانیدند

واورا خود مطلب همین بود که در مشاهده ذات مطلق از قید وجود فانی خلاص شود چنانچه
سابق در گفتار وی ذکر افتاده است که مارا اکنون غیر از طلب فنا دیگر شغل نیست
فریاد بلبلان همه از دست گل بود صد چاک گشت پیرهنی گل ز دست گیست فهم من
فهم و میر سید محمد کرمانی قدس سره در کتاب سیر الاولیا چنین منسوب است که عین القضات
همدانی را تجلی خاص واقعشد در اثنای حالت مناجات گفت دارم که مرا بسوزند و تو به بینی تا
اورا از جمله اعتقاد منسوب کردند خواجه احمد غزالی قدس سره او را فرمود در اعتقاد چیزی
بنویس تا رها شوی گفت من این روز بدعا خواسته ام و دران ایام عین القضات
رحمه الله علیه بیست و پنجساله بود و چون او را از من در آتش افگندند در عین سوختن آهی
بکرد و با او گفتند نه تو میگفتی بدعا خواسته ام گفتا آه من از آن نیست که میسوزم بلکه
از آنست که زود میسوزم بعد از آنکه او را بسوختند در مقام او حفره پدید آمد هر کرده
چون آن حفره بکشادند این رباعی نوشته بیرون آمد ما مرگ شهیدی ز خدا خواسته ایم
از حق دو سه خیر کم بها خواسته ایم گر یار همان کند که ما خواسته ایم با آتش و لفظ بوریا
خواسته ایم او را هم به بوریا بسوختند و لفظ اندخته با تش در زده اند فاضی حمید الدین
ناگوری قدس سره درین باب گفته است ای عشق شکفت چو بیا موختم بیرهن
محنت و غم دوختم حاصل عشق این همین پیش نیست سوختم و سوختم و سوختم کمالات
خوارق عادات وی نه چندانست که درین مختصر گنجد اگر صد هزار دفاتر کسی بنویسد
تمام نشود سنه وفاتش در تاریخ یافعی خمس و عشرین و خمسمایه نوشته است رحمة الله علیه

ذکر ابو سعید

و آن بسرعت در مقام قرب رسیده ان بی تردد جام در دو چشیده آن عارف طرفه
احوال از وی بروی خواجه ابو نصر ابی جعفر بن ابی اسحاق الیروی قدس سره و بقولی ابو نصر محمد
بن ابی جعفر الیروی انجا نجه بادی وی عالم بود بعلوم ظاهر و باطنی و فقیه روزگار بود
اصل از کرمان بوده ست آخر در خانجه باد از محلتهای هرات متوطن شد سبب توبه او
صاحب نفحات چنین مینویسد که روزی شخصی نزد وی فتوی آورد که جه میفرماید
ایمه دین مسله را که شخصی در خوابی جوب جندار روی غضب بر دراز گوشی زد و آن
دراز گوش روی باز پس کرد و گفت ای خواجه این خشم نیز بر من مظلوم راند
کیرا از عهده این خشم راندن چون بیرون خواهی آمد اکنون بست سالست که آن
شخصی میگرید و حالا آب چشم بخون بدل شده ست حکم طهارت و نماز وی چون باشد
چون ابو نصر این فتوی بخواند بیهوش شد از هیبت این سخن چون بهوش باز آمد احرام
صحبت انشخص بست چون بمنزل وی رسید او دران گریه و اندوه از دنیا رفته بود پیری
دید بار وی نورانی و موی سپید و خون از دیده وی دویده و بر روی وی خشک شده
ابا می خندید ابو نصر را از خنده وی عجب آمد بتفتین و تجهیز وی کردند و نماز بروی گزاردند
چون ابو نصر از انجا باز گشت کریان بپری بوی رسید دران گریه و اندوه گفت ای
جوان جرا میگریی مگر آیتی از کلام الله بتو رسیده ست که بآن کار نکرده اما این سخن
تو بگریستن و اسف و حسکان نمیماند نه دل سنگ حسکان چون آن پیر این سخن بگفت
و بگذشت شیخ ابو نصر را در دبر درد سوز بر سوز بیفزود از هر چه در آن بود یکلی برون آمد و سفر

وسیاحت پیش گرفت وگویند که سی صد پیر را خدمت کرد وصحبت خضر علیه السلام
دریافت ودر مکه ومدینه وبیت المقدس وغیر آنها ریاضت کشید وعبادت کرد ودر آخر بهرات
مراجعت نمود وعمری بصد وبیست وچهار سال رسیده در سنه خمس وخمسمایه از دنیا برفت
وقبری در خانچه بادست بهرات قبر وی را مردم زیارت کنند وبآن تبرک جویند رحمة الله علیه

ان سلطان تجریدان برهان ارباب تفریدان برحق محمد ومعین قطب وقت سلطان
مجدالدین قدس سره گویند که وی از اهل عسکر بود ویرا سلطان مجدالدین طالبه میگفتند در
ترک وتجرید وتوکل نظیری نداشت اورا مجاهدات وخوارق عادات بسیارست ودرویش محمد
چرکر یعنی چرخ آب سازنده که یکی از ابدال بود در جامع هرات بتبریزی روزی در مسجد خفته
بود دوکوزه آب از وی ریخته شد خادم مسجد انجا رسید پنداشت که وی بول کرده است ویرا
چندان بزد که اعضای وی مجروح گشت محمد چرکر آهی بزد وبرفت مسجد از چوب وآتش پیدا
شد ومسجد بسوخت واز انجا آتش بهاذار رسید که از آنجا بازار حبله فروشان میگفتند
پس سلطان مجدالدین طالبه را از احوال خبر کردند وی در عقب محمد چرکر روان شد چون بوی
رسید گفت چرکر شهر مسلمانان را چرا میسوزی محمد چرکر باز گشت وآب چشم خود بر آتش افکند
فرو نشست واین رباعی میگفت ؎ آن آتش دوشین که برافروخته بود ۔ او سوختن از
دلمن آموخته بود ۔ گر آب دو چشم من ندادی یاری ۔ چندین فروشان که هری سوخته بود

وهم در نفحات میآرد که وقتی سیلاب آمد نزدیک شد که هرات را فرو گیرد خبر بسلطان مجدالدین
طالبه بردند گفت خرقه خود پیش سیل نهید چنان کردند فی الحال باز گشت وامام فخرالدین

رازی رحمه الله علیه در وقت وی بود و بصحبت تبرک و تقرب جستی سلطان مجد الدین طاب
ثراه وفات رسید و در اندرون شهر هرات میان دروازه خشک و فیروزه باد دفن کردند
سنه وفاتش بنظر نیامده رحمة الله علیه ۵ کیے بود خود ز خود جدا نانند ۵
۵ من و تو رفته و خدا مانند ۵

طبقه پانزدهم در بیان مجملی از احوال خواجه حاجی شریف زندنی و خواجه یوسف همدانی و غیره

آن محب و محقق صاحب اسراران سقندای اولیای علیا مقداران عالم بعلوم لدنی
قطب افراد خواجه حاجی شریف زندنی قدس سره در ریاضات و مجاهدات
و ترک و تجرید قدمی ثابت داشت و در کلمات حقایق و خوارق میان قوم مخصوص
بود و در نکات و اشارات و معانی توحید جمله اهل حقیقت زمانه توجه بدو داشتند و میان
مشایخ وقت عدیم المثال بود و خرقه ارادت از دست خواجه قطب الدین مودود چشتی یوشیده
رحمة الله علیه در سیر الاولیا مینویسد که خواجه حاجی شریف زندنی چهل سال از خلق عزلت
گرفت و خرابه ختیار نمود و برگ درختان و میوه که از جنگل خیزد بدان قوت لایموت
میساخت و از عالم صورت نهایت نفرت داشت احیانا اگر کسی خواستی
که بخدمت وی رود خادم گفتی زینهار ذکر دنیا و حکایت اهل آن نکنی که از سعادت
زیارت محروم گردی روزی شخصی بخدمت خواجه مبلغی فتوح آورد فرمود مابدین
حاجت نداریم این را بصحرا بر و هر چه می بینی از خزانه غیب معمور است چون آن شخص نظر بصحرا
کرد دید جوی از زر در صحرا روان شده است بتجرید تمام مقصود خواجه آن بود که بازگشتی فراهم

احوال وی نشود در تنهائی و تجرید جمعیت گرفته بود و هم در سیر الاولیا می آرد سلطان سنجر
سلجوقی را بعد از وفات وی بزرگی در خواب دید از وی پرسید که حقتعالی با تو چه کرد گفت
آنچه من در عالم کرده بودم از نیک و بد همه را پیش نظر من آوردند و فرشتگان عذاب
را فرمان شد تا در دوزخ برند در اثنا را این فرمان رسید که فلان وقت در مسجد دمشق
سعادت دست بوس خواجه شریف زندنی حاصل کرده از آنجا او را بیامرزیدیم کمالات
و خوارق عادات وی بسیار است از اینجا قیاس باید کرد که مثل خواجه عثمان هارونی قدس
سره مرید و دست و بتاریخ سیوم ماه رجب از این عالم انتقال کرد و سنه وفاتش در نظر نیامده ولکن
معاصر خواجه یوسف همدانی بود مرقد متبرکه خواجه در ولایت شنام زیارتگاه خلق است رحمة الله علیه
و آن امام ارباب طریقت آن مستغرق در بحر حقیقت آن عارف ربانی پیشوای
قوم خواجه یوسف همدانی قدس سره کنیت وی ابو یعقوب است صاحب نفحات گوید
که وی امام و عالم و صاحب احوال و صاحب مقامات و کرامات بود در ابتدا از همدان آمد
در بغداد رفت و ملازمت شیخ ابو اسحاق شیرازی کرد کار وی بالا گرفت و بر اقران
خود در علم فقه و غیر آن خصوصا در علم نظر فائق آمد و شیخ ابو اسحاق بر بسیاری از اصحاب
خود وی را تقدیم میکرد از جمیع کتب در بغداد و اصفهان و سمرقند حدیث سماع کرد بعد از آن
همه را ترک کرد و طریق عبادت و ریاضت و مجاهده پیش گرفت و مشهور است
که نسبت ارادت وی در تصوف بخدمت شیخ ابو علی فارمدی بود که ذکر وی در طبقه
سابق گذشت گویند که با شیخ احمد اسود جوزقی و با شیخ حسن سمنانی نیز صحبت داشته

بلخی

پس وی در مرو ساکن گشت و از انجا بهرات آمد چندگاه انجا ماند باز بهرات آمد بعد ازان
عزیمت حج کرد و در راه فوت شد و همانجا که فوت شد دفن کردند بعد از
چندگاه بمرو نقل کردند و مزار وی در مرو ظاهر و مشهور است و هم در نفحات نقل میکند که
شیخ محی الدین ابن عربی قدس سره در مصنفات خود میگوید که در سنه اثنی و ثمانمایه شیخ
اوحدالدین کرمانی در شهر قونیه بمنزل من بود وی گفت که در بلاد ما خواجه یوسف همدانی
رحمة الله علیه که زیاده از شصت سال بر سجاده شیخی و ارشاد نشسته بود روزی
در زاویه خود بود که خاطر بیرون رفتن در دل وی خطور کرد و عادت او نبود که غیر
جمعه بیرون آید و آن بروی گران آمد و نمیدانست که کجا باید رفت برمرکبی سوار شده
سر و را بگذاشت تا حق تعالی هر کجا که خواهد ببرد و آن مرکب وی را از شهر بیرون برد به
بیابانی در آورد تا بمسجد ویرانی رسانید و بالا ایستاد خواجه یوسف فرود آمد بمسجد رفت
دید که شیخی سر در پیش کشیده نشسته است بعد از ساعتی سر بالا کرد جوانی بود بهایت
گفت یا ابا یوسف مرا این مشکل شده است و آنرا ذکر کرد خواجه یوسف بیان فرمود
بعد ازان گفت ای فرزند هر گاه ترا مشکل شود در شهر در آی و از من پرس و مرا در
رنج مبفگن پس آن جوان گفت هر گاه مرا مشکل شود هر سنگی مرا یوسفی است مثل تو
شیخ ابن عربی قدس سره مسکین که من ازین دانستم که مرید صادق بصدق خود
پیش شیخ بجانب خود میتواند کرد و در تکمله منقول است که روزی خواجه یوسف در وعظ
کلمات بغایت منفر مودی و وقتیه در مجلس او حاضر بودند خواجه یوسف را کفشدار کت

شوامل بدعت هستی خواجه نظیر تر برا نها نظر کرد هر وقتیه بر جای خود جان بداد ند
پروانه ازان سوخت که با شمع در افتاد و با سوختگان هر که در افتاد بر افتاد صاحب نفحات
گوید که خواجه یوسف همدانی را چهار خلیفه بودند بدین تفصیل خواجه عبد الله برقی و خواجه حسن اندقی
و خواجه احمد یسوی و خواجه عبد الخالق غجدوانی هر یک ازین چهار در مقام دعوت و ارشاد
بودند و خلفای دیگر بطریق ادب در خدمت وی بودند چنانچه مفصل احوال هر یک
کدام ایشان و خلفای ایشان در نفحات ذکر افتاده است و کمالات و خوارق
عادات خواجه یوسف همدانی قدس سره بسیار است درین مختصر گنجایش آن ندارد
و ولادت خواجه یوسف همدانی قدس سره در سنه اربعین و اربعمایه بود و وفاتش در سنه
خمس و ثلثین و خمسمایه در زمان خلافت ابو عبد الله محمد بن المستظهر بالله خلیفه متقضی از
خلفای بنی عباس که معاصر سلطان مسعود بن غیاث الدین محمد بن ملکشاه سلجوقی
بود و واقع شد رحمة الله تعالی

و آن بست از شوق وصال آن پیشوای مردان صاحب احوال آن عارف و صحیح
النسب علوی سمرقندستان خواجه احمد یسوی قدس سره از اولاد محمد حنیفه بن علی مرتضی
کرم الله وجهه صاحب نفحات گوید که وی خلیفه سیوم بود از خلفاء خواجه یوسف همدانی
قدس سره و ترکان ویرا تاسیوی گویند و تا بزبان ایشان پیر است که بر مشایخ بزرگ
اطلاق کنند مولد شریفش در یسی بود که شهریست مشهور از بلاد ترکستان و قبر
وی نیز انجاست صاحب مقامات و کرامات عالی بود و هم در نفحات گفت که وی در طور

مشتاق نظر

منظور نظر کیمیا اثر خواجه باب ارسلان شده بود که از قدمای مشایخ ترک بوده اند و نیز
گویند که باب ارسلان باشارت باطن حضرت رسالت پناه تربیت وی شغل کرده
بودند خواجه احمد را در خدمت ملازمت باب ارسلان ترقیات کلی واقع شده چون باب ارسلان
بعالم بقا رحلت فرمودند خواجه احمد باشارت باطنش متوجه بخارا گردید و سلوک را بخدمت
خواجه یوسف همدانی تمام کرده بدرجه تکمیل و ارشاد رسید چون خواجه عبد الخالق غجدوانی و خواجه
حسن اندقی وفات یافتند نوبت خلافت بخواجه احمد یسوی رسید بدعوت خلق
در بخارا مشغول شد بعد از چندگاه که از اشارت غیبیه ویرا بجانب ترکستان عزیمت
افتاد در وقت رفتن همه اصحاب را بمتابعت و ملازمت خواجه عبد الخالق غجدوانی
وصیت فرمود بعد ازان بجانب یسی توجه نمود و پوشیده نماند که خواجه احمد یسوی
قدس سره سر حلقه مشایخ ترکستانست و اکثر مشایخ ترک را در طریقت انتساب بدوست
و در خاندان وی بزرگان و عزیزان بسیار بوده اند که ذکر مجموع اجمالی را کتاب جداگانه باید
بنابران مختصر میگذارم خواجه احمد یسوی را نیز چهار خلیفه بوده اند اول منصور اتا بن خواجه
باب ارسلان در ابتدائی از پدر خود تربیت یافته بود بعد ازان باشارت پدر بزرگوار
سیر سلوک بخدمت خواجه احمد یسوی تمام نموده از وی بسیار خلق و مریدان تربیت یافتند
دیگر سعید اتا خلیفه دوم خواجه احمد است از وی نیز اکثر خلق را ارشاد شده دیگر سلیمان
اتا خلیفه سوم خواجه احمد بود که در کمالات صوری و معنوی در تمام ترکستان مشهور است
وی گفته هر گز به پیغمبر خضر علیه السلام دان و هر شب که آید نوبت قدر شناس دیگر حلیم

اتا خلیفه چهارم خواجه احمد ست وی سالها بر مسند ارشاد بود و مسکن حکیم اتا
ولایت خوارزم ست و زنکی اتا از خلفای حکیم اتا بود و مسکن وی ولایت شیاش
ست صاحب مقامات عالی بود و در تربیت مریدان دستی قوی داشت و سید اتا که نام
وی سید احمد ست از کمل خلفا زنکی اتا بود که بعد از ریاضت و مجاهدات بسیار رتبه
ارشاد رسید و در تربیت مریدان مشغول گشت و اسمعیل اتا بن ابراهیم اتا از
کبار خلفای سید اتا ست و ابراهیم اتا برادر زاده حقیقی خواجه احمد یسوی بود و در سن
که سلسله نسب ایشان بمحمد حنیفه بن علی مرتضی کرم الله وجهه منتهی میشود و اسمعیل اتا
بعد از تلقین مریدان خود را میفرمود که در آفتاب سایه باشی و در سر اسایه و در گرسنگی
نان خواجه عبد الله احرار گفت که این سخن اتا جامعیت و اسحاق خواجه بن اسمعیل اتا
صاحب مقامات بزرگ بود که بجای پدر بر مسند ارشاد نشست رحمة الله علیه خواجه معظم
یکی از فرزندان حضرت خواجه احمد یسوی در هندوستان آمده در موضع میرپور
من اعمال پرگنه دیوی متوطن شد و قبر او در موضع مذکور ست و فرزندان وی هنوز
بر جا هستند الغرض کمالات و خوارق عادات خواجه احمد یسوی و خلفا و بی نهایت
که درین مختصر گنجد نسه و فاتش در نظر نیامده رحمة الله علیهم

فرزند آن امام و پیشوا ارباب بصیرت آن قدوم مصطفی در صورت و سیرت
آن عارف ربانی مقتدای قوم خواجه عبد الخالق غجدوانی ۲۵ سره
گوید که وی خلیفه چهارم ست از خلفای خواجه یوسف همدانی رحمة الله علیه سر حلقه سلسله

خواجگان نقشبندیه بود روشن وی در طریقت حجت است ومقبول هر فرقه بود
وعلی الدوام در راه صدق وصفا ومتابعت سنت مصطفی صلی الله علیه وسلم وفی مخالفت
از بدعت وهوا کوشیدی وروشن پاک خود را از نظر اغیار می پوشیدی ونام پدر
خواجه عبد الخالق عبد الجلیل است وی از اولاد امام مالک بود رضی الله عنه در ملاطیه روم
ساکن بود وتبقریبی از انجا در ماوراء النهر آمده ودر موضع غجدوان که شش کروهی شهر
بخارا است متوطن گشت وعبد الجلیل را صحبت خضر علیه السلام بود وخضر ویرا بوجود
خواجه عبد الخالق بشارت داده خواجه عبد الخالق در موضع غجدوان متولد شده بهمانجا
نشو ونما یافت ودر بخارا تحصیل علوم نمود اورا سبق ذکر دل در جوانی از خضر علیه السلام
بوده بران مواظبت مینمود وخضر علیه السلام ویرا بفرزندی قبول کرده بود وسبب
تلقین خضر علیه السلام اوا کثر مقامات واحوالات حاصل کرده وهم در شرحات
نقل میکنند که خواجه عبد الخالق گفت که من بیست ودو ساله بودم که خواجه زنده دلان
حضرت خضر علیه السلام مرا بحضرت شیخ بزرگ ربانی خواجه یوسف همدانی قدس سره
سپرد وبه تربیت من ویرا وصیت کرد تا انکه خواجه یوسف در ماوراء النهر بود من
در صحبت ملازمت بودم وبخدمتش استفاده مینمودم چون خواجه یوسف
بجانب خراسان توجه نمود خواجه عبد الخالق بریاضت مشغول شد واحوال خود را بجائی
رسانید که از قوت ولایت در هر یک وقت نماز بکعبه میرفت ومی آمد
در ولایت شام ویرا مریدان بسیار پدید آمدند وخانقاه وآستانه پیدا شد وبندگی خفی

مواظبت مینمود اگرچه طریق خواجه یوسف و مشایخ سلسله وی ذکر علانیه هم بود ولیکن
چون خضر علیه السلام خواجه عبد الخالق را تلقین ذکر خفیه فرموده بود و بآن مامور شده
خواجه یوسف نیز آن را تغییر نداد و صاحب نفحات گوید که روزی عبد الخالق در
معرفت سخن میگفت جوانی بصورت زاهدی درآمد و نشست خواجه بروی نظر کرد و بعد از
ساعتی انجوان برخاست و گفت که حضرت رسالت پناه فرموده است که اتقوا
من فراسة المومن فانه ینظر بنور الله یعنی بپرهیزید از فراست مومن زیرا که
بنوری که الله تعالی بوی داده است نظر میکند در سیر ضمایر پس این حدیث حجت
خواجه فرمود که سیر این حدیث آنست که زنار ببری و ایمان برای وی گفت خود یا
که مرا زنار باشد خواجه اشارت بنجادم کرده که جامه او را بدر آر چون جامه او را بدر
آوردند زنار ظاهر شد فی الحال زنار ببرید و ایمان آورد پس خواجه فرمود ای یاران
بیائید تا ما نیز زنار ها قطع کنیم و ایمان آریم چنانکه وی ایمان آورد و زنار ظاهر را
بریدند نیز زنار باطن که عبارت از عجب است ببریم حالت عجیب بر یاران ظاهر
شد در قدمهای خواجه افتادند و تجدید توبه میکردند و هم در نفحات گوید که روزی
جوانی خوبصورت بخدمت خواجه در آمد طلب دعا کرد خواجه دعا فرمود آن جوان
غایب شد پس مسافری پرسید که این جه کس بوده است خواجه فرمود که فرشته بوده
که مقام او در چهارم آسمان بوده بسبب تقصیری از مقام خود در افتاده و بآسمان
دنیا آمده با فرشتگان احوال خود را باز نمود که چه کار کنم تا حقیقت مرا از همان مقام

رسانند فرشتگان ویرا بایشان نشان دادند پس آمد و دعا در خواست و اجابت شد
و بمقام خود باز رسید خواجه عبد الخالق غجدوانی را کرامات و خوارق عادات بسیار
درین مختصر گنجایش آن ندارد خواجه را اللہ خلیفه بود نداول خواجه احمد صدیق دویم خواجه
عارف ریوگری سیوم خواجه اولیا کلان ولیکن خواجه عارف ریوگری را ترقیات
بسیار روی داد و سلسله وی شایع گشت ریوگر موضعیست میشش فرسنگی شهر بخارا
او خواجه محمود انجر فغنوی اعظم خلیفه خواجه عارف است و انجر فغنون نیز موضعست دیه دولات
بخارا از مضافات اینکن که دیهی بزرگست مشتمل بر چندین قریه و هر زمه سه فرسنگ
از شهر بخارا نسبه محمود انجا سکونت داشت و بجهه وجه حلال کسب کلکاری میکرد
و چون از خواجه عارف اجازت و ارشاد یافته بود بدعوت خلق بحق مامور گشته
بنا بر مقتضای وقت بصلاح حال طالبان ذکر علانیه معمول گردانید و خواجه علاء الدین
اعظم و اکمل خلیفه خواجه محمود انجر فغنوی بود رامیتن قصبه بزرگست بر دو فرسنگ شهر
بخارا مولد خواجه علاء انجا واقع شد و قبر وی در خوارزم مشهور و معروف است بجهه
وجه حلال بصنعت بافندگی مشغول میبودند لقب وی عزیزانست سلسله خواجه
بهاء الدین نقشبند بوی میرسد چنانچه تمام اکابران سلسله را در طبقات اینجا ذکر
خواهد یافت تمام رحمة الله علیه

ان محتشم ارباب حقایق آن کاشف اسرار دقایق آن ممتاز بعشق و جوانمردی
معدودی قوم شیخ ضیاء الدین ابو نجیب عبد القاهر بن عبد الله السهروردی

قدس سره در علوم ظاهری و باطنی بکمال بود و مصنفات در هر فن بسیار دارد و سلسله
نسب وی بقول صاحب نفحات بدوازده واسطه بابوبکر صدیق رضی الله عنه میرسد
و نسبت ارادة وی در طریقت بخدمت شیخ احمد غزالی بود قدس سره و از دست
عم خود شیخ وجه الدین ابوحفص نیز خرقه خلافت پوشیده است و با شیخ حماد بن ابوسلم
و باس نیز صحبت داشت چنانچه در تکمله از وی نقل میکند که شیخ ابوالنجیب سهروردی گفت
که اول فتحی که حصل بر من بر کت صحبت شیخ حماد دباس بود قدس سره و ریاضات
و مجاهدات و کلمات عالی در سلوک و حقایق اسرار ست رئیس قوم و سرحلقه اکثر اولیا بود
و بر کمالات صوری و معنوی وی جمیع اهل الله متفق اند صاحب [illegible] از تاریخ
امام یافعی نقل میکند که روزی شیخ ابوالنجیب در بازار بغداد میگذشت بدکان قصابی
رسید کوسفندی اویخته بود شیخ بایستاد و گفت که این کوسفندی میگوید که من مردارم
نه کشته قصاب بخود بیفتاد چون بخود باز آمد بصحت قول شیخ اقرار کرد و تائب شد رحمة الله علیه
و در تکمله از شیخ شهاب الدین سهروردی نقل میکند که وی گفت وقتی نزد یک عم
خود شیخ ابوالنجیب قدس سره بودم که مردی کوساله پیش شیخ آورد و گفت یا سیدی
این را نذر کرده ام و برفت چون آن کوساله پیش شیخ آمد شیخ فرمود این کوساله
میگوید که من آن کوساله ام که برای شما نذر کرده آن دیگر ست مرا از برای شیخ علی بیتی
نذر کرده اند ساعتی گذشت آن مرد باز آمد کوساله در دست گرفته و عرض نمود که این کوساله
نذر شماست آن نذر شیخ علی بیتی بود مرا اشتباه واقع شد و هم در تکمله از شیخ شهاب الدین

سهروردی نقل میکنند که روزی سه نفر از یهود و سه نفر از نصاری در مجلس شیخ حاضر
شدند شیخ اسلام بر آنها عرض کرد هیچ نوع قبول نکردند پس شیخ در دهن هریکی از آنها
لقمه از لبن تلقیم کرده هنوز لقمه تمام فرو نبرده بودند که در حال هر شش نفر ایمان آوردند
و گفتند چون شیر در بطن ما رسید خود این اسلام هر دینی که بود از دلهای ما محو شد و برا
جندان کرامات و خوارق عادات نیست که درین مختصر کنجد و زیاده ازین کدام
خوارق عادات خواهد بود که مثل شیخ شهاب الدین سهروردی مرید داشت که ذکر
او دی بیشتر بجای خود خواهد آمد و دیگر شیخ ابو النجیب سهروردی نیز از اصحاب شیخ ا
ابو النجیب سهروردی است که در تکمیل ناقصان و تربیت مریدان او کشف وقایع
ایشان کمال داشته است و شیخ نجم الدین کبری بخدمت وی تربیت یافته است
و دیگر از مریدان شیخ ابو النجیب شیخ روزبهان کبیر مصری است قدس سره وی اصل
از کاذرون بود اخر در مصر بر مسند ارشاد نشست و اکثر اوقات در مقام استغراق
میبود و شیخ نجم الدین کبری را بضرب سیلی در مقام تکمیل رسانید و بدایای خود قبول
کرد و دیگر از اصحاب شیخ ابو النجیب قدس سره شیخ اسمعیل قصری است که شیخ نجم الدین
کبری بخدمت وی رسیده است و از دست وی خرقه اصل پوشیده است و شیخ
اسمعیل قصری از دو پیر خرقه اصل خلافت یافته بود یکی از شیخ ابو النجیب سهروردی دوم
از دوم محمد مایکیل که سلسله وی به بهنم و اسطه بخدمت خواجه یکیل بن زیاد میرسد
از اصحاب علی مرتضی بود کرم الله وجهه بنابر که در مقدمه این کتاب در بیان خانواده

شیخ ابو النجیب سهروردی

اسمعیل قصری

فردوسیان مفصل ذکر افتاده است و شیخ قطب الدین ابهری نیز از خلفای شیخ ابو نجیب
است که سلسله شیخ صفی الدین اسحاق اردبیلی بوی منتهی میشود الغرض احوال و کمالات
شیخ ابو نجیب عبد القاهر بن عبد الله سهروردی و خلفاء وی در اکثر کتب معتبره ذکر افتاده است
از آفتاب روشنتر است وفاتش بتاریخ روز جمعه هفدهم جمادی الاخر در سنه ثلث
وستین وخمسمایه در زمان خلافت ابو المظفر یوسف بن مقتفی لبقبش مستنجد از خلفای
بنی عباس در بغداد واقع شده و ولادت شیخ در سنه تسعین و اربعمایه بود رحمة الله علیه
کرد ان متصرف در عالم ملک و ملکوت شده آن کاشف اسرار غیبیات بیروت آن رسیده
بمقامات حضری قطب ارشاد شیخ ابو محمد بن عبد الله البصری قدس سره از اعاظم
مشایخ روزگار بود که در دنیا عیش عقبی میراند و از غایت صفای باطن وجودش
باوصاف روحانیان موصوف گشته بود و در مقامات سیر و طی نظیری نداشت در
تکمله از شیخ شهاب الدین عمر سهروردی قدس سره نقل میکند که وی گفت وقتی قصد
بصره کردم برای زیارت شیخ ابو محمد در اثنای راه مواشی و زراعتها و نخلستان
فراوان دیدم پرسیدم که از آن کیست گفتند از آن شیخ ابو محمد در خاطرم گذشت
که این از احوال ملوک مینماید چون در بصره بر در شیخ رسیدم بی انکه خبر کنم خادمی آمد که
شیخ ترا میطلبد بخدمتش رفتم فرمود ای عمر انچه دیدی انعمه بزرمین است و در دل
ابن عبد الله ازان خیری نیست امام عبد الله یافعی گوید که این قضیه را بشیخ
شیخ شهاب الدین بوده باشد رحمه الله علیه و هم در تکمله از شیخ عبد الله محمد بلخی قدس سره

نقل میکند

نقل میکند که وی گفت که وقت چاشت در میان حرم مکه بمقام ابراهیم علیه السلام
نشسته بودم ناگاه شیخ ابو محمد بن عبد الله بصری با چهار نفر دیگر در آمد و چند رکعت نماز
با اصحاب خود گزارد و هفت بار طواف کرده بیرون آمد از باب بنی شیبه و من
دنبال شدم یکی از اصحاب وی مرا منع کرد شیخ گفت او را بگذارید تا بیاید بعد ازان شیخ
خود پیش جماعت استاد و هیچ صف کرد هر صفی قریب سی مرد و هر یکی را فرمود که قدم
بقدم انکس نهد که پیش اوست شیخ در پیش و ما در پس چنانکه فرموده بود روان شدیم
و زمین زیر پای ما طی میشد تا عتی گذشت که در مدینه رسول خدا رسیدیم صلی الله علیه وسلم
و زیارت کردیم و نماز ظهر همانجا گزاردیم باز شیخ در پیش و ما در عقب بهمین ترتیب مذکور
روان شدیم ساعتی گذشت که در بیت المقدس رسیدیم نماز عصر انجا گزاردیم باز
شیخ در پیش ما در پس همچنان روان شدیم ساعتی گذشت که در سد یاجوج ماجوج
رسیدیم و نماز مغرب انجا گزاردیم و باز شیخ در پیش و ما در پس روان شدیم تا
شب گاه در کوه قاف رسیدیم و نماز عشا در انجا گزاردیم بعد ازان شیخ بر بلندی کوه
ما بر کرد او ناگاه دیدیم از یکی از آلوه بعضی مردان در مهابت همچو شیر غابت نورانی
پیاده شدند و بر شیخ سلام کرده با ادب تمام پیش وی بنشستند و بعضی مردان دیگر
نیز در هوا همچو برق سیر خشیدند و دیدیم که از هوا فرود آمدند و شیخ را حلقه کردند و نشستند
و ما شنیدیم که شیخ خبری بفرمود شیخ فواید میفرمود و ایشان نعره میزدند و بعضی
میگریستند و بعضی مینالیدند و شور و فغان میکردند و در هوا میشدند و میرفتند تمام

شب بر همچه گذشت تا صبح دمید نماز فجر شیخ با انبیان گذارد و از کوه فرود آمد ما گاه
دیدم زمین در غایت لطف لطافت و شده بیاض و کثرت انوار و دوم طرف او از آب
پیدا نه هر کجا قدم مینهادیم فایحه مشک از زیر قدم بر میخاست و بعضی طوایف را دیدیم
صورتهای ایشان همچو صورت آدمیان که حق تعالی را بلغتهای مختلف و صورتهای متطبع
بانواع تسبیحات یاد میکردند که هیچ سامعی بهتر و خوشتر از ان نغمه و فهمی نشنیده است
و تمام وجود ایشان چنان انوار گرفته که چشم از دیدن آن خیره شود و بمواجید مناجات
قدس و واردات انس بحدی مستغرق اند که اگر ایشان را نه بینند یا استماع نغمات
ایشان کند عجب نیست که از فرط هیبت لذت بهجت نفس او بلذت رسد بیرون مدت شیخ
ابو محمد از غایت وجد گاهی دران زمین راست میکرد و گاهی چپ گاهی در فضای
ان فضا زمین همچو تیر میگذشت و گاهی میگفت که شوق لقای تو مرا در قلق آورد
و فراق تو در رنج و مشقت میدارد و گاهی خوف تو مرا هلاک میکرداند و رجا تو حیات
میبخشد و گاهی از هیبت شیفته و سرگردانم و گاهی از قرب تو با قرار و سکون همی
مانم ازین قسم کلمات بسیار میگفت و ذوق و تواجد میراند چون وقت چاشت شد
شیخ از انجا باز گشت و بعد ران مقام امد که از انجا روان شده بودیم باز شنیده در رسید
و بایان عقب وی ناگاه یک مدینه دیدم همچو از زر و نقره و ران مدینه از هر جنس
اشجار بر هم بافته و میوها از کثرت بر هم افتاده و جویها روان شده بدو ران امد
در آمدیم و ازان میوها گذیدیم و آبهای لطیف خوردیم بعد ازان شیخ فرمود که این مدینه

اولیاء

اولیاست در نیاید درین مکروه پس بیرون آمده روان شد و مادر عقب هیچ
در جیبی خشک نمیگذشت الا آنکه تر و تازه میشد و بهیچ مریضی نمی گذشت مگر آنکه
صحت میافت تا آنکه در مکه مبارک رسیدیم و نماز ظهر آنجا گذاردیم و مرا منع کرد
که در حیات من با کسی خبری ازین سخن نگویی مگر بعد از وفات من همچنان کردم
پس شیخ و آن جهار نفر از نظر من غایب شدند بعد از مدتی بسیار در بصره رفتم و خبدگاه
نزد یک شیخ ماندم روزی شیخ در بصره بجهه زیارت قبر طلحه بن عبد الله اصحابی
متوجه شدم من همراه بودم چون نظر شیخ بر قبر وی افتاده برگشت و باز بر سر قبر
رفت [illegible] مود پس از احوال استفسار نمودیم که باز گشتن و رفتن چه بود
گفت چون نظر من بر قبر وی افتاد دیدم که او حله سبز پوشیده و تاجی مکلل بر سر نهاده
و دو حور پهلوی وی نشسته اند مرا شرم آمد باز گشتم او مرا سوگند بر رسول خدا
علیه السلام داد که مرو باز بیا همچنان کردم سبحان الله شیخ محمد بن عبد الله بصریرا
عجب حالی و طرفه روزگاری بود بمثل حال خواجه قطب الدین مودود چشتی که سابق
ذکرش گذشت سنه وفات شیخ ابو محمد نظر نیامده لیکن معاشرت شیخ ابو نجیب سهروردی بود رحمه الله علیه
و آن سید صاحب ولایت ان شمع ارباب هدایتان همیشه در فنا راحت یافته
سید احمد بن ابو الحسن الرفاعی قدس سره وی صاحب مقامات بزرگ
و احوال بلند و کرامات و خوارق عادات عجیبه که از وی ظاهر شده و اکثر حقیقت
اشیار انتقلب کرده اند که کمتر ازین طایفه بوجود آمده باشد او کنجینه هدایت بود در زمان

بخدمت وی تربیت یافتند و بمرتبه تکمیل رسیدند و لیکن اصحاب وی دو فرقه
اند یکی ارباب هدایت و تمکین دویم فرقه اند که با آتش در می آیند و بمارها بازی
میکنند و خبرها میدهند و این طریق نداشت و صاحب نفحات گوید که وی
از اولاد پاک نهاد امام موسی کاظم است رضی الله عنه ساکن ام عبید بود از دیار
بطایح و نسبت خرقه تصوف وی به بیخ واسطه بخدمت خواجه ابوبکر شبلی قدس
سره و بر تربیت سید احمد ابوالحسن رفاعی از شیخ علی قاری وی از شیخ ابوالفضل
وی از شیخ ابوعلی غلام ابن ترکان وی از شیخ علی رودباری وی از شیخ محمد مصری وی
از شیخ ابوبکر شبلی وی از خواجه جنید بغدادی قدس الله ارواحهم در نفحات
می آرد که ابوالحسن علی خواهرزاده او گفت که یک روز بر در خلوت وی نشسته
بودم پس وی آواز کسی شنیدم چون نظر کردم شخصی بخدمت وی دیدم
که هرگز ندیده بودم بعد از ساعتی آن شخص از روزنی که در دیوار خلوت سید
بود بیرون رفت چون برق در هوا بگذشت پس من بخدمت سید درآمدم
و پرسیدم که این کس بود گفت تو دیدی گفتم آری پس فرمود که وی یکی از
اربعه بود که حفظ بحر محیط را بوی محافظت میکند سه روز است که مهجور کرده اند
اما نمیدانند گفتم یا سید سبب مهجوری او چیست فرمودی در یکی از جزایر
بحر محیط مقیم است آنجا سه شبانه روز باران باریدن گرفت بخاطر وی گذشت که کاشکی
این باران در عمران است تا وی بعد ازان استغفار کرده بسبب این اعتراض

باقی دارد

مهجور شد من گفتم یا سیدی او را ازین حال آگاه گردانیدی فرمود نه شرم داشتم گفتم
اگر بفرمائی من او را اعلام کنم فرمود سر بگریبان خود در کش در کشیدم بعد از ساعتی آوازی
بگوشم رسید که یا علی سر برکن برآوردم خود را در جزیره بحر محیط دیدم و در کار خود
حیران شدم اندکی برفتم که آن مرد را دیدم و آن قصه با وی بگفتم سوگند بر من داد
که خرقه مرا در گردن من کن و مرا در روی زمین بکش و منادی بکن که سزای کسیست
که بر فعل حق تعالی اعتراض کند خرقه در گردن وی کردم خواستم که بکشم ناگاه آوازی داد که
علی مگذار که ملائکه آسمان بروی زار زار درآمدند و گریان شدند حق تعالی از وی
خشنود است چون ان اندیشه بم بیهوش شدم چون بخود باز آمدم خود را بخدمت
خال خود سیدی احمد ابوالحسن رفاعی یافتم و احمد که ندانستم که چون آمدم و در تکمه نقل
میکند و قتی سیدی احمد بر کناره شط نشسته بود و اصحاب گرد بر گرد او فرمود که
از روی خوردن ماهی بریان داریم هنوز سخن تمام نکرده بود که انواع ماهی بر روی
آب شط ظاهر شدند و میجهیدند و بر کناره می افتادند سیدی فرمود که این ماهیان
از من درخواست میکنند که بحق معبود از ما خیری بخور بعد ازان فقرا بسیار ماهیان
گرفته بریان کردند و بخدمت سیدی مائده عظیم فراز کردند چون از طعام فارغ شدند
بی بخدمت وی پرسید که صفت مرد متمکن چیست فرمود در جمیع خلایق او را
تصرف عام دید از پرسید که علامت آن چیست سیدی فرمود اگر این بقایای
ماهیان را بدریا برخیزید بر خیزند و روان شوند باذن الله تعالی پس آن بقای ماهیان

درحال صحیح شدند و در آب رفتند و فی الحال کسی بخدمت سیدی احمد تعویذی طلبید و کاغذ
بیاورد او را رسم بود که اگر سیاهی بنودی اول کاغذ بدست گرفتی و بعد سیاهی
نوشتی روزی مریدان وی بصحرا برآمده بودند یکی از دیگری پرسید که ترا بخدمت
سیدی احمد در بندت چه حاصل شد گفت تو هر تمنای که خواهی بکن وی گفت
میخواهم که نامه از آدی ما از دوزخ همین ساعت از آسمان فرود آید جواب داد که از کرم
حق تعالی دور نیست در ساعت یکورق سفید از آسمان فرود آمد آنرا برگرفتند در آن
هیچ نوشته ندیدند پیش سیدی احمد آوردند و از حال خود ناگفته آن ورق بدست
وی دادند چون سیدی در آن نگاه کرد حقتعالی را سجده کرد چون سر از سجده بر آورد
گفت ستایش مر خدایرا که نمود مرا آزادی اصحاب من از آتش دوزخ شما را دنیا باش
از رسیدن بآخرت گفتند یا سیدی این ورق سفید است فرمودند قدرت
بسیاهی نمی نویسد این بنور نوشته شده است کمالات وی از نجا فیابد یابد
کرد وفات وی روز پنجشنبه بیستم ماه جمادی الاول سنه ثمان و سبعین و خمسمایه در زمان
خلافت ابو العباس احمد بن مستضی بلقبش ناصر از خلفای بنی عباس واقع شد وی
باخواهر احمد بن خواجه قطب الدین مودود چشتی معاصر بود رحمة الله علیه

ذکر آن پیشوای اهل عباد آن مقتدای ارباب زهاد آن عامل بتشغل الله سعی رئیس
قوم شیخ ابو عبد الله صومعی قدس سره و صاحب نفحات گوید که وی از
بزرگان مشایخ کبار و در روزگار زهاد آن قوم بود و احوال عالی و کرامات ظاهر داشت

الکرخی

واکثری از بزرگان مشایخ عجم را دریافته و مستجاب الدعوات بود وقتی که در غضب
شدی جل جلاله از برای او نقد دادی و هر چه خواستی حق تعالی جان کردی و هر خبر را که
پیش از وقوع انچه خبر کردی همچنان واقع شدی جماعتی از اصحاب وی بقصد تجارت
بسمرقند رفته بودند نزدیک سمرقند گروهی از قطع طریق پرسیدند تیز سوار بقصد غارت
نمودن ایشان پیدا شدند جماعت تاجران شیخ ابو عبد الله را یاد کردند و دیدند که شیخ
در میان ایشان استاده است و میگوید سبوح قدوس رب الله دور شو پیدای سواران
پیاده اختیار همه سران متفرق شدند و هیچکس نتوانست که اسپ خود را نگاه دارد و
بعضی بکوهها افتادند بعضی بوادیها دور رفتند تنی از انها با یکدیگر جمع نتوانستند
شد اصحاب شیخ از شر آنها خلاص یافتند بعد ازان شیخ را در میان خود طلبیدند
نیافتند چون بکیلان رفتند و قصه را باز نمودند اصحاب که حضور شیخ بودند گفتند
که شیخ ابو عبد الله هرگز ازما غایب نشد کمالات و خوارق عادات وی بیش ازین
شیخ را دختری بود فاطمه نام از ابا بوصالح موسی بزنی داد از وی غوث الاعظم
حضرت شیخ محی الدین عبد القادر جیلی قدس سره متولد گشت انهم از جمله کمالات

شیخ ست رحمة الله علیه

و آن هیکلی هدایت ان رسید بمقام نهایت ان فارغ از رسوم لباس پیر وقت
شیخ مجد الدین قدس سره وی از کاملان وقت خود بود اکثر مشایخ
متواتر شیخ محی الدین عبد القادر جیلی و شیخ ابو نجیب سهروردی بخدمت وی

استفاده کرفته صاحب نفحات کوید که وی ناخوانده بود و بروی کشوده ند باب
معارف و اسرار و کشف و هم وی کوید که شیخ عبد القادر جیلی در ایام خوابی صحبت شیخ
حماد دباس میبود و در ورد باد ب تمام در مجالس وی نشسته بود چون برخاست بیرون
رفت شیخ حماد کفت این عجمی را قدمیست که در وقت وی بر کردن همه
اولیا خواهد بود و هر آنینه مامور شود بانکه بکوید قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله و همه اولیا
ویرا کردن نهند حکایت دوازدهم در تکمله از شیخ ابو نجیب سهروردی نقل میکنند
که وی کفته در بدایت حال وقتی بخدمت شیخ حماد دباس رفته شکایت کردم
از کثرت مجاهده و ملکت فتحاب شیخ حماد دباس مرا مود که مرا بعد از ان که در ربط
برخیزی بیاری بر من سیدی از شیر و سیدی او مذی است کلین که سر او فرا خ میشود و هیچ
لباس خود نکردانی چون بامداد شد از مدرسه بیرون آمد سیدی پر شیر بر سر کرده روان شد م
در میان بازار بغداد هر که مرا بان حال سیدید متحیر میشد و من همچنان هیبت میرفتم و هر کاه
که من بنفس بر میکشیدم میکداخت چنانچه روغن بر آتش بکداز د چون نزدیک شیخ حماد
رسیدم دیدم که شیخ منتظر من بر در ایستاده است پس نظر کرد در من که مالا مال شده م
ازان نظر و از عقل خود بر فتم و بر روی افتادم شیر بر زمین بر یخت و من تا این زمان
از برکات آن یک نظر سیرم و هم شیخ ابو شجاع در تکمله کوید که شیخ عبد القادر جیلی نر بار
شیخ حماد آمد شیخ نظر کرد بسوی او کو یا که بازی را بصید خود آورد و نظر شیخ حماد در و چنان
اثر کرد که در حال شیخ عبد القادر بیرون آمد بر سبیل و راه حق بیش کرفت شیخ عبد القادر

قدس سره

قدس سره که قطب اولیا بود از کبار اصحاب شیخ حماد است وهم در تکمله در حکایت
سیزدهم نقل میکند که روزی شیخ حماد در بعضی قریات بغداد سیر میکرد امیری را دید
که مست شراب بر اسپ سوار می آید شیخ او را امر معروف میکرد و آن سوار تازیانه بر
شیخ زد شیخ فرمود یا فرس اهمد عده یعنی ای اسپ حق فراگذاری تو این را در حال
ان اسپ بآن سوار همچو برق در هوا شد و از نظر غایب گشت هر چند تفحص کردند
اثر از آن پیدا نشد وی گفته که اقرب طریق الی الله تعالی محبت اوست و محبت او صفا
نماند تا محب روی منه نشود و بر اکلمات یا لی و خوارق عادات بسیار است درین
مختصر گنجایش ندارد وفاتش در ماه رمضان سنه خمس وعشرین وخمسمایه
واقع شد رحمة الله علیه

فرزند اقرب حضرت الهی از حقانی مطلق آگاه آن بالاتفاق ولی شیخ ابو
عبد الله نجیب الدین موصلی قدس الله سره عجب حالی داشت از جمله اهل ملامت
بود صاحب نفحات از شیخ محی الدین ابن عربی قدس سره نقل میکند که شیخ در بعضی
مصنفات خود میفرماید که از بعضی طایفه ما بعضی را دیدیم که صورت روحانیت ایشان
متجسد و متمثل میشود بر صورت جسمانیت ایشان و بر آن صورت متجسد افعال و احوال
عجیبه از ایشان ظاهر می شود ما بر ایشان انکار میکردیم که این بر صورت جسمانیت ایشان
میگذرد و میگویند که فلان کس را دیدیم که چنین و چنین میکرد و حال آنکه او از آن فعل مبرا است
و ما این را بارها از بسیاری از این طایفه مشاهده کرده ایم و نه دیده ایم و چنین بود

حال عبد الحمید موصلی معروف بقضیب البان و باید که برین انکار نیاری که اسرار حقها
در افراد عالم بزرگ بسیار است بقوت عقل ادراک غور آن نمیتوان کرد و در تکمله بحکایت شصت
نهم از قاضی موصل نقل میکند که وی گفت که من بدکمان بودم قضیب البان از کثرت
اظهار کرامت و مکاشفات وی که بر من مردم میرسانیدند و بران غیرت کردم
که سلطان بکویم تا او را از موصل بیرون کنند و هیچکس را برین نیت اطلاع نبود مگر حقتعالی
پس روزی در کوچه موصل تنها میگذشتم ناگاه قضیب البان از پیش پیدا شد بر هیبت موصوف
در خاطرم گذشت اگر با من کسی میبود مرا گفتی تا این را بگیرد لیکن هیبت خود بگرداند
و بصورت گروی شد چند گام دیگر رفت باز بصورت بدو شد چند گام دیگر
رفت بصورت فقیه برامد و مرا گفت ای قاضی این چهار صورت که دیدی میان
ایشان قضیب البان کدام است تا تو بر سلطان بگوئی و او را از موصل بیرون کنانی
قاضی گفت مرا طاقت نماند در حال در پایش در افتادم و میبوسیدم و استغفار
میکردم و هم در تحکمه میشنوید که روزی قضیب البان از زاویه خود بیرون آمد و فقیری
صالح همراه وی شد ان فقیر می گوید که قدری راه برفتم ناگاه شهری دیدم که آنرا ندیده
بودم و اهل آن شهر هر یکی از کمالات انسانی موصوف بودند و بخدمت قضیب البان
آزاد و تعظیم تمام پیش آمدند پس قضیب البان نماز ظهر و عصر و مغرب و عشا و فجر با
گذارد روز دیگر از انجا روان شدم هیچ اکل و شرب در میان نبود قدری راه
رفت ناگاه انواع فواکه و حلوا و آب لطیف پیش او رونهاد محفوظ نسخه جوزه ۷ د ۱۹۱ (۱)

۱۰ ل ۱۲

برسیدم که یا سیدی این چه شهرست فرمود ای اخی این مدینه ست ورای دریای هند
اهل آن مسلمان اند هر روز ولی از اولیاء زمان بحکم فرمان با ایشان نماز میگزارد
و در بنا بد مر ایشان را مگر ولی او را کرامات اذن نمیکردند در مصاحبت تو موافقت نمیکردیم
و صاحب نفحات گوید روزی پیش شیخ عبد القادر جیلی قدس سره گفتند که قضیب البان
نماز نمیگزارد فرمود که میگوید سروی در خانه کعبه سجود ست کمالات و خوارق عادات
وی بسیار ست سنه وفاتش در نظر ما نماند رحمة الله علیه

ذکر آن همدم نسیم و صفا آن واقف اسرار صفا و جمال آن محقق بی و سوا سی شیخ
ابو العباس بن عریف الدینوری قدس سره از محققان مشایخ بود نام وی احمد
بن محمد ست عالم بود بعلوم و عارف منتهی بود در جمیع روایات صاحب نفحات
از شیخ محی الدین ابن عربی قدس سره نقل میکند که وی گفته ست روزی شیخ
ابن ابو عبد الله الخراز رحمة الله علیه مرا فرمود که وقتی از پیش شیخ خود ابن عریف
بیرون آمدم و در صحرا سیر میکردم بهر گیاه و درخت که میرسیدم بمن میگفت
مرا بگیر که من فلان علت را نفع می رسانم و فلان ضرر را دفع میکنم و مرا از آنحال
حیرتی روی نمود بخدمت شیخ خود ابن عریف باز گشتم و این قصه را با وی
بگفتم بخ فرمود که ما نه از برای این تربیت کرده بودیم آن دور ست از اندیشه
تو انکه ضار و نافع حقیقی ست حق سبحانه ست هنگامی که در ختها و گیاهها را نفع
و ضرر خود خبر دهند درین وقت از حق سبحانه غافل باشی و بر ایشان مشغول پس گفتم

ای سید من توبه کردم از اشغال بدین خارق عادت شیخ فرمود حقتعالی ترا امتحان و ایمان
کرده است و اگر نه من ترا بحق تعالی رهنمونی کرده ام نه بغیر او علامت صدق توبه تو آنست
که باز بآن موضع بروی و آن درختها و گیاها با تو هیچ سخن نگویند پس ابو عبد الله با
آنموضع باز گشت و ازان سخنان هیچ نشنید حق سبحانه را سجده شکر بجای آورد و سوی
شیخ باز گشت و احوال سهو و ضد اشت شیخ گفت سپاس و ستایش مر خدایرا عز و جل که ترا
اختیار کرد برای خود و نیندخت ترا بجانب مخلوقی و هم صاحب نفحات گوید که جوانان
مریدان و طالبان بسیار بخدمت ابو العباس بن عریف جمع شدند پادشاه وقت را
ازوی خوفی در دل پدید آمد بفرمود تا وی را حاضر سازند در راه وفات یافت و بعضی گویند
بعد از رسیدن پیش پادشاه فوت شد وفاتش در سنه ست و ثلاثین و خمسمایه واقع شد رحمة الله علیه
فمنه آن عارف بیمثال آن عاشق بی نشان آن محرم از اسرار صوری و معنوی مقتدای
وقت خواجه حکیم سنائی الغزنوی قدس سره و کنیت وی ابو المجد و نامش مجدود بن
بن آدم است وی با پدر شیخ رضی الدین علی لالا قدس سره ابن عم بود نسبت ارادت
در تصوف بخدمت خواجه ابو یعقوب یوسف همدانی داشت رحمة الله علیه که ذکر وی
سابق درین طبقه گذشت صاحب نفحات گوید که حکیم سنائی از کبار شعراء طایفه صوفیه
و سخنان وی را اکثری از بنطایفه در مصنفات خود باستشهاد آورده اند چنانکه
در سیر الاولیا ملفوظ خواجه کان جشت ها و غیره موجود است و حضرت مولوی روم
قدس سره چنین فرموده است ۵ عطار روح بود و سنائی دو چشم او ما از پی سنائی
و عطاریم

وعطار آمدیم ۞ هم صاحب نفحات گوید که کتاب حدیقة الحقایق بر کمال وی در شعر
وبیان اذواق موحدان ارباب معرفت وتوحید دلیلی قاطع است وسبب توبه
او آن بود که سلطان محمود بن سبکتگین در فصل زمستان بعزیمت کرفتن بعضی
از دیار کفار از غزنی بیرون آمد بود وثنایی در مدح سلطان قصیده کفته میرفت تا بعرض
رساند اتفاقا بدر کلخن رسید که یکی از مجذوبان که از حد تکلیف بیرون برامده که مشهور
بود به لاحول زیرا که وی بوسته لای شراب بنخوردی در انجا بود او آزی شنید
که با ساقی خود میکفت که سرکن قدحی بکوری محمود سبکتگین تا بخورم ثنایی کفت محمود
مرد عاری است وپادشاه اسلام کفت مرد ک پس ناخشنود است انچه در تخت حکم
ورآمده است در قید ضبط در نیاورده میرود که مملکت دیکر کیرد پس بکدح کرفت وبخورد
باز کفت پرکن قدحی دیکر بکوری ثنا ریک شاعر ساقی کفت ثنایی مرد فاضل ولطیف طبیعت است
قرمودا کروی لطیف طبع بودی بکاری مشغول شدی که ویرا بکار می آمدی کذاف چند
در کاغذی نوشته که بهیچ کار وی نمی آمد ومیدانند که ویرا بر اجه افریدند ثنایی چون
آنرا شنید حال بروی متغیر شد وتنبیه آن لای خوار از هستی غفلت وی راهوشیار
کردانید پس قدم در راه نهاد وسلوک روش خواجه یوسف همدانی مشغول شد وهمواره
سروی ومنقطع می بود واز مخالطت اهل دنیا اعراض تمام داشت ودر ستایش مولانا
جلال الدین رومی قدس سره مذکور است که خواجه حکیم ستنائی در وقتی که محتجب بود وزیر زبان
چنین بسلکفت حاضران کوش بپیش دهانش بردند این بیت بخواند ۞ بازکنتم زانچه

گفتم زانکه منیت در سخن یعنی و در معنی سخن غیر نیست آنرا بشنید گفت عجب حالیست
که در وقت بازگشتن از سخن نیز بسخن مشغول بوده است کمالات وی در شعر وی نیز ظاهر است
اگر کسی بچشم اخلاص نگاه کند بعضی ابیات او صاحب آیات نوشته می آید بسکه مشتمل
صفت روم و چین خیز و با ملک ثنائی به بین تا همه دل بینی و بی حرص و بخل تا همه
جان بینی و بی کبر و کین ز رنه و کاین ملکی زیر دست چون سر نه و اسپ فلکی زیر زین
پای نه و چرخ بزیر قدم دست نه و ملک بزیر نگین ای نیست شده ذات تو در
پرده هست وی صومعه ویران کن زنار بست مردانه کنون چو عاشقان می
گردو رکنی گرد و کرد سر مست ای من بتو زنده ام چو مردم بس در کار تو کرده دین
و دنیا هوس کرمت بینم چو بنگرم با همه کس سروی همه از برای من دارد بس
مردی که براه عشق جان فرساید باید که بدون یار خود نگراید عاشق بره عشق جانان
میباید کز دوزخ و ز بهشت یادش ناید ویرا قصیده ایست زیادت از صد و شصت بیت
که آنرا رموز الانبیا و کنوز الاولیا نام نهاده و بسی معارف حقایق و لطایف
دقایق در آنجا درج کرده است اولش این است طلب عاشقان خوشتر فتاد طرب نیکوان
شیرین کار تا کی ز خانه بین ره صحرا تا کی از کعبه بین در غار در جهان بنا شاد و ما فارغ
در قدح جرعه و ما هشیار ویرا اشعار دلربا و شکل نا بسیار است درین مختصر گنجایش
آن ندارد آخر تصنیف وی حدیقه الحقایقست و تاریخ تمامی آن خود بنظم آورده است
که سنه خمس و عشرین و خمسمایه بود و بعضی تاریخ وفات ویرا نیز همین نوشته اند رحمة الله علیه

یکی بود خود ز خود جدا ماند ❊ من و تو رفته و خدا ماند ❊

حلیه

شانزدهم در بیان مجملی از احوال خواجه عثمان هارونی و ذکر شیخ محی الدین عبد القادر جیلی و غیره

از آن امام ارباب طریقت ان پیشوای اولیا را اهل حقیقت ان دایم بمقام مشاهده افزونی

قطب ارشاد خواجه عثمان هارونی قدس سره از مقتدایی اهل بصرت بود و از محتشمان

این طایفه و در جمیع علوم صوری و معنوی بهره تمام داشت در ریاضات و مجاهدات بیهمتا

بود و در کشف و کرامات و هم در بیان معنی حقایق و توحید نظیری نداشت و خرقه خلافت

از دست خواجه حاجی شریف زندنی پوشیده بود و مسکن خواجه عثمان در ملک خراسان

بقصبه هارون که در نواحی نیشاپورست و بقولی انکه قصبه هارون در دیار فرغانه از ملک

ماوراء النهرست ولیکن اکثر اوقات در مسافرت کوشیدی و نغابت در تجرید و تفرید

بودی و جمیع مشایخ وقت را دریافته بود و صحبتها داشته و در هر فن نسبتی بود تصرفی

تمام داشت و کمالات ولایت و آزینجا قیاس باید کرد که مثل خواجه بزرگ معین الحق

والدین حسن سنجری شاه باز عالم و عالمیان را در دام تربیت خود آورد در سیر العارفین

نبشته اند که خواجه عثمان هارونی بارها فرمودی که معین الدین ما محبوب الله ست و مرا از مرتبه

وی تفاخر میباشد خواجه بزرگ در انیس الارواح نبشته اند که در شهر بغداد بمسجد

خواجه جنید بغدادی رحمة الله علیه دولت یابیوس سید العابدین بدر العارفین شیخ الاعظم

خواجه عثمان هارونی قدس سره حاصل کردم مشایخ کبار بخدمت حاضر بودند همین که

در نشستیم روی بزمین آورد خواجه فرمود دو گانه نماز بگزار گزاردم گفت مستقبل قبله

بنشین بنشستم فرمود سوره بقر تمام بخوان خواندم فرمود بیست بار کلمه سبحان الله بگو گفتم
آنگاه خود بالا برد و سوی آسمان کرد و دست من بگرفت و گفت بیا بنجد اسپارم همین که گفت
راند و کلاه چهار ترکی بر سر درویش نهاد و کلیم خاصه عطا فرمود آنگاه گفت بنشین بنشستم
فرمود که سوره اخلاص هزار بار بخوان خواندم فرمود در خانوادهٔ ما همین یک شبانروزی
مجاهده ست امروز و شب بروز بند دار این درویش بحکم اشارت بطاعت و شغل باطن
موافق مشرب خواجه گذرانید چون دویم روز شد خدمت خواجه فرمود بنشین بنشستم گفت
نظر بالا کن چون سوی آسمان دیدم فرمود تا کجا می بینی گفتم تا عرش اعظم گفت در زمین
نگر همین که در زمین دیدم فرمود تا کجا می بینی گفتم تا تحت ثری باز فرمود که سوره
اخلاص هزار بار بخوان خواندم فرمود باز سوی آسمان نگر چون سوی آسمان دیدم گفت
تا کجا می بینی گفتم تا حجاب عظمت فرمود چشم بپوش کردم فرمود باز کن کردم دو انگشت
خود را نمود گفت که می بینی گفتم هژده هزار عالم می بینم همین که بگفتم فرمود برو که کار تو تمام
شد بعد ازان خرقه پیش بود گفت این را بر کن بر کردم شیئی دیگر ظاهر شد فرمود
به بر درویشان را صدقه بده چون بدادم و باز بنجد بمنش رسیدم گفت چند روز در صحبت
ما باش گفتم فرمان بردارم بباشم آنگاه خواجه عثمان مسافر جانب کعبه شد چون بسعادت
زیارت خانه کعبه رسیدم انجا نیز دست من بگرفت و بنجد اسپرد و در زیر ناودان خانه
در باب من مناجات کرد و آوازی برآمد که معین الدین بنجری را قبول کردیم چون ازانجا
باز گشتم در مدینه آمده رسر روضه خواجه کائنات محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم درویش را

فرمان شد که سلام کن کردم از روضه علیه السلام آواز برآمد که علیک السلام یا قطب المشایخ
همین که این آواز برآمد خواجه فرمود که بر و بکمالات رسیدی پس از انجا سیر کنان در بدخشان
آمد و بزرگی از بزرگان خواجه جنید بعد از او انجا بود که صد و چهل سال عمر داشت او را دریافت
و صحبت غریب واقع شد پس خواجه از انجا باز گشت و در بخارا آمد و بزرگان انجا را
نیز دریافت هر یکی در عالم دیگر که وصف ایشان در قلم نیاید پس همچنین تا ده سال
تجرید خواجه مسافر بود هم باز در بغداد رسید و معتکف شد بعد از چند گاه باز مسافر
گشت تا ده سال کمر ابریق و جامه خواب خواجه بر سر کرده برابر فرستی تا بیست سال راست
اندر اکاه خواجه باز نشست و در بغداد عزلت گرفت و این در ویش را فرمان شد
که چند روز بیرون نخواهیم آمد وقت چاشت در جای خلوت می آمده باش که ترا غیبی فقیری
بکویم تا یاد کار باشد پس این در ویش همچنان میکرد چنانکه در کتاب انیس الارواح تمام
ملفوظ خواجه عثمان هارونی درست و هشت مجلس جمع کرده است درین مختصر گنجایش
ان ندارد و لیکن تبرکا یک مجلس از کتاب مذکور نوشته می آید مجلس سیوم سخن در خرابی
شهرها افتاده خواجه بر لفظ مبارک راند که اخر الزمان شهرها از شامات کنعان خراب
شوند چنانچه شنیده ام از خواجه قطب الدین مودود چشتی قدس سره که گفت و
مسافر بودم جانب سمرقند انجا بزرگی بود او از علی مرتضی کرم الله وجهه روایت کرد چون
این آیه فرود امد قال الله تعالی وان من قریة الا نحن مهلکوها قبل یوم القیمة او معذبوها عذابا شدیدا
کان ذلک فی الکتاب مسطورا یعنی نیست هیچ دیهی و شهری مگر آنکه هلاک کنند اهل آنجا پیش

وفنا پیش از روز قیامت یا عذاب کنند آن بقتل و قحط و خسران عذاب سخت است
این در لوح محفوظ نوشته شده پس مکه را حبشیان ویران کنند و مدینه از قحط ویران
شود خلق از کرسنگی بمیرد و بصره و عراق از شامت میخوران خراب شود و بلخ از آسمان
بارد و روم از بسیاری لواطت خراب کردد و از آسمان بانکی در آید که جمله خلق خفته باشند
و همه خلق خوک و سگ کردند و از خراسان تا بلخ از شامت خیانت که اصحاب تجارت
خائن باشند و مسلمانان مردار خوار کردند پس ویران شود و خوارزم و جند شهر دیگر
که حوالی آن بود از شامت خرامیها و جزایر خراب شود و یکدیگر را بکشند و هلاک
کردند و سبب از اباحتی مخالف و تاریکیها و زلزله کوهها سخت پاره پاره کردد و اهل آن
نیست و نابود شوند اما خرابی مصر و دمشق از سبب آن بود که زمانزادر اخر الزمان بکشند
و بر دار کنند و بکویند که این فاطمی است خاک در دهان آنها پس حقتعالی همه را در زیر زمین
فرو برد و ویرانی سند از جهة هند باشد و ویرانی هند از جهة سنده باشد چون فساد و زنا
و شراب خواری بسیار شود حقتعالی باد را فرمان دهد تا همه را هلاک کند آنکاه فرمود چون
شهرها بمثل این خراب شوند مهدی محمد بن عبد الله پیرون آید از شرق تا غرب عدل کند و عیسی
بن مریم علیه السلام از آسمان فرود آید در آنوقت دین مسلمانی عزیز کردد و بعد از آن
فرمود روزهای آنوقت از حد خود دراز باشد عجب بود که یکوقت نماز توان کزارد و در آن
ایام سال چون ماه باشد و ماه چون هفته کردد و هفته چون روز شود و روز چون یکوقت
نماز پس خواجه جشمه آب کرده فرمود که ایمان در ولایش مردم را می باید که آن سال و آن ماه

وآن هفته وآن روز همین داند که ایام آخر ست از انکه رسول علیه السلام بعد از نقل خود بدو
سال بالغ شده ست که سک بچه زائید به نه فرزند آدم وهم خواجه بزرگ در تمامی کتاب
مذکور بمجلس آخر مینویسد که چون خواجه عثمان هارونی قدس سره این فواید تمام کرد و عصا
در پیش نهاد و باین درویش داد و مصلا و خرقه نیز عطا فرمود بعد ازان گفت که این
یادگاری خواجگان ماست این را بستان بعد از خود چون مردمی در کلوی وی
بپسندازی همین که خواجه این فواید تمام کرد و مشغول شد این درویش روی بزمین
آورد و باز گشت الحمد علی کل حال و خواجه بزرگ فضیلت سوره فاتحه در اکثر جا
بسیار بسیار فرموده ست از جمله در سیر الاولیا میفرماید که وقتی من بخدمت خواجه
عثمان هارونی قدس سره مسافر بودم در کناره دجله رسیدم کشتی نبود خواجه فرمود
چشم بهم کن کردم و بخدمت خواجه بی تکلف آن سر روی آب رفتم پس التماس نمودم
که این چه بود فرمود بجبار سوره فاتحه بخواندم وهم در سیر الاولیا مینویسد که روزی
پیری بغایت پریشان حال بخدمت خواجه عثمان رسید و گفت مدة چهل سال باشد
که پسری از من غایب شده ست از حیات و ممات وی خبر ندارم بخدمت خواجه آمدم
تا درخواست فاتحه نمایم خواجه سر در مراقبه فرو برد بعد از زمانی سر برآورد و گفت روی
بحاضران مجلس کرده فرمود که فاتحه بخوانیم و به نیت انکه پسر این پیر بوی برسد چون فاتحه
خواندند ناگاه ان پسر را فرمود که بخانه برو پیرت آمده باشد پسر چون در خانه رسید با پسر
ملاقات کرد باز خود با پسر بخدمت خواجه رسید احوالش چون استفسار نمودند پسر

گفت که در جزیره از جزایر دریا دیوان گرفته مرا زنجیر کرده بودند مردی بصورت خواجه
نزدیک من رسید نگاهی کرد زنجیرها بیفتاد و مرا دست گرفته بجایی نرسانید و هم در
سیر الاولیا میشنوید که خواجه بزرگ میفرمود که مرا همسایه بود از مریدان خواجه عثمان هارونی
قدس سره او نقل کرد من برابر خبازه او رفتم چون او را در گور نهادند خلق بازگشتند من
ساعتی بر سر قبرش مشغول بودم دیدم که فرشتگان عذاب حاضر شدند در نمیان خواجه عثمان
هارونی رسید و گفت زنهار این را عذاب نکنید که از مریدان است فرشتگان را فرمان
شد که او را بگویند که این بر خلاف تو بود خواجه گفت آری این بر خلاف من بود فاما
خود را در پله من بسته است باز فرمان بر فرشتگان رسید که دست از وی باز دارید که مرید
عثمان است ما او را ببخشیدیم نقلست از سیر العارفین که خواجه بزرگ از خدمت خواجه عثمان
هارونی رخصت گرفته روانه گشت بعد از چند روز خواجه عثمان قدس سره از فرط محبتی
که داشت در طلب خواجه بزرگ از مقام خود بتعجیل بمود اتفاقا در بیابانی رسید که انجا مغان
ساکن بودند و یک آتشکده بود بالای ان گنبدی ساخته و هر روز قریب پنجاه ابابه
هیزم دران میسوختند چون خواجه عثمان انجا رسید از قصبه دور تر زیر درختی کناره
جوئی فرود آمد و فخر الدین نام خادم را فرمود تا پاره آرد و آتش از قصبه آورده نان افطار
مهیا سازد خادم مذکور رفته آرد بخرید و بجهة آتش بران آتشکده رفت مغان گرد آتش
نشسته بودند نگذاشتند که دست در آتش کند خادم واقعه حال را بخدمت خواجه گفت
خواجه را غیرت حاضرت در کار شد برخاست و بکناره آتشکده رسید انجا منهم در بخشنام

برنخته جوان نشسته است و پسری هفت ساله در کناره آتش دارد و گرد پیش وی دیگر مغان
بسیار بطرف آتش متوجه نشسته اند خواجه از وی پرسید که از پرستیدن آتش مخلوق
اوست مُعِنی جواب داد که در دین من آتش را وجودی عظیم است چرا نه پرستم خواجه فرمود
چندین سال است که این را میپرستی باد دستی در وکن تا ترا نسوزد او جواب گفت که بالطبع
خاصیت او سوختن است کرا یارای آن باشد که قریب وی شود پس خواجه آن پسر را
از کنار مغ بخود کشید و بایدی متوجه آتشکده شد فریاد از مغان برخاست خواجه بسم الله
الرحمن الرحیم گفت و آیه قلنا یا نار کونی برد او سلام علی ابراهیم خواند و در میان آتشکده
در آمد و چهار ساعت کامل انجا بود و هیچ اثری از آتش بخود بدست خواجه و آن پسر
نرسید بعد ازان مغه پسر از آتشکده بیرون آمده مغان از پسر پرسیدند که انجا چه دیدی
گفت غیر از گل و گلزار چیزی دیگر بنظر نیامده از ینجا معلوم شد که خواجه را ولایت ابراهیم
علیه السلام بود پس یکبار جمله مغان مسلمان شدند خواجه آن مجوسیا مغ را عبد الله نام کرد
و آن پسر را ابراهیم نام نهاد هر دو را تربیت فرمود تا که بمرتبه ولایت و ارشاد رسید
مصنف سیر العارفین مینویسد که من دران مقام رسیده ام و از مردم معتبر انجا تحقیق
نموده ام که خواجه دو نیم سال بچه تربیت عبد الله و ابراهیم در آنمقام مانده بود پس
از انجا مسافر شد و نیز مینویسد که این آتشکده را بر هم انداخته عمارتی خوب ساخته اند
بتقریب شیخ عبد الله و ابراهیم هم در انجاست و از عبارت کنج الاسرار خان معلوم میشود
که خواجه عثمان هارونی قدس سره از غایت غیرت و اشتیاق بچه دیدن خواجه بزرگ معین الدین

سنجری تا دهلی تشریف آورده است و چند روز هر دو بزرگوار با هم در دهلی بودند و لیکن
این روایت بغایت ضعیف است چرا که کتاب کنه الاسرار و بعضی رسایل دیگر مجاوران
جمع کرده اند بران اعتماد و صحت نیست شیخ نصیر الدین محمود اودی قدس سره ازان بمقوله انکار
نموده است و قول اصح آنست که خواجه عثمان هارونی قدس سره بعد از مسافرت بسیار
عمر باز در مکه معظمه رفته متمکن گشت و دو مطلب بدرگاه حق سبحانه درخواست نموده
یکی آنکه قبر وی در مکه معظمه واقع شود و نشان قبر او را برطرف نسازند که فانحه سیر شده
چرا که در کعبه شریفه رسم است که نشان قبر هیچکس نمیگذارند بخاک برابر میسازند دوم
آنکه فرزند معین الدین مدتها مدید بقدم تجرید و تفرید خدمت بنده کرده است او را
ولایتی عطا شود که آن قسم ولایت بدیگری عطا نشده باشد هاتف غیب بر دل
خواجه عثمان قدس سره ندا رسانید که قبر تو در مکه خواهد شد و نشان آن از برطرف نخواهند
کرد و معین الدین را ولایت هندوستان عطا فرمودیم که تا این زمان بکسی از اهل اسلام
نداده بودم اما اول در مدینه برود و از اجازت محمد صلوة الله علیه در ولایت هند رفته
متصرف شود پس خواجه عثمان هارونی سجده شکر الهی بجا آورد و جمیع امانت پیران خود مع
اسماء عظام و خرقه خلافت بخواجه بزرگ معین الحق والدین عطا نموده بجانب مدینه
رسول صلی الله علیه وسلم رخصت فرمود چون خواجه بزرگ بشرف زیارت حضرت رسالت
پناه مشرف گردید آنحضرت نهایت مهربانی فرموده که مسکن تمام ولایت هندوستان را
باطن خواجه بزرگ عطا نمود بعد ازان فرموده که مسکن تو در اجمیر تقدیر شده است انجا رفته

سکونت اختیار کن و بعد از رسیدن تو در ولایت هند دین اسلام استقامت خواهد گرفت
الحق همچنان شد که پیش از این بعضه سلاطین اسلام در هند آمدند و تردد ات بسیار کردند
اما استقامت نشد چنانچه در سبب تواریخ مفصل ذکر افتاده است و مجمل در ذکر خواجه ابو
محمد چشتی نیز درین کتاب نوشته ام در انجا معلوم خواهد شد حضرت حق سبحانه تعالی بعد از
تشریف آوردن خواجه بزرگ قدس سره در اجمیر رای پتهورا حاکم هند را از پنج وبن
برانداخته سلطان معزالدین سام را با تو ابعانش استقامت بخشید و ازان وقت
تا بیخ هند و بسلطنت او رسیده و رونق تمام در اسلام پدید آمد چنانکه اظهر من الشمس است
و حضرت خواجه عثمان هارونی قدس سره باقی عمر در مکه معظمه بسر برد و متوجه بر احوال
خواجه بزرگ قدس سره می بود پیوسته امداد همت و استقامت از جانب قادر
مطلق درخواست مینمود چون خاطر مبارکش ظاهر و باطن از طرف خواجه بزرگ جمع
گشت ازنان بتاریخ ششم ماه شوال در سنه سبع وستمایه بدار البقا رحلت فرمود و در مکه
معظمه مدفون گشت چنانچه الآن مرقد متبرکه او زیارت گاه خلق است رحمة الله علیه
و ان قبله جمیع مرادات ان محقق و متصرف بجمیع مقامات آن غوث وقت محبوب
سبحانی پیشوای عالم شیخ محی الدین عبد القادر جیلانی قدس سره بن ابی صالح
موسی بن ولی عبد الله بن یحیی زاهد بن محمد سیف الله بن داود بن موسی بن
عبد الله بن موسی بن عبد الله محض یعنی حسن المثنی بن حسن مثنی بن امام
حسن بن علی مرتضی کرم الله وجهه و مادرش ام الخیر فاطمه بنت شیخ ابو عبد الله صومعی

که از مقتدای مشایخ گیلان بود و حضرت شیخ محی الدین عبد القادر را ازین نسبت
بعضی جا گیلانی مینویسند ولیکن مسکن وی قصبه جیل بود و صاحب تاریخ یافعی مینویسد
که نام آن قصبه چیل بوده است و این جبال بغایت جایی پر فیض است و هوایش
در غایت اعتدال در تحت کوه جودی واقعشد که کشتی نوح علیه السلام انجا قرار
گرفته بود چنانچه در قرآن مذکور است قوله تعالی واستوت علی الجودی و از بغداد هفت
روز راه است بآن نسبت ویرا جیلی یا جیلانی گویند نسبت خرقه تصوف بدو سه جا
داشت یکی از جانب آبای بزرگوار خود دویم از خدمت شیخ ابو سعید المخرمی رحمه الله علیه
که نسبت خرقه وی پنجم خلافت واسطه بخدمت سید الطایفه خواجه جنید بغدادی
میرسد الی آخر یکخرقه خلافت از دست تاج العارفین شیخ ابو الوفا بغدادی دیگر پوشیده
بود و شیخ عبد القادر در ابتداء حال از خضر علیه السلام نیز تربیتها یافته است و آنقدر ریاضات
و مجاهدات که بقدم توکل و تجرید شیخ عبد القادر کرده است ممکن نیست که کسی از طایفه
کرده باشد و تصرفات و خوارق عادات که ازوی ظاهر شده از هیچ یکی ازین طایفه
در آنوقت بوجود نیامده فرزند جای نشین ایمه اهل بیت رسول خدا و سر حلقه اولیا
کمل بود بنابران از جمیع مقامات غوثی و قطبی و قطب الاقطابی ترقی کرده بمقام
محبوبی رسیده بود که فوق آنمقام اولیا را نیست و ویرا محی الدین ازان گویند که روزی
جمعه از مسافرت بغداد می آمد دید که مردی بیماری دیرینه پایی متغیر اللون و ضعیف
البدن افتاده است گفت ای عبد القادر نزدیک من آی برفت و بالین گفت سر

بازنگرد

باز نشان چون بنشاندند جسد وی تازه گشت و رنگ و صورتش خوب ظاهر شد
پس گفت من دین اسلام آنچنان شده بودم حقتعالی مرا تو زنده کردانیدانت محی الدین
از آنوقت هر طرف که میرفت و برا محی الدین میخواندند صاحب نفحات از والده وی
نقل میکند تا فرزند من عبد القادر متولد شد هرگز در ماه رمضان شیر نمیخورد و یکبار هلال
رمضان بجهة ابر پوشیده ماند از مادرش پرسیدند گفت امروز عبد القادر شیر نخورده است
آخر معلوم شد که آنروز روزه بود و ولادت شیخ عبد القادر در سنه احدی و سبعین و اربعمائة
بود و هم در نفحات میآرد که شیخ عبد القادر جیلی گفته است که من خرد بودم روز
عرفه بصحرا بیرون رفتم دنبال گاوی گرفتم بجهة حرشت آن گاو تو پس کرده گفت
ای عبد القادر ترا برای کسبی و کاری پیدا کرده اند نه برای این امر پس تبر و ریسمان گشتم
و بر بام سرای خود برآمدم جا جیانزادیدم که در عرفات ایستاده اند پیش مادر خود رفتم
و گفتم مرا در کار حق تعالی اجازت ده تا ببغداد روم بتعلیم مشغول شوم و صالحان را
زیارت کنم سبب از من پرسید احوال گذشته را اظهار نمودم بگریست و برخاست
هشتاد دینار که از میراث پدر مانده بود چهل دینار از برای برادر من نگاهداشت
و چهل دینار در زیر بغل جامه من دوخت و مرا اذن سفر داد و فرمود که هرگز دروغ
نگوئی پس من همراه قافله متوجه بغداد شدم چون از همدان بگذشتم شصت سوار
قطع طریق سد راه شدند و تمام قافله را گرفتند هیچکس مرا مزاحم نشد ناگاه یکی از ایشان بر
من رسید گفت ای فقیر چه داری گفتم چهل دینار در جامه من دوخته است او غمباز نکرد بگذشت

دیگری از من پرسید همون سخن گفتم هر دو پیش مهتر خود رفته آنچه شنیده
بودند باوی گفتند مرا پیش خود طلبید پرسید که چه دارد گفتم چهل دینار چون جامه را
چاک کردند آنچه گفته بودم ظاهر شد پس وی گفت تو چرا قبول کردی گفتم مادرم فرموده
بود که دروغ نگوی من در عهد خیانت نکردم پس آن مهتر آنها بگریست و گفت من چندین
سال در عهد پروردگار خود خیانت کردم و بر دست من توبه کرد و اصحاب وی نیز تایب شدند
و آنچه از قافله گرفته بودند باز پس دادند تا پایان بر دست من انها بودند پس وی در سنه
ثمان وثمانین واربعمایه در سن هژده سالگی ببغداد رسید و بهمه تمام در تحصیل علوم مشغول
شد اول بقرات قرآن بعد ازان بفقه وحدیث وعلوم ادبیه پیش بزرگان وقت
باندک روزگاری بر اقران خود فایق آمد و در جمیع علوم کامل شد بعد ازان قدم صدق
در ریاضت ومجاهدت نهاد چنانکه در تتمه خود میفرماید که مدة بیست و پنج سال تقدم
تجرید در سیاحت گذرانیدم بجز انتهائی بلاد عراق و چهل سال نماز فجر را بوضوی عشا گذاردم
و پانزده سال بعد از نماز خفتن در تلاوت مشغول میشدم بر یکپای ایستاده دست در میخ
دیوار کرده از خوف نوم تا انکه قرآن تمام ختم میکردم و بارها از سه روز تا چهل همچنین
میماندم و خیری نمی یافتم که از آن قوت سازم و گفته که یازده سال در یک برج بغداد
نشستم و با حق تعالی عهد کردم که هیچ نخورم تا خود نرسد یکبار چهل روز گذشت چیزی نخوردم
بعد از چهل روز شخصی بیامد قدری طعام بیاورد نهاد و برفت نزدیک بود که نفس
من بر طعام افتد گفتم واعجبا که از عهد بر نگردم شنیدم که از باطن من کسی فریاد میکند الجوع

زنجانیاه

الجوع ناگاه شیخ ابوسعید مخزومی قدس سره بر من گذشت و آن اوان شنید گفت
عبدالقادر این چیست گفتم قلق و اضطراب نفسست اما روح برقرارست در مشاهده خضر
فرمود نجانه من بیاد بگیر رفت باخود گفتم که بیرون نمیروم تا گاه خضر علیه السلام بیامد گفت
برخیز و پیش ابوسعید رو رفتم دیدم که شیخ ابوسعید قدس سره بر در خانه خود انتظار
من استاده است فرمود آنچه من ترا گفته بودم پس بنمود که خضر را نیز بایستی گفت مرا بخانه
برد و طعام که مهیا کرده بود لقمه لقمه در دهان من نهاد تا سیر شدم بعد ازان مرا خرقه پوشانید
و خدمت ویرا لازم گرفتم و هم در تکمله میفرماید وقتی پیش ازین شخصی را دیدم
گفتم اراده صحبت داری گفتم آری فرمود شرط انکه مخالفت نکنی گفتم نکنم فرمود اینجا
بنشین تا من بیایم بعد از یکسال بیامد من همانجا بودم بعد از ساعتی برخاست و گفت
از اینجا نروی تا من باز آیم یک سال دیگر گذشت سیوم مرتبه باز آمد با خود نان و شیر
آورد گفت من خضرم و مامور شدم که با تو طعام بخورم چون از طعام فارغ شد فرمود
برخیز و بغداد رویم با هم در بغداد در آمدیم و در انوقت شیخ تاج العارفین ابوالوفا قدس
سره بر بغداد بر سر منبر وعظ میگفت چون شیخ عبدالقادر بمجلس وی رسید وی از منبر فرود
آمد و شیخ را کنار گرفت و دو چشم وی بوسید و مر خلق را خبر کرد که ولی خدا را ملاقات
کنید که بر سر وی نوری می بینیم که روشنی آن از مشرق و مغرب گذشته است بعد ازان
فرمود که ای عبدالقادر امروز وقت یاست سر انجام وقت تو خواهد بود و هر خروسی
بانگ نکند و خاموش شود مگر خروس تو تا قیامت در بانگ بود پس سجاده و این

وسبحه وکاسه وعصا خود را بوداد واز منبر فرود آمد ودست شیخ عبدالقادر گرفت
وگفت چون وقت تو آمد مرا یاد کن بعد ازان شیخ عبدالقادر در مشهور شد وشیخ عبدالقادر
گفت که در خرابه بای بغداد که ست سال میکردم نه من کسی را میدیدم نه کسی مرا طواف
مردان غیب وجنیان را بطریق حقیقی تعلیم میکردم وهم وی گوید که در جمیع مقامات سیر کردم
ودر هیچ مقام آرام نیافتم تا آنکه بقایای نفس وصفات بشری محو ومنسوخ گشت ووجودی
دیگر از سر موجود شد وهم وی در اخبار الاخیار گوید که وقتی جد خود حضرت رسالت پناه علیه السلام
وعلی مرتضی را در خواب دیدم که امر فرمودند مرا تکلم واند خطبه لعاب دهن خود ما در دهن
من پس بگشاد بر من ابواب سخن ودر تکمله مینویسد که قریب هفتاد هزار کس بلکه زیاده
در مجلس وعظ وی حاضر میشدند ودور ونزدیک سخن وی را برابر میشنیدند وحالتی
بر خلق ظاهر میشد که همه از خود میگریستند ومردان غیب وعالم ارواح وکروبیان جنیات
در هوای مجلس ایستاده بودند چنانکه از کثرت ایشان آسمان نمی نمود وهر همه سر فرود انداخته
بعضی میگریستند وبعضی می غریدند وبعضی اوقات مینمود که آرزو دارم که در صحرا
بباشم چنانکه در اول بودم نه کسی مرا شناسد نه من کسی را ولکن حق تعالی نفع خلق
خلق بمن باز بسته است از انکه یا صد نفر یهود ونصاری پیش من اسلام آورده باشند
واز قطع طریق ودیگر مردم اکثر از یک لکه بر دست من توبه کرده اند ومذهب شیخ عبدالقادر
حنبلی الشافعی بود روزی شیخی در خدمت وی گفت که من فلان بزرگ را دیدم که
بر روی آب میرفت چون پرسیدم فرمود که من حنفی مذهب ام شیخ عبدالقادر سر فرو

آورده بر آورد

گروه براورد و گفت از مشرق تا مغرب نگاه کردم هیچ ولی حنفی مذهب ندیدم الا آن
شخص خیانچه در تکمله مفصل ذکر افتاده است و روز شیخ عبدالـ ـق پسرش برسید یا پدر کی
شناختی تو خود را که ولی هستی بوده ده ساله بودم در شهر خود بمکتب میرفتم ملایک را
میدیدم که گرد بر گرد من میگشتند چون در مکتب میرسیدم آواز ملایک میشنیدم افتحوا الولی الله
حتی بمجلس وقتی مردی را دیدم که او را نمیشناختم بعد از چهل سال که باز دیدم معلوم شد که
از ابدال وقت بود و جمیع رجال الله وقت بمجلس وی حاضر میشدند نبی رئیس رجال الله
بود و هم در تکمله می نویسد که روز جمعه سلخ ماه جمیدالآخر سنه ستین و خمسین و مایه جوانی
خوبصورت پیش شیخ عبدالقادر بیامد سلام کرد و گفت که من ماه رجب ام و آمده ام تا ترا
خبر دهم از انچه مقدر است در من از خیر پس دران رجب جز خیریت و خوبی چیزی دیگر
ظاهر نشد و چون روز شنبه سلخ ماه رجب شد شخصی کریه المنظر بیامد گفت من ماه شعبانم
آمده ام تا ترا خبر دهم انچه در من مقدر است که وبا در بغداد و غلاء شدید در حجاز و یمن
و خراسان آخر هر سه سخن در آن ماه ظاهر شدند در رمضان آن سال شیخ عبدالقادر
پاره معذور بود روز شنبه بیست و نهم ماه مذکور شیخ علی هیتی و شیخ ابو نجیب سهروردی
و دیگر مشایخ پیش شیخ حاضر بودند که شخصی با وقار و طریق حسن بیامد و شیخ را سلام کرد
و گفت من ماه رمضان ام آمده ام عذر خواهم از انچه مقدر بود در من بر تو و وداع میکنم
من ترا که این آخر ملاقات است مرا با تو پس بازگشت و شیخ دیگر ماه رمضان دریافت
شیخ عبدالوهاب بن شیخ عبدالقادر گوید که هیچ ماهی نبود که پیش از هلال رمضان بر پدرم آمدی

افسحوا

اگر در وی خیر بودی بصورت جمیله پیامدی و اگر در وی شر مقدر بودی بصورت قبیحه آمدی سبحان الله
طرفه احوالی و عجب کاری و تصرفاتی که حق تعالی بوی داده بود و شیخ در اوایل میفرمود که تسلیم
میکردند مرا عراق بعد از آن فرمود که این زبان جمیع زمین از شرق تا غرب و بر و بحر
و جبال همه مرا تسلیم میکردند و هیچ ولی از اولیاء الله نماند در آن وقت مگر آنکه بر شیخ آمد و تسلیم
کرد او را و او را قطبیت داد و قطب کبرا بود قدس سره در سنه خمس و خمسین و خمسمایه قریب ده هزار کس
در مجلس شیخ حاضر بودند شیخ علی هیتی را در آن مجلس نوم در گرفت شیخ بر سیر وی رفته تا وقت
تمام استاده شد چون او بخود آمد فرمود که تو پیغمبر علیه السلام را در خواب میدیدی گفت بلی
پس شیخ عید گفت سبحان الله آنچه من در خواب می بینم وی در بیداری می بیند و در آخر
حکایت تکمله مینویسد که بخدمت شیخ علی هیتی و شیخ ابو سعید فیلوی پرسیدند از صفات
قطبیا کبر فرمودند که ریاست این کار و جلالت این امر قطب را هست در وقت او
کون و اهل آن بدو مفوض است در این عصر کفتم او کیست گفتند هو الشیخ عبد القادر رحمه الله
علیه شیخ ابو المکارم میگوید که روزی شیخ عبد القادر سخن در مقامات و اصلان و مشاهده
عارفان میفرمود تا آنکه هر یکی را شوق بر دل مستولی شد در دل من گذشت که کدام طریق بهتر
مرا در سند شیخ در حال روی سوی من کرده فرمود که ای مکارم میان تو و مراد تو یک قدم
بیش نیست یک قدم ترک دنیا و بدوم قدم ترک نفس شوم ها انت و ربک و هیهم ملا عبد الغفور رحمه الله
نفحات مینویسد که شیخ عبد القادر جیلی قدس سره در بعضی تصانیف خود گفته که یک طریق
وصول بجناب الهی بلا بحث بر نوجه که چون بلیه رسید شخص اولا آن شخص در خود میجوشد و دفع

ان مشغول میکردد وچون خود را عاجز یافت ودانست که وی فاعل این فعل نمیتواند
بود رجوع کرد بسلاطین وحکام چون از ایشان نکشود رجوع کرد بسبب الهی بتضرع
ودعا مشغول کشت وچون حق سبحانه میخواهد که شخص از اسباب بالکلیه منقطع کردد
اجابت نمیکند ودعا ویرا در مقام دعا وتضرع ودعا وتوبه نگاهدارد تا نیکو از ملاحظه
اسباب بیرون آید ومعنی لا فاعل فی الوجود الا احد ولا نافع ولا ضار الا هو بروی
اشکارا کردد چون این معنی بروی اشکارا شود معنی وصول بروی متحقق کشته باشد
وهم شیخ عبد القادر فرموده که مرانس را مشایخ است ومرملایک را مشایخ است
ومرجن را مشایخ وانا شیخ الکل وشیخ ابو محمد بن عبد الله بصری قدس سره میفرماید که خضر
علیه السلام باین کفت که شیخ عبد القادر فرد اجابت وقطب اولیاء در زمان خویش
صاحب نفحات کوید که ابتداء سلوک شیخ عبد القادر مردی بود در بغداد که او را غوث وقت
میکفتند کاهی از نظر خلق غایب میشد کاهی پیدا می آمد شیخ عبد القادر وابن سقا
وعبد الله هریره برای زیارت غوث متوجه شدند در راه ابن سقا کفت که ازوی مسئله
خواهیم پرسید که جواب ان ندانند عبد الله کفت من مسئله ازوی خواهم پرسید تا ببینم
که کوید شیخ عبد القادر کفت معاذ الله که ازوی چیزی به پرسم پیش وی نمیروم
تا برکات وی ستانم چون بر جای وی رفتند ویرا ندیدند بعد از ساعتی دیدند که بر جای
خود نشسته است از سر خشم پس ابن سقا وعبد الله که بامتحان رفته بودند در حق آنها
عار پرد و شیخ عبد القادر را نزدیک خود نشاندو کرامی داشت وکفت ای عبد القادر

خدا و رسول خدا را تو خشنود ساختی که نگاه داشتی ادب را می بینم ترا در بغداد که بمنبر برآمد
و میگوئی قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله می بینم اولیاء وقت ترا که همه گردنها پست
کرده اند بر واتی انکه گفت بعد سی و سه مرتبه خوشی تو خواهد رسید پس از نظر غایب شد
بعد ازان هرگز ویرا ندیدند بعد از مدة شیخ عبد القادر در بغداد مجلس میگفت و پنجاه مشایخ
وقت مثل شیخ ابو نجیب سهروردی و شیخ علی هیتی و شیخ ابو سعید قیلوی و قضیب البان
موصلی و غیره حاضر بودند در اثناء سخن شیخ عبد القادر گفت قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله
شیخ علی هیتی در ساعت قدم مبارک ویرا بر گردن خود نهاد و سایر مشایخ گردنهای خود پیش
داشتند شیخ ابو سعید قیلوی گوید که چون شیخ عبد القادر آن سخن بگفت حضرت حق
سبحانه و تعالی بر دل وی تجلی کرد و رسول علیه السلام بر دست راست طائفه از ملائکه مقربین
بحضر اولیای متقدمین و متاخرین که انجا حاضر بودند احیا باجساد خود اموات با روح
خلعتی در وی پوشانیدند و ملایک و رجال غیب محیین ویرا در میان گرفتند و صفها
در هوا ایستاده پس بر روی زمین هیچ ولی نبود که گردن خود پست نکرد و بعضی گفته اند
که کسی از عجم تواضع نکرد حال وی متواری شد و شیخ را جای روی داده بود بهر که نگاه کردی
اثر نخشیدی و پیش وی هیچکس را مجال نبود که بجانب دیگر راست نگاه کند و یا خبری گوید
و گویند ویرا تصرف در طعام و لباس فاخر بسیار بود بر تن لباس وی جامه بیک دینار کم
نمیخریدند و دیگر تصرفات ازین باب در مقام محبوبیت هر چه کند نزدیک حقیقت اورا
مواخذه نیست کمالات و فارق عادات اوی ظهر من الشمس است روزی عجوزه پسر خود را

بیاورد

بخدمت شیخ آورد و گفت که دل این فرزند من برای خدمت تو مایل است شیخ قبول کرد
پس وی را در ریاضت انداخت وقتی مادرش دید کان جو میخورد و لاغر و زرد شده است
چون بخدمت شیخ رفت دید طبقی پیش او نهاده که گوشت مرغ که خورده بود استخوانها جمع اند
گفت یا شیخ تو گوشت مرغ میخوری و پسرم را نان جو میدهی شیخ دست بر استخوانهای
مرغ نهاد و گفت قم باذن الله آن مرغ زنده شد و بانگ کرد پس شیخ با آن
عجوزه گفت وقتی که فرزند تو چنین شود هر چه بخواهد بخورد کرامات وی پیش از پیش است
درین مختصر نگنجد آن ندارد وفاتش روز پنجشنبه بتاریخ یازدهم ربیع الآخر
سنه احدی وستین وخمسمایه در زمان خلافت ابو المظفر یوسف بن مقتفی مستجد از خلفای
بنی عباس واقع شد در بغداد مدفون گشت رحمة الله علیه ومیرحفظ الله یکی از فرزندان
آنحضرت تاریخ ولادت ومدة حیات وسنه وفات وی در یک بیت تمام کرده است

تاریخ ولادت وحیات ووفاتش ازعشق وکمال وکامل عشق عیان

فرمان امام ارباب توحید آن مقتدای اصحاب تفرید دان وارث علوم محمد عربی کلید
حقایق شیخ ابو مدین مغربی قدس سره نام وی شعیب ابن الحسین والحسن است
از بزرگان آن طایفه بود ودر ریاضت ومجاهدات وبکشف وکرامات ممتاز بوده است
ونسبت ارادت وخرقه تصوف بخدمت شیخ ابو سعید اندلسی داشت وی از شیخ ابو
البرکات وی از شیخ ابو الفضل بغدادی وی از شیخ احمد الغزالی قدس الله ارواحهم الی
آخر و شیخ ابو مدین قدس سره در ارشاد مریدان بی نظیر وقت بود بسیاری از مشایخ در صحبت

وخدمت وی تربیت یافتند یکی از انجمله شیخ محی الدین ابن عربی ست رحمة الله علیه
که در مصنفات خود ذکر وی بسیار کرده ست وسخنان معارف وی آورده ست و این
تربیت یافتن شیخ محی الدین ابن عربی دلیلی قاطع ست بر کمال ولایت شیخ ابومدین
مغربی صاحب نفحات از امام عبدالله یافعی روایت میکند که اکثر شیوخ یمن چون شیخ عبدالقادر
جیلی نسبت دارند و بعضی هستند که نسبت بشیخ ابومدین دارند ازین یکی شیخ مغربست
وآن یکی شیخ عبدالقادر شیخ مشرق رضی الله عنهما وهم صاحب نفحات از فتوحات
یکی نقل میکند که یکی از این طایفه گفت ابلیس را بخواب دیدم از وی پرسیدم که حال
تو با شیخ ابومدین که امام ست در توحید و توکل چونست گفت مثل من با وی چون چیزی
در خاطر وی اندازم مثل نمکست در بحر محیط بول کند و گمان برد که ناپاک شد و وی طهارت
نتوان گرفت ازین شخص هیچکس نادان تر نباشد وهم از فتوحات می آرد که خلق بجهة
تبرک دست بپای ابومدین فرود می آوردند و می بوسیدند یکی بخدمت وی پرسید
که تو در نفس خود هیچ اثری باز می نمیابی فرمود حجر الاسود در خود هیچ اثر باز می یابد که ویرا
از جنت بیرون برد با انکه ویرا انبیا و رسل و اولیا می بوسند از اینجا معلوم میشود
که او کوه صفت شده بود از هیچ خطورات خیر و شر جنبش نداشت روزی شیخ ابومدین در بستانی
از دیار مغرب گردان خود را پست کرد و گفت الهی بدرستی که گواه میگیرم ترا و ملایک
ترا که شنیدم قول ویرا و اطاعت کردم ویرا اصحاب ازوی پرسیدند که سبب چه بود
گفت شیخ عبدالقادر امروز در بغداد گفته قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله بنظر آنکه بعضی

مریدان شیخ عبد القادر از بغداد آمدند خبر دادند که شیخ عدی ما در هما نوقت از آن گفته
بود و هر سه شیخ ابو مدین این آیه شنیدی که ما اوتیتم من العلم الا قلیلا گفتی که این آیه
که حق تعالی مرا داده است از علم نه از آن ... ست بلکه ... یت است نزدیک ما و به بسیاری
ازان نرسیدیم پس ما جاهلانیم عبد الدوام روزی شیخ ابو مدین بر کناره دریا میگذشت
جماعتی از کافران فرنگ ویرا اسیر کردند و بکشتیی خود بردند دید که انجا جمعی مسلمانان
نیز اسیرند چون شیخ در کشتی قرار گرفت کافران بادبان برکشیدند و روان شدند
هر چند جهد کرد سودی نداشت و باوجود انکه باد قوی بود پس آنها دانستند که شیخ از
ارباب باطنست شیخ گفت از کشتی برون رو گفت نروم تا انکه همه مسلمانان را انگذارید
چون علاج دیگر نبود همه را گذاشتند کشتی روان شد و هم از کتاب فصوص نقل میکند
که ابدال با یکی از مشایخ گفتند که با ابو مدین بگوی بعد ازان که سلام من بوی رسانی که
چیست برما چیزی دشوار نمیگردد و مشکل نمیشود و بر تو مشکل میشود معهذا آن مقام
که تو داری رغبت داریم و تو با آن مقام که ما داریم رغبت نداری در تکمله شیخ ابو عبد الله
محمد مغربی گوید که شنیدم از شیخ ابو مدین قدس سره که در مجلس خود میفرمود ابدال در فضیلت
عارف بسبب ازانکه ملک ابدال از آسمان تا زمین است و ملک عارف از عرش
تا ثری از یکلام شیخ ظاهر میشود که وی قطب مدار بود روزی شیخ در ساحل بحر وضو
میکرد و خاتم از انگشت او در آب افتاد گفت یارب خاتم من بازده مایی آن
خاتم را بدهن گرفته ظاهر شد شیخ خاتم گرفت ماهی فرو رفت و بعضی اوقات طیور

می آمدند و بر سر شیخ بگرد او پیش وی آواز میکردند پس شیخ در تواجد شدی و ابیات
میخواندی و از وجد شیخ عام مجلس در جنبش می آمد و مردم نالہ و فریاد میکردند و هر یکی
از آن طیور بر میزد و بر زمین می افتاد و همان میداد و یکی از حاضران مجلس نیز جان بحق
تسلیم کرد هم در تکملہ مینویسد که بتاریخ سنہ ثمانین و خمسمایہ ابو محمد عبد الرزاق نجدت
خضر علیہ السلام سوال کرد از مقام شیخ ابو مدین فرمود که وی امام صدیقان است در وقت
حق تعالی او را انفتاح داده است از سر مصون تا بحجاب قدس نیست درین زمانہ همچو
او مغز از پوست و سر از سبو بیرون آرد پس گوید بعد ازان شیخ ابو مدین مغربی از جهان
سفر کرده اما عبد الحق یافعی گوید که جمیع کلام خضر علیہ السلام در حق شیخ ابو مدین بعد از
وفات شیخ عبد القادر بود از آنکه وفات شیخ عبد القادر در سنہ ستین و خمسمایہ است
مقصود ابو عبد الله یافعی آنست که در حیات شیخ عبد القادر مقامات مذکور با وی بود ند بعد از
وفات وی شیخ ابو مدین با آن مقامات رسیده باشد و بعضی روایت در تکملہ
آورده است که شیخ ابو مدین قطب نیم روز بود بعد ازان سفر کرد الغرض کمالات شیخ
ابو مدین مغربی هم بیش از بیش است درین مختصر گنجایش آن ندارد وفاتش در سنہ
تسعین و خمسمایہ واقع شد رحمة الله علیه

ذکر آن سر حلقه ارباب سلامتان باطن یعنی اسلامتی آن رسیده بمقام نامرادی مقتدای
قوم شیخ صدقه البغدادی قدس سره وی پیری پاک بود و همیشه در راه استقیم
باطن کوشیدی علما ظاهرین در حق وی شک تمام داشتند بسبب نفحات که گاه گاه

ن نسخه صدقه

شیخ صدقه سخن گفت که بحسب ظاهر شرع بروی مواخذه می آمد از خلیفه وقت سانیده
و را طلب داشت خلیفه فرمود تا تعذیر کنند چون سه تازیانه بر بدن شیخ زدند خادم فریاد برآورده
که واشیخا آن کسی که قصد ضرب بدو کرده بود بر تنش مثل شد و هیبتی بر وزیر مستولی
گشت چون خلیفه آن را مشاهده کرد بروی نیز هیبتی مستولی یافت پس بفرمود تا شیخ
را بگذارند وی از انجا بر باط شیخ عبدالقادر جیلی رسید دید که مشایخ و سایر مردم منتظر
برآمدن شیخ نشسته اند چون شیخ عبدالقادر بر بالای منبر رفت و لیکن بسخن
نگفت و قاری را گفت تا خبری بخواند اما مردم را وجد عظیم پیدا شد و حالتی
قوی فرو گرفت پس شیخ صدقه با خود گفت که شیخ خبری نگفته و قاری خبری نخواند
این وجد از چیست شیخ عبدالقادر روی بوی کرد و گفت یا مذا یکی از مریدان من
از بیت المقدس بیک کام در بغداد آمد و بیک کام اینجا آمده است و بر دست
من توبه کرده امروز حاضران در حیرانی اند شیخ صدقه گفت کسی که از بیت
المقدس بیک کام ببغداد آید از چه باید توبه کرد و شیخ چه حاجت دارد شیخ عبد
القادر روی بوی کرد و گفت یا مذا وی توبه میکند از انکه دیگر در هوا نرود حاجت
وی من بودم که دیر ابحبت خوشحانه راه نمایم شیخ صدقه را با شیخ عبدالقادر
اکثر صحبتها نیک و کرم و افتاد از محققان وقت بود رحمة الله علیه
ذکر ان حاجب بارگاه ذوالجلال آن همیشه در بزم وصال آن رسیده بمقام شیوخی
شیخ ابو محمد الرحمن طغیو سیخ قدس سره وی از متقدای این طایفه بود حالی

عجب داشت روزی در طفنوف که از توابع بغداد دست بر سر بر آمده گفت که انا تحت
قدمی هذه علی رقاب الاولیاء یعنی سیان اولیا چون گردن مرغان که گردن
از گردن ایشان دراز تر است [illegible] علی ابن احمد یکی از اصحاب شیخ عبد القادر
جیلی که بموضع جبت دران نواحی سکونت داشت بمجلس وی حاضر بود برخاست و دلق را
از سر بکشید و گفت مرا بگذار تا بنوکشی کیرم شیخ عبد الرحمن خاموش شد و اصحاب
خود را گفت یکسر موی در روی چنان از عنایت حق تعالی نمی بینم دویرا فرمود که دلق خود را
بپوشش گفت من از انچه بیرون آمده ام بان باز نمیگردم پس آن جماعت
کرد و زوجه خود را آواز داد که ای فاطمه جامه بیار تا بپوشم زوجه او انجا بشنید دویرا
جامه پیش آمد پس شیخ عبد الرحمن بوی گفت تو کیست گفت شیخ عبد القادر
جیلی هما نوقت بعضی از اصحاب خود را گفت که من ذکر عبد القادر نشنیدم که در زمین پی
سالست که در درکات باب قدرتم هرگز ویرا ندیدم درکات جمع درکه ست چنانچه
درجات جمع درجه پس جماعتی از مریدان خود را فرمود که ببغداد درویدند پیش عبد القادر
و بگویند که عبد الرحمن سلام میرساند و میگوید که چهل سالست که من در درکات باب
قدرتم انجا ترا ندیدم لا داخلا ولا خارجا شیخ عبد القادر در هما نوقت بعضی
اصحاب خود را فرمود که بروید در طفنوف و در راه شما را اصحاب شیخ عبد الرحمن طفنوفی
پیش خواهد آمد که برسالت پیش من فرستاده ست آنشان را با خود باز گردانید
چون پیش شیخ عبد الرحمن برسید بگویند که عبد القادر سلام میرساند و میگوید که تو در

(ذوی)

فرو دیی از حضور سلطان حقیقی و دور و انکه در مراتبه دوست یعنی بیند انکس را که در حضور
و انکه در صورت یعنی بیند انکس را که در نهانخانه ست من در نهانخانه ام و در ین نهانخانه در یعنی آم
برای استقاضه برون یعنی آیم با قاضه ان ان ان راهی که تو یعنی بینی مراد در ان
راه و دلیل و نشانه آن این سخن ست که بیرون آمدم از برای خلعت فلانی تو در ان
واقعه و آن خلعت در دست من بیرون آمد از برای تو من واسطه بودم و آن خلعت
صورت رضا بود و یک نشانه دیگر انکه بشریف فلانی در شب فلانی بتو رسید
از دست من در صورت منفعه بود دون نه دیگر انکه پوشانیدم ترا در رکات بحضور
دوازده هزار ولی حقیقی ولایت خلعت و صورت وی فرجی بود سبز که علم آن سوره اخلاص
بود در میان راه با اصحاب شیخ عبد الرحمن رسیده ایشانرا باز کردانیدند و رسالت
شیخ عبد الرحمن رسانیدند گفت صدق الشیخ عبد القادر هو سلطان الوقت و صاحب
التصرف و هم انجا میشنوید که روزی شیخ حماد پیش شیخ حماد رفت و گفت که من قصد
دینار را بضاعت دارم همراه قافله بشام میروم بجهة تجارت شیخ حماد گفت اگر در ین
سال میروی ما ترا نمیگذاریم و خود گشته میشوی وی غمناک بخدمت شیخ عبد القادر
رسید فرمود برو سلامت نخواهی رفت و بغنیمت خواهی آمد من ضامنم آن
شخص بسفر شام رفت و بضاعت خود بهزار دینار فروخت روزی بقصابی حاجت
نسقایه رفت و آن هزار دینار بر طاق نهاد و وقت بیرون آمدن فراموش کرد
بمنزل خود آمد خواب بر و غلبه کرد در خواب دید که میان قافله است و حرامیان قافله

غارت کردند و اهل قافله کشته شدند و ویرا نیز ضربتی زدند کشته شد از هیبت آن
بیدار گشت اثر خون بر کرد[ار] خود دید و اثر آن ضربت [در] خود یافت و هزار دینار
را که فراموش کرده آمده بود یاد آمد و آنرا یافت پس متوجه بغداد شد با خود
گفت که اول شیخ حماد را بینم وی بزرگتر است و یا شیخ عبد القادر را بینم که سخن وی
راست شنیده است ناگاه شیخ حماد را در بازار دید فرمود اول شیخ عبد القادر را به بین
که سخن وی حجت است هفت بار از حق خواست که قتل تو در آن بیابان مقدر شده بود نخواست بگذشت
و تلف مال تو بر فراموشی قرار گرفت پس بخدمت شیخ عبد القادر رفت و بوی
شیخ حماد گفت که هفده بار در خواسته است بغرت معبود که هفده بار که هفده بار هفده بار
تا هفتاد بار در خواسته ام تا حال چنان شد که مالش از حد و اندازه بیرون رفت

و آن مقتدای افراد انسانی و پیشوای اوتاد آن عارف حقانی مقرب الحضرت شیخ محمد الادیبی
قدس سره که بابن القاید مشهور است از کاملان آن طایفه بود همتی بلند و ولایتی قوی
داشت جمیع مراتب را گذرانیده بمقام فردانیت رسیده صاحب نفحات از فتوحات
مکی نقل میکند که وی از اصحاب شیخ عبد القادر جیلی بود قدس سره و شیخ عبد القادر
ویرا مقرب الحضرت میگفت و نیز مسطور است که محمد بن القاید من المفردین
میگوید که مفردون جماعتی اند که از دایره قطب خارج اند از آنکه از حق فیض میگیرند
بواسطه قطب و خضر علیه السلام از ایشانست و رسول صلی الله علیه وسلم پیش از بعثت
از ایشان بود این القاید گفته است قدس سره که همه خیر را باز پس گذاشتم زوی خضر

اوردم

او آدم ناگاه پیش روی خود نشان پا دیدم مرا غیرت آمد گفتم این نشان قدم
کیست زیرا که بر راه تا دوشتم آنجا بر من سابق نیست گفتند این نشان قدم نبی است
صلی الله علیه وسلم خاطر من تسکین یافت کمالات دینی بر پیغامبر باید کرد رحمة الله علیه
ذکر آن همیشه در مقام قرب و ارام ان دایم مستغرق در مشاهده ناکام آن بالاتفاق
صاحب تصرف جلی شیخ ابو السعود ابن الشبلی قدس سره وی از بزرگان روزگار
و عارفان صاحب اسرار بود حالی قوی و علمی وافر و نفسی قاطع داشت و در تصرفات
در ملکوت سبو [illegible] اندازه بود و معشوق صفت بزرگیست و از اصحاب کبار
شیخ عبد القادر جیلی بود قدس سره و صاحب نفحات از فتوحات یکی نقل میکند که
از [illegible] شیخ عبد القادر جیلی بود قدس سره و شیخ عبد القادر در پیرامن قرب بحضرت
سیلفت و نیز یکی مسعود که محمد بن القاید من المظفرین صاحب فتوحات ملاقی کرد شیخ ابو السعود
که امام وقت خود بود بر کناره دجله بغداد سیگذشت در خاطرش گذشت که آبا حضرت
حق سبحانه تعالی را بندگان باشند که ویرا در آب پرستند هنوز این خطره تمام نشده
بود که آب بشکافت و مردی ظاهر شد و گفت آری یا ابا مسعود حق تعالی را مردان
هستند که او را در آب پرستند و من از ایشانم و گفت من مریدی بودم از مریدان
از انجا بیرون آمده ام بعد از پانزده روز انجا فلان حادثه واقع خواهد شد چون پانزده
روز گذشت آن حادثه چنانکه گفته بود واقع شد و هم از فصوص نقل میکند که شیخ ابو السعود
با مریدان خود گفته که پانزده سالست که حق تعالی مرا در مملکت تصرف داده است امن

تصرف نکرده ام ابن قادر قدس سره ازوی پرسید که چرا تصرف نمیکنی گفت
من تصرف را بحضرت حضرت ماکذاشته ام چنانکه هر که تصرف کند شیخ علاء الدوله سمنانی
قدس سره در حق من میفرماید که در کرمان امام احمد حنبل رضی الله عنه توجه کرده بودیم
بخاک بزرگی که خاک او معین است نزدیک بجمعی مردم و من بیقین میدانم که وی آنجا
است اما بران خاک میرفتم در راه کبندی خرابی بود که من هرگز نشنیده بودم که آنجا خاک
کیست چون ازان کبند میگذرم می بینم که ازان طرف اشارتی میرسد که کجا میروی
بیا و ما را نیز زیارت کن من باز گشتم و به کبند در آمدم و آنجا هفتاد تن درویش نشسته یافتم
که روح او با من میگوید که همچنان زندگانی کن که من کرده ام گفتم که تو چون زندگانی
کردی گفت هر چه از حق بتو رسد قبول کن گفتم چنین کنم چون بشهر در آمدم قصه را
بخدمت شیخ نور الدین عبد الرحمن گفتم فرمود که هیچ میدانی که وران کبند کیست گفتم نی
فرمود او را ابو السعود میگویند وی عجب طریقه داشته است هر چه از حق بوی رسیدی
رد نکردی و از کس چیزی نخواستی و لباس تکلف پوشیدی و طعام تکلف خوردی
روز شیخی پیش وی در آمد دستاری دید بر سر وی که بدو لیست دینار می ارزید
با خود گفت اینچه اسراف است که ازین دستار دولیست درویش را جامه و سفره
باشراف خاطر دریافت گفت ای فلان ما این دستار را نخود بر سر نبسته ایم
اگر تو میخواهی بگیر و بفروش و از برای درویشان سفره بیار آنگاه من بگرفتم و آن
دستار را بفروخت و سفره تکلف ترتیب کرد و نماز دیگر را بیاورد و چون در آمد

باسمان دستار

همان دستار بر سر شیخ دید متعجب شد شیخ گفت چه تعجب یکی از فلان خواجه پرس
که این دستار از کجا آورده سبب آن خواجه گفت که پارسال در کشتی بودم و باد
مخالف شد من نذر کردم اگر سلامت بروم دستار خوب بجهت شیخ هدیه ببرم و اکنون
شش ماه است که در بغداد مطلبیدم دستار چنانکه دلمن میخواست نمی یافتم که بسلام شیخ
آیم تا امروز این دستار بر سر فلان دکان دیدم گفتم این دستار شیخست بخرم بدهم و بیاورم
بعداران فرمود دیدی که این دستار دیگری بر سر همی بندد و ازین نوع کمالات و خوارق
عادات از ین بسیار نقل کرده اند سنه و فاتش در نظر نیامده رحمة الله علیه

دکر
ان از اولاد اصلان ارباب هدایت وان بالاتفاق صاحب ولایت آن فارغ از
کار دنیا کاری افراد وقت شیخ عدی بن مسافر شامی الهکاری قدس سره از منقولان
ایطایفه بود همتی بلند داشت و از جمیع قیود آزاد بود در تصوف نسبت با شیخ عدی
عقیلی منجی و شیخ حماد دباس داشت قدس الله ارواحهم صاحب نفحات گوید که شیخ
عدی خلق بسیار مجتمع شدند در جبل هکاریه که از توابع موصل است از خلق منقطع
گشت و انجا زاویه بنا کرد و مردم آن دیار تمام مرید و معتقد او شدند و در کرامات
و ریاضات در تاریخ امام یافعی مذکورست که یکی از مریدان او پیرا در یکی از صحرا
اراده انقطاع از خلق پیدا شد با شیخ عدی گفت که میخواهم در ین صحرا از خلق
منقطع باشم چه بودی که اینجا آب میبود تا بیاشامیدمی و چنری که قوت من شود شیخ
برخاست اجاد و سنگ بزرگ بودند پای بر یکی زد چشمه آب روان شد و پای دیگر

زد درخت انار پیدا شد پس بآن درخت فرمود که ای درخت انار یکدو روز بادن الله تعالی
هر روز یک انار شیرین بده ودیگر روز یک انار ترش فقد آمده بود روز سیم بوجود
می آمد وآن انار بهترین اناری بود که در عالم باشد ویراکمالات وخوارق عادات
بسیار است وفاتش در سنه سبع وخمسین وخمسمایه واقعست قبروی در دیار موصل از مزارات
متبرکه است مردم ازان فیض بسیار برند رحمه الله علیه

وآن پرورده آب مجاهده آن زنده از ذوق مشاهده ان عارف نورانی شیخ حیات
بن القیس الطرابلسی قدس سره وی از کاملان وبزرگان صاحب کرامات
وصادق احوالات بود در کرامت وکشف حقایق نظیری نداشت صاحب نفحات
نقل میکند که وی یکی ازان چهار کس است که در میان قبور نشسته در عبادت حق میکنند
چنانکه خواجه معروف کرخی وشیخ محی الدین عبد القادر جیلی وشیخ علی عقیلی منجی و
شیخ حیات حرانی قدس الله اسرارهم یکی از بطائفه گفت که ازیمن در دریا نشستیم چون
بمیان دریای هند برسیدیم باد مخالف برخاست وموج عظیم شد کشتی بشکست
من بر تخته پاره ماندم موج مرا بجزیره انداخت بسیار بگشتم هیچکس ندیدم تمام خرابه
ناگاه یک مسجد دیدم که در انجا چهار کس نشسته بودند سلام کردم رد کردند
احوال مرا پرسیدند گذشته باز نمودم بخدمت ایشان بنشستم واز حسن توجه وکمال قبول
ایشان بر حضرت سبحانه امر عظیم مشاهده کردم چون شب شد شیخ حیات حرانی
در آمد انجماعی پیش دویدند وسلام کردند وی پیش شد وایشان اقتدا کردند بنماز

نماز خفتن بجماعت گزارند و تا طلوع فجر در نماز ایستاده
بمناجات درآمد و در اثنای مناجات بیابان و بیابانیان و آبادی عارفان و آرامشی
چشم عابدان و آبادی انس گوشه نشینان و آبادی پناه بیابانگردان و آبادی معتمد
منقطعان و آبادی انگه دلهای محبان با انس گرفته و بنگرگاه صدیقان با او آرزومند است
و آبادی انگه دلهای مقیم شده اند بهمت خاشعان که از وی تجاوز نمیکنند بغیر عبادت ازان
بگریست بسیار دیدم که انوار ظاهر شدن گرفت چنانکه آسمان روشن شد چون
شب بهم بر آمد شیخ حیات از مسجد بیرون آمد آن جماعت بمن گفتند
که در عقب شیخ برو برفتم دیدم که زمین و بیابان و کوه و دریا و زیر پای وی در نور دیده
میشود مرکابی که برمیداشت میشنیدم که میگفت یا رب حیات کن الحیوة در اندک
زمانی بحران رسیدم مردم هنوز در نماز بامداد بودند و شیخ حیات ساکن حران بوده است
تا از دنیا برفت و فاتش در سنه احدی و ثمانین و خمسمایه در زمان خلافت ابو العباس
احمد بن مستضی بلقب ناصر از خلفای بنی عباس واقع شد رحمة الله علیه

و آن بحر الحقایق آن کاشف الدقایق آن فارغ از یار و حریف محقق زمان شیخ
ابو محمد بن الطریف قدس سره وی از آزادگان و افرادگان این طایفه
بود حالی قوی و شانی عظیم داشت و کمالاتش از انجا قیاس باید کرد که حضرت
شیخ محیی الدین ابن العربی قدس سره گوید تو لا میبود چنانچه در نفحات می آرد که شیخ
قدس سره در فتوحات میگوید که وی از بزرگترین مشایخی است که من دیده ام و هم

ازوی می آورد که گفت که مانیکه مرا میشناسند همه اولیاء الله اند گفتند چون چنین است
یا ابا اسحق گفت از انکه ایشان از دو حال بیرون نیست یا آنست که در حق من خیر و نیکو
میگویند یا غیر ان اگر خیر میگویند اصف میکنند مرا بآنچه صفت وی نیست
اگر خیانچه وی محقق آن صفت بنود وی و موصوف آن نکنیتی مرا بان صفت نکردی
پس این شخصی نزدیک من از اولیاء الله نیست اگر خیانچه در حق من بد میگوید وی
صاحب فراست و کشف نیست که حقتعالی وی را بر حال اطلاع داده است پس انکس هم
از اولیاء الله نیست سبحان الله عجب است مستغرق در توحید او الله [illegible] بود و فهم
فهم سنه و فاتش در نظر نیامده و لیکن معاصر شیخ ابو مدین مغربی بود رحمه الله علیه
ذان محرم از اسرار ربانی آن مستغرق در ذات بی نیاز و آن در واه [illegible]
مقتدای قوم شیخ جاکیر قدس سره وی از محبان وقت بود شیخ ابو الوفا بغداد
رحمه الله علیه بروی ثنا گفته است و طاقیه خود بدست شیخ علاهی برای وی فرستاده
و را تکلیف حضور نکرده است و گفته که من از حق تعالی درخواستم که شیخ جاکیر را از جمله
مردان من گرداند حق تعالی و را بمن بخشید و شیخ جاکیر در اصل از کردان بود در صحرا
از صحراهای عراق یکروزه بشام متوطن شد و انجا میبود تا برفت [illegible] ببرد
هم انجاست وی گفته کسی که مشاهده کرد حق را سبحانه از راه نهانی افتاد حوادث از دل
وی از نظر اعتبار وی ساقط گشت صاحب نفحات از اصحاب وی نقل کند که روزی یاد
بودم کله کاوان از پیش وی میگذشت اشارت بیک کاو کرد و گفت این علکه [illegible]

بکوساله ترچنین وچنین واز فلان روز خواهد زاد وبند خواهد بود فلان وفلان
ازان خواهند خورد و بشارت [illegible] دیگر کرد و گفت این [illegible] بکوساله ماده و
وفلان روز خواهد زاد و فلان و فلان خواهد خورد یک سرخ را ازوی نصیب خواهد بود
واقعه که هرچه گفته بود واقع شد و یک سرخ بدان زاویه درآمد و ازان کوساله یکباره
ببرد و ویرا کمالات و خوارق عادات بسیار است و فاتش در سنه تسعین و خمسمایه
در زمان خلافت ابوالعباس احمد بن مستضر لقبش ناصر از خلفای بنی عباس واقع شد رحمة الله علیه

و آن [illegible] عبد العاشقین از قرابتان قریب قاسمی شیخ ابو عبد الله
محمد بن ابراهیم هاشمی قدس سره صاحب نفحات گوید که وی پیشوای عارفان است
و از زمانه نمانده سالکان صاحب احوال بزرگ بود و کرامات ظاهر داشت وی گفته
که علامت آنست که از نهان تو سخن کند و مطلع باشد بر عاقبت کار نه آنکه سخن کند از آنچه
دیگران گفته اند و هم وی گفته که روزی در منا بودم تشنه شدم هیچ جا آب نیافتم
و با من چیزی نبود که با آن آب خورم میرفتم تا چاهی پیدا کنم از انجا آب کشم چاهی
یافتم که مردان جمع آمده بودند و آب میکشیدند یکی از آب ایشان را گفتم که قدری
آب [illegible] کوزه کن مرا بزودند و کوزه از دست بینداختند من برفتم تا کوزه
را برگیرم و بسیار شکسته خاطر بودم دیدم که در بر که آب شیرین افتاده است آب
برداشتم و بخوردم و کوزه بر آب کرده پیش اصحاب آوردم ازان آب بخوردند
و قصه را با ایشان گفتم برفتند تا باز آب کشند بس من آب بافشدند و نه اثر آن دانستم

که آیتی بود از آیات الهی کمالات و خوارق عادات وی لاشمار است و فاش تر از

تسع و اسبعین و خمسمایه رحمة الله علیه

فرزند محقق کارها دیده ان از مراندیده بسکار فرسیده از آن از زوایه گان حضرت

نبوی شیخ عسکر بن فارض الحموی قدس سره کنیت وی ابوحفص است لقبش

شرف الدین از قبیله بنی سعد بود از اولاد حلیمه دایه رسول صلی الله علیه وسلم است

که در حالت صبی سه سال آنحضرت در کنف تربیت حلیمه بود صاحب نفحات گوید شیخ

عمر قدس سره حموی الاصل است اما در مصر کلان شده [illegible] بر علما مصر

وی گفته که در اول تجرید و سیاحت از پدر خود اجازت نمیخواستم و در وادیها و کوها

که نزدیک بمصر بود میگشتم و پیش وی می آمدم چون پدرم وفات یافت بر تجرید و سیاحت

و طریق سلوک حقیقت بالکلیه باز گشتم اما هیچ خیر بر من از نیطریق فتح نمیشد تا آنکه

روزی خواستم که بیکی از مدارس مصر روم دیدم که بر در مدرسه پیرست بقال و ضو

می سازد و وضوی نه به ترتیب مشروع اول دستها خود بشست بعد از آن

پایها را بعد ازان مسح سر کشید بعد ازان روی بشست حیران شدم که این پیر در

دیار اسلام میان فقهای مسلمانان بیباشد و وضو مشروع نداند بجانب وی

نگاه کرد و گفت ای عمر در مصر بر تو هیچ فتح نمیشود در زمین حجاز و مکه بر تو فتح خواهد شد

قصد انجا کن که وقت فتحباب تو رسیده است دانستم که وی از اولیا الله است و مراد

از وضو غیر ترتیب اظهار جهل و ستر حال بود بخدمت وی گفتم یا سیدی من بجا و مکه کجا پیر

موسم حجت و هیچ رفیقی همراه ندارم پس بدست [illegible] د اشارت کرد و فرمود
که انیک بمکه پیش رو ی [illegible] چون نظر کردم و رویه بمکه نهادم و مکه از نظر من غایب
نشد تا انجا رسیدم و ابواب فتح بر من گشاده شد و آثار آن ظاهر گشت و در کوهها
و وادیها مکه سیاحت میکردم تا انکه بوادی مقیم شدم که از انجا تا بمکه ده شبانه روز
راه بود و صلوة خمسه را در حرم شریف بجماعت حاضر میشدم و در رفتن و آمدن با من
چهار پای عظیم الخلقت همراهی میکرد و چون شتر بدو زانو می آمد و میگفت بیا تا سید
رب دمن هر روز سوار شده [illegible] پانزده سال بر من گذشت ناگاه آواز آن شیخ بقال
بگوشش من رسیده که یا عمیر بیا ببلدن مصر و در وفات من حاضر شو و بتعجیل تمام بیا
رسیده دیدم مختصر است بروی سلام کردم جواب داد و دینار چند بمن حواله نمود
که باین تجهیز و تکفین من بکن و بفلان موضع ببر و گویند که قبر شیخ عمر ابن الفارض
نیز در همان موضعست پس گفت تابوت مرا در آنموضع نه و منتظر باش تا مردی
از کوه فرود آید با وی نماز بر من بگذار انگاه نیز منتظر باش تا حصاجه کند چون فوقه
موافق وصیت وی عمل نمودم دیدم که مردی از کوه فرود می آید و پای وی بزمین
نمیرسد چون بما رسید شخصی بود که پیاده در بازار میگشت و مردم با وی مسخری میکردند
بر قفای وی سیلی میزدند پس گفتا ای عمر پیش رو تا ما نماز بروی بگذاریم پیش
رفتم و دیدم که میان زمین و آسمان مرغان سبز و سفید با با نماز میگذارند چون از
نماز فارغ شدم مرغ سبز عظیم الخلقت از میان آنها فرود آمد و زیر تابوت نشست

وتابوت اورا فرو بردو با مرغان دیگر بپوست وبهشت کویان پریدند تا از نظر غائب
شدند ومن از ان حال متعجب بماندم وآمرزو کفت یا عمر آنها ندیی که ارواح شهدا در درون
مرغان سبز ند در جنت میچرند از هر جا که خواهند وهر کاه ارواح شهدا چنین اند که کشتکان
شمشیر اند اما کشتکان محبت احباد وارواح ایشان جمله در درون مرغان سبز ند وانیز دانی
جمله است ومن نیز از ایشان بودم از من زلتی در وجود آمد مرا براندند از میان ایشان اکنون
در بازار ها مرا تفا میزنند وبران ذلت تادیب میکنند ویرا دیوانیست مشتمل بر عیون
معارف وفنون لطایف که یکی از قصاید آن قصیده ایست هفصد وپنجاه بیت در
حق شیخ سعید فرغانی خلیفه شیخ صدر الدین قونوی شرح بران نوشته است وتمام
خود صرف نموده وشیخ برهان الدین ابراهیم جعبری قدس سره کفته که در نوجه
بسیاحت بودم با خود حدیث التذاذ بفنا در محبت میکردم ناکاه میردی چون برق
در هوا کذشت واین بکفت که عاشق ومحب ذات من کاهی توانی بود که در ذات من
فانی باشی وحقیقت فنا در ذات تر اکاهی میسر کردد که صورت وحدة من در دل
تو ظاهر شود وبر وجهی که از تو هیچ تو نماند از صورتی دانستم که این نفس محبی است در
بجستم مرورا نیافتم وکفتم که این نفس از کجاست که بتو رسید کفتا این ندانم
شرف الدین ابن فارض است کفتم اکنون وی کجاست کفت پس از ین نفس وی
از حجاز میشنیدم واکنون از جانب مصر می آید وحالیا وی محتضر است ومن مامور
شده ام که وقت انتقال وی حاضر باشم که بروی نماز کزارم اکنون بستوی میروم تا

بسوی مصر متوجه شدم و من نیز همراه شدم و عقب وی میرفتم تا بر سر شیخ عمر ابن فارض
رسید دیدم که وی مخضرت سلام کردم جواب داد و فرمود که یا ابراهیم بشارت باد
ترا که از اولیاء الله هستی گفتم یا سیدی میدانم که این بشارت تو از حضرت حقست جانه
است که بزبان میگذرد اما می خواهم که جهة آنرا معلوم نمایم فرمود از حقتعالی درخواستم
که در وقت انتقال من جمعی از اولیاء الله حاضر شوند تو حاضر شدی لابد تو از ایشان باشی
بعد ازان دیدم که بهشت بروی متمثل شد چون دیده برادر آورد و گریه عظیمی بروی درگرفت
و رنگ وی متغیر شد گفت [illegible] منزلت در مقام دوستی نزدیک تو نیست که دیدم
پس بتحقیق اوقات خود ضایع کرده ام گفتم یا سیدی این مقام بزرگست گفت ای ابراهیم
آنچه زبان بود گفته است که اگر بترس دوزخ ترا می پرستم در آتش مرا بسوزو اگر از
بهشت میپرستم بر من حرام گردان که مرا محبت تو بست این نه آن مقامست
که من آنرا طلب کرده ام و عمر در حسب وی جوانی آن بسر برده ام پس بعد ازان آرام گرفت
و خندان شد و گشاده روی بحق پیوست و دانستم که بمقصود خود ملحق گشت و مرادش
در کنار نهادند و بمن گویند که در وقت انتقال وی جمعی کثیر از اولیاء الله حاضر شدند
بعضی را میشناختم و بعضی را نمیشناختم غریزی از انجمله بود که بشب معرفت بوی
شاب بود من در عمر خود خبازه ازان بزرگتر ندیده بودم مرغان سبز و سفید بر سران
پرواز میکردند مردم بسیار بر حمل ان گرد آمده بودند و روح مقدس حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه وسلم حاضر آمده بود بروی نماز میکردند و با هر طایفه من نماز میگذارم بدین سبب

دفن وی تاخیر یافت و تا آن روز کشید و مردم از سبب تاخیر خبرها میگفتند که این در حق
وی تادیب است که در محبت دعوی مقام بلند میکرد و همه از سر کار مجنون بودند الا ما شاء الله
و موافق وصیت وی سه روز بر سر قبر وی ماندم و بسی احوال عجیب و غریب مشاهده کردم
که عقول را طاقت ادراک آن نیست کمالات وی بخدمت است که درین مختصر گنجد و فاتش
در ماه جمید الثانی سنه اثنی و ثلثین و ستمایه در زمان خلافت ابو جعفر بن طاهر بقیش
مستنصر از خلفای بنی عباس واقعست رحمة الله علیه

و آن تیز تر از وهم و خیال آن موصوف بصفات و صالحان مجتمع سید ابو یعزی
شیخ موسی اسدی قدس سره وی از اصحاب کبار شیخ ابو مدین مغربی است
رحمة الله علیه عجب احوال و طرفه روزگاری بروی متجلی شده بود که تا این زمان کسی را
از نظایر او دست داده باشد مگر امیر المومنین علی کرم الله وجهه چنانکه در مناقب او
ذکر افتاده است صاحب نفحات از قدمای مشایخ نقل می آرد که شیخ عماد الدین محمد
بن شهاب الدین محمد عمر سهروردی میگوید که روزی طواف خانه کعبه میکردم ناگاه
دیدم شیخ مغرب موسی اسدی نیز طواف میکند و خلق بترک میجستند و بروی زیارت
میکردند و تعریف من نخدمت او کردند که این فرزند شیخ شهاب است چون
من مرحبا گفت و سر مرا ببوسید و دعا خیر کرد و دایما برکت و دعای وی در خود میبینم
و امید وارم که در آخرت نیز همراه من باشد و چون از طواف فارغ شده نخدمت والد
خود رفتم از احوال خبر کردم که من زیارت شیخ موسی را دریافتم مرا دعا خیر کرد و والد من

از کبار

بآن بسیار بسیار مسرور شد بعد ازان حاضران مجلس ذکر کردند قصهٔ شیخ موسی شروع کردند
و از انجمله یکی این گفتند که ویرا در شبانه روز هفتاد هزار ختم قرآن ورد است والد من
خاموش بود که یکی از اصحاب کبار والد من سوگند یاد کرد و گفت راست است ولیکن در دل من
پاره وسواس بود تا انکه وقتی شیخ موسی را باز در طواف دریافتم و در پی او افتادم کز زیارت
حجر الاسود کرده از اول فاتحه اغاز تلاوت نمود و میرفت آن چنانکه معهود است که مردم
در طواف میروند بس وی تلاوت میکرد و من حرف حرف را فهم میکردم چون همدران
طواف بس کنار حجر الاسود تا در خانه که انجا مقدار چهار گام باشد کم یا پیش در گذشت
یکختم تمام کرد چنانکه من تمام آن ختم را حرف بحرف شنیدم و چون بخدمت والد خود
نقل کردم حضرت والد با همه اصحاب تصدیق کردند انچه گفتم بعد ازان بخدمت والد من
از نیمعنی سوال کردند فرمود این از قبیل بسط زمانست که نسبت بعضی اولیا را افتد
واقع میشود پس از برای صدق این قضیه گفت که شیخ الشیوخ این سکینه رحمة الله علیه را
مریدی بود صباغ یعنی رنگریز و وظیفه وی آن بود که مصلیهای صوفیان بمسجد جامع
میبرد و می انداخت و بعد از نماز جمع میکرد و بخانقاه می اورد در یکی از جمعها سجاده با یکدیگر
ما بسته برده بکنار دجله رفت تا غسل جمعه بجای اورد چاهها بر کنار دجله نهاد و بآب فرو رفت
و چون سر از آب بیرون کرد دید که آن دجله نیست جای دیگر است پرسید انچه جایی است
گفتند این نیل مصر است تعجب کرد از آب بیرون آمد و بشهر رفت ناگاه بدوکان صباغی
رسید انجا بتاد صاحب دکان بفراست دانست که وی صباغ است ویرا از زمان کرد دید

که آن صفت را نیک میدانست روی را کرامی داشت و بخانه برد و دختر خود را بادی بنکاح
کرد از وی سه فرزند بوجود آمدند و هفت سال بران بگذشت روزی بکناره میل امد و در آب
غوطه خورد چون سر برآورد دید که در دجله بغداد است در همانموضع که پیش ازین هفت سال
باب در آمده بود و جا جا خود همچنان که بر کناره دجله نهاده بود یافت پوشیده
بخانقاه رفت دید که سجادهای صوفیان همچنان برهم بسته است بعضی از اصحاب
بادی گفتند که رو تر باش که اکثری از جماعت بگاه بمسجد رفته اند سجادها را بمسجد برد
بعد از ادای نماز بخانقاه آورد بتعجب کنان بخانه خود رفت اهل خانه سبب پرسیدند
که ماهی بریان فرموده بودی موجود کرده ام آن مهمانان کجا اند پس مهمانان آورده ها
خوردند بعد ازان بخدمت شیخ خود ابن سکینه رفت و آنچه گذشته بود معروض داشت
شیخ فرمود شیخ فرزندان را از مصر بغداد حاضر کن چون فرزندان را حاضر کرد آنچه گفته بود درست برآمد شیخ
این سکینه پرسید از روز در چه اندیشه بودی گفت از اول روز در خاطر من آمد که کاش
بمقدار ده الف سنه یعنی بود بمقدار یکروز از هزار سال دغدغه و نزاعی بود شیخ فرمود انبود قضیه
رحمتی بوده است از حق تعالی بر تو که رفع اشکال و تصحیح ایمان تست و حق تعالی قادر است
که نسبت به بعضی بندگان خود زمانرا بسیط گرداند و دراز فرا نماید بانکه کوتاه شده
به بعضی دیگر همچنین است حال در قبض زمان که زمان دراز کوتاه فرا نماید و الله القادر
علی ما یشاء و در نفحات همین قسم یک حکایت از فتوحات مکی نیز در ذکر شیخ موسی
نقل کرده است چون مقصود هر دو حکایت بیک طریق بود از انجهت نوشته نشد کمالات

احوال دوستان حق سبحانه تعالی برتر از انست که در وهم و خیال بگنجد و سنه وفات
شیخ موسی سدید ابهر نظر نیامد ولیکن با شیخ شیوخ شهاب الدین سهروردی معاصر بود
رضی الله عنه کی بود خود را خود خدا داند من و تو را فته و خدا داند

طبقه

بفصل هم در بیان مجملی از احوال خواجه معین الدین چشتی و ذکر شیخ نجم الدین کبرا و غیره
کذان امام ارباب طریقت آن پیشوای اصحاب حقیقت آن مستغرق در ذات ذوالجلال
آن ناطق بلسان احوال آن طوفان ضلالت را کشتی قطب وصلت خواجه معین الحق والدین
چشتی قدس سره بن غیاث الدین حسن سجزی از اولیا کبار و عارف صاحب
اسرار بود و بر اکمالات بسیار و خوارق عادات لاشمار ست و در بیان نکات حقایق و توحید
مقامی عالی داشت و از محتشمان و مقربان خاص حق بود و شانی عظیم و حالی بغایت قوی
داشت و هر کس جمال حال او را مشاهده میکرد بی تکلف بر وحدانیت حق و بر رسالت رسول
صلی الله علیه وسلم مقر میشد و این جهار دانگ هندوستان کد در سر جا مشرکان دعوی
الوهیت غیری میکردند و در تقید پرستیدن شعار خود ساخته بودند همه را از سوی مقید بسوی
ذات مطلق هدایت بخشید از انست که وی وارث نبی بلکه باعتبار نیابت حضرت
رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بحکم الشیخ فی القوم کالنبی فی امته او را نبی الهند خوانند
و کمالات وی از نجا قیاس باید کرد که از وقت آدم علیه السلام کرفته تا زمان رسول
علیه السلام هیچ نبی در ملک هند نیامد چنانچه از احادیث صحیح ثابت شده ست
و از وقت رسول علیه السلام کرفته تا پانصد و چند سال هیچ یکی از اولیا امت را

ین دست تصرف نداد که درین امر عظیم اقبال نماید الا ویرا که تمام بنداز اول آفرینش
در ظلمت شرک نامهوار و تاریک شده مانده بود همه را بقوت ولایت بنور وحدانیت
منور گردانید چنانکه بی دلیل اظهر من الشمس است و درین باب بزرگی در انوقت گفته است

همه غافل از حکم دین و شریعت ۞ همه بیخبر از خدا و پیمبر
نه هرگز کلیسی دیدند بیخار قبله ۞ نه هرگز نشنیده کس الله اکبر
از فیض او بجای صلیب و کلیسیا ۞ در دار کفر مسجد و محراب
و منبر است ۞ آنجا که بود نعره فریاد مشرکان ۞ اکنون خروش نغمه الله اکبر است و خواجه
بزرگ خرقه خلافت از دست حضرت خواجه عثمان یافته بدرجه

و جمیع مشایخ وقت را دریافته ولادت وی بقصبه بخر در دیار سجستان که از استان
نیز گویند در سنه سبع و ثلاثین و خمسمایه واقع شد و در خراسان نشو و نما یافته در سیر العارفین
می آرد که چون خواجه بزرگ به بانزده سالگی رسید پدرش خواجه غیاث الدین حسن
که در غایت صلاح آراسته و نهایت فلاح پیراسته بود وفات یافت مالک باغی و آسیاد
آبی بود بدان تعلق حال خود مینمود و در انمقام مجذوبی بود ابراهیم نام دوزدی و ویرا در باغ خواجه
بزرگ گذر افتاد و خواجه ویرا از پیر دختی بتعظیم تمام بنشاند و خوشه انگور شیرینی و تنهاد
و خود با ادب پیش وی بنشست ابراهیم پاره گنجاره از پیش کشیده و ببندان خود بجای
از دهن خود کشیده بدهن خواجه انداخت بمجرد خوردن گنجاره نور معرفت در باطن
او لامع گشت چنانکه یکباره دل از املاک و خانه سرد شد بعد از دو سه روز اسباب و املاک بفروخت
و نصیب درویشان کرد و از انجا بقدم تجرید مسافرت گشت و مدتی در سمرقند و بخارا بماند و حفظ قرآن

نمود و علم ظاهری بخواند و دید که ازین چیزها کشود کاری نمیشود و از انجا بجانب
عراق عرب بطلب مرشد عزیمت نمود چون بقصبه هارون که از نواحی اینشیا پور است
رسید خدمت حضرت خواجه عثمان هارونی را دریافت قدس سره و مدت دو نیم سال
خدمت وی تربیت یافت و جهد بریاضات و مجاهدات نمود چون بمرتبه تکمیل رسید خواجه
عثمان خرقه خلافت عطا فرمود رخصت کرد ولیکن خواجه بزرگ خود در انیس الارواح
مینویسد که در بغداد بشرف خدمت خواجه عثمان رسیدم و بیست سال در خدمت وی
بودم بتابع مناظرت صوری و معنوی نمودم آنزمان بسعادت خرقه خلافت خواجه عثمان
هارونی مشرف گشتم چنانچه در طبقه سابق در احوال خواجه عثمان هارونی ذکر افتاده است
پس از انجا بقصبه سنجار آمد و دران زمان شیخ نجم الدین کبرا قدس سره در انجا بود مدة
دو نیم ماه بصحبت وی ماند ازینجا در قصبه جبال رسید که از بغداد هفت روزه راه در تحت کوه
جودی واقعست و شیخ محی الدین عبد القادر جیلی قدس سره دران زمان انجا تشریف
داشت مدة پنجاه و هفت روز در صحبت وی بماند درمیان یکدیگر غایبی صحبت کردم و محرمانه
واقع شد بعد ازان بغداد آمد و شیخ ضیاء الدین ابو نجیب سهروردی قدس سره را دریافت
بولایت خلوط گشت و مدتی با وی صحبت داشت و شیخ اوحد الدین کرمانی قدس سره
ابتدا سلوک در بغداد بود خواجه بزرگ در حق وی توجهی نموده است و خرقه بدو عطا
فرموده و شیخ شهاب الدین سهروردی رحمة الله علیه نیز در مبدا احوال بخدمت آن
صاحب کمال رسیده است چنانچه خواجه قطب الاسلام اکثر جا در ملفوظ خواجه بزرگ نوشته

است که شیخ شهاب الدین سهروردی و شیخ اوحدالدین کرمانی در مجلس خواجه حاضر بودند
پس خواجه بزرگ از بغداد نیز مسافرت کرد و بهمدان رسید آنجا شیخ یوسف همدانی قدس
از بزرگان روزگار بود دو را دریافت پس به تبریز آمد شیخ ابوسعید تبریزی که شیخ بزرگ
و عالی همت مجرد و متوکل بود او را نیز دریافت سلطان المشایخ نیفرماید که شیخ ابوسعید
قدس سره مثل شیخ جلال تبریزی هفتاد مرید داشت خواجه قطب الاسلام میگوید که خواجه
الاسلام میگوید که خواجه بزرگ را عجب ریاضتی و مجاهدتی بود بعد از هفت روز یکدانه
کرده نان که از مقدار پنجمثقال بیش نه بودی آنرا با آب نرساند [illegible]
وی دو تایی بود پخته زده اگر جایی پاره شدی که پاک از هر نوع که می یافتی بدان پیوندزدی
چون باصفهان آمد شیخ محمود اصفهانی که از مشایخ کبار بود او را دریافت و خواجه قطب
الاسلام بختیار بن احمد بن موسی اوشی دران زمان هیچ است که مرید شیخ محمود
اصفهانی شود چون جمال احوال خواجه بزرگ مشاهده کرد بی اختیار بخدمتش پیوست
و مرید شد و خواجه بزرگ را به از وی مریدی و میهمانی و محرم رازی نبود چنانچه خواجه
عثمان هارونی را به از او خواجه بزرگ مریدی نبود و اکثر فرمودی که معین الدین ما محبوب
الله است و مرا از مریدی وی تفاخر میباشد و همچنان خواجه بزرگ در حق خواجه قطب الاسلام
مهربانی فرمودی آخر آن دو تای مرقع بخواجه قطب الاسلام داده است و ازوی
بکنجشکر رسیده است و سلطان المشایخ در فواید الفواد میگوید که من آن دو تای
مرقع را دیده ام غالب که آخر بدیشان رسیده باشد و خواجه بزرگ پنجاه و دو ساله بود که

خلافت خواجه عثمان هارونی بهره مند گشت و مثال اجازت نامه یافت شغلی
عظیم داشت و پر بی قید بود زیرا که تنها مسافرت کردی و هر جا که رسیدی بیشتر در کورستان
مسافرت کردی و هر جا که رسیدی بیشتر در کورستان میبودی و هر روز ختم قرآن
میکردی هر جا که اندک شهرتی یافتی و باکسی از احوال وی مطلع شدی از انجا مسافرت
پس از جانب تبریز بطرف مهنه متوجه شد و بفیض زیارت مرقد شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس سره
گشت و در خرقان بسعادت زیارت مرقد شیخ ابوالحسن خرقانی رحمه الله فایض گردید
قریب سال در آن حدود بماند از انجا باستراباد آمد شیخ ناصر الدین استراباذی که شیخی عظیم
القدر صد و هفت سال عمر داشت که بدو سه واسطه پیوندی بخدمت سلطان العارفین
خواجه بایزید بسطامی دارد و شیخ ابوالحسن خرقانی و شیخ ابوسعید ابوالخیر را دیده بود و سعادت
صحبت وی را دریافت و از استراباد متوجه هراة گشت و مدتی در آن نواحی بود روزی
سیر و زیارت مشایخ انجا نمودی و شب در تبعه متبرک شیخ عبدالله انصاری قدس سره
بودی و اکثر نماز فجر بوضوی عشا میکذاردی چون در هر بوشهرت بسیار یافت خلق
بیکبار روی بدو آوردند از انجا انتقال کرده در سبزوار رسید آنجا حاکمی بود محمد یادگار نام
بدی در شب مزاج و کج طبع و فاسق بود و بر شیخ اعتقادی اشتهار داشت
و در حوالی شهر باغی و در آن باغ عمارتی و حوض آبی بغایت مروح ساخته بود اکثر آنجا آمده
شب بعشرت و شوق الفت میگرفت خواجه بزرگ چون بسبزوار رسید اول روز در میان
باغ در آمد و بدان حوض غسل کرد و بعد از ادای وضو کاندک تلاوت مشغول گشت اتفاقا محمد یادگار

نیز همانوقت متوجه باغ شد یک خادم که در خدمت خواجه بزرگ میبود او آمد خبر
داد که امیر شهریار می آید فراشان وی در باغ رسیدند خود نیز عقب می آید مصلحت آنست
که خواجه ازین باغ برآید او مردی ناملایم ست خواجه اصلا بسخن وی التفات نفرمود ویرا
بطرف سیروی اشارت کرده که انجا رفته بنشین فراشان آمده بکناره حوض قالیچه خواصکی
انداختند و هیبت خواجه در دل آنها چنان سرایت کرد که نتوانستند چیزی گفت چون یادگار محمد
خود رسید و ارادهٔ فاسد در خاطر او آورد بوی نیز اتفاقی نکرد الا نگاهی گرم بسوی او انداخت
در ساعت لرزه در اندامش درآمد و رنگ رویش متغیر گشته از پای درآمد چون آن
این حال بدیدند همه لرزان و حیران سر بر زمین آوردند و اظهار عجز آغاز کردند خواجه بزرگ خادم
را فرمود که قدری آب ازین حوض برگیر و بر رویش بزن همچنان کرد بعد از زمانی یادگار محمد
بهوش آمد و سر در قدم نهاد خواجه فرمود که از عقاید فاسد کذشتی وی گفت والله
که از جمیع مرادات دنیا و آخرت کذشتم معلوم نیست که ویرا چه در معانیه نمودند که یکبارگی
از هر چه بود برآمد و بدست خواجه تایب گشت و مرید شد و جمیع مصاحبان وی تایب شدند
و بشرف بیعت خواجه مشرف گشتند پس یادگار محمد هر نقدی و اسبابی که داشت
در پیش خواجه نوشته آورد خواجه فرمود خصما از خشنود کردن حق تعالی در به تو
استقامتی نخشد وی همچنان کرد کنیزکان و غلامان را آزاد نمود و هر چه کرد ایشان
بود بدیشان بخشید دو زن داشت مهر آنها ادا نمود و هر دو را طلاق گفت و خود را
فدای محبت و اعتقاد خواجه کردانید و خواجه نوعی تربیت وی [illegible]

عارف صاحب ارشاد شد پس از انجمله بحصار شادمان رسید و محمد یادگار را در آنمقام
یافت بر سبیل علیق بولا نمود و هدایت یافت چنانکه صاحب سیر العارفین میگوید که من در حصار
شادمان رسیده ام و مزار متبرک محمد یادگار را انجا زیارت نموده ام نهایت بجایی فیض از
رحمة الله علیه پس خواجه بزرگ از انجا به بلخ آمد بعد از دریافت مشایخ آنجا در مقام فرجام حضرت
احمد خضرویه قدس سره چند یا بسبب محبت روحانیت شیخ انجا اقامت فرمود و مولانا
ضیاء الدین حامد حکیم بلخی در آنجا بود و بر علم تصوف و با ارباب تصوف اصلا معتقد نبود
بلکه این قوم را بد میگفت پیش می آمد و بغایة منکر بود روزی خواجه بزرگ زیر درختی نماز مشغول
بود و خادم کباب کلنگ میساخت اتفاقا مولانا ضیاء الدین را گذر افتاد چون خواجه از
نماز فارغ شد سلام کرده بنشست خادم کباب پیش او آورد خواجه رانی از ان کباب کلنگ جدا
کرده بملا داد بمجرد خوردن آن ظلمت اعتراض و خیالات دور از کار از سینه ملا محو گشت
و نور معرفت و توحید بر تواند خت بی اختیار سر در قدم خواجه آورد و مرید شد روز
دیگر تمام کتب خانه را در آب انداخت و خود را از اسباب دنیا مجرد ساخته طریق خدمت
و سلوک انیقوم پیش گرفت و شاگرد انش نیز بهمه تایب شان بشرف بیعت خواجه بهره مند
گشتند و مولانا ضیاء الدین را بعد از تربیت بسیار ان جایی تعین فرموده خود عزیمت
بجانب غزنی نمود شمس العارفین شیخ عبد الواحد قدس سره به پیش شیخ نظام الدین ابو المویید
که احوال وی در ملفوظات بسیار جشت اکثر جا ذکر افتاده است آنجا بود و برادر یافت
و از انجا بخطه لاهور رسید و بفیض زیارت مرقد پر ملال حضرت قدس سره بهره مند گشت

وشیخ حسین زنجانی رحمه الله علیه در صدر حیات بود میان وی و خواجه بزرگ اتحادی موفق
الحد واقع شد بعد از چند روز از وی رخصت گرفته متوجه دهلی گشت و در آنوقت دهلی تختگاه
رای پتهورا چوهان بود و آنمردم چندان متعصب بودند که روی مسلمانی از دیدن نزدیک
انها کناه بود و خواجه بزرگ از قوت کمال تصرف ولایت با اصحاب خود در شهر می آید
در آمد گویند که دران زمان چهل صفه اهل صفا نجدمت خواجه بودند پس چند ماه در دهلی بماند
وصاحب سیر العارفین گوید که منزل مبارک خواجه در انجا بود که قبر شیخ رشید یکی الان
انجاست و در چنان گمان کفر خدام خواجه اوقات خمسه مانک نماز میگذشتند نماز میکردند
وکفار از مشاهده آن حال میبوختند هر چند اتفاق با خود میکردند که براحوال خادمان
خواجه مزاحمت رسانند بجز واین خیال فاسد لزراه در اندام آنها می افتاد و بیدست
و پا می گشتند روزی کافری پرشده کاروی در زیر بغل گرفته بخدمت خواجه رسید
نیت انکه دست بسوی آن امام صورت و معنی دراز کند خواجه از فراست باطن
دریافت فرمود ای فلان چرا آن کارد را کار نمیفرمائی انیک من حاضرم لرزه در اندامش
در آمد کارد از بغل کشیده بگریبان انداخت و خود در پای خواجه فتاد و توبه کرده بشرف اسلام مشرف
گشت از آنروز بیک بار خلق روی بوی آورده بشرف اسلام بهره مند میگشتند و در کتاب
کلمات الصادقین مسطور است که روزی گذر خواجه در بت کده کفار واقع شد آنجا هفت کس
در بت پرستی مشغول بودند بمجرد دیدن خواجه بیطاقت شده سر در قدم او آورده مسلمان
گشتند و هر یکه را بلقب حمید الدین ملقب ساخت و شیخ حمید الدین ناگوری رحمه الله از جمله آن هفت تن

مشهور است چون از وحام خاص و عام بسیار شد خواجه از دهلی برآمد متوجه اجمیر گشت و در آن
زمان رای پتهورا اکثر در اجمیر میبود ظهور ولایت و اظهار خوارق عادات خواجه دیده متحیر شد
از بسیاری عقل معاش و بیرکاری چیزی اظهار نمیتوانست کرد ولیکن باطن بحر در تشریف
اوردن خواجه بزرگ دست از ملک هندوستان شسته بود و چون اجپال جوگی که پیر وی بود
بعد از مشاهده و کرامات و کمالات خواجه منفعل گشت و بشرف اسلام حقیقی مشرف شد
و از کمال صدق منقاد گشت آنزمان پتهورا وست و پا گم کرده و بعلاج شده خواست
که بهر چاره چیزی بیابد و بمان خواجه از گرد رساند هر وقت که این خطره در دل وی میرسید نا نشنا میشد
چون توبه میکرد باز پیدا میشد این قسم کرامات معاینه میکرد و ظلمت شرک از سینه وی
برطرف نمیشد در سیر الاولیا مینویسد که یک مسلمان از پرستگان خواجه بزرگ با سی
بر پتهورا میبود در حق آن مسلمان بسی مضرت رسانیدن گرفت وی التجا بخدمت
خواجه اورد خواجه سخن شفاعت وی بر پتهورا گفته فرستاد پتهورا از سر غرور
قبول نکرد و گفت که اینجا امده نشسته است و سخنان غیب میگوید این را بخواجه
رسانید تدبر لفظ مبارک راند که پتهورا را زنده گرفته بدست لشکر اسلام دادم همدران ایام
لشکر سلطان معز الدین سام غرف شهاب الدین غوری از طرف غزنی رسید پتهورا
مقابله لشکر اسلام بیک ستاد بفرمان حقیقی زنده بدست سلطان معز الدین افتاد
او را هلاک کردند ازان تاریخ در هندوستان اسلام شایع شد و رنج کفر و فساد کنده
گشت یاران از برکت انفاس خواجه بزرگ بهیچ هندو بسلطنت نرسید و در منتخب التاریخ

تصحیح کرده که در سنه تسع وثمانین وخمسمایه دهلی تختگاه سلاطین اسلام شد سلطان
معزالدین چندروز در دهلی مانده قطب الدین ایبک که یکی از غلامان واعتماد
وی بود حکومت دهلی بوی مفوض ساخته خود معاودت بطرف غزنی نمود
وچند سال دیگر در دیار خراسان سلطنت کرده بتاریخ سوم ماه شعبان سنه اثنی وستمایه در نو
غزنی
بر دست فدایان کوه کردی بقتل رسید بعد از قتل وی قطب الدین ایبک از حکومت سلطنت
دهلی قرار گرفت وقدم جلادت در ملک گیری پیش نهاده امرا باطراف وجوانب تعین
نمود میر سید حسین مشهدی که مشهور بسید حسین خنگ سوار است ویرا حاکم اجمیر گردانید وسید
مذکور کمال اعتقاد واخلاص بخدمت خواجه بزرگ داشت وصاحب سیر العارفین مینویسد که اکثر مردم
نواحی اجمیر پیشتر از سعی سید حسین بخدمت خواجه بزرگ آمده بشرف اسلام بهره مند گشتند
القصه چون کرامات وخوارق عادات خواجه بزرگ بسیار شایع گشت کفار از هر طرف جماعت
جماعت بخدمت میرسیدند وجبین اعتقاد بر خاک آستانه میمالیدند وخواجه بزرگ را
نظر خاص بجانب یهدی من یشاء ویضل من یشاء بود موافق مشرب صوفیه اهل صفا
به هیچکس امر معروف نمی نمود هر که براه اخلاص از خود مایل گشته ارادهٔ اسلام میکرد ویرا
تلقین احکام اسلام میفرمود هر که از خود اظهار تمیزی نمیکرد ویرا فراهم نمیشد واز کمال
استغراق وحدت وجود با هر فرقه تواضع میفرمود از انجهته کافر ومسلم خویش وبیگانه
خلایق جمیع ملل وادیان بخدمت وی تولا نموده بفیض مشاهده آن صاحب کمال
مستفیض میگشتند چنانچه الآن آن سنت جاریست که هندوان از هر دیار بنواحی

اجمیر روز عرس و دیگر ایام نیز مردم بیاز از غایت صدق و اخلاص بروضه مطهرش
آرند و سر بخاک آستانه میمالند چنانکه بر همه خلق ظاهر است و ازان صاحب احوال چندین
مریدان صاحب ولایت خواسته اند که در هر دیار شاهی میکنند و در هر چهار دانگ هندوستان
هیچ دیاری و هیچ دیاری و هیچ شهری و هیچ قصبه نیست که در ان یکی از مریدان او سوده نیست
و تصرف نمیکند و بعضی بزرگان دیگر سلاسل که در هند صاحب شهرت هستند نشان نیز
بفیض ولایت معنوی آنحضرت تصرف میکنند بعضی بطریق خرقه خلافت این سلسله و بعضی
بحر روحانیت فیض از ان صاحب کمال میگیرند و تصرف میکنند چنانچه در احوال اللار
مسعود غازی قدس سره شمه ازان مندرج گشته است و در احوال شیخ بدیع الدین الملقب
بشاه مدار قدس سره نیز در رساله مرات مدارے نوشته شده است پس بعد از وی طبقه
بعد طبقه در هر وقت یکی از مریدان سلسله خواجه بزرگ بر سجاده معنوی وی می نشیند
و در تمام چهار دانگ هندوستان معناً تصرف میکنند و عزل و نصب ولایت صوری
و معنوی در تصرف وی میگذارند و در روحانیت خواجه بزرگ بوسط در هر آن ممدوی
بیاشد بنقیم تصرف ولایت کمال که در حیات و ممات فرقی نباشد در دیگر اولیا کم یافته
میشود و انشاء الله صاحب سجاده معنوی وی تا قیام قیامت در ملک هند طبقه بعد
طبقه متصرف خواهد بود یکی میرود و دیگری می آید چنانچه حضرت کنج شکر در رحلت القلوب
میفرماید که من میخواستم که خرقه سجاده و ملک هندوستان را بکسی دیگر بدهم هاتف
غیب بر سر من ندا کرد که شیخ نظام الدین بدانیوی در راه است بدار تا وی برسد نصیب اوست

علی هذا القیاس ؎ اگر کیتی سر سر باد گیرد ۔ چراغ مقبلان هرگز نمیرد ۔ چنین بین تصرفات
وخوارق عادات خواجه بزرگ که بحسب روحانیت وی برین فقیر کاتب حروف وارد گشته
اگر آنرا بنویسد یک کتاب دیگر موجود شود بنابران بر یک خارق عادت معنوی آنحضرت
اکتفا نموده الغرض چون خواجه بزرگ قدس سره در عالم باطن از کمال درجه پرویی دست
حق پرست خود بدست بنده نهاد و فرمود اگرچه تو در سلسله ما مرید بودی اما الحال من
ترا بواسطه مرید خود کردم پس در خاطر ابتغاصی گذشت که چون حضرت خواجه عثمان هارونی
قدس سره خواجه بزرگ قدس سره خواجه بزرگ قدس سره مرا مرید خود کرده اند از آنکه
منطقیه بردند از خانه کعبه آواز برآمد که معین الدین را قبول کردم درین اثنا روحانیت خواجه
بزرگ قدس سره بر من تصرف کرد و خود را در عین حرم کعبه یافتم بشرف زیارتش
مشرف شدم بعده دیدم که یکمرد خراب و فگار بر لب چاه زمزم استاده ست بجانب
بنده متوجه شد میفرماید که ترا هم قبول کردند پس بر قوت کمال تصرف خواجه بزرگ
قدس سره متحیر شدم و سجده شکر بجا آوردم علی هذا القیاس دیگر تا کجا نویسد که کمال
آنحضرت را حدی و نهایتی نیست و روحانیت وی امروز طالب صادق را تربیت میکنند
و بمرتبه تکمیل میرساند چنانچه این نکته در رساله مرآت الولایت در منقبت حضرت شیخ
عبد الجلیل اویسی قدس سره نوشته آمد چه آنکه او بحسب روحانیت حضرت خواجه بزرگ
تربیت یافته بود آمدیم بر سر سخن اول میرسید حسین مشهدی در آخر ایام سلطنت
قطب الدین ایبک از دست کفار بر قلعه بهتلی شهید شد و همانجا مدفون گردید قطب الدین

ایبک

ایبک نیز مدت بیست سال حکومت و سلطنت دهلی کرده در سنه سبع وستمایه بقولی
در سنه عشر وستمایه در اثنای گوی بازی از اسپ افتاده هلاک شد بعد ازوی سلطان
شمس الدین التمش که غلام و پسر خواند وی بود بصلاح ارکان دولت بر تخت دهلی
رونق تمام در اسلام پدید آمد سلطان شمس الدین مرید پاک اعتقاد خواجه قطب الاسلام
بختیار اوشی بود قدس سره و در باب نفی اولاد خواجه بزرگ قدس سره آنچه مورخان
در تاریخ اکبرنامه وهم در تاریخ اقبالنامه جهانگیری نوشته اند بر هر کسی ظاهر است اما
از ملفوظات پیران چشت مشخص معلوم میشود که خواجه بزرگ را زنان و فرزندان نیز بودند
چنانچه در ملفوظ سلطان التارکین شیخ حمید الدین السیوالناکوری قدس سره خلیفه
خواجه بزرگ مینویسد که شبی خواجه بزرگ پیغمبر علیه السلام را بخواب دید آنحضرت فرمود
که ای معین الدین تو معین دین ما هستی و سنتی از سنتهای من ترک میدهی چون صبح
شد منقطع قلوبه شبلی ملک خطاب نام از مریدان خواجه بود دختر یکی از زاهدان
کرده او را آورده بود بخدمت خواجه فرستاد خواجه ویرا قبول نموده بی بی اماته الله نام کرد و در
خدمت خود نگاه داشت بی بی حافظه جمال ازوی متولد گشت بعد از چند روز سید
وجیه الدین عم سید حسین مشهدی را امام جعفر صادق رضی الله عنه در خواب فرمود
که دختر خود را در عقد نکاح خواجه معین الدین در آر چون این مقدمه بخدمت خواجه بزرگ رسانیدند
بموجب امر باطنی امام جعفر صادق رضی الله عنه دختر سید وجیه الدین را که بی بی عصمت
نام داشت نیز در نکاح خود آورد ازوی دو پسر بوجود آمدند یکی شیخ فخر الدین دوم شیخ

حسام الدین و شیخ حسام الدین در صغر سن بصحبت ابدالان پیوست از وی توالد و تناسل
نشد شیخ فخر الدین از محبوب ترین فرزندان خواجه بزرگ بود و برا بسیار دوست میداشت
وی بکسب زراعت مشغول بود موضع ماندن که قریب باجمیرست احیا ساخت
مزاحمت کرده بود از انجهة خواجه بزرگ پیش سلطان شمس الدین بدهلی تشریف برد و آن
درست کنانید آورد مفصل این اجمال بتحریر خود نوشته آید و شیخ فخر الدین بعد از
وفات خواجه بزرگ بیست سال در صدر حیات بود و در قصبه سرذار که شانزده کروه از
اجمیرست آنجا وفات یافت نزدیک حوض قصبه سرذار مدفن اوست و او را
بود شیخ حسام الدین سوخته بن شیخ فخر الدین از جمیع کمالات انسانی آراسته بود با سلطان
المشایخ صحبت داشت قبر وی در قصبه سانبهر طرف غروب سر راه اجمیرست و مرقد
پدر و جمال حافظ دختر خواجه بزرگ پایان مرقد حضرت خواجه بزرگ ترتیب یافته چنانکه
بزرگی و کرامت بی بی جمال حافظ تا امروز ظاهرست رحمة الله علیه و خواجه معین الدین
خورد و خواجه قیام الدین بن شیخ حسام الدین سوخته عارف کامل بوده اند و خواجه معین
الدین خورد پیش از انکه مرید شود بکسب ریاضت کار خود بجای رسانیده بود که بواسطه
ازدواجانیت خواجه بزرگ اخذ فواید مینمود و از اشارت باطن خواجه مرید شیخ نصیر الدین
محمود شد و خرقه خلافت از دست وی پوشیده و در فواید الفواد سلطان المشایخ مینویسد
که خواجه احمد نبیره خواجه بزرگ غلام صالح بود و برا و روی خواجه وحید پیش کنجشکر آمد
که مرید شود و کنجشکر فرمود که من این را از خانواده شما دریوزه کرده ام مرا چه مجال که دست

شمایلی

شما بگیرم خواجه وحید بسیار عجز کرده مرید شد و محلوق گشت الغرض آنکه بعضی مردم میگویند
که خواجه بزرگ حضور بود و او را اولاد نیست محض غلط است از تصانیف پیران چشت مکرر مکرر
بتحقیق پیوسته چنانکه بالا گذشت ولیکن در کتاب اخبار الاخیار مینویسد که اختلاف
میان بعضی بزرگان سلسله چشت درین واقعه شده است که میر سید محمد کیسو دراز خلیفه
شیخ نصیر الدین محمود و جماعی ازین قوم میگویند که شیخ فخر الدین و شیخ حسام الدین ابنی بی بی
عصمت متولد شدند و میر سید شمس الدین طاهر خلیفه شیخ نور قطب عالم و طایفه از
دولیشان برآن رفته اند که ابنی بی بی الله احد بوجود آمده اند بهر دو حال فرزندان خواجه بزرگ اند
اما قول اول اصح مینماید چنانچه تا امروز اولاد باکنهاد انحضرت بوجود است فرزندان
خواجه معین الدین خورد بن شیخ حسام الدین سوخته بطرف ولایت مالوه رفته متوطن
شدند احوال ایشان معلوم نیست و فرزندان خواجه قیام الدین بن حسام الدین سوخته
مذکور در حضرت اجمیر سکونت اختیار کردند و جانشین خواجه بزرگ قدس سره
شده چنانکه خواجه حسین یکی از فرزندان خواجه قیام الدین مسطور تا زمان سلطنت
نور الدین محمد جهانگیر پادشاه صاحب سجاده خواجه بزرگ بود قریب صد سال عمر داشت
و همیشه بعبادت و حق پرستی گذرانید بسیار بزرگ و عالیشان بود بعد از و شیخ
معین الدین برادر زاده او صاحب سجاده شد و الحال شیخ علاء الدین برادر زاده
او بر مسند سجاده خواجه بزرگ قدس سره نشسته است نهایت خلیق و بزیور صلاح
و بزرگی آراسته است حق سبحانه تعالی فرزندان خواجه بزرگ قدس سره تا قیام قیامت

بر جاده اجداد کرام خود باقی و پاینده در مقام متبرکه اجمیر نگاهدار و بحرمة النبی و آله الامجاد
و چون مرتبه ثانی در سنه هزار و شصت و پنج هجری بحضرت اجمیر رسید مزین شیخ عبد الحق
صاحب سجاده حضرت خواجه بزرگ قدس سره شجره نسب خواجه بزرگ اظهار نمود که
بچند واسطه بحضرت امام موسی الکاظم میرسد رضی الله عنه و در رساله مونس الارواح تصنیف
مریم زمانی حضرت جهان آرا بیگم بنت شاه جهان پادشاه صاحبقران ثانی رضه الله علیه
نیز بنظر در آمد که اثبات سیادت خواجه بزرگ نموده اما در تصانیف پیران چشت جای
یافته نمیشود بهر حال خواجه بزرگ فرزند صوری و معنوی حضرت رسالت پناه صلی الله علیه
واله وسلم بوده است قال علیه السلام ولدی من سلک طریقی برین سراست و مجاور آستانه
متبرکه خواجه بزرگ قدس سره نیز منسوب اند باولاد سید فخر الدین و گویند که سید فخر الدین
از اولاد سید ابو الحسن ساکن قصبه کره بوده است و از غلبه اعتقاد و محبت روحانیت
خواجه بزرگ وطن گذاشته در اجمیر آمده اقامت اختیار نمود چنانچه فرزندان او هنوز
در خدمت آستانه متبرکه موجود اند و صلاح و اهلیت پسندیده دارند و با کمال تواضع
و اخلاص پیش می آیند و از ملفوظات پیران چشت ثبوت پیوسته که خواجه بزرگ در زمان
سلطنت سلطان شمس الدین یلتمش دو مرتبه در دهلی تشریف برده است مرتبه اول
از کمال مهربانی محض برای دیدن و سرفراز ساختن خواجه قطب الاسلام رفته بود که از انجا
آمده در اجمیر منازل گشت و مرتبه دویم بخاطر درست ساختن زمان موضع ماندن تجهت
فرزند سعادتمند خود شیخ فخر الدین و این نکته نهایت نازک است نگاه باید کرد که سلطان مرید

خواجه قطب اسلام بود اگر یک خادم خواجه بزرگ میرفت در ساعت سلطان مذکور
سعادتمندی آیین خود دانسته فرمان درست کرده ارسال مینمود ولیکن کاملان اولیا
بیشتر در ترک جاه و مشیخت کوشیده اند و خود را در نظر مردم محقر نموده اند چنانکه رسول
بآن کمال در بازار یخچه خرید و فروخت خود میرفت و دیگر کار نیقوم بر پرستی و دیانت است
هر گاه مقصود و حاجت از شخصی داشته باشند آنرا مستور بدارند چه سازند و ناموس برای
کدام مصلحت بگذارند چرا که حفظ ناظر بدلست و رسوم خلق و یا نیک و بد گفتن ایشان
پیش عارفان اصلا وجودی ندارد و دیگر آنکه این فرستن خواجه پیش امیر از برای جاه
رحیمی بود در حق مریدان وی که هیچکس ازین امر انکار نکنند و بر جاه شیخی خود نیفزاید و اصل
سخن آنست که این طایفه مامور میشوند بامر حال و اختیار خود در میان نمی آرند چنانچه حضرت
سلطان المشایخ قدس سره میفرماید در نظم ۵ عشق آمد جون خونم خورد اندر رگ
ویوست ۵ تا کرد مرا نهی و بر کرد ز دوست ۵ اجزای وجودم همگی دوست گرفت
تا نیست زمن برسن و باقی همه اوست ۵ و اگر کسی در بهجرت نمودن رسول علیه السلام
از مکه بمدینه محض از ترس کفار خیال کند شخص در غلط افتاده باشد آزادی و ستر بود و برا
باید بر رد کار خویش و رحیمی بود در حق اکثر قوم فهم من فهم خواجه قطب الاسلام در دلیل
العارفین تمام ملفوظات خواجه بزرگ جمع کرده است بعضی کلمات تبرکا ازان نقل کرده
میشود خواجه بزرگ فرمود دل عاشق آتش زده محبت است هر چه در و فرود آید آنرا بسوزد
تا خبر کردند و فرمود از جویهای آب روان میشود چگونه آوازی برمی آید هر گاه بدریا

رسید ساکن گشت فرمود حق تعالی را دوستان اند اگر یافتی در دنیا از وی محجوب نباشند نبود فرمود
فرمود در هر که این سه خصلت باشد یقین بدان که حق تعالی او را دوست میدارد اول سخاوت چون
سخاوت دریا دویم شفقتی چون شفقت آفتاب سیوم تواضعی چون تواضع زمین فرمود
که مرد مستحق فقر آنگاه کردد که در عالم فانی هیچ چیز با وی نماند فرمود نشان محبت آنست که مطیع باشی
و بر سری نباید که بر اندیشه فرمود عارف هر چه اراده کند پیش وی ظاهر کردد و با هر که سخن کند جواب
از وی بشنود فرمود کمترین درجه عارف آنست که صفات حق در وی بود فرمود اهل محبت تو
اند که بوسطه سخن دوست میشنوند و فاضلترین اوقات آنست که از وسواس خلق بسته
کردد فرمود علم بحریست محیط و معرفت جویی از محیط این خدا کجا بنده کجا محیط حق و معرفت
بنده فرمود نزدیک حق تعالی بهترین طاعت آنست که درماندکان را فریاد رسیدن
و کرسنکان را سیر کردانیدن فرمود چون من از پوست بیرون آمدم و نکاه کردم عاشق
و معشوق و عشق هر سه یکی دیدم یعنی در عالم توحید همه یکیست و فرمود حاجیان تقالب
کرد خانه کعبه طواف کنند در بهشت خواهند و عارفان تقلوب کرد عرش و حجاب عظمت
طواف کنند و لقا خواهند فرمود مردی کرد خانه کعبه طواف کردم فاما این زمان خانه کعبه
کرد من طواف میکنند فرمود متوکل بحقیقت آنست که محبت خود از خلق بر کیرد و قرار
کرفتن در این راه دو چیز است یکی ادب عبودیت و دویم تعظیم حق تعالی فرمود عارفان
آفتاب صفت اند که بر جمله عالم می تابند و عالمیان از نور ولایت ایشان بهره مند
و از عبارت دلیل العارفین مشخص معلوم میشود که خواجه قطب الاسلام در اخر عمر خواجه بزرک

از ایشان

از دهلی باجمیر رفت است چنانچه در تمامی دلیل العارفین مسطور است که روز پنجشنبه در جامع
مسجد جمیر دولت پایبوس خواجه بزرگ حاصل شد که آخر مجلس همین بود در ولایت آن
وعزیزان اهل صفا و مریدان نورانی که برابر داشت بخدمت حاضر بودند سخن در ملاقات الموت
افتاد فرمود دنیا بی مرگ بجایی نیرزد گفتند چرا گفت از انکه الموت جسر یوصل الحبیب الی الحبیب
یعنی موت پلیست که میرساند دوست را بدوست انگاه فرمود که دوستی ا
که او را بدل یاد کنی نه بزبان و سخن برین گردانی از هر چه غیر او بود انگاه فرمود که در
کتاب محبت آمده است که حق تعالی میفرماید است که ای بندگان من چون ذکر من
بر تو غالب اید من عاشق تو شوم و عشق بمعنی محبت است چون خواجه این فواید
تمام کرد بگریست و فرمود ای درویش یار اگه اینجا آورده اند مدفن ما اینجا خواهد بود و در میان
چند روز ما سفر آخرت خواهیم کرد پس شیخ حمید نجیر را فرمان شد که نشان بنویس که خلافت
خویش و سجاده خواجگان خویش برای قطب الدین بختیار دادم که دهلی مقام
اوست بعد ازان چون مثال تمام شد بدست دعا کو داد و دعا کوی روی زمین
او را فرمان شد نزدیکتر بیار فستم کلاه و دستار بر سر بنده نهاد و عصا خواجه عثمان
هارونی قدس سره بدست داد و خرقه در بر دعا کرد و مصحف و مصلا و نعلین نزد او فرمود
این همه امانتی است از رسول صلی الله علیه وسلم تا بخواجگان ما رسیده بود ما تو عطا
کردیم چنانچه خواجگان ما حق این بجا آوردند تو نیز بجا آر که تا مرا میان خواجگان شرمنده
نبارد بنده روی بر زمین او آورد پس دست بنده بگرفت و روی سوی آسمان کرده فرمود

که بروی خدا سیر دم و بمنزلگاه غربت رسانیدم و از صحرای حقیقت درگذرانیدم ناگاه
فرمود چهار چیز کوچک نفست اول در رویتی که تو نگر نماید دویم گرسنه که سیر نماید سیوم تشنه
کین که شاد نماید چهارم مردی که با وی دشمنی بود دوستی نماید چون خواجه این بشنید
تمام کرد خواستم که رخصت شوم بر فور سوی من دید و گفت بیا بر خاستم و سر در قدم
آوردم فاتحه بخواند و فرمود برو هر جا که بروی نخراشی و هر جا که با تیی مرد با تیی باز روی
بر زمین آوردم باز گشتم در ره میلی آمدم و سکونت کردم چنانچه جملگی عالم صدور و ائمه و خیران
روی به بنده نهادند چهل روز در میان نگذشته بود که آینده بیامد و خبر آورد که خواجه بداز
روان شدن شما بیست روز در قید حیات بود و رحمت حق پیوست هم آن شب
بنده از غایت اندوه و پریشانی بر سر مصلا بود که جمال خواجه را دیدم که در زیر عرش
ایستاده است من سر در قدم نهادم و از ایشان باز پرسش کردم فرمود حق تعالی مرا بیامرزید
و نزد کروبیان یعنی ساکنان عرش مقام داد تا اینجا باشم و در سیر الاولیا می نویسد
در آن شب که خواجه بزرگ نقل کرد خبر بزرگ حضرت رسالت پناه علیه السلام را جناب
عزت ندا کرد که هیچ بود دوست خدا معین الدین سنجری خواهد آمد باستقبال او آمده هم و غمگین
خواجه نقل فرمود در ریاض مبارک بخط سبز نوشته بدید آمد که حبیب الله مات فی حبیب الله
و کمالات و خوارق عادات بی و نه چندانست که در این مختصر توان نوشت گنج جمیع
مقامات غوثی و قطبی قطب الاقطاب را گذرانیده بمقام فرد حقیقی یعنی در مرتبه محبوبی
رسیده بنهایت استغراق فنا در احدیت با دوست یکرنگ گشت و وفاتش روز

روز دوشنبه ششم ماه رجب در سنه اثنی و ثلثین و ستمایه و بقولی روز یکشنبه در ماه
ذیحجه سنه ثلث و ثلثین و ستمایه چنانکه از افتاب ملک هند تاریخ پیدا میشود اما قول
اول اصح است از انکه سلطان المشایخ و دیگر بزرگان این خاندان تصحیح نموده اند
که خواجه قطب الاسلام در ماه ربیع الاول سنه ثلث و ثلثین و ستمایه وفات فرموده
و از عبارت دلیل العارفین بلفوظ خواجه بزرگ که خواجه قطب الاسلام خود نوشته اند ان
مشخص معلوم میشود که خواجه بزرگ در حیات خواجه قطب الاسلام نقل کرده است چنانکه
نوشته شد پس از انجا اختلاف برطرف گشت و از کتاب کلمات الصادقین تحقیق
پیوست که نقل خواجه بزرگ در ششم ماه رجب سنه سبع و عشرین و ستمایه در زمان
سلطنت سلطان شمس الدین یلتمش انار الله برهانه واقع شد و عمر شریفش قریب نود و هفت
سال رسیده بود از انجمله مدة چهل و چند سال در اجمیر سکونت داشت بعد ازان نقل
کرد و بحجره خاص خود مدفون گشت مرقد پاک وی قبله تمام هندوستان است و در
کتاب اخبار الاخیار وجه تسمیه چنین اجمیر نوشته است که اجا نام راجه بود از راجهای
هند و تا حد غزنه ملک بدست اورده بود و غزاجا افتاب را گویند و میر بزبان هندکوه
را گویند و در تاریخ ناصر هندوان نوشته اند که اول دیواریکه بر سر کوه در هندوستان
بنیاد نهادند همین دیوار باست که بر بالای کوه اجمیر است و اول حوض که بر روی
زمین در ملک هند کافته بهمین است از اجمیر جهار کروه که هندوان آنرا پیر گویند
و در هر سال شش روز وقت تحویل عقرب جمع میشوند و غسل میکنند و آنها که از آن

قایل بقیامت اند میگویند که قیامت از همین حوض شروع خواهد شد و ان راجه
اجانام از همه هندوان که این ملک را داشتند بیشتر بود و پتهورا از پسرین آنها بود و
سلطان معزالدین ابن سام عرف شهاب الدین غوری بمدد باطن حضرت خواجه بزرگ
قدس سره ملک هندوستان را در سنه تسع و ثمانین و خمسمایه از دست تصرف وی
بگرفت ازان تاریخ جمیع سلاطین هند طبقه بعد طبقه خدمت آستانه خواجه بزرگ قدس
سره از کمال نیازمندی بجای آوردند چنانچه احوال جمیع سلاطین هند در ذکر
اولیاء صاحب ولایت هر دیار مجمل مندرج ساخته انجمان در فهرست کتاب نیز نشان
نموده شد رفته رفته چون نوبت سلطنت دهلی بر سلطان محمود پسر سلطان فیروز شاه
قرار گرفت و در زمان وی امیر تیمور صاحبقران در سنه احدی و ثمان مایه باقصر
و غلبه آمد تخت دهلی را متصرف شد و سلطان محمود بعد از کشش و کوشش
بسیار فرار نموده بطرف گجرات رفت و سر کردان شده بعد از معاودت امیر تیمور
جانب ولایت باز آمده بر تخت دهلی نشست اما غیر از ولایت میان دوآب
و نواحی دهلی دیگر ملک بدست او نمانده بود درین تخلل در تمام هندوستان ملوک
طوایف پدید آمدند و در هر ولایت پادشاهی جدا پیدا گشت دران وقت
قلعه ها تو ابع در تصرف راناز میندار در آمد انجامی نیز دقیقه از خدمتکاری آستانه
متبرکه فرو نمیگذاشتند و اگر احیانا یکی ازان قوم در آستانه متبرکه بی ادبی کرده
با خانمان در افتاده هلاک گشته است چنانچه مشهور است پس تا مدت پنجاه و

سال قلعه اجمیر بدست هندوان بود در تاریخ نظامی می آرد که در سنه تسع وخمسین
ثمانمایه بعرض سلطان محمود خلجی بادشاه مالوه رسانیدند که ابتدا طلوع آفتاب اسلام
در ممالک هند از اجمیر بظهور آمده بود افسوس که آنمقام بزرگ بدست کفار باشد پس سلطان
مذکوره با لشکر آراسته بکوچ متواتر روانه اجمیر گردید و استمداد همت از روحانیت حضرت
خواجه بزرگ قدس سره درخواست کرده در چهار روز قلعه اجمیر را مفتوح ساخت کجا دهر
وهر نام سردار قلعه با چند هزار راجپوت کشته شد سلطان محمود مراسم شکرانهی بجا آورده
شرف طواف مزار منور که حضرت خواجه بزرگ قدس سره در یافت و بجانب
مسجد عالی طرح انداخت فرزندان و مجاوران آن بقعه منیفه را بانعام و وظیفه خوشدل
گردانیده و خواجه نعمت الله را خطاب سیفخانی داده بحکومت اجمیر مفوض ساخته خود
ساخته خود بجانب دار السلطنت قلعه هندو معاودت نمود از ان تاریخ قلعه
اجمیر در تصرف سلاطین مالوه بود چون سلطان غیاث الدین بن محمود خلجی بعد از
وفات پدر بادشاه مالوه شده داور انجدمت حضرت خواجه حسین ناگوری
قدس سره نسبت اعتقاد بمرتبه کمال پیدا کنست و مبلغی بسیار بطریق نذر گذرانید و
خواجه حسین ازان مبلغ بر قبر خواجه بزرگ معین الحق والدین قدس سره عمارت
ساخت و روضه جد کلان خود سلطان التارکین شیخ حمید الدین صوفی قدس سره
نیز در ناگور ساخته و صاحب اخبار الاخیار گوید که پیش ازان بر سر قبر متبرک خواجه
بزرگ عمارت نبود این گنبد سنگ سفید که الان بر مزار فایض الانوار موجود است

خواجه حسین ناکوری ساخته بود اول قبر خواجه از خشت بود بعد ازان صندوقی از سنگ
مرمر بر بالای آن ساختند و قبر نخستین را هم بحال داشتند و بلندی قبر شریفش ازین
جهه است و دروازه کلان روضه متبرکه و خانقاه بعد ازوی یکی از ملوک مالوه ساخته است
و از تاریخ گجرات معلوم میشود که چون چند مدت ولایت مالوه و اجمیر بتصرف سلطان
بهادر گجراتی در آمد از کمال نیازمندی بعضی عمارت در آستانه متبرکه او نیز کرده است
بعد ازانکه چند روز قلعه اجمیر بدست رای مالدیو زمیندار ولایت مارواز افتاد او نیز از راه
بندگی و اعتقاد خروی عمارت ساخته بود الغرض تا مدة یکصد و شصت و سه سال که تمام
هندوستان در تصرف ملوک طوایف بود سلاطین هر یک ولایت سعادت دارین
خود دانسته خدمت آستانه متبرکه بجا می آوردند و همیشه فتوحات مناسب ارسال
میداشتند چنانچه مجمل احوال سلاطین دهلی از سلطان غیاث تغلق شاه گرفته تا عهد
همایون پادشاه بن بابر پادشاه و ابتدا خروج ملوک طوایف در طبقه بیست و یکم
در ذکر حضرت امیر سید مکی قدس سره مندرج است پس تا بمدت الهی در ساعت
مقبول بعد از جمعه نیازنج دوم ماه ربیع الاول سنه ثلث و ستین و تسعمایه جلال
الدین محمد اکبر پادشاه در عمر چهارده سالگی بعد از وفات پدر عالیمقدار همایون
پادشاه بر تخت سلطنت دهلی بمثل آفتاب جهانتاب ظهور نمود ملوک طوایف
از هر ولایت بزرگ ستیاره تابنده زنگ نابهنگام شد که تا امروز اثری ازان قوم
بیدولت حق سبحانه تعالی بسبب توجه روحانیت حضرت خواجه بزرگ قدس سره بعد از

چند قرون تمام ممالک هندوستان بلا شرکت با اکبر بادشاه معه فرزندان عطا فرمود
و این بادشاه قدردان عجب اعتقاد اخلاص صادق با آستانه متبرکه خواجه بزرگ قدس سره
داشت که مکرر بعجله دریافت سعادت زیارت پیاده بحضرت اجمیر رفت و مسجد عالی
بنا ساخت و شهر ابادان نموده و بر کردان بعجله جمعیت و ارآم متوطنان قلعه سنکین باقصر
بادشاهی عمارت فرموده و برای فرزندان و مجاوران آنحضرت وظایف نقد
و زمین مدد معاش مناسب احوال هر کدام متعین گردانیده بعجله خرج لنگر خانه
و دیگر کارخانجات جنین مواضعات انتخابی از پرگنه میولی اجمیر تعین نمود تا متصدیان
سرکار بادشاهی همیشه انجا بوده خدمت آستانه و خدمت فقرا و ارباب حاجت بجای
آورده باشند آن سنت تا امروز جاریست پس تا مدت پنجاه و یک سال که ایام
سلطنت اکبر شاهی بود دقیقه از اعتقاد و اخلاص آن حضرت فرو نگذاشت رحمة
الله علیه و چون بعد از نقل پدر عالیقدر روز پنجشنبه تاریخ بیستم شهر جمید الثانی در سنه
یکهزار و چهارده هجری نور الدین محمد جهانگیر بادشاه بن اکبر شاه در عمر سی و شش
سالگی بر اورنگ سروری جلوس نموده بخدمت آستانه متبرکه در اعتقاد و اخلاص از پدر
پیش قدم پیش نهاده هر اقسام اخراجات و انعامات را بیفزوده و بنیاز مندی تمام
اکثر بعجله طوایف میرفت و بعضی اوقات سالها در اجمیر میبود تا مدت بیست
و سه سال که ایام سلطنتش بود آن سلوک برداشت رحمة الله علیه و بعد از وفاتش
چون در ساعت سعود روز دوشنبه هشتم ماه جمید الثانی در سنه یکهزار و بیست و

هجری خلیفه وقت سلطان العادل شهاب الدین محمد شاه جهان صاحب قران ثانی
انار الله برهانه در عمر سی و هفت سالگی بر تخت سلطنت اجلاس فرمود و تمام عالم
از فیض جود و احسان ان پادشاه سلیمان فشان فایض گردید پس در اول سال جلوس از
کمال اخلاص و نیازمندی سعادت زیارت خواجه بزرگ قدس سره را دریافت
فرزندان و مجاوران و سایر ارباب حاجت را از بخشش بی اندازه خوشدل ساخت
و از هر اقسام اخراجات آستانه را از دستور سابق افزوده و مسجد عالی تمام از سنگ مرمر
متصل روضه متبرکه طرح انداخته که در مدت چهارده سال از کوشش تمام بانصرام رسید
این فقیر کاتب حروف در ماه رمضان سنه یکهزار پنجاه و سه هجری در آستانه متبرکه
رسیده جبین نیاز بخاک آن درگاه مالیه فیضها بر بوده است و وصف آن ببیت الله
بی نظیر کجا در تحریر راست می آید طولش نود و هفت گز شرعی و عرضش شصت گز
شرعیست چبوتره پیش مسجد نیز از سنگ مرمر بعرض بیست و هفت گز شرعی واقع
شده ظن غالب آنست که بر روی زمین این قسم عمارت نفیس و بتکلف و مصفا و خوش
طرح موجود نباشد و اخلاص بانیازی که خلیفه وقت بروحانیت پاک حضرت خواجه
بزرگ قدس سره دارد آنرا نیز نظیری موجود نیست حضرت حق سبحانه و تعالی آفتاب
دولت خاندان متبرکه حضرت صاحبقران ثانی را همیشه منور و بر عالمیان مفخر دارد
بحرمة النبی و آله الامجاد ان محقق کارهای دیده ان بعد از مجاهده جام وصال
چشیده ان از جمیع سعادات بر اقطاب ارشاد شیخ نجم الدین الکبری

قدس سره

قدس سره نام وی احمد بن عمر بن محمد بن عبد الله الجنوقی است و عبد الله الحموی نیز
گفته اند و را کنیت ابو النجاب رسول علیه السلام در معامله نجشیده بود و لقبش کبری است
از انکه در مناظره با هر کس غالب آمدی وی از کاملان وقت و محتشمان روزگار بود
جمیع مشایخ وقت بر کمالات ولایت وی معترف بودند و در خاندان فردوسیه سر حلقه
اهل ذوق و سماع وی بود و جامع بود میان علم ظاهر و باطن و نزدیک وی هنگر از
صحو عزیز تر بود اکثر اوقات در فنا راحدیت مستغرق بودی و هر چه بر زبانش گذشتی
در ساعة بوجود آمدی از جند اولیا رضا تکمیل تربیت و خلافت یافته است یکی
شیخ اسمعیل قصری دویم شیخ عمار یاسر سیوم شیخ روزبهان کبیر مصری چنانچه احوال
هر سه بزرگ در ذکر شیخ ابو نجیب سهروردی قدس سره مذکور افتاده است و میرسد اشرف
جهانگیر رحمه الله علیه در لطایف اشرفی میگوید که یک خرقه از شیخ ضیاء الدین ابو نجیب
سهروردی بوسطه نیز لوی رسیده است و هم در لطایف آمده که شیخ محی الدین عبد القادر
جیلی قدس سره خرقه مبارک خود بوسطه شیخ نجم الدین کبری عطا فرموده است
گویند که چون وی از تحصیل جمیع علوم صوری فراغت یافت در سند نمودن احادیث
حضرت نبوی علیه السلام اشتغال نمود و صاحب نفحات گوید که شیخ در تبریز پیش
استاد خود شرع السنه میخواند ناگاه درویشی با هیبت در آمد که ویرا کاهی ندیده
بود از مشاهده ی احوال شیخ متغیر گشت چنانکه مجال قرائتش نماند حیران شده
پرسید که ابجه مردست حاضران گفتند که بابا فرج تبریزی است از جمله مجذوبان

ومجبوبان حقیقی خانه شیخ آنشب بقرار بود چون روز شد بخدمت استاد آمده التماس کرد
که برخیز بزیارت بابا فرج رویم استاد با اصحاب موافقت کردند برود رخانقاه بابا فرج
خادمی بود بابا شادان نام چون ایشان را دید درون رفت و اجازت خواست
بابا فرج فرمود اگر چنانچه بدرگاه خداوند تعالی میروند میتوانند آمد کو در آیند همچنان کردند
دستها بر سینه نهاده از کمال ادب بخدمت در آمدند بعد از لحظه حال بر بابا متغیر شد
وغطیتی در صورت او پیدا آمد چون قرص آفتاب درخشان و جامه که پوشیده بود
بر وی شکافته شد چون بعد از ساعتی بحال خود باز آمد برخاست و انجامه را بشیخ نجم
الدین کبری پوشانید و گفت ترا وقت دفتر خواندن نیست وقت آنست که
سر دفتر جهان شوی شیخ کو بید از این کلمه بابا حال بر من متغیر شد و باطن من از هر چه
غیر حق بود منقطع گشت چون از انجا بیرون آمدم استاد گفت از شرح السنه اندکی
مانده است بدو سه روز از انجا بخوان و دیگر تو دانی و این شرح السنه نسخه معتبر است
در علم حدیث چون باز بدرس رفتم بابا فرج را دیدم که در آمد و گفت دیروز نزدیک
منزل از علم الیقین بگذشتیم امروز باز بسر علم میتوی پس من ترک درس کردم و ریاضت
وخلوت مشغول گشتم علوم لدنی و واردات غیبی نمودن گرفت گفتم حیف باشد که
این را ننویسم بابا فرج را دیدم که از در در آمد و گفت شیطان ترا تشویش میدهد از این
سخنان را منویس پس دوات و قلم را بینداختم و خاطر از همه باز داشتم بعد از آن شیخ
از انجا بر آمد و بخدمت هر بزرگ که میرسید ارادت درست نمیکرد چون علم بسیار

خوانده بود بر سبیل اعتقاد دنیی آمد پس بملک خوزستان رسید و رنجور گشت و
هیچکس او را انعام نمیداد که انجا نزول کند عاجز شد نجانقاه شیخ اسمعیل فصری رسید قدس
سره ویرا در صفه جای معین کردند و مقابله حجرهای درویشان و رنجوری وی بسیار از
گشید میگفت با اینهمه رنجوری چندان رنج بمن نمیرسید که اوز آواز سماع ایشان
که من سماع را نهایت منکر بودم شبی سماع میکردند شیخ اسمعیل از کرمی سماع بالین
من آمد و گفت میخواهی که برخیزی گفتم بلی دست من بگرفت و مرا در کنار کشید
و بمیان سماع برد و خود را تندرست یافتم کوباکاهی رنجور نبودم پس مرا ارادت
حاصل شد نجدمت وی رفتم و دست ارادت کرفتم بسلوک مشغول شدم
و مدتی انجا بودم چون از احوال باطن خبردار شدم در خاطر کذشت که از علم باطن
باخبر شدی و علم ظاهر تو از شیخ زیادت داری بمداوای شیخ اسمعیل مرا طلب کرده فرمود
که برخیز مسافر شو که ترا نجدمت شیخ عمار یاسر میباید رفت من دانستم که شیخ بر خطره من
واقف شده اما هیچ نگفتم نجدمت شیخ عمار یاسر نیز مدتی سلوک کردم انجا باز شبی
همون خطره نخاطر من رسید بامداد شیخ عمار یاسر فرمود که نجم الدین برخیز و نخدمت
شیخ روزبهان بمصر رو که این همتی ترا وی بضرب سیلی از سر تو بیرون برد بر خاستم
و بمصر رفتم شیخ روزبهان را دیدم که باب اندک وضو میساخت در خاطر من رسید
که شیخ نمیداند ما نجدر آب وضو جایز نیست چگونه شیخی باشد او وضو تمام ساخت
و دست بر روی من انشاند چون آب بر روی من رسید در من نیخودی پیدا شد پس

شیخ بنجانقاه درآمد و بشکر وضو مشغول شد و من بر پای استاده از خود غایب شدیم دیدم
که قیامت قایم شده است و دوزخ ظاهر گشته و مردم را میگیرند و با آتش می اندازند
و بر پل گذر آتش پشته ایست و شخصی بر سر آن نشسته است و هر که میگوید من تعلق بوی
دارم او را رها میکند و دیگر را در آتش می اندازند ناگاه مرا بگرفتند و کشیدند چون
بنجا رسیدم گفتم من تعلق بوی دارم مرا رها کردند چون پرسیده بالا رفتم دیدم که
شیخ روزبهان است استاده در پای او افتادم او سیلی سخت بر قفای من زد خجل شدم
بر روی در افتادم گفت پیش از این اهل خود را انکار مکن چون بیفتادم از غیب
باز آمدم شیخ نماز داده بود پیش رفتم و در پای افتادم شیخ در شهادت نیز همچنان
سیلی زد بر قفای من و همان لفظ بگفت آن ریخوری از باطن من برفت بعد از
ان امر کرد که باز پیش عمار یاسر برود و مکتوبی پیش شیخ عمار نوشت که هر چند مس داری
بغرست تا زر خالص میگردانم و باز بر تو میفرستم از انجا بنجد مست شیخ آمده و
مدتی بود چون سلوک تمام کرد شیخ عمار را اجازت داد که بنخوارزم رود عرض
کرد که انجا مردمان عجب اند و نه بطریق مشاهده را در قیامت هم منکر ند شیخ فرمود
برو و باک مدار پس بنخوارزم آمد و نه بطریق صوفیه را منتشر گردانید بعد از ان مریدان
بسیار بر وی جمع آمدند در ارشاد مشغول شد و عالمی تولا بدو نمود و هم صاحب
نفحات می آرد که شیخ نجم الدین را شیخ ولی ارشاش نیز گفته اند بسبب انکه در غلبات
وجد نظر مبارکش بر سر که افتادی بمرتبه ولایت رسیدی نظرش بر ان روزی بازرگانی بر سبیل

فرج بخانقاه شیخ درآمد شیخ در آنوقت حالتی تمام یافت نظرش بران بازرگان
افتاد و در حال بمرتبه ولایت رسید شیخ پرسید که از کدام مملکتی گفت از فلان مملکت
ویرا اجازت ارشاد نوشت تا در دیار خود خلق را بحق ارشاد کند روزی شیخ با اصحاب
خود نشسته بود بازی در هوا و بنبال صعوه کرده میرفت و این صعوه جانوریست که
پایها در آب نهد و بر آنجا تخم کند ناگاه نظر شیخ بر آن صعوه افتاد و صعوه برگشت
و باز را گرفته پیش شیخ آورد روزی بتقریب اصحاب کهف میرفت شیخ سعد الدین
حموی قدس سره که یکی از مریدان کامل شیخ بود بخاطرش گذرانید که ایا درین امت
کسی باشد که صحبت او در سگ اثر بگذارد شیخ فرمود بنور فراست دریافت و بر خاست
و بر در خانقاه رفته استاد ناگاه سگی از انجا رسید و شیخ را نظر بروی افتاد در حال بخشش
یافت و بیخبر و بیخود گشت روی از شهر بگردانید و بکوهستان رفت و سبز مینی
میمالید آورده اند که هر جا که آن سگ میرفت بنجاه شصت سگ گرد او حلقه
کرده بودند پیش دست نهاده آواز نمیکردند و بخدمت می ایستادند عاقبت
دران نزدیکی آن سگ بمرد شیخ فرمود تا ویرا دفن کردند و بر سر قبروی عمارت ساختند
و شیخ مجد الدین بغدادی که از محبوب ترین مریدان شیخ بود از کمال مهربانی او را فرزندی
قبول کرد و در اندک ایام ویرا بمرتبه تکمیل رسانیده چنانچه حضور شیخ بر مسند ارشاد
نشست و در تکمیل دیگران مشغول شد روزی شیخ مجد الدین با جمعی از مریدان خود نشسته بود
حالتی و سکری بروی غالب شد گفت ما بهضبه بط بودیم بر کنار دریا و شیخ نجم الدین

مرغی بود بال تر بیت بسر ما فرود آورد تا از بیضه بیرون آمدیم چون بچه بط بودیم در
دریا رفتیم و شیخ بر کنار بماند شیخ نجم الدین بنور کرامت دانست و بر زبانش گذشت
که در دریا میرود چون شیخ مجد الدین بحال خود آمد آواز بشنید و بترسید و پیش شیخ سعد الدین
آمد و تضرع بسیار کرد که هر گاه که حضرت شیخ را وقت خوش باشد مرا خبر کن تا بحضرت
آیم و عذری بخواهم وقتی شیخ را در سماع حال خوش شد شیخ سعد الدین مر مجد الدین
را خبر کرد وی پای برهنه بیامد و طشتی پر آتش کرد و بر سر نهاد و بجای کفش بایستاد
و شیخ بوی نظر کرد و فرمود چون بطریق درویشان عذر سخن بر نشان هیخواهی ایمان
و دین سلامت ببری اما سرت برود و دریا بمیری و مانیز در سر تو شویم و سرهای
سرداران و ملک خوارزم در سر تو شود و عالم خراب کرد پس شیخ مجد الدین در قدم
شیخ افتاد و بابندک فرصتی سخن شیخ بظهور آمد شیخ مجد الدین جمال باکمال داشت
در خوارزم وعظ میکفت و مادر سلطان محمد خوارزم شاه عورتی نهایت جمیله بود
بوعظ شیخ مجد الدین می آمد و گاه گاه بزیارت وی هم میرفت مدعیان فرصت
میجستند تا شبی که سلطان نهایت مست بود عرض داشتند که مادر تو در مذهب
امام ابو حنیفه بنکاح شیخ مجد الدین در آمده است سلطان بسیار رنجیده شده
فرمود که شیخ را در دجله اندازند در ساعت اندر افتادند خبر بشیخ نجم الدین رسید نهایت
متغیر کشت و گفت انا لله و انا الیه راجعون فرزند مجد الدین در آب افتاد خشک
و مرد پس سر بسجده نهاد و تا دیری بود پس سر بر آورد و گفت از حضرت عزت در خواستم

تا بخونبهای فرزندم مجدالدین ملک از سلطان محمد باز ستانند اجابت فرمود سلطان را
از ان حال خبر بردند غایت پشیمان شد و بحضرت شیخ آمد و طشت پر زر پیاورد و شمشیر
و کفن بر سر آن نهاد و سر برهنه کرده در صف نعال باستاد و گفت اگر ویرا میباید
اینک زر و اگر قصاص میکنند اینک شمشیر شیخ در جواب فرمود کان ذلک فی
الکتاب مسطورا یعنی آن واقعه در کتاب که لوح محفوظ است یا علم الله نوشته شده بود
دیت او جمله ملک تست و سر تو بر دو سر بسی خلق و ما نیز در سر شما شویم سلطان
محمد نا امید باز گشت عنقریب ایام خنکز خان از اولاد ترک بن یافث بن نوح
علیه السلام از دیار مغلستان خروج کرد اکثر ممالک اطراف مسخر ساخته لشکری عظیم
بهم رسانیده در سنه خمس عشر و ستمایه بعد از تسخیر ملک خطا و ترکستان باقصر و غلبه تمام
هشت لکه مغل خونخوار بهمه دفع سلطان محمد خوارزم شاه متوجه شد و از ملک ماوراء النهر
در آمد و دست تعدی بقتل و غارت دراز کرد و میگویند خنکز خان بر هیچ دین و مذهب
ملتفت نبود با وجود تمام قوم او در دین و مذهب شامکونی نبودند و شامکونی
باعتقاد آن قوم پیغمبر صاحب کتاب بود و لیکن خنکز خان تابع مذهب و دینی نبود
بلکه خود صاحب مذهب بود بر وحدانیت حق تعالی اقرار میکرد و در روضة الصفا
مینویسد که چون وی شهر بخارا بگرفت خود بر سر منبر عیدگاه برآمد اول توحید و ثنای
پروردگار خلق بیان نمود بعد از ان با مردم بخارا روی آورده گفت که از شما گناهان
عظیم بوجود آمده اند لیس من یکی از بلاهای خدایم بر شما فرستاده تا قتل و غارت

عام فرمان داد چنانچه در هر شهری و دیهی که میرسید تقتیل عام مرسوم بود و در یک
شهر نیشاپور هفت لکه آدم مقتول گشتند شیخ فرید عطار قدس سره از انجمله بود و همچنین
هذا القیاس در مدة شش سال تمام ملک ترکستان و دشت قبچاق و ایران و توران
تا سرحد هندستان در تصرف آورد و قتل و غارت نمود و از جمله غنایم ممالک مذکور
دو از دهزار دختر بکر انتخابی حصه جنگز خان آمده و صاحب تاریخ طبقات ناصری می آرد
که دران ایام وی نود و پنج ساله بود و همدران جا مینویسد که جنگز خان در علم استدراج
دستگاه بسیار داشت در ابتدا رحال او را غشی و فحشی دست داد که دران بیخودی بشارت
فتح بر اهل اسلام یافت پس جاهاکه آنوقت در برداشت آن جاها سر بمهر در توشه
خانه او نگاه میداشتند و هر گاه بهوشی پیش می آمد آن جاها را میپوشید و بیخود میگشت
در آن حال هر چه بزبانش میگذشت از یک کس نمینوشتند بعد از افاقه بران
عمل مینمود و علم سوختن سرشانه نیز خوب میدانست چون بسرحد لاهور رسید برای دریای
سند سه ماه توقف نمود مگر رشانه بسوخت و آن جاها پوشید اما قوم اهل
اسلام در هند ندیدند و لشارت نیافت درین اثنا مغلان از وطن خبر رسانیدند
که تنکز نجان خروج کرده است پس انانجا برگشت چنانچه در تاریخ مذکور مفصل ذکر
افتاده است القصه سلطان محمد مردم را در خوارزم گذاشته خود فرار نمود سرکردان
شد در سنه سبع عشر و ستمایه در خزیره آب کون ما زندران هلاک
شد و بعد از وفات
سلطان محمد خوارزم سلطان جلال الدین بن محمد خوارزم یکمرتبه با لشکر مغل مقابله کرده

بعراق

بطرف هندوستان گریخت اما سلطان شمس الدین یلتمش بر احوال وی نپرداخت
از ملک هندوستان نیز برآمده بقصد وی رفته هلاک شد پس خانی از محمد خوارزم و اولادش
در جهان نماند و چنگز خان جهار پسر داشت که بعد از وی هریکی بملکی موافق وصیت
پدر پادشاه شدند حاصل کلام قولی خان پسر خورد در پیش خود نگاه داشته جوجی خان
و جغتای خان و اوکتای خان هر سه پسر را با هشتاد هزار سوار بر سر شهر خوارزم تعین
نمود شاهزاده ها بر کمال حال شیخ نجم الدین کبرا واقف شده پیغام بشیخ فرستادند
که شما از خوارزم بیرون شوید تا آسیب بشما نرسد شیخ در جواب فرمود که در
ایام راحت باین مردم همراه بودیم الحال در وقت رنج نیز همراهی شرط است و شیخ نجم
الدین قدس سره پیش از شهادت خود شیخ سعد الدین حموی و شیخ سیف الدین
باخرزی و شیخ نجم الدین رازی و شیخ جمال الدین کیلی و شیخ رضی الدین علی
لالا و بابا کمال جندی و مولانا بهاء الدین والد پدر مولوی روم وغیره از مریدان
کامل زیاده از شصت نفر بودند رخصت فرمود که از آن ولایت بیرون روند
ایشان هر چند مبالغه کردند که حضرت شیخ هم برآید فرمود مرا اجازت نیست
که برآیم همراه این مردم شهید میشوم چون لشکر مغل بعد از کشش و کوشش در
درآمد شیخ اصحاب باقی مانده را جمع کرده گفت قوموا باذن الله تعالی نقاتل فی
سبیل الله شیخ بغل خود از سنگریزها پر کرد و نیزه بدست گرفته از خانه برآمد
اول سنگ بر انداز بعد از آنکه سنگها تمام شد نیزه را کار فرمود و بشربت شهادت

جشید پس آنها بیچ متنفس در خوارزم زنده نگذاشتند آنچه بزبان حضرت شیخ گذشته
بود همه ظاهر شد کمالات و خوارق عادات وی ازان بیش است که در قلم آید و فاش
در سنه ثمان عشر و ستمایه در رقتل عام خوارزم واقعشد و در سنه اربعین و خمسمایه در زمان
سلطنت سلطان سنجر سلجوقی متولد شده بود در خوارزم مدفون گشت رحمه الله علیه کتبه

آن قبله ارباب بصیرت ان محقق باسرار حقیقت ان ممتاز بعشق و جوانمردی غوث
وقت شیخ شهاب الدین عمر بن محمد السهروردی قدس سره وی از اولاد پاک نهاد
محمد بن ابوبکر صدیق است رضی الله عنه و در تصوف ارادت بخدمت عم خود شیخ
ضیاء الدین ابو نجیب سهروردی داشت و بعد از وی بمقام وی نشست و در لطایف
اشیر فی می آرد که وی خرقه خلافت از دست شیخ ابو محمد بن عبد الله بصری و از دست
شیخ ابو مدین مغربی نیز پوشیده است قدس الله ارواحهم اما عبد الله یافعی گفته که وی
استاد اهل زمان خود و یگانه وقت و محل طلوع انوار حقایق الهی و منبع اسرار متناهی
و راه نمائی طریقت و مظهر حقیقت و رئیس بزرگترین مشایخ و جامع میان علم
ظاهر و باطن و مقتدای عارفان و عمده سالکان و عالم ربانی بودان قدر مجاهده و ریاضات
که وی کرده کم از نظایفه کسی کرده باشد و در علم احادیث بی نظیر وقت بود کمتر
سنتی از سنتهای رسول الله صلی الله علیه وسلم از وی تا آخر وقت فوت
نشد و انقدر تصرفات صوری و معنوی که وی را دست داده بود خالی ازین قوم
نشنیده میشود چندین شاه بازان در دام تربیت وی پرورش یافتند و بمرتبه ولایت

الیعلا

رسیدند که بر همه خاص و عام پرظاهرست از انجمله یکی شیخ بهاء الدین زکریا ملتانی
قدس سره است که بعد ازوی بمقام غوثی رسیده و عالمی بصحبت وی فیض مند گشت
انشاء الله احوال وی نیز بجای خود نوشته آید دوم شیخ نجیب الدین علی بزغش شیرازی
نیز از کمل خلفای شیخ شهاب الدین بهیر وارد است و حضرت میر سید محمد مغیث الدین قدس سره
سوم از کمل خلفای آنحضرت است مردی عظیم القدر بود حالی بغایت قوی داشت از ابدال
هفتگانه که موصوف بصفت اسم القاهر میباشد او بود که بر ولایت هندوستان
بطریق قهر و غلبه با مر حق تصرف میکرد و در زمان حضرت خواجه قطب الاسلام بختیار
اوشی قدس سره از بغداد بهندوستان تشریف آورده و در قصبه سندیله متوطن
گشته و مرقد متبرکه او نیز در قصبه مذکور زیارتگاه خلق است این کاتب حروف در
ماه ذی الحجه سنه هزار و پنجاه و هفت هجری مکرر بشرف زیارتش مشرف گشته است
شیر بیشه حقیقت دریافته شد که از قوت ولایت تا امروز تصرفات میکنند
نعمتها در حق این نیازمند ارزانی داشته که بتحریر راست نیاید رحمة الله علیه صاحب
نفحات گوید شیخ شهاب الدین در وقت خود شیخ شیوخ بغداد و در ابتدا در
حال انجذبت شیخ محی الدین عبد القادر جیلی قدس الله سره رسیده است و بسیار
مشایخ وقت را دریافته و مدتی بصحبت بعضی ابدال در جزیره عبادان بود خضر
علیه السلام را دریافته و برائت صانیف بسیار است از انجمله عوارف در مکه مبارک
تصنیف کرده که بروی امر مشکل پیش آمدی بحق تعالی باز گشتی و طواف کعبه نمودی

وطلب توفیق کردی در رفع اشکال و دانستن آنچه حقست و حقتعالی بوسطه بروی بکشوف
گردانیدی و هم وی می آرد شیخ سعد الدین حموی قدس الله سره و پرسیدند که شیخ
محی الدین ابن عربی را چون یافتی گفتی بحر مواج لانهایة له گفتند شیخ شهاب الدین
را چون دیدی گفت نور متابعت النبی صلی الله علیه وسلم فی جبین اشهر و دستی آخر
یعنی نور متابعة نبی در چنین سهروردی دیگرست و در حکایت صدر شهادم
خود در تکمله میفرماید که من در جوانی بعلم کلام مشغول شدم و چند کتاب در ان علم یاد کردم
بحدیکه فقیه شدم و عم من شیخ ابو نجیب رحمة الله علیه مرا از ان علم منع میفرمود من باز
نماندم روزی وی بزیارت شیخ عبد القادر جیلی رفت قدس سره من نیز بخدمت
بودم چون بنشستم عم من بخدمت شیخ قدس سره گفت که این برادرزاده ما مشغول
بعلم کلام است هر چند منع میکنم سود مند نیست شیخ فرمود ای عم کدام کتاب یاد کرده
گفتم فلان و فلان پس دست مبارک خود بسینه من فرود آورد و الله آنچه یاد کرده
بودم در ساعت از سینه من بمطلق محو گشت و حق تعالی در حال علم لدنی بر دل من گشاد
و از پیش شیخ سخن حکمت گویان برخاستم پس مرا فرمود که ای عمر انت اخر المشهور
فی العراق شیخ شهاب الدین گویند که شیخ عبد القادر سلطان طریق و متصرف است
در وجود بتحقیق و بعد از شیخ قدس سره شیخ شهاب الدین در ملک عراق شهرت
تمام یافته ارباب طریقت از بلاد دور و نزدیک بجهة استفاده بخدمت وی
میرسیدند و بهره مند میگشتند او را تصرفی قوی دست داده بود و همتی بلند

حضرت گنج شکر میفرماید که من چند روز در خانقاه شیخ شهاب الدین قدس سره
بودم هر روز رسیدندم که قریب ده هزار دینار بخدمت وی فتوح میرسید و نیاشامیده
یکفلوس نگاه نمیداشت و هم گنجشکر در رسالت القلوب میفرماید که شیخ شهاب الدین سهروردی
تا چهل سال حشیم خود بر خلق ببست درین باب بخدمت وی سوال کردند فرمود از انکه
عیب خلق در نظر من نیاید چنانچه نقل مشهور است که شخصی بخدمت حضرت رسالت
پناه علیه السلام آمده التماس کرد که فلان کس در مسجد زنا میکند آنحضرت علیه السلام فرمود
وجهه را فرمود برو تحقیق کن مرتضی کرم الله وجهه چون بر مسجد رسید چشم خود را ببست
واز نکبوی درآمد تفحص نموده بخدمت حضرت رسالت پناه رسید که من بچشم خود هیچکس
را انجا ندیدم انگاه آنحضرت خرقه خلافت فقر وی عطا فرمود و زبان مبارک گشاد
که این خرقه کسی را سزاوار است که عیب خلق نپوشد پس شیخ شهاب الدین آن سنت را
احیا ساخت کمالات وی از اینجا قیاس باید کرد و کرامات و خوارق عادات وی
اظهر من الشمس است درین مختصر گنجایش آن ندارد طرفه تر انکه تصرف ولایت وی
تا امروز در ترقی است این فقیر کاتب حروف در ابتداء سلوک ریاضات شاقه میکشید
و مکاسب که از هر سلسله رسیده بود در عمل آن کوشش مینمود و امداد معنوی
بوسیله مرشدان عامل و کامل از حق تعالی میطلبید اتفاقا شبی بعد از نماز تهجد در سجده
مشغول حضرت بود شیخ شهاب الدین قدس سره را در معامله دید از کمال فره پروری
چهل و یک اسمای عظام با ترتیب تلقین فرمود از انجمله اسم یا دایم بلا فناء و لا

زوال الملکه وبقایه یادایم یا موکل بفقیر نبخشید چون سر از سجده برداشتم در بیداری نیز دیدم
که یک جوان امرد صاحب جمال پیش ایستاده است ومیگوید که من در ذیل ام موکل اسم
یادایم حضرت شیخ الشیوخ بجهة خدمت شما فرستاده است پس نیز بکمال قوت تصرف
ولایت ان متبحر ومنقاد کردیدوی سلطان طریقت وبرهان حقیقت بود رحمة الله علیه
وفاتش روز چهارشنبه غره ماه محرم سنه اثنی وثلثین وستمایه در زمان خلافت
ابوجعفر منصور بن طاهر بلقب مستنصر از خلفای بنی عباس واقع شد وولادت وی
در آخر ماه رجب سنه تسع وثلثین وخمسمایه بود در بغداد مدفون گشت رحمة الله علیه

ذ ان مجتهد محققان اهل حقایق آن کاشف رموزات اسرار حقایق آن متصرف ولایات
شرقی وغربی قطب افراد شیخ محی الدین محمد بن ابوبکر قدس سره وی از اولاد
حاتم طائی است وبقول صاحب لطایف اشرفی بلقب شیخ اکبر بود ودر تصوف یک
واسطه نسبت خرقه بدست شیخ محی الدین عبد القادر جیلی دارد وبدیگر طریق وی از دست
شیخ ابو محمد یونس القصار الهاشمی خرقه خلافت پوشیده وشیخ ابو محمد یونس از کبار
خلفای شیخ عبد القادر جیلی بود قدس سره الی اخره ودیگر وی خرقه پوشید
از دست شیخ ابو الحسن علی بن عبد الله بن جامع وویرا بدست خضر علیه السلام خرقه
پوشیده بود وشیخ اکبر یکخرقه بواسطه از دست خضر علیه السلام نیز پوشیده است
وبصحبت شیخ ابو مدین شعیب قدس سره نیز تربیت یافته بود واکثر مشایخ وقت
را دریافته وی درمیان انبطایفه شانی عظیم داشت وجاه قوی وچنین ریاضات

ومجاهدات که وی کرد از دیگری میسر نیاید قول و فعل و حال وی در جمیع صوفیه حجت است
و در اکثر کتب این طایفه که عبور افتاد هیچکس مخالف مصطفی وی قدم بیرون نمی نهد مگر در
اول حال شیخ رکن الدین علاء الدوله سمنانی قدس سره در باب وجود مطلق انکار کرده
بود و اخر از آن عقاید انحراف نموده چنانچه در دیباچه کتاب گذشت و صاحب نفحات
میگوید که شیخ رکن الدین علاء الدوله سمنانی قدس الله سره در باب وجود مطلق
انکار کرده بود و اخر از آن عقاید انحراف نموده چنانچه در دیباچه کتاب گذشت و
صاحب نفحات میگوید که شیخ رکن الدین علاء الدوله سمنانی قدس سره به تبریز و کمال
حضرت شیخ رضی الله عنه در بسیاری از حواشی فتوحات اعتراف نموده است چنانکه
در خطاب بوی نوشت که ایها الصدیق و ایها المقرب و ایها الولی و ایها العارف
المحقانی و این حواشی حالا بخط وی بر کنار فتوحات موجود است و هم صاحب
نفحات مینویسد که وی قدوه قایلان بوحدت وجود است و بسیاری از فقهای
و علمای ظاهر در وی طعن کرده اند و اندکی از علما و جماعت از صوفیه وی را نیز برک
داشته اند و اعظم اسباب طعن طاعنان در وی کتاب فصوص الحکم است همانا که
مبنی طعن طاعنان با تقلید و تعصبات و یا عدم اطلاع بر مصطلحات وی غموض
معانی و حقایق که در مصنفات خود درج کرده است و آنمقدار حقایق و معارف که
در مصنفات وی بتخصیص در فصوص و فتوحات اندراج یافته است در هیچ
کتابی یافته نمیشود و از هیچکس از این طایفه ظاهر نشده است و هم وی از خواجه محمد پارسا قدس

سره نقل میکند که ایشان میفرمودند که فصوص جانست و فتوحات دل و نیز میفرمودند که هر که
فصوص را نیک میداند وی را داعیه متابعت رسول علیه السلام قوی میگردد و هم در نفحات
از امام عبد الله یافعی نقل میکند که ویرا اشعار لطیف و غریب و اخبار نادر و عجیب است
و مصنفات بسیار دارد یکی از مشایخ بغداد در مناقب وی کتابی جمع کرده است و در انجا
آورده است که مصنفات حضرت شیخ قدس سره از پانصد زیاده است و حضرت
شیخ اکبر بالتماس بعضی از اصحاب رساله فهرست مصنفات خود نوشته است و در انجا
زیادت از دویست و پنجاه کتاب را نام برده بعضی در تصوف بعضی در غیبان و در خطبه
آن رساله فرموده که قصد من از تصنیف این کتب نه چون سایر مصنفات تصنیف و تالیف
بوده بلکه سبب تصنیفات آن بوده که بر من از حضرت حق سبحانه امری وارد میشد که نزدیک
بود که مرا بسوزد خود را به بیان بعضی ازان مشغول میساخت و سبب بعضی دیگر آن بوده که در خواب
یا در مکاشفه از حضرت سبحانه و تعالی بآن مامور میشدم و هم امام عبد الله یافعی گوید که ویرا با
شیخ شهاب الدین عمر سهروردی قدس سره اتفاق ملاقات و اجتماع افتاده و در یک
از ایشان در دیگری نظر کرده انکار از یکدیگر مفارقت نموده اند بی انکه در میان
ایشان کلامی واقع شود بعد ازان ویرا از حال شیخ شهاب الدین پرسیده اند گفته است
رجل مملوء من فرقه الی قدمه من السنة یعنی مردیست که مملوست از سنت از سر تا قدم و
باز شیخ شهاب الدین را از حال وی پرسیدند گفت بحر الحقایق یعنی وی دریای حقایقست
و هم در نفحات از شیخ صدر الدین بن اسحاق قونوی نقل میکند که شیخ اکبر بمن گفت

چون از بلاد اندلس بدریای روم رسیدم عزیمت کردم باخود که بدر بانه نشینم
مگر انکه مشاهده کنم احوال ظاهر خود و احوال باطن که موجود خواهد شد تا آخر عمر من خواه تقدیر کرده
باشد تا برضای من یا از برای من تقدیر کرده باشد که نافع باشد مرا یا از من صادر شود و پس توجه
نمودم بحق تعالی بحضور تمام و شهود عام که جمیع قوی از این مشاهده متاثر بودند
و مراقبه کامل پس مرا مشاهده ساخت حقتعالی بجمیع احوال من از انچه بر من میگذرد تا
اخر عمر چه از امور ظاهری و چه از امور باطنی تا صحبت پدر تو اسحاق ابن محمد و صحبت تو
و احوال علوم و اذواق و مقامات و تجلیات و مکاشفات تو و جمیع خطوطی که ترا خواهد
بود از حقتعالی بعد ازان بدریا نشستم با بصیرت و یقین و واقع شد و میشود با خلل و قصوری
ملا عبد الغفور قدس سره در حاشیه خود از فتوحات یکی نقل میکند که شیخ اکبر در فتوحات نوشته
است که ایمان اورد م بخدای و رسول وی انچه اورده بطریق اجمال و بطریق تفصیل که بما رسیده و
بما نرسیده و نزد یک ما ثابت نشد پس ما مصدقیم بهر چه اورده در واقع و بر گرفته
این ایمان و اعتقاد را از پدر و مادر خود بطریق تقلید و مرا ایمان پیدا نشده بنظر عقل
و ان ایمان از جنس وجوب و اباحت و استحالت از عقل ندانستم بلکه بمجرد تقلید دانستم
بعد از انکه اعتقاد بتقلید فراگرفته بودم بمقتضای ایمان خود عمل کردم و بعمل استادم و انهر
عمل بمقتضای ایمان تقلیدی این بود که دانستم که ایمان من از انکا بود اورده بودم و حجاب
از بصر و بصیرت و خیال من برداشت و بدین مدارک منکشف گشت انچه مناسب
این مدارک است پس بچشم بصر در نیافتم مگر انچه ادراک کند ببصر و بعین بصیرت و ادراک کردم

وبچه ایمان

که بتقلید

انچه ادراک نکنند مکروی و بخیال ادراک کردم انچه ادراک نکنند مکروی پس حقیقت جان بر من منکشف
شد و حکم بنجله کرفته بودم موجود شد و کشف من پس دانستم قدر آن کسی که پیروی کردم و پیرا که
ان رسول مبعوث است یعنی محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم و مشاهده کردم جمیع انبیارا
از آدم تا محمد علیهم السلام و مطلع کردانیدند حق تعالی مرا بر مومنان و نماند هیچ کس از کذشتکان
و آیندکان تا روز قیامت به خاصه انشان و جه عامه انشان که مرا بر انشان مطلع نکردانید
و دیدم مراتب جماعتی را و دانستم قدر انشان از او مطلع شدم بر جمیع انچه ایمان آورده بودم
مجملا از عالم علوی و همه انهارا مشاهده کردم و با وجود مشاهده مومن نه لغزانیدم مرا ان
مشاهده از ایمان و انیکه اعمال من از روی مشاهده صادر کردد بلکه همیشه بر تو جه بودم
که کفتار من و عمل من از جهة کفتا بینی بود علیه السلام نه از علم و عین مشاهده کاکر از روی
مشاهده صادر شدی از حکم متابعت پیرون آمده بودی پس جمع کردم میان ایمان و مشاهده
و این نادر باشد در متابعان نبی صلی الله علیه وسلم که با وجود مشاهده عمل انشان از روی
مشاهده نبود بلکه از روی ایمان بود و این جا لغزش اکابر است که چون انشان مشاهده
مومن بکنند عمل بمقتضای مشاهده کنند نه بمقتضای ایمان پس جامع نباشد میان مشاهده
و ایمان که ایمان را کذاشتند و تابع مشاهده خود کشتند چون شخصی مشاهده عمل و تابرا
بود نه بر ایمان بحال و از روی فوت شده باشد ان کمال شناخت مرتبه خود را و باز
یافت این که ورا لازم است عمل بمقتضای ایمان کردن متابعت را مهم داشتن و این
شخص اکرچه از ارباب کشف است لیکن حضجانه تعالی بروی منکشف نساخته منزلت خود را

فرفحه

نفس خود را نداشته و عمل بمقتضای مشاهده کرد و محال نیست که عمل بمقتضای ایمان کند
با وجود ذوق و مشاهده منتقل نشود از حکم ایمان بحکم عیان و تاثیر نکند در وی عیان
و مشاهده و ندیدم کسی که ذایق این مقام باشد که با وجود مکاشفه عمل وی بنا بر آن نبود
اگرچه میدانم خدایرا مردان هستند در عالم که این مقام دارند لیکن تقصیر خانه میان من و ایشان
جمع نکرد الا لئو و در این که اعیان ایشان را به بینم و علامات ایشان را بشناسم و محمدت
که این دیده باشم اما نشناخته باشم و سبب آنکه نشناختم آنست که نفس خود را باین
متعلق نساختم بجانب تقصیر که مرا مطلع کرداند بر موجودی از موجودات او حادثه از
حوادث آری نفس خود را باین متعلق ساختم که مرا کار فرماید در آنچه موجب رضای اوست
و کار نفرماید در آنچه موجب بودست از و مرا مرتبه مخصوص کرداند که هیچ بی روی
از ما بجان انبیاء را علیهم السلام مرتبه نبود که اگر با من شریک سازد همه جهان را من ازین
متاثر نکردم و متغیر نشوم زیرا که من بنده ام که در من حیثیت ربوبیت اصلا نیست
و بحکم او راضیم پس طلب تفوق بر بندگان او نخواهم که بود بلکه حق تعالی در نفس من این
فرجه نهاده که من از آن بی بهره ام که تمام عالم بر یکقدم باشند در اعلی مراتب بعد از ان
حق تعالی مرا مخصوص ساخت بخاتمه امری که هرگز آن در دل من خطور نکرده بود و چون
مرا بدان نعمت مخصوص ساخت شکر کردم و مرا بجز از شکر بعد از انکه ادای شکر وی کرده
بودم بقدر طاقت وسع و ذکر نکردم این حکایت را از جهه فخر و نه بزرگی نه و احمد بلکه ذکر
این حکایت از برای دو خبرست یکی انقیاد امر حق تعالی که و اما بنعمت ربک فحدث

یعنی حکایت کن بنعمت پروردگار خود را و کدام نعمت اعظم است از نعم مذکوره و دیگر
انکه صاحب همت بشنود پس در وی همت عظیم پیدا شود و نفس خود را بکار دارد و در انچه من او را بکار
فرموده ام پس برسد بانچه من رسیده ام پس با من بود و در مرتبه من بود و بودن وی
در مرتبه من مرا زیان ندارد زیرا که تنگی نیست در امور معنوی بلکه تنگی در امور محسوسات
و شیخ صدر الدین قونوی در کتاب فکوک میفرماید که شیخ ما را یعنی شیخ اکبر نظری بود
مخصوص که چون خواستی که بر حال کسی مطلع شود نظر وی کردی و از احوال دنیوی و اخروی
خبر دادی و صاحب نفحات از باب سی و چهارم فتوحات یکی نقل میکند که شیخ اکبر گفته
قدس سره که وقتی مرا از من ببستند و روزگاری بر من گذرانیدند که نماز نمیکذاردم بجماعت
و امام بودم و جمیع احوال نماز چنانچه می بایست بجای اوردم و مرا بآن هیچ شعوری
نه بجماعت و نه بمحل آن و نه بهیچ خبر از عالم محسوس و بانیک میکویم مرا بعد از افاقت خبر
کردند نه بخود میدانستم هرچه از من واقع شده بود جون حرکات نایم بود که از وی صادر
میشود و وی از ان آگاه نه دانستم که حق تعالی امر او قوت بر من محفوظ داشته بود تا
چنان کرده که باشید رحمه الله کرده بود که وی را در وقت نماز بوی باز میداد و ندانم
که وی را به آن شعور بوده یا نه آنرا باز نمید قدس سره گفتند فرمود سپاس مر خدای را
نگردانید زبان که هیچکس وی را کناهکار نگفت و هم از فتوحات می آرد که شیخ اکبر
میفرماید که یکی از مشایخ مرا گفت که دختر فلان پادشاه که نسبت شقعت و اعتقاد بسیار
بشما دارد بیمار است انجا باید رفت چون انجا رفتم شوهر او استقبال کرده بر بالین

او بر دوی در حال نزع بود دختر چشم بر گشاد و بر شیخ سلام کرد شیخ فرمود ترا هیچ با
نیست ولیکن اینجا دقیقه نیست که بعد از انکه ملک الموت نازل شد خالی باز نمیگردد و
چاره نیست از بدل تا ترا از وی خلاص کردانم این زمان از ما حق خود میطلب باز نخواهد
گشت مگر انکه جانی قبض کند تو اگر زندگانی باشی خلق را از تو آسایش بسیار است و تو بستیار
عظیم القدری مراد دختر است که دوستترین دختران منست نزدیک من ویرا فدای
تو می سازم بعد ازان روی بملک الموت کرده گفت بی انکه جانی ببری نزدیک پروردگار
خود نمیروی جان دختر مرا بگیر بدل وی که ویرا از حقتعالی باز خریده ام بعد ازان شیخ
پیش دختر خود رفت و ویرا هیچ بیماری نبود و گفت ای فرزند روح خود را من بخش
زیرا که تو قایم مقام دختر پادشاه نمیتوانی بود و در منفعت گفت ای پدر جان من در حکم
تست پس ملک الموت را گفت که جان ویرا بگیر در حال دختر شیخ بنفتاد و بمرد پس
شیخ اکبر قدس سره میگوید که نزدیک ما ثابت است که از انکه چیزی بدهند و جان
مریض را باز خرند چاره نیست و لازم نیست که در عوض جان دیگر بدهند زیرا که
ما خود این مشاهده کردیم که جان کسی را باز خریده ایم و هیچ جان در عوض ندادیم
و هم از فتوحات یکی می آرد که در سنه ست و ثمانین و ستمایه در مجلس حاضر
شدم با یکی از علماء مذهب فلاسفه وی اثبات نبوت چنانکه مسلمانان میکنند میکرد
و انکار خوارق عادات و معجزات انبیاء علیهم السلام نمود اتفاقا فصل زمستان بود
و در مجلس منقل آتش افروخته بودند ان فلسفی گفت که عامه میگویند که ابراهیم علیه السلام

را در آتش انداختند و نسوخت و این محالست زیرا که آتش بالطبع محرقست
مر اجساد قابله را پس بناد تاویل کرد و گفت که مراد با آتش مذکور آتش غضب نمرود است
و مراد انداختن ابراهیم در آن آتش نسبت که آن غضب بروی واقعشد بعضی از حاضران مجلس
و ظاهر آنست که شیخ خود را بان بنخواهد گفت چه میگوئی که ترا صدق آنچه حققا گفته است
که آتش را بر ابراهیم بردو سلام گردانیدم بنمایم و مقصود من ازین رفع انکار معجزه ابراهیم
است علیه السلام نه اظهار کرامت خویش آن منکر گفت که این نمیتواند بود شیخ فرمود
این آتش که در منقل است همان آتش است که میگوئی بالطبع محرقست گفت هست
پس منقل را برداشت و آتشها را در دامن منکر ریخت و مدتی گذشت و بدست
خود هر طرف میگردانیده و جامه وی نسوخت و باز آن آتش در منقل ریخت و منکر را
گفت که دست خود را بیار چون دست وی بنزدیک رسید بسوخت پس شیخ
اکبر فرمود که روشن شد که سوختن و نا سوختن آتش بفرمان حق سبحانه تعالی است شیخ مجرد
طبع منکر اعتراف نمود و ایمان آورد و شیخ اکبر از جمیع مقامات ترقی کرده بمقام
فردانیت رسیده بود و در فتوحات مکی میگوید که پیغمبر علیه السلام پیش از نبوت
در مقام فردانیت بود و خضر علیه السلام نیز در مقام فردانیت است و کمالات
و خوارق عادات و احوالات بی اندازه که از شیخ اکبر بوجود آمده کم از تطایف ظاهر
شده باشد وی با تفاق اکثر اهل الله در این فن امام و پیشوا بود چنانچه تصانیف
از تصنیفات وی ظاهر میشود ولادت شیخ اکبر در قصبه مرسیه از بلاد اندلس شب دوشنبه

هفدهم ماه رمضان سنه ستین وخمسمایه بود وفاتش در شب جمعه بیست ودوم
ماه ربیع الآخر سنه ثمان وثلثین وستمایه در زمان خلافت ابو جعفر منصور بن طاهر
المقتفی مستضیء از خلفای بنی عباس واقعشد ودر پیرون دمشق بدامن کوه قاسیون
که حالا بصالحیه مشهورست مدفون گشت رحمة الله علیه

وان عاشق صاحب کمال آن عارف دایم الاحوال آن فارغ از منقبل وماضی
قطب ابدال شیخ روزبهان بقلی الشیرازی قدس سره گنیت وی ابو محمد بن
ابی نصر البقلی است مولد وی در فسوس واقعشد وبشیراز مسکن داشت ومدفن بقل
نیز در نواحی شیراز است که بدر انش انجا مسکن داشتند صاحب نفحات گوید که وی
سلطان عرفا بود وبرهان علما وقدوه عشاق ودر بدایت حال سفر عراق وحجاز وشام
کرده است وبا شیخ ابو نجیب سهروردی در سماع صحیح نجاری بسفر اسکندریه شریک بود
بعد ازان قدم در سلوک طریقت نهاد وخرقه از دست شیخ سلاح الدین محمود بن خلیفه
ابن عبد السلام ابن احمد بن ابو الحسن سال نه پوشید وسال به از اصحاب شیخ ابو سلمه فسویست
ووی از اصحاب شیخ ابو علی رودباری بود ووی از اصحاب سید الطایفه خواجه جنید بغدادیست
قدس الله ارواحهم الی آخرهم وی گوید که شیخ روزبهان مشغول میبود بریاضت سخت
در کوههای شیراز وگوشهای وی وصاحب یافت واستغراق ووجد دایم بود وحرقت
وی ساکن نمیشد وشک وی نمی ایستاد وارام نمیگرفت هر صبح وقت ویکساعت
تسلی نمی یافت بگریه ویا زمی ایستاد از ناله وتنفس ودر هر شبانه روز آه آه میگفت باگریه

واواز فریاد وصاحب فتوحات مکیه قدس سره می آرد که شیخ روزبهان در مکه مجاور
بود و بانگ و فریاد بسیار میکرده و در حالی که ویرا وجدی پدید آمدی و حالتی میان وی و حق تعالی
پدید آمدی چنانچه مشوش ساختی اهل طواف را و طواف وی بام حرم بودی و حال صادق
داشت که تباین و تکلف بنود و مراورا سخنانست که در حال غلبه وجد از وی صادر شده است
که بفهم هر کس نرسد و از سخنان ویست ﴿ انچه ندیدست دو چشم زمان ﴿ و انچه نه شنیده
دو گوش زمین ﴿ در کل ما رنگ نموده ست آن ﴿ خیز و بیا و در کل ما آن ببین ﴿ و ویرا مصنفات
بسیار ست چون تفسیر عرایس و شرح شطحیات عربی و فارسی و کتاب الانوار فی کشف
الاسرار و غیران که تعداد او طولی دارد و مذهب او در این کتاب بر اختصار ست و وی
در کتاب الانوار فی کشف الاسرار آورده ست که قوال باید که خوبروی باشد که عارفان
در مجمع سماع بدو چیز محتاج اند بجهة ترویح القلوب بروایح طیبه و وجه صبیح و صوت ملیح
و هم در نفحات می آرد که وی پنجاه سال در جامع عتیق شیراز تذکیر کرد و وعظ گفت
اول که بشیراز در آمد و میرفت تا مجلس گوید شنید که زنی با دختر خود میگفت که ای دختر
حسن خود را باکسی اظهار مکن که خواربوی اعتبار میکرد و شیخ روزبهان گفت ای زن
حسن باآن راضی نیست که تنها و منفرد باشد او همه آن میخواهد که با عشق قرین باشد
حسن و عشق در ازل عهدی بسته اند که هرگز از هم جدا نشوند از استماع آن بر اصحاب
چندان وجد و حال عارض شد بعضی دران بر فتند شیخ ابوالحسن کردویه گوید قدس سره
که در دعوت بعضی صوفیه با شیخ روزبهان جمع شدم و منهو و یرا می شناختم و فاطمه

آمد که من در علم و حال از وی زیاده ام بر سر من مطلع شد و گفتای ابوالحسن این راز
خاطر خود دور نفی کن که امروز هیچکس بار روزبهان برابر نیست و یگانه زمان خود است
و بانیمعنی اشارت کرد درین شعر ۵ درین زمانه منم قاید صراط احد ۵ ز صدخاور تا
آستانه اقصی ۵ روندگان معارف مرا کجا بینند ۵ که هست منزل جانم بماورای احد ۵
یعنی از حد مشرق تا استانه اقصی که جانب مغرب است و در مشرب انطایفه مقرر است
که قطب ابدال از مشرق تا مغرب بر هفت اقلیم تصرف میکند وی صاحب سماع
بود و در آخر عمر ازان باز استاده در یمنی بخدمت وی پرسیدند که گفت اکنون
که هنگام حصول معرفت است از رب خود نمیشنوم و میخواهم روی کردانیدن
از انچه از غیر شنیدم و هم وی میآرد که ناگاه شیخ روزبهان بمجلس زنی مغنیه مبتلا
شد و هیچکس نمیدانست و آن وجد و نعره که در وجدی احد میزد همچنان بانی بود
اما اول از برای حق بود این زمان برای مغنیه و هست که مردم را چنان اعتقاد خواهد
بود که نعره وی نیز این زمان برای حقست عزوجل پس بمجلس صوفیه حرم رفت و خرقه
خود بیرون کرد و پیش ایشان انداخت و قصه خود با مردم حرم بگفت و فرمود تا هیچکس
که در حال خود کاذب باشد پس خدمت مغنیه را لازم گرفت تا حال عشق و محبت وی را
با مغنیه گفتند و نیز اظهار کردند که وی از اکابر اولیاء است مغنیه توبه کرد و خدمت
شیخ را پیش گرفت پس محبت آن مغنیه از دل وی زایل شد آنزمان باز بمجلس صوفیان
آمد و خرقه خود را پوشید و در اخر عمر شیخ روزبهان را قبلی دریافت یکی از مریدان

بی انکه باوی بگوید بمصر رفت واز غزاین سلاطین قدری روغن بلسان خالص اورد برای
مداوای وی چون پیش شیخ اورد گفت چراک اقد عن نیتک ازدر خانقاه بیرون
روانجا سیکی ست کرکین انجا خسپیده این روغن را بروی بمال وبدانکه روزبهان بی روغن
نیک نمیشود واین بندیست از بندهای عشق که حقتعالی بر پای وی نهاده است
تا آنزمانکه بسعادت لقای وی برسید چون شیخ بسیار بیمار شد شیخ ابوالحسن کردویه
صاحب علم وتقوی ومصاحب خضر علیه السلام بود وشصت سال در شیراز بحکم غربت
بسر برده ودیگر شیخ علی براح که مردی بزرگ وعارف بود هر دو عزیز بعیادت وی
امدند شیخ روزبهان روی بایشان کرده گفت نباید که از قید این حیات جسمانی
وزندگانی بیرون آیم وبحیات ابدی روحانی متصف شویم ایشان قبول کردند شیخ
گفت من پیش از شما میروم وتوای ابوالحسن بعد از ما به پانزده روز من میروی وتوای
علی بعد از یکماه شیخ در منصف محرم برفت وشیخ ابوالحسن در آخر ماه وشیخ علی
در منصف ماه صفر رحمهم الله تعالی وشیخ ابوبکر طاهر که از اصحاب کبار شیخ روزبهان بود
گفته است که هر سحر نوبت با شیخ قران میخواندم یک عشر وی ویک عشر من چون
وی فوت شد دنیا بر من تنگ گشت آخر شب برخاستم ونماز گزاردم پس بر سر
تربت شیخ بنشستم وبنیاد قران خواندن کردم وگریه بر من افتاد که از و تنها مانده
بودم چون عشر تمام کردم اواز شیخ شنیدم که از قبر می آید وعشر دیگر میخواند تا آنزمان
که اصحاب جمع شدند اواز منقطع شد ومدتی حال بر نیکو نه بود روزی با یکی از اصحاب

از آباز

آنرا باز گفتم بعد ازان دیگر نشنیدم کمالات و خوارق عادات وی بنجد است که درین
مختصر گنجد وفاتش بتاریخ پانزدهم ماه محرم سنه ست وستمایه در زمان سلطنت قطب الدین
محمد بن تکش خوارزم شاه واقع شد و در سنه اثنا و عشرین و خمسمایه متولد شده بود و شیراز
مدفون گشت رحمة الله علیه

دوان ششم ارباب هدایتان بالاتفاق صاحب ولایتان موصوف بصفات
بیعد و مقتدای قوم شیخ بهاء الدین ولد قدس سره نام وی محمد بن حسین بن احمد
بن خطیبی البلخی البکری ست از فرزندان امیر المومنین ابو بکر صدیق بوده است
رضی الله عنه و جامع بود میان علم ظاهر و باطن و بقول صاحب لطایف اشرفی
وی از اصحاب خاص شیخ نجم الدین کبری ست و مادر وی دختر پادشاه خراسان علاء الدین
محمد خوارزم شاه بود و حضرت رسالت پناهی ویرا در خواب بشارت فرموده که دختر
خود را بحسین خطیبی نکاح کن همچنان کرد بعد از نهم ماه بهاء الدین ولد متولد شد چون
دو ساله گشت والد وی نقل کرد چون بسن تمیز رسید بتحصیل علوم دینی و معارف یقینی
مشغول شد تا کمال وی بجای رسید که حضرت رسالت پناه ویرا در واقعه سلطان
العلما لقب نهاده و چون ویرا ظهور تمام حاصل شد و مرجع خواص عوام گشت جمعی از
علما چون امام فخر الدین رازی و غیره بروی از راه حسد بجنبیدند و ویرا بخروج بر
سلطان وقت متهم ساختند و از شهر بلخ عذر خواستند لاجرم بجهة دفع شر ایشان دم
از بلخ برآمد در انوقت مولانا جلال الدین رومی خورد سال بود از راه نیشاپور و بغداد

بمکه توجه نموده در نیشابور شیخ فریدالدین عطار قدس سره را دریافت وی در حق مولانا
جلال الدین مهربانی بسیار فرموده بود در رساله اسرارنامه تصنیف خود بوی داد فرمود که
کشود کار تو ازین خواهد شد مولانا اسرارنامه را همیشه با خود میداشت چنانچه گفته است
کرد عطار کشت مولانا شربت از دست شمس تبریزش بود چون شیخ بهاالدین
ولد بغداد رسید جمعی پرسیدند که ایشان چه طایفه اند و از کجا می آیند و بکجا میروند
و مولانا بهاالدین فرمود که من الله و الی الله و لا حول و لا قوة الا بالله یعنی از خدا می ایم
و نجد امیریم و هیچ جنبش و قوت نیست مگر بخدای این سخن بخدمت شیخ شهاب الدین
سهروردی رسانیدند فرمود نیست گوینده این مگر بهاالدین بلخی پس شیخ شهاب الدین
استقبال کرد چون برابر مولانا رسید از استر فرود آمد و از او مولانا بپوسید و بجانب
خانقاه خود استدعا نمود مولانا فرمود مولی را مدرسه مناسب تر است در منتصریه نزول
کرد و خدمت شیخ شهاب الدین بدست خود سوزه و یرا بکشید روز سیوم غزیمت مکه
مبارک نمود و بعد از مراجعت بجانب روم متوجه شد چهار سال در آذربایجان بسر برد و
سال در لارند انجا مولانا جلال الدین را در سن هژده سالگی کدخدا ساخت و در سنه
ثلاث و عشرین و ستمایه سلطان ولد متولد شد چون سلطان ولد بزرگ شد هر کس را از آشنایان
و با مولانا جلال الدین تبدیدی بر او در آن نپندا شتی و بعد از ان سلطان وقت ایشان را از لارنده
بقونیه استدعا کرد و مولانا بهاالدین ولد هم انجا بروز جمعه هژدهم ماه ربیع الآخر سنه ثمان
و عشر و ستمایه بجوار رحمت حق پیوست رحمه الله علیه

ذکر ان پدر رحمه الله علیه

ذکر آن سید عالیمقدار آن عارف سماحب اسرار آن کاشف رموزات مدقق پیشوای
وقت سید برهان الدین محقق قدس سره وی سید حسینی بود از اهل ترمذ و در هر فن کمالات
بسیار داشت از مریدان و تربیت یافتگان مولانا بهاء الدین ولد است صاحب نفحات
بدین سبب شرف او بر خواطر در خراسان و ترمذ بسیار سرایت مشهور بود و هما نروز که مولانا
بهاء الدین ولد فوت شد وی در ترمذ با جمعی نشسته بود گفت در بغداد که حضرت استاد
و شیخ از این عالم رحلت فرمود بعد از آن بجهة تربیت مولانا جلال الدین بقونیه متوجه شد
و خدمت مولانا مدة نه سال تمام در خدمت و ملازمت وی بنیازمندی بسر برد و
تربیتها یافت گفته اند که چون خدمت شیخ شهاب الدین سهروردی بروم رفته بود
بدیدن سید برهان الدین آمد و سید بر خاکستر نشسته بود از جای نجنبید و شیخ شهاب
الدین از دور تعظیم کرد و بنشست و سخن واقع شد مریدان پرسیدند که موجب سکوت
چیست شیخ فرمود که پیش اهل حال زبان حال باید نه زبان قال پرسیدند و را چه گونه
یافتند گفت دریائیست مواج از دُر معانی و حقایق محمدی بغایت آشکار و نهایت
پنهان و خدمت شیخ صلاح الدین رحمة الله علیه از جمله مریدان سید برهان الدین بوده
و بسمع میفرسود که عالم را بشیخ صلاح الدین بخشیدم قلم را بمولانا روم و مزار متبرک
سید برهان الدین محقق در دار الفتح قیصریه است سنه و فاتش در نظر نیامده ولیکن
معاصر شیخ شهاب الدین سهروردی بود رحمة الله علیه

ذکر آن عاشق بلند پرواز آن در باغچه توحید شاه باز آن ممتاز در عالم آزادی محبوب

حق شیخ مجدالدین بغدادی قدس سره کنیت وی ابوسعید است و نام وی مجد
الدین شرف ابن المؤید بن ابی الفتح البغدادی رحمة الله علیه صاحب نفحات گوید که وی
اصل از بغداد بود خوارزم شاه از خلیفه بغداد التماس طبیبی کرد خلیفه پدر وی را فرستاد بخوارزم
وی از بغداد کوچک است یکی از دیهای خوارزم و از مقربان سلطان وقت بود و صاحب
لطایف اشیرفی می آرد که وی صورت لطیف و طبع ظریف داشت و از خلفای آن شیخ
نجم الدین کبری است و حضرت شیخ وی را بشرف قبول فرزندی مشرف ساخته بود
و شیخ علاء الدوله سمنانی در همین مجلس میفرماید انکه میگوید که وی امرد بوده است که بصحبت
شیخ نجم الدین رسیده خلاف واقع است مرد متعلم بوده اما صورت لطیف داشت
و پدر شیخ اول نخدمت متوضا مشغول ساخت والده وی گفتند او طبیبه بود و شیخ
نیز طبیب بود والده وی گفت پس شیخ فرستاد که فرزند مجدالدین مرد ناز کست و این
کار بس عجیب نموده است اگر حضرت شیخ بفرماید من ده غلام ترک بفرستم تا خدمة
متوضا کنند و وی را بخدمت دیگر مشغول کنند شیخ فرمود که این سخن از تو عجب است
علم طب را میدهی اگر پسر ترا تب صفرائی رحمت دهد و من دارو بغلام دهم پسر تو
صحت یابد پس از خدمت شیخ کار او بجایی رسید که صاحب ارشاد گفت
و بحضور شیخ در امر ارشاد مشغول تنخ شد و هم شیخ علاء الدوله سمنانی قدس سره
میگوید که روزی یکی از مریدان سلسله سلطان بایزید بسطامی که مردی درخشان بود
کار کرده بمن گفت که تو چون ارادت باین خاندان آوردی و سلوک جز بمتابعت

بایزید کردی گفتم من این نمیدانم اما یکنوبت وضو میساختم در اثنای آن دیدم که دیوار
قبله یکباره از آن سوی فضای پیدا شد و آسمان و ستاره و مشتری میدیدم و بر سیدم
که این چیست یکی گفت که این نور سلطان بایزید است ساعتی شد که آسمان و میگردیم
نام نورانی همچو خورشید گفتم این چیست یکی گفت این نور مجد الدین است بغدادی
اندر ریش متعجب شد بعد ازان که این سخن نه بان میگویم که در مراتب ایشان نهایی
میکنم تا ترجیح میننهم شیخ مجد الدین بغدادی را با سلطان بایزید بسطامی اما هر کس را حقتعالی
حواله کرده است بمشربی چون او توجه بان مشرب کرد و متابع آن طریق شد حقتعالی
بتجهه ثبات قدمی او در ان طریق شیخ او را در اعلا مراتب برو جلوه کند و گرنه علی التحقیق
مراتب در قیامت پیدا شود و نشان علو مرتبه درین عالم جز متابعت حبیب مطلق
صلی الله علیه وسلم نیست هر که متابعتر مرتبه وی عالیتر صاحب نفحات گوید که در خدمت
شیخ نجم الدین کبری قدس سره درویشی بود او از قریه لسکرد با دویر از نکی لسکرد
میگفتند و مقام غار دیده بود تا غایتی که وی از خلوت بیرون نیامدی بگر سماع
برجای روزی در اثنا سماع وقت او خوش شد از زمین برخاست و طاق
بلند بود انجا بر ان طاق بنشست و در وقت فرود آمدن از بالا بر کردن شیخ مجد
الدین بغدادی حسبت و پا با فرو آویخت شیخ مجد الدین همچنان کرد جرخ میزد و این
زنکی مرد بلند و کران بود و شیخ مجد الدین بغایت نازک و لطیف چون از
سماع فارغ شد گفت ندانستم که زنکیست بر کردن من و یا کنجشک و زنکی

چون از کردن او فرود می آمد در خاره ویرا بدندان بدرید چنانکه نشان بماند بارها
شیخ مجدالدین گفتی که مراد در قیامت همین تفاخر تمام است که اثر دندان زنگی بر روی
من باشد روزی فوال در مجلس شیخ مجدالدین این بیت بخواند ؎ خوش یافته
اند در ازل جامه عشق ؎ کز یک خط سبز بر کنارش بودی ؎ شیخ در مجلس خود را بگرفت و گفت
درست بر کلونها دو گفت ؎ که یک خط سرخ بر کنارش بودی ؎ همانکه این شاب
شهادت خود کرده باشد و بعد ازان این رباعی بگفت ؎ در بحر محیط غوطه خوردن ؎ یا غرق شدن یا گهر آوردن ؎ کاری تو مخاطره است خواهم کردن ؎ یا
سرخ کنم روی تو یا کردن ؎ چند روز نگذشته بود که سلطان قطب الدین محمد خوارزمشاه
بنهمت عاشقی والده خود شیخ مجدالدین را در دجله غرق گرداند و خود هم بعد از چند
روز بجان بدمعه خانمان با تمام ملک هلاک گردید چنانکه تفصیل این ماجرا در ذکر حضرت
شیخ نجم الدین کبرا مذکور افتاده است و شهادت شیخ مجدالدین بغداد در سنه
عشر و ستمایه و تقولی در سنه سبع و ستمایه در خوارزم واقع شد تاریخ بست و یکم
ماه جمادی الآخر سنه ست و خمسین و خمسمایه در بغداد کی متولد شده بود و خاتون وی
که از نیشاپور بود ویرا به نیشاپور نقل کرد و در سنه ثلث و ثلثین و ثمانمایه
ویرا با سفیر این نقل کردند مرقد پاک وی قبله ان دیار است رحمة الله علیه

ذکر کاشف اسرار الهی ان غریق بحر نامتناهی آن سر حلقه خاندان کبرویه مقبول
الهیه شیخ سعد الدین حموی قدس سره نام وی محمد بن المؤید بن ابی بکر بن ابی الحسن

بن محمد بن حمویه است و از اصحاب کبار و خلفای صاحب اسرار شیخ نجم الدین کبرا
و امام عبد الله یافعی گوید که وی صاحب احوال و ریاضات و مجاهدات بود و مرا
اصحاب و مریدان بسیار بودند و مدتی ساکن گردد من قاسیون و چندی در صالحیه دمشق
بعد ازان بخراسان باز گشت و هم در خراسان وفات یافت و وی در علوم ظاهری
و باطنی یگانه وقت بود حالی قوی و همتی بلند و شانی عظیم داشت حضرت کبخشکر در
ابتدائی حال سلوک بصحبت وی رسیده است و میان یکدیگر اتحادی بسیار بود چنانچه
در رحمت القلوب میفرماید که شیخ سعد الدین حمویه نیکو یاری بود و بس بزرگ وقتی
از جانب مکه در بغداد رسید شوری عظیم در شهر افتاد و همه مردم روی بدو آوردند
و مدان دران ایام در بغداد اکثر مسلمانان بیمار بودند این را بخدمت وی رسانیدند
فرمود هر که بیماری داشته باشد پیش من بیارید پس بر هر که دست مبارک خود
فرو می آورد در ساعت شفا میافت چندین هزار کس شفا یافتند و چند نفر مرض
بدست داشتند بر انها نیز دست فرود آورد صحت یافتند و ویرا خوارق بسیار است
چنانچه در ملفوظات کبخشکر اکثر جا کمالات وی مذکور افتاده است و در لطایف اشرفی
می آرد که ویرا بیست مصنفات است چنانچه کتاب محبوب و غیره مشهور اند و در مصنفات
وی سخنان رموز و کلمات مشکل و ارقام و اشکال و دوایر بسیار اند که نظر عقل و فکر
از کشف حل آن عاجز است و همانا که تا دیده بصیرت بنور کشف منفتح نشود ادراک
آن دشوار است وی گفته که مژده داد حق تعالی مرا و گفت انکس که گوش نهد بر سخن

این کاتب

تو بحسن قبول و اعتقاد و در آنچه تعلق بنیاد دین و تعریف دارد و تحقیق خمیر مایه علم
و معرفت در حقیقت تو بی مندرجست و اگرچه فی الحال ندارد لیکن پیدا خواهد شد
و ترا بهره در طوری که این شخص را پیش آید و هم در نفحات از او نقل میکند که وی
گفته است وقتی روح مرا عروجی واقع شد و از قالب منسلخ گشت سیزده روز جان
بماند آنگاه بقالب آمد و قالب در این سیزده روز چون مرده افتاده بود و هیچ حرکت
نمیکرد و چون روح بقالب آمد و قالب برخاست خبر نداشت که چند روز افتاده بوده است
دیگران که حاضر بودند گفتند سیزده روز است که قالب تو چنین افتاده بود و حضرت
شیخ صدر الدین قونوی بصحبت وی رسیده و میگوید که از وی شنیده ام که میگفت
مواشیق هفت است و در میثاق الست عهد بر یکم منحصر نیست آنرا با شیخ خود محی الدین
عربی قدس سره باز گفتم فرمود کلیات را میگوید و اگر نه جزئیات از آن پیش است
و در شرح دیوان امیر المؤمنین علی بن ابی طالب کرم الله وجهه میبینید که چون منطقة
البروج بر معدل النهار منطبق شود و کره آب احاطه کره زمین کند و بر روی زمین منتشر
نماند و بعد از آن خطاب یا ارض ابلعی ماءک و یا سماء اقلعی برسد و منطقة البروج از معدل
النهار جدا شود زمین منکشف گردد و حق تعالی بجای شی او ضاع فلکیه که پیشتر اقتضای
خلق آدم و اولاد میکرد و بار دیگر نشاء افراد انسان کند کما بدأکم تعودون هم اول مرة قوله تعالی بل هم
فی لبس من خلق جدید برین سر است و بقول حکمای یونان انمیقدمه بعد از بیست و چهار
هزار سال روی میدهد اما شخص بنظر نیامده که مراد از سالها مذکور سال اهل هند و یا سال زمانی

بهر کیف در خصوصیت اگر روز سیاق و روز حشر بکرات واقع شود از قدرت قادر مطلق
دور نیست و جامع فضایل ملا احمد رحمه الله علیه در تاریخ حکما مینویسد که جماعتی از حکما بلکه
کل ایشان از ابتدا و انتها را فرینش را منکر اند و میگویند که عالم ذات واجب الوجود
هرگز نبوده که نبوده و هرگز نباشد که نباشد و ملتی اگرچه باسوای ذات واجب الوجود را بی
ابتدا و انتها میگویند اما ابتدا را عالم و آفرینش را تعین نکرده اند و حکما، هند و چین و ختن
و ختائیان و فرنگیان ابتدا را خلقت را از هزار هزار سال در گذرانیده اند و معتقد
ایشان آنست که چندین آدم بودند هر یک بلقبی مخصوص و چون نسل یکی منقطع میشد
دیگری وجود میگرفت و مویدین اعتقاد است آنچه شیخ محی الدین ابن عربی قدس
سره در باب سیصد و هشتاد و یکم فتوحات مکیه از حضرت رسالت پناه صلی الله
علیه وسلم نقل میکند که آنحضرت فرمودند ان الله خلق مائة الف ادم و هم در آن باب
حکایتی نقل میکند که مراد در بعضی مشاهدات عالم مثال که با بعضی از اولیا دارد
در طواف بیت الحرام روی نمود چنین ظاهر شد که جماعتی همراه من طواف میکردند
و من ایشانرا نمیشناختم در اثنا طواف با من گفتند که ما نیز قبل ازین چند سال طواف
خانه معظم کرده ایم چنانچه الان شما میکنید شیخ قدس سره گفت که من چون این کلمه
شنیدم در خاطر من گذشت که این ابدان عالم مثال اند و مقارن این خطور یکی
از ایشان بجانب من نگاه کرد و فرمود که من از جمله اجداد تو ام پرسیدم که چند سال
که ازین عالم نقل کرده اید فرمود که از فوت من چهل هزار سال گذشته من از روی تعجب

گفتم که از ابتدا خلقت آدم صلوة الله علیه تا این وقت هفت هزار سال نگذشته
فرمود از کدام آدم میگوئی ایا این آدم که در دوره اول این هفت هزار سال خلق گشته
شیخ قدس سره میفرماید که مراین وقت آن حدیث حضرت رسالت پناه صلوة
الله علیه که سابق قبلی شد بمضمون انکه حق سبحانه و تعالی صد هزار آدم مانند ابوالبشر علیه السلام
خلق کرده بخاطر رسید بعد ازان شیخ قدس سره میفرماید میتواند بود که بنا علیهذا که بعد از
انقضای هر دوره از دورات سبعه سیاره نسل یکی منقطع میشود و دیگری خلقت و وجود
در میپوشد و از وی نیز مانند اول نسل حاصل می آید بعد هذا منافات بحدوث عالم و فنای
آن بالآخره ندارد چه اراده فاعل مختار هر گاه که بمقتضای این وضع مسمی بعالم تعلق گیرد وجود
آن مانند ایجاد و نسبت ذات او ممکن پس تواند بود که بالآخره همچنان که انبیا و رسل صلوات
الله علیهم خبر داده اند بدین وضع نیز بقیام قیامت نسبتی کرده و دوران روز حق سبحانه
تعالی جمیع افراد مسمی بادم با اولاد ایشان بروحی که تفصیل آن در کتب الهی مسطور است
بیکبار حشر نماید و این نسبت بفاعل مختار هیچ اشکال ندارد و الله اعلم و همدران کتاب انچه
بعضی از محققین حکما در بیان طول اعمار مردم سابق و قصر اعمار مردم این زمان گفته اند
خلاصه ان سخن انست که چون حکیم علی الاطلاق که مبدع و موجد جمیع کائنات است
اقتضا ان نمود که اجرام علوی موثر باشد در اجسام سفلی و از جمله اجرام علوی بسبعه سیاره
که تاثیر ایشان در سفلیات متحقق و مسلم است و لهذا اجرام علوی را باصطلاح حکما را بائ
و عناصر اربعه را امهات میگویند و انچه از تاثیر علویات و سفلیات و امتزاج سفلیات

با یکدیگر حاصل میشود آنرا موالید ثلثه گویند که عبارت از معادن و نباتات و حیوانات میباشد
و میگویند که مدة سلطنت و ظهور آثار هر یکی ازین سبعه سیاره هزار سال است چون
حضرت آدم ابوالبشر در دوره زحل یا آخر زمانه سیوم خلعت وجود یافته عمر او و فرزندان
و که دران دوره متولد شدند بسیار میبود چنانچه عمر آدم علیه السلام هزار سال و تقویمی نهصد
و سی سال رسید و همچنین فرزندان او عمر دراز داشتند چون زمان ظهور دولت حضرت
رسالت پناه خیمتی علیه السلام بدور قمر در زمانه چهارم متعلق بوده است که اکثر عمرها سیان
هفتاد و شصت میباشد و بهیچ تا صد سال میرسند چنانچه آنحضرت میفرمود که اکثر
اعمار امتی بین الستین و لهذا محقق علما برانند که چون این هزار هفتم با تمام رسد هفته از ایام
الهی که هر یک روز از آن عبارت از هزار سال است با تمام خواهد رسید پس باید
دانست که ایام الهی نزد ایشان بر دو قسم است صغار و کبار و از صغار بایام زمانی
که عبارت از یوم صغیر است هزار سال است چنانچه در آیت کریمه وان یوما عند ربک
کالف سنة مما تعدون یعنی بتحقیق روزی نزد پروردگار تو هزار سال است و یوم کبیر
که از جمله ایام الهی عبارت از پنجاه هزار سال است آیه کریمه تعرج الملائکة و الروح الیه
فی یوم کان مقداره خمسین الف سنة یعنی بالا میروند ملائکه و روح بسوی الله در روزی
که مقدار آن پنجاه هزار سال باشد و الله تعالی بر آن و بر تقدیر رفع تنافی میان این دو آیه
که مقرر مناظره است ظاهر است چنانچه در فتوحات یکی مینویسد که یوم آخرت پنجاه هزار
سال و یوم عالم امثال هزار سال دنیاست و باعتقاد حکما هند بعد از خلقت افلاک

یعنی بعضی میگویند که در ایام الهی که ذکر شد این تغییر در کتب
مطول مفصل مذکور است و در مزامی هم

وعناصر اول مخلوقی که بوجود آمد بر نهاست چون حق تعالی کره زمین را بر کره آب آشکارا
گردانید زمین میان آب مثل کل نیلوفر نمودار گشت پس بفیض افلاک وعناصر وجود بر نهاد
از میان کل مذکور که زمین باشد پدید آمد و بحر و نبات و قادر مطلق مشغول شد عمر طبیعی بر نهاد
صد سال ان جهان است و سبب ایجاد جمیع مخلوقات اوست و در عمر او چندین هزار
هزار بار زمین در آب غرق میشود و عالم معدوم میگردد و بفرمان الهی باز از سر نو پیدا میشود
و جمیع حکماء هند متفق اند که چنانچه روز و هفته و ماه و سال دارند و بی همه گردش آیند و میروند
همچنان هر چهار زمانه که عبارت از هر چهار جگ باشد نیز دارند و هرگز معطل نمی باشند
و مدت هر چهار جگ موافق سالهای آنجهان دوازده هزار سالست و موافق سالهای دنیا
چهل و سه لک و بیست هزار سال میشود از انجمله زمانه اول که ست جگ نام دارد و استداد ان
هفده لک و بیست و هشت هزار سال دنیاست و عمر مردم آن زمانه یک لک سال و زمانه
دویم که آنرا ترتیا جگ مینامند مدة آن دوازده لک و نود و شش هزار سال دنیاست
و عمر مردم آن زمانه ده هزار سال و زمانه سیوم که آنرا دواپر جگ گویند استداد ان
هشت لک و شصت و چهار هزار سال دنیاست و عمر مردم آن زمانه یکهزار سال و زمانه
چهارم که آنرا کلجگ میگویند مدة آن چهار لک و سی و دو هزار سال دنیاست عمر مردم
زمانه مذکور یکصد سال و این هر چهار جگ را یک چوکری میگویند و چهار زمانه و چهار دوره
نیز گویند مدت یکروز بر نهاد هزار چوکری جگ مذکور است و همانقدر شب بر نهاست
چون آن روز بر نهاد که آن هزار چوکری جگ بآخر میرسد تمام زمین در آب غرق

میشود از پرلوکویند و برنهابر عالم مثال رفته در خواب میرود پس همانقدر مدت که در روز
برنهابود در شب خواب میکند و باز صباح او میشود و آب خشک میکردد و برنهاز خواب
بیدار گشته شروع در افرینش مخلوقات میکنند همچنین سه صد و شصت شبانه روز که میکذرند
یکسال از عمر برنهاتمام میشود اینچنین صد سال عمر برنهاست چون برنهاصد ساله میشود میمیرد
انزمان اثری از عالم و عالمیان نمیماند ازاینها پرلوکویند و باز حق تعالی از کمال حکمت و قدرت
خود برنهادیکر پیدا میکند و جمیع مخلوقات بدستور سابق موجود میکردد و معتقد آنهاست که
هزار برنهاپیشتر کذشته اند و این برنهاهزار و یکم است که پنجاه سال و نیم و از عمر او کذشته است
و در نیمقدمه حکماء هند سخن بسیار کفته اند و کتابها نوشته اند ولیکن انچه معتمد ایشان بود
تحریر یافت و بعضی حکمای تعصب آنقوم از سید یعنی از کتاب آسمانی خود چنین روایت
کرده اند که چون سه هزار سال از زمانه دوا پر باقی نماند قادر مطلق از کره خاک ترکیب عنصر
بفیض نور ماهتاب و بجانام یعنی ادم صفی علیه السلام را پیدا کرد اند مردی خدا شناس
و جامع علوم و صاحب جمال و خوش قامت و عاقل و غیور تا شد و از نش از ان جا
او برآید و از وی اولاد خوب و لاشمار پیدا شود و در قته در زمانه کلجک خلعت قدیم پوشد
بیقدر و کم کردد و تمام ربع مسکون از آنها پر شود و در هر وقت بعضی از اولاد آدم بقرب
الهی ممتاز باشند و دیکر از اهدایت نمایند و قوم جنبات را از قوت باسمای الهی مطیع خود
کردانند و بعضی بمرتبه سلطنت و ریاست برسند اما بهترین اولاد او مهامت نام باشد
یعنی محمد صلوات الله علیه که در زمانه کلجک پیدا شود و مقرب و محبوب خدا کردد و بمرتبه چنان

برسد و بتدریج تمام خلایق متابعت او نماید بحدیکه بسی ملیله و اکثر از قوم جن فرمان بردار
او بگشته و در زمانه کلک متابعان او چنان غالب شوند که معبدها و تیرتهای اهل هند را منهدم
و معدوم گردانند و آب دریا کلنک نیز غایب شود و از مشرق تا مغرب یک هند و منظر نماند
پس آن دین بکمال برسد بعد ازان بتدریج در آخر زمان کلک اعمال خیر مطلق نماند و مردم
بزنگ حیوانات زندگانی نمایند آنزمان باران از آسمان نبارد و نباتات تمام خشک
گردد و زمین مثل آتش گشته شود و در چشمها و جویها آب نماند لاجرم جمیع جاندار هلاک
شوند و چند مدة عالم تاریک بی رونق بماند تا انکه دوره کلک تمام شود ازان ابر سیاه
با هیبت و وقار ظاهر شود و بر تمام ربع مسکون باران بصورت آب منی ببارد و یکبار تمام
عالم سبز و خرم گردد و جمیع جاندار کد نشته باجساد مثالی آشکار آیند بعضی را در اعراف
و بعضی را در دوزخ جای در عالم مثال متعین گردانند بعد ازان دور زمانه بستک در آید و بر نهجی
با مر حق تعالی بدستور سابق شروع در پیدایش مخلوقات نماید پس بهمین صورت بر لوکه عبارت
از قیامت است سه طریق باشد یکی بر لو کبیر است که بر نهجی بمیرد و دویم بر لو صغیر است که دور نهجی
تمام شود سیوم بر لو اصغر است که بعد از تماجی هر چهار جک مذکور روی نماید چنانچه گذشت
بهر کیف در مقدمه سخن بسیار گفته اند و نوشته اند که عقل از ادراک ان چه هست تا انکه
از صفای ریاضت بفیض مواهب الهی از نور مقدس گذشته دیده بصیرت عارف از نور
اقدس منور نگردد این اسرار مطابق واقع کشف نشود و شفا نه بخشد سه نشنیده کی بود
مانند دیده فهم من فهم و صاحب نفحات گوید که روزی شیخ صدر الدین قونوی در مجلس سماع

شود و فنا در مطلق هر کدام را موافق
گردد از انها بعد از فنا طالب فرخطاب لبعضی را دانسته ام

بار پیه الدین

با شیخ سعد الدین حاضر بود شیخ سعد الدین در اثنای سماع روی در صفه کرد که آن منزل بود
باب تمام مدتی بر پای بایستاد و بعد از آن چشم خود را پوشیده او آزاد کرد ای صدر الدین چون
چون وی پیش آمد چشم بر روی او بگشاد و گفت که حضرت رسالت پناه در آن صفه
حاضر بود خواستم تا چشمی که بمشاهده جمال آنحضرت مشرف شده اول بر روی تو بگشایم و بر را
کلمات عالی و خوارق عادت بسیار است و شمار نیکو دارد هم عربی و هم فارسی بعضی از آن این است
ب کافر شوی از زلف نگارم بینی ☆ مومن شوی از عارض یارم بینی ☆ در کفر مباد و در
خوش نیابدم کاری ☆ در باغ رضای چو تو زیبا یاری ☆ بیدا و نهان روی تو دیدم بارها
هم وی در مقام حضوری میگفت که سر من و دل و ضمیر من منقاد و مشاهد تو اند و مرا
از ایشان بهره نیست که همه تراشت اند چون عمر شریفش شصت و سه سال رسید
روز عید اضحی در سنه خمسین و ستمایه و بقولی سنه خمس و ستین و ستمایه و در زمان خلافت
ابو احمد عبد الله بن مستنصر لقبش معتصم که آخر خلیفه بنی عباس بود در نیشابور وفات
یافت و در بحر آباد مدفون گشت رحمة الله علیه

ز آن از کمال عشق بمعشوقی رسیده آن جمال مطلوب در آینه خود دید آن متصرف
ولایت سیماء و ارضی شهنشاه وقت شیخ سیف الدین باخرزی قدس سره
از کاملان این طایفه و از بی نظیران روزگار بود حالی قوی و همتی بلند داشت و اکثر سماع
مشغول بودی و ذوقها راندی وی از محبوب ترین خلفای حضرت شیخ نجم الدین کبری
بود است رحمة الله علیه صاحب نفحات گوید که وی بعد از تحصیل و تکمیل علوم نخست شیخ

ا ایمان بیکر تا نوشتا ریز افتقادم بین
ب بیوفتی نیست مرا در کاری بی تو

نجم الدین آمد و تربیت یافت در اوایل شیخ ویرا بخلوت می نشاند در اربعین دوم بر در
خلوت وی آمد و از انگشت مبارک خود در خلوت ویرا بزد و آواز داد که ای سیف الدین
منم عاشق مرا غم ساز است تو معشوقی ترا غم چه کار است برخیز و بیرون آی
آنگاه دست ویرا بگرفت و از خلوت بیرون آورد و بطرف بخارا روان کرد و ایشان را
صاحب ولایت آن دیار بود و سلاطین انجا خدمتکاری وی میکردند گویند
که وقتی برای شیخ نجم الدین کبرا از جانب خطا کنیزکی آوردند شب زفاف اصحاب را
فرمود که ما امشب بلذت مشروعه اشتغال خواهم نمود شما نیز در موافقت من ترک
ریاضت کنید و بفراغت و آسودگی ببرید چون حضرت شیخ این بگفت شیخ
سیف الدین آنشب ابریق بزرگ پر آب کرد و بر در خلوت بایستاد چون وقت
صبح شد شیخ بیرون آمد و دید فرمود ما نگفته بودم که امشب بلذت حضور مشغول
باشید چرا خود را باین ریاضت در رنج انداختی گفت شما فرمودید که هر کس بلذت
حضور مشغول شود و مرا هیچ لذت و رتبتی از آن نیست که بر آستانه حضرت شیخ بخدمت
باتیم فرمود مبارت باد ترا که در رکاب تو سلطانان بدوند همچنان شد روزی یکی از
سلاطین بزیارت شیخ سیف الدین آمد در وقت باز گشتن درخواست نمود که اسپ خود
شیخ او را دهد التماس من نمایم که شیخ قدم رنجه فرمایند تا بدست خود سوار کنم شیخ التماس ویرا
قبول داشته بدر خانقاه آمد پادشاه رکابش بگرفت تا شیخ سوار شود اسپ سرکشی
کرد و غلطان در زمین افتاد و فریاد بخواهد قدم پادشاه در رکاب شیخ بدوید پس شیخ سیف الدین

با پاشاه گفت که حکمت در سر سیب آن بود که شبی در خدمت شیخ الاسلام نجم
الدین کبرا بودیم بارا بشارت داد که پادشاهان در رکاب تو بروند اکنون آن ظاهر شد
امام عبد الصمد یافعی در کتاب نشر المحاسن مینویسد که قاضی صدر الشریف قاضی شهر بخارا
بر سماع شیخ سیف الدین و اصحاب وی انکار تمام داشت روزی شیخ با اصحاب
در سماع مشغول بود که قاضی با متابعانش چوبها در دست گرفته بمنزل شیخ در آمد
شیخ بقوالان اشارت فرمود همه ساکت شدند لیکن آلات سماع چون دف و نی
و نغمات بعید و مغنی آواز از ایشان پیدا شد دف بی نغمات مطرب اصول نگاه میداشت
و صدا ظاهر میکرد و از نی نغمات متواتر زیاده از پیشتر میشنود قاضی صدر الشریف
با اصحاب بدست شیخ توبه کردند که من بعد بر سماع انکار نکنند و حضرت نجمشکر در راحت
القلوب میفرماید که در ابتدا سلوک چون از بغداد برگشته در بخارا رسیدم و شیخ
سیف الدین باخرزی قدس سره را دریافتم بزرگی با عظمت و هیبت بود چون
بخدمت وی در آمدم روی بزمین آوردم فرمان شد بنشین بنشستم هر مرتبه که
نظر بجانب من میکرد میفرمود که این کودک مشایخ روزگار گردد و همه عالم از مریدان و فرزندان
او پر شود آنگاه کلیم سیاه بر دوش داشت سوی من انداخت و فرمود بپوش پوشیدم
و چند روز بخدمت وی بودم صبح روزی بنود که هزار مرد در مایده او طعام نخوردند
و انگه طعام نماندی هر آینده که بمیامد محروم نرفتی البته چیزی بدادی و همچنین شکر میفرمود
که شیخ سیف الدین پیر خود شیخ نجم الدین کبری را بخواب دید که ایشان استیان خود

بسیار اظهار کردند دران هفته تذکیر متواتر گفت و وداع خلق میکرد و همه حیران
بودند در آخر تذکیر روی سیوی جمع کرده گفت ای مسلمانان بدانید که پیر من مرا در خواب
میخواند و من میروم این بگفت و از منبر فرود آمد در خانه رفت همان شب که نقل خواهد
کرد با جمله اصحاب نشسته بود و مشعله میسوخت شیخ در رواق مشغول بود تنی از شب گذشته
که بر سکی صوفی پوشیده و سبی بدست کرده بیامد و روی بر زمین آورد آن سیب
بدست شیخ سیف الدین داد و آنرا بوی کرد و جان بحق تسلیم نمود گنجشکر گوید
در کوی تو عاشقان جان جان بدهند ۵ کانجا ملک الموت نگنجد هرگز ۵ و این رباعیات
از ویست ۵ هر شب بمثال پاسبانی کوبت ۵ میکردم گردی بهر دانی کوبت ۵ باشد
که برآید ای صنم روز حساب ۵ نامم ز جریده سکان کوبت ۵ هر چند کهی ز عشق
بیگانه شوم ۵ با عافیت آشنا و هم خانه شوم ۵ ناگاه پریخی بمن بر گذرد برگردم از
نیچ دیت و دیوانه شوم ولادت شیخ سیف الدین در زمان سلطنت سلطان علاء الدین
بن تکش از سلاطین خوارزم شاه در سنه ست و سبعین و خمسمایه روی نمود وفاتش در
زمان سلطنت منکوخان بن تولی خان بن چنگز خان در سنه خمس و اربعین و ستمایه و تقریبا
ثمان و خمسین و ستمایه واقع شد در بخارا مدفون گشت و سوز در قبر می مادر منکو همان
یکهزار بالش مبلغ داده خانقاهی بر سر مزار او ساخت و چند ده خریده وقف آن
کرد رحمة الله علیه

روان محقق بهر مقام رسیده آن از کمال مجاهده جام وصال چشیده آن عارف بر نور

صوری و معنوی گنجینه الشیخ نجم الدین علاء الدین علی لالا غزنوی قدس سره صاحب نفحات

گوید که وی علاء ابن سعید ابن عبد الجلیل اللالا الغزنوی و این شیخ سعید پدر شیخ علاء لالا

پسر عم خواجه حکیم سنائیست بعزم حج بخراسان آمده بخدمت شیخ ابو یعقوب یوسف

الهمدانی رحمة الله علیه رسید و بصحبت وی تربیت یافته و در آنوقت که شیخ نجم الدین کبرا

بهمدان میرفت در طلب حدیث و بیک فرسنگ دهی که شیخ علی لالا آنجا میماند

فرود آمده بود اتفاقا همان شب شیخ علاء لالا در واقعه دید که نردبانی نهاده بود تا آسمان

و شخصی بر سر آن ایستاده و مردمان یک یک پیش وی می آمدند و او دست ایشان

میگرفت و میبرد تا در آسمان و آنجا شخصی ایستاده بود ایشانرا بدست وی میداد

و او ایشانرا در آسمان میبرد شیخ علاء لالا را نیز همچنین قسم دست گرفته بر آسمان بردند

چون آن واقعه را پیش پدر خود گفت پدرش گفت آن شخص را میشناسی گفت نمیشناسم

و نام وی نمیدانم فرمود که طلبت و بی میباید کرد که کلید تو بدست اوست پس شیخ علاء

لالا بطلب وی مشغول شد و چندین سال گرد عالم سفر کرد از و نام و نشان نمیافت تا

آنزمان که شیخ نجم الدین کبرا بخوارزم آمد و آنطریق را منتشر گردانید در آنوقت شیخ علاء لالا

در بزرستان بود در خانقاه خواجه احمد یسوی روزی شخصی از خوارزم بیامد شیخ احمد یسوی

از وی پرسید که در خوارزم هیچ درویشی هست و مردمان بچه مشغول آنزمان آن شخص

گفت این زمان جوانی آمده است و بار شاد خلق مشغول شده و خلقی بر وی جمع آیند

پرسید که چه نام دارد گفت شیخ نجم الدین کبری چون شیخ علاء لالا در خلوت خود این

نام بشنید از خلوت بیرون آمد و میان بسفر در بست شیخ احمد یسوی فرمود که صبر کن تا
زمستان بگذرد گفت نتوانم کرد پس از انجا بخدمت شیخ نجم الدین کبری رسید و بسلوک
مشغول شد بعد از ان بچندگاه بخدمت شیخ مجد الدین بغدادی آمد و مرید شد شیخ رکن
الدین علاء الدوله سمنانی بدو واسطه بوی میرسد و بواسطه او شیخ مجد الدین رسیده بخدمت
شیخ نجم الدین کبرا می پیوندد الی آخر شیخ علاء الدوله اگرچه مرید شیخ مجد الدین بغدادی بود فاما
پیش از شیخ نجم الدین کبرا و شیخ مجد الدین در سلوک در آمده بود هنوز ایشان در تحصیل علوم
ظاهری بودند که وی بصحبت بسیاری از مشایخ رسیده بود و از صد و بیست و چهار شیخ کامل
مکمل خرقه داشت که بعد از وفات وی صد و سیزده خرقه از انجمله باقی بود و سفر هندوستان
تیسیر کرده بود و صحبت ابو الرضا رتن هندی رضی الله عنه دریافته و امانت رسول علیه السلام
از وی گرفته چنانکه شیخ علاء الدوله آنرا تصحیح فرموده و گفته که شیخ رضی الدین علا لا صحبت
داشت و از رسول صلی الله علیه وسلم ابو الرضا رتن ابن نصیر رضی الله عنه بس و او بوی
شانه از شانهای رسول صلی الله علیه وسلم و هم صاحب نفحات می نویسد که شیخ رکن
الدین علاء الدوله سمنانی آن شانه را در خرقه پیچید و آن خرقه را در کاغذی بخط شیخ
خود بران کاغذ نوشته که این شانه نیست از شانهای رسول صلی الله علیه وسلم
که باین فقیر ضعیف رسید از صحبت دار رسول صلی الله علیه وسلم یعنی بواسطه و این خرقه
رسیده باین ضعیف از ابی الرضا رتن ولیکن بعضی ارباب سیر ازین مقدمه انکار کلی
دارند که با با رتن هندی آنحضرت را ندیده است چنانچه میر جمال الدین محدث در صد و شانزدهم

الوقف الاخیر

روضة الاحبار نوشته است که ربیع بن محمود بعد از پانصد و نود و نه سال از هجرت بابا رتن هندی بعد از ششصد و بیست سال از هجرت آنحضرت پیدا شد و دعوی کردند که بصحبت رسول صلی الله علیه وسلم رسیده بودیم اما از جمله صحابه نباشند زیرا که دعوی ایشان در تحت امکان در نمی آید و هم خود این بیت نیز درین محل نوشته است ۵ در شب چکان بهر که خالیست ۵ شاید که پلنگ خفته باشد ۵ مارا درین باب دو گواه عادل کافی اند یکی حضرة شیخ رکن الدین علاء الدوله سمنانی که تصحیح این امر فرموده است دوم حضرت میر سید اشرف جهانگیر سمنانی در لطایف اشرفی مینویسد که وقتی من این فقیر بملازمت حضرت ابوالرضا رتن هندی رسیدم و بانواع الطاف ایشان بهرمند شدم یک نسبت خرقه این فقیر بحضرت بابا رتن هندی میرسد و او بحضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم و حق سبحانه و تعالی از برکت انفاس قدسیه حضرت رسالت پناه بابا جاجی رتن هندی را عمر دراز عطا فرموده باشد جای تعجب نیست مگر حضرت خضر و الیاس از دایره انسانی بیرون بودند در تذکره هندی مینویسد که بابا رتن هندی در سال هفصد هجری وفات یافت و در قصبه شبنده مدفون گشت و مرقد وی الآن زیارتگاه خلق است رحمة الله علیه گویند که مراد از ابوالرضا رتن هندی کور که نامه حکیست بخدمت حضرت رسالت پناه رسیده شرف اسلام دریافته بود رحمة الله علیه حاصل کلام شیخ رضی الدین علی لالا از جمیع کمالات آراسته بود و همتی بلند و تصرفی قوی و عرفانی کامل داشت کمالات وی بیشتر از آنست که در تقلیم این شعار دوی است ۵ هم جان بنهاد دل گرفتار تو است ۵ هم دل بهزار جان خریدار

توست اندر طلبت نه خواب یابد نه قرار ✤ هر کس که در رود وی او دیدار تست ✤ و در زمان
خلافت ابو احمد عبد الله بن مستنصر لقبش مستعصم که آخرین خلیفه بنی عباس بود و بدست
هلاکو خان برادر خورد منکو خان بن تولی خان بن چنگز خان روز یکشنبه بتاریخ چهاردهم
ماه صفر سنه ست و خمسین و ستمایه با چهار پسر و دیگر اولاد نهار و هشتصد از مردم بغداد
بقتل رسید بتاریخ دهم ربیع الاول سنه اثنی و اربعین و ستمایه حضرت شیخ رضی الدین
علی لالا نیز وفات فرمود رحمة الله علیه

و آن سرمست وحدة ان بی نیاز از کثرت آن ممتاز بعشق و رندی پیشوای عشاق
بابا کمال جندی قدس سره از کمل خلفای شیخ نجم الدین کبراست و بر اجاقوی
و تصرفی بی اندازه بود و کمالات و آثار بنیاد قیاس باید کرد که مثل شیخ شمس الدین تبریزی
شاه بازی را تربیت فرموده صاحب نفحات گوید که چون بابا کمال بخدمت شیخ نجم الدین کبری
بمرتبه تکمیل رسید حضرت شیخ خرقه بوی داد و گفت در دیار ترکستان رو آنجا مولانا
شمس الدین یعقوبی را فرزندیست که وی را نیز همه مولانا میگویند خرقه ما را ببر و بر سان
و تربیت را از وی دریغ مدار چون بابا کمال بقصبه جند که در دیار ترکستان است رسید جمعی
کودکان را دید که بازی میکردند مولانا احمد که هنوز کودک بود در میان ایشان هست اما
بازی نمیکرد و جامها اینها نگاه میداشت چون بابا کمال را دید برخاست و استقبال کرد
و سلام گفت و بعد ازان معروض داشت که تا چند ما جامه دیگران نگاه داریم و شما جامه
ما نگاه دارید خدمت بابا کمال و برادر کنار گرفت و بخانه بعقبی آمد بعقبی گفت این فرزند

مجذوب

مجذوب ست شاید که خدمت شایسته نتواند کرد برادر خورد تری وی دانشمند مولانا
بغایت زیرکست و مودب بابا فرمود وی نیز نصیب ما کرد ولیکن ما بحکم شیخ خود نجد
مولانا احمد آمده ایم پس مولانا احمد در اندک فرصتی بصحبت بابا بکمال تربیت تمام یافت
و مکمل گشت وصیت کمالات وی منتشر گشت و بسی طالبان در صحبت وی تربیت
یافتند و بمرتبه کمال رسیدند و یکی از انجمله خواجه بهاء الدین کبراست که تربیت برادر
کبری خود دانشمند مولانا را محمد نام داشته حواله بوی کرده بود شیخ بهاء الدین تربیت
فرزند خود ابو الفتح را حواله بدانشمند مولانا کرده ست و همانا که خدمت خواجه ابو الوفا خوارزمی
را انتساب خرقه با بو الفتح ست چنانچه در بیان سلسله مشایخ خود گفته ست

رسید فیض عدی را ز احمد مختار ۞ پس از علی حسن امد خزینه اسرار ۞ حبیب و طائی و معروف
پس سری و جنید ۞ دو بو علیست دگر مغربی سر اخیار ۞ عقیب انهمه بو القاسم و پس از نساج
امام احمد و پس سهروردی و عمار ۞ پس انگاه بدکور شیخ نجم الدین که بود قدوه اخیار و سرور
ابرار ۞ کمال احمد و انکه بهاء ملت و دین ۞ ذکر محمد و پس بو الفتوح فخر کبار ۞ و خدمت ابو الوفا را
از شارب صافیه ارباب توحید و اصحاب ذوق و مواجید شربی تمام بوده ست
خنانکه از رسایل اشعار وی بتخصیص در رباعیات اینمعنی ظاهر ست

ای انکه تویی حیات جان جانم ۞ در وصف تو کرده عاجز و حیرانم ۞ بینای چشیم من تویی مینیم ۞
دانای عقل من تویی میدانم ۞ رباعی من از تو جدا نبوده ام تا بودم ۞ نهیت دلیل طایع
مسعودم ۞ در ذات تو ناپدیدم ار معدومم ۞ در نور تو ظاهرم اگر موجودم

چون بعض ظهورات حق آمد باطل پس منکر باطل نبود بر جاهل و در کل نبود هر که خرقی
بیند باشد ز حقیقة الحقایق غافل ویرا ازین قسم اشعار و کلمات حقایق بسیار است و
فاتش در شهور سنه خمس وثلثین وثمانمایه واقعشد و در سلسله حضرت شیخ نجم الدین کبرا
قدس سره بسیار شاهبازان خاستند که بعضی بیان احوال هر کدامی درین مختصر
نمیگنجد یکی از انجمله شیخ عین الزمان جمال الدین کبلی رحمة الله علیه از کمل خلفای شیخ
نجم الدین کبرا است خیلی فاضل و دانشمند بود بحکم باطن شیخ تمام کتب خانه را در آب
انداخت و بخدمت حضرت شیخ رسیده تربیت یافت پس شیخ ویرا خرقه پوشانید
و اربعین نشاند بعد از تکمیل عین الزمان لقب نمادوی صاحب ولایت دیار قزوین است
و دیگر شیخ نجم الدین رازی المعروف بدایه رحمة الله علیه و نیز از اصحاب شیخ نجم الدین کبرا است
که تربیت ویرا حواله بشیخ مجد الدین بغدادی کرده بود صاحب کتاب مرصاد العباد و تفسیر بحر
الحقایق است ویرا در کشف حقایق و شرح دقایق قدرت تمام بود در واقعه خبگز خان
از خوارزم بجانب روم رفت ویرا با شیخ صدر الدین قونوی و مولانا جلال الدین رومی
اتفاق ملاقات افتاد دو وقت نماز شام در آمد از وی التماس امامت کردند در هر رکعت
قل یا ایها الکافرون خواند چون نماز تمام کردند مولانا جلال الدین رومی با شیخ صدر الدین
بروجه طیبت گفت که ظاهر یکبار برای شما خواند و یکبار برای ما و طیبت با عتبار لفظ الکافرون
است و وفات شیخ نجم الدین رازی دایه در سنه اربع وخمسین وثمانمایه و تبعوا در سنه
احدی واربعین وثمانمایه واقعشد و بتاریخ سنه ثلث وسبعین وخمسمایه در زمان سلجوقیان

علاء الدین

علاء الدین تکش بن ایل ارسلان از سلاطین خوارزم شاهیه متولد شده بود در بغداد
حوالی مقبره خواجه سری سقطی و خواجه جنید بغدادی مدفون گشت رحمة الله علیهم
و آن شهنشاه ارباب ولایت آن گنجینه اسرار هدایت آن فارغ از صواب و خطا
درزی قطب ابدال خواجه شمس الدین بن محمد بن علی بن ملک داد التبریزی
قدس سره از کمل بی باکان روزگار بود و حالتی و همتی بلند و عشقی وافر داشت
چنانکه کمالات وی اظهر من الشمس ست و گویند وی مرید شیخ ابوبکر سلّه باف تبریزی
و بعضی گفته اند که مرید شیخ رکن الدین سنجاسی بود که شیخ او حد الدین کرمانی نیز مرید اوست
و اکثری را نند که وی مرید بابا کمال خندب ست و صاحب نفحات گوید که میشاید بصحبت همه
رسیده باشد و از همه تربیت یافته بود و مناقب العارفین نام کتابیست که یکی از
مریدان سلسله حضرت مولوی روم بعد از یکصد و چند سال از وفات مولوی تصنیف کرده
تا جندیست احوال فرزندان مولوی مندرج ساخته ست در انجا نیوسید که چون خواجه
شمس الدین بخدمت شیخ ابوبکر سلّه باف تبریزی بکمال رسید و لیکن از غایت بلندهمتی
دل وی بران قرار نمیگرفت از شوق زیاده طلبی قرب شبی مناجات کرد که الهی مرا تا بکی
از محرمان درگاه خود آشنا گردان پس آوازی بشنید که وقت آن رسید گفت سر بدهم
بعد ازان بصحبت مولوی روم رسید و از صحبت وی بنهایت مقام فنا رسید حدیث فایض
گشت سر دادن وی از اینجا بود پس کرمی ازین حکایت قیاس میکنند که خواجه شمس الدین
از جمله اصحاب مولوی روم ست و هرگاه در مصنفات مولوی روم نگاه میکنم بوی ارادت

یافته نمیشود وی خود را از کمترین طالبان و مریدان راجه شمس یاد شمرده است
چنانکه در دیوان اشعار وی چند جا ظاهر یافته میشود از انجمله چند بیت اینست ؎
نام آنکس بهر که مرده از جمالش زنده شد ۔ گریه های جمله عالم از وصالش خنده شد ۔ آن
خنک جائی که لطف شمس تبریزی بیافت ۔ برگذشت از نه فلک بر لامکان باشنده شد
؎ چو شمس الدین امیری نیست اینجا ۔ چو شمس الدین نظیری نیست اینجا ۔ چو شمس الدین
نباشد وی خورشید ۔ چو او بدر منیری نیست اینجا ۔ چو شمس الدین نباشد در دو عالم ۔
نظیرش را نظیری نیست اینجا ۔ چو شمس الدین مرا نبوخت بیشک ۔ بجز رونق تبریزی
نیست اینجا ؎ هیچکس از پیش خود خیری نشد ۔ هیچکس را از خود انگبینی نشد ۔ دانه انگور
و تخم خربزه ۔ تا بر دهقان نشد خیری نشد ۔ هیچ حلوائی نشد استاد کار ۔ تا که شاگرد شکر ریزی
نشد ۔ مولوی رومی نشد صاحب کمال ۔ تا غلام شمس تبریزی نشد ۔ میر سید اشرف
جهانگیر در لطایف اشرفی میفرماید که در متابعت امر پیر مرید را در بن راه چون حضرت مولانا
جلال الدین رومی که نسبت بحضرت خواجه شمس الدین تبریزی داشت سیباید که در خلاف شریعت
بآن حد متابعت نمود فکیف که در موافق شریعت تا مرید وعقیده وی باین مرتبه نباشد
کار وی از پیش نرود و نور العین جامی عبد الرزاق بعرض رسانید که بیان متابعت
مولوی روم بحضرت خواجه و واقعه که با هم دیگر گذشته مردم روزگار مخالف نیک و بد میگویند
عنایت فرموده انچه تحقیق بود ظاهر کنند حضرت میر فرمودند که موضع التقای دو بحر
بدو گونه میگویند و انچه این فقیر از پیر حضرت سلطان ولد بن مولوی روم تحقیق کرده است

سخن از ابتدا و کار ان یکانه در کار شرح دهم و آن آنست که پسر حضرت سلطان ولد
میگفت که آن خلاصه الارواح والاشباح و سر المشکوة والمصباح خواجه شمس الدین محمد
از ابتدا کار خود چنین میگفتند که در مکتب بودم که هنوز مراهق نشده بودم یعنی
ببلوغ نرسیده بودم اگر چه لوز بر من بگذشتی از عشق سیرت محمدی مرا آن روی
طعام و شراب نبودی و اگر سخن طعام گفتندی یدست و سر منع آن کردمی و هیچ گویند که
در آخر حال پیوسته سفر کردی و نمد سیاه پوشیدی و هر جا رفتی در کاروان سرا فرود
آمدی چون بخطه بغداد رسید شیخ اوحدالدین کرمانی را دریافت پرسید که در حجره کاریست
گفت ماه را در طشت آب می بینم خواجه شمس الدین فرمود اگر بر گردون و بمثل نداری چرا بر
آسمانش نمی بینی و هیچ گویند در آنوقت که خواجه شمس الدین در صحبت بابا کمال
جندی بود شیخ فخر الدین عراقی نیز موجب فرموده شیخ بهاء والدین ذکریا انجا بود
و هر فتحی و کشفی که شیخ فخر الدین عراقی را روی نمودی از در لباس نظم و نثر اظهار
میکرد و بنظر بابا کمال میرساند و خواجه شمس الدین هیچ از آن اسرار اظهار نمیکرد
روزی بابا کمال جندی وی را گفت که فرزندان از آن اسرار و حقایق که فرزند فخر الدین
عراقی اظهار میکند بر تو هیچ لایح نمیشود گفت پیش از آن مشاهده می افتد اما بواسطه آنکه
وی بعضی مصطلحات در زیده میتواند که از در لباس نیکو جلوه دهد و مرا ان قوت
نیست بابا کمال فرمود که حقسبحانه تعالی ترا مصاحبی روزی کند که معارف و حقایق او
و آخرین را بنام تو اظهار کند و بنا بیع حکمت از دل او بر زبانش جاری شود و بلباس

حرف وصوت در آرد و طراز ان لباس نام تو باشد چنانکه تصنیفات مولوی رومی
ظاهرست و هم وی گوید که خواجه شمس الدین در تاریخ سنه اثنی واربعین وستمایه در اثنای سیاحت فرقونیه رسید در خانه شکر ریزان فرود آمد و خدمت مولانا در ان ایام بتدریس علوم مشغول
بود روزی با جماعتی از فضلا در کناره حوض نشسته بود کتابی چند پیش نهاده که خواجه شمس الدین
در مجلس در آمد و پرسید که این چه کتابهاست مولانا گفت این را قیل و قال گویند ترا
با این چه کار خدمت خواجه دست فراز کرد و همه کتابها در آب انداخت مولانا گفت
هی هی ایدرویش چه کردی بعضی از تصنیفات پدر من بود که دیگر سیدا و یافت نیست
خواجه دست در آب کرد و یکان یکان کتاب را بیرون آورد و آب در هیچ یکی
اثر نکرده مولانا گفت اینچه سرست خواجه فرمود این ذوق و حالست ترا ازین
چه خبر چون این اسرار ازان بزرگوار مولانا بدید در تعجب ماند و داعیه ملازمت وی
در دل پیدا شد بحدیکه از همه برآمد و طریق خدمت وی سپرد روزی در خلوت نشسته
بودند که خدمت خواجه شمس الدین از مولانا شاهدی التماس نمود مولانا حرم خود را
دست گرفته در میان آورد خواجه فرمود این خواهر جانی منست نازنین پسری
نیخواهم فی الحال فرزند خود سلطان ولد را پیش آورده فرمود این فرزند منست
حالیا اگر قدری شراب دست سید او دفوقی میکردم مولانا بیرون آمد و سبویی
از محلت جهودان پر کرده بیاورد و خواجه فرمود من قوت مطاوعت و بیعت
مشرب مولانا امتحان میکردم از هر چه گویند زیادتست بعد ازان دست و بر اثر

وراوانه شد مدت سه ماه در خلوتی لیلا و نهار در صوم و صلوة نشست که اصلا بیرون
نیامد و کس را زهره نبود که در خلوت ایشان در آید انچه از پیر حضرت سلطان ولد شنیده
ایست اما بعضی مردم موضع التقا این دو بزرگ چنین میگویند و انجا نشست که زوزنی
مولانا با جمعی از شاگردان از درس فارغ شده از پیش خانه شکر ریزان میگذشت حدمت
خواجه پیش آمد و عنان مرکب مولانا گرفت و گفت یا امام المسلمین بایزید بزرگتر است یا
مصطفی علیه السلام مولانا گفت از هیبت آن سوال گویا که هفت آسمان از یکدیگر جدا شد
و بر زمین بر نخیت و آتش عظیم از باطن من دماغ زد انجا دیدم دویدی تا ساق عرش
برآمد بعد ازان جواب دادم که حضرت مصطفی ع بزرگترین عالمیانست حجة جا بایزید است
گفت پس چه معنی دارد که مصطفی علیه السلام میفرماید که ما عرفناک حق معرفتک و بایزید میگوید
سبحانی ما اعظم شانی و انا سلطان السلاطین نیز گفته است گفتم ابو یزید را تشنگی از جرعه سا
شد دم از سیرابی زد کوزه ادراک او از ان پر شد و آن نور بقدر روزنه او بود اما مصطفی ع
استسقای عظیم داشت و تشنگی بر تشنگی بود و سینه مبارکش شرح الم نشرح لک
صدرک و ارض الله واسعة گشته بود لاجرم دم از تشنگی زد و هر روز در استدعا زیادتی
قرب بود خواجه شمس الدین نعره بزد و بیفتاد و مولانا از سر فرود آمد و شاگردان را
فرمود تا او را برگرفتند و بمدرسه بردند تا بخود باز آمد سر مبارک او بر زانوی خود نهاده بود
بعد ازان دست و پیرا بگرفت و روانه شد در خلوت بر دیافت انچه یافت پیر سدید الشرف
جهانگیر قدس سره هر دو روایت چنین نقل کرده است و صاحب نفحات نیز نوشته است گویند

یکی پیش خواجه گفت که در سقایه نام حقیر نباید گفت و قرار نشاید خواند گفت خواجه
فرمود آزاد کنم که او را از خود جدا نمیتوانم کرد شاه از سر آب فرود آمد ایدر آب بچاره چه کند
وهم صاحب نفحات گوید که شبی خواجه شمس الدین با مولانا در خلوت نشسته بود شخصی از بیرون
در خانه خواجه را اشارت کرد تا بیرون آید فی الحال برخاست و با مولانا گفت بگذاشتم بیایند
هفت کس دست بگدیگر کرده بودند و در کمین ایستاده کارد زدند خواجه نعره بزد و بیفتاد
انجماعت بیهوش بیفتادند و یکی از انها علاء الدین محمد پسر مولانا بود که مدانع انداخت من
اهل کار نام داشت و چون انجماعت بیهوش باز آمدند غیر از قطره چند خون چیزی
دیگر ندیدند از انروز تا این غایت نشانی از ان سلطان یعنی پیدا نیست و آن ناکسان
در اندک زمان هریک ببلا مبتلا شدند و هلاک گشتند و علاء الدین بن محمد را عجبی
پیدا شد و همدران ایام بسر در خدمت مولانا بجنازه وی حاضر نشد و هر روایتی خواجه شمس الدین
در جنب مولانا بهاء الدین ولد مدفون است و بعضی گفته اند که آن ناکسان بدن
مبارکش را در چاهی انداخته بودند شبی سلطان ولد در خواب دید که خواجه شمس الدین
اشارت کرد که در فلان چاه خفته ام نیمشب یاران محرم را جمع کرده در مدرسه مولانا
بهلوی بانی مدرسه امیر بدر الدین دفن کرد شهادت خواجه شمس الدین در سنه
خمس واربعین وستمایه واقع شد دیگر روایت در منتخب التاریخ مینویسد که مقتول روم
نیز بعد از چند روز در سنه مذکور وفات یافت رحمة الله علیه

ذکر حضرت شیخ شهاب الدین مقتول قدس سره صاحب نفحات گوید که نام وی

یحیی ابن عدی ست در حکمت مشائیان و اشراقیان متبحر بوده ست و در هر یک ازین
تصنیفات لایقه دارد و بعضی او را منسوب بسیاد شمرده اند با وجود در شرح دیوان
امیر المومنین علی کرم الله وجهه مینویسد قدما حکما را اشراقی که بوده اند و بعضی انبیا
و بعضی اولیا را اقسام حکمت مرآتی و الهام معلوم کرده اند و گویند که آغاثاذیمون شیث
علیه السلام ست و هرمس ادریس علیه السلام است
و لقمان شاگرد داؤد علیه السلام بود فیثاغورس شاگرد سلیمان علیه السلام و افلاطون خاتم
حکما شراقیت و ارسطو که شاگرد او بود طریق نظر پیش گرفت و وزیر اسکندر ذوالقرنین
پسر فیلقوس رومی بوده حکمت را تدوین و تصنیف کرد و او را معلم اول گویند و حکما در
رکاب او میرفتند و استفاده میکردند و لهذا ایشان را مشائین گویند و بعد ارسطو حکمت
تحریف یافت و اعظم اسباب تحریف نقل کتب حکمیه بود از لغت یونان بلغت عرب و ابو
نصر فارابی تصنیف بسیار کرد تارک دنیا بود در سنه اربعین و ثلثمایه وفات یافت و فارابی
موضعی ست از ترکستان و ابو علی حسین بن عبد الله بن سینا در صفر سن سبعین
و ثلثمایه در ولایت بخارا متولد شد و او در شهوات و لذات تابع نفس بود و اول ملازم
نوح بن منصور سامانی شد و التماس کرد که کتب خانه او بسیار اند و بسی فایده از آن کتب
یافت و در احراش بکتب خانه افتاد و تصانیف قدما و ابو نصر بسوخت او را باحراق
آن کتب متهم ساختند و چون سامانیان بی سامان شدند و دولت ایشان بمنقضی گشت
سلطان محمود قصد قتل او میکرد بگریخت و بهمدان رفت چون حاکم همدان شمس الدوله بود او را

وزیر خود ساخت و بعد از وفات شمس الدوله صاحب اصفهان بدست امام عبد الله
یافعی گوید که در آخر عمر قرآن یاد کرفت و در رمضان سنه ثمان و عشرین و ارتعمایه
متوفی شد پس شیخ شهاب الدین ابو الفتح یحیی مقتول خواهر زاده شیخ شهاب الدین عمر
سهروردی قدس سره احیای حکمت اشراقیه کرد مردی مریاض و قلندر و مسافر بود وی
در نامه سیات مینویسد که ارسطو را در خواب دیدم که مدح و ثنای افلاطون میکفت پرسیدم
که هیچکس از فلاسفه اسلام بمرتبه او رسید کفت نه بمرتبه او رسیدند و نه چیزی از هزار خرد مرتبه
او پس من جمعی را که میشناختم ختم میشمردم و او ملتفت نمیشد و چون ابو یزید بسطامی و ابو محمد
بن عبد الله تستری و امثال ایشان را نام بردم خرم شد و کفت ایشان فلاسفه حکمای
برحق اند و از علوم رسمیه کذشته اند و بعالم حضور و اتصال شهودی رسیده اند و مشغول
نبوده اند بجلایق هوای جنبش ایشان از انجاست که جنبش ماست و سخن ایشان
از انجاست که سخن ماست در شرح دیوان امیر المومنین علی کرم الله وجهه مینویسد
که روح بی جسد نمیتواند بود چون از بدن عنصری محلول فیه جدا شود او را جسدی مثالی
ابدی در عالم برزخ هست که آنرا بدن مکتب کویند قوله تعالی و من ورائهم برزخ الی یوم
یبعثون و شیخ ابن عربی در باب سیصد و بیست و یکم از فتوحات کوید برزخ که روی
بعد از مفارقت بانجا منتقل میشود و غیر نزد خلیست که میان ارواح و اجسام است
و او را غیب محالی کویند و ثانی را غیب امکانی و جمعی که مشاهده غیب امکانی کنند
و از وقوف آینده واقف باشند بسیارند بخلاف غیب محالی که مکاشفه احوال آن کمتر دست

وصاحب نفحات گوید که چون شیخ شهاب الدین مقتول بشهر حلب رسید علما بقتل او فتوی
دادند پس او را در سنه ست وثمانین وخمسمایه مقتول ساختند وعمری بسی وشش ویا هشت
ویا پنجاه سال رسیده بود جمیع علوم وکمالات یعنی درین عمر حاصل کرده واهل حلب در حق او
اختلاف دارند بعضی او را بالحاد وزندقه نسبت کنند وبعضی بکرامات ومقامات اعتقاد
دارند که بعد از قتل شواهد بسیار بر کرامات وی ظاهر شد واین موافق مینماید با انکه شیخ شمس الدین
تبریزی قدس سره فرمود که در شهر دمشق شهاب الدین مقتول را شکار کافر می گفتند
گفتم حاشا که کافر باشد چون بصدق تمام در آمد در خدمت شمس بدر کامل شد وهمانجا می
آرد که بعضی در عالم ارواح ذوق یافتند وفرود آمدند ومقیم شدند واز عالم ربانی بسخن میگویند
اما همان عالم ارواحست که ربانی پندارند مگر فضل الهی در آید یا جذبه از جذبات یا قردی
که او را در بغل گیرد واز عالم ارواح بعالم ربانی کشد چنانچه شیخ شمس الدین تبریزی قدس
سره با شیخ شهاب الدین مقتول این عمل کرده قتلش در سنه سبع وثمانین وخمسمایه
واقعشد رحمة الله علیه

و ان گنجینه عشق و اسرار آن قتیل در شاهد دلداران فارغ از کفت وگوی اغیار غواص
بحر توحید شیخ فرید الدین عطار قدس سره نام پدرش ابراهیم بن اسحاق
عطار نیشاپوریست اما اصل مولد حضرت شیخ قریه کرکن است من اعمال نیشاپور ولادتش
در زمان سلطنت سلطان سنجر بن ملکشاه در ماه شعبان سنه ثلث وعشر وخمسمایه
واقعشد عمر دراز یافته بود بیست ونه سال در شهر شادیاخ بود وهشتاد ونیج سال در نیشاپور بود

ویرا کمالات از هر اقسام بیش بوده است سخن ویرا تازیانه اسلوک گفته اند که در شریعت
و طریقت و حقیقت یگانه بود و در شوق و نیاز و سوز و گداز شمع زمانه و شاعر شیوه او نیست
بلکه سخن او وارداتی غریب است و آنقدر اسرار توحید و حقایق و اذواق و مواجید که در مصنفات
او اندراج یافته است در سخنان هیچ یکی از خلایق یافته نمیشود چنانکه در تذکره دولت
شاهی مینویسد که اولیا را از اکابر و مشایخ یاد دریافته و با عارفان صحبت داشته و چهار صد
جلد کتاب اهل طریقت را مطالعه نموده و جمع کرده و در آخر حال بمرتبه عالم فنا رسیده و منزوی
و معتکف شده همانجا می آورد که در طفولیت او را نظر قبول از حضرت شیخ قطب الدین
حیدر بود پدر او شیخ ابراهیم بن اسحاق هم مرید قطب الدین حیدر بود شیخ عطار در ایام
شباب جیدی نامه بنظم گفته بود اما سبب توبه شیخ آن بود که بعد از وفات پدر بجای
او بدوکان عطاری نشسته بود که روزی دو گدا از آستانه خواجه وش بر سر دوکان
بود و غلامان چالاک پیش او کمر بسته ایستاده ناگاه درویشی از اهل تجرید در انجا رسیدند
چند بار شیئاً لله گفته او متوجه نشد پس درویش گفت ای خواجه تو جون خواهی مرد
گفت چنانکه تو خواهی مرد درویش گفت تو همچو من میتوانی مرد عطار گفت بلی درویش
کاسه چوبین را برداشت زیر سر نهاده گفت الله و جان بداد عطار را حال متغیر شد و دوکان را
بتاراج داده برآمد و بصومعه شیخ الشیوخ العارف رکن الدین اسحاق قدس سره رفت
که دران روزگار عارف محقق بود بدست وی توبه کرد و بمجاهده و معامله مشغول شد
و چند سال در حلقه درویشان شیخ بود و بعد ازان به بیت الحرام رفته بسی مردان حق را

دریافته وحد مسر[illegible] هفتاد سال بجمیع بمودن حکایت صوفیه مشغول بود چنانکه
هیچکس از اهل طریقت را این مادّه نبود در رموز و اشارات و حقایق و دقایق مثل شیخ عطار
نگذشته در نهایت بحری بود آخر همت او مصروف بر نفی خواطر در گوشه نشسته و در بی
نیازی بر روی غیر بسته هزاران بر کرد خلوت او پروانه وار نیازمندی مینمودند و آخر خرقه
از دست سلطان العاشقین شیخ مجدالدین بغدادی قدس سرّه پوشیده است و در بعضی
کتب نوشته اند که شیخ عطار اویسی بوده است چنانکه در ملفوظ مولانا جلال الدین رومی قدس سرّه
مذکور است که نورحسین منصور بعد از صد و پنجاه سال بروح فرمد الدین عطار تجلی کرد و مرید
او شد و مولانا مذکور نیز از نیازمندان شیخ عطار است که در وقت رفتن از بلخ در سیدن
بنیشاپور صحبت وی رسیده است و شیخ کتاب اسرارنامه بوی داده مولانا دایما از آن با خود
میداشت و در میان حقایق و دقایق اقتدا بوی میکرد چنانکه میگوید ۵ کرد عطار گشت
مولانا شربت از دست شمس تبریز نوش ۵ و جای دیگر گفته ۵ عطار روح بود و ز پیش
دو چشم وی ۵ ما از پی ثنای وی و عطار آمدیم ۵ و شیخ عطار مصنفات بسیار دارد چنانکه
در تذکره مذکور نوشته است که دیوان اشعار بعد کتب مثنوی چهل هزار بیت گفته است
از آن جمله دوازده هزار ربا عیست و از کتب طریقت تذکرة الاولیا و اخوان الصفا و
از آنجمله از نظم اسرارنامه و الهی نامه و مصیبت نامه و اشترنامه و وصیت نامه و مختارنامه
و جواهر الذات و منطق الطیر و بلبل نامه و وصل نامه و بیسرنامه و نخلنامه و وحیدنامه
و بیدنامه و کوهرنامه و چهل رساله دیگر بوی منسوب اند جمله اشعار وی از صد هزار بیت بیش باشد

واین بیت از قصیدهٔ شیخ عطار است ؎ بی روی در کشیده بیاز آمده خلقی
باین طلسم کز فنا آمد ؛ صاحب نفحات گوید که از بیست هزار بیت زیاده است و بعضی
ازاهالی از شرح نیکو نوشته اند و در شرح این بیت چنین مذکور شده که یعنی انکه روی
خود را که نور ظاهر وجود است بروی پوشش تعینات و صور در کشیده و پوشیده بیاز ظهور آمده
خلقی بین طلسم صور که بروی این گنج مخفی کشیده بواسطه کثرت تعینات مختلفه و آثار متباینه
گرفتار بعد و هجران و غفلت و بیذار غیرت گشته باخود بواسطه سرایت پرتو جمال ان روی
در روی پوشش مظاهر و صور جمیله گرفتار بلای عشق و محبت گشته بعضی عاشق
معینی اند و بعضی عاشق صورت ؎ تو بی معنی و بیرون تو هم است ؛ تو بینی
گنج و هم عالم طلسم است ؛ عشاق صورت بوهم خود از معشوق دور افتاده اند و نمیدانند
که عاشق کیست و دلبر کیست ؎ میل خلق جمله عالم تا ابد ؛ کرشناند است
وکرنه سوی تست ؛ و بدین دستور تمام قصیده شرح کرده است بجهة اختصار بر
اکتفا نموده و کمالات و خوارق عادات حضرت شیخ عطار نه حد است که درین مختصر
گنجد چون در محاصره نیشاپور طغاچار نویان داماد چنگیز خان کشته شد بنابران بقتل
عام حکم کرده دران حادثه حضرت شیخ فرید عطار نیز بدست مغلی شربت شهادت چشید
و بعد از شهادت انحضرت پسر قاضی یحیی بن سعد که بزرگ نیشاپور بود وفات
یافت مردم مصلحت دیدند که آن پسر را در قدم حضرت شیخ دفن سازند قاضی یحیی
قبول نکرد که پسر من در زیر پای پیری فسانه گوئی باشد فرمود تا در جای دیگر دفن کردند پس

همان شب قاضی را در خواب دید که بر سر روضه منوره شیخ عطار ابرار و اخیار و اقطاب
و اکثر رجال الله جمع‌اند و صد هزار مشاعل درخشان و نجوم عنایت از افق هدایت در فشان
و مجموع اکابر بخدمت تمام بر بستر قبر شیخ مراقب‌اند قاضی از اصحاب شرمنده گشته
بلکه بمجلس نارسیده باز گشت و پیشرش را دید گریان زار و نزار گفت ای پدر تقصیر کردی
و مرا از برکت رجال الله محروم گردانیدی زود دریاب که بهشت من در قدم ابرار است
و مرقد من در قدم عطار قاضی صباح پیش اقربای شیخ آمد و بالتماس مقرر نمود که پسرش
را در قدم شیخ عطار دفن ساختند و ازان جرأت توبه کرد از مریدان و معتقدان
شیخ شد و بر سر قبر شیخ عمارت ساخت و قبر حضرت شیخ در بیرون شهر شادیاخ
بمحلی که موسوم است بشهریار زکان و صاحب نفحات مرقد شیخ عطار در شهر نیشاپور
نوشته است شاید که هر دو شهر مذکور نیشاپور باهم متصل باشند و عمارت ان زاویه مختصر
بود آخر میر علیشیر در زمان سلطان حسین مرزا عمارت عالی و رفیع بر سر مرقد شیخ بنا نمود
که الان موجود است و مردم فیض میرسانند و شهادت حضرت عطار در سنه سبع و احدی
عشرین و ستمایه واقع شد و عمر شریفش بصد و چهارده سال رسیده بود رحمة الله علیه

ذکر ان شهید تیغ وصال آن غریق بحر زلال ان عارف عشق در دلش هست و ایقتدای
اولیا شیخ محمد بن کرت ناروئی قدس سره از مشاهیر مشایخ هندوستان است
و گویند که مرید حضرت خواجه عثمان ناروئی بود و حالی قوی و همتی بلند داشت صاحب
اخبار الاخیار گوید که اصل وی از ولایت ترکستان بود و از انجا بدیار هند رسید و در

ودر قصبه نارنول ساکن شد عوام آن دیار و دیرا بیشتر ترک و ترکمان اند و ایشان را سلطانی گویند
چون از ترکستان بدیار هند رسید در قصبه نارنول حوضی بود که مدفن وی نزدیک آنحوض است
والان آنحوض مسمار شده رفته است و در آبادانی قصبه در آمده وی در آنجا سکونت اختیار
کرده مجرد بود و متوکل و حصور اصلا میل بفرزند و زن ننمود و بهیچکس به بیعت دست نداد
و بر سلم مشایخ مرید و طالب نگرفت و هیچ نوعی با خلق اختلاط ننمود و افراد و شیون زندگی
میکرد و بی اختیار از وی خوارق عادات بسیاری ظاهر شده و آورده اند که در اوائل
اسلام کافران در نارنول قوت تمام داشتند و مسلمانان در قصبه اندک و ناتوان
فرصت نگاه میدانشتند و روز عید بود و در نماز یکبار گی بر سر مسلمانان ریختند و دست
بقتال دراز کردند لشکر بیاری از مسلمانان در آنروز بسعادت شهادت فایض گشتند شیخ
محمد ترک نیز همدران روز شربت شهادت چشیده باد وست یکزنگ گشت اکثر
شهدا را بر لب حوض مذکور دفن کردند و شیخ محمد ترک در مسکن مالوف خود مدفن
یافت چنانکه خاک پاک وی امروز قبله حاجات آن دیار است سنه وفات
در نظر نیامده لیکن معاصر خواجه بزرگ بود حضرت شیخ بدر الدین قدس سره که
در قصبه دلمو آسوده است بنقل متواتر چنین گویند که او هم مرید و خلیفه خواجه عثمان هارونی
بود و تا حال بر سر مرقد پاک وی تصرفی قوی ظاهر است و مردم آن دیار بالاتفاق حصار
ولایت انجا میگویند و هر شب جمعه تمام خلق برای زیارت مرقد وی حاضر میشوند
و موافق استعداد فیض میرسانند این فقیر کاتب حروف نیز بشرف زیارت او بهره مند شد

فقیر ابو ردا

فیض رو بوده ست رحمة الله علیه و میر سید معین الدین در قصبه بیانه آسوده ست اکثر مردم معتبر
نقل میکنند که او نیز مرید خواجه عثمان هارونی بود چنانکه مرقد پاک او در بیانه مشهور زمانه گاه
خلق اند بارست رحمة الله علیه

و آن سید پاکنهاد ان در لباس اغنیا از آزادان شهید تیغ دلدار عارف کامل **سید**
سید حسین خنگ سوار قدس سره در کتب این طایفه او را سید حسین مشهدی مینویسند
از سادات عالیقدر مشهد مقدس بود و نسبت ارادت بلسلة آبا و اجداد خود ایمه اهل بیت
داشت بجمیع شرایط در لباس اهل دنیا و در صحبت اغنیا کمالات معنوی کسب نمود و در آراستگی
ظاهر و باطن بی نظیر وقت بود و موافق سنت اجداد خود بنیت جهاد همراه سلطان
معزالدین سام المشهور بشهاب الدین غوری در هندوستان رسید چون سلطان مذکور
فتح هندوستان کرد و قطب الدین ایبک را در دهلی نصب نموده معاودت بطرف ولایت
نمود میر سید حسین مشهدی را نیز برفاقت قطب الدین ایبک گذاشت قطب الدین ایبک
خود در دهلی اقامت اختیار کرد و میر سید حسین را بحکومت اجمیر که پای تخت رای
پتهورا بود معین ساخت چون میر سید حسین مشهدی در اجمیر رسید او را بخدمت خواجه بزرگ
معین الحق والدین قدس سره مجتبی فوق الحد پیدا شد و باهم کرر صحبتی محرمانه میداشتند
صاحب سیر الاقطاب مینویسد که اکثر مردم نواحی اجمیر بسبب سید حسین مشهدی بخدمت خواجه
بزرگ آمده بشرف اسلام بهره مند گشته ارادت می آوردند و مشرکان متکبران
آندیار با میر سید حسین عداوت مینمودند و فرصت وقت میجستند آنروز که خبر وفات

سلطان قطب الدین ایبک رسید اهل لشکر میر سید حسین اکثر در پرگنات نواحی اجمیر بودند
وخود با مردم معدود در قلعه اجمیر که از بهتلی میگویند بود مشرکان وقت چنین یافته همان
شب از هر چهار طرف بر لنگ هور و بلخ ریختند و میر سید حسین را با جمیع اصحاب او در شب
تار شهید کرده بتجا ناخود رفتند چون صبح شد خواجه بزرگ قدس سره با مریدان خود بر
قلعه تشریف برده نماز جنازه ادا نمود میر سید حسین را با اصحاب او همانجا بر بلندی کوه
مدفون ساخت جایی پر فیض و نهایت فرح بخش واقع شده ست که بالفعل در هندوستان
انقسم جایی روح افزا و دلربا دیده نشده ست تصرفی قوی و شانی بزرگ بر سر مرقد
پاک او هویدا ست این فقیر کاتب حروف بتاریخ چهاردهم ماه رمضان در سنه یکهزار و پنجاه
و سه هجری بشرف زیارت آن حضرت فیضمند شده ست چون این نیازمند در پیش
مرقد پاک او رسید بی اختیار رقت پیدا شد و احوال متغیر شد و با روحانیت آنحضرت
حضور پیدا شد و مجتبی که پیش از وجود عنصری در عالم ارواح با یکدیگر بوده یاد آمد و این
حجاب وجود عنصری از میان برخاست و روحانیت آنحضرت سالار مسعود غازی
قدس سره را نیز انجا حاضر یافت و احوالی و سیری عجب رو نمود کشف و صحبتی محرمانه بین
یکدیگر سابق در عالم معنوی بود از آن رو در ین عالم میسر شد که در تحریر و تقریر راست نیاید بین
بموجب اشارت آنحضرت آنشب همانجا در حرم روضه منبرکه احیاناً شام جمعا را بوجه
روحانیت آنحضرت حقیقت عالم ارواح پیش از وجود و بعد از وجود عنصری و حقیقت
و دوزخ با جمیع مراتب منکشف گردانیدند و دران بی آرام را تسکین تمام حاصل گشت و شکوک

ظاهر و باطن

ظاهر و باطن برطرف شد شکر این مواهبات الهی و مهربانی روحانیت آن سید
پاک نهاد و سالار مسعود بکدام زبان تواند بجا آورد ۵ آفتاب اندر نشان بعل سازد
سنگ را ۵ جز سنجاموشی چه کوید بعل شکر افتاب ۵ وسنه شهادت آنحضرت بنظر نیامد
ولیکن در تمامی سلطنت سلطان قطب الدین ایبک واقف شد و قطب الدین در سنه سبع و ستمایه
و بقولی در سنه عشر و ستمایه وفات یافت و در دهلی مدفون گشت رحمة الله علیه
و آن سید عالیمقام ان متکلم بکلام العام ان ناظر جمال معنوی پیر وقت سید
نور الدین مبارک غزنوی قدس سره مقتدای روزگار و شیخ الاسلام حضرت دهلی بود
در زمان سلطنت سلطان شمس الدین یلتمش او را امیر دهلی میگفتند از اعظم خلفای شیخ
شیوخ شهاب الدین عمر سهروردی ست رحمة الله علیه شانی عظیم و تصرفی قوی داشت
و از خدمت شیخ نصر الدین محمود اودهی قدس سره منقولست که فرمود بزرگی بود او را شیخ
محمد اجل شیرازی میگفتند سید مبارک غزنوی نعمت از وی یافته بود بعد ازان فرمود
که در انوقت بازرگانی بود از مریدان شیخ بخدمت وی آمد و گفت که در خانه بین بسیار
ولد شده زاده شیخت نعمتی همراه دارد شیخ فرمود نیکو باشد چون من فردا نماز بامداد
بگذارم پسر را بیار و از جانب سر او را من برآی و در نظر من دار اتفاقا همانروز سید مبارک
غزنوی نیز متولد شده بود پدر سید مبارک دران مجلس حاضر بود و این حدیث میشنید
با خود گفت من نیز پسر خود را ببارم و در نظر شیخ بدارم چون وقت نماز بامداد شد
بازرگان در آمدن درنگ کرد پدر سید مبارک بگمان تر بخاسته بود موذن تکبیر گفت شیخ

نماز تمام کرد پدر سید مبارک غزنوی از جانب راستای شیخ درآمد و سید مبارک را
در نظر شیخ داشت شیخ در وی نظر رحمت کرد اینهمه نعمتها از آن یک نظر عنایت شیخ بود بعد از آن
باز کنان با پسر خود پیش شیخ فرمود آن نعمت نصیب سید زاده شد ۵ از آنرا که
بدادند بدادند بدادند ۵ از آنرا ندادند ندادند ندادند ۵ وهم وی میفرماید که وقتی در غزنین
استسقا شد خلق تمام بر شیخ محمد اجل شیرازی جمع آمدند و درخواست نمودند که دعا کن
تا باران ببارد شیخ این سخن شنیده از خانه بیرون برآمد و خلق دنبال وی میرفتند
یکباغی پیش آمد شیخ دران باغ رفت باغبانی زیر درختی خفته بود او را بیدار ساخت و گفت
درختان خشک میشوند بر خیز آبده باغبان جواب داد که باغ من و درختان از آن من آنزمان
که حاجت آب دادن خواهد بود خواهم داد شیخ باوی گفت پس چرا این خلق را منع نمیکنی
که دنبال من گرفته اند مانند کان خدا ایم و زمین باغ خداست آنوقت که حکیم مطلق منع خواهد
باران میفرستد این سخن بشنید و باز گشت عقب وی خندان باران بارید که
آنرا نهایت نبود و سلطان المشایخ در فواید الفواد میفرماید وقتی اسماک باران شدند و
خلق بخدمت شیخ نظام الدین ابو المؤید درخواست کردند تا دعائی باران بخواند و
بر سر منبر برآمد و دعای باران بخواند بعد ازان روی سوی آسمان کرد و گفت یا الهی اگر
تو باران نفرستی من بعد ازین در مسجد آبادانی نباشم این بگفت و فرود آمد حق تعالی
باران بسیار فرستاد چون سید قطب الدین رحمة الله علیه بنا وی ملاقی شد گفت بارا
در حق تو اعتقاد راست ومیدانم که ترا بحق تعالی نیازی تمام ست اما این لفظ بر چه

کذا الباران

که اگر باران بهر سیستی من در هیچ آبادانی نباشم شیخ نظام الدین ابوالمؤید گفت من سیستانم
که باران خواهد فرستاد آنگاه گفتم سید قطب الدین گفت از کجا میدانستی فرمود توفیقی مرا
با سید نورالدین مبارک غزنوی رحمه الله علیه در پیش سلطان شمس الدین برای زیردست
نشستن نزاعی رفته بود و من سخن گفته بودم که او گفته شده بود در آنچه مراد عالمی
باران فرمودند بر سر خاک وی رفتم و گفتم که تو از من گفته اگر تو با من آشتی کنی من دعا
بخوانم و اگر آشتی نکنی نتوانم خواند از روضه او آوازی برآمد که با تو آشتی کردیم بر تو دعای
باران بخوان خواهد شد کمالات سید نورالدین مبارک غزنوی از اینجا قیاس باید کرد
که بعد از وفات چنین تصرفی دارد مقبره او در حضرت دهلی جانب شرقی حوض شمسی مشهور است
وفاتش در تاریخ شمع جیلا غره ماه محرم سنه اثنی وثلثین وستمایه نوشته است در زمان

سلطان شمس الدین یلتمش بود رحمه الله علیه

وآن سلطان ارباب تجریدان پیشوای اصحاب تفریدان ناطق بلسان حالی سلطان
التارکین شیخ حمید الدین صوفی السوالی قدس الله سره گفت وی ابی احمد و نقش
سلطان التارکین صوفیت نام او حمید الدین از اولاد پاک نهاد سعید بن زید بن
عمرو بن نفیل است که پسر عم و شوهر خواهر امیر المؤمنین عمر بن الخطاب بود و از عشره مبشره
رضی الله عنهم شیخ حمید الدین سوالی از خلفای کامل و محرم راز خواجه بزرگ است از متقدمین
مشایخ هند بود پدر وی در زمان سلطان معز الدین سام غرق شهاب الدین غوری
در ملک هند آمد وی گفته است اول هیولی که بعد از فتح دهلی در خانه مسلمانان آمدم

زندگانی دراز یافته که از زمان خواجه بزرگ تا اوایل حال سلطان المشایخ در رسید
حیات بود ممکن است که سلطان المشایخ ملازمت هم نموده باشد وی در تجرید و تفرید
قدمی راسخ داشت و از مخلصان خاص حضرت مولوی غراسه بود و نهایت همت عالی از
دنیا و عقبی برتر داشت و در تصوف مکانی رفیع و بیانی شافی دارد و برادر خواندگی
و هم در اسرار حقیقت تصانیف بسیار و مشهور است و مکتوبات و رقعات و اشعار نیز دارد
و اکثر رقعات و یرا سلطان المشایخ بدستخط خود جمع کرده است چنانچه بعضی ازان در سیر الاولیا
در ذکر وی جمع نموده است و اشهر تصنیفات او اصول الطریقت و رساله غنیفیه است و در
بزرگان سلسله چشتیه اول کسی که در هندوستان حقایق و معارف تصنیف کرد وی بود
در سیر العارفین از سلطان المشایخ نقل میکند که وی تارک عظیم بود و در موضع سوالک دو
فرسنگی از اجمیر است سکونت داشت و در اخبار الاخیار مینویسد که موضع سوال از مواضع
ناگور است و الله اعلم وی اول حال پریشان قدم بود و جمالی با کمالی داشت چنانکه هر عورتی
که وی را میدید فریفته میشد چون شرف صحبت حضرت خواجه بزرگ معین الحق و الدین قدس سره
دریافت نایب شد و بیعت نمود یکبار کی از جمیع مرادات برآمد ترک و تجرید شعار خود ساخت
و هر چه در ملک او بود همه را نصیب فقرا کرد و چون با شارت خواجه بزرگ در قصبه ناگور رسید
کشت وه جریب زمین احیا بکناره آبی داشت بدست مبارک خود بیل میزد و سبزی
میکاشت سال بسال هم بران قانع میبود و ژنده در بر داشت اصلا بدیگر مشغول نمیشد
و فتوح و شکرانه از هیچکس خبری قبول نمیفرمود و برازنی بود خدیجه نام در زهد و ورع را

عصر و بعد از یکهفته بسبزی اظهار مینمود بجهة ستر عورت بدست خود ریسمان میریستی و بجا
میساختی وقتی سلطان عهد نخدمت شیخ حمید الدین متوکل سبزی کلی فتوح و ستاد
شیخ بجهة امتحان آزمایش زنش بردوی اعراض کرد که این را از پیش من دور کن و در جمعیت
فقر من تخلل مکن شیخ خوشحال شد و از او بس داد صاحب اخبار الاخیار می آرد که روزی
خواجه بزرگ معین الحق والدین را وقت خوش بود فرمود هر کسی هر چه خواهد بگوید بخواه
که ابواب اجابت مفتوح ست یکی دنیا بخواست دیگر عقبی پس روبجانب شیخ حمید الدین
کرد که تو چه میخواهی که در دنیا و عقبی معزز و مکرم باشی گفت بنده را خواستی نباشد خواست
خواست مولی ست بعد ازان روبخواجه قطب الدین آورد و همین کلمه را بزبان راند و
نیز التماس کرد که بنده را اختیاری نیست هر چه حکم شود اختیار شما ست بعد ازان خواجه
بزرگ را فرمود التارک للدنیا والفارغ عن العقبی سلطان التارکین حمید الدین صوفی
از انروز او را سلطان التارکین لقب شد در سیر الاولیا می آرد که در بیان فقر و غنا میان
شیخ حمید الدین سوالی و شیخ الاسلام بهاء الدین ذکریا مکتوبات بسیار ست وقتی شیخ
حمید الدین نوشت که من تحقیق میدانم که خدمت شیخ از وصلان خست و انهم تحقیق
که در دنیا مردود کرده خوست بس چگونه باشد که ان بزرگ دنیا را دور میکند شیخ
بهاء الدین در جواب نوشته که تعالی فرموده ست قل متاع الدنیا قلیل
معلوم ست که همه دنیا چیست و ازان چه مقدار بمن خواهد بود دیگر تمثیلها بسیار
نوشته ست چنانچه در سیر العارفین مفصل می آرد و لیکن شیخ حمید الدین راضی نمیشد

ودرین باب چندان غلو نمود که اورا امیر یعنی از علم غیب روشن شد فاما این بر زبان نمیراند و
وساکت شد اگرچه در بعضی کتب چیزها در بعضش نوشته اند ولیکن در سیر الاولیا همین قدر
مندرج ساخته است که نوشته شد و عبارت سیر الاولیا از جمیع تصنیفات هندوستان
بیشتر است از انکه مصنف کتاب مذکور مرید سید محمد کرمانی مرید پاک اعتقاد سلطان المشایخ
بود و اکثر احوالات از سلطان المشایخ یا از شیخ نصیر الدین محمود نقل کرده است و هم
از سلطان المشایخ نقل میکند که در قصبه ناگور هندوی بود هر گاه بنظر مبارک شیخ حمید الدین میامد
فرمودی که این از اولیای حق است وقت مردن با ایمان خواهد رفت خاتمه کار او بخیر خواهد بود
اخر همچنان شد و هم در سیر الاولیا مسطور است که همدران ایام یکی از فرزندان شیخ الاسلام
بهاء الدین زکریا در ناگور رسید و شنید که شیخ حمید الدین در نماز جمعه حاضر نمیشود و غوغایی
انگیخت و چند نفر از دانشمندان ظاهر بین را با خود متفق ساخته پیش شیخ حمید الدین
رفت و امر معروف کردن گرفت چون اجتماعی غلو بسیار کردند شیخ فرمود فقها
میگویند که ناگور حکم مصر ندارد و بحجت شرعی ملزم گردانیدند ولیکن چون آن شیخ زاده حد
شیخ حمید الدین را نمیدانست بود و اوقات معموله او را بنوعی مستغرق گردانید شیخ حمید الدین
بزبان مبارک راند که آنمقدار که وقت ما را مستغرق گردانیدی من ترا حبس دوامی میکنم
فرمودیم اتفاق آنفرزند شیخ بهاء الدین زکریا جایی سفر کرده بود در اثنای راه متمردی او را
بگرفت و حبس فرمود و گفت چندان مال از میراث شیخ بهاء الدین زکریا بتو رسیده است
بیار تا ترا خلاص سازم او مکتوبی بشیخ صدر الدین برادر کلانش نوشت و حصه خود

ارمن سوم طبیبت شیخ صدرالدین حصه ویرا فرستاد و باز آن متمرد گفت خیری از
مال حصه شیخ صدرالدین نیز طلب آن زمان ترا رها کنم پس ناچار شیخ صدرالدین از حصه شیخ
خود مال بوی فرستاد تا خلاص شد و این فتنه از سبب جمع نمودن مال دنیا بود کمالات
شیخ حمیدالدین را قیاس باید کرد وی در رساله عشقیه میفرماید که بهیات بهیات عاشق
بیچاره هرچند که دوست صبور است و هرچند صبور است مستور است و هرچند که مستور است
به پیاله خون دل مخمور است یعنی هر دم جامی میکشد اما بتهرجامی کامی حاصل است بهیات بهیات
دل خوانان یار است و یار بکبوت اغیار رو دیده دلدار جلوه میدهد از این نمایش زار
زار بیقرار رو دیده بابش خار خلیده می باشد و بتمام اضطرار سوزان همچو نار چشمها منبع
و ار باران خونبار میبارد و بصد هزار اضطرار جویان یار بر سر دار قرار داده تا
که نگار از سر نازگاه گاهی بر حال تباهی بیچاره دل فگار نگاهی فرماید تا خار اغیار از دیده خونبار
بیرون آید بهیات بهیات از آن گاه که عالم وهم را در شمار فهم می آرد بوسطه فهم سهم
بر جانها پیدا شد نظر رحم بر دلها انداخت بوسطه رحم سهم برخاست چون سهم برخاست
فهم بر وهم حمله آورد و وهم چون قضا کرد هیچ درمیان نیافت در فضای لامکان صلای
هو هو برخاست و لاتا حند درین تصرفات متصرف باشی نقش شیطان و خلق و دنیا
کفر و اسلام خیر و شر بهشت و دوزخ همه را در دایره محبت جمع کن و در سمای معرفت
بسای بدست عشق غلوله بند و در دریای وحدت بر تاب کن یعنی و لا نشرک
بعبادة ربه احدا و السلام و درین فن کلمات غالب بیار دارد درین مختصر گنجایش

آن نسبت وفاتش روز شنبه تاریخ بازدهم ماه رمضان در سنه احدی وار بعین تجاوز
وبقول اصح بیست وهفتم ربیع الآخر در سنه ثلث وسبعین وستمایه در زمان سلطنت سلطان
غیاث الدین بلبن واقعه مرقد پاک شیخ حمید الدین سوالی مرناکور قبله حاجات آمند
یارست چون شیخ عبد العزیز عطا فرمود احوال شیخ فرید عطار فرمود احوال شیخ
فرید بجای خود نوشته آید که شیخ ضیا نخشبی مرید اوست واین سلطان غیاث الدین از
غلامان سلطان شمس الدین یلتمش است نام اصلی او بلبن بود سلطان شمس الدین
الغ خان خطاب داد ومدت بیست سال در سلطنت سلطان ناصر الدین پسر خورد سلطان شمس الدین
صاحب مدار ووکیل مطلق بود بعد از وفات سلطان ناصر الدین بر تخت سلطنت دهلی نشست
پادشاه عادل وکریم طبع بود رحمه الله علیه ۵ کی بود خود زخود جدا مانده من وتو رفته
وخدا مانده ۵ تمام شد جلد اول از نسخه مرات الاسرار تصنیف
حضرت شیخ عبد الرحمن چشتی رحمه الله علیه
کاتب الحروف فقیر الحقیر عاصی شیخ رحمه الله
در بلده فرخنده بنیاد حیدرآباد
تا بتاریخ بیست وچهارم ربیع الثانی سنه ۱۱۷۲ هجری
باتمام رسید ۵
بعون الله تعالی

KHUDA BAKHSH O.P. LIBRARY
PATNA
Prog. No. 3906 (Old Series)
Date 20-7-1955
Section Manuscript